

A NŐ

TANULMÁNYOK A NŐ TESTÉRŐL,
LELKÉRŐL, NEMI ÉLETÉRŐL
ÉS EROTIKÁJÁRÓL

FÜGGELÉK: A PROSTITÚCIÓ

ÍRTA:

Dr BAUER A. BERNHARD

ORVOSTANÁR

AZ ÖTVENEDIK NÉMET KIADÁS UTÁN

FORDÍTOTTA:

DS: FÜLÖP ZSIGMOND

VII. KIADÁS

TUDOMÁNYOS KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT ÉS KÖNYVKERESKEDÉS
NÓVÁK RUDOLF ÉS TÁRSA
BUDAPEST, VIII., BAROSS-UCCA 28.

COPYRIGHT 1926 BY
NOVÁK RUDOLF ÉS TÁRSA, BUDAPEST"
PRINTED IN HUNGARY

BUDAPEST
„PÁTRIA“ IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI R.
NYOMÁSA

ELŐSZÓ

Majdnem minden munkát, mely eddig a nőről megjelent, joggal illehetünk az egyoldalúság és a szépítés vádjával. Ennek oka pedig az volt, hogy a szerzőik nem voltak tisztában az élet legtermészetesebb folyamataival, hamisan magyarázták a nő cselekedeteit, a nevelés kérdéseiben helyet engedtek a prüdériának és álszeméremnek, továbbá hogy figyelembe vették az állami és világi rend korlátozásait.

Jelen munka kíméletlenül lerántja a fátyolt, mellyel a nőt körülvették! Népszerű, közérthető formában követi a nőt a bölcsőtől a sírig, nem hagy érintetlenül egyetlen fejezetet, egyetlen történetet sem, mely hozzájárulhat a nő életfolyamatainak megvilágításához, akár lelki, akár testi természetűek «zek, akár a nemi étellel vagy erotikával foglalkoznak.

Hogy ezt a felfogásomat teljesen kifejezésre juttassam, szükségesnek láttam a nő életéről a legtávolabbi világrészekből eredő adatokat is értékesíteni, de még sokkal szükségesebbnek véltem, hogy a legsikamlósabb dolgok érintésénél is kerüljek minden trágárságot!

Viszont határozottan visszautasítottam mindent, amit „népszerű orvostudomány“ gyűjtőnéven szeretnek összefoglalni.

Hogy a nő testéről szóló fejezet olyan részletesen van kidolgozva, ennek oka az a tény, amit hosszú orvosi gyakorlatom folyamán mindig újból volt alkalmam tapasztalni, hogy a nővilág erről semmit sem tud, sőt nem is akar tudni. Pedig én

éppen a bonctani szerkezetnek és a normális életnyilvánulásoknak a pontos ismeretében látom azt az alapot, melyen a nőnek minden nőiessége fölépül.

A függelékben a prostitúcióról adott szemlélődéseim bepillantást kívánnak nyújtani azokba a feneketlen mélységekbe, ahová a támasz nélküli nő süllyedhet. Ez a téma nemcsak hozzátartozik a kérdésünk tárgyalásához, hanem bő adatokkal szolgál e nők lelki folyamatainak megértéséhez is.

E kérdés kutatásában nagy hála vágyok kötelezve dr. Weinberger kormánytanácsos úrnak, a bécsi rendőrigazgatóságon az erkölcsi osztály vezetőjének, aki szeretetreméltó módon bocsátotta rendelkezésemre a statisztikai anyagot és minden módon előzékenyen volt segítségemre.

Szeretném, ha e könyv valóban teljesítené a kitűzött feladatot, ha megmondaná a nagyvilágnak, hogy milyen hát a nő a valóságban és szeretném, ha ez a nagyvilág kedvezően fogadná.

Dr. Bauer Bernhard,

TARTALOM

ELSŐ FEJEZET.

A női test és életműködései 19

A nemzés misztériuma — Susrata „Ayur-Veda“-ja — A talmud — Hippokrates „Az ember természetéről“ — A régi görögök nézetei — A kínaiak elmélete a nemzésről — A „tsin“ és a „tse-kong“ — Galenus „Az ondóról“ — A középkor — A mikroszkóp fölfedezése — Graaf — Spallanzani — Az ondószálak mozgása — Hertwig Oszkár fölfedezése — A tengeri sün petéjének megtermékenyítése — A nemzés az embernél — A nő ivarszervei — A belső ivarszervek — Anyaméh, petefészek, petevezeték — A Graaf-féle hólyagocskák — A sárga testecskék — Ovuláció — Menstruáció — A pete vándorlása — A külső nemi szervek — Hüvely, szeméremajkak, csikló, szűzhártya — A férfi ivarszervei — Here, dűlmirigy, ondóhólyag—Hímvesztő, duzzadó test— Erekcio — Ejakuláció — Megtermékenyítés — Ondóálatkák — Az ivarszervek embrionális fejlődése — A herék vándorlása — Lányécsatorna — Lányékhere — A női nem veleszületett koraérettsége — A nem meghatározása — A nem önkényes megválasztása — Az Ayur-Veda — A talmud — Görögök és rómaiak — A középkor — A kínai „yang“ és „yu“ — A jelenkor — A megcsodálás — A leány mint gyermek — Az újszülött súlya — Összefüggés a nemi szervek és az emlők között — „Boszorkánytej“ — Az újszülött leány — A kétnemű korszak — Az egynemű női korszak — A menstruáció előtti korszak — A fejlődés évei — Az éréfélben lévő lány — Az emlők fejlődése — A mellbimbók — Erogén zónák az emlőbimbón — A test szőrözete — A szeméremszőrök — A férfi és a női test szőrözete közötti különbség — A kebel szépsége — Ezek értékelése a néprajzban — A hottentottáknál — A régi Indiában — Az emlőmirigyek szándékos eltorzítása — A fűző — Az osszetek khalynkartjai — Spanyolország — Anglia — Az emlők ápolása a néprajzban — Tiroi — Voralberg — A kaffereknél — Perzsiában — Női tej árusítása Kínában és Perzsiában — Négerék — Hottentották — A szoptatóképesség szándékos megtartása állatok szoptatásával — A makuso indiánok — Ausztrália,

Újzélánd, Kanada — Németország — Az első menstruáció — A menstruáció magyarázata — Ovuláció — A petefészkek belső elválasztási tevékenysége — Ivarzás és menstruáció — A menstruáló nőt „tisztátalannak“ tartják — Az izraelitáknál — A perzsáknál és médeknél — Indiában — A hinduknál — A négereknél — Kínában — A menstruációs vér gyógyító és varázsereje — Ünnepek az első menstruáció jelentkezésekor — Ausztráliában — A tetoválás — Éghajlat és menstruáció — Milió és menstruáció — A menstruáció tartama — A menstruációs vér — A teljesen kifejlett nő — A szűz — A szűzhártya — A szűztelenítés — A nemi érintkezés — A megtermékenyítés — A megtermékenyített pete — A méhlepény fejlődése — Hasüregi terhesség — A petehólyag — A magzat fejlődése — A terhesség — A terhes méh nagyságbeli növekedése — A gyermek első mozgásai — Terhességi foltok — A terhesség tartama — A Naegele-féle táblázat — Pigment fölhalmozódása — A külső nemi részek készülődése a szülésre — Testi változások a terhesség alatt — A gyomor- és bélcsatorna — A szív működése — Visszértágulások — A terhes nő veséje — A terhes nők járása — A terhes nők súlygyarapodása — A terhes nőre vonatkozó babonák a néprajzban — Egyiptom — A talmud — Szerbia — A terhes nő védelme — A szülés — A szülés oka — Hippokratés nézete — Szülési fájdalom és vajúdás — A méh izommunkája — Előfájdalmak — A vajúdási fájdalom — A szülés tartama az elsőízben szülő nőknél — Petehólyag, élővíz és vajúdás — A kezdeti periódus — A kitolási periódus — A hólyag megrepedése — A magzat átbúvása a hüvelyen — A has sajtolása — A női medence — A gyermeki koponya nagysága és a medence — Ikerszülések — Egyiptéjű és kétetéjű ikrek — Rázóhideg a szülés után — Az utószülés — A méhlepény kitolása — A gyermekágy — A méh visszafejlődése — Gyermekágyi folyás — A test visszatérése a normális állapotba — A gyermekágy tartama — Az emlők fejlődése a gyermekágy alatt — A nő mint dajka — A nő a virágzás éveiben — Az elvirágzó nő — A változás évei — Kiesési jelenségek — A nő mint aggastyán.

MÁSODIK FEJEZET.

Oldal

A női lélek és működései 127

A nő lélektana — Schopenhauer — Moebius: „A nő élettani gyengeelméjűsége“ — Weinger — Az agyvelő súlya — A leánygyermek lelki élete — A baba — Primer hiúság — A leány és a fiú játéka — A „legjobb barátnő“ — Az iskolaévek — Pletykázás — Hiúság — Utánzási ösztön — Primer cicomázási vágy — A fejlődés évei — A büszkeség — A feltűnési vágy — Kacérság — Tetszésvágy — A lelki élet az első menstruáció idején — Nevelési hibák — Lelki depressziók — Tűnődé-

sek — A felvilágosítás — Kezdődő komolyodás — Az anyai érzés első fellobbanása — A bakfis kamaszévei — A fiú kamaszévei — Az első hazugság — Az első diákszerelm — Az első találka — A bakfisévek — A fokozódó kacérság — A fokozott cicomázási vágy — Egocentrikus gondolkodás és cselekvés — Hiúság — A bakfis és a divat — Divatörület — Szépítési vágy — A teint ápolása — Az első fűző — Divatörület a vad népeknél — A lapos orr a hottentotáknál — A kínai nő elnyomított lába — Szándékos túlságos elhízás — A szekszualitás első fölébredése — Divat és sport — A hipermodern bakfis — A rajongó bakfis — A lelkesedő bakfis — Művészek imádása — A tanár imádása — A bakfiskor viszonya a férfinemhez — Az első hódítás — Az első flört — Szilajság és huncutság a bakfiskorban — A komolyság hiánya — Az első vszúr — Anya és lánya — A virágajándékok — Az érett fiatal lány — Ébredező komolyság — Az eljövendő anyai hivatás megsejtése — Foglalkozás-választás — Az emancipáció problémája — „Szabadulni a férfitől“ — Weininger F-je és N-je — Az emancipációs mozgalom hamis kiinduló pontjai — A vezetónőben több az F — Nő és foglalkozás — A nő alkalmatlan bizonyos foglalkozásokra — Az orvosnő — Az eljegyzett vagy férjhez ment barátnő — Ébredező erotika — Tanulási és tanítási vágy — A férfi helyes kezelésének technikája — Nyugtalanság a házasságképes lány életében — Elégedetlenség a sorssal — A szemérmesség és szüzesség követelményei — A világot tudatosan megcsalják — Elnyomott szekszualitás — A menyasszony - ság ideje — A szexicín titka — A „tisztaság“ — Stendhal nézetei a szemérmességről — A vőlegény — Szerelm és önzés — A „boldog“ menyasszony — Az első nemi érintkezés — A szűztelenítés — Lelki szüzesség — A félszűz — A fiatal feleség — A mézeshetek — Az anya „bölcs“ tanításai — Az első terhesség — A gyermek első mozgásai — A terhesség vége — A szülés — A vajúdás fájdalmai — Ébredő szeretet a gyermek iránt — A nő mint anya — A nő mint dajka — Az érett nő — Pillantás fölfelé — Az öregedő nő — Fokozódó eicomázási vágy — Félelem az öregedéstől — Pompadour asszony — Wolzogen „harmadik nemje“ — Az elvirágzó nő — A veszedelmes kor — Kendőzés és egyéb mesterséges szépítések — Az aggszűz — Az aggnő — Az aggkor hazugsága.

HARMADIK FEJEZET

Oldal

A nő nemi élete..... 189

A nemi tudományról általában — Egyház és nemi tudomány — Az ember nemi jelleme — A „perverz ember“ — Abnormális koraérettség — A nemiség nélküli lánygyermek — Korai onánia — Ennek okai — Koraérettség a vad népeknél — Nemi ösztön és nevelés — A szemérméretzet analízise — Mit követel a szemérmesség — A vad népek

szemérmessége — A viszonylagos szeméremérzet — Példák erre — A négerék — A japánok — A kafferek — Szemérmesség és féltel — Havelock Ellis — Falu és város — A szüzesség — A szüzesség fogalmának analízise — Szüzesség és vallás — A természeti népek szüzessége. — Az eszkimók — A basuto-négerék — A primer nemi ösztön — A nemi ösztön fejlődése — Tumeszcencia és detumeszcencia — A kéj érzet — A kielégítési ösztön — A nemi ösztön élettana — Erogén zónák — Erektill szövetek — A nő tumescenciája — A férfi tumescenciája — Bonctani szemlélődések ezekről — A kéjézés és a testnek ezt követő elváltozásai — A nő utóérzése — Havelock Ellis szexszuális periodicitása — Éghajlat és szexszualitás — Évszakok és szexszualitás — A szexszuális libidó — Szexszualitás és menstruáció — A nemi érzék — Ennek lokalizációja az agyvelőben — Gall — Átkapcsoló állomások a gerincvelőben — Ivarmirigyek és nemi ösztön — Az auto-erotizmus — Az onánia — Kiváltó okok a férfinél és nőnél — Az onánia kinövései — Az onánia „eszköztára“ — A görögök olisbosa — Godmichek — A „kis férfi“ a japán nőknél — A mesterséges hímvesző — Más találmányok a kéjézet fokozására — Az onánia elterjedése; statisztikai adatok — A „kielégítetlen“ nő — Az onánia ártalmassága — A túlzott onánia — Az „onanizmus“ — Az onánia befolyása a lelki életre — Nevelési hibák — A szerelem — A gyermekszerelem — Ennek a differenciálódása a lány és a fiú között — Szeretet a szülők iránt — Szeretet a „jó barátnő“ iránt — Szeretet az ellenkező nem iránt — Tavasz ébredése — Az „első“ szerelem — A bakfis rajongása és lelkesedése — Rajongó szerelem a tanár, egy színész vagy más kiváló személy iránt — A bakfis flörtje — A kacérság a Weininger fölfogásában — „ő“ — A „nagy“ szerelem — A plátói szerelem — Minden szerelem a nemiséggel kapcsolatos — A nő passzivitása — A hódítás — A hódítás az állatvilágban — A nő passzivitása tulajdonképpen erős aktivitás — A szerelem a természeti népeknél — Nemi közösség férfi és nő között — A szűztelenítés — Szexszualitás és szüzesség — A félszűz — A szüzességi öv — A szüzesség értékelése a természeti népeknél — A revirgináció — A revirgináció a régi Franciaországban — Deflorációs mánia Angliában — Az első nemi érintkezés okozta csalódás — A nemi érzés fokozása a házasságban — A nő utóérzése — Különbség a férfi és a nő között — A „hideg nő“ — Nemi élet és terhesség — Nemi élet és hisztéria — Az aggszűz — Nemi élet a virágzás éveiben — Lehet szabályozni a nemi érintkezést? — A mézesetek — Szerelmi mámor és libidó sexualis — Kezdődik a boldogtalan házasság, ha vége a libidónak — A feleség mint a férj szeretője — Az „elhanyagolt“ nő — Az érett nő rabja a szexszualitásának — A nő mint kesitő — Az elvirágzó nő nemi élete — A változás éve — A „veszedelmes“ kor — Az öregedő nő szerelme fiatal férfiak iránt — A nemi élet kialvása a nőnél — Ugyanez a férfinél — Impotencia — Nemi ösztön és egészség.

NEGYEDIK FEJEZET.

A nő erotikája 279

Nemiség és erotika — Eltérés a két fogalom között — Aktív és paszszív erotika — Erotika és tumescencia — Az erotika segédcsapatai — A tapintóérzék — Az emberi test erotikus zónái — Hüvely, szeméremajkak, csikló — A száj ajkai — A tapintóérzék működése — A simogatás — Már a test érintése közömbös helyeken is erotikus inger — A becézgetés — A csók — A szüzi csók — A csók fajtái — A nyelvcsók — A csók régi hinduk szerelmi életében — Analógia az állatvilágban — A szaglás érzéke — Ennek kutatása — Illat és bűz — Az emberi test párolgásai — A bőrtakaró — Izzadságkiválasztás — A haj illata — A férfi illata — Tisztaság és illat — A szaglóérzék az állatvilágban — A test olajozása a klasszikus ókorban — A kozmetika az erotika szolgálatában — A párföm — Idioszinkrázia bizonyos illatokkal szemben — A vad népek szaga — Szag és menstruáció — A „tisztátalan nő” — A férfit erotizálja a nő illata — Illat és „szerelmi varázslat” — Néhány erre vonatkozó példa a néphit köréből — Az izzadságszag hatása — A menstruációs vér és a vizelet a szerelmi varázslat szolgálatában — A szerelmesek hajfürtjei — Az ízlelés-érzéke — Az erotikát fokozó ételek — Az erotikát fokozó vegyszerek — A hallás érzéke — Akusztikai csalogató eszközök az állatvilágban — A tücsök ciripelése — A szarvas bögése — Az állatok nyelve — A csörgő ékesség — A vad népek gyöngy öve — Pegu — Csörgő ékesség és kultúra — Kardcsörtetés és sarkantyúpengetés — A beszéd — A beszéd az erotika szolgálatában — Szerelmi suttogások — A hitszónok — A színész — Az ének — A dal — Ének és erotika — Az ének erotizálja a nőt — Az éneklő nő — Az énekesnő — A zene — Az egyes hangszerek különféle hatása — A zenekar — A szimfónia — A zene hatása — Az opera — A szem mint a legfontosabb érzékszerv az erotika szolgálatában — Szépség és szépségideál — A szépségi tulajdonságok az állatvilágban — A kétalakúság — A hím állat az előny — Kétalakúság és az ivarmirigyek — Kétalakúság az embernél — A darwinizmus — Az ember szépségideáljai — A hottentották zsírfarúsága — Indiánok — Négerek — A nők mesterséges hizlalása Dél-Afrikában — A koponya torzítása — A kínai nő lába — A tetoválás — Orrgyűrű és ajakfa — A kultúrember szépségideálja — A divat az erotika szolgálatában — A ruházkodás — A kendőzés szokása — A divat az ókorban — A divat a középkorban — A részben leplezett test erotizáló hatása — A dekoltázs — Exhibició — A színek erotizáló hatása — Ékszer és erotika — A férfi és a divat — A nő fokozni akarja a szépségét — A női test szépsége — A mozgó test szépsége — A nő kecsessége — A tánc — A természeti népek kezdetleges tánca — Tánc és erotika — A táncoló test erotizáló hatása — A ballet —

Salome tánca — A magántánc — Körtáncok — Az érzékszervek kombinált ingerlése a táncnál — Sport és erotika — A nő fürdőkosztumben — Az erotika szándékos fokozása — Illetlen képek — Az írott szó — A kimondott szó — A disznóság — A regény — Színház és erotika — Strindberg és Maeterlinck — A nő mint az erotika hűségese szolgálja — Készülődések a bálra — A milió — Az alsóbb osztálybeli nő — A falusi népesség erotikája — A vad népek erotikája — Erotika a régi Indiában — A „párosodás tana“ — Az orgazmus fokozására alkalmas eszközök — Mantegazza: „A koitus segédeszközei“ — Az ampaláng — Ara csengetyűi — A „párosodás művészete“ — Az ókor erotikája — A phalluskultusz — A modern nő erotikája — Nőemancipáció és erotika.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Oldal

A nő és a férfi 357

A nő mint magányos lény — Az emberpár — A nő aktivitása az életben — A nő korlátolt nemi működőképessége — Az élet célja — A tisztavirág — Nemi közösség az ősidőkben — Keverődési házasság — A csoportházasság — A totem — Matriarchátus és sokférjűség — A patriarchátus fejlődése — Rablási házasság — A karaibok — Ausztráliában — A rablási házasság a mai Oroszországban — A nő mint rablási jószág és kéjtárgy — A rablási házasságból megmaradt szokások — A jeggyűrű — A vásárlási házasság — A vásárlási házasság Oroszországban — A lányok értéke — Lányvásárok Moszkvában — A kálím — Nőkereskedés — Vásárlási házasság Angliában és Izland-szigeten — A modern vásárlási házasság — A hozomány — Monogámia — Poligámia — Poliandria — Poliginia — A férfi poligám-hajlama — A rangbéli házasság — A célszerű házasság — A morgantikus házasság — A szerelmi házasság — Szerelmi mámor és igazi szerelem — A próbaházasság — A házasságközvetítés — Az újsághirdetés — Az anya mint kerítőnő — A nő férjhez akar menni — Hedenstjerna — A nő helyzete a házasságban — A „jó háziasszony*“ — A feleség mint a férj szeretője — Honoré de Balzac — Megszokás a házasságban — Szerelem és házasság — Szemérem és házasság — A feleség mint a férj barátnője — Alkalmazkodás a férjhez — Goethe és Vulpius — Michelet — A nő a tűrő fél — A zsémbes nő — Okok a boldogtalan házasságra — A „poligám“-hajlamú férj hűségsegése — A boldog házasság — Az elhanyagolt feleség — Vallás és házasság — Nemzetiség és házasság — A házassági törvények — Epigámia — A hébereknél — Onan — Exogámia — Endogámia — Endogámia és a degenerációs jelenségek — A rangbéli endogám házasság — Beltenyészet — Házasság vérrokonok között — A mózesi házassági törvények — Válás és újraházasodás — A gyer-

mekek helyzete a mózesi házasságban — A katolikus vallás és a házasság — A katolikus házasság fölbonthatatlansága — Fogadalom a halálig tartó hűségre — Tolsztoj Kreuzersonátája — Házassági hűség és az ember hajlama — Vadházasság mint a boldogtalan házasságok következménye — Vadházasság és álházasság — A törvénytelen anya — A törvénytelen gyermekek — A nőmozgalom — A szabadszerelm — Hogyan kell felfogni a szabadszerelmet? — Bebel: „A nő és a szocializmus“ — Ellen Key nézetei — A gyermek és a házasság — Házasság és nemiség — Házasság a kihúlt nemiség után — Barátság és házasság — A barátság mint a szerelem pótlója — A házasság elfajulási jelenségei — Az özvegy — Az özvegy a klasszikus ókor népeinél — Özvegyek elégetése Indiában — Schlagintweit: „India írásban és képen“ — A modern nő mint özvegy — A víg özvegy — Forel nézete az özvegyről — Az özvegy férfi — Poligámia és özvegység — Szabadság és házasság — A nőmozgalom szabadsági törekvései Északamerikában — Weininger F-je és N-je — Kétalakúság az állatvilágban — Ivarmirigyek és kétalakúság — A nemi ösztön eltérései a férfinel és nőnel — Magömlés — A nő aktív passzivitása — A férfi és a nő szerelme különböző — Előszerelem — Utószerelem — Weininger meghatározása a kacérkodásról — A nő mint a férfi kéjtárgya — A férfi mint a nő szerelemtárgya — A kielégítetlen nő — A telhetetlen nő — Példák az állatvilágból — A szúnyog — A keresztspók — Az ájtatos manó — Kannibálizmus az állatvilágban — A gátlásnélküli nő.

FÜGGELÉK.

Oldal

A prostitúció 437

A prostitúció ősi kezdetei — A prostitúció meghatározása — A templomi prostitúció — Babilonban — A szent prostitúció — A templomi lányok — A görögök templomi ünnepei — A szent prostitúció átmenete az iparszerű prostitúcióba — A prostitúció a régi Görögországban — Solon mint az athéni állami bordélyház megalapítója — A dikterion — A hetérák — Az aleutridák — A dikteriádok — Sparta — Korinthos — Prostitúció a régi Rómában — A lupanariák — A spintriák — Prostitúció a császárság idejében — Erkölcsi rendőrség Rómában — Prostitúció a középkorban — A keresztes hadjáratok — Vad prostitúció — A nő- vagy szajhaházak — V. Pius pápa ruharendelete — A bordélykirálynő — A bordélyügy a régi Angliában — Fürdőbordélyházak — A prostitúció Japánban — A joshiwara — A prostituáltak nevelése — A határidőre szóló nő — A joshiwara történeti fejlődése — A kéjlányok életszokásai — A prostitúció a civilizálatlan népeknél — A vendéglátó prostitúció — A modern prostitúció — A nyilvános iparszerű prostitúció — A szabályozás — A bordélyház — Élet a

bordélyházban — A szabad lakással bíró prostituált — Az egészségügyi ellenőrzés — Ennek az elégtelensége — Egészségügyi ellenőrzés és abolicionizmus — Harc a hatósági szabályozás ellen — A szabad lakással bíró prostituáltak élete és üzelmei — A prostitúció okai — A férfi és a prostitúció — Rossz társadalmi viszonyok a gyermekek alatt — Az anyagi inség — A munkásnő mint prostituált — Munkanélküliség — Munkakerülés — Cicomázási vágy — Élvezetvágy — A bukott lány — A törvénytelen gyermek mint a prostitúció oka — A társadalom és a bukott lány — A rossz példa — Egyéb kiváltó okok — A szajha lélektana — Néhány adat a szajha jellemzéséhez — Parent-Duchatelet: „A párisi női nem erkölcsi romlása“ — A szajha jó tulajdonságai — Ragaszkodás a törvénytelen gyermekhez — Ragaszkodás a szülőkhöz — Testületi szellem a Szajnáknál — A „Prostituáltak Szövetsége Berlinben“ — A szajhák rangsora — A külvárosi szajha — A finom szajha — A szajha a nyilvános helyiségekben — Szajhák Berlinben és Münchenben — Szekszualitás és prostitúció — A szajha jövője — Különféle foglalkozások az aggkorban — A szajha mint feleség — A titkos prostitúció — A prostitúció fogalmának meghatározása a titkos prostitúció bevonásával — Összehasonlítás az utcai nő és a titkos prostituált között — Női foglalkozások és titkos prostitúció — Prostitúció mint mellékfoglalkozás — A táncosnő — A diva — A pincérnő — A gáláns idők metresze — Pompadour asszony — A jelenkori „barátnő“ — A nagyvilági hölgy — Divatörület és prostitúció — A férjes asszony „viszonya“ — A házibarát — A törvénytelen nemi érintkezés — A „viszony“ — A viszony kezdete — Az első viszony az első lépés a prostitúció felé — A viszony az alsóbb osztályokban — A viszony a falusi népességnél — A vadházasság — A vadházasság okai — Titkos prostitúció és nemi betegségek — Harc a titkos prostitúció ellen — A prostitúció és a háború — Az orvosi vizsgálat — A patronázs-törekvések — A titkos prostitúció rohamos terjedése — A prostitúció elleni küzdelem tehetetlen — Harc a nemi betegségek ellen — A nő helyzete ebben a küzdelemben — A nő mint győztes.

Oldal

Zárószó 519

MILYEN A NŐ?

MILYEN A NŐ?

Nagy, titokzatos kérdés!

Milyen vagy, te nagy rejtélye az életnek, te szfinksz, te démoni teremtmény? Te szültél bennünket, te óvtál bennünket zsenge korunkban, te becézgettél és csókolgattál gyermekkorunkban, te lelkesítettél mint ifjakat és te mámorosítottál el bennünket mint férfiakat . . . milyen vagy hát, óh nő? Milyen vagy te, aki háborúk üszkét gyújtottad meg, aki királyi trónokat döntöttél le, aki szegényeket gazdagokká és gazdagokat megint koldusokká tettél? . . . Meg lehet téged ismerni, le lehet téged leplezni, te nem földi hatalmú lény? Meg lehet világítani azt a rejtélyes homályt, mely benned és körülötted lebeg? Te fenséges csoda, létünk napja, válaszolj!

Majdnem úgy látszik, mintha ezek a kérdések olyan mélyek, olyan szentségesek volnának, hogy nincs is válasz rájuk! Mintha egyetlen hangos panasz volnának, egyetlen fájdalmas felnyögése az emberiségnek a tehetetlenség miatt, hogy nem tud választ rájuk!

És mégis! Van megoldás, meg lehet és meg *kell* találni!

De nem a filozófus találja meg a maga ezeryi tételével és ellentétével, nem is a költő a szép rímeivel, nem az elméletileg gondolkodó és kutató népismerő és nem is . . . maga a nő! Hanem kizárólag az orvos, aki éveken át szakadatlanul kutatja az ember testét és lelkét, a *nőorvos*, aki előtt kendőzés és álcázás

nélkül olyannak mutatkozik a nő, amilyen a valóságban. A nő a kifejlődésében, lelkének, szerelmének, érzésének, átengedésének és élvezésének nagy problémájában!

Női test és női lélek, módomban volt tanulmányozni és megismerni benneteket. Szegény és gazdag, előkelő és alsórendű, boldog és nyomorult kiadásában láttam a nőt, mindenféle iimzetbelit és mindenféle korút.

Szép vagy te nő és nagy vagy! Milyen kicsiny és semmis ehhez képest az a sok hiba, amit a gyűlölőid és irigyeid rád-fognak és amelyek egyikét-másikat bizonyára Évától örökölted, ismerd meg, mert ismerned kell őket. Te vagy az alapvető eleme minden emberi létnek, minden kultúrának, meg kell hát tudnod, hogy mi vagy te magad! Ha van időd a tánchoz, zenéhez, társasághoz és divathoz, hagyd abba egy kicsit az élvezet-hajhászást és a mindenféle sikerekre való törekvést, szentelj egy pillanatot magadnak . . . saját éned megismerésének!

Teremtés rejtélye, ismerd *meg* tenmagad és akkor nem fognak többé félreismerni!

Én hozzásegítelek e megismeréshez. Megmondom neked milyen a tested, milyen a lelked, milyen az érzésed, megmondom leplezetlenül, az igazság értékének meggyőződésével.

Én, aki olyan mélyen pillantottam a lelkedbe, aki annyit sütkéreztem lényed sugaraiban, tudom a választ és közkinccsé teszem.

ELSŐ FEJEZET.

A női test és életműködései.

»Ha az ember a nőről ír, tollát a szívérvány színeibe kell mártani és a sorokra pillangók hímporát szórni ... ha csak kezét mozdítja is az ember, gyöngyöknek kell kihullaniok ...«

Diderot: »Sur les Femines« .

Csak a női test bonctanának és életnyilvánulásainak egészen pontos ismerete szolgálhat alapul arra, hogy e látszólag oly bonyolult lényt tanulmányozhassuk és helyesen megítélhessük. Ez a megismerés, minden szépítgetéstől menten, a kutató józan szemével nézve, a részletek egész tömegét hozza napfényre, melyekre a test nem tehetett szert az élet folyamán, hanem amelyek már benne voltak az ő-sajtben, az emberi petében. Evvel a petével kezdjük mi is. Nem avval, hogy miként keletkezik ez a pete a kifejlett nő petefészkében — erről majd később lesz szó — hanem avval a petével, amelyikkel a nemzés rejtélyes folyamatánál találkozunk.

A nemzés rejtélyét már az ősidőben különféleképpen magyarázták a természeti népek és a folyamatot sokkal csodálatosabbnak találták, hogysen a kérdés megoldására csak gondolni is mertek volna. E bámulatos folyamat megmagyarázására végül mégis mindig természetfölötti erőkhöz folyamodtak, akár isteneknek, akár démonoknak nevezték ezeket. Ilyen irányú magyarázatokat mindenütt és óriási számban találunk. *Susrata* óindiai orvos, akinek tulajdonítják az „Ayur-Vedas“ vagy „Az élet könyve“ című legrégebb hindu munkát, melynek eredetét a tudósok a Kr. e. második évezredre teszik, szintén megpróbálkozott a nemzés aktusának magyarázásával és az ő magyarázata egyike a legérdekesebbeknek! Szerinte az együtt-

hálás alatt a „vayu“, vagyis az emberi testben lévő levegő és az ugyanitt lévő energia egyesülnek a férfi ondójával és mikor behatolnak a női nemi részekbe, e hím termékek keverődnek a nő „havi virágzásával“. A mindig keletkezésben lévő magzat csak ez után a keverődés után — a tűz és a hold isteneinek közreműködésével — hatol be az anyaméhbe, ahová ugyanakkor bejut a most már megtermékenyített pete lelke is, isteni és démoni tulajdonságokkal felruházva. Látjuk tehát, hogy már a legrégebb kutató is utal hím és női elemek keveredésére, mely folyamatnál a nagyobb szerep a férfinak jut, mert hiszen tőle ered a lélek és életerő. Az említett „havi virágzásnak“ csak alárendelt szerepe van. Ez csupán a nő által szolgáltatott anyag, melyet valahol az ember csirájába beágyazva gondolnak el. Az igazi nemzést azonban isteneknek tulajdonítják, már amennyiben az „életkezdeménynek“ lélekkel és étellel való ellátásáról van szó.

Hasonló nézeteket találunk a talmud tudományos szemlélődései között is. Ha figyelembe vesszük, hogy a régi talmudisták egyidejűleg papok és orvosok is voltak, akik nagy hatással voltak a szellemileg igen mélyen álló népre, akkor csaknem magától értődőnek találjuk, hogy ezek a bölcs férfiak is behatóan és mindaddig foglalkoztak a megtermékenyítés kérdésével, míg végre megfelelő és a nép által is érthető megoldást nem találtak. Hogy ennél a megoldásnál is szerepel egy természetfölötti lény, az „egyetlen Isten“, az szinte magától értődik. A talmudisták szerint az embrió két különböző alkatrészből keletkezik, melyek egyikét a férfi, másikat a nő szolgáltatja. A férfi „fehér magjából“ keletkeznek a csontok, az inak, a szemfehérje, a fehér agyvelő, míg a test egyéb alkatrészei, mint a bőr, az izmok, a szem színes részei, a haj, a köröm stb. a nő „vörös magjából“ erednek. Lehet ez a vörös mag. más egyéb, mint a nőnek a havi tisztulással távozó vére? A férfi és a nő e keveredő elemei közé lép az Isten, mint közvetítő princípium, aki a keverékbe lelket és életet lehel. Hogy ez mikor és hogyan történik, azt a talmudisták a legmélyebben járó tanulmányokkal sem tudták eldönteni. Ha figyelembe vesszük a régi zsidó nép mély hitét, megértjük,

hogy a talmudisták e magyarázatához, mint valami dogmához, soha senki sem mert nyúlni.

A híres Hippokrates, „az orvostudomány atyja“, aki Kr. e. 460—379. élt, az ember természetéről szóló orvosi tanulmányaiban szintén foglalkozik a kérdéssel. De ő már azon a nézeten van, hogy a nőnek is kell valami terméket szolgáltatni, mely az emberi test alapját képezi. Az a meggyőződése, hogy a Susrata által „havi virágzásnak“ nevezett dolognak semmi köze a megtermékenyítéshez, mert megfigyelte, hogy rendes tisztulású asszonyok sem esnek teherbe, viszont a beállott megtermékenyítésre a tisztulás elmarad. Szerinte a megtermékenyítés abban áll, hogy a férfi és nő magjai a méhben egyesülnek s csak hosszabb itt időzésük után lesz belőlük a magzat. A tisztulás elmaradását avval magyarázza, hogy az azelőtt havonta eltávozott vértömegek most már állandóan az anyaméhbe ömlenek, ©tt hússá alakulnak át és csak ez teszi lehetővé a magzat növekedését. Ámbár Hippokrátesnek ez a felfogása a két csira keverődéséről látszólag közel áll a mai állásponthoz, magától értődően teljesen hamis az a magyarázata, hogy a magzat teste a havonta elmaradó vérmennyiségekből épül föl s hogy erre vezethető vissza a havi tisztulás elmaradása. Később majd bővebben beszélünk még erről a kérdésről.

His tanár alapvető munkát írt a nemzés különféle elméleteiről. Ebben elmondja a legrégebb népek nézeteit és ismerteti az itt mindig felmerülő vallásos szempontokat is. A műveletlen természeti népeknél ezek persze az illető nép műveltségi állapotának felelnek meg. Tehát mindig szerepet játszanak természetfölötti erők is.

Fölényes műveltségüknek megfelelően a görögök toronymagasságban állanak e naiv felfogások fölött. Filozófusaik, a nagy gondolkodók és nagy orvosok, valami csodát sejtettek ebben a fenséges természeti aktusban. Ám elég óvatosak voltak, mikor a csodának mozgató erejét nem az istenekben keresték, hanem egy másik csodaműben, magában a nőben. Aristoteles homlokegyenest ellenkező nézeteket vallott Hippokratesszel. Szerinte a férfi az „anyagot“ (ami nála az ondót jelenti) kizárólag a mozgás céljaira adja; ez bizonyára úgy értendő, hogy

az addig nyugvó petesejtet a férfi által bevitt elemek keltik életre, mozgásra. Ő a nő havi tisztulásában nem azt a szépítő anyagot látja, amit Hippokrates a növekedés megindítójának tart, hanem ő a nő tisztulását azonosnak tartja avval a nyálka-ós vérfolyással, mely egyes állatoknál párzás idején megfigyelhető. A pete képződésének mibenlétéről majdnem semmit sem találunk a műveiben. Elmélete mégis fontos azért, mert talán ő az első, aki a tisztulási vért a női érettség jelének mondja.

Nagy lépéssel mennek tovább a kínaiak, mikor magyarázatukban már említik a *petefészkeket*, bár még nem látják ennek a szerepét a nemzésnél és megtermékenyítésnél. Mindazonáltal megdöbbentő és imponáló az, amit az ókínai művekben erről olvasunk, ha elgondoljuk, hogy a modern tudomány legfontosabb segédeszköze, a mikroszkóp akkor még ismeretlen volt. Kifogástalan módon beszélnek két különböző, a férfi és a női test által termelt alapelem egyesüléséről, melyek magukban értéktelenek, de összeolvadva egy új teremtmény alapját képezik. Ez a felfogás, mely pedig kizárólag csak föltevészekben alapulhat, meglehetősen közel áll a mi fölfogásunkhoz, noha több ezer éves. A férfi ondója (tsin) behatol a gyermektartóba (tse-kong) és itt találkozik a csirákkal, melyeket *legkisebb hólyagoknak* mondanak. Ha egy ilyen hólyagocska érintkezik a tsin-nel, beáll a megtermékenyítés és megkezdődik az új lény fejlődése. A tsin tehát a férfi ondóját jelenti, bár ennek az őselemeit, az ondószállakat még nem ismerték. A tse-kong, a „gyermektartó” éppúgy jelentheti az anyaméhet, mint a petefészket. De talán inkább az utóbbit jelenti, mert hólyagokról van szó, melyek csakis az itt képződött emberi peték lehetnek. Mint azt majd később pontosabban kifejtjük, ebben a felfogásban valami hiba van, mert ezek a hólyagocskák kimutathatók ugyan a petefészken, de nem azonosak az emberi petékkel. A nemzési folyamat kínai magyarázatában az a lényeges, hogy nem is említi a tisztulási vért, vagyis akkor már tudták, hogy ennek semmi köze a nemzéshez és nem szükséges az ifjú élet felépítéséhez. A kínaiak már sejtik, hogy vannak emberi peték, hogy ezek az új élet alapelemei, de biztosan tudják, hogy ezeknek

a kim ondóval való keverődése okvetlenül szükséges a megtermékenyítéshez .

E nehéz kérdés igazi megoldása egy későbbi korszakra maradt.

Nagyon messzire vezetne, ha még más régi népek nemzési elméleteit is tárgyalni akarnám. Elég talán annyit megemlíteni, hogy Galenus, a híres római orvos, könyvet írt „De semine“ (Az ondóról) címmel. His tanár a következőket mondja e munkáról: „E munkában van ugyan néhány kitűnő megfigyelés és megjegyzés, de nagyon kínos érzést kelt, hogy ezek mesterként kapcsolatokba vannak hozva egymással“. E munkában még csak távoli kísérlet sincs a kérdésünk értelmes megoldására. A természetű népek minden elméletüket az állatvilág pontos megfigyelésére építették föl, egyenesen humorosan állították szembe az emberi életet a házi állatokéval s így sok olyan, a mesével határos képzethez jutottak, melyek aztán gondolkodás nélkül öröklődtek egyik nemzedékről a másikra.

A középkorban teljesen elpihent az emberi keletkezés kérdése. Összefüggésben van ez avval, hogy ez a kor teljesen a katolikus egyház befolyása alatt állott. Ami nem egyezett az egyház tanításaival, azt eretnekségnek minősítették. Így aztán ellentmondás nélkül vették át a rómaiak és görögök tanításait. Az orvostudomány története nem is mutat föl a nemzés kérdésében semmi haladást ebből a korból.

*

A XVII. században következett be aztán a legnagyobb haladás. 1677-ben, tehát száz évvel a mikroszkóp felfedezése után Leeuwenhoek holland tudós, helyesebben egy Ham nevű tanítványa, felfedezte az ondószálakat a férfi ondójában. Majdnem ugyanakkor egy barátja Graaf, apró hólyagocskákat talált a női petefészekben, melyeket emberi petéknek tartottak. Ez a két fontos felfedezés aztán felborította mind a régi elméleteket és most már azt a nézetet vallották, hogy e két elemnek, az ondószálnak és a hólyagocskáknak az egyesüléséből keletkezik az ember. Most aztán megindult a lavina, egyik felfedezés a másikat követte; alig hogy felállítottak egy elméletet, máris felborította

egy újabb. Csak 1768-ban, tehát majdnem száz évvel későbbben mutatta ki Spallanzani, hogy az ondószálaknak saját mozgásuk van, ami megint nagy haladás volt! És megint egy századnak kellett elmúlnia, míg megtudták, hogy a megtermékenyítéshez egy ilyen mozgó ondószálnak kell behatolnia a petébe. Hertwig Oszkár tanár 1875-ben tett egy korszakos felfedezést, amikor a mikroszkóp alatt a szemei előtt látott végbemenni egy megtermékenyítést olyan világosan, hogy ezt ma már kinematográf-fal is be tudjuk mutatni. Az ő kísérletei persze egyelőre csak az állatországokra vonatkozólag oldották meg a kérdést. A tengeri sünn petéivel kísérletezett, melyeket ugyanennek az állatnak az ondószálaival mesterségesen termékenyített meg; kimutatta, hogyan hatol be az ondószál a petébe, hogyan olvadnak össze ezek, vagyis az apai és anyai tulajdonságok. Magától értetődik, hogy ez a megismerés óriási felfordulást okozott a nemzési elméletekben és hogy minden erővel igyekeztek az *emberi* nemzés függő kérdéseit is megoldani. Nemsokára már a megtermékenyítés finomabb folyamatait is ismerték. Ma már tudjuk, hogy egyetlen ondószál elég a pete megtermékenyítésére; hogy a pete egészen más valami, mint a Graaf-féle hólyagok; hogy a test által szakadatlanul termelt ivarsejtek egyesüléséből keletkeznek a legkülönbözőbb célokra szolgáló test-sejtek. Ma már ismerjük az emberi magzat fejlődésének minden szakaszát a nemzés első órájától a születésig . . .

*

Csak egyet nem tudunk még mindig! Mi az élet, honnan jön? Hogyan és honnan jön az a szent hatalom, mely életet és lelket lehel a kész ős-csira keverékébe, mely ős-csirák egy hosszú emberi életen át megtartják a magukkal hozott apai és anyai tulajdonságokat.

Így jutottunk el egy olyan ponthoz, ahonnan nem mehetünk tovább, míg meg nem ismerkedünk a teljesen kifejlett nő legfontosabb bonctani és élettani tulajdonságaival. De ugyanakkor meg kell ismernünk a férfi ivar- és nemzőszerveit is, amennyire ez a megtermékenyítési folyamat megértéséhez szükséges.

A nő ivarszervei két csoportba oszthatók, belsőkre és külsőkre. Az elsők a nemzésnek, az ember keletkezéséhez és fejlődéséhez szükséges elemeknek és folyamatoknak a műhelyét alkotják; utóbbiak csak arra valók, hogy a nemzés aktusát tegyék lehetővé és könnyűvé.

Célszerű lesz előbb a női ivarkészülék belső részeit leírni. Ezek: az *anyaméh*, a két *petevezeték* és a két *petefészek*. Ezeket különféle kötőszövetek, szalagok és nyálkahártyák kötik össze. Az anyaméh körtealakú, csupa izomból álló test, melynek a nagyobb és szélesebb része a hasüregben fekszik, míg a vékonyodó rész szabadon a hüvelybe nyílik egy nyílással, melyet *méhszájnak* neveznek. Ebben a körtealakú testben üreg van, mely a méhszájtól az anyaméh alapjáig terjed és szűz állapotban nagyon kicsi a belvilága. A méh alapjának mindkét oldalán egy-egy vékony cső van, a *petevezetékek*. Az egy-két milliméter belső átmérőjű petevezeték közvetlenül nyílik az anyaméhbe és egészséges nőnél a bejárat mindig könnyen megtalálható. A petevezeték másik vége kürtszerűen kitágul, úgy is nevezik: *méhkürt*. E kürt szélei nem simák, hanem apró rojtokkal szabadon nyúlnak be a hasüregbe. Hangsúlyoznunk kell azt a tényt, hogy a hüvelyből az anyaméhben, a petevezetéken, a méhkürtön át szabad út vezet a hasüregbe. A petevezetékek alatt kétoldalon, nyálkahártyaredőkbe ágyazva, fekszenek a diónagyságú, barázdás felületű *petefészkek*. Meg kell itt jegyeznünk, hogy a méhkürt, illetve egyrészt a petevezeték, másrészt a petefészkek között nincs közvetlen összefüggés olyan értelemben, hogy a petefészektől valami petevezeték-csatorna vezetne az anyaméh üregébe. Mielőtt ennek a ténynek a fontosságát mérlegelnénk, egy kissé közelebbről kell még foglalkoznunk a petefészkekkel. Ennek a bonctani szerkezete oly szoros összefüggésben van a működésével, hogy már itt el kell mondanunk néhány dolgot, melyekkel ismét találkozni fogunk akkor, mikor az érett nő havi tisztulásával, a *menstruációval* fogunk foglalkozni. A nemileg még éretlen nőnél, akinek tehát még nincs menstruációja, a petefészkek felületén csupán alig észrevehető rovátkák vannak. Ellenben az érett, tehát menstruációval bíró nő petefészke nemcsak erősen barázdált, hanem a felületén lencsenagyságú,

sárgás vagy barna, áttetsző hólyagocskák láthatók, melyeken szintén kisebb-nagyobb mélyedések vannak. A petefészkek belsejében láthatók, természetesen csak mikroszkóppal, a kialakuló és már teljesen érett, leválóban lévő peték. Már itt megmondhatjuk, hogy a nő ivarérett kora folyamán, tehát az első havi tisztulástól az utolsóig, mintegy harminc-negyvenezer petét termel. Ezek a peték okozzák a hólyagképződést a petefészken, így aztán érthető ennek a barázdáltsága.

Mondottuk, hogy Graaf fedezte fel ezeket a hólyagocskákat a petefészkek felületén. De csak a későbbi kutatások derítették ki, hogy ezeknek a hólyagocskáknak a belsejében vannak a peték, de a hólyagocskák nem mindenestől alkotják a petéket. Különböző kutatók megfigyeléseiből tudjuk, hogy a női petefészkekben szakadatlanul megy végbe az a folyamat, hogy primitív sejtek szaporodásából peték keletkeznek és lassankint megérnek, míg végre a hólyagocskák folyadékában szabadon úszva a petefészkek felületére kerülnek. Mármost bizonyos időpontokban, melyek a tudomány mai állása szerint nem esnek egybe a havi tisztulásokkal, egy-egy ilyen Graaf-féle hólyagocska felpattan. Ennek oka, hogy a folyadék mennyisége túlnagy lesz, a fal pedig megvékonyodik. A felpattanás a petét belöki a hasüregbe. Ha ez megtörtént, a kiürült hólyagocska egy kevés véralvadékkal telik meg s visszafejlődik. A hólyagocska helyén keletkezett kis sebhely mint „sárga testecske“ még sokáig látható a petefészkek felületén. A Graaf-féle hólyagocskák megérésének és felpattanásának ezt a leírt folyamatát *ovulációnak* vagy *pete-fejlődésnek* nevezik. A legújabb idők felfedezése, hogy a petefészkeknek ezenkívül még egy másik feladatuk is van, hogy t. i. kivezetőnyílás nélküli mirigyekkel különféle nedveket termeljenek, melyek a női jellemvonások megtartására és a rendes női folyamatok szempontjából rendkívül fontosak. Különböző áll a megfelelő férfi ivarszervekre, a herékre is. Ezek is elsősorban az ondószálakat termelik, de amellett olyan nedveket, melyek a férfi jellemvonásokat biztosítják. A férfinél és nőnél nem maguknak az ivarmirigyeknek az eltávolítása, az ú. n. kasztrálás vagy herélés szünteti meg végérvényesen a nemi jellemvonásokat, hanem az, hogy ugyanakkor a testet meg-

fosztjuk e fontos nedveket szolgáltató mirigyektől. Erről később még bővebben beszélünk.

Régebben úgy gondolták, hogy az ovuláció egyidejűleg történik a „megtermékenyítő” nemi érintkezéssel. De már a tizenkilencedik század első évtizedeiben bebizonyult, hogy ez a feltevés hamis és hogy az *ovuláció a petefészkek rendes automatikus folyamata?* természetesen csak akkor, ha ezek teljesen ki vannak fejlődve és egészségesek.

Kövessük most a Graaf-féle hólyagocskából a hasüregbe került petét. Nyilvánvaló, hogy ennek a petevezetékbe és innen az anyaméhbe kell kerülnie. Tehát vándorútra indul és bámulatos, hogy ez a vándorlás milyen abszolút pontossággal megy végbe. Régebben feltették és még ma is vannak tudósok, akik azt vallják, hogy a Graaf-féle hólyagocska megpattanásának pillanatában a méhkürt vége automatikusan a petefészkek megfelelő helyére illeszkedik, úgyhogy így a pete a méhkürtön át közvetlenül utat talál a petevezetékbe. Lehet, hogy ezt a folyamatot itt-ott valóban megfigyelték, mégis az az álláspontunk, hogy a pete automatikusan, íí petevezeték minden *közvetlen* segítségével nélkül jut a petefészkekbe. Tudjuk ugyanis, hogy a méhkürt szélének a rojtjai folytonos csillangószerű, remegő mozgásban vannak és hogy belül is finom sejtek vannak, melyek hullámszerű mozgásaikkal a hasüreg folyadékát mindig ugyanazon irányba hajtják és pedig az anyaméh belseje felé. A csillangós sejteknek ez a mechanikai munkája megint csak „veleszületett”, automatikus tulajdonság, mint amilyen például az ember beleinek a mozgása. És minden, ami belekerül ebbe az áramlatba, elsodródik, mint az úszó fa a folyóvizén. Különböző kutatók, mint Thiry, Pinner, Becker igazolták ezt az automatikus tevékenységet. A kísérletük abban állott, hogy finom színes porokat vittek kísérleti állatok hasüregébe s mikroszkóp alatt figyelemmel kísérték a porszemcsék vándorlását az anyaméhbe. Sőt a kísérletek még tovább mentek és bebizonyították azt a majdnem hihetetlen dolgot, hogy az ilyen vándorlás, illetve áramlás egyik oldalról a másikra, a jobb petevezetékbe a bal petevezetékbe és megfordítva is történhetik. Látjuk tehát, hogy az ovuláció semmi egyéb, mint érett peték automatikus termelése

s teljesen független a nő havi tisztulásától. A szakirodalomban találunk eseteket, amikor hét-nyolc éves gyermekeknél kifogástalan bizonyosságát találták ilyen ovulációnak, mert megtalálták az evvel járó sárga testecskét, a fölrepedt Graaf-féle hólyagocskák maradványait.

Mielőtt áttérnénk a nő külső ivarszerveire, még néhány szót kell szólnunk az anyaméh falazatáról. Ez $1\frac{1}{2}$ —2 cm vastag izomréteg, melynek legvastagabb része benyúlik a testüregbe. Nyugvó állapotban a méh annyira összelapul, hogy a belvilága alig pár milliméter. Hogy a méhfal vastagsága és fejlettsége milyen fontos az életre, kiderül abból, hogy az anyaméh a tulajdonképpeni költőkészülék, ahová a gombostűfej nagyságú megtermékenyített pete befészkelődik s ott az újszülött gyermek nagyságáig kell megnőnie. Milyen tágulékony szerv, mely körte-nagyságból akkorára nőhet meg, hogy egy kifejlett gyermeket magába fogadjon! Az anyaméhnek a hüvelybe nyíló alsó, vékonyodó része alkotja az összeköttetést a külső és belső ivarszervek között. Maga a hüvely cső, melynek redős falazata nyugvó állapotban egymáshoz tapad s nyálkahártya fedi. Ez a nyálkahártya nagyon gazdag mirigyekben, melyek a hüvelyváladéknak nevezett folyadékot szolgáltatják. Ez a cső kifelé az ú. n. hüvelybejáratba nyílik, melyet két finom hosszanti redőszerű képződmény határol: a kis szeméremajkak. Ezek a felső végüknél egyesülnek s itt találunk egy babszem nagyságú képződményt: a *csiklót*, mely fejlődéstanilag a férfi-hímvesző makkjának felel meg. Mind a kettő nagyon gazdag speciális idegekben, rendkívül érzékeny s alakjukat és nagyságukat könnyen változtatják. Hogy ez miként történik, azt majd később mondjuk el. A csikló közvetlen közelében a hüvely pitvarába nyílik a női húgycső. Ez a húgycsőnyílás teljesen el van különítve a hüvelynyílástól, melynek külső részét a két nagy szeméremajak alkotja. Ez két vastag bőrrödő, melyek az ivarérett nőnél szőrösök nyugvó állapotban egymáshoz lapulnak s így elzárják a hüvely bejáratát meg a nyálkahártyaszerű részeket. Maga a hüvely 10—12 cm hosszú s szűzi állapotban kifelé részben elzárja az ú. n. *szűzhártya*.

Laikus körökben, sőt művelt nőktől is gyakran halljuk a nézetet, hogy ez a szűzhártya, mint valami dobnak a bőre van

kifeszítve a hüvely bejárata előtt és hogy az első közösülésnél kell erőszakkal átlyukasztani ezt a durva hártát! Pedig a dolog egészen másként van. A szűzhártya nem zárhatja el teljesen a hüvelyt, mert akkor szüzi állapotban a havi tisztulási vér lefolyása teljesen lehetetlen volna. Nem, a szűzhártya nem egyéb, mint gyűrűszerű nyálkahártyaredő, mely megszűkíti ugyan a hüvely bejáratát, de nem zárja el teljesen. Hogy a hímvessző első behatolásakor ennek a hártának minden irányban el kell szakadnia, az magától értődik, mint az a tény is, hogy a külső ivarszervek is alaki változásokat szenvednek az idők folyamán, részben a szülési tevékenység, részben egyéb sebhelyképződések következtében.

*

Helyénvaló, hogy a női ivarszervek leírását a férfi-ivarszervek leírása kövesse, mert a párosodás folyamata csak így érthető meg, másrészt mert ezeknek az ismerete elengedhetetlenül szükséges a magzat nemi fejlődésének tárgyalásához. Mint a nőnél, úgy a férfinél is külső és belső ivarszerveket különböztetünk meg. De míg a nőnél e szervek nagyobb és fontosabb részei a test belsejében vannak, addig a férfinél a test belsejébe csupán két mirigyszerű képződmény került: a *dülmirigy* az ondóhólyagocskákkal. Ezek mindegyike folyadékot választ ki, mely a herékben, tehát külső nemi szervekben, termelt ondószálak szállító eszközeül szolgál. A két here egy-egy tojásalakú test, melyek közös burkolattal körülvéve fekszenek a hímvessző alatti herezacskóban. Mint a petefészkek, úgy a herék is mirigyek, melyek az ondószálakat termelik és pedig mérhetetlen mennyiségben. Az ondószálak alakjáról és működéséről majd később beszélünk. A hímvessző nyugvó állapotban mintegy három centiméter átmérőjű és 6—7 cm hosszú hengeres képződmény, végén a tompa kúpalakú makkal, mely azonban ilyen állapotban nem látható, mert egy külső bőrredő, az ii. n. fityma takarja. A makk csak akkor válik láthatóvá, ha a hímvessző idegbehatásra megmerevedik és megnagyobbodik (erekció). A merevedés folyamatát az teszi lehetővé, hogy a benne egész hosszában lefutó húgycső mindkét oldalán szivacszerű, üreges,

vérbő, úgynevezett duzzadó test van elhelyezve. A merevedés már most úgy jön létre, hogy különféle idegingerek következtében ez a szövet kitágul és repedései megtelnek vérrel anélkül, hogy ez a vér valahol lefolyást találhatna. Ugyanaz a folyamat ez, mint mikor száraz szivacsot teszünk vízbe. Itt is minden üreg vízzel telik meg, a szivacs megnagyobbodik és nagyságát meg is tartja, ha a víz eltávozását megakadályozzuk. A merevedés a hímvesszőt vastagabbá, hosszabbá és majdnem csontkeményé teszi; ilyen állapotban be tud hatolni a hüvelybe és el tudja végezni első feladatát a nemzési aktusnál. A makk ilyenkor eléri az anyaméh száját. Az állandó nedves nyálkahártyával bevont hüvelyfalak szorosan hozzásimulnak a behatolt hímvesszőhöz és a közösülésnél beálló súrlódás az idegrendszer nemi központját a legnagyobb fokú ingerületbe hozza. Így áll elő egy pillanat, amikor a herékben termelt s a dűlmirigy és ondóhólyagocskák folyadékával elegyedett ondószálak a férfi húgycsövéből hirtelen beielővelnek a női hüvelybe, Ezt a folyamatot, melyet tudományosan *ejakulációnak* neveznek, tartja a laikus közönség a nemzés főmomentumának. Pedig nem úgy van! Ez csak az a pillanat, mikor a férfi ondója bejut a női hüvelybe. A nemzés sokkal későbbben történik, mint majd mindjárt látni fogjuk. Egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy amint a férfinél az ejakuláció pillanata jelenti a legmagasabbfokú kényeztetet, úgy a nőnél is is van egy ilyen pillanat, amikor egy kis nyálkacsepp, mely rendszeren a méh szájánál van, hirtelen kilökődik. Egyes kutatók véleménye szerint maga a méhszáj is végez ilyenkor bizonyos szívó mozgásokat. Mindez arra való, hogy az ondónak a anyaméhbe való behatolását lehetővé tegye, ahol aztán megtörténik a tulajdonképpeni megtermékenyítés, vagyis a petének és a hím ondószálnak az összetalálkozása. Hogy ez a nézet nem egészen helyes, arról majd egy későbbi fejezetben szólnunk. Egyelőre csak annyit, hogy a teherbeesésnek számtalan esetét ismerjük, amikor — mint például erőszakos közösülésnél — a nő részéről minden kényeztetet elmarad, tehát a nyálkacsepp kilövellése is. A megtermékenyítésnél tehát egészen másról van szó, a hím ondószálak önmozgásáról, amit most akarunk ismertetni.

Ha egy csepp ondót mikroszkóp alatt nézünk, számtalan hosszú képződményt látunk benne. Ezek állanak egy vastag, bunkóalakú részből (az ondószál feje) és egy ehhez kapcsolódó hosszú finom fonálból (az ondószál farka). Mint már említettük, Ham vette észre először a mikroszkóp alatt, hogy ezek az ondóállatocskák önállóan mozognak, ugyanis a farki rész folytonosan csapkod, mint egy hálnak a farkuszonya és így folyton tovaúszik az ondófolyadékban. A hím ondószál önmozgása ez és elengedhetetlenül szükséges a megtermékenyítéshez. Nem az ejakuláció juttatja el a milliónyi ondószálat a megtermékenyítésre váró petéhez, nem, az ondószálak a saját mozgásukkal keresik az utat és nem nyugszanak addig, míg a petéhez nem érnek. Ez természetesen csak addig lehetséges, amíg életképesek, amíg mozogni tudnak, amíg ezt a mozgást valami fizikai vagy vegyi akadály meg nem szünteti.

Noha ez a tény tudományosan kétségtelenül igazolva van, e könyv irányának megfelelően, mégis fel akarok sorolni néhány bizonyító tényt a mindennapi életből. Általánosan ismeretes, hogy egy-egy emberpár, félvén az igazi nemi érintkezés megtermékenyítő következményeitől, a nemi vágyat avval csillapítja, hogy a férfi a hímveszőjét csak a hüvely külső részeihez dörzsöli, míg az ejakuláció, a kényeztetés mindkét résznél be nem áll. Ilyen esetekben, amikor tehát az ondó a hüvelynek csak a külső részeit nedvesíti meg, még sem ritka a megtermékenyítés a velejáró terhességgel. A nőorvos éppúgy ismeri ezt a folyamatot, mint a terhességnek azt az esetét, mely bonctanilag kifogástalan, vagyis teljesen ép szűzhártyájú nőnél áll elő! A hímvesző egyik esetben sem hatolt be a hüvelybe, tehát az ondófolyadék sem az anyaméh szája közelében ömlött ki és mégis bekövetkezett a megtermékenyítés. Az óvatos emberpár ugyanis egyik esetben sem tudott az ondószál önmozgásáról vagy megfeledkezett erről. Pedig az önállóan mozgó ondószál megtalálja az utat a méhszájhoz és innen a petéhez. Milyen csodálatos játéka a természetnek! Egyetlen ondószál, az első, mely a pete külső burkolatát eléri, valósággal behatol ebbe s abban a pillanatban elpusztul a többi, a későbbérkezők. Megszűnik az ondószálak mozgása s evvel együtt az életképességük is. A petét a behatolt

győztes veszi hatalmába, a hím és női őssejtek új életre olvadnak egybe, apai és anyai tulajdonságok összevegyülnek! Bonyolult sejtoszlási folyamatok után ezer és ezer új sejt keletkezik, melyek jövőbeli feladatuknak megfelelően, más-más alakot vesznek föl és együttvéve teszik a magzat testét. A fejlődéstan ezen részének a pontos leírását mellőzöm. De a leírt folyamatok után nem természetes-e, hogy a gyermekek hasonlítanak a szüleikhez? És nem éppen olyan magától értődő-e, hogy ezekkel a testi tulajdonságokkal együtt a szellemi tulajdonságoknak és jellembeli vonásoknak is öröklődniük kell a nemzőkről a nemzetre? Van ezen még valami vitatni való az átörökítési elméletben?

*

Már a megtermékenyítés utáni első hetekben ki lehet mutatni a magzatnál a nemi részek kezdeményeit, bár eddig még nem sikerült a tizedik hét előtt világos nemi különbséget kimutatni a hím és női magzat között. Tény az, hogy a fejlődés bizonyos időpontig kétnemű, vagyis hogy az újonnan nemzett lényből éppúgy lehet hímnemű, mint nőnemű egyén. A kétnemű fejlődés úgy értendő, hogy petefészkek, petevezetékek, anyaméh, valamint herék, ondószinór és ondóhólyagocskák egyrészt, hüvely, csikló, szeméremajkak, hímvessző, makk és herezacskó másrészt *egyidejűleg* kimutathatók a magzatnál és pedig a nemi szervek ama kezdeményénél, amit csiramirigynek neveznek. Ez aztán később az egyik, vagy hím, vagy női irányban fejlődik tovább, azaz a nemileg ellentétes szervek visszafejlődnek. Ugyancsak kifogástalanul bizonyítani lehet a magzat fejlődése folyamán, hogy a teljesen kifejlett nemi szervek egyes részei *azonos eredetűek*. A herék megfelelnek a petefészkeknek, az ondóvezetékek a petevezetékeknek, a makk a csiklónak, a hímvessző duzzadó teste a női szeméremrésnek. Sőt még tovább is megy ennek az égető kérdésnek a kutatása. Bebizonyították, hogy úgy a herék, mint a petefészkek először a magzat hasüregének belsejében fejlődnek ki s a herék csak a hatodik hónap kezdetén vándorolnak be a már előbb kifejlődött, de még üres herezacskóba. Ennek a hasfalán át történő vándorlásnak az

útja a lágyéki csatorna, mely a herék átlépése után automatikusan elzáródik, de nem mindig! Gyakori eset a hímnemű újszülötteknél, hogy a herék leírt vándorlása még egyáltalán nem vagy nem egészen ment végbe, tehát a here még a hasüregben vagy a lágyéki csatornában van. Erre a megjegyzésre szükség volt a fejlődéstan és a nemi fejlődés megértéséhez, de érdekes azért is, mert valóságos megfigyelésről van szó, döntő különbségről az újszülött fiú és újszülött leány között! Fiúgyermeknél a herék természetes vándorlása nem mindig van befejezve, sőt vannak esetek, amikor egész életen át befejezetlen marad: a here teljes hiányának vagy a lágyékban megrekedt „lányékeréknek“ az esetei. Viszont a leány mindig teljesen fejlett nemi készülékkel jön világra, természetesen csak bonctani értelemben gondolva a teljes fejlettséget. Mert hogy működésre, vagyis szaporodásra legyen képes, ahhoz előbb meg kell érnie.

És még sincs mindig így. A tudományos irodalom ugyanis számtalan bebizonyított esetet ismer, amikor újszülött leányok nemi készüléke *minden tekintetben teljesen kifejlődött*. Mint már előbb is említettük, be van bizonyítva, hogy petefészkek néha a legkorábbi gyermekkorban is termelnek petéket, illetve Graaf-féle hólyagocskákat. Ezek a hólyagocskák azonban csak nagyon ritka esetekben repednek fel, tehát nincs igazi ovuláció. A „korai fejlettségnek“ ilyen esetei természetesen már régen magukra vonták az orvosok figyelmét, annál inkább, mert ennek a fejlettségnek külső jeleit, tehát a rendszeren ismétlődő havi tisztulást ismételten megfigyelték egészen fiatal gyermekeknél. Sokféle-képpen igyekeztek magyarázni ezt a különös tényt, az örökléssel, az anya valamilyen viselkedésével a terhesség alatt, de eddig nem találták meg a kérdés helyes megoldását. Sok más forráson kívül Ploss, a híres etnológus „A nő a természet- és néprajzban“ című alapvető munkájának „A koraérettség“-ről szóló fejezetében nem kevesebb mint 45 ilyen esetet sorol fel és a végén szó szerint ezt írja: „Valamennyi itt felsorolt eset, melyeket az irodalomból bizonyára még szaporítani lehetne, „időelőtti menstruáció“ címen ismeretes és így példák a „női koraérettségre“. Az adatok hiányossága azonban nem engedi meg a beható kritikát. De már egyszerű megrostálásra

is kiderül annyi, hogy az esetek egy részét jogosulatlanul sorolják ide“.

Számolva a nagy érdeklődéssel, felsorolunk itt néhány ilyen esetet, de az az álláspontunk, hogy az érettségnek e korán jelentkezett külső jeleit, vagyis a gyermekkorban jelentkezett havi tisztulást nem kell okvetlenül a véletlennel vagy betegségekkel megmagyaráznunk. Egyszerűen vannak egyének, akiknél egyik vagy másik működés már a csirában jelentkezik, akár testi, akár szellemi működésről legyen szó. Gondoljunk csak arra, hogy mindig voltak „csodagyermekek“ és mindig lesznek is. Érett megfontolás és elfogulatlan megfigyelés mellett nem szükségképpen mutatkozik-e bizonyos analógia a „lelki“ és a „testi“ csodagyermekek között? Miért ne engedhetné meg magának a természet néha azt a tréfát, hogy a gyermek petefészkeiben keletkező Graaf-féle hólyagocskák ne fejlődjenek vissza, hanem inkább megérjenek, felrepedjenek s így ovulációhoz és végül a tisztuláshoz vezessenek? Hiszen az ember nem gép, testrészei és ezeknek működései *nem* azonosak az órakerékkel és ezek forgásával. Az ember maga is csoda és így létrehozza a külön csodáit!

És most íme egy kis választék a Ploss által felsorolt 45 esetből:

1. Mumenthaler Anna (berni kanton, 1751—1826); már két-éves korában rendes havi tisztulása volt, a gyermek nemi részei már a születéskor teljesen szőrösek voltak és a mellmirigyek jól fejlettek. Először kilencéves korában lett terhes s 52 éves koráig egészen szabályszerű menstruációi voltak.

2. X. kilenchnapos korában kapta meg az első menstruációt, második életévében a nemi részei teljesen szőrösek voltak s másfél éves korában egészen kifejlett melle.

3. Sally Deweese (szül. 1824. Kentucky) egyéves korában az első menstruáció, azután minden hónapban és tízéves korban gyermeket szült.

4. X. Első tisztulás tízhónapos korában, szőrözet és mell a második évben teljesen kifejlettek.

5. X. szül. 1880., Észak-Amerika. A. van Deweer kutató látta a gyermeket 1882-ben, amikor kétéves és héthónapos volt.

A leánynak négyhónapos korában volt az első menstruációja, ez minden huszonnyolc napban pontosan visszatért és 4—5 napig tartott. A gyermek nagyon fejlett volt 59 font súllyal s olyan volt, mint egy 10—12 éves leányka.

Csak azért nem sorolok fel több esetet, mert nem lehet e munka feladata, hogy abnormitásokat soroljon fel. Tény, hogy a tudomány ma sok száz ilyen esetet ismer. De meg kellett róluk emlékeznünk, mert feladatunk, hogy a női test minden jelenségét ismertessük. Ha „csodaesetekről“ beszélek és egy sorba helyezem őket a „csodagyermekkel“, úgy nem nagyon térek el tanáromnak, Schautanak a nézeteitől, aki nőgyógyászati kézikönyvében az ilyen eseteket kivételeseknek mondja, de figyelmeztet, hogy normális körülmények között a gyermekeknél nincs ovuláció.

Magától felmerül a kérdés, hogy fiúgyermeknél figyeltek-e meg hasonló koraérettséget nemi megnyilvánulásokkal? Ez a kérdés azonban elesik, ha arra gondolunk, hogy a fiúknál a nemi érettségnek nincsenek ilyen külső jelei, ha csak a hímvesző átmeneti megnagyobbodására nem gondolunk a 6—7 éves fiúknál, ami körülbelül a meveredéssel egyértékű. Így hát a természet a nőt fejlődéstanilag bizonyos értelemben előnyben részesítette volna? Az alábbiakban nemcsak egy, hanem sok igenlő példát fogunk felhozni erre. A természet maga gondoskodik arról, hogy a nőben mielőbb készen álljon rendelkezésre az az emberi lény, amelyik a faj fentartására elengedhetlenül szükséges.

*

A természet e törekvésével szemben áll az emberiségnek egy törekvése már az ősidők óta, hogy t. i. akár hamis büszkeségből, akár alaptalan megfontolásokból folyólag mindig és mindenütt jobban örültek a hímnemű utódoknak. Innen van, hogy az emberiség mindig azon fáradozott és fáradozik még ma is, hogy a *nem meghatározásának* nagy rejtélyét megoldja, hogy mindig voltak elméletek, melyek — akármilyen ostobaságra voltak is felépítve — megoldani vélték ezt a kérdést. Majd a megtermékenyítés tényét és módját, majd az idejét, majd megint

a nő viselkedését a terhesség alatt tartották döntőnek a nem meghatározásánál. De nemcsak ezt! Alig van életműködés, melyet egyik vagy másik elmélettel kapcsolatba ne hoztak volna. Hiszen közismert dolog, hogy a legutolsó években néhány német kutató megtalálni vélte a kérdés megoldását. Babona volt! Elméleteik, melyek analógiákat akartak megállapítani különféle növények mesterséges tenyésztése és az emberi nemzés véletlenei között, éppúgy porrá váltak, mint a kísérletül használt növények portokjai.

Legtovább tartotta magát az a nézet, melyet először dr. Schumann mondott ki „Az újszülöttek nemi aránya” című művében (1883.). Ez abban állott, hogy a gyermek neme egyenes arányban függ a szülőpár korától és szexuális képességétől olyan értelemben, hogy fiatal és erős férfi inkább fiúkat nemz, míg a gyenge és idős apa, különösen ha a gyengeségnek a házasság előtti nemi kicsapongások az okai, inkább női utódoknak ad életet. Az anya kora és testalkata közömbösek e kérdésnél, amit magam is természetesnek találok, mert végre is a nő kevésbé aktív szerepet játszik a nemzési aktusnál; neki inkább csak az a feladata, hogy méhének védő burkolatában kifejlessze az általa termelt, de a férfi által megtermékenyített petét. Ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy a nő szerepe egészen mellékes a nemzési aktusnál. Az az álláspontunk, hogy a nem meghatározása messzi fölülmúlja a mi képességeinket, hogy a pete és ondószál egyesülésének pillanatában már el van döntve a nem kérdése. És mint ahogyan testünk milliónyi sejtjeinek egyikét sem vagyunk képesek valamilyen irányban befolyásolni, éppúgy nem tudjuk a petét és ondószálat befolyásolni. Nem tudjuk tehát a nemet befolyásolni a nőnek bizonyos irányú táplálkozásával a terhesség alatt, még kevésbé a külvilág véletleneivel, amilyenek a nemzés időszaka és órája. Itt megint a nagy misztériummal állunk szemben: Honnan ered az élet, mi az élet, honnan ered az ember neme és mi határozza meg?

A népbabona minden népnél és minden időben éppúgy foglalkozott a nemi kérdés megoldásával, mint a papok és orvosok tudománya. De különösen a természeti népeknél, akiknél a név és a család fönntartása sokkal nagyobb szerepet

játszik, mint gondolnánk. Náluk ugyanis a feleség nem annyira társa, mint inkább szolgálója a férfinak, akinek kötelessége nemcsak a legnehezebb mindennapi munkákat elvégezni, hanem a szaporodásról, a család és név fõntartásáról is gondoskodni. Éppen ezért a legtöbb ilyen népnél drákói törvények vannak, melyek a terméketlen asszonyt nemcsak súlyos büntetéssel sújtják, hanem a férfinak megengedik, hogy az ilyen asszonyt elúzza.

*

A nem *önkéntes* meghatározása volt az a kérdés, mely a legkülönbözõbb és legérdekesebb megoldásokat hozta napvilágra. Susratanak már említett óindiai orvosi mûvében, az Ayur-Vedasban, pontos utasítás van arra, hogyan lehet *tetszés szerint* fiút vagy lányt nemzeni: „Ha fiút akarunk nemzeni, akkor a tisztulás után három napig az asszony különleges diétával éljen és bizonyos növényekbõl vetett ágyon aludva, tartózkodjék a férfitõl. A negyedik napon mosakodjék tisztára, öltözzék új ruhába és bizonyos misztikus vallásos ceremóniák között mutatkozzék a férfi elõtt. Azt hitték ugyanis, hogy születendõ fiú minõsége függ annak a férfinak a minõségétõl, akit a tisztulás után elõször megpillant. Ekkor aztán a férj, aki egy egész hónapon át Brahma istennek szentelte magát, a feleségével, aki szintén egyhónapig Brahmanak volt szentelve, délután végezze el a nemi érintkezést. A férfinak azonban elõbb meg kell magát kennie tiszta vajjal, továbbá vajban és tejben fõzött rizst kell ennie; a nõ ellenben kenje be magát szezámolajjal s ilyen olajjal fõzött babot egyék. A férfi mindenik imádkozás után a negyedik, hatodik, nyolcadik, tizedik és tizenkettedik éjszakán végezze el vele a nemi érintkezést. Ezek a napok kedvezõk a fiúnemzésre. De ha a férj lányt kíván, akkor az ötödik, hetedik, kilencedik és tizenegyedik napon végezze a dolgot. Továbbá a tisztulás utáni három napon át az indiai orvos annak az asszonynak, aki fiút kívánt, három-négy csepp folyadékot, melyet bizonyos füvekbõl készítettek, öntött a jobb orrlyukába, melyet az asszonynak nem volt szabad kitüsszenteni“.

Bizonyára érdekes lesz Susuratanak ezt a receptjét kissé kritikailag vizsgálni. A nép naiv gondolkodásának megfelelően megtalálunk itt minden elemet, mely a kedélynek és a szellemi fejlődési foknak megfelel: Isten, természet, pap és orvos! Ennek a négy nagy tekintélyben álló fogalomnak szerepet kell játszania. A férfinek harminc napon át Brahma istennek kell magát szentelnie, az asszonynak a pap által előírt bizonyos vallásos ceremóniákat kell elvégeznie, az együthálásnak bizonyos órákban kell történnie, a végén jön azután a pap orvosi művészete a titkos orvosságokkal. Semmi egyéb ez, mint a megszokott szélhámosság. Az orvosok tartani akarták a tekintélyüket a néppel szemben; ha aztán nem sikerült a dolog, ráfogták, hogy az előírást nem tartották meg pontosan. És számítottak rá, hogy a házaspár legközelebb pontosabban teljesíti majd az előírásokat, hogy a véletlen inkább kedvez majd az apa kívánságának!

Nézzünk most más előírásokat. A talmudi orvosok, akiknek a műveltségi foka valamivel magasabb volt, szintén azt állították, hogy a férfi képes a gyermekei nemét meghatározni. ők azonban annyival óvatosabbak, hogy az eredményt kizárólag a férfi és a nő viselkedésétől teszik függővé közösülés közben, de nem szolgálnak határozott előírásokkal. Ha a férfi szenvedélyesebb, akkor fiúra, ellenkező esetben leányra lehet számítani.

A görögök és a rómaiak, illetve az ő kiváló orvosai, mint Hippokrates, Galenus, Parmenides, Anaxagoras és mások, a nem önkényes meghatározását lehetlenségnek tartották. Azt hitték, hogy a gyermek neme attól függ, hogy a testnek melyik oldaláról ered a pete és a megtermékenyítő ondó. Úgy vélték, hogy az emberi testnek két fele különböző hőmérsékletű; a jobb fél melegebb és innen erednek a fiúk, a hidegebb bal testfélből a lányok. A kényes kérdésnek bizonyára ez a legnaívabb magyarázata és legkényelmesebb megkerülése. Ennek az elméletnek a megcáfolása nagyon könnyű. Gondoljunk csak arra, milyen gyakori eset, hogy a páros ivarszervek (here, petefészek) egyik vagy másik oldalon megbetegednek, tehát működésképtelenek lesznek vagy akár operatív úton el kell őket távolítani. Ilyen esetekben is mindkét nemű utódok szülehetnek.

Annál föltűnőbb hogy a két testfélnek ez a különböző értékelése egészen a XVII. és XVIII. századig tartotta magát. Ploss erre is idéz néhány példát a művében. Így Eucharius német író ezt mondja a dajkakönyvében: „Ha a férfi magja forró és finoman sok, akkor fiú lesz. A másik dolog az, mikor a férfi magja legnagyobbbrészt a jobb oldalról jön és az anyának is a jobb oldala dolgozik mert a jobb oldal forróbb, mint a bal és a jobb heréből jövő mag is forróbb. Ezért munka után a nő hajoljon a jobb oldalára, ha fiút akar“.

Az egyetlen helyes, bár ősidőkbe visszanyúló, de a mai fölfogásnak is megfelelő nézetet a kínaiaknál találjuk, akik a nem meghatározásának kérdésénél minden babonás dolgot mellőznek s hogy fiú vagy lány születik-e, azt a férfi, illetve a nő ifjúi erejétől teszik függővé. Szerintük két elem van, vagy ahogyan mi mondanánk, kétféle energia, az erősebb „yang“ princípium és a gyengébb „yu“. Ha a férfinél a „yang“ dominál, akkor fiú lesz, máskülönbén lány. Ez a fölfogás a maga naiv formájában hasonlít dr. Schumann fentebb idézett véleményéhez, aki szintén a férfi fiatalságát és testalkatát tartja döntőnek a nem meghatározásánál.

*

Még a papoknál és orvosoknál is többet foglalkozott a kérdéssel minden idők és népek babonája. Majdnem magától értődik, hogy itt a nemzési aktus játssza a legnagyobb szerepet. Így például Tirol néhány vidékén az a szokás, hogy az apa, ha fiút akar, fenntartja a csizmáját. Hiszen a csizmák a férfi külső jelvényei. Sok szláv népnél a férfi a szalagokkal ékesített lakodalmi kalapot tartja a fején; a lengyel kisparasztoknál pedig ez a hit annyira megy, hogy a férfinék az érintkezés alatt teljesen felöltözve kell maradnia. Képzeltetik-e világosabb bizonyítékai egy-egy nép naivitásának? Nem hasonlítanak-e ezek a szokások, bár a huszadik századból valók, azokhoz az előírásokhoz, melyeket a természeti népeknél találunk? Egyes nemzeteknél még ma is döntőnek tartják a születendő gyermek nemére azt az időjárást, mely a nemi aktus alatt uralkodott: ha ilyenkor esik, akkor lány lesz, de ha szép száraz idő van,

akkor fiú! Mi több! Egyes vidékeken a nép hisz egy „műnemzés“ lehetőségében. Ha az apa fiút akar nemzeni, akkor a hímveszőjét előbb nyúlvérrel keni be, ha pedig lányt akar, akkor libazsírral. Talán az Ayur-Veda tartotta magát napjainkig?

Természetesen ezeryi előírás volt és van a terhesség idejére nézve is. Ezekről majd „A terhes asszony“ című fejezetben emlékezünk meg. Itt csak egy dolgot említünk föl. A sokat olvasott és sokszor idézett Weininger „Nem és jellem“ című művében sokat foglalkozik avval a népszerű kifejezéssel, az anya „megcsodálásával“ a terhesség alatt. Nagyon sokszor halljuk, hogy a terhes asszonynak ilyen „megcsodálása“ használ vagy árt a gyermeknek. Így még ma is a népesség legmagasabb és legalacsonyabb osztályainál egyaránt találunk olyan szokásokat, melyek a hűvösen szemlélő természetbúvárt okvetlenül mosolyra indítják, de ugyanakkor gondolkodásra is készítik, így ismertem egy terhes asszonyt, aki óraszámra ült egy rendkívül szép Madonna-kép előtt s folyton ezt bámulta. Meggyőződése volt, hogy a születendő gyermeknek „éppen olyan bájosan szépnék“ kell lennie, mint amilyen a kép. Mikor egyszer meg akartam cáfolni ezt a tévedését komolyan megneheztelt és alig tudtam kibékíteni. Vártam a születés óráját, hogy bebizonyíthassam, mennyire nem volt igaza. Es íme az újszülött gyermek torzszülött volt vízfejű és egyéb abnormitásokkal és szerencsére csak egy óráig élt. A nő alaposan kigyógyult a babonájából. Nemsokára bekövetkezett második terhessége alatt egyszer sem nézett a Madonna-képre s az újszülött a legszebb gyermekek egyike volt, akit valaha láttam! *Tehát nincs megcsodálás!* Különben akkor egyáltalán nem is lennének csúnya, rosszul fejlett gyermekek, nyúlajakkal, tűzjeggyel, torz fülekkel stb. Az apai és anyai őssejtek szolgáltatják az ősterméket, majd befolyásolhatatlanul dolgoznak a leendő gyermek fölépítésén és szolgáltatják a végterméket, a gyermeket, aki kizárólag csakis az apai és anyai jellemvonásokat viseli. Vége legyen tehát a babonáknak, az ostobaságoknak, akármilyen anyáktól és nagyanyáktól, néniktől és barátnőktől származnak is, akik „saját szemükkel látták“ a dolgot

és folyton a szegény asszony fülébe sugdossák. Még akkor is, ha olyan ember, mint Weininger hisz a megcsodálásban és szemrehányást tesz nekünk orvosoknak, hogy nem foglalkozunk eléggé evvel az ő szemében legfontosabb kérdéssel, hogy végre megtaláljuk a megoldását. És ebben a küzdelemben a nőnek kell az első sorban állania s ha az értelem fegyvere teljes győzelmet aratott, akkor a terhesség első órájától a lebetegedésig sok nő szabadul meg fölösleges aggodalmaktól, hogy milyen lesz a jövőző gyermeke. Ugyanakkor ebben a küzdelemben a gonosz babonának kell elbuknia, melynek nincs hűségesebb szolgálója, mint... a nő.

A lány mint gyermek.

Az első életévtől a harmadikig.

Magától értetődőnek látszik, hogy az emberiségben mindig megvolt a hajlam arra, hogy a férfi és a nő között mutatkozó különbségeket, akár testi, akár lelki természetűek, a korai gyermekkorig kövesse visszafelé. Hiszen már a születés előtt bizonyos jeleket véltek találni, melyek az egyik vagy másik nemre előnyösek vagy hátrányosak. És íme, bizonyos kutatók is a testi vagy szellemi alsórendűség egyik vagy másik bélyegét vélték megtalálni, melyeket a női nemre már a születés napjától kezdve ráfogtak. Ezeket a törekvéseket támogatták szellemileg kiváló és előkelő férfiak művei és megbeszélései, mint például Schopenhauer filozófiai szemlélődései „A nőről” vagy egy Möbius korszakalkotó műve „A nő veleszületett gyenge elméjűségéről”.

Magától értetődik, hogy az ilyen törekvéseket és megbeszéléseket a kritikus szigorú és elfogulatlan szemével kell tanulmányozni, hogy nem is annyira a nőről, mint inkább e szerzők gondolkodásmódjáról nyerjünk tiszta képet. Ha ekként akadunk is egyes nézetekre, melyek talán megállhatnak, mégis azt fogjuk találni, hogy az ilyen fejtegetések tendenciája és alapelve a nő lekicsinylése. Munkánk második főrészében, mely amúgy is a nő lelki életével foglalkozik, majd bővebben

visszatérünk még Schopenhauerre. Itt csupán a főeltéréseket akarjuk fejtegetni az újszülött lány- és fiúgyermek között, de nem akarunk abba a hibába esni, hogy minden mínuszt már eleve is a női nem alsóbbrendűségének tekintsünk. *A női nemnél nincsen veleszületett alsórendűség, legalább is nincs testi tekintetben.* Ugyanis nem nagyon böles berendezés volna a természettől, ha az emberi nemnek azt a részét, mely a fönntartására és szaporítására hivatott, kevésbé működésképesen adná át az életnek, mint a férfinemet. Én inkább az ellenkező álláspontot foglalnám el és inkább a férfinem jogosulatlan előnyben részesítéséről beszélnék, amit az látszik indokolni, hogy a férfinemnek kell elvégeznie a kemény küzdelmet a mindennapi megélhetésért, tehát ő már a bölcsőben magával hoz egy olyan testi és szellemi alkatot, mely a fejlődésre alkalmasabb. *Hogy ez aztán a valóságban hogyan fejlődik tovább, az nem az egyéntől függ. hanem egyedül és kizárólag az életfeltételektől, melyek közé akarátán kívül helyeződik.*

Egy kritikai és tárgyilagos pillantás falusi népünk életébe megerősíti e vélemény helyességét. Ugyanis azt látjuk, hogy itt a gyenge nem éppen annyit dolgozik, mint a férfi; sőt én azt mondanám, hogy még többet! Mert a mezőről hazatérő férfi beül a kocsmába vagy a kemence mellé, ellenben a nő még csak a hazatérése után fog igazán a házimunkákhoz, ami bizonyára nem minden testi megerőltetés nélkül történik. Bizonyos szempontból tehát a gyenge nem többet dolgozik, még akkor is dolgozik, mikor a terhesség nagy föladatát kell elvégeznie, amit a természet rótt rá. Mert a népesség alsó osztályaiban még a terhesség utolsó napjaiban levő nő sem ismer kíméletet. És akkor azoknak volna igazuk, akik a nőt gyengének és alsóbbrendűnek mondják? Természetes, egészen másként alakul a nő élete s evvel együtt a testalkata is a jobb osztályokban, ahol a nő nem rabszolga, hanem feleség. Elete csupa fényűzés és kímélet s már rendes körülmények között is kerül mindenféle megerőltetést, de különösen a terhesség alatt. Hogy ilyen körülmények között nem lehet szó erőteljes izmokról és ellenállóképességről, az több, mint magától értődő. A nő gyenge marad és valóban a „gyenge nemet“ képviseli. Azért mégis vannak

bizonyos testi különbségek a férfi és nő között, amit több évtizedes statisztikai munka is bizonyít és amelyekkel bővebben kell foglalkoznom.

*

Az újszülött lánygyermeknek már a súlya is jóval kisebb, mint a fiúgyermeké. Míg az utóbbi átlagban 3000—3500 g súlyú, addig a női nemnél 3000—3200 g. E számok természetesen nem jelentenek szabályokat, sokszor az újszülött leányok jóval erőteljesebbek és itt megint összefüggést találunk a gyermek és nemzői között: erőteljes, fiatal szülőknek erőteljesebb gyermekeik vannak; az összeolvadó csírasejtek minősége dönti el az újszülött alkatát. A mégis megfigyelt átlagos súlykülönbségnek a fiúk és lányok között könnyen megtaláljuk a magyarázatát, ha figyelembe vesszük, hogy a lányok testbuzúsága is rendesen csekélyebb, fiúknál 50—52 cm, lányoknál 48—49 cm. Ez a 2 cm-nyi hosszkülönbség elegendő magyarázata a 300 g súlykülönbségnek? Hajlandók volnánk igennel válaszolni erre a kérdésre, ha az egész első év folyamán is nem találnánk súly- és hosszúságeltérést a női nem rovására. Míg az első év végén a fiú átlagban 15.000 g súlyú és 70 cm hosszú, ugyanakkor a lány csak 10.000 g súlyú és 68 cm hosszú. A pontos megfigyelések ellenére is, itt egy csomó külső körülmény is szerepet játszik. A táplálás és ápolás módja bizonyára ugyanaz a fiúnál és lánynál, de azért a lányokkal szemben tagadhatatlanul egy kissé nagyobb az elnézés. Ez pedig a táplálkozásnál nem csekély szerepet játszik és a csecsemő súlyában nyilvánul meg.

Testileg, vagyis a látható életnyilvánulásokban az első életévben semmi különbség sincs a lány- és fiúgyermek között. Ha egyes esetekben mégis mutatkoznak különbségek, úgy ezek a speciális nemi szervekben nyilvánulnak. Itt különösen azokra az esetekre gondolok, melyekről, mint a *koraérettség* jelenségeiről már szóltunk, de egy másik jelenségre is, mellyel a gyermekorvos gyakran találkozik. Igen sok újszülött gyermeknél, főleg lányoknál, föltűnik a mellmirigyek erős fejlettsége. A mellbimbók olyan mereven kiállanak, mint egy érett nőnél, sőt

néha már az első életnapokban tejszerű folyadékot választanak ki, melyet a nép „boszorkánytejnek” nevez.

Ezt a jelenséget behatóan tanulmányozták s csakhamar fölismerték az ivarmirigyekkel való összefüggését, de azon a véleményen vannak, hogy az ok nem a gyermek, hanem az anya ivarszervei. Ugyanis, mint erről később még majd beszélni fogunk, a terhesség alatt a nő vérében és bizonyos mirigyes szerveiben olyan anyagok képződnek, melyek tipikus jelenségeket idéznek elő, az ú. n. terhességi ingereket. Azt is tudjuk, hogy ezek az ingerlő anyagok serkentik tevékenységre a terhes nő emlőmirigyeit, melyek így lassan előkészülnek a szoptatásra. Miután pedig az anya vére a köldökzsinóron át átmegy a gyermekbe, az ebben levő ingerlő anyagok lehetnek a boszorkánytej okai, mert ezek az újszülött emlőit is izgatják és tejelválasztásra bírják. Ez nagyon szellemes magyarázat, de néhány kétséget hagy meg, ha figyelembe vesszük, hogy a megfigyelések nagyrésze lányokra vonatkozik. Ez gondolkodásra késztet. Minek az anya vérét segítségül venni, ha pontosan tudjuk, hogy a tejmirigy működése közvetlen összefüggésben van a női nemi szervekkel, továbbá ha tudjuk, hogy az újszülött lánygyermek nemi szervei teljesen ki vannak fejlődve, sőt néha működésképesek is.

*

A gyermekkort rendszeren két részre szokták osztani, az első a hetedik évig tartó *ivarmentes* kor, a második a hetedik életévtől a tizenötödikig tartó *kétnemű* kor. Az elsőben tehát minden nemiség hiányzik, míg a másodikat kétneműnek mondják. Én a legjobb akarat mellett sem tudok a kettő között különbséget találni. Mindkét fogalomban benne van a nemiségről való tudatlanság lényege. Vagy talán valóban úgy volna a dolog, hogy a 7—15 éves gyermek kétnemű abban az értelemben, hogy úgy hímnemű, mint nőnemű szekszuális érzései vannak? Vannak-e a gyermeknek egyáltalán nemi érzései a szó igazi értelmében? Erre én csak abszolút tagadással válaszolhatok. És ha nagyjában megáll is a fenti beosztás, mégis célszerűnek látok a lánygyermeknél egy más beosztást. Én négy kor-

szakra osztanám a lány gyermekkorát és pedig a nemiségtől függetlenül:

1. *Az újszülött lány* (az első életévig).
2. *A kétnemű korszak* (a negyedik évig).
3. *Az egyneműség korszaka* (a hetedik évig).
4. *A menstruáció előtti korszak* (a tizenötödik évig).

Azért választottam e négyes beosztást, mert e szakaszok folyamán a nőnél úgy testi, mint lelki tekintetben határozott különbségek mutatkoznak, melyek annyira szembeötlők, hogy ezek alapján biztosan meg lehet állapítani a gyermek korát. És végeredményben mind női szekszuális momentumokkal függenek össze.

Az első korszakban alig vannak különbségek a fiú- és lány-gyermek között. Ha csak ilyeneknek nem vesszük azokat a csekély növekedési és súlygyarapodási különbségeket, melyekről már szóltam és amelyek csak az orvosi megfigyelőnek tűnhetnek föl; vagy a mellnek a lánynál megfigyelt duzzadását és a tisztulás korai föllépését. Egyebekben a nő első életéve alig nyújt valamit a kutató számára s így nem is kell vele tovább foglalkoznunk.

Egészen másként áll a dolog a második korszaknál, melyet kétneműnek mondtam. Más kutatók itt sem akarnak különbségeket látni a fiúk és lányok között. Itt elsősorban Stratznak „A gyermek teste” című alapvető munkájára gondolok, melyben az első gyermekkort abszolút jelentéktelennek mondja. Mégis rá kell mutatnom, hogy e kétnemű korszak utolsó évében a *gyakorlott szem* határozott különbségeket tud megállapítani a fiúk és lányok között. Az olvasó gondoljon csak arra, hogy egy négyéves gyermeknél nem megtudja-e állapítani, hogy fiú vagy lány, ha az anyja még olyan majomnak öltöztette is? Azt hiszem, hogy tíz eset közül kilencben el fogja találni az igazságot. Ugyanis a testalkatban már ekkor mutatkoznak bizonyos különbségek, így a lány végtagjai kecsesebbek, mint a fiúé és teste gömbölyűbb. Az igaz, hogy a négyéves gyermeknél az arckifejezés még tisztán gyermeces, elfogulatlan, derült és mindig mosolygós, de azért a lánynál könnyen föl-

ismerhető a női típus még akkor is, ha hiányzanak a lányoknál szokásos szalagok és egyéb cicomák. Sőt tovább megyek! Nézzünk meg két elfogulatlanul játszó gyermeket, az egyik fiú, a másik lány. A kissé gyakorlott megfigyelő már a mozgásaikból, a járásukból, a beszédjükben abszolút biztonsággal megállapítja, melyik a fiú és melyik a lány.

És mégis megtartom a kétnemű kifejezést. Mert ámbár mindezek a megfigyelések inkább a megfigyelő tudásán múlnak, mint a gyermek lényén, e korszakban a gyermek, a szó átvitt értelmében, mégis inkább kétnemű lény. Még egyik irányban sem fejlődött ki benne valamilyen tendencia, egyformán van összetéve hím és női tényezőkből, de nem szekszuális tekintetben!

Másként áll a dolog a következő korszakban. Majdnem azt mondhatnánk, hogy ebben az *egyneműen-női* korszakban egyszerre megváltozik az egész kép és pedig nemcsak a megfigyelőnek, hanem magának a gyermeknek szempontjából is. És mindez egészen öntudatlanul, magától értődően. *Egynemű nőiesség!* Akármennyi ellentmondással találkozik is majd ez a fölfogásom, mégis azon az állásponton vagyok, hogy e korszakban már tisztán fölismerhetők a női momentumok, amint azt be is fogom bizonyítani. Ez a korszak a negyedik életévtől a hetedikig tart s úgy az orvosnak, mint a laikusnak bizonyos számú nagyon érdekes jelenséget nyit meg. Ez a fogváltás kora. A fiúk és lányok tejfogazata nem mutat érdemleges különbséget, viszont általánosan ismeretes, hogy a végleges fogazat a felnőtt férfiaknál és nőknél lényegesen eltérő úgy a fogak elrendezésében, mint az erősségében. Ez az eltérés bizonyára mutatkozik már a maradó fogak kibúvásánál is, tehát a fogváltásnál, mely ebbe a korszakba esik. A lány fogai már ebben a korban bizonyos szabályszerűséget mutatnak, de különösen a metszőfogak nagyságában mutatkozik eltérés a fiúk és lányok között. Másrészt a lányok fogai határozottan gyengédebbek, aminek talán az az oka, hogy a fogváltás a nőnemű gyermekeknél valamivel hamarabb megy végbe, mint a hasonló korú fiúknál.

Még nyilvánvalóbb lesz a fiúk és lányok közötti különbség ebben a fejlődési korszakban, ha a test fejlődését figyeljük meg.

Ugyanis már ekkor érvényesül néhány *tisztán női* jellemvonás, melyeket a test előkészületeinek tekinthetünk későbbi női nemi funkciókra. Nézzük csak meg két gyermeknek a mellkasát, akik éppen az iskolaköteles korba értek. Míg a fiúnál — és itt a túlkövér gyermekeket figyelmen kívül hagyom — a mell rendesen lapos, a lánynál már kezd domborodni a csontos mellkas s ugyanakkor erősebben fejlődik a zsírpárna, különösen azon a tájon, melyet később az emlőmirigy foglal el. A testnek már az előbbi életkorszakban is könnyedén jelentkező „megéíődése“, vagyis a zsírlerakódásoknak szép párnaszerű eloszlása, az egyes izomcsoportok kiegyenlítése és a testnek kezdődő gömbölyödése már ebben a korszakban oly tipikus női jellemvonásokká lettek, hogy a lányt, még ha rövidre nyírott haját és fiúruhát visel is, a gyakorlatlan szem is abszolút bizton-sággal felismeri. De ebben a korszakban még más momen-tumok is föllépnek, melyeket a speciális női jellemvonásokhoz kell számítanunk és amelyek a női élet későbbi korszakaiban, valamint a nőnek az ember természetrajzában elfoglalt helyére vonatkozólag abszolút jellemzők. Á medencének már ilyenkor észrevehető elváltozásaira gondolok itt, a csontos medence szélesedésére, aminek a kezdeteit éppen ebben a korszakban lehet fölismerni. Hogy a széles medence milyen döntő jelentő-ségű a nő érett korában, arról még bőven lesz alkalmunk beszélni. Tény, hogy a medence harántirányú növekedése a lánynál már a hatodik-hetedik életévben megkezdődik s így a comb már ilyenkor kezdi azt a tipikus ferde irányt fölvenni, mely később annyira jellemző a teljesen kifejlett nőre. Ez a kis hajlam az X-lábakra nem szépséghiba, hanem a természetnek egyik berendezése!

Még ma is vitás a kérdés, hogy van-e különbség ebben a korszakban a fiú és lány között a növekedés és a haj elrende-zése tekintetében. Pontos vizsgálatok állítólag különbséget találtak a férfi és női haj átmérője között. Annyi bizonyos, hogy a női nemnél a fejhajzat gyorsabban nő, mint a hímnemnél. Legalább is a kultúrnép éknél. Hogy ez a tendencia a darwi-nizmus elméleteinek megfelelően csupán a kultúrnépek alkal-mazkodási jelensége-e vagy nem, ennek eldöntése bizonyára

nem az én föladatom. Annyi azonban bizonyos, Hogy a lánygyermeket nem csupán a copf jellemzi. Nem, hanem az egész lénye, az arckifejezése, a járása, egyszóval minden nőiessé lesz ebben a korszakban, melyet éppen ezért nevezek egyneműen nőinek.

Nehéz ennek a korszaknak az átmenetét a következőbe pontosan megjelölni. Ez csak akkor lehetséges, ha valaki szigorúan és állandóan megfigyel egy növekedő lányt, minden kis szimptomát följegyez, mindent, ami nőies, helyesen értelmez, hogy jól lássa azt a nagy átalakulást, mely a most következő években végbemegy. Bizonyára nagy merészség a hétéves lányról azt mondani, hogy a menstruációt megelőző korszakban van. Mégis jogosnak találom ezt a megjelölést, mert ettől kezdve a gyermekben minden, úgy testileg, mint szellemileg, nyilvánlátható an vagy elrejtve, egyetlen cél felé látszik dolgozni: hogy elérje a nő érettségét, ami a menstruáció föllépésével van adva.

*

Nagy föladatunk tárgyalásánál nem szabad az egyoldalúság hibájába esnünk. Nem szabad csupán a mi országaink, a mi éghajlatunk, a mi korunk nőit figyelembe venni. Nem, tekintettel kell lennünk a nőre mindenestől és a hetedik évvel kezdődő kort már ezért is a menstruáció előttinek kell neveznünk. Hiszen tudományosan ismert tény, hogy egyes országokban az első tisztulás nem a 12. és 15. év között jelentkezik, hanem *normalisan* már a nyolcadik, kilencedik vagy tizedik életévben. De erről majd később lesz szó. Csupán azért említettem föl ezt a tényt, hogy a menstruáció-előttiség fogalmát igazoljam. Ez az a korszak, mely megteremti az átmenetet a gyermektől az érett emberhez, tehát a mi szempontunkból a lánytól az érett nőhöz. Ebben a korszakban találkozunk először az abszolút tipikus női arckifejezéssel, a többé vagy kevésbé kifejtett bájos gödröcskéekkel, a huncut szemekkel, amiket ebben a korszakban csakis a lány mutat. Nincs meg ebben az arckifejezésben mindaz a bájos kedvesség, ami később még jobban kifejlődve, annyira jellemzi az asszonyt? Ehhez járul még a szép haj,

a kecsesség és a világba mind álmodozóbban tekintő szemek kedvessége. A test gömbölyödése, ami halványan már a hatodik-hetedik évben megindul, mind erősebb méretű lesz, a medence szélesedése előrehalad, ugyanakkor mind ferdébb helyzetűek lesznek a combok. A test járása és mozgása már most az abszolút nőies felé irányulnak. Ismeretlen hatalmak irányítják ezt a folyamatot, de azok a lelki jelenségek is, melyek elemzésével e könyv második részében fogunk foglalkozni. Ez a menstruáció előtti állapot mérőföldes lépésekkel halad a most következő évek, a fejlődés éveire felé.

Ha még megemlítem, hogy az előbbi, egyneműen-nőinek nevezett korszakban megindult változások nagyon gyorsan tovább fejlődnek, akkor azt hiszem, hogy nem is kell tovább időznöm ennél a korszaknál, annál kevésbé, mert minden jellemző női vonást, amennyiben tisztán külső természetűek, a legközelebbi fejezetben oly alaposan megbeszélünk, hogy részletesen tájékozódunk majd mindenről, amit ezen a helyen, talán szándékosan, csak röviden említettünk.

A fejlődés éveit.

Stratz tanár, akinek „A nő testápolása” című munkáját már idéztük, a fejlődés éveiről szóló fejezetnek egyetlen szóból álló címet ad: „Érettség”. És ennek az oly fontos témának a fejtegetését a következő szavakkal kezdi: „A *lassankint* bekövetkező megérettel kezdődik meg a nőnél a tulajdonképpeni nemiségi élet s a női lény egész jövője e korszak gondos ápolásától függ.” Ha ennek az alapvető tételnek az első részét nem is fogadom el egész teljességében, a második részét nem tudom eléggé nagyra értékelni. Annyi igazság van benne, hogy minden lányszobában aranybetűkkel kellene kifüggeszteni. Már csak azért is, mert mindig újból tapasztaljuk, hogy ebben a korban a lánynak felvilágosításra és bizonyos rendszeres vezetésre van szüksége és hogy éppen e nagyon fontos korszakban rendszeresen nincs része vezetésben. Mindig álszeméremmel és az anyák nemtudásával vagy nemakarásával találkozunk. És éppen azt,

amit ezekben a napokban a lánynak meg kell tudnia, vagy elhallgatják előle, vagy olyan módon adják tudtára, ami mindenre inkább alkalmas, mint helyes fölfogást adni azokról a forradalmi folyamatokról, melyek ebben az időben a testben végbemennek, így aztán az történik, aminek nem szabadna történnie! A lány egy barátnőtől, nevelőnőtől vagy szobalánytól tudja meg, amit tudnia kell, csupa olyan teremtésektől, akik igazán nem jogosultak és alkalmasak arra, hogy helyes felvilágosítással szolgáljanak.

Lélektanilag nagyon érdekes, hogy egy fiatal teremtésben éppen a fejlődés évei alatt felcsirázó gondolatoknak milyen messzemenő hatásuk van a nő egész későbbi életére. Majdnem kísértésbe jövök, hogy itt ezernyi példát hozzak fel arra, hogy a helytelen fölvilágosításnak milyen rossz következményei vannak. De a fontosságuknak megfelelően majd más helyen sorolom elő e példákat az apró részleteikkel együtt. Nem akarok hűtelen lenni munkáin beosztásához, ezért majd a nő „lelkének“ fejtegetésénél térek ki bővebben e dolgokra.

Most csupán a testi fejlődésről legyen szó.

*

Ebben a korszakban természetesen az első tisztulás megjelenése játssza a legnagyobb és legfontosabb szerepet, már csak azért is, mert csak általa jön meg az, amit Stratz „érettségnek“ nevez. Miután pedig tudjuk és statisztikailag is be tudjuk bizonyítani, hogy a lány első tisztulása nem az első *szabályszerű* tisztulás, nyilvánvaló, hogy fent kell tartani az én megkülönböztetésem az „érettség“ és a fejlődési évek között. Ugyanis jól megfigyelt tény, hogy egy 12—13 éves lány megkapja az első tisztulását és aztán néhány hónap, sőt sokszor egy-két év is eltelik, míg a tisztulás valóban szabályszerű lesz, míg eléri a később leírandó szabályos havi típusát. Nem volna-e igen nagy hiba „érettnek“ mondani egy olyan gyermeket, egy fiatal teremtést, aki ijedten veszi észre az első vérnyomokat és aztán hónapokig nem tapasztal semmi különöset. Nem, az igazi gyermekből csak lassankint lesz „érőben lévő“ lány s csak sokkal

később az igazi érett nő. Helytelen dolog tehát ezt a korszakot az érettség korának nevezni.

Az utolsó gyermekévekben, tehát a menstruáció előtti korban megfigyelt és fentebb leírt különbségek a fiúk és lányok között kezdenek föltűnő méreteket ölteni. A combok és a far gömbölyödése bizonyos mértékig túlságosak lesznek. Szinte csodálatos, hogy éppen a fejlődés éve alatt a far milyen aránytalanul széles a vékony felső testhez képest. Ez a szélesedés azért megy végbe olyan gyorsan, mert a csontos medence harántirányban kibővül, aminek következtében a csípők jobban eltávolodnak egymástól. A csípőcsontoknak e haránt irányú eltolódásával egyidejűleg mindannyiszor megfigyelhetjük a medenceizomzat és a zsírpárna jelentékeny gyarapodását; evvel együtt a comboknak X-lábak formájában való elhelyezkedése is növekszik, Mindez természetes folyamat, aminek a célja a medence alkalmassá tétele a szülésre.

Ezt a változást azért említettem föl elsősorban, mert csak az orvosilag megfigyelő, mintegy boncoló szem találja föltűnőnek. A többi részletek, melyekről szólnom kell, annyira szembeötlők, hogy nem is kellene megemlítenem őket, ha a kutatás szempontjából nem érdekelne a változások mikéntje és ennek az elemzése. Ki ne tudná, hogy éppen ezekben az első bakfis-években akaratlanul is kacérkodó lesz a lány arckifejezése? Ki ne tudná, hogy milyen büszke a lány a fejlődő emlőire, melyeket állandóan figyelemmel kísér és alig várja, hogy idegenek által is látható melle legyen. Mennyire bántja, ha ez a növekedés nem akar elég gyorsan haladni, ha társnői ebben a tekintetben előbbre vannak.

Nézzük csak közelebbről az emlőknek ezt a megváltozását. Míg eddig csak kicsiny, a mellkasról alig kiemelkedő dombocskák voltak, csupán arra jók, hogy mégis valami különbség legyen egy lány és egy fiú mellkasa között, egyszerre csak majdnem napról-napra látható változásokat lehet megállapítani. A kis halmok, melyek a későbbi mellnek eddig csak a helyét jelölték meg, egyszerre csak emelkednek a középpontjukban, tehát ott, ahol eddig a kicsiny, lencsenagyságú, a bőr többi részénél alig sötétebb csecsbimbók ültek; e csecsbimbók most mind-

jobban eltávoznak a mellkas csontos alapjától. Ez oly módon történik, hogy egy 5—6 cm átmérőjű körben hirtelen zsír rakódik le, még azoknál a gyermekeknél is, akik máskülönbön soványak. Minél közelebb jut ez a zsír a csecsbimbóhoz, annál inkább fölemelkedik az alapzatról ez a bogyószerű képződmény. De nemcsak ez: az eddig egészen lapos, a környezettől legfeljebb színével elütő bimbóudvar a bimbóval egyidejűleg mindjobban fölemelkedik a zsírpárnáról. Mikor zsírpárnáról beszélek, olyan kifejezést használok, mely leginkább megfelel a laikus publikum fölfogásának. Ugyanis nem csupán a zsír az, ami az emlő növekedését előidézi, hanem ehhez nagymértékben hozzájárul az eddig csupán kezdeményben megvolt számtalan apró tejmirigynek a kifejlődése is. E mirigyek kivezető járatai lassankint nagy főj áratokba egyesülnek, melyek mind a bimbóhoz vezetnek. A bimbóudvaron — mely eddig teljesen lapos volt és bársonypuha bőr vonta be — most mákszem-nagyságú képződmények jelennek meg; ezek az ú. n. mellék-bimbócskák, melyek aztán egész életen át megmaradnak. Sőt egyes nőknél ezek a mellékbimbók, bár jóval lassabban, mint a főbimbók, mind jobban kifejlődnek. Innen van, hogy mi orvosok sokszor egészen fejlett mellékbimbókat találunk, melyek nem csupán a bimbóudvaron, hanem ettől nagyon távol is, például az emlő alsó felületén előfordulnak. A szerencsétlen tulajdonosok nagyon is tragikusan veszik az ilyen kozmetikai hibákat és nem ritkán operatív úton eltávolíttatják.

Az emlő lassan tovább növekszik, az emelkedések mind duzzadtabbak lesznek, a bőr mind feszültebb lesz rajtuk, és a mellbimbó bogyószerű kiemelkedése mind jobban kidudorodik. Ekkor kezdenek kifejlődni azok az apró, a későbbi életben oly fontos idegvégződések, melyeket a mellbimbóban és a környékén is bonctanilag ki lehet mutatni. Ezek az idegek külső ingerekre apró kis izomrostokat húznak össze, amitől a bimbó megkeményedik s így jobban kiemelkedik az alapzatról. Ennek a folyamatnak a nő későbbi életében határozott célja van.

Ezt a célt már itt meg kell neveznem. A merevedésnek az a célja, hogy később a gyermek szoptatásánál a gyermek kereső szájának pusztá érintésére is a bimbó mintegy bele-

nőjön a gyermek szájába. De ezeknek az idegvégződéseknemcsak ez a céljuk, hanem az is, hogy bimbót és az udvarát erogén övvé alakítsák át, vagyis olyan területté, melynek az ingerlése erős erotikus hatásokat vált ki. És erre vezethető vissza az is, hogy a női kebel szekszuális szempontból olyan nagy szerepet játszik az emberiség életében.

Talán ez a főoka annak is, hogy a lány olyan sokat tart a keble fejlődésére. Mert hát csak az a vágy dolgoznék a lányban, hogy a kortársnőitől ne maradjon el, hogy többé ne gyermeknek, hanem kisasszonynak tekintsék? Mindezen kívánságok és remények szekszuális alapjának a kérdésére, már most is elárulhatom, később igennel fogunk válaszolni. Itt csak annyit állapítunk meg, hogy a fiatal lánynak a fejlődő mell ugyanazt jelenti, mint a fiúnak a bajusz első kiütkezése. A fiú is azt hiszi, hogy a férfiasságnak ez az első külső jele magának a férfiasságnak az elérését jelenti.

*

Ha a lánynál a mellnek, a fiúnál a bajusznak a kiütkezése, *legalább* a mi kultúrfogalmaink szerint, a fejlődésnek a jelei, úgy evvel egyidőben még egy sor szintén külső, csupán nem annyira látható jele is van az érésnek. Ezek a változások olyan tipikusak, hogy általuk a gyermeki test egyszerre megszűnik gyermeki lenni. E változásokon értem a test szőrözetének nem egyszerre beálló kifejlődését. Mielőtt azonban részletesen leírnánk a szőrözet elrendezését és növekedését a mértékadó helyeken — t. i. a szeméremszőröket és a hónalj alatti szőrözetet — előbb néhány elvi különbségről kell megemlékeznünk, melyek tipikusak a hím és női nemre. Látszólag ezeket is a természet diktálja, hogy a két nemet külsőleg is megkülönböztesse. Akármennyire becsüljük és tiszteljük is a darwini származást, mely nélkül az emberi és állati élet legfontosabb megnyilvánulásait nem tudnánk megmagyarázni, a férfinek és nőnek eltérő szőrözése mégis gondolkodásra kell, hogy késztesen bennünket. Csakis az ősnépeknek az élethez való alkalmazkodási képessége szolgálhat annak magyarázatával, hogy a kifejlett férfi teste mindenütt szőrös. Az a sokezer év, mely

az ősembertől korunkig eltelt, nem lehetett elegendő arra, hogy ennyire lekoptassa a külső szördísz, mely az ősembert az időjárás külső viszontagságai ellen védte.

Nem volna célszerűbb a kifejlett férfi és nő között ilyen eltérés magyarázatát inkább abban keresni, hogy az embert érő külső támadásokra való tekintet nélkül a természet csupán külső megkülönböztetésnek szánta ezt a férfi és a nő között? Nézzük csak az állatországot! A hím oroszlán sörénye nem egyenlőrangú-e a hím ember szőrözetével? A férfi szakállja nem éppen olyan külső dísz-e, mint a bakkecskéé? Az egész testnek a szőrözöttsége tipikus férfitulajdonság. És ez kiütözik a fiú fejlődési éveiben, ugyanakkor, mikor a fiatal lánynál a szemérem- és a hónaljshörök fejlődni kezdenek.

Tudvalevő, hogy az első ritkás szőröcskék a szeméremrés fölött azon a zsírral kipárnázott halmos területen lépnek föl, amit szeméremdombnak nevezünk. E szőröcskék eleinte egészen egyenesek és simák, csak későbbben kezdenek göndörödni, úgy hogy már csupán ez a göndörödés is szokatlanul sűrűvé teszi őket. Egészen különös és bizonyára nem csupa véletlen, hogy ezeknek a szeméremshöröknek, melyek lassankint a két nagy szeméremajkon és a hüvely két oldalán is elszaporodnak, az elrendezésben a felső határa egészen más, mint a férfiaknál. A nőnél a felső határ egy éles vízszintes vonal, mely a zsírral párnázott szeméremdomb felső szélének felel meg. Ekként, a lány egyéb fejlődésével lépést tartva, a teljes kifejlődés után a szeméremshörök háromszög-alakot mutat, melynek egyik oldala az előbb említett vízszintes, másik két oldalát a combvágások alkotják.

Hogyan van ez férfínél? Itt a shörök nem szigorúan egyenes vonalban helyezkednek el a szeméremdombon, hanem meg-ritkulva folytatódnak a köldök felé, hogy aztán átmenjenek a mellkas sűrűbb shörözetébe. Ritka esetekben és pedig csaknem mindig barna nőknél, néhány megszámlálható shöröcske szintén átme- gy a köldök felé, mint ahogy ilyen esetekben a csecsbimbó táján is találunk négy-öt szálacskát. Egyebekben azonban — és ez a szabály — a női test a hónalj és a combok mellső felülete kivételével shörtelen, az utóbbi eset is inkább csak barnáknál

fordul elő. És ha e szabály ellenére is fordulnak elő esetek, mikor a női test más helyeken, például a combon és karon is szőrös, biztosra vehetjük, hogy az ilyen nőknél szakállszőröcskék is mutatkoznak, ami tudományosan kifogástalan magyarázatát nyeri abban, hogy az ilyen nők egyéb férfias jellemvonásokat is mutatnak. Hogy a férfias és nőies tulajdonságoknak ilyen keverődése nemcsak külsőségekre, hanem jellembeli tulajdonságokra is kiterjed, avval majd másutt foglalkozunk. Akkor majd lesz alkalmunk arról is beszélni, hogy az ilyen nők a nemi élet és érzés kérdéseiben sem tisztán nőiesek, hogy tehát már az öcsírába, mely női beállítású lehetett, férfias elemek is kerültek.

És még egypár szót a szőrözet fejlődéséről a hónaljban. Itt jóval később jelenik meg, mint a szeméremdombon, rendszeren ritka és miben sem különbözik a férfiakétól.

Fejtegetéseink a mell- és szeméremszőrök fejlődéséről nem lennének teljesek, ha itt nem említenénk meg olyan dolgokat is, melyek azért érdekesekek, mert arról tájékoztatnak, hogy miként fejlődtek ki bizonyos népszokások a női bájak e külső jeleivel kapcsolatban. A különböző korok, országok és népek idevonatkozó szokásainak tömege olyan óriási, hogy lehetetlen akár csak a legfontosabbakat is megemlíteni. Lehetetlen már csak azért is, mert minden nép a maga szokásait tartja egyedül helyeseknek. Egyet mégis látunk az összegyűjtött roppant anyagból, hogy rendkívüli fontosságot tulajdonítanak éppen a női mellnek és a szeméremdombnak, tehát a női bájak külső jeleinek. Majd áttekintést kapunk arról, hogy milyen különböző az egyes népek és emberek esztétikai felfogása s mennyire tágítható és változatos a női szépség fogalma a különféle korokban.

*

Bizonyára nincs nép a földön, melynek költészetében ne akadna utalás a női szépségre egészben és a női kebel szépségére különöbben. Minden korok és népek költői, nem is követve erotikus szempontokat, áradoznak a női szépségről, a mell szépségéről, mint általában a női szépség jelképéről. És a költészetnek e műveiben sohasem kutatunk eredmény-

telenül olyan szavak után, melyek kizárólag a női kebel leírásával foglalkoznak. Az emléket majd gránátalmákhoz hasonlítják, majd barackokhoz, majd alabástrom félgolyókhoz. És mindezek a szép leírások, a dicséret legválogatottabb szavaival sem takarékoskodó poétikus leírások, habár öntudatlanul, talán szintén egyik oka voltak annak, hogy az ábrázoló művészet is minden korban és minden népnél, a szobrászat vagy a festészet terén, különös előszeretettel ábrázolta a női mellet, de különösen a szüzi mellet. Itt csak a Lucas Granach „Lukrécia“-ját, Lionardo da Vinci „Mona Lisa“-ját említem és Canovának sokféle kiadásban lemásolt „Három gráciáját“. A képzőművészetnek ezekben és számtalan más termékében a női test szépsége egyet jelent a legszebb női kebel ábrázolásával. És ha a flandriai és németalföldi művészek, főleg Rubens, női alakjaikat a legbujább, sőt azt mondhatnánk, óriási emlékekkel ábrázolták, ami mai esztétikai érzékünknek ellenszenves és látszólag nem is illik a női arc kedvességéhez és szépségéhez, mégsem szabad azt mondanunk, hogy e művészeknek nem volt érzékük az igazi női szépség iránt, hanem figyelembe kell vennünk, hogy ők az akkor uralkodott felfogáshoz alkalmazkodtak; ez pedig abban állott, hogy a nő annál szebb, minél bujább keble és combja van. Akkoriban szívesen látták a bőséges zsírlerakódást, ami megfelel azoknak a megfigyeléseknek, melyeket még ma is tehetünk Afrika belsejében, ahol néhány népnél, mint a hottentotáknál, szándékosan annyira meghízlatlják az asszonyokat, hogy végül jární is alig tudnak. Itt a legkövérebb asszonyt tartják a legszebbnek, aki méltó arra, hogy egy főnök felesége legyen.

*

Mint minden más szépségnek és a nemi élet sokféle művészetének, úgy a női kebelnek is a legmagasabb értékelését annál a népnél találjuk meg, mely a többi népeket jóval megelőzve, már sokezer évvel ezelőtt szinte tudományá fejlesztette ki a szerelmet és erotikát. A hindukat gondolom. A óhindu Ráthasya-ban („A szerelmi művészet titkai“), az indiai erotika legfontosabb művében, mely még a mai világszemlélet mellett

is nagyon értékes, vannak kimondva egyes alaptételek, melyeket az erotika monumentális építőköveinek mondhatunk. Szemlélődéseink folyamán többször fogunk még erre a munkára utalni, valamint egy másik hindu erotikusnak, Vatsyayana-nak szerelmi leveleire és rendkívül világos megfigyelőképesség, a szép költői érzés mindig ki fog engesztelni bennünket a hinduk alapvető erotikus gondolatainak *látszólagos* disznóságáért. Vájjon nem a nőt jellemző tulajdonságok mély megértéséről tanúskodik-e, hogy például a hinduk a nőket különböző osztályokba sorolják? Vannak osztályok, melyeket egyrészt a testi tulajdonságok, másrészt a lelki jellemvonások alapján szigorúan elválasztanak egymástól. Így például a már említett Ratirahasya az ú. n. „padminikat“, a hindu szüzek legszebb és legkívánatosabb csoportját így írja le: „Olyan gyengéd, mint a lótosz bimbója, melyhez a virágzó lótosz kék folyadékának illata tapad; szemei a megijedt gazellához hasonlítanak és a szemzugban vörösek, *keblei megbecsülhetetlenek és megszágyénítik a legszebb gyümölcs szépségei ...*“

Sridhara ezt írja: „Az a nő, akinek hold-arca és gazella-szemei vannak s a szemöldöke olyan, mint a szerelem istenének íjjá, hűvös, mint a hold, fogai szép egyenletesen hegyesek s illatos arcához méhraj tapad; akinek a hangja olyan kedves, mint a hím kakukké; akinek bimbó-ajkai vannak, kagylóalakú nyaka, karjai gyengédek, mint a lótosz rostjai, kezei és lábai a piros lótoszokhoz hasonlóak; akinek keblei a pompás terméshez hasonlítanak ... az az isteni nő vagy padmini.“

A szépségük és jellembeli tulajdonságaik alapján a második osztályba sorolt nőket „citrini“ névvel nevezték. Ragimanjari „A szerelmi művészet virágcsokra“ című művében a következőképpen van leírva: „A citrini ismeri a szerelmi kék ízét, nem nagyon magas, de nem is alacsony, szép orra van, mint a szezámvirág, hajlékony teste és lótosz-szemei, *duzzadt és egymáshoz közel álló mellekkel van megáldva*, szép, jóérezkű és változatos arckifejezése van“.

Ezekben a leírásokban megtaláljuk mindazokat a jellemvonásokat, melyek alkalmasak a női szépség kiemelésére s mindig szerepel a női mell is. De mulasztást követnénk el, ha a nőknek

a hindu szépérzék szerint legmélyebben álló osztályáról, a „has-tini“-ről is meg nem emlékeznénk néhány példával, már csak azért is, mert ebből rögtön látjuk, hogy egyéb testi hátrányok mellett a mell is lehet csúnya. „A szerelem fáklója“ („Smara-dipika“) című műben a nem szép nőről a következő leírást találjuk: „Olyan nő, aki fogyatékos, sokat eszik, alacsony és fecsegő, durva lábszárai vannak, görbe háta, erős teste, durva alakja és fogai, sötétszínű, lábszárai csámpásak, csúnya szája van, közép nagyságú, arca eltorzult, kevés haja van, rosszszagú, akinek az *emlői lelógnak*, szereti az éneket, muzsikát és kéjt, ajkai lecsüngenek, orra torz, púpos, *a keble közepén fekete vonal van*, arcát himlőhelyek éktelenítik, durva, feketés haja van, kegyetlen, nem forró, de nem is hideg, élesorrú, nagyon szőrös, szerelmes és a párzási szaga nem nagyon jó, járása olyan, mint a szerelmes elefánté, *buja melle van és sötétszínű . . . az ilyen nevezik hastininek*“. Egy másik munkában ugyanígy ráfognak a hastinire minden rossz tulajdonságot, melyekhez természetesen hozzátartoznak „az elefánt homlokudoraihoz hasonló mellek is“.

A teljesség kedvéért, hogy a szép női mell fontosságát a hindu erotikában megerősítsük, megemlítjük, hogy a „Ratirahasya“ című mű egy másik helyén egész csomó szer van felsorolva, melyekkel a mellet nagyobbítani és szépíteni lehet: „Antimonnal és rizs-vízzel való állandó kezeléstől a szüzek mellei rendkívül nagyok és kidomborodók lesznek, úgy hogy a hozzáértő szívét éppúgy elrabolja, mint a rabló az aranyat“. Nem többet mond ez a pár szó, mint ezernyi dagályos modern rím?

*

Hyrtl, a híres osztrák anatómus, a tankönyvében a női mell leírásánál azt mondja, hogy szűzi állapotban csak a fehér és sárga fajoknál félgolyó-alakú az emlő, az ugyanolyan korú néger nőknél hosszúra nyúlt, hegyes, kifelé és lefelé irányul, szóval inkább tőgyszerű. A puszta megfigyelés szempontjából talán van valami helyes ebben a megjegyzésben, még sem felel meg tökéletesen a bonctani tényeknek. Ugyanis, mint majd

látni fogjuk, a női emlő alakja és nagysága nem a fajtától függ, hanem azoktól a mesterséges és szándékos beavatkozásoktól, melyeket a különféle népek oly gyakran alkalmaznak. Sőt itt a szó szoros értelmében *torzításról* beszélhetünk, melynek végső célja talán az emlő minél alkalmasabbá tétele a szoptatásra. És ha talán mosolygunk is az ú. n. természeti népek egyik-másik eljárásán, ha alig tudjuk is megérteni, hogy ennél vagy amannál a népnél már kora gyermekségtől kezdve tervszerűen azon dolgoznak, hogy az emlőket az uralkodó szépérzéknek megfelelően alakítsák, akkor önmagunkat szégyeníjtük meg. Gondoljunk csak arra, hogyan van a dolog a fehér fajtáknál, az általánosan elismert kultúrnépeknél, tehát nálunk is. Ugyan mi a divat vagy a fűzőviselés szokása? Ezt a kultúra által is elismert, több-kevesebb, vékonyabb és vastagabb acéllemez tartalmazó páncélt nem kell-e egyenlő értékűnek tartanunk avval a bőrpáncéllal, melyet egyes kaukázusi népek, mint például az osszetek, a fiatal lányra már hét- vagy nyolcéves korában ráadnak, melybe ők a lányt a szó szoros értelmében bevarrják s azt az esküvő napjáig se éjjel, se nappal nem szabad letennie. Ez a „khalynkarts“-nak nevezett páncél a mellet és a hasat a kulcs-csonttól egészen a medencéig teljesen bezárja, a mellen és a háton egész hosszában kemény falemezekkel van ellátva s elöl zsinórok segítségével húzzák össze szorosra. Csak az esküvő után, a nászéjszakán van joga a férjnek ezt a zsinórt elvágni, a nőt a páncéltól megszabadítani, mely mindeddig a szüziesség külső jele is volt, azé a szüziességgé, mely ilyen módon egyszersmind az emlők eltorzítását is jelentette! És vájjon olyan nagy a különbség ezek után köztünk és a kultúrátlan népek között? Kérdezzük csak nyíltan és becsületesen, hogy a mi fűzőnk nem azonos-e avval a fapáncéllal, melyet északi Tirol egyes vidékein még ma is viselnek a fiatal leányok az érettség idejétől kezdve, mely a mellkast és a szép gömbölyűre fejlődő emlőket annyira összeszorítja, hogy ezek az idők folyamán egészen visszafejlődnek, úgy, hogy végül a csecsbimbók minden alapzat nélkül szinte közvetlenül emelkednek ki a mellkasból? És mindez azért, mert ezeken a vidékeken a buja mellet nem-hogy szépnék, hanem csúnyának tartják. Talán más valami a

mi fűzőviselési szokásunk, mint a XVI. és XVII. századbéli spanyol nőknek az a történelmileg hitelesen leírt szokása, melylyel a kebel fejlődését avval akarták erőszakosan megakadályozni, hogy az erőfélben lévő lány duzzadni kezdő mellét nehéz ólomlemezekkel nyomták össze olyan erővel és olyan eredménnyel, hogy egyes spanyol hölgyeknél az emlők helyén mélyedések, sőt barlangok váltak láthatókká? A jól fejlett keblet, a női mell szép domborulatát csúnyának tartották, annyira csúnyának, hogy a fiatal lányok az éppen sarjadni kezdő melldomborulat miatt jobban szégyenkeztek, mint valami testi torzulás miatt.

És mégis úgy látszik — ebben talán némileg igaza van Hyrtlnek —, hogy a mell fejlődése, nagysága és alakja közvetett faji bélyegek. Csupán arra akarok emlékeztetni, hogy bizonyos szláv néptörzsekből eredő dajkákat azért keresnek nagyon, mert rendkívül fejlett emlőik vannak. És megint csak felkínálkozik az összehasonlítás a kultúrnépek és a kulturátlan természeti népek között. Hiszen itt is, amott is, mint ezer más dologban, úgy a mell tekintetében is megtaláljuk azt az ijesztő kísértetet, amit az évről-évre változó divatörületnek neveznek. Egyszer nem szabad a mellnek nagyon nagynak, máskor meg nagyon kicsinynek lennie. A folyton változó divatnak e mindenható volta nélkül el sem volna képzelhető, hogy olyan magasrendű népnél, mint amilyen az angol, a legszebb főutcák legnagyobb üzleteinek kirakataiban nyilvános választékul van kitéve egész sora a mindenféle nagyságú és alakú műkebleknek. Ha ilyen kérdéseket analizálunk, nem kell-e arra gondolnunk, hogy ezeknek a megoldása abban van, hogy annak a férfivilágnak az ízlésével kell számolni, mely a német kultúra és divatfelfogások hatása alatt a buja kebel előnyeit és szépségét megismerte s ezt most a saját hazájában is keresi? Vagy nem játszik itt egy másik momentum is igen nagy szerepet, melyről majd más helyen kell részletesebben szólanunk? Arra a tisztán erotikus hatásra gondolunk, melyet a női mell a férfiakra gyakorol.

Mielőtt áttérünk a vad népeknél a mellápolással kapcsolatos szokások néhány nagyon érdekes részletének a megbeszélésére, előbb foglalkoznunk kell avval a kérdéssel, hogyan és mit gondolnak a német nyelvű népek a mell alakjáról és ápolásáról? Magától értődik, hogy amennyiben városokról vagy nagyobb kultúrközpontokról van szó, a mell alakja és nagysága teljesen a divatnak van alávetve. Hiszen mindnyájan, tudjuk, hogy az utóbbi években az ű. n. gyengéd alak volt a divat. Ennek megfelelően a divathölgyek masszázssal, fűzőmelJénykével és szoros fűzőkkel igyekeztek és igyekeznek a mell túlságosan buja fejlődését megakadályozni. Orvosi szempontból a legenergikusabban elleneznünk kell ezt a divatbolondságot már csak azért is, mert a női emlőknek mégis csak az a legfontosabb feladatuk, hogy a szoptatásra alkalmas, jól fejlett szervek legyenek, nem pedig az, hogy a divat mindenható istennőjének ostorcsapásai alatt eltorzuljanak. Hiszen az a nézet, hogy a csecsemőnek az anyaemlővel való természetes táplálása a legegészszerűbb, ami a gyermek fejlődésére és egész életére a legnagyobb befolyással van, majdnem minden kulturnépnél érvényesült már. Hogy az emlőknek akár fiatal korban való összefűzése nem maradhat hatás nélkül a fejlődésükre, hogy azok az anyák, akik egykor így kínozták az emlőiket, sohasem nyújthatják azt a magzatuknak, amit az igazi anyáknak kötelességük nyújtani, ennek a hangsúlyozására igazán felesleges szót vesztegetnünk. Fel kell tételeznünk, hogy minden lánynak, minden nőnek van annyi esze, hogy egyszersmindenkorra eldob mindenféle olyan mellszorítót stb., melyeknek végső célja mindig az emlők összeszorítása. Ezeknek el kellene tűnniök, de nem fognak eltűnni. Mert a mindenható „divat“ retentő hatalommal fekszik rá a nőkre! És hogy végeredményben a divat is tisztán nemi, erotikus célokat szolgál, arról később lesz majd szó.

Ám csodálkozunk kell azon, hogy Németország egyes vidékeinek a divattal máskülönbben nem igen törődő népessége, még ma is csúnyának tartja a jól fejlett rendes keblet. Így pl. Oppermann a bregenzi erdő lakónőinek leírásánál szószerint a következőket mondja: „Az alakjuk erőteljes és tömzsi, csipőjük

széles, lábaik egyenletesek. Csak egy dolog hiányzik náluk teljesen: a mell. Igaz, hogy ezt a fogyatékoságot más hegylakó nőknél is megtaláljuk, de mégis feltűnő, hogy itt megtaláljuk olyanoknál is, akik különben buja termetűek. Ez talán onnan van, hogy az anyák tányérszerű fadarabokat kötöznek rá a lányaikra s így erőszakkal akadályozzák meg a nő egyik legszebb ékességének fejlődését“. Bár ez a megfigyelés és leírás több mint félszázados (1859.), bizonyos értelemben még ma is fennállónak tekinthető, mert a szokás, mint azt a saját tapasztalataimból tudom, a mai napig fentmaradt a bregenzi völgyben. De nemcsak itt, hanem mintha innen vándorútra indult volna, Tirol és Voralberg hegyei között, mert éppen olyan jellemző « vidékek nőire, mint a vadország a férfiakra.

És most térjünk át a valóban kulturátlan vad népekre. És itt megint a Ploss-Barthel alapvető munkájára kell hivatkoznom, mert egyik más tudósnál sem találunk annyi érdekes és majdnem hihetetlen dolgot minden népek szokásairól. A mi modern felfogásunk szempontjából leggroteszkebb szokásokkal akarom kezdeni a kaffereknél, ahol az anyák lánygyermekük mellét már hét-nyolcéves korukban a legnagyobb figyelemmel gondozzák és természetesen a legszigorúbban követik az ősi előírásokat, melyek a női szépségnek erre a fejezetére vonatkoznak. Ha nem tennék ezt, nemcsak a legsúlyosabb szemrehányásokkal kellene számolniok, hanem az egész törzs megvetné őket és a mi fogalmaink szerint mostoha anyáknak tekintené okét. A kiütköző mellet zsírból és bizonyos füvekből készített kenőccsel kenik be és dörzsölik, ujjhegyeikkel megfogdossák a csecsbimbó körüli lágyszövetet, így lassankint mind hosszabbra nyújtják magát a bimbót. Napról-napra nyújtogatják a csecsbimbót s ha végre fölvert bizonyos alakot, akkor hánccsal szorosan körülfüzik és így erőszakkal megakadályozzák a továbbfejlődésében s kényszerítik arra, hogy megtartsa ezt az alakot. Innen van, hogy végül az emlők, bár csak évek múlva, az érettebb női korban két hosszúranyuit vékony tömlőhöz hasonló-

tanak, melyeknek legalsó végein hegyesen és hosszúkásán merednek ki a csecsbimbók. Érdekes ennek, a mi szépségfogalmaink szerint abszurd torzításnak a magyarázatát keresni. Végre ezt is megtalálták. A Westermann-féle havi füzetekben 1866-ban közölte Holländer a megfigyeléseit és tapasztalatait, melyeket egyik kutató útján tett. A hasútoknál, a kafferek egyik törzsénél találta azt a szokást, hogy az asszonyok a csecsemőiket és gyermekeiket a hátukon hordják. A gyermekek szoptatása úgy történik, hogy az emlőjüket a karjuk alatt egyszerűen hátranyújtják. Így aztán magától értődik, hogy az asszonyok a lebetegedés előtt húzogatóssal igyekeznek minél jobban megnyújtani, hogy így a szoptatásnak semmi akadálya se legyen. Akármilyen szép volt is valamikor egy kafferlánynak a melle, az első gyerek után a melle két hosszú lecsüngő tömlő, melyeket a hóna alatt könnyen átvethet a hátára!

Polák szerint Perzsiában a nők emlője inkább kicsiny, mint mértéktelenül nagy; csak többszöri szülés után fejlődik jobban, amikor aztán valami fűzőmellény kébe kényszerítik, ami a csecsbimbók fejlődését megzavarja, mint arról már fentebb is beszéltünk. A tapasztalataink után éppúgy magától értődő, hogy ebben vagy abban az esetben a csecsbimbó nem eléggé dudorodik ki a szoptatáshoz. De erre is van egy saját-szerű szokás ezekben az országokban; ugyanis az ilyen emlőket fiatal kutyák szájába teszik, akik a csecsbimbókat kellően kiszívják és így lassankint elősegítik ezeknek a jobb kifejlődését. Ennél az eljárásnál, ahol a fiatal kutyának kell jóvátennie azt, amit a fűző követett el, még jobban megkap bennünket ugyanennek a szerzőnek egy másik közlése, mely szerint — és most ne tessék nevetni — Perzsia néhány nomád törzsének a női a nagyobb városok vásárterein megfejik magukat s tejüket pohárszámra adják el meggyengült öregeknek! Különb-ben hasonlót írnak más szerzők Kína tengeri városainak a nőiről, akik a saját tejüket üzletileg értékesítik. Ha hosszú utazás után kiköt egy hajó e kikötőhelyek valamelyikében, százával jelennek meg az asszonyok s frissen fejt tejüket eladják az utasoknak, hogy a friss állati tejben mutatkozó hiányt így pótolják kárpótlás ellenében.

Hogy a néger nők emlői tömlőalakú, mélyen az alhasig lenyúló képződmények, az közismert tény. Sok afrikautazónak számtalan megfigyelése és leírása szerint ennek az az oka, hogy e törzseknél ugyanazok a szokások uralkodnak, mint amelyeket éppen leírtunk.

Mint az egészen csúnya nőnek és a borzalmasan fejlődött emlőknek a mintaképét, mindig a hottentotta nőt állították oda. Kutatások és a hottentotta törzsek ezen, a mi fogalmaink szerint, teljesen érthetetlen ízlésirányának a beható tanulmányozása avval az eredménnyel jártak, hogy általában a hottentotta nők melle hasonlít az európai nőkéhez. Mint nálunk is, az emlő előbb mint kicsiny, félgömb-alakú képződmény fejlődik ki s csak lassankint áll be az a tögyszerű alakváltozás, mely — nemcsak itt, hanem Ausztrália ősnépeinél és Dél-amerika egyes indián törzseinél is — az emlőkből petyhüdtlen lelógó s a túlságosan vastag hasra majdnem ráfekvő, zsákszerű képződményt csinál. Itt a mindenféle ápolás hiánya éppen akkora szerepet játszik, mint az a vágy, hogy minél nagyobb legyen a mell, mint az az óhaj, hogy valaki minél mértéktelebb kövérséggel dicsekedhesse.

De még egy másik körülmény is nagy súllyal esik itt a latba és játszik nem csekély szerepet.

Csaknem minden természeti népnél a szoptatás kérdése egészen mást jelent, mint a kulturnépeknél. Míg utóbbiaknál a szoptatás ideje a gyermek csecsemőkorára van korlátozva, addig ezeknél a törzseknél a szoptatás nincs időhöz kötve. És ha, mint gyakran a mi parasztjainknál is, azt tapasztaljuk, hogy még a három-négy éves gyermekeket is szoptatják, akkor ez a szokás úgy tűnik föl, mint az ősnépek *határtalan* szoptatási idejének kibővített kiadása. Ott addig isznak a gyermekek a női emlőkből, ameddig tudnak, ameddig nekik tetszik. Schomburgk-nak Brit-Guyanából származó adatai szerint például a makuso indiántörzs asszonyai egész életükön át megtartják szoptatóképességüket; sőt ez a szokás ott olyan arányokat öltött, hogy egyenesen borzalmasnak látszik. Nemcsak hogy a nagyon sok gyermekes családokban a nagymama veszi át a szoptatás munkáját, hanem ezek a matrónák olyan komolyan

veszik a kötelességüket, hogy még akkor is szoptatják a gyermekeket, mikor ezek már majdnem felnőttek. Így aztán gyakran látni nagyon erőteljes fiúkat, amint a nagyanyjuk mellett állva szopják annak emlőjét; ezt a szokást más utazók is megemlítik, mint kuriózumot. De még ez sem minden! Ezeknek az öregasszonyoknak a kötelességük az is, hogy a talált fiatal emlős állatokat és majmokat a keblükre vegyék, mely kötelesség aztán sokszor annyira elfajul, hogy asszonyok az egyik mellükhöz egy gyereket, a másikhoz pedig valami fiatal állatot tartanak s egyik a másikat igyekszik lepipálni az így fölnevelt állatok számával. Ausztráliában, Újzélandban, Kanadában és más országokban a kutya a bálványozott állat s így ez országok népeinél nem ritkán látni kutyákat szoptató asszonyokat; a történelmi hagyományok szerint ez a szokás a régi rómaiaknál is megvolt. És ha a rosszul fejlett emlők szoptatóképességét még ma is kutyakölykökkel akarják elősegíteni vagy szabályozni, úgy azt hiszem, hogy az ilyen emberek kulturális fejlődési foka a fehér színük ellenére sem magasabb, mint azoké a műveletlen népeké.

*

Ha eddig a női test fejlődésévének a megbeszélésénél csak azokkal a külső jellemvonásokkal foglalkoztunk, melyek minden embernek pusztán rátekintésre megmondják, hogy a lány lassankint nővé érkezik, úgy most foglalkoznunk kell azokkal a belső folyamatokkal, melyeket én mint orvos még sokkal fontosabbnak látok.

Nemcsak a mell fejlődése és nemcsak az előbb vagy később fellépő s majd gyorsabban, majd lassabban kiserkedő szeméremszőr teszi a lányt nővé, nem, hanem egy belső folyamat, a legfontosabb jellemvonás, azt mondhatnám a legszenzációsabb esemény egy női lény életében, mely ezt a változást előidézi. *Az első menstruációnak, az első havi vérzésnek, az első tisztulásnak a föllépései*

Szemlélődéseink folyamán itt-ott érintettük már ezt a témát, mert különben az egyik vagy másik fejlődéstani tényt nem értettük volna meg, de szándékosan nem mentünk bele a leg-

kisebb részletekbe, mert ezek mindegyike oly nagyon fontos, hogy hajszálnyi boncolásra és megbeszélésre szorul. Csak az első menstruáció teszi a női gyermeket nővé a szó igazi értelmében és csak általa éri el a nő a fejlettségnek azt a fokát, mely az ő természeti rendeltetését, a szaporodást jellemzi. De azért is meg kell ismerkednünk részletesen ezzel a folyamattal, hogy végre világosságot derítsünk a női életnek erre a sötét kérdésére, világosságot abban az értelemben, hogy a legkevesebb nő tudja, miről van itt szó, ellenben a legtöbb nő az indolenciával határos közömbösséggel veszi a menstruációt, mint valami adott dolgot és legkevésbé sem hajlandó ennek a természeti folyamatnak az okával és céljával foglalkozni.

Valljuk meg azt is, hogy ilyen kutatást nem remélhetünk és kívánhatunk a műveletlen nőktől, de legalább azt várnánk, hogy a műveltebb osztályok női itt-ott mégis mutassanak némi érdeklődést a menstruáció magyarázata és értékelése iránt. Ám ebben is csalódunk. Arra a kérdésre, hogy mit gondolnak a nők erről a minden hónapban megjelenő természeti jelenségről, sohasem kapunk akárcsak megközelítően is helyes választ. A nők egészen tanácstalanul állanak szemben egy ilyen kérdéssel. Nem tudnak sem többet, sem kevesebbet, mint amennyit valamikor a velük egykorúaktól hallottak és megfedkeznek arról, hogy tulajdonképpen milyen lealacsonyító rájuk nézve, hogy gondolkodásra sem méltatják ezt a nagy kérdést, melynek későbbben egyszer olyan nagy szerepe lesz náluk!

Ez bizonyára egyik legnagyobb hibája a nevelésnek. Hiba, hogy hamis álszeméremből vagy szeméremből mellőznek egy fölvilágosítást, nem beszélnek olyan dologról, mely a nő életére éppen olyan fontos, mint akár az alvás, az evés, az ivás; mely éppen olyan természetes, mint az emberi test akármelyik másik szervének a működése. Vájjon akadna-e anya, aki szegye élne a lányának például a nyálmirigyek működését megmagyarázni? Vájjon a petefészkek csodálatos működése az anyatestben nem százezerszer magasabbra értékelendő, mint akármilyen más? Végeredményben nem ezen alapul-e az ember, az élet, az egész emberi nem?

*

Nem sajnáltam a fáradságot és páciensnőim közül száznak, mindenféle korú és intelligenciafokú nőknek, fölvettem a kérdést, hogy tulajdonképpen mit gondolnak a havi tisztulásról? Az eredményt az igazsághoz híven közlöm és akkor azok a nők, akik ezt olvassák, vallják meg magukban, hogy ők mit választottak volna. Kilenc nő *egyáltalán semmi* magyarázatot sem tudott adni, kilencvenegyszer pedig azt a tipikus választ kaptam, hogy „*a tisztulással a rossz vér távozik el a nő testéből*“. Egyik nő sem tudta, hogy mit gondol evvel tulajdonképpen és egyik sem tudott választ adni arra a kérdésemre, *hogy* hát a férfinél mi történik a rossz vérrel? Nem többet mond-e ez a rövid statisztika, mint ezer kötet?

Egy másik, nagyon gyakran hallott nézet a menstruációról abban áll, hogy ezt egy meg nem termékenyült petének az elhalása vagy eltávazása idézi elő. Bár alapjában véve ez a fölfogás is teljesen hamis, mégis van benne valami, aminek megfogható alapja van, hogy t. i. valami összefüggés van az emberi pete képződése és a menstruáció között.

Egyik előbbi fejezetben szándékosan írtuk le nagyon pontosan a peteérés folyamatát a petefészkekben, azt a folyamatot, melyet *ovulációnak* neveznek. Mint ott láttuk, megreped a Graaf-féle hólyagocska, az érett pete bevándorol a petevezetékbe s innen az anyaméhbe. Ha itt az ugyancsak már előbb leírt módon megtermékenyül, megkezdődik a fejlődése. A nő a terhesség állapotába jut, melynek a közelebbi részleteiről majd később beszélünk. Azt is említettük már, hogy a Graaf-féle hólyagocskák maradványai először az ú. n. sárga testcskékké alakulnak át, hogy későbben heg-képződmények legyenek belőlük.

Nos, a tizenkilencedik század közepéig azt hitték, hogy az ovuláció folyamata annyiban van közvetlen összefüggésben a menstruációval, mert azt képzelték, hogy egy addig meg nem oldott belső érintkezés az idegpályák útján váltja ki a menstruáció látható jelét, a vérzést. Ezt a nézetet megerősítette az, hogy a tizenkilencedik század közepén, mikor az operatív gyógy eljárás olyan rohamos haladást tett, az orvosok hajlandók voltak a női betegségek nagy részét oly módon gyógyítani,

hogy a nő belső nemi szerveit részben vagy teljesen eltávolították. Ekkor tették azt a kétségtelen megfigyelést, hogy a petefészkek eltávolításával az operált nőnél egyszerre megszűnik a menstruáció. Közelfekvő gondolat volt tehát, hogy benső összefüggés van a menstruáció és a petefészkek között; ezt az összefüggést Pflüger abban kereste, hogy egy pete megérésére a petefészekből kiinduló ideginger az anyaméh vérbőségét idézi elő s ennek a fölösleges vérnek a kilépése hozza létre a menstruációt.

A múlt század végén aztán hozzáfogtak a tudósok, hogy a végére járjanak Pflüger ezen elméletének és arra a meglepő eredményre jutottak, hogy a tisztán idegimpulzussal való magyarázás nem állhat meg, mert állatkísérletekkel bizonyították, hogy az eredeti helyükről, tehát az anyaméhhez való összefüggésből teljesen eltávolított és a test más helyére beültetett petefészkek szabályosan föllépő menstruációkat okoznak. Ennek a két ténynek az egybevetése, hogy egyrészt a petefészkek eltávolítása a menstruáció megszűnését idézi elő, másrészt, hogyha a petefészkek a test bármely helyén megmaradnak, a menstruáció is megmarad, arra a megismerésre vezetett, hogy a petefészkek mint ilyen, vagyis mint mirigy, az okozója a menstruációs tevékenységnek. További kutatások, melyeknek részletes ismertetését fölöslegesnek tartom egy ilyen, a nagyközönség számára írott könyvben, végre annyira vitték az ismereteinket, hogy ma már tudjuk, hogy nem a petefészkek, hanem a fentebb pontosan leírt sárga testecske az, ami előbb az anyaméh nyálkahártyájának túlságos fejlődését idézi elő és pedig azon célból, hogy a mindenesetre megtermékenyítendő vagy már megtermékenyített pete számára az anyaméhben jól előkészített talajt teremtsen. A petének ugyanis jól be kell fészkelődnie az anyaméhbe, hogy itt kilenc hónap alatt teljesen fejlett gyermekké alakulhasson át. Ha azonban a természet által szándékolt, sőt bizonyos mértékig megkövetelt megtermékenyítés nem következik be, tehát a pete nem teljesítheti eredeti feladatát, akkor a szervezetnek nincs többé szüksége az anyaméhnek erre a jól előkészített nyálkahártyájára: apró véredénykék szakadnak meg és repednek föl ebben a nyálka-

hártyában, ez maga is tönkremegy, leválik s egyidejű vérzés mellett a hüvelyen át eltávozik: ez a menstruáció!

A petefészek, mint ilyen és vele együtt a sárga testecskek belső elválasztó működést fejtenek ki, vagyis a mirigyek olyan folyadékot szolgáltatnak, melynek ingere váltja ki az éppen említett folyamatokat. Így könnyen világos lesz előttünk, hogy az ovuláció, vagyis a peteképződés és a menstruáció között valami összefüggésnek kell lennie. És éppoly könnyen megértjük ezek után, hogy ez a két folyamat időben nem eshetik egybe és pedig annál kevésbé, mert a pete kilökése között, az anyaméh nyálkahártyájának elburjánzása között és a fölösleges nyálkahártya leválása között néhány napnak kell eltelnie. De azt is megértjük, hogy a nőnek csak addig lehet menstruációja, ameddig *ivarérett* korban van. Amint megszűnik a peték képződése, természetesen megszűnik a sárga testecskek képződése is, a belső elválasztásnak vége van és menstruáció sem léphet föl többé!

És most még egy kérdés. Miért marad el a tisztulás a terhesség alatt? Tulajdonképpen csak a következő fejezetben kellene válaszolnunk erre; de azt hiszem, hogy már most beszélhetek róla, mert az éppen leírt folyamatokkal kapcsolatban könnyebb a válasz. Nagyon fontos operációknál, melyeket *terhes* nőknél kellett elvégezni, megfigyelték, hogy a sárga testecske még hónapok múlva is mutatkozik a petefészek valamelyik helyén, míg különben már egypár hét múlva nem volt kimutatható, mert már heggé változott. A terhesség harmadik-negyedik hónapjában ez a kezdetben gombostűfej-nagyságú képződmény annyira gyarapodott, hogy körülbelül két cm átmérőjű s ebben az alakjában megmarad a terhesség végéig. A dolog magyarázata az, hogy e test jelenléte a petefészekben valószínűleg olyan összefüggésben van ennek belső elválasztási munkájával, hogy ez a sárga test szintén szolgáltat bizonyos anyagokat vagy folyadékokat, tehát maga is egy mirigy szerepét játssza. Az anyaméhben már benne van a fejlődő gyermek, a túlságosan fejlett nyálkahártyára, mint alkalmas táptalajra nincs szükség többé, fölösleges nyálkahártya nem válik le, tehát a terhesség idejére megszűnik a havi vérzés. Az orvos azonban

tud esetekről, hogy e szabály alól vannak kivételek, hogy a terhesség alatt is szabályszerűen fölléphet a vérzés.

Több, mint magától értődő, hogy egy pete kifejlődéséhez a Graaf-féle hólyagocskában a teljes megérésig és a fölrepedésig tehát a pete kilökéséig, bizonyos idő kell. Az egészséges nőnél ez az idő huszonöt és huszonnyolc nap között változik. Szemünkkel természetesen nem ellenőrizhetjük ezt a természeti folyamatot, valamint nem ellenőrizhetjük a petefészekből kilépett pete vándorlását a petevezetékbe és innen az anyaméhbe; ehhez a folyamathoz szintén néhány nap kell. Evvel egyidejűleg azonban már megkezdődik a sárga testecske munkája, az anyaméh nyálkahártyájának az az előkészítő átalakulása, mely a megtermékenyítés elmaradása esetén áldozatul esik és a vérzéssel együtt eltávozik.

Petefejlődés, vagyis ovuláció egyrészt és az anyaméh nyálkahártyájának leválása vagyis menstruáció másrészt, két egészen különböző, egymástól elkülönítendő folyamat. Az előbbit nem láthatjuk, az utóbbit a velejáráó vérzés révén időben ellenőrizhetjük. Ez utóbbi folyamatnak, vagyis a menstruációnak a szabályszerűségéből következtethetünk az ovulációra, a petefészek és a petefejlődés szabályszerűségére. És csak a teljesen egészséges nőnél megy végbe ez a működés szabályos időközökben. Ha azonban az ovulációt vagy a petefészek mirigytevékenységét valami betegség megzavarja, akkor a szabályszerű időközök is megszűnnek, szabálytalan vérzések állanak elő és ilyenkor pusztán ezek révén megállapíthatjuk, hogy a nő petefészkében valami nincs rendben. Viszont a máskülönben szabályszerű vérzés késésénél — természetesen csak akkor, ha nemi érintkezés történt — éppúgy felkínálkozik a gondolat, hogy az ok a pete megtermékenyítése lehet.

Magától értődő, hogy a nép már a legrégebb idők óta törődött a menstruációnak külsőleg látható jeleivel. Így — mint arról már fentebb is szözlöttünk — már a legrégebb orvosi munkákban sokféle utalást találunk arra, hogy egyrészt az akkori idők naiv hitének, másrészt a nőben végbemenő titokzatos

folyamatok hiányos ismeretének, megfelelően nagy volt a hajlandóság arra, hogy a nemzést közvetlen összefüggésbe hozzák a menstruációval. A gondolkozásnak ezt a módját legkézzelfoghatóbbnak látjuk azoknál a népeknél, melyek távol élve minden városi kultúrától, mint földmívelők és baromtenyésztők elsősorban azt figyelték meg, ami a közvetlen környezetükben, mint természeti esemény, mindig bizonyos szabályszerű sorrendben jelent meg. Ezek a népek ismerték az állati ivarzás folyamatát, pontosan megfigyelték tudták, hogy evvel együtt jelenik meg az állatok párzási képessége; azt is látták, hogy ilyenkor a nőstény állatok nemi szerveiből, éppúgy mint az embernél, véres folyadék távozik el és így egészen közelfekvőnek találták, hogy az emberi menstruációt az állatok ivarzásával hasonlítsák össze. Ezt a két természeti folyamatot teljesen egyenlő értékűnek tartották és nem ügyeltek arra a sok különbségre, melyeket a kritikus szemlélő észrevesz és meglepődtek avval, hogy így elfogadható megoldását találták a menstruációnak.

Magunknak is meg kell vallanunk, hogy ez a két folyamat, az ivarzás és a menstruáció, egyenesen provokálják az összehasonlítást. Evvel a kérdéssel tehát kissé bővebben foglalkozunk már csak azért is, mert érdekes megállapítani a föltűnő különbségeket e két azonos célú természeti folyamat között.

Mindkét folyamat összefügg a pete fejlődésével és az anyaméh előkészítésével a majdan fejlődésnek induló lény számára, akár emberi, akár állati lényről van szó. Mind a két folyamat a női ivarszervek vérbőségével jár. Mindkét folyamatnál a nőstény hüvelyéből vérből és nyálkából álló folyadék válik ki. Mindkét, majdnem forradalmi jelenség után, bizonyos nemi nyugalom áll be, melynek tartama nagyon különböző.

A felsorolt hasonlóságok mellett egész csomó különbség van a két jelenség között, melyek révén az emberi lény itt is fölébe emelkedik az állatnak.

Az állati ivarzás csak bizonyos évszakokban áll be, aminek majdnem a napját is pontosan ismerjük. A nő menstruációja, mely az ivarérett korban kezdődik, az évszakoktól függetlenül, harminc éven át tart megszakítás nélkül. Az állatnál az

ivarzás az az idő, amikor a nőstény meg *akar* termékenyülni, amikor a hímet csalogatja, amikor a nemzés valóban meg is történik. Az embernél éppen az ellenkezőt figyelhetjük meg, menstruáció idején sem a nőnek, sem a férfinak nincs kedve a pázásra; a kíméletnek éppen ezek a napjai azok, amikor szinte sohasem történik nemzés. Az ivarzás elmúltá után az állatoknál abszolút nemi nyugalom áll be, amit indokol az, hogy a nőstény valóban megtermékenyült, tehát terhes állapotba jutott. És be van bizonyítva, hogy a nőstény állatok többsége minden nemi érintkezést kerül, ha a megtermékenyítés bekövetkezett. De az állatnál amúgy is hetek és hónapok múlnak el, míg az ivarzás időszaka megint beáll, míg a nőstény megint vágyódik a hím után. Az embernél a menstruáció befejezése után újból kezdődik a peteérés, a Graaf-féle hólyagocska megrepedése, a sárga testecske hatása, az anyaméh nyálkahártyájának elváltozása. Az előbb említett nyugalmi szünet az embernél tehát tisztán külső, a női ivarszervek belsejében nincs pihenés. És itt utalunk egy alapvető, a legtöbb kutató által kifogástalanul bebizonyított különbségre az állati ivarzás és az emberi menstruáció között: az embernél az ovuláció az elsődleges, előkészítő és kiváltó momentum s csak ha a pete nem termékenyül meg, kerül a sor a menstruációra. Az állatok ivarzása éppen az ellenkezőt mutatja, mert csak az ivarzás befejezte után mutatkozik az emberi, ovulációval egyenlő folyamat, csak az ivarzás szolgáltatja a petét.

*

Menstruáció idején a nő nyugalmat keres, a véres váladékot igyekszik eltitkolni, mert tudja, hogy ez visszataszítóan hat a férfire. És magától értődőnek tartjuk az ilyenkor mutatkozó húzódozást a nemi érintkezéstől. Az ivarzó állat pedig ilyenkor érez vágyat a párosodásra; a nőstény éppen a váladék különös szagával csalogatja magához a hímet, úgy, hogy ez sokszor órákon át vándorol, míg megtalálja a nőstényt s ezt addig üldözi, míg végre megtörténik a pázás. Tehát a szélső ellentét ember és állat között! Az itt felsorolt momentumok mind-egyikének alapos természetrajzi célja van az állatoknál. Az ivar-

aás teremt rendet az állatok nemi életében, melynek így öntudatlanul is el kell végezniök a szaporodás műveletét, engedelmessékedniök kell a természet titokzatos parancsának. De valóban olyan titokzatos ez a parancs? Ha azt kérdezzük, hogy miért csak bizonyos időkben ivarzanak az állatok, mely idők mindig bizonyos viszonyban vannak az éghajlattal és az évszakkal, akkor azt látjuk, hogy az ivarzás időszaka *szándékos* viszonyban van a fiatalok felnevelésével. Az állatok akkor ivarzanak, amikor a legvalószínűbb, hogy a terhesség befejezte után, a mindenkori éghajlati és táplálkozási viszonyok szerint, a megszületett utódok a legkedvezőbb életfeltételek közé kerülnek. Az embernél elesnek az ilyen meggondolások és ezért nála nincs ivarzási időszak. A szaporodási képesség, a terhesség, a születés, a gyermekek felnevelése nincsenek évszakhoz és külsőségekhez kötve, az ember minden korlátozás nélkül szaporodhatik!

Az előbb említettük, hogy az ember a menstruáció idején tartózkodik minden nemi funkciótól, de különösen a párázástól. Ennek egyik oka az, hogy a véres váladék nem éppen ingerlően hat, továbbá a *leváló* nyálkahártya-foszlányok egy része bomlik s férfire visszataszító szagot terjeszt. Amellett a nő lelki élete a menstruáció ideje alatt éppen úgy nincs rendben, mint a testi jólléte. A vérkeringés, a szív működés, a lélegzés elváltozásai, az idegrendszer zavarai, melyek kisebb vagy nagyobb fokú ingerlékenységben nyilvánulnak, többé-kevésbé erős görcs szerű fájdalmak az altestben, mindezek és még más egyéni jelenségek annyira megváltoztatják a nőt e napokban, hogy akaratlanul is kímélet váltódik ki iránta a férfiben. Mindezeket az okokat, de különösen a lelki természetűeket azért említettem fel itt, mert az a felfogásom, hogy a tisztátalanságnak annyit emlegetett momentumuma egyrészt nagyon is magától értődő, másrészt annyira jelentéktelen a többi momentumhoz képest, hogy magában nem elég igazolása a nemi funkcióktól való tározkodásnak, legalább is nem az igazi kultúreembereknél. Én pedig főleg ezekről és ezeknek beszélek! Több mint magától értődő, hogy a férfi kerüli a menstruáló nővel való érintkezést, de magától értődő az is, hogy ebből a férfire és nőre egyaránt károk származhatnak: a nőre káros lehet az amúgy sem rend-

ben lévő nemi szervek ingerlése, a férfire pedig az, hogy a romló menstruációs vér a csiráival együtt behatolhat a húgycsőbe és itt gyulladási jelenségeket idézhet elő.

*

És most lássuk e kérdés kultúrtörténeti megvilágításait. Mint majd mindjárt látni fogjuk, a legtöbb népnek még ma is az a fölfogása, hogy a menstruáló nő tisztátalannak tekintendő, hogy a vele való érintkezésnek csak káros következményei lehetnek. Sőt e napokban a nőt mérgesnek is tekintették, a tőle távozó vért mérgesnek, ördögi tulajdonságokkal felruháztak tartották. Mi van nagyobb hatással a műveletlen emberre, mint a „méreg” és „ördög” szavak? Megint csak a vallás és a papok voltak, akik a menstruáló nő ellen tételeket állítottak fel és tisztátalannak mondták a nőt e természeti folyamat alatt, amit pedig a papok tisztátalannak és mérgesnek mondtak, azt a nép ördöginek tartotta.

E tisztátalanság magyarázata valószínűleg abban keresendő, hogy a vallásos gyakorlatok mindig az istennek szentelt tárgyakkal és kibékítő, hízeltő ceremóniákkal voltak kapcsolatosak, melyeket csak minden tekintetben tiszta ember végezhetett s az isten is csak ilyenektől fogadta el. És amint a hittől a babonáig csak egy lépés van, így lett a tisztátalanságból mérgeesség, démonság. Lássunk erre néhány példát:

A menstruáló nő tisztátalanságának bizonyára legrégebbi leszögezését a mózesi törvénykezésben találjuk, melyben számtalan előírás foglalkozik a menstruáló nővel. Mózes III. 15, 19—24 azt mondja:

„Ha egy nő húsából vér folyik, akkor hét napig legyen elkülönítve. Aki hozzányúl, az estig tisztátalan lesz.

És minden, amin fekszik, míg el van különítve, tisztátalan lesz és az is, amin ül.

És mindenki, aki az ágyát érinti, mossa meg a ruháit és vízben fürödjék és estig tisztátalan lesz.

Aki megérint valamit, ami az ágyon volt, vagy amin a nő ült, estig tisztátalan lesz.

És ha egy férfi fekszik nála és érintkezik a tisztátalanságával, akkor hét napig ő is tisztátalan lesz és az ágy is, amelyiken fekszik“.

Látjuk ebből a leírásból, hogy nemcsak magát az asszonyt tekintik tisztátalannak, hanem mindent és mindenkit, akivel vagy amivel érintkezett. Mintha valami mérget hordana magán vagy valami kiütést, melytől mindenki fél. És mint ahogy a pokolvarosnak mindenkitől távol kell leélnie a napjait, úgy itt az „elkülönítés“ szó is bizonyára azt jelenti, hogy a menstruáló nő távol tartózkodjék az embertársaitól. Majd látni fogjuk, hogy a legkülönbözőbb kutatók és világutazók híradásai szerint egyes népeknél nagyon szigorúan veszik ezt az elkülönítést, sőt hogy a szegény nőknek különféle procedúrákat kell eltérniök, melyek majdnem kínzások benyomását teszik. És mindezt azért, mert egy természeti folyamatot mérgesnek tartanak!

A mózesi törvénykezéshez bizonyára legközelebb állanak azok az előírások, melyeknek eredete a Korán, melynek révén aztán az egész mohamedán világban elterjedtek. A Korán ezt mondja: „A havi tisztulás idején váljatok el az asszonytól és ne közeledjete hozzá, amíg nem tiszta“. Tehát itt is elkülönítés és érintkezési tilalom.

Még sokkal szigorúbban kezelték az elkülönítési szabályokat azoknál a népeknél, melyek kulturálisan mélyebb fokon állottak. A legszigorúbb előírásokat a népek történetében bizonyára a perzsáknál és médeknél találjuk. Itt az asszonyoknak a tisztulás kezdetén egy minden lakott helységtől nagyon távoleső helyre kellett visszavonulnia és minden embertől elkülönítve kellett a „gyógyulás“ napját bevárni. Azután a legkülönbözőbb ceremóniák között, melyek a legparányibb részletekig elő voltak írva, fürdőkben kellett megtisztulniok az asszonyoknak és lányoknak, hogy négy hétre megint teljes értékű tagjai legyenek az emberi társadalomnak.

Zoroaster tanítása, mely a hinduknál még ma is alapvető, elsősorban az ember abszolút tisztaságán alapul, mely tisztaság annyira megy, hogy a testnek legmindennapibb funkciói is előírt tisztasági ceremóniáknak vannak alávetve. Magától értődik, hogy miután a menstruáló asszonyt teljesen tisztátalannak

tekintik, erre a természetes folyamatra szigorú előírások vannak. Ugyanilyen szigorú szabályokat találunk a Zend-Avestában, melyek közül néhány érdekesebbet itt közlünk: A menstruációt rossz szellemeknek tulajdonítják, melyek élén a kicsapongás démona áll; a nőt tehát a menstruáció ideje alatt démon szállja meg s így a környezetükre is démoni hatással vannak, tisztátalanok és beszennyeznek mindent, amivel érintkeznek. A menstruáció kezdetén olyan helyre viszik őket, melynek a kunyhóknál magasabban kell feküdnie, nehogy egy ilyen nőnek a tekintete beszennyezze azokat. Ez a hely, melyet minden tiszta és jámbor embernek, akár férfi, akár nő, csak három lépésnyire volt szabad megközelítenie, nagyon távol volt a szent elemektől, a tüztől és a víztől és távol minden eszköztől, melyet a mindennapi életben vagy az istentisztelethez használtak. Száraz porral hintették be ezt a helyet, hogy még növényeket vagy füveket se szennyezessen be a démoni nő. Csak a menstruáció befejezése után, melynek leghosszabb tartamát kilenc napra szabták, hagyhatta el a nő száműzetése helyét s fürdőben megtisztítva és a gonosz démonoktól megszabadítva, érintkezhetett ismét más emberekkel.

Dubois „India erkölcsi” című művében írja le azokat a formalitásokat, melyek a hinduknál szokásosak a menstruáció idején: „Amint a nő megkapja a havi baját, elkülönített helyiségbe viszik, ahol három napig senki sem érintkezhetik vele. Az első napon páriának tekinti magát. A másodikon olyan tisztátalannak tartja magát, mintha egy brahmánt ölt volna meg. A harmadik napon olyan állapotban van, mely közép-helyet foglal a két másik nap között. A negyedik napon mosakodásokkal és az erre az alkalomra előírt ceremóniák között tisztálkodik. Amíg ez meg nem történt, nem szabad neki fürdenie, sem testének valamelyik részét megmosni, de még sírnia sem; nem szabad rovat vagy más élőlényt megölnie. Nem szabad lóra, ökorre vagy elefántra szállania, palankinban vagy kocsiban utaznia, fejét olajjal megkenni, játszani, mósus-szal illatosítani magát, nem szabad ágyon feküdnie, nappal aludnia, a fogait dörzsölni és a száját kimosni. Nem szabad az istenre, a napra, az áldozatokra és azokra a fogadalmakra

gondolnia, melyeket magára vett. Magasabb rangú személyeket nem szabad üdvözölnie. Ha több havibajos asszony van egyszerre egy lakásban, egy szót sem szabad váltaniok, sem egymást érinteniök. Az ilyen állapotban lévő asszonynak még a gyermekeihez sem szabad közelednie, még kevésbé velük játszania. Ha a nő így eltöltött három napot, a negyediken elhagyja a szobát, melyben el volt zárva s megtisztítás végett átadják a mosónőnek, aki inget húz rá, majd erre még egy másikat s így vezeti el a folyóhoz, hogy fürdőt vegyen“. Éppen elég e kellemes dolgokból!

Még egy példa a civilizálatlan népek szokásaiból: Riemer írja le „Missziós út Surinamba“ című művében e vidék négereinek szokásait. A menstruáció ideje alatt a nőknek itt is teljesen el kell különödniök a többi emberektől s idejüket erre a célra berendezett külön házban kell eltölteniök, míg megint tiszták nem lesznek. Itt annyira tisztátalanoknak tartják őket, hogy pusztá tekintetükkel is ragály ózhatják az embertársaikat * Ez annyira megy, hogy ha abba a bizonyos házba vezető útukon valakivel mégis találkoznak, kötelesek ezt kiáltással figyelmeztetni: „Mi kay! Mi kay!“ „Tisztátalan vagyok!“ Tehát némi eltérésekkel csaknem valamennyi természeti népnél ugyanazokat a szokásokat találjuk, mint a mózesi törvényekben.

Ha egy lépéssel tovább megyünk, okvetlenül meg kell emlékeznünk egy népről, amelyik minden tisztátalanságtól való szinte veleszületett iszonyában, még ma is bizonyos régi szokásokat követ a menstruációnál, melyeket majdnem helyénvalóknak találunk. Azokra a szokásokra gondolok, melyek Kínában még ma is érvényesek. A benszülottek tisztaság-érzéke felülmúlhatatlan, akár az alsóbb, akár a magasabb néposztályhoz tartoznak; természetes, hogy itt a szolgálók képtelen követelésnek tartanák, ha azt kérnék tőlük, hogy az úrnőjük menstruációs vérével beszenyezett fehérneműt kimossanak. Innen van, hogy úgy Kínában, mint Japánban a nők a menstruáció idején a nálunk szokásos betét helyett papírgolyókat alkalmaznak, melyeket művészien összegyürnek és mélyen a hüvelybe dugnak, használat után pedig elégetnek. Ez a szokás hasonlít a papírzsebkendők használatához, melyeket szintén

megsemmisítenek, miután az orr váladéka is tisztátalan. A naponta elhasznált papírgolyók számából következtetnek a menstruáció mértékére.

Érdekes, hogy a régi görögöknél és rómaiaknál, akik a menstruációt szintén tisztulási folyamatnak és így az eltávozó vért szintén tisztátalan valaminek tartották, a történelmi munkákban vannak adatok, melyek szerint varázsló és gyógyító erőt tulajdonítottak ennek a tisztátalan terméknek, melynek az érintésétől máskülönben irtóztak. Így például Plinius azt hitte, hogy a golyvát, orbáncot, furunkulust, epilepsziát és más bajokat meg lehet gyógyítani, ha a beteg helyeket bekenik menstruációs vérrrel. Ha nevetünk is ezen a felfogáson, még ma is vannak vidékek, ahol még civilizáltabb népek között is vannak babonás szokások, melyek a menstruáló nő vérének gyógyító erején alapulnak. Erre a leíró kultúrhistoriakban találunk példákat, mi megelégszünk itt a tény pusztá említésével.

Hogy az első menstruáció az *egyetlen külsőleg látható jele* annak, hogy az eddig nemileg tökéletlen nőből ivarérett nő lett, azt minden korban minden nép elismerte. Igaz, hogy néha ez az átalakulás csupán ebben a testi külsőségben nyilvánul meg s a már menstruáló lányok a gondolkodásukban még félig gyermekek maradnak, de mégis mindenütt úgy fogták fel a dolgot, hogy az eddigi gyermekből most már felnőtt ember lett. Jellemző erre a felfogásra, hogy a különböző népeknél az első menstruáció megjelenése bizonyos szokásokkal és ünnepélyességekkel kapcsolatos, melyek a civilizálatlan népeknél éppen olyan kegyetlen formákat öltenek, mint a milyeneket a menstruáló elkülönítésénél említettünk meg.

Ha e szokások lélektani magyarázatát akarjuk adni, arra a következtetésre jutunk, hogy a tisztulás beállását nemcsak a nemi érettség jelének, hanem a házasságképes kor elérésének is tekintették. A vér első megjelenése annak a bizonyosága, hogy a lány most már képes gyermeket is szülni, vagyis eleget tenni ama rendeltetésének, hogy a családot és a fajt fentartsa. Még jobban megértjük e szokásokat, ha figyelembe vesszük, hogy a félig vagy egészen civilizálatlan népeknél már igen fiatal korban megkötik a házasságokat. Így egyes indián tör-

zseknél magától értődő dolog, hogy a gyermekeket már a hatodik hetedik vagy nyolcadik évükben eljegyzik és hogy az ilyen fiatalon eljegyzett leány már az első menstruáció megjelenése után férjhez megy.

Az ünnepélyességeknek azonban más céljuk is van: az eddig jelentéktelen lányt külső jelekkel is teljes értékű nővé akarják felavatni. Itt elsősorban a különféle tetoválásokra gondolok, a bizonyos helyekre tett bőrkarcolásokra és bemetszésekre, szépségjelekre, melyek nélkül a nő el sem képzelhető. Például Ausztrália néhány törzsénél a fiatal, az első menstruáció kínjain alig túlesett lánynak le kell térdelnie egy öregasszony előtt, aki a fejét a térdei közé szorítja. Most egy operátor kagylóval vagy éles kővel az egész háton föl a vállig sűrű, hosszú és mély bevágásokat csinál a bőrbe; a szegény áldozat fájdalmas nyöszörgését a körülálló lakosság hangos örömkriáltásokkal hallgatja. És még sem akad lány, aki ne nagy örömmel vetné magát alá e tortúrának, már csak azért is, mert a szépen tetovált hát a nő legszebb ékessége. E kíméletesnek éppenséggel *nem* mondható eljárással szemben nagyon ártatlannak látszanak azok a szokások, melyeknél az arcon, mellen, hason és háton csupán szép figurákat szurkálnak a bőrre s aztán vörös színnel vagy fekete földdel bedörzsölik. De nem ilyen az ugyancsak Ausztráliában szokásos „csirincsirri” módszer, melyet nagyon kegyetlennek mondanak és abban áll, hogy úgy a lányoknál, mint a fiúknál a nemi érettség elérésével ennek külső jeleként, nagy ünnepélyességek között kiütnek két metszőfogát: két hegyes fabotot illesztenek be a fogak közé s aztán egy nagy kővel rávágják a botra. Egy-két ütés rendszeren elég a fog eltávolítására; ha ez megtörtént, következik a második fog és különös módon a gyermekeknél egy arcrándulás sem árulja el a bizonyára nagy fájdalmat. Senkisem merné magát kivonni e szépségoperáció alól.

Az ilyen ceremóniákat, melyekhez hasonlókat tömegesen találunk a néprajzi munkákban, majdnem mindig a házasság követi a civilizálatlan népeknél.

Ám térjünk vissza tárgyunknak tisztán orvosi leíró részéhez.

Az első menstruáció megjelenése a különböző népeknél nagy ingadozásoknak van alávetve, ami látszólag három különféle tényezőtől függ: az éghajlati viszonyoktól, a nemzeti sajátságoktól és azoktól az életföltételektől, melyek között a lány a fejlődés éveiben él. Nagyon gondos statisztikai vizsgálatok kétségtelenül bebizonyították, hogy az éghajlat és a menstruáció megjelenése olyan közvetlen viszonyban vannak egymással, hogy a forró egyenlítői éghajlat alatt hamarabb jelenik meg a menstruáció; minél északabbra megyünk, annál később érkezik meg a nő. Ha a keleten, továbbá Afrika és Ázsia népeinél a nyolcadik vagy tizedik életévet vesszük átlagos életkornak, úgy a grönlandiaknál a tizenhatodik-tizenhetedik év az alsó határ. Az egyes nemzetek egymásközi összehasonlításából pedig azt látjuk, hogy a szláv népek előbb menstruálnak, mint a germán törzsek.

Ha e két, éppen leírt tényezővel kissé gyorsabban végzünk, ez csak azért történik, hogy valamivel részletesebben foglalkozhassunk a harmadik, az első menstruációt befolyásoló tényezővel, vagyis a lányt környező életföltételekkel. Ide tartozik elsősorban a szűkebb környezet, a higiénikus viszonyok és a célszerű táplálkozás. Azt tapasztaljuk, hogy vérszegény, beteges, rosszul táplált lányoknál hamarabb áll be a menstruáció, mint jómódú szülők lányainál. Továbbá lényeges különbség van abban is, hogy városi vagy falusi népességgel van-e dolgunk. Városokban született vagy városokban élő nők hamarabb érnek meg, mint a falusi lányok. Hogy egy olyan lány, aki korafiatalságától kezdve például gyárban dolgozik, rosszabb életföltételek között várja az első menstruációt, mint a jól ápolt „felsőbb lány“, az magától értődik. Itt a nehéz munka talán éppen olyan nagy szerepet játszik, mint a táplálkozás, mely nem igen szokott tekintettel lenni a vérszegénységre és hasonló megbetegedésekre. Pedig a lány betegségei éppen a fejlődési évek alatt a nő egész további életére döntő hatással vannak.

A menstruáció tartama három és hat nap között váltakozik. Közele beálltát az asszonyok és lányok többségénél nagyon eltérő, de az egyének által mindig jól ismert jelenségek jelzik, melyek a csupán általános rossz közérzettől erős altesti fájdalmakig és görcsökig fokozódhatnak, de sokszor csak az emlékek feszültségében mutatkoznak. Nem sokkal e jelenségek első föllépése után mutatkoznak az első véryomok is, eleinte gyéren, barnás-vörös színnel, bőséges nyálkával. Csak a második, harmadik napon távozik el tiszta vér, mely azonban lényegesen különbözik attól a vértől, melyet az ember például sebesülésnél veszít. Ez a vér sokkal hígabb és nem *alvad meg*, tehát *nem* képezhet vérlépevényeket. A menstruációs vérnek ez a tulajdonsága annyira jellemző, hogy csak a petefészkek vagy a méh megbetegedéseinél találunk a menstruációs vérben véralvadékokat, úgy hogy ezekből a nemi szervek betegségére lehet és kell is következtetni. Ezeket a véralvadékokat persze nem szabad összetéveszteni azokkal az apró rostokkal, melyek mint a méh levált nyálkahártyájának foszlányai okvetlenül benne vannak a menstruációs vérben. A negyedik napon már rendesen nagyon kevés vér távozik el, a barnás-vörös szín kissé sárgásabb lesz, az ötödik napon már csak pár csepp jelentkezik vagy egészen vége van.

A vérnek ez az eltávózása szabályszerű időközökben ismétlődik és éppen ez a szabályszerűség egyrészt, a vér minősége másrészt, szolgáltatják a menstruáció lényegét és tipikus jellemvonásait. Ezt a mondatot nem tudom eléggé aláhúzni és pedig azért, mert mi nőorvosok mindig azt tapasztaljuk, hogy a nők a nemi részekből való minden vérzést rögtön menstruációnak gondolnak, még akkor is, ha ilyenkor ökölnyi véralvadékok távoznak el, vagy ha e vérzések tíz-tizennégy napig tartanak! Nagy tévedés! Az ilyen vérzéseket nem szabad „meghosszabbított” vagy „szabálytalan” menstruációnak tartani; ezek az orvos számára az ivarszervek valamilyen megbetegedésének külső jelei, de vegyék végre a nők is valamilyen beteges folyamat jelének.

Ismeretes, hogy a menstruáció alatt a nő lelke is sokféle zavaroknak és ingadozásoknak van alávetve; ezekről a meg-

felelő méltatással együtt majd abban a részben szólunk, mely a nő lelki életével foglalkozik.

Az első menstruációtól kezdve lassú változáson megy át a fiatal lány, ami a teljes kifejlődés felé viszi. Bár tudományos szempontból helyesnek kell elfogadnunk, hogy a menstruációk megkezdődése a nemi érettséget jelenti, mégsem szabad a civilizálatlan népek hibájába esnünk és minden tekintetben érettnak tartani azt a lányt, aki átesett az első menstruáción. A külső nemi jellemvonások fejlődése, a medence szélesbülése, a szeméremszőrök és az emlők növekedése, a test kiegyenlített gömbölyűségeinek a gyarapodása, a mozgások hajlékonysága . . . mindezek lassankint egyesülnek abba az összefoglalomba, amit a fiatal lány gráciájának neveznek. A bakfiskor lassankint átmegey a teljesen érett lány, a kisasszony, a fiatal hölgy korába. Evvel az átmenettel a természetnek nem lehet más célja, mint-hogy a női lényt lassan, de biztosan előkészítse jövődő hivatására, mint anya és feleség. Ez az átmenet testi tekintetben messzi mögötte marad azoknak a lelki és gondolkodásbeli változásoknak, melyek a felnöött lányt kísérik; de akármennyire burkoltak is ezek, akármennyire háttérbe szorultak, végeredményben mégis egyetlen célban foglalhatók össze: *A gyermek!*

A teljesen kifejlett nő.

Ha a teljesen kifejlett nőt testi szempontból tekintjük, akkor valami beosztásra van szükségünk, melynek a határai egyrészt a házasság, tehát a nemi érintkezés kezdete és ennek a következményei (fogamzás, terhesség, szülés, gyermekágy), másrészt az anyaság. Hiszen a házasság előtt a nő testi tekintetben teljesen a kifejlett lánvhoz hasonlít s csak a normális nemi érintkezés megkezdése hoz magával néhány bonctani változást, melyeket előbb már említettünk ugyan, de most behatóbban kell velük foglalkoznunk.

Mint a külső nemi részek leírásánál láttuk, a szűz nő hüvelyét kifelé az a képződmény zárja el, helyesebben szűkíti meg, melyet szűzhártyának neveznek. Körkörösen elhelyezett nyálka-

hártyaredő, melynek a közepén egy kis nyílás van, hogy ezen át a hüvely váladékai és a menstruációs vér eltávozhassanak. Hiba, hogy ezt a szűzhártyát egyszer papírvékony hártjának képzelik, máskor meg evvel ellentétben pergamentszerű bőrnek. Ennek a nyálkahártyaredőnek az erősségét és vastagságát, a hajlékonyságát és nyúlékonyságát éppúgy nem lehet meghatározni, mint ahogyan senkinek sem jutna eszébe a száj nyálkahártyáinak erősségét és vastagságát pontosan leírni és meghatározni. Tisztán az egyéni fejlődéstől függenek s nem hozhatók összefüggésbe a többi test alakjával és erősségével. Ennek megfelelően néha igen filigrán nőknél nagyon durva ez a nyálkahártyaredő, máskor meg jól megtermett nőknél nagyon vékony a szűzhártya. És mint ahogy az erőssége egyénileg nagyon különböző, ugyanúgy eltérő a közepén lévő nyílás természetes nagysága. Ez lehet olyan kicsiny, hogy csak egy tollszár megy át rajta, de lehet akkora is, hogy a nőnek kétségtelenül megállapított szüziessége mellett nehézség nélkül átdughatjuk rajta az ujjunkat. Lehet szabályszerű körkörös, de lehet félholdalakú is. Mi több, ismerünk eseteket és pedig jóval nagyobb számmal, mint azt sejtjenék, amikor a szűzhártya nyílását egy harántredő két részre osztja.

Látjuk tehát, mennyi bonyodalmat rejt magában egy olyan gyakran idézett és oly hamisan értelmezett szócška, mint a „szűzhártya“ és „szüziesség“. Különösen a szüziesség fogalmát értékeli túlmagasra az emberiség. Mert orvosi-bonctani szempontból lehetséges, hogy a szűzhártya nyílása természettől fogva oly nagy, hogy az elvégzett nemi aktust a legszigorúbb vizsgálat sem tudja kimutatni; viszont evvel szemben a szűzhártya épségét tekintik a szüzesség egyetlen jelének. És hogyan áll a dolog evvel a szüzességgel, ha például a nyálkahártyaredő annyira puha és hajlékony, hogy tetszés szerint kitágítható és annyira rugalmas, hogy mindig visszakapja eredeti alakját és nagyságát?

Ennek a bonctani képződménynek a túlértékelése azon alapul, hogy rendszeren az első nemi érintkezésnél, mikor a hímvessző a hüvelybe hatol, a hüvely *hirtelen* kitágul s vele együtt ez a nyálkahártyaredő is oly hirtelen kitágul, hogy több helyen

sugárszerűen beszakad. E szakadások következtében természetesen kisebb-nagyobb vérzések lépnek föl, melyek azonban már rövid idő múlva megszűnnek, mert most már könnyen tágul a szűzhártya és a sebei, mint általában a nyálkahártya-sebek, gyorsan gyógyulnak. E szakadások nyomán fejlődő hegek aztán köralakú, a hüvely bejáratát körülvevő, kisebb-nagyobb nyálkahártya-kiemelkedéseket képeznek. És ezek a mirtusalakú csomócskáknak nevezett, a nő egész életén át megmaradó elváltozások az egyedüli kétségtelen bizonyítékai orvosi szempontból a valóban megtörtént szűztelenítésnek, a végbement nemi érintkezésnek.

Mint érdekes dolgot meg kell említenem, hogy a szűzhártya kiterjedésekor föllépő vérzések egyes ritka esetekben óriási méreteket öltenek, úgyhogy sokszor operatív úton kell a vérzéseket csillapítani. Éles ellentétben áll ez avval az esettel, mikor a szűzhártya annyira vastag, hogy a normális szűztelenítés minden kísérletének ellentáll és ezt előbb operatív úton kell fölvágni.

*

A megtörtént szűztelenítés, tehát a szűzhártya erőszakos áttörése a következményeivel együtt az egyetlen *külsőleg* látható nagy esemény a nő életében, ami a valóban teljesen kifejlett, természeti rendeltetésének eleget tevő nőt jellemzi, tehát már külsőleg is feleséggé és leendő anyává bélyegzi, természetesen csak abban az esetben, ha az első nemi érintkezés házasság keretén belül történik. Mert nagyon jól tudjuk, hogy a házasságon kívüli nemi érintkezésnél mindent inkább kívánnak, mint ennek a következményét, a gyermeket. De erről majd más helyen beszélünk. A nemi érintkezésnek rendszerint megtermékenyítés a következménye, mely folyamatról, mint a hím ondószál és a női pete találkozásáról és egybeolvadásáról, már részletesen beszéltünk. És ha a fogamzás minden külső jel, minden érzékeink által észrevehető és valóban csak ő rá jellemző érzetek nélkül megy végbe, természetes következményei mégis világosan észrevehetőek a nő testén és lelkén. Az általa okozott terhesség óriási forradalmat idéz fel a nő testé-

ben, melynek a jelei ha nem is ismerhetők föl kezdetben külsőleg, de egy csapással óriási változásokat okoznak a nő belsejében.

Beszéltünk már arról, hogy minden ovuláció után, vagyis amikor egy érett és megtermékenyítésre váró pete lép ki a petefészkekből, a sárga test közvetítésével a méh nyálkahártyájában olyan változások indulnak meg, melyeknek az a rendeltetésük, hogy a megtermékenyített pete számára kellő talajt készítsenek elő. Egy kis föllazulás és vérbőség alkalmassá teszi a nyálkahártyát arra, hogy létrehozza azt az érintkezést a méh és pete között, mely a legkedvezőbb viszonyokkal szolgál a pete fejlődésére. A megtermékenyített pete kerüljön a legkedvezőbb viszonyok közé, mikor belép az anyaméhbe. Láttuk továbbá, hogy a pete megtermékenyítése, tehát a férfi ondószálával való egybeolvadása, bárhol bekövetkezhetik az érett pete vándorlása közben a petevezetéken át a méhig. Arról is beszéltünk, hogy a pete, ha nem termékenyül meg, a menstruáció idején eltávozik a *méhről* levált nyálkahártyával együtt.

Már most hogyan alakulnak mindezek a viszonyok fogamzás esetén? A pete megtermékenyül és normális viszonyok között automatikus vándorlásával eljut a méhbe, még pedig a legtöbb esetben már megtermékenyülve, mert az ondószálak egészen a petefészekig elvándorolnak a pete után s már itt és rendszeren itt történik meg a két ivarsejt egybeolvadása. A méh földuzzadt nyálkahártyája most fölveszi a megtermékenyített petét s azon a helyen, ahol a pete beágyazódott, az ú. n. petedombon, azonnal élénk növekedés indul meg. Boholyszerű képződmények keletkeznek, melyek rendkívül gyorsan behatolnak a méh falába, itt számos véredényre akadnak, ezeket is áttörik és az ezekben állandóan folydogáló anyai vér mosogatja őket. Ily módon teremődik meg a vérkeringés az anya és a magzat között, bár ez az utóbbi még nagyon kezdetleges állapotban van. Közben a pete maga is mélyen befészkelődött a petedombba s ő is bolyhokat fejlesztett a felületén, melyek érintkezésbe lépnek az anyai vérkeringéssel. Lassankint növekszik a pete, melyet

kizárólag az anyai vér táplál; ezt az anyai vért az éppen leírt felületi bolyhok, az ú. n. bárányburok-bolyhok szívják ki és adják át a magzatnak. A fiatal magzat e növekedésével egyidejűleg a méh egész izomanyaga meglazul, úgyhogy már négy-öt hét múlva az egész, előbb kemény tapintatú méh olyan puha, mint a tészta, ami nekünk orvosoknak a terhesség egyik legkorábbi szimptomáját szolgáltatja, annak a terhességnek, melyet a nő csupán a menstruáció elmaradásáról sejt. Hogy ez a terhesség egész idején át elmarad, annak az a magyarázata^ hogy a terhes nőnél nem képződnek új peték és sárga testecskék, tehát hiányzik a belső inger arra, hogy a méhben duzzadt nyálkahártya keletkezzék, majd leváljon.

*

Eddig tehát csak belső változások mentek végbe a nő szervezetében, ezeket azonban csakhamar külső jelek egészítik ki.

Már előbb említettük, hogy az emlőmirigy és a tulajdonképpen nemi táj között összefüggés van. Ez az összefüggés természetesen mind nagyobb lesz a terhesség folyamán s ennek az első jelei, hogy az emlők mind keményebbek lesznek és anynyira megfeszülnek, hogy a nő érzi is ezt a feszültséget. Az egyes mirigyrészletek, melyek együttvéve teszik az emlőt, nagyobbodni kezdenek s már a terhesség negyedik-hatodik hetében kezdenek készülődni a rendeltetésükre, a szoptatásra. Innen van, hogy az emlőre gyakorolt megfelelő nyomással már ekkor ki tudunk szorítani a csecsbimbóból egy-két csepp világos-sárga folyadékot, első cseppjeit a születés után bőségesen fejlődő anyatejnek.

*

Mielőtt egy lépéssel tovább megyünk a szemlélődéseinkben, melyek csakhamar a női testnek nagyobb, általánosan észlelhető elváltozásaihoz vezetnek, emlékezzünk meg még egy kivételről, amelyik szerencsére nagyon ritka. Ugyanis megtörténhetik, hogy a petevezetékben megtermékenyített petének a méhbe való vándorlása elmarad — aminek rendesen az az oka, hogy a petevezeték belvilága valami beteges folyamat

következtében túlságosan megszűkül — akkor megvan annak a lehetősége, hogy a megtermékenyített pete a helyszínén[^] tehát a petevezetékben telepszik meg és itt indul fejlődésnek, aminek a nőre nézve igen veszedelmes következményei lehetnek. Ugyanis a pete növekedésével arányban megduzzad a petevezetéknek véredényekben nagyon gazdag fala, majd végül megreped s ezt belső vérzés követi, amit számtalan apróbb nagyobb véredénynek az elszakadása okoz: ez a leggyakoribb képe és legnagyobb veszélye a joggal veszedelmesnek tartott hasüregi terhességnek.

Most aztán lassankint, napról-napra, külsőleg is látható változások mutatkoznak a nőn, amit az idéz elő, hogy a magzat nő a méhben s vele növekszik maga a méh is. A terhesség kezdetén a pete csak gombostűfej-nagyságú, de bolyhai a beágyazás helyén elemi erővel és gyorsasággal fúródnak be a méh falába, itt megsűrűsödnek, elszaporodnak és már néhány hét múlva a kezdetét képezik annak a laza, szivacsos, millió véredény által átjárt dolognak, amit *méhlepénynek* neveznek; ennek a felülete gyorsan nagyobbodik, a terhes méh legnagyobb részét kitölti s a magzatnak a szó szoros értelmében vett éléskamráját képezi. E méhlepény közepén van a méh belseje felé irányulva az anyát a gyermekével összekötő *köldökzsinór*. Ez egy kisujnyi vastag, csőszerű szalag, melynek a belsejében három erősen fejlett véredény van s ezek a köldökön át a gyermek belsejébe vezetnek. Az anya és a magzat között tehát a méhlepény és a köldökzsinór a közvetítő szervek. Az anyának a bárányburok által fölvert vére ezeken keresztül áramlik be a magzat testébe; ez a vér hozza azokat a tápanyagokat és az oxigént, melyek szükségesek a magzat testének fölépítéséhez.

*

Ezt az egész dolgot azért írtam le ilyen alaposan, mert ennek a ténynek az ismerete alkalmas egy nagyon elterjedt hamis fölfogás megcáfolására. A terhes asszonyok ugyanis mindig félnek attól, hogy kedvük szerint egyenek, mert attól tartanak, hogy túlságosan bő táplálkozás következtében a magzat

is túlgyorsan nő és „a gyerek túlnagy lesz!“ Pedig hát nem az anya által fölvetett tápszerekből épül föl a gyermek teste, hanem csak az anya véreből! Ennek a minősége pedig igen csak az marad, akár egy kicsit többet, akár kevesebbet eszik az anya. Legyen vége tehát ennek az együgyű félelemnek!

A méhlepény vagy magzatlepény szélei lassankint elvékonyodnak és hártyszerű képződményekké alakulnak át, melyek a magzat körül összezáródnak és az úgynevezett magzathólyagot képezik. Kiválik a magzatvíznek nevezett folyadék, mely különösen a terhesség harmadik hónapjában erősen megszorodik s így lassankint olyan kép áll elő, mintha a méhet egy folyadékkal telt hólyag töltené ki, melynek belsejében úszik a magzat. A magzatot a köldökzsinór kapcsolja össze a hólyag vastag tapadási helyével a méh falán és a táplálkozást közvetítő méhlepénnyel.

Magától értődik, hogy a méhnek mindezek az elváltozásai folytonosan nagyobbodnak és tágulnak. Innen van aztán, hogy a terhesség első két hónapjában a nő kis medencéjében is elférő méh lassankint fölfelé növekszik s csakhamar a nő hasfalán át is kitapintható. A méhnek, ennek a nyugvó állapotban körtealakú testnek a belső átmérője hét centiméter; a terhesség második hónapjának végén már tíz-tizenegy centiméter; ezt a növekedést érthetővé teszi az, hogy a második hónap végén maga a magzat is már körülbelül négy centiméter hosszú. A terhesség harmadik hónapja alatt a magzatvíz kiválasztása rohamosan megnövekszik, a magzat e hónap folyamán kilenc centiméter hosszúra nő meg. Ez a két dolog érthetővé teszi, hogy a terhes nő lassankint most már maga is mindinkább érezni kezdi ezt a mélységből fölfelé növvő, mindjobban gyarapodó testet. A negyedik hónapban már tekintélyesen meg is domborodik a nő hasa, úgy hogy ennek a növekedése már csak nehezen titkolható el a világ előtt. Akármilyen komikusnak látszik is ez a dolog, mégis majdnem minden asszony arra igyekszik, hogy terhes állapotát minél tovább rejtve tartsa embertársai elől, mintha csak szégyen volna másállapotban lenni!

A has növekedésének a pontos leírását most egy kissé megszakítjuk, hogy egy másik, tisztán testi természetű szimptomára utaljunk, mely éppen a terhesség első hónapjaiban nagyon jellemzően kifejlődik. A nő külső szeméremrészeit, tehát a kis szem éremajkakat és a hüvelyt nagyon gazdagon járja át a vér, tehát nagyon megduzzadnak, mert a most nem olyan tág vénák megakadályozzák a vér lefolyását; szóval ezek a duzzadás következtében kékes-vörös, sőt egészen kék színezetet kapnak. Ez a szimptóma, mely éppúgy, mint a méhnek a megpuhulása, egyedül a megváltozott vérkeringésre vezethető vissza, éppen olyan megbízható, mint csalhatatlan jele a fennálló terhességnek.

Ehhez járulnak még, éppen az első három hónap folyamán, változatos megzavarodások a nő egész szervezetében; ezek avval kezdődnek, hogy egyes ételektől valósággal undorodik a nő, mások után pedig nagyon vágyódik s végződhetnek, a legsúlyosabb esetekben, avval a csillapíthatatlan hányingerrel, mely sokszor indokolttá teszi a terhesség megszüntetését. Bár ezeknek a jelenségeknek majdnem mindig ideges okai vannak, melyekkel később, a terhes nő kisebb-nagyobb lelki folyamataival kapcsolatban még foglalkozni fogunk, mégis sikerült a tudománynak, hogy erre is kézzelfogható, tisztán testi természetű okot találjon. A terhesség alatt az anya vére vezetődik a magzathoz, itt összekeveredik a gyermek vérével s aztán a köldökzsinórban lefutó vénák megint visszaviszik a magzathoz. De csak akkor, mikor már elhasználódtak az oxigén és bizonyos más anyagok, melyek a magzat fejlődéséhez szükségesek. Nos, az anyába visszafolyó vérben bizonyára olyan elemek vannak, melyeket a magzat kiválasztási termékeinek tekinthetünk és bizonyos értelemben mérgeknek mondhatjuk őket. Ezek a magzati mérgek azok, melyek a terhesség első heteiben kellemetlenül befolyásolják a nő testi állapotát s a hatásuk csak akkor szűnik meg, ha az anyai szervezet már megszokta a mérgeket. Állítólag ezek a mérgek idézik elő a terhesség későbbi szakáiban az anya bőrének színváltozásait, azokat a barnás-sárga terhességi foltokat, melyek az arcon és a hasbőrön szoktak föllépni.

Ha a terhesség első heteiben és hónapjaiban mindezek a kínzó szimptómák boldogtalanná, rosszkedvűvé, szenvedővé tették az anyát, ha fájdalommal nézte folyton növekedő altestét, amit az idézett elő, hogy a méh most már felnyúlt egészen a köldökig, úgy mindezeknek a testi és lelki szenvedéseknek egy csapással végük van abban a pillanatban, amikor a leendő anya először érzi meg fejlődő gyermeke mozgásait. Boldog, mert most már tudja, hogy valóban életet hordoz a belsejében, boldogan várja, mikor jelentkezik újból ez a halk kopogtatás, mely most, négy és fél hónappal a terhesség kezdete után először volt észlelhető.

A gyermeknek ezek az első megmozdulásai, mikor a nyújtózkodó magzat a lábcskájával vagy a karocskájával meglöki a méh falát, képezik az orvosok számára az első igazi, csalahatatlan jelét a terhességnek. Ezt csakhamar kiegészíti a valószínűs életnek egy másik szimptómája, annak a lehetősége, hogy a fejlődő gyermek szívének a finom veréseit kívülről is meghallgathassuk és megfigyelhessük. Általában az a fölfogás, hogy ezek a szimptómák, de különösen a gyermek első megmozdulásai, pontosan a terhesség közepére esnek. Az esetek többségében valóban úgy hozhatja a véletlen, hogy eltaláljuk a szülés napját. De mindig csak eltalálásról lehet szó, mert a fogamzás napját sohasem tudjuk pontosan megállapítani, kivéve azokat az eseteket, amikor csak egyetlen-egyszer történt nemi érintkezés.

De más okból is teljesen lehetetlennek látszik, hogy a terhesség végének, vagyis a gyermek várható megszületésének napját előre pontosan meghatározzuk. Rendesen mindig az utolsó még megtörtént menstruáció napjától számítanak. Pedig ez az időpont már annyiban sem állhat meg, mert hiszen láttuk, hogy a menstruáció a meg nem termékenyített pete eltávozását jelenti; így tehát csak a legközelebbi ovuláció petéje termékenyülhet meg. Hogy ez mikor következik be, azt éppúgy nem tudjuk, mint ahogyan nem tudhatjuk, hogy a kedvező viszonyok között több napig is életképes ondószál hol és mikor találkozik az érett petével. Mégis valamennyi nőorvos még ma is amellet van, hogy bizonyos táblázat alapján ki lehet számítani

a terhesség végét. Ez a Naegeletől származó számítási táblázat abban áll, hogy a terhesség tartamát átlagban 280 napra téve, az utolsó menstruáció első napjától három hónapot visszafelé számítanak és hét napot hozzáadnak. Az így kiszámított idő csak a legkorábbi terminusa a terhesség végének, hogy aztán ez a számítás beválik-e, az mindig nagyban függ a véletlentől.

A hatodik hónap kezdetével azok a változások, melyek a has alakjában és nagyságában nyilvánulnak meg, már annyira előhaladtak, hogy többé nem használnak a mesterséges eszközök — itt a különféle fűzőkre és haskötőkre gondolok — hogy a nő állapotát eltitkolják. A növekedő és mind rohamosabban nagyobbodó méh most már a nő köldökéig ér és mindjobban a magasba igyekszik, míg végre a terhesség nyolcadik hónapjának végén a csúcsa a köldök és a mellcsont alsó vége közé esik, a kilencedik hónap végén pedig már a mellcsontot is eléri. Ha ez megtörtént, akkor egy különös jelenség áll elő, amit a terhes nő maga is okvetlenül mindig észrevesz s ez abban áll hogy a méh újból leereszkedik. Ennek a jelenségnek az oka bizonyára a testben levő gyermek nagy súlya, aki immár egész fejlődését befejezte és elérte a teljes érettséget.

A terhes méhnek a folytonos fölfelé törekvésével természetesen együtt jár a haránt irányban való növekedése is, aminek következménye a hasnak folytonos növekedése. A nő hasfalának így beálló roppant erős feszülése az oka annak, hogy a nem terhes nőnél meglévő köldökgödör megszűnik, hogy az egész köldök eltűnni látszik a terhesség utolsó hónapjaiban.

Bár a terhes nő hasának ezek a leírt elváltozásai a legjobban megfigyelt és külsőleg legjobban felismerhető elváltozásai a testnek, mégis ismerünk egész csomó más elváltozást is* melyeknek végeredményben mind az a rendeltetésük, hogy a nő testét lassankint előkészítsék a szülés és az anyaság köteleességeire.

Az emlőmirigy folytonos fejlődése avval jár, hogy ez a terhesség második felében duzzadt, mirigyekben és zsírban gazdag szerv lesz, melynek közepéből az udvarával együtt mindjobban kiemelkedik a csecsbimbó és egészen sötétbarna színt vesz föl

Ezt a színváltozást megmagyarázza az amúgy is minden normális bőrben meglevő pigmentnek vagy festékanyagnak a fölhalmozódása, mely a bőrnek mindig megadja a specifikus koloritét. Mint már előbb is említettük, a terhességgel együtt jár ennek a pigmentnek az óriási mértékű elszaporodása, úgy hogy a nő különböző bőrrészletei pigmentben nagyon gazdagok lesznek. Így a csecsbimbóknak már említett barnás-fekete elszíneződése mellett másutt is találunk sárga vagy barna helyeket a bőrön, főleg az arcon.

Nagyszámú egyéb változás játszódik le magukon a nemi részeken. Mint nem látható, de kétségtelenül bebizonyított tény, azt akarom itt először fölemlíteni, hogy a méh falának izomzata, különösen a terhesség második felében, erősen meggyarapodik. Az izomkészülék e túlságos kifejlődésével a természet bizonyára azt akarja elérni, hogy a szülés aktusa alatt ennek az izomzatnak a működése kedvezően segítse elő a folyamatot. Az egész dolog azt a benyomást kelti, mintha a terhes nő testében valami titokzatos hatalom szakadatlanul azon dolgoznék, hogy a testet elegendően, sőt a lehető legjobban előkészítse a szülésre. Ezt látjuk egy másik szimptómából is, melyet csak mi orvosok ismerünk és ami abban áll, hogy a szülőutak, tehát a hüvely és a szeméremajkak már a terhesség alatt rendkívül vérdúsak s mindenképpen puhábbak és hajlékonyabbak, tágulékonyabbak s ehhez még megkapják azt a képességet, hogy bőségesen termeljenek egy folyékony váladékot. Az utolsó hetekben ez valóságos hüvelyfolyás jellegű és a laikusok betegségnek tartják. Pedig hát ez a folyamat a természet által létrehozott jelenség, melynek egyedüli rendeltetése, hogy a szülés alatt éppúgy olajozza a szűk hüvelyt, mint ahogy egy gépet olajozni szoktak.

*

Szemlélődéseink elején azt mondtuk, hogy a terhesség, ámbár a legtermészetesebb folyamat, mégis forradalom a női testben. A „forradalom“ kifejezést nem véletlenül, hanem szándékosan alkalmaztuk, mert az eddig ismertett változások oem az egyedüliek, mert a nőnek egész testét, sőt egész lelkét

is annyira befolyásolja a benne csírázó élet, hogy a „forradalom“ kifejezés talán még nagyon szelid is. Hiszen testi szempontból talán egyetlen szerv és egyetlen működés sincs, melyre ez az állapot hatással ne lenne. A vér nyomása, vegyi összetétele* a pulzus gyakorisága s magassága szintén megváltoznak, tehát a laikus által nem ellenőrizhető folyamatokat éppúgy érint a forradalom, mint azokat a többi jelenségeket és folyamatokat, melyekről most akarok beszélni.

A mondottak után könnyű belátnunk, hogy a terhesség második felében gyorsan és hatalmas arányokban megnövekedő méh fölfelé és oldalt szorítja mindazokat a szerveket, melyek rendes körülmények között kitöltik a nő hasüregét* A belek széttolódnak, összesajtolódnak és így nem mehet rendben a saját mozgásuk, ami pedig oly fontos a szabályszerű emésztésnél és a tápanyagok értékesítésénél. Ennek a körülménynek nemcsak az a következménye, hogy a terhességgel szinte velejár a székrekedés, hanem többé-kevésbé megváltozik a gyomor és ennek az életre oly fontos működései is. INormális embernél a gyomor kissé ferdén áll a test hosszanti tengelyére, azonban a terhesség folyamán mindinkább vízszintes irányba tolódik, összesajtolódik és így jönnek létre a terhesség nyolcadik és kilencedik hónapjában majdnem mindig föllépő gyomorbajok, gyomorégés, étvágyhiány stb. A nyomás azonban áttérjed a rekeszizomra is, arra a hártýára, mely a mellüreget és hasüreget egymástól elválasztja; ez fölfelé tolódik és így fölfelé szorul a tüdő alsó része is, aminek megint lélegzési nehézségek a következményei. A mellkas térfogatának ilyen megcsökkenése természetesen hátrányos hatással lehet a szív működésére is. A szív, az emberi testnek ez a fáradhatatlan vérszivattyúja, melynek most az anyatestben levő gyermek vérkeringéséről is kell gondoskodnia, a fáradtság, a bénulás jeleit mutatja. A vérkeringés zavarai egészen rendes jelenségek a terhesség alatt, akár érzi őket a nő, akár csak külső jelekről vehetők észre. Pedig száz eset közül kilencvenben észrevehető! Egyes nőknél arról, hogy néhány kitágult véna a hason és a lábakon kékesen átszillan, másoknál meg arról, hogy főleg a lábakon néhány véredény felülemelkedik a bőr szintjén. Ez a szimptóma annyira

jellegzetes, hogy a nép „gyermeklábaknak“ nevezi. Itt a lábakon mutatkozó véredénytágulásokról van szó, melyek azonban más körülmények között, terhesség nélkül is kifejlődhetnek (visszértágulás). Az ilyen kitágult véredényekben jóval lassabban kering a vér, a szív tehát csak fokozott erőlködéssel tud megfelelni a munkájának s ez a nagy igyekezet gyakran megbénítja.

E megzavart vérkeringés jelei a lábak gyakori megdagadásai, melyek bizonyára arra vezethetők vissza, hogy a terhes méh nyomást gyakorol a medence és a has vénáira, melyek folytatódnak a lábakba. Változások jelentkeznek a vesékben is kisebb vagy nagyobb fokú gyulladásokkal és ezek oly jellemzők, hogy egyenesen terhességi vesékről szoktak beszélni. Még nincs véglegesen eldöntve, hogy ezeknek is a vérkeringési zavarok-e az okai vagy pedig különféle mérges anyagok idézik elő őket, melyek automatikusan képződnek a terhesség folyamán. Tény az hogy a terhes nő vizeletében mindig ki lehet mutatni fehérjeanyagokat.

*

És végül emlékezzünk meg néhány olyan jelenségről, melyek a nő külső alakját határozzák meg.

Ámbár a nők többségét már a testüknek főleg a terhesség vége felé bekövetkező eltorzulása is boldogtalanná teszi és türelmetlenül várják a végét már csak azért is, hogy „ismét normálisak“ legyenek, úgy még nagyobb titkos bánatot okoz nekik az a rózsas- vagy ibolyaszínű csíkszerű képződmény, mely a has külső részén a terhesség alatt képződik. Innen rendszeren továbbterjed a lágyékra és a comb mellső felületére. Ez a bőr-alatti sejtszövet nagyon is gyors mechanikai kitágulásának következménye és úgy fogható fel, mint apró szakadásoknak a képződése az épen maradt felső bőr alatt. Ezek a csíkok többnyire a terhesség második felében lépnek fel s bár a vöröseskékes színeződésük a szülés után piszkosfehér halvány árnyalatba megy át, de maguk a csíkok a nő egész élete folyamán megmaradnak. Szinte magától értődik, hogy úgy a nők, mint minden korok orvosai kísérleteztek avval, hogy ezt az állítólagos szépség-

hibát eltüntessék, de e kísérletezések mindeddig eredménytelenek maradtak.

A terhes nő súlygyarapodása körülbelül 5 kilogramm, aminek kétharmada a gyermekre esik, egyharmada a méhlepényre, magzatvízre és magának a nőnek a súlygyarapodására. Természetes, hogy ennek következtében a nő mozgékony-sága a terhesség vége felé erősen korlátozott. Ehhez járul még, hogy egyenes testtartás mellett a nő egyensúlyi viszonyai is megváltoztak, járásnál kénytelen a testtartását akaratlanul is megváltoztatni. Azáltal, hogy a méh nemcsak fölfelé növekszik, hanem a nő hasa is mind jobban előre domborodik, az egész testnek a súlypontja is mind előbbre kerül, úgy hogy a nő kénytelen a felső testét kissé hátrahajtani, hogy evvel kikorrigálja a súlypont megváltozását. Ez a magyarázata annak, hogy a terhes járás közben a lábait jobban szétveti, hogy így a támaszkodási felülete nagyobb legyen.

Az eddig ismertetett összes testi elváltozásoknál aránytalanul nagyobbaknak mondhatók azok az elváltozások, melyeknek a terhes nő idegrendszere van alávetve. Ezek természetesen befolyással vannak a nő egész lelki életére és így ennek fejtegetésénél bővebben fogunk velük foglalkozni.

Több mint magától értődő, hogy egy olyan természeti folyamat, mely a testnek és léleknek ilyen elemi elváltozásaival jár, a különféle népeknél rengeteg sok szokást és a babona körébe tartozó felfogást váltott ki. Ezek közül a legszélsőségesebbek az egyik oldalon fenséges, isteni lénynek tekintik a terhes nőt, a másik oldalon tisztátalan, a többi emberrel nem egyenlő értékű teremtménynek, az emberi társadalom kevésbé értékes tagjának.

Ha ezekben az etnológiai kérdésekkel foglalkozó művekben lapozgatunk, először is az adatok egész tömegét találjuk arra, hogy a terhességnek már a pusztá felismerése is a legtágabb játszótérrel szolgál az egyes nép típusok fantáziájának. A menstruáció elmaradása és a hasnak fokozatos kidomborodása, tehát két egészen biztos jel, még nem volt elég a ter-

hesség felismerésére, nem, hanem a vérből, a pulzusból, a hangulatból, sőt egyes a nő környezetéhez tartozó elemekből is akarták diagnosztizálni a terhességet. A berlini királyi múzeumban van egy papirus, mely valószínűleg a XIX. vagy XX. egyiptomi dinasztia idejéből származik, tehát körülbelül ötezer évvel ezelőtt íródhatott. Különböféle orvosi szemlélődések mellett foglalkozik azokkal a nézetekkel és feljegyzésekkel is, hogy az óegyiptomi felfogás milyen eszközökkel vélte megállapíthatni a terhességet.

Nagyon messzire vezetne, ha csak néhányat is fel akarnék sorolni ezek közül és kiemelni, hogy csaknem kivétel nélkül mind az emésztőcsatorna magaviseletével foglalkozik. Egyet, a legkülönösebbet e csodálatos diagnosztizáló módszerek közül, mégis megemlítünk itt a Brugsch fordításában: „A nő vizelésébe egy napra be kell áztatni két zsákot, melyek közül az egyik búzával, a másik árpával van megtöltve. E gabonaszemek kicsírázása a terhességet, a ki nem csírázása az ellenkezőt bizonyítja. Ha csak a búza csírázik ki, akkor a gyermek fiú lesz, ha csak az árpa csírázik ki, akkor bizonyosan lány lesz“.

Sokkal pontosabbak, azt mondhatnám, a magasabb orvosi képzettségnek megfelelően, azok az adatok, melyeket a talmudban találunk. Ezek kivétel nélkül csak olyan diagnosztizáló módszereket sorolnak fel, melyek testi elváltozásokon alapulnak, tehát például az emlők növekedésén, a has domborodásán stb. S ha végül a terhességre akarnak következtetni azokból a lányomokból is, melyeket egy terhes nő a homokban hagy hátra, úgy ennek a nézetnek, mely első pillanatban naivnak tűnik fel, a helyességét igazolja az egyensúlyi viszonyoknak és a járás módjának az a megváltozása, melyről már fentebb megemlékeztünk.

Kultúrában és orvosi tudásban sokkal magasabban álltak a japánok és kínaiak és így az ő munkáikban lefektetett szimpptomák a terhesség felismerésére vonatkozóan kizárólag a női test jól megfigyelt és leírt elváltozásain alapulnak; ezek a megfigyelések olyan pontosak, hogy miben sem maradnak mögöttes a mi mai ismereteinknek. Igaz, hogy egyik vagy másik szimpptomának a magyarázata ma kissé naivnak tűnik fel, ez a hiba

azonban egyáltalán nem olyan tragikus. Babona és távoleső dolgoknak a véletlenre bízott magyarázatai teljesen hiányoznak. És hogy mennyire megbecsülendő ez a körülmény, azt legjobban avval bizonyíthatjuk, hogy mint nagyon szembeötlő ellentétet felemlítjük a szerbeknek egy babonáját, ami erős bizonyítéka e nép nagyon alacsony kulturális színvonalának. Petrovics szerint ugyanis a szemén keletkező árpa biztos jele a terhességnek ... de nem magának a terhes nőnek a szemén keletkezett árpa. Nem! Hanem ha valaki, akár férfi, akár nő, árpát kap, ez annyit jelent, hogy . . . a nagynénje terhes! Ha az árpa az alsó szemhéjon van, akkor a gyermek lány lesz, ha a felső szemhéjon, akkor fiú!! Azt hiszem, hogy e tényhez egyetlen szót sem kell hozzáfűzőm.

A különféle népek kultúrájának színvonalával egyenes arányban van az az állás, melyet a terhes nő elfoglal. Míg ugyanis a civilizálatlan népeknél azt a megfigyelést tehetjük, hogy a terhes nő állapotát alig vagy egyáltalán nem veszik figyelembe, addig, igaz hogy csak kevés népnél, azt találjuk, hogy a terhes nőt istenáldotta lénynek tekintik és ennek megfelelően kezelik. *Nem* embertől, hanem istentől jön a gyermekáldás és erre vezethető vissza a terhes asszonyoknak az a megjelölése is, hogy „áldott állapotban“ vannak. Tehát a legszélsőségesebb ellentétek: az egyik oldalon az embertársak kímélete, szeretete és tisztelete; a másik oldalon megvetés, durva kíméletlenség.

Már most akár indiántörzseket, eszkimókat vagy a fehér faj népeit nézzük, mindenütt megegyezést találunk egy dologban és pedig abban, hogy a terhes asszonynak a törvényhozás is ki tételes helyzetet biztosít, legalább is büntetőjogi tekintetben. Csakis a középkori kegyetlen boszorkányüldözések nem ismertek itt sem kíméletet. A kevésbé fejlett kultúrájú népeknél a terhes nőnek ez a kivételes helyzete azon alapult, hogy a terhes nőt valami démon szállotta meg és ennél fogva tisztátalannak kell tekinteni. Egyes néptörzseknél, mint a kaffereknél és ashanti-négereknél a legközelebbi rokonai is durván

elkerülik, sőt gyakran a gyermek megszületése után is még hat vagy nyolc hónapnak kell eltelnie, mielőtt a férj közeledni mer az általa teherbe ejtett feleséghez. Még sokkal túlzottabb mértékben áll fent ez a szokás az indiánoknál, akiknél például Floridában a férfiak a gyermek megszületése után két évig félve kerülnek a nőt. Megint más népeknél vannak szokások, melyeknek az a céljuk, hogy ezt a démon által megszállott nőt, ezt a tisztátalan asszonyt, bizonyos ceremóniákkal testileg és lelkileg megtisztítsák. Így tudjuk, hogy az északi part négereinél az első ízben terhes nőt csúnya szidalmazások közben bezavarják a tengerbe, amikor is a törzs férfitagjai sárral és ürülékkel hajigálják meg; mikor aztán a vízben többször is alámerült, a papok előírt ceremóniákkal varázstalanítják és csak ettől kezdve tekintik ismét tisztának. Itt tehát tisztán testi és nagyon természetes folyamatokat megint csak a vallással hoznak összefüggésbe. Mesterségesen megteremtett összefüggés, melynek lassankint visszahatással kellett lennie az asszonyok viselkedésére is.

Az a nagyon elterjedt szokás, hogy bizonyos amuletteket viselnek, hogy bizonyos mindennapos egészen ártatlan véletleneket kerülnek, mutatja az ilyen nők gondolkodásának naivságát. És sajátságos módon valóban nincs egyetlen nép, sem a múltban, sem a jelenben, melynek a női ne volnának hajlamosak ilyen babonás szabályokra és előírásokra; egyrészt ugyanis félnek esetleges károsodástól, ha az istent és a démonokat megsértenék, másrészt abban reménykednek, hogy bizonyos szabályoknak a figyelembe vétele kedvező és könnyű szüléshez segíti őket. Már a régi Görögországban volt egy pontosan előírt szokás, melyet a mai napig is minden terhes nő igyekszik követni. Athén közelében a terhes nők lecsúsztak egy sziklán, melyet az évszázados használat egészen simára csiszolt, abban a biztos hitben, hogy ez könnyű szülést biztosít számukra. És a felső-ausztriai Falkensteinban, a Szent Wolfgangnak szentelt egyik kápolnában még ma is van egy kő, melynek nyílásán e vidék terhes női átbújnak, ugyancsak abban a hitben, hogy a lebetegedés nehéz óráiban ez majd könnyebbséget szerez nekik.

Kifejtettük már nézetünket a terhes nő „rácsoálkozása” vonatkozóan. Érdekes dolog, hogy minden nép ennek a babonának megfelelően fejlesztette ki a maga szokásait és szabályait, melyek a terhes nőnek ezt vagy azt megtiltják, hogy a születendő gyermek eltorzulásainak elejét vegyék. A legszébb példát erre megint csak a szerbeknél találjuk. Petrovics szerint itt az asszonyoknak a terhesség alatt nem szabad a keresztet megcsókolniok, máskülönb a gyermek epilepsziát, kaphat; nem szabad átlépniök szénavillát vagy disznóhúst enniök, különben a gyermek kancsal lesz; nem szabad a levágott disznó vérébe lépniök, mert akkor a gyermek tűzjegyet kap; nem szabad halat enniök, hogy a gyermek ne sokáig maradjon néma; nem szabad idegen gyermeket megcsókolniok, mert különben tovább hordják a saját gyermeküket; ügyelniök kell arra, hogy valaki bemetszést ne csináljon a ház alsó küszöbébe, mert különben a gyermek nyúlajkkal jön a világra; ha pedig arra vetemednek, hogy a terhesség alatt húzatják ki egy rossz fogukat, akkor a gyermek nem sokkal a születés után meghal.

És hogyan állunk babonák tekintetében mi, kulturemberek? Vájjon a mi terhes nőink nem hódolnak-e még ma is sok együgyű babonának? Nem hisznek-e még ma is abban, hogy vérnek vagy tűznek a látása tartós hatással lehet a gyermek testalkatára?

Céltalan és eredménytelen küzdelem lenne, ha szembe szállanánk a babonának e túlkapásaival. E küzdelemnek csak az lenne az eredménye, hogy a babonának még több eféle ostoba kinövése támadna. Nem is harcolunk ellenük, ellenben megvalljuk, hogy a terhes nő lelke mindenféle inzultusnak, például nagy ijedtségnek könnyen áldozatul esik — ezekről a dolgokról majd még bőven beszélünk — és hogy egy ilyen lelki inzultusnak nem ritkán koraszülés a következménye, tehát tisztán testi esemény. Egyebekben pedig a terhes nőt legalább is arra kellene kitanítani, hogy a terhesség nem betegség, hanem a legtermészetesebb folyamat, nem démon, nem gonosz szellem, hanem az isten képére teremtett ember hoz létre új emberi lényt.

A nő és a szülés.

„Jön a nehéz óra!“ így emlegetik mindig a szülés terminusát, a születés folyamatát. Milyen boldogok, sőt túlboldogok volnának a nők, ha valóban csak egyetlen nehéz óráról, akár a legnehezebbéről volna szó.

A szülés folyamatától talán joggal fél mindenki, mint « legbonyolultabb és legfájdalmasabb természeti folyamattól. Azt mondom „talán“, mert a sokféle veszély, melyekről ilyenkor szó lehet, szerencsére csak igen ritkán kerül megfigyelésre. Hiszen tudjuk, hogy általában száz szülés közül legalább ia kilencvenöt teljesen normálisan folyik le abban az értelemben, hogy semmiféle veszély nem fenyegeti az anya vagy a gyermek életét. És a súlyos óra előtt nagy az aggodalma a terhes nőnek, bár ez az aggodalom nem áll arányban avval a vágygal, hogy végre megszabaduljon a terhesség minden kellemetlenségétől és hogy végre karjaiba szoríthassa és megcsókolhassa a bel-sejében annyit mozgolódó gyermeket. Tehát ingadozás az akarás és a félelem között egyrészt, a vágy és az aggodalom között másrészt. Még ha elismerjük is, hogy jogos ez az aggodalom, különösen ha első szülésről van szó — hiszen az ember mindig fél mindentől, amit nem ismer — viszont egyáltalán nem tudjuk megérteni és jóváhagyni azoknak a nőknek a félel-mét, akik már nem először szülnek. Vájjon a haláltól vagy csupán a fájdalomtól való félelemről van itt szó? Bizonyára csak az utóbbiról és ez jogos.

Itt a mi feladatunk csupán annyi, hogy a szülés folyamatát kezdettől végigkísérjük, tisztán testi szempontokból. A szülés az a természeti folyamat, amikor belső erők segítségével a gyermek erőszakosan megválnak az anyatesttől, melyben eddig volt, hogy ettől kezdve önálló életet éljen; önállót annyiban, amennyiben a lélegzésről és a szív működéséről van szó, mert minden más vonatkozásban, de különösen a táplálkozás tekintetében, az újszülött gyermek továbbra is függésben marad az anyatesttől és ennek jóllététől. Itt természetesen semmi másra nem gondolok, mint az anyatejjel való természetes csecsemőtáplálásra.

A gyermeki testnek ez az elválása az anyatesttől nem történik és nem is történhetik hirtelenül. Csak lassan, milliméterről milliméterre halad előre, ami gyermeknek, anyának egyaránt nehéz munka. Az anyának azért, mert minden erejét igénybe kell vennie, hogy a gyermeket átadja a külvilágnak; a gyermeknek pedig azért, mert le kell győznie azt a sok akadályt, mellyel útközben találkozik.

*

Már ősidők óta igyekeztek kikutatni annak az okát, hogy miért éppen kilenc hónapnyi, vagyis körülbelül kétszáznyolcvan aapnyi meghatározott idő után kerül a sor a szülési aktus kiváltására. És hogy a válasz erre a kérdésre nagyon sok, mindenféle lehető és lehetetlen területen mozgó elméletnek adott életet, az magától értődik. A legnaivabb magyarázatok egyikének a szerzője Hippokrates, akinek az volt a véleménye, hogy a gyermek hirtelen kinyújtózkodik, lábait nekifeszíti a terhes méh falának s ezzel idézi elő a szülésnek, illetve a szülési fájdalmaknak a kezdetét. Ettől az elmélettől nem lehet ugyan egy kis fantáziát megtagadni, de olyan élesszemű gondolkodónak és megfigyelőnek, mint amilyen Hippokrates volt, nem kerülhette el a figyelmét, hogy vannak olyan esetek is, mikor a gyermek nem a fejével búvik ki, mint rendszeren, hanem a medence végével; tehát vannak olyan esetek, mikor a gyermek már az anyaméhben fordítva fekszik. Hogyan feszíti akkor neki a gyermek a lábcskáit a méh csúcsának és hogyan váltódnak ki akkor a fájdalmak?

Fájdalmak? Mit is értünk ezeken és miben is nyilvánul az egész születési aktusnak ez a legelső impulzusa, legelső jelensége?

Részletesen beszéltünk arról, hogy a méh falai vastag izomszövetből állanak és arról is, hogy ez az izomszövet a terhesség folyamán még jelentékenyen meggyarapodik. És mint ahogyan egy nehéz teher emelésekor karunk izomzata görcsösen megfeszül és megkeményedik, hogy a munkát elvégezhesse, miközben az egyes izomrostok megrövidülnek és egymástól széttolódnak — igaz, hogy ez szándékos dolog részünkről —

ugyanezt figyeljük meg a szülési tevékenység kezdetén a méh egész izomrendszerén, melynek minden izomrostja megrövidül, megkeményedik és összehúzódik. Ez a folyamat váltja ki a fájdalmakat. Bár az egész képnek a megvilágításához elég ez a hasonlat a kar izomzatával, mégis óriási különbség van közöttük, ami elsősorban abban áll, hogy a méh izomzatának a munkája teljesen független az ember akaratától, csakis belső ingerek hatása következtében lép működésbe, míg a karok izomzata akkor húzódik össze, mikor mi akarjuk. Nagy szerencséje az emberiségnek, hogy a méh izomzatának ez a munkája nem függ az akaratától, mert különben többórás vajúdas után minden asszony megszüntetni kívánná az izmoknak ezt a fájdalmakkal összekötött munkáját s ennek az volna a következménye, hogy a szülés sohasem folyna le simán és zökkenések nélkül. Hiszen nem arra törekszünk-e mindnyájan, hogy a fájdalmakat elkerüljük? Miért lenne éppen a szülő asszony kivétel? Mint oly gyakran, a mindenható természet itt is előrelátónak bizonyult.

*

De térjünk vissza a szülési fájdalmakhoz. Már a terhességnek az utolsó hat vagy nyolc hetében érzi néha a nő, hogy a hasa megkeményedik, előredudorodik, de ez az állapot csak néhány percig tart és minden fájdalom nélkül folyik le. A méh izomzatának apró összehúzódásai ezek, a vajúdas előjelei, amiket a nép „előfájásoknak“ nevez. A szülés valóságos megkezdésekor ezek mind gyakrabban és erősebben lépnek föl. Ugyanis csak ezek az igazi fájások teszik lehetővé a méhnek, hogy a belső térfogatát megkisebbitse és hogy ekként tartalmát abba az irányba ürítse ki, melyben legkisebb az ellenállás. Ez az irány pedig a méhszájon át a hüvelybe és innen a külvilágba vezet.

Már most hogyan indulnak meg a fájások, az izomzat összehúzódása olyan hirtelenül és miért jelentkezik ez csak a terhesség végén? A dolog mégsem lehet pusztán véletlen? Annyi bizonyos, hogy a fájásoknak ez a kezdete okvetlenül egyszerre indul meg, ha szabad úgy mondanom: inspirálódik, az anya

és a gyermek részéről. Egyes kutatók abban vélték megtalálni a magyarázatot, hogy a gyermekben, a fejlettségének megfelelően, hirtelen az a vágy támad, hogy lélegzeni kezdjen, ami eddig nem lépett működésbe. Ugyanis a méhen belül a gyermek nem lélegzik, szíve verését is az anyai vér áramlása igazgatja. Már most lehetséges, hogy a gyermek, aki a szükséges oxigént eddig az anyai vérből kapta, fejlettségének egy bizonyos fokát, illetve a teljes fejlettséget elérve, nem elégszik meg többé evvel az oxigénmennyiséggel s a vérnek ez az oxigénszegénysége az, ami a méh izomzatának összehúzódását okozza.

Másik magyarázat lenne az, hogy a külső méhszáj táján rendes körülmények között is sok idegsejt van fölhalmozva, már most mikor a magzat mind mélyebbre kerül, ez a gerincvelő útján idegingerként hat s ez váltja ki az első fájásokat, melyek aztán automatikusan működésben maradnak.

A sok egyéb magyarázat közül csupán még egyet említünk meg, mely sok kutatónak az álláspontja s ma az orvosi tudománynak majdnem közkincese. Ez abban áll, hogy a gyermek által termelt s már más helyen említett mérgek — már amennyiben itt mérgekről lehet szó — a terhesség végén jelentékenyen felszaporodnak, ezek ingerként hatnak a méh sima izomzatára (így nevezik mindazokat az izmokat, melyek az akaratunktól függetlenül dolgoznak) s kiváltódnak a fájások. Bebizonyítottnak látszik, hogy ha egyszer rendesen beállottak az eisző fájások, ezek maguk váltják ki a további fájásokat, tehát egyik fájás kiváltja a másikat.

Az előbb említett, úgynevezett előfájásokat a nő csak hasának keményedéséről, földuzzadásáról veszi észre, de ezek még távolról sem mondhatók az igazi fájásoknak, mert hiányzik maga a főszimptóma: a fájdalom. Gyakran egészen váratlanul — hiszen a nő az utóbbi hetekben már megszokta az előfájdalmakat — hirtelen könnyű húzófájdalmak lépnek föl, melyek a keresztcsont tájáról kiindulva, lefelé terjednek s nem ritkán csak könnyű hasfájásoknak veszik őket, amilyenek emésztési zavaroknál szoktak jelentkezni. Azonban csakhamar megtudja a nő, hogy miről van szó! Megsejdtí annak az órának a közeledtét, melyet annyira vár, mely elé annyi aggodalommal nézett

Az a könnyen megérthető idegesség, mely a terhesség utolsó idejében minden asszonyon erőt vesz, úgy tünteti föl a dolgot, mintha az igazi fájások nagyon sokáig váratnának magukra. Az ágyéktáj könnyű húzófájdalmai, melyek magától értődően most is a has keményedésével járnak, intenzívebbek lesznek és csakhamar fölveszik az igazi fájalmak jellegét. Ilyen jellemző szimptóma az, hogy a szülési fájás eleinte mindig kicsiny intenzitású, majd mind erősebb lesz, ismét gyengül, beáll a teljes fájalmatlanság — fájási szünet. A szülési fájás tehát abban különbözik minden más fájdalomtól, hogy nem folytonos, hanem mindig szünetek váltják föl. Hogy ezeknek a fájási szüneteknek milyen nagy szerepük van a szülés további folyamán, avval majd később jövünk tisztába. Ugyanis majd látni fogjuk, hogy úgy a fájások erőssége, mint az egymásutánok gyorsasága, megbecsülhetetlen fontosságúak a szülés normális lefolyására. Mindkét momentumot a fájási szünetek szabályozzák. Az első fájások, melyek lassankint kifejlődtek az előfájásból, csupán fél vagy egy percig tartanak, aztán tíz-tizenöt percnyi szünet van. De néhány óra múlva jelentékenyen megváltozik ez a kép, melyet idáig rendesen igen jól visel el a nő. A fájalmak csakhamar görcsös jelleget öltenek, mintha az egész altest összehúzódna, kihívják a nő első fájalmas megnyilatkozásait s már csak azért is olyan nehezen elviseihetők, mert a fájási szünetek mind rövidebbek lesznek. A méh izomzata most kezdett csak igazán dolgozni, hogy minél gyorsabban és minél előbb kiürítse a tartalmát. Ez azonban nagyon is nehéz feladat s nem oldható meg olyan gyorsan, mint azt a nő szeretné.

*

A tapasztalat arra tanít bennünket, hogy annál a nőnél, aki első gyermekét szüli meg, a szülés időtartamának alsó határát tizenyolc-huszonegy órára kell tennünk. A már nem először szülő nőknél ez az időtartam hat-kilenc órára csökken. Ez is elég hosszú, fájalmakkal teli idő a nőre nézve. És mégis elenyészően rövid, ha arra gondolunk, hogy milyen ellenállásokat kell legyőzni.

A nemi szervek leírásánál beszéltünk egy csapszerű képződményről, mely mint a hasüregben fekvő méhnek a nyúlványa a hüvelybe mered s a közepében van a méhszájnak nevezett nyílás. Ez a csapalakú képződmény az első terhesség alatt megtartja három-négy centiméternyi hosszúságát. A méhcsatorna belvilága, mely ezen a csapszerű képződményen belül fut le, a terhesség utolsó idejében körülbelül ceruza vas tagságúra tágul. Azonban mit jelent a csatornának ez a csekélyke tágulása ahhoz képest, ha meggondoljuk, hogy a gyermek koponyájának — már pedig rendszeren ez megy ki először a csatornán — a legnagyobb átmérője körülbelül tizenhárom centiméter, a normálisan fejlett újszülöttnek a koponyakerülete pedig harminckét-harminchárom centiméter! Nem kell-e tehát órákig tartam annak a folyamatnak, míg ez ez óriási test lassankint kitágítja a ceruzavékony csatornát s míg a méhszáj nyílása is annyira kitágul, hogy lehetővé teszi a nagy gyermekkoponya kibúvását. És mindezt a fájdalommal kell az anyának lehetővé tennie! Minden fájás körülbelül egy milliméternyi előhaladást jelent és hány milliméternyi utat kell megtenni! A gyermeki koponya, mint kemény képződmény, az anyaméh nyomásának segítségével maga is képes volna ezt a közlekedési akadályt elhárítani. Az előrelátó természet azonban itt is gondoskodott arról, hogy ezt a nehéz munkát lehetőleg megkönnyítse és meggyorsítsa.

Beszéltünk már arról, hogy a terhes méhet folyadékkal teli hólyag tölti ki, melynek belsejében úszik az embrió, a köldökzsinórral bensőleg a méhlepényhez kapcsolva. Ha most beállanak az első fájások, ennek a magzathólyagnak az alsó pólusa a méhszáj csatornája felé tolódik, a magzatvíz a felülről ható nyomás következtében utána nyomul s csak azután következik a koponya; e között és a sok ellenállás között tehát egy folyadékoszlop van. Ezért az előcsatározást a magzathólyagnak folyadékkal telt rugalmas része végzi el, melyet a mögötte jövő koponya nyomása mind erősebben figyelmeztet a kötelességére; ez a kötelesség pedig a méhszáj és méhcsatorna kitágításában és megrövidítésében áll olyan mértékig, hogy végül a gyermek feje átjuthasson ezen a szűk átjárón.

A fájási szünetek alatt ez a magzathólyag is természetesen elpetyhüdik s miután ilyenkor a koponya kissé visszahúzódik, ez lehetővé teszi, hogy közben újabb magzatvíztömeg áramoljék oda, ami a következő fájáshoz szükséges. Itt tehát egészen olyan folyamat játszódik le, mintha egy meglehetősen vastag gumilemezt, melynek csak egy kis nyílás van a közepén, lassankint úgy húznánk rá egy aránytalanul nagy gömbölyű testre, hogy ez egy idő múlva akadálytalanul átmenjen a nyíláson. Magától értődik, hogy ennek a gumilemeznek minden irányban ki kell tágulnia, hogy a már meglévő nyílás átmérője is minden irányban kitáguljon. A nyomás hatása alatt ez nemcsak hogy megtörténik a kívánt nagyságig, hanem az egész gumilemez jóval vékonyabb is lesz, olyan vékony, hogy az átlépő golyóval érintkező szélei hajszálélesek lesznek. Ugyanez a folyamat játszódik le a szülés első szakaszánál is, melyet *megnyitószakasznak* szoktunk nevezni. Ennek a főadata az, hogy a méhnek az alsó része, a méhszáj és a méhcsatorna annyira kitáguljanak és megrövidüljenek, hogy a minden fájásnál mélyebbre hatold koponya kiléphessen a méhből és megkezdhesse vándorlását a hüvelyen át.

*

Ha számtalan, mind erősebben és erősebben föllépő fájás után befejeződött ez a nagy munka, akkor a nő a szülés második, úgynevezett *kitolási* szakaszába lép. Ennek a főadata az, hogy a gyermeki koponyát, mint a gyermek legnagyobb és legkeményebb részét, kitolja a külső nemi részekbe, vagyis a hüvelybe. Ez a normális körülmények között szűk, de falának puhasága következtében nagyon tágulékony szerv, a terhesség utolsó heteiben még engedékenyebb lesz s egy nyálkaszerű folyadék úgy készíti elő a szülésre, hogy sikamlósabbá válik a fölülete. De mégis óriási mértékben ki kell tágulnia ennek a szervnek, hogy a gyermek koponyáját átengedje. A nő munkáját a megnyitó szakaszban, amikor a csontos medence ellenállását is le kellett győzni olyan értelemben, hogy a gyermek koponyája áthatolhasson rajta, erős keresztváji fájdalmak kísérték s mindaddig a fájások csak a méhizomzat legerősebb összehúzódásaira

szorítkoztak. Most azonban a második, kitolási szakaszban egészen megváltozik a kép. A hüvely kitágulása egészen más természetű fájdalmakkal jár olyanokkal, melyek a nőben azt a kívánságot ébresztik, Hogy a már úgyszintén a kijárat nyílásban levő gyermektestet erőszakosan kilökje. Ez a kinyomó fájdalom olyan természetű, mint a mindenki által jól ismert nyomási érzés a székelésnél és amely az egész úgynevezett hasprés közreműködését akaratlanul is kiváltja. Vagyis erősen összehúzódik a hasfal izomzata, melynek működése különben is függ az akaratunktól s a nő, lélegzetének visszatartásával, maga is segíti ezt a nyomást. A fájási tevékenységet tehát egy másik munka támogatja: a méhnek az akaratától függetlenül dolgozó izomrostjai erőteljes támogatást kapnak a nő szándékos nyomásában. A hüvely és az úgynevezett gát, az összekötő híd a hüvely és végbél között, minden újabb fájdalomra jobban kitágulnak s végül csak egy kis dudor látszik, mely a gyermeki koponya alakjának látszik megfelelni. Közben az előbb említett magzat-hólyag a koponyának mindjobban ható nyomása következtében megrepedt; teljesítette azt a föladatát, hogy a lágy ellenállásokat kitágítsa s megrepedésekor a magzatvíz egy része, az úgynevezett élővíz, lökésszerűen eltávozott. Ezt a folyamatot *hólyagrepedésnek* nevezik. A gyermek koponyája mind közelebb kerül a külső szeméremajkakhoz, végül a legnagyobb átmérőjével annyira kitágította a hüvelyt, hogy végre elég a nőnek egy hasnyomása, hogy egészen a nyakig megszüljön. Most egy kis szünet áll be, de nagyon hamar jön a következő nyomás, mely a gyermek vállait hozza napvilágra, egyiket a másik után, majd jönnek a törzs, a has és végül a gyermek lábai.

Hogy a szülésnek e legfájdalmasabb része alatt a nő nyögeit sikoltások váltják föl, az csak természetes. Egy megváltó föllélegzés adja tudunkra, hogy ő is érzi, hogy minden, vagy majdnem minden túlesett s a most következő hálás sóhajt boldog mosollyá alakítja át a megszült gyermek első kiáltása. Egy csapással elfelejtődik minden fájdalom, minden munka! A nő anyává lett s most már úgy érzi, hogy mindent szívesen állott ki annak a kis lénynek a kedvéért, akit már csak a köldökszinór köt vele össze.

Ám ezt az összeköttetést is megszünteti nem ugyan a természet, hanem az orvosnak vagy a bábának segítő keze. A gyermek már lélegzik. Megmaradásához nincs többé szüksége azokra a pulzushullámokra, melyeket eddig az anya vértől kapott. A köldökzsinórban előbb még észlelt érlökés megszűnt s így most már ezt is átvágják és alakötik. Az újszülött gyermeknek már az első életnapjaiban elszárad a köldökzsinórnak meg-hagyott kis maradványa s mint fölösleges dolog leesik.

*

Azonban közvetlenül a szülés után a nőben is maradt még néhány szerv, melyekre eddig nagy szükség volt, de most már teljesítették a feladatukat s így ki kell lökődniök.

A nő a szülési folyamat harmadik periódusába lép, amit *utószülésnek* neveznek. Magának a gyermeknek a kitolása után hirtelen megint összehúzódik a méh izomzata s miután a tartalom immár kiürült belőle, most tartósabb fájást mutat. Most arról van szó, hogy a méhlepény kilökődjék, hogy a méh megszabaduljon azoktól a szerves képződményektől, melyek haszontalanok s így nem maradhatnak a nő belsejében. Körülbelül tizenöt-huszonöt perccel a gyermek megszülése után még egyszer, de most már valóban utoljára, fájdalmasan összehúzódik a méh. Ez az összehúzódás kitolja a méhlepényt és a magzatburkokat, valamint a köldökzsinór hosszabb részét. Ez a folyamat rendszeren kisebb vagy nagyobb vérzéssel is jár. Es csak most, miután a méhben már igazán semmi sincs, ami idegen dolognak volna mondható, húzódik össze még egyszer a méh izomzata a lehető legnagyobb mértékben. Kemény, golyóalakú test lesz belőle, melynek a felső domborulata körülbelül köldök-magasságban van. Az eddig kitágult hasfal hirtelen besüpped, minden domborodás eltűnik s a nő megint abba az állapotba lép, melyet a külső látszat után normálisnak lehetne mondani. A szülés, a nő legszebb, de legnehezebb munkája, be van fejezve: a nő teljesítette rendeltetésének célját.

*

A mulasztás hibájába esnénk, ha nem említenénk meg, hogy az itt lepergetett kép csakis a teljesen normális szülés képe. Természetesen a szülésnek mind a három szakaszában fordulhatnak elő események, akár az anya, akár a gyermek részéről, amelyek valamilyen komplikációt idéznek elő.

Mikor a női test fejlődéséről beszéltünk a legkorábbi gyermekkortól kezdve, akkor szándékosan időztünk hosszabban a medencénél. Ugyanis kemény, csontos szerkezeténél fogva ez a medence gördíti a legnagyobb akadályt a gyermek átbuvása elé, ha véletlenül nem eléggé tág. A női medence nagy, lapos szárnyai mindkét oldal felé erősen szétállanak a test függőleges tengelyéhez képest. Ez teszi az egész medencét sokkal tágasabbá a gyermek számára, mint amilyen a férfi medencéje, melynek szárnyai majdnem függőlegesen állanak. A nőnél a medence kijárata is sokkal tágabb, úgy hogy a normális testalkatú nőnél ennek a kijáratnak a nagysága megfelel a gyermekkoponya átmérőjének. Ha azonban a nő fejlődési éve alatt a csontok növekedése nem ment egészen rendben, ha például az első gyermekéveiben abban az „angolkórnak” nevezett betegségben szenvedett, melynek lényege a csontok hiányos mész- és foszfortartalma, akkor természetesen a csontos medence is megszenvedti e szükséges vegyi alkatrészek hiányát. Egy fiúnál a későbbi életre talán semmi hatással sincs ez a gyermekbetegség, legfeljebb, hogy O-lábakat kap. A leánygyermek azonban e látszólag ártatlan gyermekbetegség következményeit sokkal hosszabb időn át szenvedti meg, mintsem azt gondolnák.

Az angolkórnak az a lényege, hogy nemcsak a csöves, hanem a többi csontokból is hiányoznak a mész és a foszfor. Ennek következménye, hogy a csontok megpuhulnak, a puhulás viszont avval jár, hogy a medencecsontok mindenféle torzulásokat szenvednek, melyek a gyermektelen nőnél nem jelentenek semmit, de valóságos rémei a szülésnek, mikor a szülés órája közeledik. Az ilyen, egykor angolkóros nőnél a medence bejárata és kijárata minden irányban megszűkül s a legsúlyosabb akadályt gördíti a gyermekkoponya áthatolása elé. Ilyen esetben normális szülés csak akkor lehetséges, ha a fájások teljesen összeszorítják és egymásra tolják a gyermeknek

meg látgy és össze nem nőtt koponyacsontjait. A természet többnyire segít magán az ilyen esetekben, igaz, Hogy a legnagyobb munkával és a nő legnagyobb mértékű közreműködésével, akinek kétszeres és háromszoros fájási erőt kell kifejtenie, bogy a benne magában adott akadályokat leküzdje. Azonban ennek a túlságosan nagy fájási munkának nem ritkán az az eredménye, amit könnyű összehasonlítani egy a mindennapi életben gyakran megfigyelhető jelenséggel. Mint ahogyan túlságos megerőltetések után minden izom elernyed és végül egyáltalán nem engedelmeskedik többé az akaratunknak, úgy végül megbénul és elernyed a méh izomzata is, megszűnik minden fájási tevékenység és a szülés megáll.

Ám a természet ilyen esetekben is segít magán. A gyermek meg akar születni s rövidebb vagy hosszabb szünet után újból megkezdődik a fájási tevékenység, bogy végül eredményre vezessen . . . vagy nem. Vagyis a gyermek megszületik ugyan . . . de holtan! Meghalt az anyatestben, mert nem bírta el a ráható nagy nyomást.

De most akaratlanul is olyan területet érintettem, melyet teljesen kerülni akartam; e könyvben nem akarok foglalkozni a nő életének semmiféle tisztán orvosi, tisztán beteges jelenségével. A könyv célja nem az, hogy népszerű orvostudományt adjon, ennélfogva a betegségi jelenségek sem tartoznak ide. így tehát csak parányi töredékét említem meg a szülésnél előfordulható komplikációknak, hogy evvel némi támaszpontot nyerjek a második főrészt fejtetéseihez, amikor majd a szülő nő lelki életét boncolgatom. Enélkül a támaszpont nélkül sok mindenféle érthetetlen maradna előttünk. így például a nők nagy aggodalmai a szülés előtt, mely folyamat pedig abszolút normálisnak tekintendő, bár akármelyik pillanatban abnormálissá lehet. Azonban az ismeretlen dolgoktól való félelem mindig ott szunnyad minden emberben!

*

Egészen hasonlóan s mégis lényegesen másként folyik le a szülés aktusa annál a nőnél, aki a második vagy x-edik gyermekével betegszik le. A dolog azt a benyomást teszi, mintha

a belső szervei, tehát a méh az izomzatával, a hüvely, a méhszáj és maguk a csontos alkatrészek is az első gyermek megszületésével minden további szülésre előkészültek volna. És valóban úgy is van, hogy például a második szülés rendesen nem tart tovább hat-kilenc óránál. A fájások szabályosabban és erősebben, egymást gyorsabban követve lépnek föl s mire a nő észreveszi magát, már érzi, hogy a gyermek koponyája kifelé tolódik. A szülés megnyitó szakasza tehát jóval rövidebb. A lágy szülőutaknak az első szülésnél még igen nagy akadályai most már kisebbek; a hüvely tágulása, a gát előrehajlása jóval könnyebben mennek végbe, az egész aktus gyorsabban, kevésbé fájdalmasan folyik le s a nő lelki életére sem hat olyan erősen. Most már ugyanis tudja, hogy az egész dolog hogyan folyik le, hogy a fájások nélkül késne vagy egyáltalán megállana az egész szülés s most ő maga kívánja a minél erősebb fájdalmakat, hogy minél előbb túlessen az egészen.

És mégis megtörténik, hogy a második szülésnél mutatkoznak nehézségek, mikor pedig „az első olyan simán ment”. A magyarázat nem az, hogy csak most lépnek föl komplikációk, hanem az a bebizonyított tény, hogy a második, harmadik stb. gyermek már az anyatestben rendesen jóval erőteljesebbre fejlődik, mint amilyen az első gyermek volt. A nagyobb gyerek nagyobb koponyát és így nagyobb ellenállást jelent a csontos medence részéről s ennek szükségszerű következménye, hogy a szülés nehezebb lefolyású.

*

Még egy természeti eseményről kell itt megemlékeznünk, mely a ritkaságok közé tartozik ugyan, de mégis oly szorosan összefügg a szülés aktusával, hogy nem mehetünk el mellette említés nélkül. Arra a minden terhes nőben szunnyadó félelemre gondolok, hogy nem fog-e ikreket szülni? Erről a lehetőségről pedig már csak azért is kell beszélnünk, mert a szülés folyamatát jelentékenyen befolyásolja az, ha most két élőlényt kell világrahozni. Hogy két gyermek megszületése *nem* történhetik egyidejűleg, hogy egyik gyermeknek a másik után kell áthaladnia a szülőutakon, az magától értődik.

Az ilyen ikergyermek rendesen jóval kisebbek, hiszen nem is fejlődhetnek olyan erőteljesen, mint az egyetlen gyermek, melynek az egész méh áll rendelkezésére. Amennyiben a szülési folyamatról van szó, fontos az a kérdés, hogy vajjon az ikrek két petéből fejlődtek-e ki, két olyan petéből, melyek egyidejűleg az anyaméhnek két különböző helyén ágyazódtak be vagy pedig egyetlen petéből származnak, mely utólag oszlott ketté. Ez a kérdés azért olyan fontos, mert az első esetben *két* egymáshoz közelebb vagy távolabb levő méhlepény, *két* előbb vagy utóbb a felületével érintkező magzathólyag keletkezik, tehát mind-egyik gyermeknek saját táplálószervei fejlődnek ki. A második esetben, vagyis ha az ikrek fejlődése egy petéből indult meg, *egy közös* méhlepény van, tehát egy közös táplálóhely, melyből két, egymástól vékony válaszfalal elkülönített magzathólyag fejlődik ki. Ikerszülésnél tehát okvetlenül ismétlődik a hólyag-repedés jelensége és aszerint, hogy a fejlődés egy vagy két petéből indult-e meg, vagy egy kettős vagy két külön utószülés tolódik ki. Egy kis figyelem mellett könnyen megérthető ez a folyamat s könnyű belátni azt a tényt is, hogy egyetlen petéből eredő ikreknek a neme mindig ugyanaz (tehát vagy két fiú vagy két lány), míg a két petéből eredő ikrek neme a legtöbb esetben különböző.

A szülésnek ily részletesen leírt folyamatai természetesen *nem* maradhatnak hatás nélkül a nő egész testére. A szó szoros értelmében emberfölötti munka, amit a nő végez az aktus folyamán, hatással van a szív és a tüdő működésére is. A pulzus gyakorisága jóval magasabb, a szív éppúgy gyorsabban dobog, mint minden más megerőltető munkánál s ennek a következménye a gyorsabb lélegzési tevékenység.

A földuzzadt méhnek a nyomása, a hasizmok nyomása magától értődően nyomást gyakorolnak a belekre és a gyomorra is, ami egyrészt akaratlan székelésben, másrészt egyszeri vagy többszöri hányásban nyilvánul meg. Szinte verejtékben fürödvé dolgozik a nő, főleg a kitolási periódus alatt, minden rendelkezésére álló erővel nyom és szorít, amennyire csak tőle telik s ennek a túlzott szándékos munkának a következménye, hogy a befejezett szülés után teljesen kimerül, az erővesztéség minden

jelét mutatja. Egyrészt a fájdalom, másrészt a munka és a nagy izzadás, roppant szomjúságérzetet váltanak ki, mely nagyon kínzó lehet, a kiszáradt nyálkahártyák úgy égnek, mint a tűz. Az utószülésnél bizonyos mennyiségű meleg vér is kikerülhetetlenül eltávozik; így ennek a hirtelen melegvesztésnek egészen természetes következménye a szülés után gyakran jelentkező rázóhideg: a nő fogai vacognak, egész testében remeg, de ha meleg takarókkal kellőképpen betakarják, akkor mindez hosszabb-rövidebb idő múlva elmúlik.

*

Ennyit magáról a szülésről! Ha a nő túlesett rajta, ha megszületett a gyermek, ha eltávozott az utószülés, életének új korszakába lép, mely a testére megint csak igen nagy fontosságú: az úgynevezett gyermekágy korába lép. A gyermekágyasság négy-hat hétig tart és jelenti azt az időt, melynek folyamán a nő szaporodási szervei eredeti állapotukba visszatérnek, tehát a méh, a méhcsatorna, a méhszáj, a hüvely és a hüvely kijárata. Hogy a nőnek nem kell ezen egész idő alatt feküdnie, az nyilvánvaló. Sajnos, nem annyira nyilvánvaló a gyermekágy tartama, mert ezt nem lehet pontosan nyolc, tíz vagy tizenkét napra tenni. Ez egészen egyéni dolog, mert minden szervezet más alkatú, minden szervezet másként reagál, minden nőnek más időre van szüksége, hogy szervei visszatérjenek az eredeti állapotukba.

Mi történik és minek kell történnie ezen idő alatt? Mindenekelőtt a túlságosan kitágult méhnek kell erőteljesen összehúzódnia; ennek a falában a terhesség alatt túlságosan elszaporodott izomszövetek visszafejlődnek s a méh lassankint ismét fölveszi azt a körtealakat, ami jellemző a nyugvó méhre. A szülés utáni tizedik napon a méh már rendesen annyira visszafejlődött, hogy a külső hasfalon át többé nem tapintható ki, hanem megint a kis medencében foglal helyet s vele együtt természetesen a petevezetékek és petefészkek is, melyek a terhesség alatt szintén fölhúzódtak. Amint ezek a régi helyükre visszakerültek, megint végzik a rendes munkájukat, vagyis újból petét termelnek, új megtermékenyítést, új terhességet várva.

Szerencse, hogy közvetlenül a szülések után, legalábbis az első hónapokban, ritkán kerül a sor újabb terhességre. Ugyanis a méhnek a gyermekágy alatti visszafejlődése azt is jelenti, hogy a belső fölszerelésének is meg kell újulnia, vagyis a belsejét kibélelő nyálkahártyának újból kell képződnie. Azok a bolyhok, melyek már a terhesség első heteiben belenőttek a méh falába s mint közvetítői az anyai vérkeringésnek, mind mélyebben behatoltak, hogy benső kapcsolatot teremtsenek a méhlepénnyel, immár fölöslegessé váltak és automatikusan visszafejlődnek. Velük együtt válnak le a méh nyálkahártyájának megfelelő részei és így keletkezik a jól ismert gyermekágyi folyás, vagyis folyadékok eltávozása az anyaméhből a hüvelyen át, ami hasonló a havi menstruációhoz, csak egészen más jelleggel. Az első három-négy napban sok benne a véralvadék, de már a negyedik naptól körülbelül a kilencedikig a váladék sárgás, szérummal és nyálkával kevert s itt-ott néhány véres rostocska is van benne. A nagy seb, mely kezdetben a méh egész nagy üregére kiterjedt, kezd új nyálkahártyával befedődni, ilyenkor válik ki ez a sárga, nyálkás folyadék. Az utolsó napokban, a kilencediktől a tizennegyedik napig s esetleg még heteken át, tejes-fehér folyadék távozik a hüvelyből, normális nyálkaváladék, mely szétesett mirigy- és nyálkahártya-részekkel van keverve. Lassankint azonban ez a kifolyás is mind kevesebb lesz s körülbelül hat hét inuiva magától megszűnik ez a jelenség, mely elég kellemetlen a nőre. Hangsúlyozni akarjuk, hogy ez egyáltalán nem beteges, hanem nagyon természetes jelenség, éppen olyan, mintha a külső bőrön sebesülés után kéreg képződik. Az első három napon át ily módon eltávozó folyadéknak a mennyisége a méréseknél körülbelül egy kilogrammnyi. De e váladék színében, mennyiségében vagy más egyéb tulajdonságaiban beálló minden változás valami beteges, abnormis jelenségre enged következtetni: jelentheti azt, hogy az utószülés még nem távozott el egészen, ezért vér is keverődik hozzá; vagy azt, hogy a visszafejlődési folyamatokat valamilyen fertőzés zavarta meg, tehát geny-képződés is mutatkozik. De ezek a jelenségek már az orvostudomány körébe tartoznak, tehát csak éppen megemlítettük őket.

Az anyaméh fejlődésével egyidejűleg — majdnem azt mondhatnánk, hogy a szülés utáni legelső órákban — megindul egy rendkívül fontos esemény és pedig az emlőmirigyek felkészülése a tejelválasztásra. Egyik oldalon tehát visszafejlődési folyamat, a másik oldalon erőteljes haladás.

A nő mint anya.

Milyen csodálatos valami a természet! Milyen nagy ellentét van ebben a tekintetben az ember és valamennyi emlős állat között, melyeknél a tejet szolgáltató szervek már a terhesség alatt, tehát még a szülés előtt kifejlődnek. Alig hogy megszületett a fiatal emlős, máris ösztönszerűen nyúl az anyaállat emlője után s itt valóban meg is találja már a tejet. Az embernél a gyermeknek előbb meg kell születnie s csak a második napon indul meg az emlőkben a tejtermelés, igaz, hogy ekkor aztán rohamosan. Az emlők ugyan már a második napon erősen főduzzadtak, de az odahelyezett gyermek előbb csak kevés, sárga, tejszerű folyadékot talál. Azonban a gyermek szopása, a csecsbimbók húzkodása, gyorsabb fejlődésre ingerli a mirigyeket s a harmadik-negyedik napon a most már erősen megduzzadt és megnövekedett szerv csak úgy ontja a tejet. Az emlők feszülnek, húzódnak és nyomásérzet van bennük, ami csekély hőemelkedéssel is jár, azonban ha a gyermek kiszopja őket, ennek egyszerre vége van. Ettől kezdve a tejtermelés normális s az anyából pár nap alatt dajka lesz.

Magától értődik, hogy a nőnek teljes nyugalomra van szüksége, mikor e két fontos változás megy végbe a testében: a nemi szervek visszafejlődése és az emlők kifejlődése. Ugyancsak a normális működéshez kell visszatérniük mindazoknak a szerveknek, melyek a terhesség vagy a szülés alatt megváltoztak (lélegzési, vérkeringési és emésztőszervek). Elsősorban persze a túlságosan kitágult hasfálnak. Csak mikor e visszafejlődési folyamatok a kellő mértékig előrehaladtak, csak akkor képes elhagyni a nő a betegágyat és képes ismét megfelelni a mindennapi élet követelményeinek, lehet megint az, ami volt és aminek lennie kell: egészséges nő és egészséges anya! Erről az időpontról

azonban helyesen csak az orvos dönthet. Csak ő ismeri az egészséges nő normális állapotát, de a gonosz következményeit is annak, ha a gyermekágy nagyon rövid vagy az ápolás nem kielégítő volt. Én a gyermekágnak ezeket a napjait hetekre szeretném kiterjeszteni és pedig legalább is nyolc hétre. Es ha már nem minden tekintetben, hát legalább is két dologban: abszolút nyugalom és tartózkodás a nemi érintkezéstől. Mi sem árt jobban a fiatal nőnek, a fiatal anyának, mintha a terhességgel és a szüléssel amúgyis nagyon igénybevett nemi részek nem jutnak hosszabb és minden irányú pihenőhöz. *A férfi és a nő minden nemi vágyakozásának el kell némulnia az értelem szavával szemben, melynek legfontosabb parancsa a fiatal nő teljes egészsége.*

*

A szülésnek és gyermekágnak egész folyamata sokkal csodálatosabb és bonyolultabb, mintsem hogy a népbabona is ne foglalkozott volna vele. Mint ahogyan minden nem egészen tisztázott jelenségnél, mely az emberiség, de különösen a nő életében lejátszódik, mindig újból istenekhez, jó és rossz szellemekhez fordul, úgy a nép ezen a területen is már ősidők óta megteremtette a maga születési mitológiáját. A régi görögöknél és rómaiaknál a nő a terhesség kezdetétől fogva istennők védelme alatt állott; ugyanazon istennők védelme alatt, akiknek — mint azt majd egy későbbi fejezetben látni fogjuk — saját külön kultuszuk és istentiszteletük volt, akiknek a tiszteletére templomokat emeltek és ünnepeket rendeztek. Szándékosan kerülöm itt a közelebbi leírását ezeknek a történelmi hagyományokban szereplő dolgoknak s csupán megemlítem az Astarte, Aszartot, Ceres és Hekate neveket. Ezek mind a termékenység istennői voltak, előbb csak az emberi termékenységé, később a talajé is.

Evvel a fölfogásai szemben, mely a terhességet isteni védelemben részesülő állapotnak tartja, majdnem valamennyi civilizálatlan nép szívtelenül megveti, kegyetlen, sőt embertelen bánásmódban részesíti a nőt a terhesség és a gyermekágy alatt. Mint a menstruáló, úgy a természetnek e legfenségesebb aktusát

végző nőt is „tisztátalannak“ tekintik. Majdnem minden fekete népnél, indiánoknál vagy négereknél a nők minden emberi településtől távol, legföljebb a vihar, eső és hideg ellen védő nyomorúságos deszkabodéban szülnek. Természetes, hogy szó sem lehet a mi értelmünkben vett gyermekágyi segélyről, ápolásról vagy kiszolgálásról vagy akárcsak a tisztaság és higiéné legelemibb követelményeiről. A nőnek magának kell boldogulnia a fájásokkal, a köldökzsinór átvágásával, a gyermekágygyal és ha ebbe vagy ő vagy a gyermek vagy akár mind a ketten tönkre mennek, hát annyi baj legyen. A nő úgyis nagyon alárendelt helyzetű és egy jó szolgálónál alig értékeli többre.

Így néhány afrikautazó leírásaiban azt olvashatjuk, hogy a nők a legutolsó órájukig végzik a legkeményebb munkákat. Ha valamely nomád törzshöz tartoznak, a fájások kezdetén ott hagyják őket az úton, akárhol vannak is, miközben az egész törzs nyugodtan halad tovább az útján. Csak mikor az anya túl esett a szülésen és a gyermekágyon, nézhet utána, hogy a törzset ismét megtalálja. Más leírásokban azt olvassuk, hogy itt-ott megtalálhatók a szülési segédkezésnek igen hihetetlen és durva kísérletei. Így például valami erős férfiszemély vagy ugyanazon törzsből való több asszony a lábaikkal tapossák a hasat vagy pedig a szegény vajúdo asszonynak erős deszkát tesznek keresztben a hasára s ezt több ember erővel lenyomja; még durvább módszer, mikor a hüvelyen át igyekeznek a gyermeknek valami megfogható részét elérni és megragadni, hogy erőszakkal kiráncigálják! Bizonyos, hogy az ilyen eljárásoknak több haláleset, mint élet a következménye. Ám a szülő asszony tisztátalansága felől uralkodó hit majdnem mindenütt megtalálható; mindenki, aki a nővel vagy a „tisztátalanságaival“ érintkezik, maga is tisztátalanná válik; innen van aztán az a szokás, hogy a férj a szülés napjától számított heteken, sőt hónapokon át sem közeledik a nőhöz, még kevésbé érintkezik vele nemileg.

Mennyire másképpen gondolkodik a mai kultúrvilág a szülésről, ennek vezetéséről és az ápolásról!

Ha elmúlt a gyermekágy és a nő megint rendes életmódját folytatja, új korszak kezdődik számára, melyet az anyaság korszakának akarok nevezni. Ez a korszak egy vagy másfél évig szokott tartani, addig, míg a gyermek valamennyire a saját lábára nem áll. A nő mint anya, a nő mint dajka! A nő egész táplálkozása, egész testápolása, azt mondhatnám az egész élete, legalább is ennek az időnek az első felében, egyedül és kizárólag a gyermeknek, a dajka-tevékenységnek vannak szentelve. Itt természetesen csak az igazi anyákról beszélek és nem azokról a modern dámákról, akik már abból is nagy érdemet kovácsolnak maguknak, ha az önmegtagadásnak azt a mértéket mutatják, hogy hat vagy tíz hétig maguk szoptatják a gyermeküket. Az igazi anya megfelelkezik magáról, még avval sem törődik, ha egész testében hirtelen hízni kezd, mert a szoptatás ideje alatt nagyon sok folyadékot kell fogyasztania.

Az emlők mind bujábbak, mind nehezebbek lesznek s ugyanakkora testnek minden gömbölyödése erősebben jelentkezik. A szülés ténye egész fölfordulást idéz elő a női test háztartásában, annyira, hogy csak ez teszi a nőt igazán nővé. A testnek^a terhesség alatt jelentkező látható elváltozásai lassankint visszafejlődnek ugyan némileg, de teljesen sohasem tűnnek el többé. A hasbőrön jelentkezett terhességi csíkok idővel elhalványodnak ugyan és színben nem nagyon térnek el a környezettől, de azért felismerhetők maradnak. Az alsó végtagok nagy visszértágulásai egészen elmúlnak, viszont azonban rossz ápolás mellett a visszércsomók keletkezésére való hajlam továbbra is megmaradhat. A sárga foltok az arcon, az ajkaknak gyakran torzulást okozó duzzadása már a gyermekágyban megszűntek. Az arcnak ezen eltorzulása helyébe lép a szemek boldogságtól sugárzó tekintete, ez teszi a fiatal anyát azzá, amit „madonna-szerűnek“ szoktak mondani. Orvosi prakszisomban sok ezer szülést vezettem már s így sok ezer fiatal anyát láttam; figyelmen kívül hagyva a legalsóbb néposztályokhoz tartozó ama nőket, akik amúgy is a szülészeti klinikák és más nyilvános szülőházak anyagát alkotják és akik számára a terhesség, majd a

megszülető gyermek csupa undor és baj . . ., mindig újból találkoztam evvel a madonnatekintettel. Aki még nem ismeri, nézzen meg egy anyát, mikor szeretettel és boldogan emeli gyermekét a kebléhez!

*

Rendesen kilenc hónappal a szülés után szokott beállni az a félelmetes pillanat — hiszen a fiatal anyák élete csupa félelmetes pillanatokból áll! — mikor a gyermek elválasztására kerül a sor. Fentebb, mikor a női emlőről beszéltünk, már láttuk, hogy egyes népeknél szinte sohasem kerül a sor elválasztásra s az emlőknek erre a folytonos igénybevételére, éveken át való működésére vezettük vissza az állandó tejelválasztást is. Erről a jelenségről itt azért emlékezünk meg újból, mert támogatásunkra szolgálhat a mindjárt megbeszélendő tényéknél. A gyermek elválasztása akadálytalanul történik és kell is történnie, mert az emlő csak akkor szűnik meg tejet adni, vagyis a tejtermelő képessége csak akkor fejlődik vissza, ha a szopás ingere is megszűnik. Más szavakkal: abban a mértékben, amint a gyermeket mind ritkábban szoptatják, szűnik meg az emlő is tejet adni. Az elválasztás félelmetes pillanatától tehát igazán nincs mit félni; a gyermek egyes étkezései közötti szünetek nagyobbak lesznek, sőt másik étkezésnél már mesterséges táplálékot, palackot kap. És lehet ugyan, hogy az elválasztás első napjaiban még kemény és duzzadt az emlő, mert hónapokon át erős tevékenységhez szokott, de legkésőbb egy hét múlva mégis megszűnik dolgozni. Hogy az emlőknek ilyen átmeneti túlságos teltsége fájdalmakkal jár, az nyilvánvaló. De ez az egész. A gyermek elválasztása után hamarosan maguktól megkisebbednek az emlők, a belső mirigyszövet összezsugorodik és nyugodtan várja azt az időt, amikor egy esetleges második terhesség után ismét működésbe jöhet.

Ami a nőnek az anyaság alatti, külsőleg nem látható testi elváltozásait illeti, könnyen megmagyarázható, hogy a gyermek áthatolása a lány szülőutakon, tehát a méhcsatornán, méhszájon és hüvelyen, nem mehetett végbe a nyálkahártyák kisebb vagy nagyobb sérülései nélkül. A méhszáj környékén keletkező hegek

egészen más jelleget adnak ennek a szervnek; míg szűzi állapotban koncentrikusan kerek volt, míg a külső méhszáj kerek gödörkének látszott, már az első szülés vastag képződménnyé alakítja át, körülbelül egy centiméter hosszú haránt irányú árokkal a közepében. A hüvely bejárata sokkal jobban kitágult, hogysen megint szűzi, vagyis olyan állapotba kerülhetne, mint volt annál a nőnél, aki még nem szült. Valamivel bővebb lesz, sőt rosszul vezetett vagy túl hevesen lefolyt szülésnél egyenesen tátongó. Ezek azonban már olyan részletek, melyek csakis az orvost érdeklik.

*

Hogyan viselkedik már most a női test a további években, a nő virágkorában?

Erre a kérdésre azért oly nehéz válaszolni, mert ezeknek az éveknek voltaképpen nincs biztos határjuk. A gyorsan egymást követő szülések és a velük járó szoptatások megnövelik és gyarapítják az első szülésnek éppen említett maradványait, sőt nem is sejtett módon fokozzák, ha az ápolás hiányos. Egyébként a nő addig marad virágzó, ameddig virágzó állapotban tudja magát tartani. Mert az előhaladó kor valamennyi jelensége lépésről-lépésre együtt jelentkezik a férfinél és nőnél, akár az első ráncról, akár az első szürke hajszálról van szó. Azonban hogy a férfi, aki a maga mindennapi harcát vivja a kenyérért, az öregedésnek e jelenségeit sokkal kevésbé veszi figyelembe, mint a nő, az csak a lelki életével van összefüggésben.

Az első lökés, vagy ha szabad úgy mondanom, az első súlyosabb lelki lehangolódás, amely a nő testi elváltozására vezethető vissza, csak akkor jelentkezik, mikor az úgynevezett „változás“ (klimaktérium) megy végbe.

Gyakran halljuk emlegetni a változás éveit. Hogy miért beszélnek évekről,~ azt tulajdonképpen nem értem. Lehetséges, hogy ez az esemény, mely végeredményben nem egyéb, mint a petefészkek működésének lassú megszűnése, már hónapokkal előbb bejelenti magát, azonban ez a bejelentés eleinte csakis

a lelki életre szorítkozik. A nő tudja, hogy megszűnik nemileg működni és ettől az eseménytől való félelem hat olyan mélyen a nő lelki életére. De erről majd később! Itt csak a tisztán testi folyamatokkal foglalkozunk.

Ha a negyvenedik és ötvenedik év között — pontosabban nem lehet megjelölni a terminust — egyszer a menstruáció olyan változást mutat, hogy nem a megszokott huszonnyolc, hanem *negyven* nap után jelentkezik és nem öt napig tart, mint rendszeren, hanem csak két napig, akkor ezt az első jelnek lehet tekinteni arra, hogy a másutt részletesen leírt ovuláció vagyis a peték termelése, kezd korlátozódni. A petefészkek lassankint kezdenek elsatnyulni és így a többi fölöslegessé vált szervek is kezdenek visszafejlődni. És amint ez a visszafejlődés előre halad, mind kevesebb pete és kevesebb sárga testecske termelődik s a menstruáció is ritkábban és kevésbé erősen lép fel. Ez egészen természetes folyamat, mely azonban *nem* tarthat éveig, legfeljebb csak nyolc-tíz hónapig; egészséges szervnek nincs több időre szüksége, hogy visszafejlődjék. Nyomatékosan hangsúlyozzuk itt, hogy a változás normális jelenségei a vérzések megszűnésében és a vérzések közötti időközök nagyobodásában állanak, nem pedig az ellenkező megfigyelésekben. Mint ahogyan minden más természeti jelenséget a nő életében egészen magától értődőnek tekintenek vagy pedig egészen hamisan fognak fel, ugyanez áll a változásra is. Ha más testi működéseknek a hamis felfogása bizonyos értelemben ártalmatlannak vehető is, ezt a folyamatot a nők behatóbb figyelmébe kell ajánlanunk. Annál inkább, mert általánosan ismeretes, hogy éppen a változás korszakában gyakran betegeznek meg más szervek, még pedig igen rohamosan, de magukban a nemi szervekben is felléphetnek könnyebb vagy súlyosabb komplikációk, melyek más életévekben ártalmatlanabbak volnának. Ezért nagyon fontos tudni, hogy változásnál a vérzések megszűnnek és kisebb méretűek lesznek. Gyakoribb vagy nagyon erős vérzés ebben a korszakban már nem normális változás, hanem beteges állapot és orvosi kezelés alá veendő.

Másként áll a dolog azokkal a kísérő jelenségekkel, melyek a petefészkek mint belső elválasztó mirigyek visszafejlődésének

a következményei és melyeket „kiesési jelenségeknek“ neveznek. Azért kiesési jelenségeknek, mert a petefészekmirigyek a döntő okozói a nőiességet kitevő összes jelenségeknek, ugyanúgy, mint ahogy a here és ennek működése teszik a férfit férfivé. Ha most a petefészkek visszafejlődésével a nőiességnek ezek a momentumai lassanként megszűnnek, akkor magától értődik, hogy ennek hatással kell lennie a nő egész szervezetére. Ezek a jelenségek azonosak azokkal, melyeket megfigyelhetünk olyan eseteknél, mikor egy nőnek valamilyen okból már fiatal korában operatív úton el kellett távolítani a petefészkeit. Amellett, hogy erősen megváltoznak a szív működés és a vérnyomási viszonyok, különösen egy jelenség lép előtérbe: a túlságos zsírlerakódásra, elzsírosodásra való hajlam. Ezért látjuk azt, hogy a változás alatt vagy után a nők jóval kövőbbek lesznek. A nép által szédüléseknek tartott jelenségek nem egyebek, mint a vérnyomás és vérkeringés kiegyenlítetlensége, aminek következménye, hogy az agyvelő és a fej hirtelen vérrel telítődnek; ez túlzott melegérzetet, oktalan elpirulást és erős fejfájásokat idéz elő.

Ha a petefészkek működése megszűnik, evvel egyidejűleg a többi, tisztán testi természetű nemi jellemvonás is megszűnik. A méh összezsugorodik, ugyanígy a hüvely és a külső szeméremajkak. Az emlő mirigyszövetét egy évvel a változás után már ki sem lehet mutatni, az emlők tehát elfonnyadnak. De azért elég sok eset van, amikor éppen a változás alatt és után az emlők növekedését vehetjük észre. Ennek a látszólagos ellentmondásnak az a magyarázata, hogy az a túlságos zsírlerakódás, amit éppen említettünk, kiterjed az emlőkre is és így nemcsak megtartja az azelőtti mirigyszövet térfogatát, hanem még jóval fölül is múlja.

*

A nő a végbement változással voltaképpen megszűnt nő lenni. Ha eddig a nőben a nőiesség állandóan emelkedő görbe vonal volt, folytonos emelkedése és mind jobban kibontakozása azoknak a tulajdonságoknak, melyek a nő hivatásával, a sza-

porodással kapcsolatosak s ha húsz-huszonöt éven át kísérhettük figyelemmel ezt a tetőpontot — akkor, amikor a nő [még virágjában volt —most a nő, ha szabad így mondanom, *nemileg semleges* egyénné alakul át. Mintha csak megint az első fejlődésben lévő gyermekké lenne.

De azért itt is vannak kivételek! Ismerünk eseteket, amikor itt-ott a változás után is termelnek a petefészkek egy-egy petét, mely megtörtént nemi érintkezés után még akkor is úgynevezett késői terhességre vezethet, ha közben menstruáció nem mutatkozott. Bár az ilyen eset bizonyára csak kivétel, még sincs éles ellentétben avval a szabálynak mondható ténnyel, hogy a női testi működéseknek a kialvása nem jelenti a tipikusan női lelki élet kialvását is. Ha a nő testileg meg is szűnt nő lenni, lelki és nemi életében mégis csak nő marad.

Ránk nézve a változásnak ez a folyamata azt jelenti, hogy a teljes értékű nőből aggnő lett. Testi szempontból a lefelé haladás gyorsabb, mintsem gondolnánk. A divatművészet, a test- és bőrápolás huncutságai igazíthatnak ugyan valamit a tényálláson, de azért lényegben semmi sem használ. A zsírlerakódás mind erősebb lesz, a ráncok mind mélyebbek, a haj mind szürkébb, a test rugalmassága mind kisebb. A többi testnek majd az egyik, majd a másik szerve mondja fel a szolgálatot ... itt az aggkor.

Nem feladatunk és nem is lehet az, hogy a nő életének ezt a korszakát elemzés alá vegyük. Ez az emberi élet általános leírásába illik bele, például az aggkor leírásánál. Ilyenkor már nincsenek különbségek a férfi és a nő között, legalább is testi különbségek. A lelki élet, melyről beszélni lesz még alkalmunk, egészen más utakon jár. A férfinél az a tudat tölti meg, hogy megtette a magáét s nyugodtan és büszkén tekinthet vissza árra, amit végzett. Az aggnőt, akár fiatalabb, akár öregebb, egyetlen nagy vágy tölti el: „Fiatalnak, minél fiatalabbnak lenni vagy ha ez nem megy, legalább annak látszani“.

Evvel befejeztük volna fejtegetéseinknek első főszakaszát.. végigkísértük a nő testi jelenségeit a petéből való kifejlődésétől

majdnem a haláláig és összefoglalásképpen joggal elmondhatjuk, hogy a nő bizonyára a legnagyobb csoda a csodák között! Testének minden egyes működése, szerveinek minden egyes fejlődése jól megalapozott, tervszerű. Ezernyi erőnek az élete és küzdelme, melyeket látszólag egyetlen nagy túlerő irányít s mind oda irányul, hogy a nőt képessé tegye arra, hogy mint a faj, az emberi nem fentartója, teljesítse a feladatát.

A NŐI LÉLEK ÉS MŰKÖDÉSEI

MÁSODIK FEJEZET.

A női lélek és működései.

Bizonyára alig képzelhető nehezebb fejezet, mint az emberi élet lélektani állapotainak kikutatása és helyes értékelése. Ha ezeket, mint azt a különböző korok filozófusai tették, bizonyos sémákban foglaljuk össze vagy ha avval vesződünk, hogy a kölcsönös szembeállítás útján megfelelően összehasonlítsuk, értékeljük és felbecsüljük őket, a tárgyilagos gondolkodó a valóban kritikai szemlélődés mellett mindezeknél a magyarázási kísérleteknél mégis teljes elégtelenséget érez és talán valami szégyenkezést is azon, hogy az ember tudása még mindig ilyen nagyon gyatra.

Az ember lélektana minden egyén számára egészen *speciális lélektan* marad. Evvel azt akarjuk mondani, hogy minden ember, előkelő vagy alacsonyrendű, öreg vagy fiatal, férfi vagy nő vagy gyermek, *egészen különleges* lelki életet él. A parányi részletekig boncolgató szemlélődések megállapíthatnak ugyan bizonyos hasonlóságot ugyanazon életkorok lelki folyamatai és bizonyos emberi osztályok között; ám mindig meg kell maradnunk a hasonlóságoknál, tovább nem tudunk menni. És ha erre az egyik vagy másik kutató vagy filozófus arra vetemedik, hogy e hasonlóságok alapján az emberek egy egész osztályának, például az egynemű egyének csoportjának a lélektanát, a lelki leírását adja, akkor ez nem lehet más, mint a gyűjtött benyomások összefoglalása. Az ilyen lélektannak semmi körülmények között nem lehet kötelező értéke, mert az egyes ember lelki élete nem igazodik szabályokhoz! Egy ilyen lélektani szemlélődés csak azt írhatja le és csak azokat az eredményeket közöl-

heti, melyek a végzett megfigyeléseknél maguktól nyilvánultak meg. A férfi lélektana tehát sohasem lehet egyéb, mint leírása, összefoglaló előadása mindazoknak a lelki és jellembeli tulajdonságoknak, melyek a pontosabban megfigyeltek háromnegyedénél vagy kilenctizedénél állandóan ismétlődtek. A gyermek lélektana felvilágosítást ad a gyermek naiv gondolkodásáról, indokolatlan akarásáról, gátlás nélküli vágyairól a szép és jó iránt. De azért itt is állandóan kivételekkel találkozunk a leírt és szabályokba foglalt típusok alól, akár azért, mert az úgynevezett csodagyermek osztályába tartoznak vagy éppen ellenkezőleg a rosszul sikerült gyermekek közé. És amint így különbségeket és kivételeket találunk a megfigyelt egyének között, ugyanúgy növekszik természetesen a leírt különbségek száma és nagysága a megfigyelő szeme, a kor szelleme és a megfigyelési idő szerint. *A valóságban nincs is általános emberi lélektan, csakis egyéni lélektan van!*

És mégis mindig arra törekedtek, hogy az emberiség lelki folyamatait boncolgassák, majdnem minden filozófus elég bölcsnek találta magát ahhoz, hogy megírja az emberiségnek egy ilyen lélektanát, ami azonban semmi egyéb nem volt, mint azoknak a lelki folyamatoknak a leírása és bemutatása, melyek néhány emberben lejátszódnak; továbbá a szemlélő által gyűjtött benyomásoknak a leírása és bemutatása abban a formában, amelyben a szemlélő látta őket. Tehát nem egészen kifogástalanul. Ellenkezőleg, az ilyen leírásokat mindig befolyásolja a szemlélő érzése, kritikája, tehát a saját lelki élete.

*

A tárgyilagosságnak ezt a tagadhatatlan hiányát akkor érezzük legvilágosabban, ha azokat a lélektani leíró műveket olvassuk, melyek a nő lelki életével foglalkoznak.

Egészen különös, hogy mennyire különböző nézetekkel találkozunk, ha a női lélek kutatásának ezt a fejezetét tanulmányozzuk. Az ókor filozófusai, akik különös előszeretettel vetették magukat erre a témára, csaknem kivétel nélkül hajlamosak voltak arra, hogy a női lelket a legfenségesebbnek mutassák be — hiszen csak arra a sok ideális női alakra emlékez-

tétek, melyek a görög és római irodalomban ránk maradtak. De már a középkor elején elkezdődött egy korszak, melynek egyik-másik megfigyelője rá mert mutatni a női lélek némely rossz tulajdonságára, mint gonosz lelkének gonosz jeleire. Ha az ókor lélektani leírásai nem egyebek voltak, mint az általános nőfogalom fenségesítései, úgy a jelenkorban határozottan az ellenkezőről beszélhetünk, a nőnek az alábecsléséről, a rossz, sőt a legrosszabb tulajdonságainak a kiemeléséről, a nőnek mintegy szándékos becsmérléséről.

Úgy az egyik, mint a másik fölfogás teljesen hamis. Mint ahogyan az ókor női sem voltak csupa ideális alakok, úgy ma sem csupán rossz nők vannak, már t. i. rosszak abban az értelemben, mintha a lelki életük és a jellemük soha nem sejtett mélységre sülyedtek volna. A kor szelleme, a megfigyelő és a megfigyelés módszere adják az ítéletet. Itt csupán Schopenhauerre akarok emlékeztetni, aki „Parerga és paralypomena“ című híres munkájában részletes leírását adta a nőnek, mely azonban — talán éppen azért, mert oly nagyon a nő hátrányára üt ki — semmiképpen sem teszi ránk a teljes tárgyilagosság benyomását. Schopenhauer, mint nőgyűlölő, mint annak a nőnek a gyűlölője, aki őt megcsalta és szerelmi pályázataira nem választott, néhány nőre vonatkozó ellenszenvét kiterjesztette az egész női nemre. Néhány példát idézünk a művéből s ítéljen maga az olvasó: „A női alaknak már a pusztá szemlélete is arra tanít, hogy a nő nem teremtődött nagyobb szabású szellemi vagy testi munkára. Az étellel szemben való bűnét nem cselekvéssel fizeti meg, hanem szenvedésekkel, a szülési fájdalmakkal^ a gyermekek gondozásával, a férfihez képest való alárendeltségével, akinek türelmes és önfeláldozó társnője kell, hogy legyen. A leghevesebb szenvedések, örömök és erőnyilvánulások nem órá várnak; az ő élete folyjék csendesebben, jelentéktelenebbül és enyhébben, mint a férfié, anélkül, hogy lényegesen boldogabb vagy boldogtalanabb volna“.

„Minél nemesebb és tökéletesebb egy dolog, annál később és lassabban érik meg. A férfi értelmének és szellemi erőinek a fejlettségét alig éri el a huszonnyolcadik éve előtt, a nő már a tizennyolcadik évében eléri. De éppen ezért az értelme nagyon

is soványan van megszabva. Ezért maradnak a nők egész életükön át gyermekek, mindig csak az orrukig látnak, ragaszkodnak a jelenhez, a dolgok látszatát maguknak a dolgoknak tekintik és az apróságok fontosabbak számukra, mint a nagy dolgok“.

„Hogy első gyermekségünk ápolói és nevelői legyenek, erre a nők éppen azért alkalmasak, mert maguk is gyerekesek, kicsinyesek és rövidlátók, egyszóval élethossziglan nagy gyermekek: úgy valahogy középhelyet foglalnak el a gyermek és a férfi között, mint aki az igazi embert képviseli. Nézzünk csak meg egy lányt, amint naphosszat táncol, énekel és ugrál egy gyermeknek és gondoljuk el, hogy mit tenne a férfi az ő helyében“.

„Mikor a természet kétfelé hasította az emberi nemet, a vágás nem éppen a középen történt. A pozitív és negatív sarok közötti különbség nem pusztán minőségi, hanem mennyiségi is. Így már a régi, de különösen a keleti népek is így tekintették a nőket és az ő igazi rendeltetésüket sokkal pontosabban ismerték föl, mint mi az ófrancia gálántériánkkal és ízléstelen nőimádatunkkal, a keresztény-germán butaságnak e legszebb virágával, mely csak arra volt jó, hogy a nőket olyan arcátlanokká és kíméletlenekké tegye, hogy olykor akaratlanul is a benareszi szent majmok jutnak eszünkbe, melyek szentségük és sérthetlenségük tudatában mindent megengednek maguknak.“

„Csakis a nemi ösztön által ködössé tett férfi-intellektus nevezhette el szépnek az alacsonytermetű, keskenyvállú, szélescsípőjű és rövidlábú nemet; a férfinél ugyanis ebbe a nemi ösztönbe van bebújtatva az egész szépség. Sokkal több joggal lehetne anesztétikusnak nevezni a női nemet. Sem a muzsika, sem a költészet, sem a képzőművészetek iránt nincs nekik valószínű és igazi érzékük és fogékonyságuk, csak a hivatásukhoz tartozó tetszés vágyból eredő majmolás az, ha ilyen érzéket affektálnak. Azt jelenti ez, hogy semmiben sem tudnak tárgyilagosan résztvenni s amint én gondolom, ennek oka a következő: A férfi minden dolgok fölötti közvetlen uralomra törekszik, vagy úgy, hogy megérteni, vagy úgy, hogy leküzdeni igyekszik a dolgokat. A nő azonban mindig és mindenütt csupán közvetett uralomra van utalva a férfi közvetítésével, amennyi-

ben a férfi fölött nyer uralmat. Ezért benne van a női természetben, hogy mindent arra valónak tekintsen, hogy a férfit meghódítsa s más valami dolog iránti érdeklődése mindig csak szimulált, mindig csak kerülő út, vagyis végeredményben kokettség és majmolás. Csak meg kell figyelni, hogy mi az ő figyelmezésének iránya és módja koncerteken, operában, színházban; csak látni kell például az ő gyermeki elfogulatlanságukat, mikor a legnagyobb mesterművek legszebb helyeinél is folytatják a kotyogásukat. Nagyon igazuk volt a görögöknek, mikor a nőket be sem engedték a színházba, legalább hallottak valamit a színházban“.

„A lányoknál pedig a természet érvényesítette azt, amit dramaturgiai értelemben csattanó hatásnak neveznek, amennyiben ezeket pár évre túlzott szépséggel, bájjal és teltséggel ruházta föl — egész hátralevő élettartamuk rovására — ugyanis, hogy ezen évek alatt egy férfinek a fantáziáját olyan mértékben leigázzák, hogy ez arra ragadtassa magát, hogy élethosszigan öröklékenyen magára vegye a gondokat“.

„Azt hiszem, az volna a legjobb berendezés, ha a nők, akár mint özvegyek, akár mint leányok, élethosszigan valami jelzálólag biztosított járadékot örökölnének, de nem magát a birtokot vagy a tőkét. A vagyon szerzői a férfiak, nem pedig a nők; tehát nincs is joguk ennek a föltétlen birtoklására, mint ahogyan képességük sincs a vagyon kezelésére. A nőknek sohasem kellene szabad rendelkezési jogot adni öröklött tulajdonképpen vagyon, tehát tőkék, házak, földbirtokok fölött. Nekik maguknak is mindig gyámra van szükségük, tehát sohasem szabadna gyermekek fölötti gyámságot kapniok. A nők hiúságának, még ha ez nem nagyobb is, mint a férfiaké, az a rossz oldala van, hogy mindig anyagi dolgokra veti rá magát és pedig elsősorban a saját szépségére és pompázására. Ellenben a férfiak hiúsága nem-anyagi dolgokra irányul, amilyenek az értelem, tudós cím, bátorság stb“.

Ez a néhány szemelvény bizonyára elég arra, hogy a nőgyűlölő Schopenhauernek a nézeteit, mint minden irányban gonosz befolyás alatt álló nézetet ismerjük meg. Írhat-e egyáltalán másként egy nőgyűlölő? És ilyen Schopenhauerek

rajta kívül s jelentékeny számmal akadnak még; egyébként valóban igen értékes férfiak, akik azonban látszólag szintén azt tekintik a főbüszkeségüknek, hogy minden erejükkel támogassák a nőnek ilyen sárbaráncigálását.

Emlékeztetek itt *Möbiusra*, aki „A nő élettani gyengeelméjűsége“ című munkájában éppúgy meg akar tagadni a nőtől minden szellemi és lelki erőt, mint ahogyan „Az idegesség“ című másik munkájában rá akarja fogni a nőre, hogy értelmileg alsóbbrendű s evvel együtt az idegbajokra is hajlamosabb.

Egészen a Schopenhauer értelmében, de ha lehetséges még szigorúbban és még feketébb színekkel festi a nőt és lelkét Hartmann, az ismert filozófus. Majdnem mindent megtagad a nőtől! Nem voltak-e neki is kellemetlen csalódásai a nőknél?

És ha végül megemlékezünk az egyik legújabb munkáról is, Weiningernek „Nem és jellem“* című művéről, úgy ennek a tendenciája sem olyan, mint amelyet egy előítéletektől mentes kritikustól várnánk. Az egész munkában nagyon sok az igen érdekes és nagyon értékes filozófiai gondolat, azonban nagyjában és egészében ez is arra irányul, hogy a nőt minél rosszabbnak, a lelkét pedig még rosszabbnak állítsa be, mint amilyen egyes kivételes esetekben egyáltalán lehet. Mert a nő lelke nagy és csak igen nehezen megoldható probléma. Hogyan mondja csak Hippel: „*A nő a vessző, a férfi a pont; itt tudod, hogy hol tartasz, amott olvass tovább*“*

*

Az eddig mondottak után nem tűnik-e föl ellentmondásnak, ha most mégis hozzá akarunk fogni, hogy a női lélek elemzését adjuk? Teljesen tisztában vagyunk avval, hogy szemlélődéseinknek ebben a fejezetében, melyben a nő lelki életét tárgyaljuk, nem adhatunk új, alapvető elméletet. Azonban a természet e nagy problémájának, a női léleknek a megoldása mégis csak nagyon csábítja a kutatót s egy ilyen munkában, ímint amilyen a mienk lenni akar, csakis a legjobb tudással és lelkiismerettel kezelhetjük a kérdést. Azért beszélek keze-

* Megjelent magyarul is. — Fordító.

lésről, mert a kérdés megoldását úgysem lehet megtalálni. A női lélek nem olyan-e, mint egy állandóan megmaradó nagy kérdőjel? Gondoljunk csak arra, hogy milyen mítosz vette körül a szfinkszet. Nem szándékosan történt-e, hogy női felsőtesttel ábrázolták, melynek az arcvonásai olyan rendkívül szépek? Nincs-e benne már ebben az ábrázolásban a rejtélyességnek minden fogalma?

Volt idő, mikor egyes tudósok vállalkoztak arra, hogy a férfi és a nő agyvelejének, valamint a hím és női nem koponya-alakzatának összehasonlító tanulmányozása alapján megállapítsák, hogy egy már természettől fogva meglévő deficit az agyvelő tömegében és a női koponya nagyságában jelenti a nő kisebb értelmiségét is. Magától értődik, hogy számos lelkes híve van és volt ennek az elméletnek, de megint csaknem kivétel nélkül olyan férfiak, akik egész gondolkodásmódjukkal elutasítóan viselkedtek a női nemmel szemben. Különösen abban a korban, mikor a világot megmozdító emancipáció kérdése annyira az általános érdeklődés központjában állott, a női nem ellenségei állandóan latba vetették ezeket a nők ellen szóló érveket. Hogy vajjon csakugyan megállhatnak-e az agyvelőnek ezek a mérései és hogy lehet-e belőlük a férfi és női nem között gyakorlatilag értékesíthető különbségeket megállapítani ... az agyvelő nagyságának és súlyának valamint a koponya térfogatának abszolút semmi közük a nő értelmiségéhez és lelki életéhez! Vannak nők egészen kicsiny koponyával, akik intelligencia tekintetében bizonyára sok férfinek felette állanak, noha ezeknek normális agyvelejük van. Az pedig, hogy ezeket a természettudós számára talán nagyon érdekes dolgokat egy kultúrkérdésnek, az emancipáció kérdésének a megoldására használják föl, nemcsak hogy logikátlan, hanem egyenesen hamis dolog. Akárhogyan is gondolkodik valaki az emancipáció kérdéséről, ez nem a nő lelki és szellemi képességeivel van összefüggésben, hanem kizárólag a testi tulajdonságaival! Mert a test, a fizikai képességek azok, melyekkel a nő a hivatását teljesíti vagy nem teljesíti. És hogy a nő éppen testi szempontból mögötte áll a férfinek, az nem tagadható, ez benne van a természetében, a természeti rendeltetésében. Ha már

a menstruáció is minden hónapban egypár napra megcsökkenti a nő munkaképességét, úgy még inkább magától értődő, hogy a terhesség, a lebetegedés, a gyermekágy nem maradhatnak következmények nélkül a testalkatra, a testi erőre és a testi ellenállóképességre.

Mi több! Nekem az az álláspontom, hogy a nő mindezek mellett az oly szívesen latba vetett testi alsóbbrendűségek mellett is sokkal ellentállóbb a fájdalmakkal szemben, sokkal türelmesebb és állhatatosabb a tisztán fizikai bántalmakkal szemben, mint a férfi. Gondoljunk csak arra, hogy a. hivatásuknak élő, illetve valamennyi nőnek — mert hiszen anyának vagy feleségnek lenni is hivatás — kilentizedrésze a menstruáció vagy a nagyon előhaladott terhesség ellenére is az utolsó pillanatig teljesíti vagy legalább teljesíteni igyekszik a kötelességét. És mint teljesen elfogulatlan megfigyelők állítsuk evvel szembe azt az összehasonlító kérdést, hogy vájjon a „bátor“ és „erős“ férfiak hogyan viselkednének hasonló esetekben!

Az agyvelő súlyával tehát egyáltalán semmi összefüggése sincs a női léleknek. De igenis összefügg kicsinynek nem is mondható számú különféle, látszólag meg nem határozható bélyeggel és szokással, melyeket *tipikusan nőieknek* kell mondanunk. Azt mondtam, hogy ezek *látszólag* meg nem határozhatók, azonban vissza lehet őket vezetni *a nőre a nőben*. Azaz: bár ősi kezdetükben nem tudatosan öröklődnek az anyáról a leányra, mégis csak a különféle természeti folyamatok hatása alatt alakulnak ki egészen a nőben. *Menstruáció, nemi érintkezés, szerelem., házasság, anyaság*, mindezek a momentumok egyesülve teszik a nőben a lelki életet. Innen van aztán az is, hogy például a női gyermekben már megtaláljuk a kezdeményt ehhez a női lelki élethez, melynek a fejlődése csak lassankint megy végbe.

*

Munkánk .céljához képest írjuk most le hűségesen a női léleknek ezt a fejlődését valamennyi hibájával és előnyével együtt a korai gyermekkortól kezdve.

Ámbár az ember hajlandó volna azt hinni, hogy a legkorábbi gyermekévek, például a hetedik életévig, a női lelki

élet megítélése és leírása szempontjából teljesen jelentéktelenek és közömbösek, mégis már a harmadik évtől kezdve ki lehet mutatni a tipikusan női vonásokat. Itt a kezdetén állunk azoknak a tényeknek, melyekről előbb azt mertem mondani, hogy *nem tudatosan* öröklődnek át az anyáról a lányra. Milyen különbség van egy hároméves lány és egy hasonló korú fiú között! Itt egy minél több szalaggal és csipkével fölcicomázott gyermek, amott a szemtelen fiúarc a rövid nadrággal. Itt előszeretett a babával játszani, anyát játszani, amott győzni, hódítani, katonásdit játszani és már ebben a korban félreismerhetetlen és fékezhetetlen szilajság.

Talán azt fogják ellenem vetni, hogy egy kislány *ebben* a korban csak azért játszik babákkal, mert ilyen játékszert kap a szülőktől . . . csak hogy nem így van ám a dolog! Hiszen hányszor látunk apró, szegény nőnemű proletárgyermekeket, akik mindenféle rongyokból valami babafélét csinálnak s szeretettel gondozzák és babusgatják, ellenben a proletárfiúk újságpapírból büszke katonacsákókat vágnak ki s ha egy botot kardnak neveznek ki, azt hiszik, hogy generálisok. Nem a szülők tehát azok, akik a gyermeket ilyenre tanítják. Nem, hanem a gyermekben szunnyadó, a nemével együtt világra hozott hajlani határozza meg a játék tárgyát. De menjünk tovább egy lépéssel.

A gyermekségnek második figyelemre méltó korszakában, tehát a negyedik és hetedik életév között, sokkal világosabban kiütköznek a lányok és fiúk közötti különbségek. Ebben a korban a lánynál már egészen kétségtelenül jelentkezik az abszolút nőiesség. A hiúság, ami a sírig elkíséri a nőt, kezdeményeiben már ilyenkor mutatkozik. Hiúság abban az értelemben, hogy például megfigyelhetjük, amint egy kislány, aki a saját tükörképének célját és lényegét még semmiképpen sem értheti meg, a tükör előtt áll és a haját, ruházatát, csokrait elégedetten szemléli és igazgatja. És amilyen szívesen cicomázza önmagát, ugyanolyan szívesen cicomázza a babáját is. Hiúság a nőiesség alapelve! Ez az első és utolsó ama sok tulajdonság közül, melyek a nő cselekedeteit egész élete folyamán igazgatják és diktálják. A hiúság az, aminek alapján későbbben a nőnek számos más jellembeli tulajdonsága lassankint kifejlődik, melyek

— mint majd be fogjuk bizonyítani — végeredményben szoros összefüggésben vannak a nő nemi életével. Evvel azonban nem akarom azt mondani, hogy a Freud-féle elméletet követve, a hiúság, mint a lánygyermekkel veleszületett vagy benne legalább is igen korán kifejlődő jellemvonás tisztán nemi, már a csirában benne szunnyadó jelenség. Az a körülmény, hogy az anyák a kislányokat minden lehető módon felcicomázzák, hogy ezernyi csokrot és szalagot akasztanak rájuk, hogy a iegríkítőbb színekbe öltöztetik őket, bizonyára hozzájárul ahhoz, hogy kifejlődik bennük az a jellembeli tulajdonság, amit én *elsődleges* hiúságnak nevezek. Bizonyos értelemben tehát ezt egész határozottan az anya adja át a lánynak.

És egy hasonló korú fiúval történő összehasonlításnál mindig újból találkozunk avval az egyenesen ellenkező ténnyel, hogy a fiú mindig Szurtos Peti marad; akár milyen szép ruhát vagy tiszta fehérneműt visel is, semmit sem ad a külsejére; soha eszébe sem jut, hogy tükör elé álljon és tetszelegve szemlélje önmagát. Ugyanígy soha eszébe sem jut, hogy a játszópajtásaival szemben a ruházatával, a külsejével igyekezzék kiválni. Nem, ő a vadságára, a szilajságára büszke éppen annyira, mint a kislány az új haj szalagjára, új szoknyájára vagy új babaruhájára.

Ez a hiúság bizonyára nem a jómódú osztály privilégiuma. Ugyanilyen mértékben megtaláljuk a középosztály és a proletariátus lányainál és ha nagyon gyakran hiányzik is annak a lehetősége, hogy megszerezzék mindazt, amit a kis szív merész álmaiban megkíván, az egyszerű szalag is elég arra, hogy mágikus erővel vonzza a kis proletárlányt a tükör elé.

*

A nő nemi életének a megbeszélésénél későbben bőséges alkalmunk lesz kimutatni, hogy a hiúság, valamint a lánynak sok más ezután megbeszélendő jellemvonása már ebben a korai időben, természetesen egészen öntudatlanul, szekszuális alapotívumokkal hozhatók összefüggésbe. Bizonyára nem kell szószerinti értelemben venni, ha már ebben a korban bizonyos fokú kacérságról beszélünk. Pedig bizony meg van már ebben a

korban, egészen magától fejlődik ki és pedig csak egy irányban, a hímnem felé, tehát a fiúkkal szemben. Mennyire fölényesnek érzi magát a nyolcéves lány a hasonló korú fiúhoz képest. És mennyire méltóságán alulinak tartja ez a gyermek, hogy egy fiújátékban résztvegyen! Milyen csodálkozva húzódik félre a kislány a játszótársnőivel együtt, mikor a fiuk háborút, rablóbandát vagy más hasonló hőstetteket játszanak. S ha a leány mégis leereszkedik annyira, hogy a szemlélő szerepét az aktív résztvevőével cserélje fel, akkor legalább is neki kell lennie az elrabolt hercegnőnek s azt kívánja, hogy ő legyen a jutalma a legvitézebb fiúnak. Honnan ered ez az érzéki irány? Talán ezt is a szülők nevelték nagyra? Vájjon nem inkább a kislány altudatában szunnyadó érzése ez a fenségességnek, a fölényességnek, a büszkeségnek? . . . . Más példa! Nézzük meg egyszer, milyen tipikus lefolyású az, mikor a kicsinyek „szülőket“ játszanak. Valami ócska fehér vászonból menyaszszonyi fátyolt csinálnak . . . . Hiúság .... És a szegény fiúnak már most paríroznia kell! Jaj neki, ha nem teszi! Rögtön vége a játéknak, a lány megint a társnőihez fordul.

*

A lánygyermek fejlődésében lassanként kialakul az a teremtés, az a viszony, amit „legjobb barátnőnek“ neveznek: vagyis a lány igyekszik egy hasonlókorú játszótársnőt találni, aki ugyan éppen olyan hiú és éppen olyan kacér, de kevésbé uralkodni vágyó, tehát engedékenyebb. És evvel minden meg is van mondva. A „legjobb barátnő“ csak akkor lehetséges, ha a két lény közül az egyik az akaratát alá tudja rendelni a másikénak. Ez a „legjobb barátnő“ csak akkor érdemes arra, hogy részese legyen az ezernyi apró titoknak, melyek a fiatal szívet már ilyenkor megtöltik. És hogy ezeknél a titkoknál már most — például a kilencedik és tizenegyedik év között — itt-ott bizonyos szerepet játszik egy csinos iskolásfiú, akivel az iskolába-menéskor naponta találkoznak, az sokkal gyakoribb eset, mint a szülők vagy a felületes szemlélők gondolnák. A sugdolódzást, a „nagyon fontos titkok“ közlését sokkal komolyabban kell megítélni, mint általában szokták. Ez ugyanis az őскеzdete a

női nem egy további jellembeli sajátosságának, mely — megint csak nem tudatosan — már igen korán kezd kifejlődni: az ösztönnek, más emberekről beszélni — szándékosan kerülöm a rosszul hangzó kotyogás szót — a legegyszerűbb dolgokat felfújni, élénk fantáziával megnagyobbítani és jelzőkkel ellátni, olyan jelzőkkel, melyek ha másokról van szó, mindig minuszt jelentenek, de ha a saját személyről van szó, mindig valami pluszt. Ezt a tulajdonságot fiuknál sohasem találjuk meg. A nyolctízéves fiú ökölbe szorított kézzel megy neki a versenytársának, az ellenségének, a neki nem tetsző tanulótársának, egy csapás megszerzi neki a kívánt elégtételt. Ugyanezt az elégtételt a hasonló korú lánynak csak az a sok ezernyi gonosz szó szerezheti meg, melyeket elmond a neki nem tetsző társnőjéről.

Honnan van ez a tulajdonság? Talán már tudattalanul ott szunnyad a leánygyermekben? Vagy talán a lány a társnőtől tanulja meg azt, hogy így kell bosszút állani a versenytársnőjén, akinek talán csak annyi a vétke, hogy szebben van öltözködve, sűrűbb és hosszabb hajfonata van vagy pedig a fiuknak jobban tetszik? A fiatal lányok rosszmájúságának oka bizonyára a legtöbb esetben ez az utóbbi körülmény. Ugyanis a leánygyermekben nagyon hamar kifejlődik bizonyos tetszésvágy, melyet egészen másként kell felfogni, mint a fentebb említett elsődleges hiúságot.

A nő hiú, a leánygyermek is hiú *önmagára*; de a tetszésvágy csak a környezetére vonatkozik. Ebből a tetszésvágyból fejlődik ki a már most végtelenségig fokozódó rivalitás, mely éppúgy megnyilatkozik az iskolásfiúval, mint a tanítónővel vagy akár a legjobb barátnővel szemben. A „legjobb barátnő” s vele együtt ennek az életkornak a legbensőbb barátsága könyörtelenül áldozatul esik a rivalitás e nagy impulzusának. Minden fáradozás, mely ennél a pontnál neveléssel és büntetéssel akar hatni, eredménytelen marad. Ha mindjárt gonosz szerepet játszik is a mindennapi életben ennek a rivalitásnak a nagysága és foka, az a vágy, hogy a lány mindenütt a legszebb, legjobb és mindenben a legelső legyen, nem tagadható, hogy ennek néha előnyei is vannak. Arra gondolok, hogy ez a rivalitás átvivődik az iskolai életre is, aminek az a következménye,

hogy e fiatal lánykák általában jóval szorgalmasabban tanulnak, mint a hasonló korú fiúk: hiszen az iskolában is mind-egyik az első szeretne lenni, különösen az első iskolaévekben. Később ez a dolog magától igen erősen megváltozik; mert ezután az lesz az első, aki legjobban érti, hogyan csináljon magából valamit, hogyan prezentálja magát a legszebben; az lesz az első, aki legjobban tetszik a tanítónak, ha mindjárt a szellemi képességei szerint az utolsó hely illetné is meg!

*

Az eddig felsorolt jellembeli tulajdonságok természetesen egészen betöltik az ilyen korú leánygyermek lelki életét, vagyis a hetedik életévtől a tizenkettedikig. Ennek a korszaknak végén mindezen hibáknak és előnyöknek megdöbbenően hirtelen fokozódásával találkozunk. Ugyanekkor a lelki élet egyetlen irányban fejlődik tovább, melyet a testi, szellemi és lelki szépség tölt el. A relatív szépség, mely mindig a saját énré vonatkozik. Mindent, amit más hasonló korú lányoknál szépnek talál, a maga számára is igényel a hasonló korú lány, akár meg van ennek a lehetősége, akár nincs.

És ha a szomszéd Juliska vagy Annuska minden szezonban új cipőt vagy új ruhát kap, a lány nem nyugszik addig, míg engedékeny anyját rá nem veszi, hogy neki is új ruhát csináltasson. Itt veszi kezdetét egyik legnagyobb nevelési hiba! Az anya engedékenysége mértéktelenül kifejleszti a lányban szunnyadó tetszési vágyat. Ez rakja le az alapkövét a későbbi években magától kifejlődő, minden nőben meglévő pazarlási hajlamnak. Erről később majd még beszélünk. A teljesen kifejlett nővel velejáráó tulajdonság ez, melyet azonban *mesterségesen* fejlesztettek ki!

Azonban a szülőknek ez az engedékenysége még egy másik tulajdonságot is kifejleszt a lánygyermek kedélyében és lelki életében: az utánzási ösztönt, melynek a külsőségeket illetőleg majdnem csakis rossz oldalai vannak, de a tudás fejlesztése tekintetében előnyökkel is járhat, ha mindjárt ezek az előnyök nem is terjednek tovább, mint az iskolai lecke megtanulásáig vagy a többi szellemi és lelki tulajdonságok fejlesztéséig, mint

például a szépművészetek vagy a zene fejlesztéséig. Az ember úgy vélné, hogy evvel az utánzási ösztönnel és evvel a tettségvággyal együtt jár a szépérzéknek észrevehető fejlődése is; és ez talán így is van. Hiszen tudjuk, hogy a szépségnek a keresése, amint azt még majd be fogjuk bizonyítani, egyetlen és végső törekvése a nőnek legkorábbi ifjúságától a legkésőbbi korig. De azt is tudjuk, hogy a nőnek a szépsége és a társadalmi helyzete között bizonyos összefüggés van. A szépség tökéletesítése iránti és ama lehetőség iránti vágy, hogy minden segédeszköznek birtokába jusson, mely ennek a szépségnek elérésére okvetlenül szükséges, azt a vágyat is kiváltja, hogy ez a társadalmi helyzet is minél jobb legyen, mert hiszen ez képezi az alapját mind a többinek! És ha még egy lépéssel tovább megyünk e kérdés elemzésében, meg kell vallanunk: hogy a kis leányban szunnyadó és éppen megbeszélte utánzási ösztön öntudatlanul és közvetve erre a nagy társadalmi célra dolgozik.

Mert a lányka utánzási ösztöne csak a szebben, jobban öltözött és cicomázott hasonló korú társnőre irányul és sohasem a szegényebb tanuló társnőre, még ha ez értelmesség és tudás tekintetében talán ezerszer magasabban áll is. Mihelyest nincsenek szép ruhái és szép szalagjai, a társnői szemében mindjárt kisebb értékű.

*

Értelmetlen dolog volna, ha a lány legkorábbi gyermekségének még egyéb jellembeli tulajdonságait is keresnénk, melyek az ezen korbéli nő lelki életére következtetést vonni engednének. Bár közömbösnek mondtuk a gyermekkort, mégis az éppen leírt hibák és előnyök megadták a jellegét.

Azonban a fiatal lány jellemében óriási átalakulás megy végbe életének most következő korszakában, azokban az években, melyeket már a női test leírásánál a fejlődési évek korának mondtunk. Már akkor utaltunk rá, hogy a lány lassanként, bár eleinte tudatlanul, kezdi játszani azt a szerepet, melyet a természet megkövetel tőle. Beszéltünk arról, hogy lány napról-napra büszkén kíséri figyelemmel emlőinek a fejlődését s

irigyen tekint a társnőire, ha ezekről bujábban gondoskodott a természet.

Ha ezt a mindig és mindenütt bebizonyítható tényt a lélek-buvárlat szempontjából akarjuk boncolni, akkor megint csak a hiúság és tetszésvágy alapmomentumaira térünk vissza, melyeket az előbb említettünk: öntudatlan vágy, minél szebbnek látszani és tudatos törekvés, tisztán külső előnyök révén teljes értékűnek látszani a külvilág szemeiben. Már most minél idősebb lesz a lány, minél inkább halad a testi fejlődés felé, amin természetesen nem akarok mást érteni, mint az első menstruáció jelentkezését, annál inkább kifejlődnek az éppen említett tulajdonságok. Ha eddig ezek talán nem is voltak egyebek, mint valami utánzási ösztön, úgy ezek most már abszolút reális jelleget öltenek, reálisat azért, mert most már valóban nem egyébről van szó, mint arról az egyetlen vágyról: a világnak *tetszeni*, a világ által *figyelembe vétetni*.

A kislányból, akit csak úgy mellékesen elvittek minden-hová, a gyerekekből, aki eddig talán csak néhány emberre volt hatással anélkül, hogy teljes figyelemre tarthatott volna igényt, most olyan lény lett, aki *minden* embertársa előtt fel akar tűnni! Ne csak a tanuló társnők, ne csak a legjobb barátnők és kortársak nézzenek irigy tekintettel a fejlődő leányra. Nem, mindenkinek fel akar tűnni, azt akarja, hogy mindenki észrevegye és megcsodálja a — természetesen csupán testi — előnyeit. Ha eddig csak korlátolt mértékben volt meg annak a lehetősége^ hogy tetszésvágyról beszéljünk — eddig ez valóban egészen tudattalan volt és nem is volt olyan biztos igazi céljában — most már ennek a helyébe lép az egészen határozott *kacérság*. Be van bizonyítva és mindenki naponta megfigyelheti a maga körében, hogy a nőnek egyik korszakában sem olyan erős a kacérság, mint a fejlődés éveiben. Evvel azonban nem akarjuk azt mondani, hogy ezt a női jellemhez oly szorosan hozzátartozó vonást később nem találjuk meg; de mégis annál kevésbé tűnik fel, minél érettebb a nő és minél nagyobb gyakorlatra tesz szert benne. A fiatal korban tehát csak azért tűnik fel annyira, mert a lány még ügyetlenül kacér.

Ha a lányt mindeddig — élettani szempontból — gyermeknek tekintettük és ha így eddig a lelki élete is tisztán gyermekes volt, úgy az első menstruáció jelentkezése egyszerre megváltoztatja testét és lelkét. Milyen mélyenszántó lehet ez a változás, ha egy értelmetlen nevelési módszer elmulasztotta, hogy teljesítse a kötelességét és a lánynak e természeti esemény célját és értelmét megmagyarázza, mert félt a fiatal lánnyal „ilyen dolgokról“ beszélni. A legkomolyabb és szellemileg talán igazán magas fokon álló anyák még ma is azt hiszik, hogy a gölya-mese lerombolásának időpontját annál jobban választották meg, minél későbbre teszik ezt az időpontot. A minden gyermekben természetes módon ott szunnyadó kíváncsiságot a fejlődő lányban egyenesen mértéktelenre fokozzák a barátnőktől hallott igaz és hamis történetek. Ez a kíváncsiság végre is megérthető, ha meggondoljuk, hogy a fiatal lány valamelyik barátnőjétől úgyis hallotta már, hogy egy szép napon jelentékeny testi változást fog tapasztalni: vérzést, fájdalmakat, görcsöket. Ezeket a jelenségeket aztán naponként és óránként várja. A lány sejti és tudja, hogy valami végbemegy benne és ha egy szép napon arra ébred, hogy az ágya tele van vérrel, erősebb vagy gyengébb fájdalmai és görcsei vannak, akkor egyszerre megzavarja a barátnői „tudása“ és „tapasztalata“ s a szegény gyermeket valami titkos félelem és aggodalom fogja el, hogy a dolognak valóban így kell-e lennie, mint ahogyan van. Súlyos inzultus ez a lány lelki életében, akár felvilágosították, akár nem. Az előbbi esetben azért, mert most egy gondolkodás és tűnődés kezdődik, mert most a kíváncsisághoz az a tudattalan vágy társul, hogy valamivel pontosabban, többet tudjon meg ezekről a „rossz dolgokról“, melyeknek még a helyes nevét sem hallotta. A másik esetben pedig azért, mert — és ez a rosszabbik eset — aggodalommal kezd azon gondolkodni, hogy nincs-e szó valami hibáról, betegségről vagy sebesülésről? Ez az aggodalmas fejtörés aztán nagyon mélázóvá teszi az eddig vidám lányt. Tudományosan be van bizonyítva, hogy a lány lelki élete az első menstruáció idején addig nem tapasztalt mélységet ér el olyan erővel, hogy ez sokszor már a melanchóliával határos.

Amint az első menstruáción túlesett, amint lelkileg is helyreállott a lány, akkor jönnek azok a hazugságok és mesék, azok a valóságban soha meg nem történt események és élmények — nevelőnők, barátnők és szobalányok közlései — melyeknek feldolgozására és kiszínezésére a buzgó sugdolódzás órái kellenek. És még csak most jelenik meg igazán a színen a „legjobb barátnő“, ő, aki mindent tud! Mivel mindezeknél a meséknél rendszeren ilyenkor játszik először szerepet egy „királyfi“ is, ugyanekkor fokozódik a tetszés vágy és a kacérság is. Most tudta csak meg a lány igazán, hogy miért akar szép lenni!

*

Igazságtalan volna, ha el akarnám hallgatni, hogy ugyanabban a korban kezd fejlődni az igazi életkomolyság is a női lényben. Az eddigelé itt-ott még babajátékra hajlamos lány kezd valamit megérezni a természet által rendeltetésül kijelölt anyaságból. A babák iránti eddigi szeretete átalakul apró gyermekek iránti szeretetté s az ilyen korú lánynak mi sem szerezhethet nagyobb örömet, mint ha szabad neki apró gyermekekre vigyázni vagy ilyeneket gondozni. Ha egy ilyen korú lányt észrevétlenül figyelünk meg ennél a foglalatosságánál, mindig csodálkozunk kell, milyen komolyan, gondosan és szeretettel végzi ezt a munkát. Komollyá teszi a majdan eljövendő anyaság érzése s evvel együtt jár a gondolkodás komolysága is, anélkül hogy a többi tisztán női tulajdonságok feledésbe merülnének. De különösen nem a szépség, a tisztán testi szépség utáni benső vágyódás. Ebben a korszakban a lányok mértföldnyire elébe sietnek a fiúknak úgy a szorgalom, felfogóképesség, művelődési vágy, mint különösen a társasági helyes viselkedés tekintetében. Az, ami a fiúnál a kamaszévek lényegéhez tartozik, az a szilaj vágy testi erő után, hogy győztes maradhasson a kortársaival szemben, ez teljesen hiányzik a lánynál: a „Sturm und Drang“-korszak csak később áll be, bár egészen megváltozott alakban, az úgynevezett bakfisévekben. Amit az ifjúnál az erő, azt jelenti a szűznél a szépség és tudás.

*

Emlékezzünk meg még egy, sajnos, kifogásolni való körülményről. A lány fejlődési évei a velük járó titokzatos vagy legalább is titokban tartandó folyamatokkal, kiváltják a ...lányból, a hazugságra való hajlamot. Az ilyen korú lány hazudik akkor is, ha látja, miről van szó, de még inkább hazudik akkor, ha a dolgok igazi mibenállása felől való tudatlanságában saját tapasztalatoknak és élményeknek az elmondásával akarja le-tromfolni a barátnőit. Az önmagával szemben elkövetett első hazugság egybeesik a világnak szóló első hazugsággal. A lány hazudik magának, mert önmagának sem akarja megvallani, hogy valóban érdeklődik a másik nem iránt, ami az első nemi ingerületekkel magyarázható meg. De még jobban megcsalja a világot, mikor a másik nem iránti ezt az érdeklődést valami helytelen és hallatlan dolognak tartja s a szülők elől is gondosan el akarja titkolni. Ez a korszak és az első bakfiséveknek ezután következő első korszaka bizonyára egyetlen nő életében sem múlik el ártatlan „szerelmi levélkék“ nélkül, titkos randevúk nélkül az iskolához vezető úton, a jégen vagy másutt. Az első hazugságok kora ez, melyek nélkül majdnem elgondolhatatlan egy nő élete.

Ha a fiatal lány el érte is a testi érettségét abból a szempontból, hogy az első menstruáció természeti folyamata megadta neki a lehetőséget a teljes szaporodási tevékenységhez, még mindig nagyon távol van attól, hogy lelki szempontból elérte légyen az érettséget. Hiszen éppen a bakfisévek azok, melyekben hajlandók vagyunk a fiatal lánytól minden komolyságot, minden mélyebb gondolkodást, a saját énjének minden tudatát megtagadni.

Ezeket a bakfiséveket szívesen hasonlítják össze a fiatal fiúk kamaszéveivel, pedig ebben a korban ég és föld különbség van a két nem között. Az a vadság, nevetlenség és féktelenség, mely a fiatal fiúnál minden bilincstől mentesen a legmerészebb csínyeket és a legmeggondolatlanabb tetteket váltja ki, a fiatal lány életében csak abban nyilvánulnak meg, hogy a végtelenségig fokozódik a vágy egyetlen cél után: mindig szebbnek, elmésebbnek, föltűnőbbnek lenni, mind nagyobb mértékben magára vonni a világ, a tanítók és nem utolsó sorban a másik

nem érdeklődését. Olyan törekvés ez a nő érzéki elejében, mely tagadhatatlanul a legbensőbb összefüggésben van a szekszuális területtel most inkább, mint valaha.

A testi megérés ugyanis magától értődően meglobogtatta egy kicsit a nemi élet első lángocskáit és felébresztette az első ingerületeket, ha még oly fáradságosan nyomták is el ezeket. Az eddigi, csupán apróbb külsőségekre szorító hiúsági kitérősek lassankint bejutnak abba a hajózási csatornába, mely a nőt egész életén át elkíséri s melyet divatörületnek neveznek? Egy csokorral több vagy kevesebb, az nem mindegy a fiatal bakfisnak, a divattal akar tartani, már tudja, hogy nőtestvérei mind néma rabszolgái ennek a láthatatlan hatalomnak s szívesen sőt buzgón hajtják fejüket az igájába. A hiúság átalakul szépítési vággyá, mely nemcsak a ruházatra szorítkozik, hanem dolgozni kezd az egész test szépítésén. Itt az európai nőnél, tehát a fehér kultúremler bakfisainál is, a teint ápolása annyira előtérbe lép, mint a kínai nőnél a lábak szándékos és erőszakos eltorzítása. Kínában a normális láb egy fiatal lánynak éppen olyan ijedelmet és szomorúságot jelentene, mint például nálunk a torzító nyári szeplők! Vájjon a mellkas befűzése, egy minél vékonyabb deréknak a létrehozása a fűzőpáncéllal nem egy fokon állanak a hottentottáknak avval a szokásával, hogy az orrukat erőszakosan laposra nyomják, a testnek egyéb részeit is erőszakosan megváltoztatják, csakhogy a külső szépségüket emeljék.

És ha még tovább akarnánk menni, akkor meg kellene emlékeznünk a mesterségesen előidézett túlságos elhízásnak azokról a példáiról, melyeket könyvünk első fejezetében már megemlítettünk s melyeket a Viktória-tó nyugati partjai körül lakó népeknél találunk; bizonyára ez sem egyéb, mint divatörület. Miután minden divat, a férfidivat is, végeredményben nemi alapokon nyugszik, úgy a bakfiskorban hirtelen föllépő vágyat a modernség után szintén a nemiség ébredésére kell visszavezetnünk. Modernség utáni vágy! Nincs ebben már benne az a tény is, hogy a bakfis élete, egész föllépése és szokásai ettől kezdve a divatnak vannak alávetve? Gondoljunk csak arra, mennyit sportolnak manapság a jómódú lányok, Gondol-

junk arra, hogy egyes fiatal lányok, még ha nem is igen talál-
nak benne élvezetet, hódolnak a ski- és ródli-sportnak, mert
ez „modern“. Gondoljunk továbbá arra, hogy sok sápadt és
vérszegény lány órákon át úszik a tengerben, nehéz hegyi
túrákat csinál izzó melegben, nem mintha valóban élvezetet
találna ebben, hanem mert ez „modern“. És ha az orvos ezerszer
megmondotta is, hogy milyen ártalmas a sportnak ilyen
módon való űzése, minden tudása és minden orvosi befolyása
ellenére is mégis ő marad alul a divat elleni harcban s a végén
még azt mondják rá, hogy „nem modern“.

*

Hiba volna azt hinni, hogy a fiatal lánynak ezek a tulajdon-
ságai csupán az úgynevezett jobb osztályoknak a privilégiumai.
A szolgáló lányt, a gyári munkásnőt éppúgy leigazza a divat
mindenhatósága, mint a felsőbb osztályok lányait. Még a falusi
lány sem tud ellentállani azoknak a csábításoknak, melyeket
a városi embereknel látott. Elhagyja a szülői házat, a falut,
hogy a városban szolgálhasson, nemcsak azért, hogy pénz
keressen, hanem, hogy a divatnak hódoljon.

Divat tekintetében jellemző erre a korra, hogy a bakfis
szakadatlanul arra törekszik, hogy „hipermodern“ legyen, több
akar lenni, mint divatos! És ha a divat például azt írja elő,
hogy a szoknya csak a bokáig érjen, akkor a bakfisnál jóval
a bokán felül ér csak, mert hiszen hipermodern akar lenni!
A túlzásnak ez a szelleme azonban megnyilatkozik ennek az
életkornak egyéb cselekedeteiben is. A valaha megfigyelt leg-
nagyobb lelkesedésnek a kora ez minden dolog és minden ember
iránt, akik újonnan lépnek be a bakfis látókörébe. Gondoljunk
csak arra, hogy minden énekesnek, énekesnőnek, művésznek,
egyszóval a nyilvánosság előtt szereplő híres embernek mennyi
lelkes imádója van, akiknek nagyrészt a bakfisok teszik.
Semmisen oly „bájos“, olyan istenien „szép“, olyan „szere-
tetre és bámulatra méltó“, mint altisztéit művész, ha mindjárt
egy pillantásra sem méltatja a bakfist. A művészet és különösen
a színház bámulata csak elválaszthatatlanul kapcsolatos evvel
a korról. Bizonyára a mindjobban fejlődő művelődési ösztön-

nek is van része ebben, de éppen olyan bizonyosan részük van a lánylélek legmélyén ébredező, oly gondosan titkolt nemi ingerületeknek is. Ez az oka annak is, hogy a bakfis, olyan túlzottan rajong egy-egy tanáráért, a papjáért, valamelyik művészáért.

Nem akarok tovább is időzni ennél a pontnál, mert éppen az ébredező nemiség oly sok érdekességgel szolgál, hogy később még nagyon sokat beszélünk majd róla. Itt csak a lélek és a jellem leírása a dolgunk. Ugyanezért kerülöm azt is, hogy bővebben foglalkozzam a bakfiskori szerelmek különböző árnyalataival — ez sem tartozik ide — de beszélnem kell mindazokról a dolgokról, melyek belőle erednek, melyek a bakfis lelki életére elhatározó befolyásúak.

Már előbb beszéltünk arról, hogy hiúság, tetszésvágy és kacérság mind az ellenkező, tehát a hímnemre irányulnak. Csak ennek a számára cicomázza magát a lány, csak neki akar tetszeni. Azonban a tetszés még nem minden! A lány, a *nő* imponálni is akar a férfinek, uralkodni akar rajta és e cél elérésére semmi eszközt sem talál elég rossznak, vagy mondjuk óvatosan, elég jónak. Mintha a nő már csírában magával hozta volna ezt, már a bakfisévekben lassankint kifejlődik a nőben egy bizonyos technika, melynek egyetlen célja a férfinek tudtára adni, hogy a női lény, bár mindig újból meg kell hódítani, ilyen hódítás után sem tűri az uralmat, sőt ő akar uralkodni. A fokozódó érettséggel együtt a lány kacérsága mindinkább jól átgondolt és gondosan kiépített alapokon nyugszik és átalakul a férfire folyton hatással levő ingerek technikájává, az ingerek rendszerévé, mely az áldozat, vagyis a férfi fogékonysága szerint változik az erejében és módszerében. Minél inkább áldozatul esik a hímnem az ingerek e rendszerének, annál jobban fokozza a lány a technikáját. Mintha csak máris valami lelki kielégültséget okozna a lánynak az, hogy minél több „áldozata“ akad. Itt is megint versengés indul meg a kortársnők között a lányok itt is az imádók minél nagyobb számával akarnak imponálni, „még akkor is, ha magára a lányra ez „áldozatok“

közül egyik sem tett benyomást. Itt ugyanis a szám dönt és nem az érzés; ez csak később jön meg. Huncutkodva és a korával járó könnyelműséggel kérkedik a bakfis hódításainak, áldozatainak számával, de csakis a számával. És ezt az etikai szempontokból bizonyára nem helyeselhető vágyat a „hódítások” után még csodálja és dicséri a lány környezete. Azt hiszem, hogy még a legértelmesebb anyát sem teheti boldogabbá valami, mint az, hogy az ő tizenhatéves lányának több imádója van, mint más anyák hasonló korú lányainak. Ha meg éppenséggel eljött az ideje annak, hogy ugyanez az anya az első házibálra viszi el a lányát, milyen boldogan sugárzik az örömtől, mikor másnap reggel összeszámolja a sok elhervadt virágot, mikor örömmel állapítja meg, hogy az ő lánya több virágot kapott, mint egy másik hasonló korú és talán csinosabb lány. Az anya örül a lánya hódításainak, új diadalokat él meg a lányával^ büszke a gyermekére! Ki sejtené, hogy emögött is tisztán nemi bázis keresendő és található?

*

Lassankint elsimulnak a hullámok a bakfis vadul viharzó lelki életében. Egy kissé leülepszik és kiegyenlítődik-az, amiből nagyon sok volt a bakfis lelkében s kiegészülnek azok, amikből kevés volt s végre előttünk van a teljesen kifejlett lány képe. Az a könnyelműség, mely a férfiakkal szemben a kacérságban, tetszésvágyban, hódítási vágyban és meggondolatlan cselekedetekben nyilvánult meg, lassankint tért enged a komolyságnak, a női rendeltetés tudatosságának.

Akár jómódú szülők gyermeke a lány, akár foglalkozást kell választania, tudja, hogy az ő tulajdonképpeni rendeltetése az, hogy feleség és anya legyen. Ez a komolyság kiterjed a lány egész lényére és jellemére s megnyilvánul egész viselkedésében. Az élet helyes megértésére irányuló törekvés, mely eddig csak kíváncsiságon és homályos sejtésen alapult, most mélyebb vágyódássá alakul át: megismerni az igazi életet szenvedéseivel és örömeivel együtt. Hiszen minden női lélek mélyén öntudatlanul is az a hit dolgozik, hogy tulajdonképpen mégis csak öröme született. Míg a fiatalember már kezdettől fogva

tudja vagy legalább is tudnia kellene, hogy egész életét vagy életének a legszebb éveit munka és gond tölti ki, addig a női lény nem hisz az élet szürke oldalában vagy legalább is nem szívesen gondol rá. Legalább is nálunk kultúrnépeknél.

Mennyivel másképpen van ez az úgynevezett vad népeknél. Az itt uralkodó erkölcs a nőt úgysem tartja többnek, mint annak a hűséges társnőnek, aki egész életén át a férjét szolgálja. Egy néger lány lelkében bizonyára sohasem ébred olyan gondolat, hogy neki más sorsa is lehetne, mint a törzs többi asszonyainak, akik igavonó állatok módjára dolgoznak. Mi azonban inkább a kultúrnővel akarunk foglalkozni és itt egészen másként áll a dolog.

Hogy házasság és anyaság a nő igazi hivatása, természetből való rendeltetése: ez a megismerés mind tisztább lesz az érett lány előtt. Míg eddigi életét gondatlanság és szilaj csínyek töltötték ki, most hirtelen arról kezd gondolkodni, vajjon be tudja-e majd tölteni ezt az igazi hivatását? Bár továbbra is vak rabszolgája marad a vérében keringő tipikus női tulajdonságoknak, a cicomázásnak, kacérságnak és divatnak, mégis a gondolkodása ebben a tekintetben is komolyabb pályákra terelődik. A lány azt hiszi, hogy a divattal kell tartania és szívesen tart vele. A tetszésvágya továbbra is megmarad. Míg azonban *előbb* minél több férfire irányult a tetszésvágya, ez most olyan irányba terelődik, hogy csak egyetlenegynek tessék. Annak, akinek el kell jönnie, hogy a lányt asszonnyá tegye, hogy a lány életében lerakja azt az alapkövet, melyre a házasság, a család fölépülnek. És ámbár még ez a törekvés sem mentes attól, hogy így vagy amúgy fölébe kerekedjék a társnőinek, mégis a kifejlett lány életében a gondolkodás, érzés és cselekvés komolysága az alapvonal. Ez az a kor, mikor a korábbi évekkal ellentétben a lány arra törekszik, hogy inkább mély tudással és jellemének nemességével hasson, mint pusztán külsőségekkel. De ugyancsak ez az a kor minden nő életében, amikor annak a lehetőségnek a megszerzésére törekszik, hogy abban az esetben is hasznos tagja legyen az emberi társadalomnak, ha esetleg nem jön el az a bizonyos férfi. Azt gondolom evvel, hogy csak a szellemileg teljesen fejlett lányban lesz tudatossá, hogy a meg-

váltását nem csupán egy férfitől és a házasságtól várhatja. Bizonyára benne van a mai kor szellemében, hogy még jómódú, szülők is, akik azelőtt a lányukat csakis férjhezmenésre nevelték, most igyekeznek valami kenyérkereső pályára nevelni a lányukat. Akár úgy, hogy elméjének természetes képességeit fejlesztik ki, akár úgy, hogy más ismereteket szereztetnek vele, melyek függetlenné teszik a férfiaktól. Ám ez a függetlenség mindig viszonylagos marad.

*

Így jutottunk el egészen váratlanul egy olyan fejezethez, mellyel kissé alaposabban kell foglalkoznunk, a világot átfogó emancipáció-kérdés fejezetéhez. Mint minden új elmélet és új mozgalom, ősi kezdeteiben ez is túllőtt a célon. Előharcosai — és itt igazán több mint magától értődő, hogy az első vezetők nők voltak — csak egy csatakiáltást ismertek: „Megszabadulni a férfitől!” Pedig ebben a jelszóban máris egy óriási lehetetlenség van. Mikor Weininger „Nem és jellem“ című művében a nő lelki életét ég jellemét a F és N tényezőkből, vagyis a férfi és női tényezőkből összetettnek mondja és azt állítja, hogy az életben megnyilvánuló eredmény az F vagy az N túlnyomó voltától függ, úgy bizonyára sok igazság van ebben a beosztásban. Minden nőben, még ha maga a megtestesült nőiesség is, mindig található néhány jellemvonás, melyeket tipikusan férfiasoknak kell mondanunk. Ez a férfias jellemtenyező az, melynek kisebb vagy nagyobb erősségétől függ a lehetősége annak, hogy a nő az életben valóban férfias önállósággal megállhat-e.

Csakis ettől függ! Az emancipáció szélsőséges harcosai mindazok a nők, akik hangosan kiabálják, hogy „szabadulni a férfiaktól!”, mind rövidre vágott hajjal tetszelegtek és lehetőleg vastag szivarral a szájukban, ők, akikben annyi férfiaság egyesült, annyi F a Weininger értelmében, de azért a lényegükben nők maradtak, ők voltak azok, akik mit sem akartak tudni a férfiakról, ők érezhették így, mert ami a saját személyüket illeti, tipikusan férfias érzésűek voltak. Azonban nem lett volna szabad megfélemleniük arról, hogy ezer és ezer nőben több a

veiningeri *N*, vagyis a nőies elem, tehát hogy ezek igazi nők maradtak! Ami a férfinőknek szép és jó volt, amiről azt gondolták, hogy ők meg tudják csinálni, az sehogy sem volt a társnők testére szabva. És ha még tovább boncoljuk ezt a kérdést, akkor minden előítéllettől mentesen meg kell vallanunk, hogy minden tudás, minden valóban nagy dolog mindig férfiktól eredt vagy legalább is férfiak inspirálták. Ha egyes kiválasztottak — már amennyire a férfinőket kiválasztottaknak tartjuk — megvalósíthatónak tartják is a „szabadulni a férfitől!” jelszót, minden *komoly* hivatásnak a tanítómestere mégis csak a férfi marad. Hacsak nem gondolunk azokra a foglalkozásokra, melyek kizárólag a női kézi ügyességre vannak bízva.

Nagyon kellemetlen volna számomra, ha e rövid fejtegetések azt a benyomást keltenék, mintha én ellensége volnék az emancipációnak; semmi esetre sem vagyok az. A nőt igenis a saját lábára kell állítani, nem szabad, hogy a nő a férfitől függő helyzetben maradjon, a nőnek nem szabad elrabszolgásodnia. De igenis ellensége vagyok és maradok annak az indokolatlan jelszónak: „szabadulni a férfitől!” s ebben a nézetemben találkozom a jelenkor legkiválóbb gondolkodóival és tudósaival. Lehet, hogy a nő önállóságra jut, lehet, hogy meg is tartja ezt az önállóságot, lehet, hogy a fiatal lány egyetlen alkalmat sem mulaszt el, hogy megteremtse egy ilyen önállóságnak az alapját. Mindez azonban csak bizonyos kereteken belül lehetséges, azoknak a foglalkozási ágaknak a keretein belül, melyek a nő lényének, testi alkatának és ellent álló képességének megfelelnek. És ha például egy orvosnő a szellemi képességeivel, szorgalmával tudásával férfikollégáinak százait múlja felül, az operációsasztalnál, egy nagy életveszélyes vérzésnél, minden tulajdonsága felmondja a szolgálatot. Fel kell mondaniok a szolgálatot már csak azért is, mert abban a pillanatban, mikor nagy veszélyről van szó, mikor hirtelen és energikusan kell cselekedni, akkor a benne szunnyadó weiningeri *F* egyszerre mintha teljesen eltűnt volna!

Ha evvel szemben azt vetnék ellenem, hogy nagyon is szélsőséges példát választottam az álláspontom igazolására, kész vagyok egy másik ténnyel megerősíteni ezt a szemrehányást. Nincs egyetlen nő, bármilyen életkörülmények között éljen is, aki a havi menstruációja idején ne volna testileg és lelkileg kevésbé munkaképes. Hogy megint az orvosnő példájára térjünk vissza, hogyan kívánhatjuk a menstruáló orvosnőtől, aki maga is a legerősebb görcsökben szenved, hogy éjjel felkeljen az ágyából, szélben, fagyban kimenjen, hogy segítsen másvalakin, aki talán csak erősebb fogfájásban szenved? Nem fog felkelni, nem azért, mert nem akar, hanem mert nem tud. Az N legyőzi az F -et! A tisztán testi N győzedelmeskedik a lelki F fölött! A nő testalkata és természeti folyamatai szabják meg tehát elsősorban a női nem foglalkozási lehetőségeinek és képességeinek a határait. Lehetőség pedig van túlon túl elegendő! A nő tehát a különben jogos emancipációs törekvések mellett is maradjon csak nő.

Könyvem következő szakaszában még egyszer vissza kell majd térnem erre a kérdésre és ott be kell bizonyítanom, hogy a nő nemi élete is lehetetlenné teszi egyes hivatások teljes mértékű betöltését.

*

E kis kerülő után térjünk vissza ismét eredeti témánkhoz. A kifejlett lány komolysága tehát lassankint azt a meggyőződést érlelte meg benne, hogy létének bizonyára nem szabad kizárólag azokra a képzelt értékekre felépítve lennie, melyek keretében eddig mozgott, hogy a világ ennél sokkal többet kíván tőle és pedig joggal. A világ teljes értékű, egész embereket akar s ugyanúgy a természet is.

Az életfelfogásnak ez a komolysága a saját személyéről lassankint átmegegy a körülötte történő eseményekre és a többi emberekre is. Ami a bakfis életében régebben csak kíváncsiság és szenzációhajhászás volt, az most szüntelen vágy lesz, hogy a mindennapi élet eseményeit helyesen értékelje s ezekből tanulságokat vonjon le. És ha azelőtt a bakfis barátnőinek minden szerelmeskedéséről tudni akart, hogy mindig valami

új szenzációsat, nevetségeset, huncutságot találhasson ki, most a teljesen fiatal kifejtett fiatal lány szívesen ül együtt eljegyzett vagy férjhez ment barátnőjével, szívesen hallgatja ennek az elbeszéléseit, hogy ezeknek hasznát vegye. ..., ha mindjárt csak erotikus vagy nemi szempontból is. Ennek a tényezőnek ugyanis mindig igen fontos szerepe van. Mohón várja a nászútról visszatérő barátnőt s még mohóbban az első alkalmat, amikor ez neki mindent elbeszél. Pusztán kíváncsiság ez, vagy bizonyos mérete-kig tudásvágy is? Nem könnyen megérthető-e ez az egyenesen jellemzőnek mondható kíváncsiság, ha meggondoljuk, hogy végre is minden lány ugyanazon cél felé törekszik ... a házassági cél felé. Bátorkodom erre a kérdésre igennel válaszolni, mint ahogy az a meggyőződésem, hogy minden fiatal lányban valami meghatározhatatlan ösztön szunnyad: bizonyos prak-sziszra vagy technikára szert tenni a férfiakkal szemben. Hiszen a szűz most már csaknem naponta hallja valamelyik másik nőtől, milyen „fontos“ az az életben, hogy a „férfiakat helyesen kezelje“. Most aztán arról van szó, hogy a „helyeset“ és a „keze-lést“ valahogyan és valamiképpen megtanulja. Pedig hát minden erre irányuló kísérlet ellenére sem lehet ezt csak úgy eltanulni. Minden elv és minden kísérlet csütörtököt mond, mikor eljön „ő“, az igazi, mikor a lány megtanulja, hogy másként jön, mint azt ő valaha is elgondolta. Pedig hát majdnem mindig másként jön . . .

A fiatal lány komolyságához, tipikus kíváncsiságához, mind jobban lehiggadó lényéhez nemsokára egész életének, főleg a lelki életének bizonyos nyugtalansága társul. Ennek a jelenségnek az alapja bizonyára szexuális téren keresendő és található meg. Gondoljuk csak meg, hogy a fiatal lány, a ter-mészetbúvár szempontjából, az első menstruációja óta nemileg teljes értékű és hogy minden menstruáció, különösen az első napokban megfigyelhető lelki depressziók mellett bizonyos mér-tékig mindig forradalmi hatással van a lány nemi életére. És jaj akkor, ha ez a hatás túlságosan nagy, ha a küzdelemből való megváltás nem történik meg idejében a lány belsejében. Az önmagával való súlyos lelki küzködés, az elégedetlenségnek, a csekélyértékűségnek az érzete megőrlik az eddig derült

lényt, sőt nem is olyan ritkán súlyos melancholiára vezetnek. Akárhogyan gondolkodják is valaki a nevelési módszerekről és akármilyen szempontból becsülje is a fiatal lányok szabad szerelmét és szabadságát, tagadhatatlan, hogy a kifejlett lány életében a nemiség vette át az uralkodó szerepet. Azt a szerepet, mely a vallás és a társadalom minden parancsánál és minden tételénél hatalmasabb. A női lélek bűvárának mindig szem előtt kell tartania ezt a tényt és sohasem szabad erről megfelednie. A jólnevelt szűz lány mindig igyekezni fog mindenféle szekszualitást eltitkolni. A valóságos vagy csak színlelt tapasztalatlanság megcsalhatja ugyan az elfogulatlanokat, de a kutatónak sohasem szabad megfeledkeznie arról, hogy egy ember lelki életét milyen hatalmasan befolyásolhatja az ébredő, de még sokkal hatalmasabban a felébredt és erőszakkal elnyomott szekszualitás.

*

Ez a mindenhatóság váltja ki azokat a lelki elváltozásokat is, melyeket gyakran megfigyelhetünk a menyasszonyság alatt. Hiszen most nemsokára valósággá válik minden, ami eddig *el* volt tiltva a fiatal lánynak, amire még csendes magányosságában sem volt szabad gondolnia. A szerelemnek, a női lét rendeltetésének nagy titka végre megoldódik, még pedig a világ tudtával és beleegyezésével s megoldója a kiválasztott férfi! És ha eddig azt kívánták a fiatal lánytól, hogy vak vagy tudatlan módjára járja végig az életet vagy legalább is úgy tegyen, mintha vak volna, most a drága kedves „világ” megengedi, hogy vége legyen ennek a csalásnak. Hiszen az egész nem is volt egyéb, mint csalás, melyet a lány önmagával szemben követett el, mert az egész világ megkívánta tőle. Hiszen ezen a csaláson alapul a fiatal lány szemérmessége is, ami szándékos, belénevelt dolog. Gondoljunk csak arra, hogy mindaz, amit mi kultúremlerek szemérmetlennek tartunk, a civilizálatlan népeknél természetes dolognak számít. Nagy hiba volna a természeti népeket durváknak mondani csak azért, mert a mi értelmünkben vett szemérmességet nem ismerik. A nyersség bizonyára nem abban van, hogy ezek a népek meztelenül járkálnak, hogy

a mindennapi természeti szükségleteiket, sőt a nemzés aktusát is szabadon az egész világ előtt végzik el. Mindez csak a mi szempontunkból látszik nyersnek, mert mi megszoktuk, hogy mindent, ami a nemi étellel és a nemi szervekkel valamilyen összefüggésben van, „szemérmetlennek“, „csúnyának“ mondjunk, mert hozzászoktunk, hogy ebben a tekintetben magunkat s a környezetünket szándékosan megcsaljuk, legalább is addig, míg egy házasságkötés vagy egyházi áldás mindent meg nem enged. A fiatal lánynak tehát csak azért kell szemérmesnek lennie, mert a világ így akarja; csak azért kell elpirulnia, mert megvárják tőle a szemérmességnek ezt a jelét. És minél szemérmesebb a lány, annál többre értékeli a világ és az, aki egykor majd a férje lesz és aki előtt annak idején úgysem marad majd semmi sem titokban. Sőt a dolog annyira megy, hogy a világ által megkívánt ez a szemérmesség a fiatal lányban bizonyos mértékű képmutatást vált ki önmagával és a világgal szemben. Bár a fiatal lány olvasmányai és a jóbarátnői elbeszélései révén „mindent“ tud s kivétel nélkül mindegyik ért a képmutatás nagy művészetéhez s mindegyik tud úgy tenni, mintha tizenkilencedik éve ellenére is megmaradt volna egy hatéves gyermek tudásbeli nivóján. És ha még olyan szemérmesen lesüti is a szemeit, ez a külső jel nem mindig áll összhangban avval, ami a lány belsejében megy végbe. Hiszen ez rettenetes is volna! Ám mit csináljon a fiatal lány? A világ szemében nincs bosszantóbb és lealacsonyítóbb dolog, mint egy „szemérmetlen“ lány. A „jó“ világ megkívánja a szemérmességet: Isten nevében, legyen meg hát neki! És a világgal együtt „ő“ is egy egészen tapasztalatlan, folyton piruló, felnőtt kislány után vágyódik. Ez aztán az igazi komédia!

*

Tévedés volna azt hinni, hogy ez a szándékos, mintegy mesterségesen kinevelt szemérmesség meg az okvetlenül velejáró képmutatás kizárólag a jobbmódú osztályok privilégiuma. Nem, megtaláljuk ezt ugyanilyen mértékben az alsóbb osztályok lányainál is, akár a falusi lányoknál is, bár lényeges el-

téréssel. Itt az életkornak az a határa, ameddig a szemérmeséget és a képmutatást megkövetelik, éppúgy alábbszállott, mint ennek a tartama. És ha az úri társágbeli lány órákon, napokon, sőt hónapokon át tudja folytatni a képmutatást, a parasztlánynak teljesen elég belőle egy óra. És ha a magasabb osztályok lányánál az kell, hogy házasság és egyház szankcionálják az érzelmeit, hogy végérvényesen szakíthasson evvel a szereppel, úgy az alsóbb osztályú és kultúrájú lányoknál a természet nyelve erőteljesebb, mint a jó társaság által kitalált és gyakorolt illemszabályok.

El kell ismerni, hogy ennek a belénevelt szemérmességnek jó oldalai is vannak. Eszem ágában sincs, hogy evvel a szándékos képmutatást helyeseljem. De így a lánynak némi etikai érzéke van az iránt, hogy legalább a testi tisztaságát megőrizze azon férfi számára, aki majd a gyermekeinek apja lesz. *A testi tisztaságot.* Mert lelkiileg egyetlen kifejtett lány sem tiszta, ha ugyan tisztátalanságnak lehet mondani a szekszuális és erotikus kérdések és dolgok ismeretét. Pedig ezt tisztátalanságnak mondják, kárhóztatandó jogtalansággal. Bár áthatná már egyszer a szülőket és nevelőket az a hit és meggyőződés, hogy a kezdetleges természeti folyamatok ismerete sokkal többre becsülendő, mint a belénevelt és szándékos hazugság és képmutatás.

Ámbár én magam hoztam fel oly sok ellenvetést, mégis ez a női szemérmérszet mérhetetlen jelentőségű a férfiszexuális nagyságára és kifejlődésére. Ez tagadhatatlan tény, melyről számtalan terjedelmes munkát is írtak már. Stendhal „De l'Amour“ című tanulmányának 26. fejezetében következőképpen nyilatkozik erről a témáról: „Nyilvánvaló dolog, hogy a szemérem háromnegyedrészen szerzett tulajdonság; talán csak ez az egyetlen a civilizációból született törvény van, amelyik csak jót jelentett a világnak. Megfigyelték, hogy ragadozó madarak ivás közben elrejtőznek, mert ilyenkor a fejüket vízbe kell dugniok és ebben a helyzetükben védtelenek. Ha figyelembe vesszük azt, ami Tahitiban történik, akkor a szemérmérszetre nem talál az ember más indokolást. A szerelem a civilizáció csodaműve. A vadak és a barbár fajták között csak a legdurvább formájú fizikai szerelmet találjuk. A szemérm-

érzet ad tápot a fantáziának és lehel új életet a szerelembe. A szeméremérzetet az anyák már korán beoltják a kislányokba és pedig különös buzgósággal, azt lehetne mondani „esprit de corps“-ból. Már eleve öröködnék a jövőendő szerelmes lény boldogságán. A tartózkodó, gyengéd lelkű nő számára nincs nagyobb tortura, mintha egy férfi jelenlétében kell olyasvalamit tennie, amiről azt hiszi, hogy pirulnia kell miatta. Meggyőződésem, hogy egy büszke nő ehelyett ezerszer inkább meghal. Egy kis szabadosság, amit az általa szeretett férfi vele szemben megenged magának, egy pillanatra talán nagy élvezetet szerez neki, de ha úgy véli, hogy emiatt a férfi kevesebbre beesüli, vagy akárcsak azt hiszi, hogy ez a szabadosság a férfinak nem szerzi meg a legnagyobb elragadtatást, keserves megbánás marad vissza a szívében. Az átlagon fölül álló nőnél mindent el lehet érni — nagyon tartózkodó viselkedéssel. A játék nagyon egyenlőtlen, mert a nő egy kis élvezetért, azért a kis előnyért, hogy szeretetreméltónak mutatkozzék, kínzó gyötrelmek, keserű megbánás és intenzív szeméremérzet lehetőségének teszi ki magát, ami még a szerelmesét is kevésbé kedvessé teszi előtte. Egy vidáman és gondtalanul eltöltött estét ezért követ sokszor keserűség. A szerelmes megpillantása, akivel szemben ebben a tekintetben talán túlmént a határon, néhány napra kínos érzelmeket hagyhat hátra. Csodálkozhatunk-e akkor azon, hogy ez a szokás oly rendkívül hatalmas a nőknél, ha meggondoljuk, hogy ennek legkisebb áthágása is ilyen nagy szenvedéseket vált ki? A szeméremérzet a szerelem anyja, ebben van az értéke. Ami pedig ennek az érzésnek a mechanizmusát illeti, mi sem lehet egyszerűbb; a kedélyt egészen eltölti a szeméremérzet, úgy hogy a vágyra nem is marad hely. A kívánságok el vannak tiltva, mert a kívánságok cselekvésekre vezetnek. Nyilvánvaló, hogy minden büszke és gyengéd nő — két olyan tulajdonság, melyek mint ok és okozat rendszeren együtt jelennek meg — kénytelen a hidegség allűrjét felvenni, amit az emberek aztán prudériának neveznek. A szeméremérzés hatalma olyan erős, hogy a szerető gyengéd nő a kedvesének inkább cselekedetekkel, mint szavakkal árulja el magát. Ami veszedelmes van a szeméremérzetben, az abban áll, hogy állandóan képmutatásra vezet“ . . .

Egyelőre csak ennyit a szeméremézeretről és a szemérmességéről. Hiszen evvel a témával úgyis bőven kell még majd foglalkoznunk a legközelebbi fejezetben.

*

Mikor felébred az első igazi hajlam — szándékosan nem ejtem ki a szerelem vagy szerelmeskedés szavakat — az a megismerés, hogy ez vagy az a férfi, aki most belépett a fiatal lány életébe, élettárs, oltalmazó, férj és apa lesz — akkor minden nő lelki életében óriási átalakulás megy végbe. Mindazok a kérdések, melyek a tágabb értelemben vett nemiséggel foglalkoznak, talán nagyobb szerepet játszanak az altudatban. De mindazok a kérdések, melyek az eljövendő és lehetőségben mindjobban közeledő anyaság kérdésével függnek össze, most már egészen a gondolkodás előterébe lépnek. Odáig megy ez, hogy egy olyan fiatal lány, aki házasságon kívül nemi érintkezésbe lép egy férfivel, még akkor is a védőjének és vezetőjének tekinti ezt, ha akármilyen okból sohasem is esett szó köztük házasságról. Nemcsak a szívben ébredő érzésekről van itt szó, hanem arról a megismerésről, hogy ez a férfi az, akit szívesen ajándékozna meg gyermekkel. Tehát hirtelen az anyaság érzete ébred fel benne, de ugyanakkor az a vágy is, hogy jó élettársnő, jó feleség legyen.

Ezek azok az érzések, melyek altruisztikus alapokon nyugodnak. Ám szerepet játszik itt az egoizmus is! A lány igyekszik szabadulni a mindenféle hivatott és hívatlan személyek gyámkodásától. Vágyódik arra, hogy a saját életét élhesse és senki másnak ne tartozzék számadással, mint magának és a férjének. Hiszen gyakran ez az önállóság utáni vágy az oka annak is, hogy olyan sok házasság jön létre az egymáshoz való vonzódás minden benső érzése nélkül. A lány — különösen amint az évek kissé előhaladnak — jóllakik avval, hogy mindig megfigyeljék, mindig kritizálják, szabadság nélkül éljen és csak azt szabadjon tennie, ami másoknak kellemes. Az életnek és az életszükségleteknek mind komolyabbá váló felfogása nagy vágyat vált ki a lányból és teljesen elfelejteti vele, hogy mint feleségnek is bizonyos felelősségérzetet kell magára vállalnia, igaz,

hogy csak egyetlenegy emberrel szemben. Ez a felelősségérzet azonban éppen olyan kicsinyre zsugorodik össze, mint a férfinek erre vonatkozó követelményei, amennyiben azt az életközösséget a benső együvé tartozás érzése járja át. Megint csak szándékosan kerülöm a „szerelem“ szót. Mert nagyjában és egészében ez sem egyéb, mint körülírás, mint gyűjtőfogalma a kölcsönösen akart szexuális érzésnek. Az egymáshoz tartozandóság érzése azonban az ilyen „szerelem“ nélkül is egy egészé olvaszt össze két emberfiát, hamarosan elnémítja a vágyaikat és szokásaikat, majd megint nagyon is hangossá teszi ezeket egyetlen cél érdekében . . . annak a képzelt értéknek az elérésére, amit „boldogságnak“ neveznek.

*

A fiatal lány tehát, hogy egy közönséges szóval éljünk, „házasságképes“ lett. Ha ezt a szót az igazi értelme szerint akarnánk elemezni, akkor egyszerűen meg kellene vallanunk, hogy nincs is semmi értelme. Ugyanis a házasságképesesség természettudományi szempontból egybeesik a szaporodási képességgel, ez pedig semmiképpen sem a világ jóváhagyásától függ, hanem a testi képesség megszerzésétől, a szabályszerű menstruációk beálltától. Különböző emberfajtáknál nem egyidőben áll be. Ha a fekete fajták lányai már olyan korban, melyet mi még nagyon is gyermekornak számítunk, tehát nyolc vagy kilenc éves korukban megkezdik a nemi érintkezést, ha már az első menstruációk jelentkezésekor mindenféle ceremóniák között férjhez mennek, úgy ez a szokás és ez a kor éppúgy önkényesen van megválasztva, mint más fajtáknál a tizenhetedik vagy tizenkilencedik életév. A szónak átvitt értelmében akkor házasságképes egy lány, ha szellemileg, jellemben és tudásban elérte az érettségnek azt a fokát, hogy tudatossá válik benne, milyen nagy és fenséges szerepre van kötelezve az anyatermészettel szemben. Az ilyen lánynak nem a szép féktelen életet, nem a jövőnek oly pompás színekben megjelenő álmait kell szem előtt tartania. Nem! A házasság, a benső együvé tartozás, a benső együttélés a szabadon választott férfivel, végeredmény-

ben csak arra való, hogy megvesse egy új nemzedék alapját. Az eddig gondtalanul élt fiatal lánynak most anyává kell lennie, erőteljes és értékes gyermekek anyjává. Az emberi nemmel nemcsak annak nem szabad megtörténnie, hogy kihaljon, hanem a degenerációt, az elsatnyulást is el kell kerülnie. És minden lánynak, nőnek, anyának tudnia kell, hogy létének természetes hivatását csak akkor teljesíti egészben ha maga is kiveszi a részét az ember javításának, nemesítésének munkájából.

Bár a menyasszonyság állapota csak nagyon ritkán vált ki ilyen komoly gondolatokat a női lényből, mégis majdnem mindig ez van hivatva arra, hogy az egyéb meggondolások egész tömegével megtöltse a „boldog” menyasszony szívét s a lelki életében óriási megváltozásokat idézzen elő. Az alkalmazkodási képesség, a jövődj férj gondolkodásához és szokásaihoz való alkalmazkodás egyelőre háttérbe szorul ahhoz az aggodalomhoz képest, hogy mennyire megváltozik az eddigi élete. Ez az aggodalom pedig a kíváncsiság bizonytalan érzésével vegyes. Viszont más részről ez az aggodalom, melyhez erotikus érzetek is társulnak, megzavarja a lány lelki egyensúlyát. Sőt merem állítani, hogy a menyasszonyság egész idejét lelki tekintetben kizárólag szekszuális érzések töltik ki s más helyen ezt az állításon behatóbban fejtegetni fogom. Ugyancsak ez a szekszuális tényező most a női lényben egészen új érzést vált ki, mely ettől kezdve, akármennyire tagadják is, mindig kimutatható. A *féltékenység* érzésére gondolok, mely ott szunnyad minden nőben s végeredményben szintén erotikus alapokon nyugszik. A nőnek azt mondja a logikája, hogy az a férfi, akinek ő *először* adja oda magát, akinek föláldozza a szüzességét, nem lehet és ne is legyen más női lény! Hiába hoz föl a természettudomány bizonyítékokat arra, hogy az emberi faj poligám hajlamú. Vagy a féltékenység talán csak integráns alkatrésze a szerelemnek? Nem a szeretett férfi elvesztésétől való félelem diktálja ezt? Például attól való félelem, hogy egy másik nő szebb és majd éppen a szépségével nemi vágyakat ébreszt a férfiben.

Nem akarom tovább fejtegetni ezeket a lelki folyamatokat, de meg akarok emlékezni mindazokról a változásokról a nő lelki életében, melyeket az esküvő, vagyis a most már megkezdődő nemi tevékenység idéz elő. Szigorúan véve a dolgot, csak az utóbbi tevékenység jönne figyelembe, mert hiszen tulajdonképpen elenyésző csekély azoknak az eseteknek a száma, amikor a nemi tevékenység csak a házassággal kezdődik meg. A házasságon kívüli, illetve a házasságot megelőző nemi érintkezés ma már valamennyi társadalmi osztályban rendes dolog, majdnem ez a szabály. Talán mai kultúréletünknek az eredménye ez, amit a szenteskedők elítélnek ugyan, a kutató szempontjából azonban nem kifogásolható. Nem kifogásolható azért, mert általa a hazugságoknak és csalásoknak óriási tömegét lehet kiküszöbölni a világból s meg lehet szüntetni azt az állapotot, hogy a fiatal lány élete csupa önmegtagadás és lemondás legyen. És nem elítélni való a dolog abból a logikai szempontból sem, hogy nincs szükség a társadalom vagy az egyház szankciójára ahhoz, hogy egy teljesen kifejlett ember a legtermészetesebb ösztöneit kövesse.

Nem valami fenséges dolog-e az ember nemi élete és néni állanak-e ezek az érzések toronymagasságban minden más érzés fölött? Ha igen, akkor a világ semmiféle hatalmának nincs joga ahhoz, hogy egyetlen szóval is beleszóljon ebbe a szenteséges dologba. És ha az emberiség odáig megy, hogy a párosodni akaró állatokat egymáshoz vezeti, akkor miféle joga van ennek az emberiségnek ahhoz, hogy a morál álarca alatt hozzányúljon más emberek érzelmi életéhez? Mi egy ilyen morál? Nem valami agyrém-e? Nem örömtelen emberek agyvelejében megszületett valami, olyanokéban, kik maguk talán nagyon erkölcstelen emberek? Hiszen mindig azt halljuk és látjuk, hogy éppen azok prédikálják legszivesebben a morált, akiknek legkevésbé van szükségük rá. Kinek van valami köze ahhoz, ha két emberfia benső hajlamból egyesül egymással? Az ilyen beavatkozás olyan, mintha gyilkosságot követnének el az emberiség lelki életén.

Ezekkel a fejtegetésekkel a viláért sem a durva erkölcs-telenséget akarom prédikálni, azt sem akarom mondani, hogy valami lelkes híve volnék a házasság előtti nemi érintkezésnek. De az ember mégis csak megsokalja a társadalomnak a tola-kodását, a gonosznyelvű és rosszindulatú konglomerátumnak, mely a „világ“ szép elnevezése alatt garázdálkodik. Senkinek sincs joga beleavatkozni ama csodálatos természeti jogokba, melyek a világ megteremtése óta fennállanak és állani fognak mindörökké.

Mérhetetlenül mélyen belevág a nő lelki életébe az első nemi érintkezés momentuma, a szűztelenítés folyamata. Ha mind-azoknak az erotikus ingereknek a tömege, melyek szakadatlanul érik a lány érzékeit és gondolkodását, hirtelen fölbresztette is az éveken át erőszakkal elnyomott nemi vágyódást és ha mindjárt csak az úgynevezett „plátói“ szerelem hajtja is a szerelemről turbékoló férfihez, a lány mégis aggodalommal és keserű félelemmel néz azon óra elé, mikor oly sokáig megóvott és védelmezett kincsét, a szüzességét el fogja veszíteni. Csupán képzelt kincs, ha a lelki szüziességről van szó, de valóságos kincs, ha a testi, bonctani, minden orvos által megállapítható szüzes-ségről van szó, vagyis egy abszolút sértetlen szűzhártyának a jelenlétéről.

Csakis ezt az utóbbi kincsét félti a mi női ifjúságunk, ezt a bonctani kincset, melyet a férfiak oly nagyra értékelnek és olyan szemérmetlenül kívánnak. Ennek a bonctani szüzes-ségnek csaknem beteges őrzése, az állandó félelem és aggodalom az esetleges elvesztése miatt teszi azt, hogy a fiatal lány a leg-több esetben enged magával mindent tenni és próbálni, csak . . . „azt“ nem! így nevelődik ki a lányoknak az a fajtája, akik mint „félszűzek“ éppúgy megcsalják magukat, mint az egész világot.

A lány a barátnőitől és más nőktől annyit hallott az első nemi aktusnak, a szűztelenítésnek a fájdalmairól és kínjairól — amit persze mindig nagyon tódítanak — hogy nagyon is érthetőnek látszik, ha a kíváncsisághoz, a legmagasabb erotikus érzések által fölkorbácsolt érzéki vágyakhoz a tisztán fizikai fájdalomtól való homályos félelem társul. Küzdelem az akarás

és a félelem, a boldogság sejtése és a fájdalomtól való aggodalom, a szerelem és az értelem között. Gonosz nehéz küzdelem, melytől azonban nem lehet megmenekülni, mert Erős isten kormányozza és vezeti a világot.

Ám ha a küzdelem eldőlt és az aktus megtörtént, akkor az esetek túlnyomó részében kijózanodás, csalódás tölti el a nő lelkét. Másként, egészen másként képzelte ő el ezeket a fenséges érzéseket, a legmagasabb fokú kéj érzetét. *Ez volna minden?* dsupán ez a fájdalmasan-kellemes sejtése a kéj érzetnek volna az, ami után mindenek annyira vágyódnak? ... És mégis . . . az a gyönyörézet, hogy „neki“ a fenséges férfinek átadta magát, hogy általa lett asszonnyá, fölé minden fájdalommal, minden csalódással!

*

A lassankint bekövetkező fölébredés, a nemi érzés fokozódása csak későbbben, apránként váltanak ki a nőben bizonyos mértékű bizalmasságot, hálát és alárendelést a férfivel szemben; bizonyos önmegtágadást, a lelki egyesülés és összeolvadás érzését, ami bizonyára a legbensőbb összefüggésben van e két ember testi egyesülésével. Az eddigi szemérmesség helyét enged egy ideális szeméremézetnek, az eddigi tetszésvágyat, mely *minden* más emberre irányult, most felváltja az az egyetlen nagy kívánság, hogy a férjnek és csakis neki tessenek. Ha talán érez is némi aggodalmakat abban az irányban, hogy milyen lesz a jövő, ha támadnak is benne komoly gondolatok az anyaság lehetőségéről, mindezek teljesen háttérbe szorulnak ama gyermekinek mondható boldogságérzet mellett, mely elfogja a nőt, mikor egyedül van a férfivel, mikor azt tudja, hogy avval a férfivel van egyedül, akinek tudatosan adta oda magát. Ezek az érzések, ez a lebegés boldogság, komolyság, önmagával nem bírás és szerelem között adják meg a mézeshetek jellegét is. Mármost akár szentesítette egyházi vagy állami házasság ezeket a mézesheteket, akár nem, mindenképpen a legszebb napok, legszebb emlékek maradnak ezek a nő életében egészen a haláláig. És ha — amint ez nagyon is gyakran meg szokott történni,

különösen a házasságon kívüli nemi érintkezésnél — az „első” sok más férfi követi is, mégis az „első”-vel töltött mézesetek maradnak a legédesebbek.

*

De foglalkozunk most a fiatal asszonnyal! A háztartásnak hirtelen előállott gondjait, a férj jólétéről való gondoskodást, szeretik túlnagynak és túlnehéznek beállítani. Pedig hát mindez csak azért történik, mert a fiatal asszony szeretne fontosnak és nélkülözhetetlennek feltűnni. Az ilyen „gondok” volta-képpen nem is igazi gondok, hanem csupán a nő hivatása, épp-úgy, mint az ezután következő terhesség. Mindezeknél az úgy-nevezett gondoknál sokkal nagyobb egy másik teljesítmény és pedig a nő okvetlenül szükséges alkalmazkodása a férfi föl-fogásához és szokásaihoz. Mert enélkül és bizonyos önmegtaga-dás nélkül lehetlenség két eddig külön élt emberfiának értékes együttélése. Itt aztán eléggé meg nem becsülhető tulajdonsága és érdeme a nőnek, hogy rendszeren ő az, aki előbb és könnyebben alkalmazkodik, mint a férfi. Van ebben bizonyos lelki nagyság is, ha meggondoljuk, hogy néha hihetetlen követelményekkel találja magát szemben a nő és mégis megfelel ezeknek. De vájjon nem gyakori eset-e, hogy ez az engedékenység csak látszólagos és csak nagyon okos taktikával úgy megcsinált dolog, hogy a valóságban a férfi enged, de a végén mégis azt hiszi, hogy a nő volt engedékeny! A mindennapi tapasztalatok arra készítetnek, hogy kétségtelenül igennel feleljünk erre a kérdésre. De hogy hol, mikor és hogyan tanulják meg a nők ennek a látszólagos engedékenységnek a csodálatos technikáját és taktikáját, az rejtélyes dolog marad, hacsak a megoldást a szóban forgó dolgok fontosságának komoly értékelésében nem keressük.

Ennek az engedékenységnek, a jellemek és szokások e mind-két oldalú leköszörülésének egyidejűleg és egyformán kell végbe-mennie már csak azért is, mert hiszen a házastársak hosszabb együttélést terveznek s mert ez az együttélés az új család alapí-tásával és az utódokra való kilátással nagyon bensően egybe van kapcsolva.

S ha aztán a nő valóban teherbe esett, akkor bizonyosan a férj az, aki minden tekintetben engedni igyekszik felesége, gyermekei leendő anyja kívánságainak. Már csak azért is, mert amúgy is túlnagyok azok a súlyos lelki inzultusok, melyek a nőt ebben az időben érik. Lelki érzések tekintetében a női életnek egyetlen korszaka sincs olyan óriási rázkódtatásoknak kitéve, mint a terhesség ideje alatt. Az anyatestben érő gyermek által kiváltott érzések olyan szentségesek, annyira magasan fölötte állanak minden más emberi érzésnek, hogy magát a terhes nőt is szentté teszik. De valóban szentnek is kell lennie, ha meggondoljuk, hogy most esik át a legnagyobb csodán. Valami boldogságérzet, bizonyos lelki meglepedés azon, hogy gyermeket fogamzott, gyermeket fog szülni, mint valami dicsfény lebegi körül a nő egész lényét s az eddig talán könnyelmű nőtől egy minden körülmények között tiszteletreméltó lényt csinál. A fölcsirázó szeretet a testben rügyező élethez olyan óriási, hogy ez az élet minden más érzésének fölébe emelkedik. Ezt a mondatot jól megfontolva mondom ki s avval indokolom meg, hogy sok esetem volt, amikor a házasságon kívül teherbe esett lányt, aki tehát a világ részéről csak gúnyra és megvetésre számíthatott, keservesen sírni láttam, ha valamilyen okból elvesztette újszülött gyermekét. A csirázó magzat iránti szeretet, az anyai szeretet nagy érzésének az első kezdete, annak az anyai szeretetnek, mely mindörökké a legmagasabbrendű érzés marad. Ez a szeretet váltja ki a terhes nőtől azt a sok gondot is, melyek végeredményben mind az eljövendő gyermek körül mozognak. Gondok és félelmek, hogy a gyermek szép és jó lesz-e, azután az anya aggodalma a saját életéért és a terhes nő aggodalma a lebetegedés órája előtt. A nő kíméli magát, a nő fél, mindent megtesz és mindent elkerül, nem is a saját életéért aggódva, hanem leendő gyermeke életéért. A leendő anya két pillanatát ismeri a legmagasabbrendű boldogságnak, melyet a világ semmi más boldogsága nem múlhat felül: az egyik pillanat az, mikor a terhesség idejének közepe felé az anya szíve alatt először érzi meg gyermekének mozgásait, a második pedig az a pillanat, amikor az újszülött gyermek első kiáltását meghallja.

Nagy hiba volna azt hinni, hogy pusztán a házasságkötés által hirtelen megváltoztatott életföltételek — a szűztelenítés aktusa, a nemi érintkezés megkezdése — képes előidézni az éppen elősorolt változásokat a nő nemi életében. Mindezek a külső körülmények parányi kicsinységek ahoz a nagy dilemmához, ahoz a gigantikus küzdelemhez képest, mely mélyen minden női szív belsejében a házasság első idejében tombolni kezd és amely egy szándékos és rendszeres csaláson alapul. Olyan csaláson, mellyel azonban mégsem a lány számláját kell megterhelni, hanem a világét, a szűkebb környezetét, a lány anyját! Hiszen az anya az, aki a lányának állandóan a szüzességet, szemérmességet, önmegtagadást és illedelmességet prédikálta, hogy tagadjon meg minden erotikus ingerületet s még az esküvő napján is a lelkére kötötte, hogy még a férjével szemben se feledkezzen meg magáról; az anya az, aki a nemi tevékenység után lihegő lányt a legdurvább képmutatásra és csakis képmutatásra tanította, aki büszkeségének tartja azt, ha a vejétől esetleg azt hallja, hogy a „lánya olyan ártatlanul lépett be a házasságba, hogy semmiről sem tudott“. Mekkora csalás! Milyen nagy és súlyos bűn! Hol akad ma már olyan lány, aki semmiről sem tud, hol *szabad* ilyen lánynak akadnia? Ma, amikor a világ egészen másként gondolkodik, mint nagyanyáink idejében; ma, amikor a férfi az élettársnőjétől, aki mellékesen gyermekeinek az anyja is lesz, többet követel és pedig joggal követel többet, minthogy csupán a fehéreneműjét és a harisnyáit rendben tartó gazdaasszony legyen.

*

A férfi a feleségében — mondjuk meg már egyszer nyíltan és becsületesen — elsősorban a szeretőt keresi, a *saját* szeretőjét, aki csak az övé s csupán vele osztja meg teljesen minden nemi vágyódását, ő, aki már legénykorában élvezett és élt, sőt talán „kiélte magát“, most tovább akar élni, szeretni és élvezni; és tekintet nélkül a társadalom, az egyház és az állam előírásaira, joga is van ahoz, hogy nemi tekintetben úgy nevelje a feleségét, ahogyan neki tetszik. Némi tapintattal könnyen végbe is viheti ezt a nevelést, de természetesen csak akkor,

ha a nőnél megértő kiegészítésre talál, ha a nő — anyjának minden „bölcstanáítást” félredobva, ugyancsak félredob minden képmutatást, minden hamis szemérmességet s annak adja magát, aminek lennie kell: nemileg érző nőnek. Tombol és hullámszik a küzdelem a „nem kellene” és „szeretném” között, a nőben dolgozik az aggodalom, hogyha a férjének látni engedi, hogy milyen nagy élvezetet szerez neki a nemi élet, talán degradálódik a szemében. Ha azonban győz az igaz, emberi s most már isteni és a világ által szentesített nemi érzésnek a megismerése, akkor a házastársi közösségnek első ideje valóban nagy boldogságot szerez a férjének, mint tanítómesternek és a nőnek, mint tanulóknak tanítványnak. De jaj akkor, ha a nő mereven és makacsul ragaszkodik a mamájától hallott aszkétikus elvekhez. A férfi csakhamar földadja a reményt, hogy a feleségében azt találja meg, amit keres, nagyon hamar kimerül a szekszuális nevelés eredménytelen kísérleteiben és sokkal hamarabb, mintsem gondolnánk, visszatér egy „viszornak” a karjaiba, aki készséggel szolgál neki mindennel. Itt megtalálja a nemi kielégülést, itt megtalálja a szeretőt, mindent adó, semmit meg *nem* tagadó nőt.

Félre tehát a csalással, a hamis, számító képmutatással, félre minden prűderiával és akkor sok ezerrel több lesz az igazán boldog házasságok száma.

És hogyan áll a dolog annak a nőnek, lánynak a lelki életével, aki az egyház vagy az állam szentesítése nélkül lép nemi összeköttetésbe egy férfivel? Akármilyen hatalmas volt is a szerelem, a nemi vágyódás, még sincs egyetlen nő se, aki a megtörtént lépés utáni első időkben ne lenne nagyon szomorú és ne kínozná önmagát szemrehányásokkal, hogy elkövette ezt a lépést, hogy elvesztette a szüzességét s ne érezné ezt soha többé jóvá nem tehető szerencsétlenségnek. A „szégyentől” való félelem elsötétíti a boldogságnak legderültebb napsugarát is, mely boldogság ekként tehetetlenül áldozatul esik „a derék és erkölcsös világ” nézeteinek és tantételeinek.

Életének egyetlen szakában sem annyira hozzáférhető a nő a hamis elbeszéléseknek, sugdosásoknak, sőt a legbutább dajkaméséknek, mint éppen a terhesség szakában. Mindent elhisz,

amit idősebb anyák, idősebb nagynénik és idősebb barátnők elmondanak neki és — ha még oly együgyű is a dolog — kerül mindent, ami gyermekének állítólag megárt. A nő a terhessége folyamán játékszere mindenféle idegen szuggeszióknak, majdnem úgy látszik, mintha erre az időre minden egészséges emberi értelmét elvesztette volna. Legalább is áll ez az *első* terhesség idejére. Félelem, aggodalom, reménykedés a gyermekért s ugyanakkor a titokban szunnyadó félelem a lebetegedéstől, a velejáró fájdalomtól, az esetleg föllépő komplikációktól, a haláltól. De ugyancsak vágy mindjobban simulni a leendő gyermek apjához, névtelen vágyódás azután, hogy dédelgessék és ápolják, társulva bizonyos túlzott érzékenységgel minden kemény szó, minden görbe pillantás iránt.

*

Magától értődik, hogy itt is a legváltozatosabb különbségeket találjuk a lelki állapotban, aszerint, hogy a terhességet óhajtotta-e a nő vagy nem. Egyik oldalon a lelki elragadtatás azon, hogy a szeretett férfit gyermekkel ajándékozhatja meg, hogy rendeltetésének betöltésével bizonyosságot tehet róla, hogy ő teljes értékű nő ... a másik oldalon a legmélyebb szomorúság a „szerencsétlenség” miatt. Egészen sajtáságos, hogy a felsőbb osztályok ferde kultúrája miatt itt valósággal félnek a gyermektől. A modern nő a házasság első éveiben „élvezni akarja az életet”, ki akarja venni mindenből a részét, amiben lánykorában nem lehetett része. Ezt a hamis egoizmust a falusi nő, a közép osztálybeli és a proletár nő nem ismeri. Itt az egoizmus a gyermek utáni vágyban csúcsosodik ki. Még jobban megmutatkozik ez a különbség ott, ahol két emberfiának „törvénytelen” egyesüléséről van szó.

A világ minden gyűlöletes előítéletén felül toronymagasságban kellene állania annak a nőnek, aki örömmel és boldogan venné magára az ódiúmat egy törvénytelen terhességnek. Azt hiszem, nem tévedek az ítéletemben, ha azt állítom, hogy nagyon kevés ilyen nő van, hogy a törvénytelen gyermekeknek túlnyomó nagy része — talán kilenctizede — csupán annak a körül-

menynek köszönheti az életét, hogy a *magzati* halála valamilyen okból lehetetlen volt; vagyis úgy gondolom, hogy a terhes nő nem tudott vagy nem talált semmiféle eszközt vagy módot, hogy egy abortálással véget vessen a terhességének.

*

A testi állapotnak már régebben ismertetett zavarai következtében, különösen a terhesség első heteiben, lelkileg is nagyon sokat szenved a nő. Nagyon gyakran előforduló hiba, hogy mindezeket a lelki háborgásokat, melyek a nő egész hangulatában visszatükröződnek, szeszélyeknek és képzelődéseknek mondják. Nem, a nő szenved leginkább az állapota következtében és ő szeretne legjobban megint „normális“ lenni, minden kellemetlen gondolatot elűzni magából. Akármilyen nagy is az öröme, a boldogsága a magzat első életnyilvánulásai, érezhető mozgásai fölött, sem ébren, sem álmában mégsem tud szabadulni valami ólomsúlyú aggodalomtól a lebetegedés miatt.

Minél jobban közeledik a szülés órája, annál inkább fokozódik az aggodalomnak ez az érzése; de ugyancsak növekszik az eljövendő gyermek miatt érzett öröme is. Ellentmondás ez, mely azonban nagyon természetes és könnyen megérthető. És ha megkezdődnek az első fájások, ha a nő minden ellenállásra képtelen lesz azokkal a nagy fájdalmakkal szemben, melyek velejárnak a szülés természetes folyamatával, akkor úgy látszik, mintha egy csapással eltávozott volna belőle minden energia, minden akaraterő. Gyámoltalanná téve a fájdalmak erősségétől és szétmorzsolva e fájdalmak tartamától, a szülő nő mindent megtesz, akármit kívánnak is tőle. Nehéz szavakat találni arra, hogy a szülési fájdalmak intenzitását csak megközelítőleg is leírjuk. Csak az tudja mérlegelni és helyesen megítélni ezeket, aki többször is tanúja volt a nők nehéz óráinak.

Semmi kétség aziránt, hogy a testi fájdalmakat egészen bizonyosan megnövelik a szellemi tényezők, a lelki inzultusok e nehéz órákban. A legértelmesebb és legtürelmesebb nőt is elhagyja minden energiája; minden gondolkodása és érzése

abban a könyörgő vágyban csúcsosodik ki, hogy mielőbb megszabaduljon a kízó fájdalmaktól. Még a közvetlen környezet személyeit is, akiken a legnagyobb szeretettel csüngött eddig a nő, ellöki magától, mintha ezeknek is részük volna abban, hogy olyan nagyok a fájdalmai; sőt még a szeretett férjet is, akit éppen gyermekkel akar megajándékozni, gyűlöli a vajúdo nő és undorodik tőle. Nem akarja látni, nem akarja hallani, hiszen benne látja minden szenvedésének okozóját, azt hiszi, hogy csakis miatta kell túrnie s egészen megfélemezik arról, hogy ő is vágyódott a gyermek után, sőt bensőjének mélyében mégis csak örül az útban levő gyermeknek. Megátkozza a férjet, a házasságot, a nemi érintkezést, mindent és mi szülészek gyakran halljuk a stereotíp szólásmódot: „Soha többé!“ De azt is tudjuk, hogy ez a „Soha többé!“ csak addig érvényes, míg a szülés fájdalmai tartanak.

*

De aztán egyszerre minden, minden feledésbe merül, mikor felhangzik az újszülött gyermek első kiáltása. A nő anyává lett, életének új szakaszába lépett, a legszebb és legfenségebb boldogság új szakaszába. Egyszerre csak mintha egészen más lényel lenne dolgunk. Mindaz a gondosság, ápolás, tetszésvágy és hiúság, ami eddig csak a nő saját személyére vonatkozott, egyszerre megosztódik avval a kis élőlényel, akit a nő most a világ legszebb és legkedvesebb kis teremtésének tart. *Minden anya szemében az ő gyermeke a legszebb!* És minden anya arra igyekszik, hogy még szebbé tegye ezt a szép gyermeket, ha lehet. De ugyanekkor minden anya hajlandó arra is, hogy a gyermek születését a maga személyes érdemének tekintse, mintha ez valóban érdem volna és mintha ő volna az egyetlen, aki ilyen „nagy“ dologra képes. Nem, ti nők! Jöjjetek végre tisztába vele, hogy a kötelességtek, egy természeti törvény diktálja számotokra az anyaságot! Anyának kell lennetek, mert csak akkor teljesítitek egyetlen, de nagyon szép női hivatástokat. Emancipálódjatok végre arra a legmagasabb fokra, ahol nem a „Le a férfivel!“ és „Le a gyermekkel!“ a jelszó, hanem inkább „Mindent a gyermekért!“

Elvitathatatlan tény, hogy a gyermektelen házasság csak félházasság. A férfi és nő együvé tartozandóságának érzését, az egymásért és egymással élés érzését csakis a gyermek erősítheti és szilárdíthatja meg. Az anyaság az, ami a nő lelkét naggyá teszi és teljes virágzásra bontakoztatja ki. És ha azelőtt a nő a legjellemzőbb megtestesülése volt is minden nőieségnek, mégis ami az érzelmi életét illeti, kissé labilis volt, de most az anyaság nagy, egész és nemes nővé teszi. Az igazi szeretet-érzést, nem azt, amelyik csupán a nemi érintkezésre van alapítva, csak a gyermek kapja meg; az a lemondó, önmagát megtagadó, magáról egészen megfélelkező szeretet, melyre a nő azelőtt még a szeretett férjjel szemben sem volt képes, most hirtelen magától fejlődik ki. Mintha a nő egész jelleme átalakult volna, mert ez a nagy önmegtagadás és engedékenység most az egész világgal szemben érvényesül.

Ugyanekkor emberfölötti energia fejlődik ki a nőben, ha arról van szó, hogy gyermekének a jólétéről gondoskodják, hogy gyermekének a boldogságát és az életét védje. Akármennyire önálló volt is a nő az anyasága előtt, akármennyire függött is idegen akarattól, ha a saját gyermekéről van szó, óriás lesz a *leggyengébb* nőből is. Figyeljünk csak meg egy nőt a gyermeke betegágyánál. A nagy anyai szeretet mellett a türelem és a vasakarat, nem engedni át a sorsnak a gyermek életét és egészségét, játsszák itt azt a nagy szerepet, melyek a szó igazi értelmében fáradhatatlan mártírrá teszik a nőt. Ez a türelem, ez az önfeláldozás tipikusan nőies tulajdonságok és a férfiak soha megközelítőleg sem képesek hasonlóra.

*

Amint a nő anya lesz, egész lényében teljesen megváltozik. Most már nem önmagát, hanem a gyermekét tekinti a világ közepének. Nem is gondol a saját éhségére, míg a gyermeke jól nem lakott, megfélelkezik az alvásról és saját fáradságáról, míg a gyermek jótevő álomba nem merült. Egyszóval egész önzését átvitte a gyermekre s most már csak ennek él. Így találjuk ezt legalább is a romlatlan, természetesen érző anyáknál, akik, sajnos, mindjobban ritkulnak. Mert nagyon is gyakran

úgy gondolkodik a nő, hogy egy gyermek megszületésével eleget adott a férjének és a világnak és hogy most már egyenesen joga van ahhoz, hogy teljes mértékben élvezze az életét. De ha akármilyen külső viszonyok következtében akadályozva van ebben a „kiélvezésben“, ha például ugyanezek a külső körülmények arra kényszerítik a nőt, hogy dolgozzék és pénzt keresen, akkor úgy érzi, hogy ő sorsverte, sajnálatraméltó és hajlandó a gyermekáldást súlyos tehernek tekinteni. Nagyon szívesen — persze egészen jogosulatlanul — hasonlítja össze magát más nőkkel, akik szerencsésebb sorsot húztak. Ez is tipikusan női tulajdonság, amit férfiaknál majdnem sohasem találunk meg. Bizonyos, hogy a férfi is mindig vágyódik sorsának javulására, de nem ismeri ezt a titkos irigységet az embertársaival szemben. Viszont minden nőben szunnyad egy ilyen titkos irigység. Éppen olyan szép, éppen olyan gazdag és éppen olyan jól öltözött akar lenni, mint másnak a felesége, éppen olyan gondtalanul akar élni, mint emez és közben megfélekedzik arról, hogy sok-sok ezer nőnek még sokkal rosszabb dolga van. *Lefelé nem szeretnek tekinteni a nők, viszont a fölfelé tekintés második természetükké lett.* Ha ennek a motívumát keressük, megint csak a hiúságban, tetszészvágyban találjuk meg, az együgyű külsőségek, tehát képzelt értékek utáni törekvésben. Ezek a nő lényével elválaszthatatlanul együttjáró tulajdonságok azok, melyek nagyon is gyakran bűnbe viszik a nőt. De ugyanezek a nemi kötelékekkel a nőhöz kötött férfit is bűnbe vihetik, ha egyébként az alaptermészete szerint a legbecsületesebb ember is.

De ugyanezek a motívumok az okai annak is, hogy a nő annyira hajlamos a felületességre. Komoly gondolkodás, a távolabbi jövőben bekövetkező dolgok megfontolása idegenek a nőtől, mert éppen a felületessége következtében csak a jelenre gondol, csak a jelen élvezeteinek él. És ezt is annál erősebben, minél idősebb a nő.

*

A latin közmondás: „carpe diem!“ — használd ki a napot! — bizonyára seholsem játszik nagyobb szerepet, mint a teljesen kifejtett nő életében. Kihaszna! minden napot, hogy

szép lehessen, hogy élvezhesse az életet s ugyanakkor meggyászol minden napot, amennyivel öregebb lett. És minél öregebb lesz, annál hiúbb s minél kevesebb joga van ahhoz, hogy tetszést várjon, annál inkább követeli ezt a jogot. Mi több! Minél idősebb a nő, annál fiatalabbnak akar látszani s ha ez nem megy többé természetes úton, akkor a sok mindenre képes divatnak és egyéb mesterséges eszközöknek kell segíteniük. Csak fiatalnak látszani, erre minden eszköz jó. A minden nőben amúgy is ott szunnyadó hazugság most már egyenesen durva csalássá lesz. Az asszony megcsalja nemcsak a világot, hanem önmagát is. És ha aztán a tükör előtt órákon át ékesítette magát az igazi fiatalság díszeivel, végre maga is elhiszi., hogy valóban megfiatalodott.

Bámulatos, hogy egyrészt mennyi ravaszságot, másrészt mennyi türelmet tud a nő erre a célra kifejteni. De ugyanolyan bámulatos, hogy abban a törekvésében, hogy fiatalnak látszódjék, a nő képes nemcsak a korát letagadni, hanem ha erre kerül a sor, még a gyermekeit is. Hogy fiatalabb, jobb és szebb legyen, erre a célra semmiféle eszköztől vissza nem riad a nő, de ennek az eszköznek alkalmasnak kell lennie arra is, hogy ugyanakkor más nőket rosszabbaknak, csúnyábbaknak és öregebbeknek tüntessen fel. Megint csak az irigység gonosz tulajdonsága, megint csak a felfelé való tekintés. Ez alkalommal az irigy tekintet más emberek fiatalsága felé irányul, a számára elérhetetlen, elvesztett tulajdonság felé.

Azonban a modern nő életét gyakran csak a saját szépségére irányuló vágy és akarat tölti ki, csak a saját énjére gondol: egocentrikus gondolkodás, melynek középpontjában a nő saját énje áll. Sajnos, ebben a gondolkodásában a nőt a világ is erőteljesen támogatja. Nagyon jól tudja, hogy a személyisége döntő a világra való hatásában; de éppen olyan jól tudja — ha e tény igazságát ezerszer és minden módon leplezni akarja is —, hogy ez a hatás végeredményben csakis nemi természetű lehet. Kacérság, tetszésvágy és szeretetreméltóság egyetlen nagy egésszé egyesítve . . . mint a meztelen, nagyon is meztelen erotikának a takarója. De ugyanakkor csak csalogató eszköz, hogy mindazt elérhesse, amivel nőtestvéreinek

fölébe emelkedhetik. Még akkor is, ha ez a fölébeemelkedés nem csupán a saját személyére korlátozódik, hanem csak férjének a társadalmi állását érinti. Hiszen a nő az, aki férjét mindig újabb törekvésekre sarkantyúzza, mert mindig elégedetlen avval a társadalmi helyzettel, melyet ő és a férje elfoglalnak. A nőnek ebben a tekintetben soha semmi sem elég, mindig több akar lenni és ha ez nem lehetséges, akkor legalább . . . többnek látszani. Örökös törekvés fölfelé! A nők versenyfutása a legnagyobb szépség, legnagyobb hatalom célja felé!

Ezt a versenyfutást a világ is akarja és szentesíti, mert csak ez tette lehetővé, hogy a nők olyan nagy szerepet játszottak és játszanak az emberiség életében és történetében. Az a nagy befolyás, melyet a nők a politikára, egész népek kifejlődésére és elmúlására, az egész világ történeti fejlődésére gyakoroltak, bizonyára nem csupán a szellemi képességeikkel magyarázható meg. Vagy talán a madame Pompadour napjaiban valóban nem akadt volna egyetlen férfi sem, aki szellemileg vele egyenlő értékű lett volna, úgy hogy csakis ez a nő játszhatta a politikában azt a szerepet, melyet valóban játszott? Be van bizonyítva, hogy csupán külsőségektől függő, végső elemzésben szekszuális momentumok voltak azok, melyekkel a diplomaták fejét elcsavarta.

Ez a becsvágyó nő értett ahhoz, hogy megnyerje a XV. Lajos hajlandóságát s aztán mint ennek a szeretője irányította a kormányzást, hivatalokat és méltóságokat adott el. ő hozta szövetségbe Franciaországot Ausztriával s evvel jelentékenyen hozzájárult a hétéves háború kitöréséhez. Mit tehettek az összes miniszterek és diplomaták vele szemben, aki kívánságait a pásztorórákon terjesztette elő?

A legutóbbi háborúnak a története is nem azt bizonyította-e, hogy mire képesek a nők? Ahol valami protekciós kijárásról volt szó, a nők órákra a tükör elé ültek, minél jobban kiszépitették magukat, mert tudták, hogy egy mindenható úrnak az irodájában egy sokat jelentő mosollyal sokkal többet érnek el, mint a legbefolyásosabb férfiak együttvéve. A világ azt akarja, hogy külső látszatokkal megcsalják s ezt az életbölcséséget senki sem ismeri és követi jobban, mint a nő.

Nagyon is jól tudja, hogy minden egyébnél jobban tud a külsejével csalni, imponálni és hatni, ezért igyekszik minél tovább megtartani a szépségét, ifjúságát és frissességét. Ezért nem akar a nő megöregedni, ezért lesz kivétel nélkül mindegyik cicomázott divatbábbá. Azért mondom, hogy kivétel nélkül, mert minden társadalmi osztálynál és minden nemzetnél megfigyelhetjük ezeket a dolgokat és a történelemnek minden korszakában ki tudjuk mutatni.

*

Tévedés volna azt hinni, hogy ez az örült vállalkozás, ez a harc a természet és a velejáráó következmények ellen csak akkor kezdődik, mikor a nő külsőleg már valóban kezd elvirágozni. Nem, a nő nem várja meg ezt a pillanatot; azt hiszi, hogy nem kezdheti meg elég korán a küzdelmet a természet ellen; jobban fél az elvirágzástól, mint a testi szenvedésektől, a haláltól. És csak azért, mert nem tud megbarátkozni a gondolattal, hogy többé ne legyen semmiféle szerepe. Minél öregebb lesz a nő, annál nagyobb energiával kapaszkodik a könnyörtelenül elmúló fiatalságba. Nemcsak fiatal akar lenni, hanem fiatalosnak és gyermekesnek akar látszani s ez a vágya gyermekessé és nevetségessé, gúny tárgyává teszi.

Tessék egyszer már az életet olyannak nézni, mint amilyen. Csak egészséges emberi értelemmel kell nézni, hogy milyen értelmetlenül öltözködnek egyes asszonyok, milyen buta és kicsinyes dolog, ha azt hiszik, hogy valóban vannak olyan ostoba emberek, akik mindent elhisznek nekik, amit ők el akarnak hitetni. Ám a kedves jó világ megteszi nekik azt a szívességet, hogy úgy viselkedik velük szemben, mintha csakugyan ilyen buta volna. De jaj akkor, ha a nők hátat fordítanak! Akkor lepucolják, molekulákra szedik szét őket. S ott marad a meztelen, öregedő nő, máz és cicoma nélkül.

Mire való hát akkor ez az öncsalás, mely úgy sem éri el soha célját, mellyel sohasem lehet a világot megcsalni? Mire való mindez a gyerekes és fiatalos viselkedés, mely végeredményben csak a nevetségesség forrása lesz? A nő nem meg-

becsülést és tekintélyt szerez vele, hanem megvetést és kigúnyolást.

De mire való ez a sok beszéd is? A nő mindig ilyen volt s ilyen marad mindörökké. A külsőségek hajhászása marad a női lélek uralkodó vonása. Nem a lelki nagyság és a valóságos mély, benső lelki élet diktálja a nő cselekedeteit.

Mindezek a most ismertetett tipikusan női tulajdonságok egyáltalán nemcsak akkor mutathatók ki, mikor a létezésük már valóban jogos lenne. Már akkor, mikor a szó közönséges értelmében a nő a legszebb virágzásában van, már ebben az időben kezd arra gondolni, hogy mi lesz akkor, ha egyszer megöregszik. Ahelyett, hogy növekedő gyermekének, növekedő lányának, e szép bimbó kibontakozásának örülne, a homlokát ráncolja a nő és aggodalommal gondol arra, hogy ő maga öregszik. Pedig hát a nő csak akkor öregszik meg, ha nincs annyi esze, hogy a fiatalságát megtartsa. Nem a szó külső értelmében vett fiatalságát, hanem a kedélyben gyökerező, a létnek örülő, a boldogságot érző fiatalságot. Nagyon ritkán akadunk idős nőkre, akik valóban értettek ehhez a művészethez, akikben fehér hajuk ellenére is több báj, több életöröm van, mint sok más nőben, aki a legszebb virágzását éh.

Alapjában véve a női életnek egyik korszaka sem annyira alkalmas arra, hogy a nőt teljesen boldoggá tegye, mint a virágzás évei. Ez a kor az, melyben a nő mindent elért, amit egyáltalán elérhetett. El van látva akár a saját munkája, akár a férje állása révén. Szellemi tekintetben elérte vagy legalább el kellett volna érnie az érettség tetőpontját s erre az időre rendszeren elérte azt is, ami a nő legnagyobb jutalma és legmagasabb célja ... a világ elismerését és megbecsülését, a férfivilágnak többé vagy kevésbé kifejezett tiszteletét. Pedig a nőnél ez a legfontosabb, a férfiaknál elért eredmény. Nincs a földön egyetlen nő sem, kinek az életében legalább egy férfi vagy a férfi *egyszer* szerepet ne játszott volna. Ugyanúgy mint ahogyan nincs olyan külön férfi, akinek a nő semmilyen formában sem szerepelt volna az életében, ugyanúgy el nem gondolható olyan nő, akinek az életére ne lett volna befolyással egy férfi. Hogyan volna másként megmagyarázható, hogy azok a nők, akik mint

férfinők a nőmozgalmak élén állanak, akiket Wolzogen olyan találóan nevezett harmadik nemnek, hogyan volna lehetséges, hogy ezek a nők is hiúk, hogy a férfiakkal való érintkezésben ezek sem feledkeznek meg soha a nők legfőbb jellemvonásáról, a kacérságról. Hogyan volna máskülönben lehetséges, hogy éppen ezek a nők, akik oly tökéletesen meg vannak arról győződve s igyekeznek másokat is meggyőzni, hogy a világ sokkal szebb volna férfiak anélkül, mégis mindig a férfi felé gravitálnak? Honnan van az, hogy e nők közül majdnem mindegyik a végén mégis ráakad egy férfire vagy titokban talán már régen rá is akadt akkor, mikor lehangosabban kiabál a férfiak ellen? Nem, legyünk csak becsületesek. A nő csak a férfinak és a férfi által él. Csak a férfi számára ékesíti magát, csak a férfi számára hiú s a férfi nélkül elveszti életcéljának nagy részét.

Ez a tény a fő oka a nő ama félelmének, hogy elvirágzik. Ez és még egy másik, melyről mindjárt beszélünk, egy olyan jelenség, mely a nő testében, bonctani és biológiai alkatában van adva.

*

Mint azt majd más helyen fogjuk bebizonyítani, a nemiség a legnagyobb, legfontosabb szerepet játsza az ember életében. A nemi élet és a lelki élet közötti összefüggés a nőnél bensőbb, mint a férfinél. A nemi élet, a nemi működésre való alkalmasság a nőnél bizonyos mértékig időben korlátozva van; korlátozza egyrészt a menstruáció első fellépése, másrészt ennek eltűnése a változás éveiben. A nő jól tudja, hogy az egyszer beállott változással a nemi működése megszűnik, míg a férfinél, aki a nemi működésképességét sokszor igen magas korig megtartja, ez a jelenség nincs az életnek meghatározott korához kötve. Azonban a nőnél a nemi működés külső jeleinek az elmaradása semmiképpen sem jelenti a nemi érzés hirtelen megszűnését is. Más szavakkal: ha elérkeztek is a nőnél a változás éve, ha megszűnik is menstruálni s ha meg szűnik is annak a lehetősége, hogy teherbe essék és szüljön, semmiképpen sem szűnik meg ezzel együtt a nemi érzése és vágyódása. Ellenkezőleg! A nőnek oly gyakran kigúnyolt és kinevetett „veszedelmes“ kora jelenti a

nemi érzés és nemi vágy fokozódását is. Akár tud a nő erről a momentumról, akár nem, ez alkalmas arra, hogy a nő lelki életében óriási változást idézzon elő. A nő nagyon is érzi, hogy mi megy végbe benne, érzi a súlyosságát ennek a természeti folyamatnak, de még jobban ennek a külső következményeit. Tudja, érzi, hogy az értéke bizonyos szempontból megcsökkent. Nagyon jól tudja és érzi, hogy nemsokára semmiféle ingerlő hatással nem lesz a férfire. Semmit sem visel el a nő nehezebben, mint azt a megismerést, hogy vége a férfinemre gyakorolt befolyásának. Ebből a megismerésből fakad az a vágy, hogy az öregedés, elvirágzás külső jeleit csalással leplezze. Mintha ez valóban olyan könnyű volna, amilyenek a „veszedelmes korban“ lévő nők nevetséges naívsággal elképzelik.

Még ha ez a változás úgy folyik is le, hogy a férfi esetleg nem is vette észre, a nők maguk azok, akik viselkedésükkel magukra és sokszor csupán csak elképzelt értékcsökkenésükre terelik a világ figyelmét. Most kezdődik csak igazán az az idő, amikor az előbb említett ezernyi ostobaság a divat, hiúság és kacérság tekintetében az előtérbe lép. Most érkezett el idő, amikor a nő mindenféle eszközzel kísérletezik, hogy a korát, a beállott változást elleplezze. Most számít csak igazán a nő az emberek butaságára és hiszékenységére, a mások rövidlátásának arra a fokára, mely neki oly kellemes volna. Gondoljuk csak el, hogy egy nő sem vallja meg, hogy festi magát; minden emberrel feltételez annyi butaságot, hogy nem látja meg a festéket; és ha a férfi mégis észreveszi, akkor a nőnek ezernyi jól előkészített kifogás áll rendelkezésére. Az ajakpirosítót csak azért alkalmazza, hogy „az ajkai fel ne repedjenek“, a púdert és az arcfestéket csak azért, hogy „a teintjét a nyári szeplők el ne éktelenítsék“. Ha pedig a nő annyira megy, hogy hirtelen hamis parókával akar szép haját mutatni, akkor boldogan állítja, hogy a parókát a saját hajából készítették.

Igen, a veszedelmes kor valóban veszedelmes, mert az értelem utolsó maradványát is aláássa, ami még megvolt a nőben, legalább is ami a saját személyét illeti. Elgondolható volna-e máskülönben, hogy egy például ötven éves asszony fiatal lány módjára a legrikítóbb színeket és a legfeltűnőbb ruhákat válassza

s ezekben *érezze* magát legjobban? Az utolsó mohó kapkodás ez minden után, ami egykor a nő életét tette. A nemtudással járó akarás ez, mely minden eszközt megragad és semmi másra nem gondol, mint a saját elvirágzó énjére, melynek igazi tükörképe annyira fájdalmasan hat a nőre.

*

E külső jelenségek mellett azonban egy belső és sajnos, nagyon mély változás is megy végbe a nőben. Az a tudat, hogy végül mégis csak le kell mondani, az a szomorú igazság, hogy az idő feltartóztathatlanul elhalad fölötte s könnyörtelenül meghozza az öregedést, egészen áthangolja a nő lelki életét, ő, aki előbb csupa szem és fül volt a maga személye irányában, nem-sokára kezd a világra figyelni, kritikus tekintettel vizsgálja a környezetében lefolyó dolgokat, kancsal pillantással néz minden más női lényre, aki esetleg fiatalabb, szebb és vonzóbb. Az az irigység, mely előbb talán csak csirában volt meg, most óriási arányokat ölt, most már nemcsak a belső érzésre szorítkozik, hanem tevékenységi teret is akar találni s ennek eredménye a pletykázásnak *mániáig* fajuló szenvedélye. A minden emberben meglévő gátlások minőségétől és erejétől függ, hogy a rosszindulatnak ez a fajtája milyen irányban nyilvánul meg. Sokszor csak a rágalmazásnál marad, de sokszor annyira megy, hogy a fiatalabb, talán egészen ártatlan asszonyon egy hajszálat sem hagy épen. A női lélek ismerője természetesnek találja ezt a dicséretesnek éppen nem mondható tulajdonságot. Hiszen a nő életének túlnyomó nagy része külsőségekből tevődik össze, amennyiben a külső megjelenésről van szó; egész élete ezekkel van elválaszthatatlan kapcsolatban. Mindannak az eltűnése, ami szépséget jelent vagy jelenthet, mind e külsőségek elmúlása nem is hathat a nőre másképpen, mint ahogyan én leírtam.

Hamis felfogás volna e leírásomban azt a szándékot keresni, hogy a nőt rágalmazzam vagy alábecsüljem. Nem, én minden hibájával és előnyével együtt becsülöm a női nemet, de kötelességem keresni az igazságot az érzésében és itt nincs elnézés. A gonoszság mint ilyen, bizonyára nincs benne a nő lényegében, csak akkor nyilatkozik meg, ha külsőségről, ha a letűnő szép-

ségről, befolyásról és a férfiaknál elvesztett hatalomról van szó. És mint ahogyan minden ember megpróbál mindent, hogy hatalmon maradhasson, úgy ragaszkodik a hatalmához a nő is. Mert őrá különösen érvényes a nagy tétel: „A szépség hatalom, a szépség gazdagság!”

*

Mielőtt áttérnék az aggnő lelki állapotainak a leírására, meg kell kísérelnem a nőnek még egy típusát bonckés alá venni, az *aggszűz* típusát.

Ha úgy akarjuk, lélektani rejtély; a valóságban azonban nem egyéb, mint a sikertelenségek és csalódások végtelen láncolatának a végterméke, egy olyan lény életének a végterméke, aki valami okból félretolva és kinevetve, megvetve és meg nem értve járta végig ezt az életet. És mindezt mint nő. Ha úgy hirtelenében elképzeljük, hogy a nő egész élete korai ifjúságától kezdve elvirágzásának a korszakáig tulajdonképpen semmi egyéb nem volt, mint állandó remény, vágyódás és törekvés hatalom után, akkor hamar és fáradtság nélkül megértjük az *aggszűz* lelki életét.

Mindig valami nagy csalódás volt az — és természetesen többnyire a szerelmi vagy nemi élet területén — ami megvetette ennek a szerencsétlen életnek az alapját. Olyan csalódás, melynél előbb a saját személyétől undorodott meg a nő, de aztán az egész világtól is. Ez az undor volt aztán az, mely az egész életét és gondolkodását más pályákra terelte, mint amilyen pályákra ezek terelődni szoktak, teljes ellentétben mindavval, ami nőies volt.

Ha minden más nő csak a saját szépségére, saját énjének tökéletesítésére, emelésére gondol, ha minden más nő egész életén át azon dolgozik, hogy minél többre vigye s evvel a másik nemnek imponáljon . . ., úgy az öreg szűz már fiatal éveiben az ellenkezőt teszi, mert gyűlöli a másik nemet, mert ennek a másik nemnek a véleményére semmit sem ad és nem is akar adni. Azt mondtam, hogy már a fiatalabb éveiben; az *aggszűz* már harmincéves korában *aggszűz*; már ebben a korban úgy érzi magát, amilyennek az elvirágzott nő csak ötvenéves korban

érezheti. A harmincadik évben vagy talán még előbb átmegy azon a lelki forradalmon, ami a elvirágzó asszonyra vár, ugyanazoknak a divat-ostobaságoknak hódol, mint a veszedelmes kor s ebben a korban szeretne . . . tizenkét évesnek látszani. Ezekben a dolgokban van tulajdonképpen minden nevetségességnek az alapja, ami az aggszűzet jellemzi és ami annál nagyobb méreteket ölt, minél idősebb lesz az aggszűz.

A nőnek a természetében van, hogy szeressen. Ezért az aggszűz a szeretetét az emberekről átviszi más élő lényekre, mert az embereket lelke mélyéből gyűlöli. A szeretetét átviszi állatokra, macskákra, kutyákra, kanárimadarakra s ezekben az állatokban látja egyetlen és legjobb barátait. . . sokkal jobb barátait, mint amilyenek a gonosz emberek. Ez nagyon is megérthető; mert ezek az állatok nem nevetnek, ha reggel a tükör előtt ruhájának valami lehetetlen helyén egy rikító csokrot tűz fel; nem nevetnek, ha az aggszűz szerelmes költeményeket ír és olvas, ha rajongva beszél fiatalkori élményeiről.

A szegény aggszűz alapján véve sajnálatraméltó teremtés, akinek nem volt része abban, ami nagy és szép az emberi életben, akinek le kellett mondania mindenről, ami örömet jelent. Bizonyos, hogy egy ilyen aggszűznek egész lénye, egész természete végső elemzésben szekszuális kérdésekre vezethető vissza és csakis ezekkel oldható meg. Lesz még alkalmunk visszatérni erre a tárgyra és akkor majd előadjuk állításunk indokait is.

*

Ha most áttérünk a női lélek elemzésére az aggkorban, már eleve hangsúlyoznunk kell, hogy ez nagyjában és egészében igen sok hasonlatosságot mutat az aggszűzével. Az egyetlen különbség abban áll, hogy az aggszűz azért mogorva, rosszindulatú, hazug, dicsekvő és pletykázó, mert nem *tudott* élni és élvezni, az öreg asszony pedig azért, mert *már* nem élvezhet, nem élhet. Az alapmotívum tehát mindkét esetben ugyanaz, csak a külső körülmények változtatták meg. Az agg nő asszony volt, egészen asszony, tehát mindent élvezett s megvolt nála a nő minden jellembeli és lelki tulajdonsága; nő maradt, de

mindent elvesztett és most szeretne mindent visszaszerezni. Miután pedig ez a kívánsága teljesíthetetlen, más eszközökhöz nyúl, elsősorban ahhoz, hogy legalább *elmesélje*, milyen hatalmas *volt ő egykor*. Ebben a fogalomban már természetesen benne vannak a szépség, gazdagság, hatalom, sikerek minden elképzelhető területen, valamint a nagy sikerek a férfiaknál, az imádók és tisztelők nagy száma. Hiszen ki tudja mindezt ellenőrizni? Ki tudná bizonyítani, hogy ez nem így volt? Ha pedig mégis akadna valaki, aki élő tanúja volt ezeknek a dolgoknak, azt bizonyosan kerüli az agg nő. Hiszen lehetséges, hogy a kivétel nélkül mindig kimutatható túlzási vágy, a hazudozásra való hajlam egyszerre áll be avval a gyermeki együgyűséggel, ami annyira jellemző az aggkorra. Éppen olyan jellemző, mint például az értelem gyengülése, a logika csökkenése, a helyes ítélőerő lassú megfogyatkozása. Az agg nő hazudik, mert imponálni akar; de azért is hazudik és pedig tudatosan, mert valamennyire még mindig érvényesülni akar, mert tudja, hogy a világ általában mégsem becsüli az aggkort olyan sokra, mint amennyire ő szeretné. Igen ritkán akadunk olyan nőkre, akik még magas életkorban is megtartják a tiszta ítélőképességüket, helyes gondolkodásukat.

Általában még mindig úgy képzeljük el az agg nőt, mint egy harisnyát kötögető nagymamát; pedig ő nagyon-nagyon szeretne még mindig körülrajongott nő lenni, minden érdeklődés központjában állani. Nem tudja és nem akarja belátni, hogy a fiatalság követeli a jogait, melyek az agg nőt már nem illetik meg. Minden áron a fiatalokhoz húzódik, minden áron keresi az élvezetek minden fajtát, továbbra is fiatalosan cicomázza magát. . ., de mindig sikertelenül. Érti és tudja a tehetetlenségét, ezért féltékeny és irigy mindenre, aminek még van értéke. Ennek az érzésnek alapján fejlődik ki a mogorva, veszekedő, pletykázó lény: az öreg nő. Minél inkább érzi az öreg nő, hogy mennyire és milyen gyorsan elveszítette a hatalmat, annál inkább igyekszik más emberek életének központjába állítani önmagát. Azt hiszi, hogy joga van ahhoz, hogy *mindig ő* legyen a főszemély. Ha minden más eszköz csütörtököt mondott, ha a sok elbeszélés, ifjúságának ezernyi epizódja sincs már hatással,

akkor, de csakis akkor veszi észre a magas korát és fehér haját s ha már mást nem, hát legalább tiszteletet követel meg.

Ebből a típusból fejlődhetett ki a közmondásossá vált anyós is, az a lény, aki saját gyermekének meg akarja takarítani a házasságban tett rossz tapasztalatokat és úgy tesz, mintha ez a fiatal házasság a saját házassága volna, amelynek azonban most másképpen kellene sikerülnie. Itt megint megfélemezést találunk a saját koráról, a napsütéses ifjúság mindent elfelejtő érzéséről.

*

Ha eddig szemlélődéseimben az érettség korától az aggkorig a nőnek a rossz oldalai nyomultak előtérbe, úgy most az a kellemes feladat vár rám, hogy leírjam azt a mindenki által jól ismert nőt is, aki minden hiú egoizmustól távol, legszűkebb környezetének, férjének és gyermekeinek szenteli az életét — a jó feleséget és anyát.

Itt elsősorban a hűségesen szerető feleségre gondolok, aki szakadatlanul azon fárad, hogy a férfi nyomasztó gondjait megkönnyítse, aki könnyen lemond lánykorának derült álmairól, ha evvel enyhíthet vagy egészen elháríthat valami boldogtalanságot. Mindazok a dolgok, melyek boldogságának idején elégedettségének főtényezői voltak, mert más emberek is sokra becsülték ezeket: ékszer, toalettek, mindenféle fényűzés, most hirtelen értéktelen semmiségeknek tűnnek fel és nagyon szívesen feláldozza őket. Mi több! Rendesen a nő az, aki ilyen esetekben ügyesen szimulált derültséggel teljesen felemeli a megtört férfit, ő az, aki új ötleteket termel, új életet teremt. Az elkényeztetett nőből, aki azelőtt csak a saját énjének élt, dolgozó, kereső asszony lesz.

Megint egy típus, aki szívós kitartásban, szorgalomban és az egyszer kitűzött cél energikus követésében nem egyszer messzi felülmúlja az erős nem hőseit. De azért ez a nő is egészen nő marad. Ha vége a munkaidőnek, a dolgozó nő is élvezetek és szórakozás után jár, szépen felöltözik, természetesen modern ruhákba, melyek kétszeres örömet okoznak neki, mert hiszen „maga kereste” a rávalót.

A jó anya, a szónak legigazibb értelmében, az a nő, aki egész életét a gyermekei szolgálatának szenteli. Mit törődik az ilyen nő a külső szépséggel, a cicomával és más ilyen mulandó dolgokkal, mikor a gyermekeiről van szó, akik az ő legfőbb büszkesége. Alázatos szolgálója ő a legszentebb anyai érzelemnek, melynek örömeit és reményeit, gondjait és aggodalmait a férfinem csak igen nehezen érti meg. A gyermekekért való odaadás, a sok éven át folytatott éjjeli és nappali munka, az állandó meggondolások, melyek a saját énrre való gondolatát állandóan háttérbe szorítják,“ a sok szeretet-munka, melyekért nincs és soha nem is lesz elismerés . . . , sőt az a bizonyosság, hogy felnőtt fiai és lányai egykor majd a saját útjukra mennek, levetik a család és a függőség kötelékét s természetesnek találják az anyjuk minden szenvedését és nélkülözését . . . , a jó anya mindezt magától értődőnek tartja. A nőnek az a típusa ő, melyet oly gyakran megtalálunk özvegyeknél, akik férjük halála után legmagasabb és egyetlen céljuknak a gyermekek nevelését találják, akik erőszakkal elnyomják szeretet utáni vágyukat s csak egy szép és nagy életcél ismernek — a gyermeket!

Ez a kategória szolgáltatja a későbbi években azt az érett nőt, aki úgy örül a gyermekei sikereinek, mintha ezek a saját sikerei volnának, aki élete alkonyán az unokáiért remegő nagymama lesz. Maga a jóság és engedékenység az unokákkal szemben, akikről csak jót és szépet tud mondani. Maga is gyermekké lett újból s így a legjobb barátnője, a legtürelmesebb játszótársnője az unokáinak, legenergikusabb védelmezője ezek gyengeinek és hibáinak, még ha ezek a hibák rosszabb természetűek is.

A jó anya, a legjobb nagymama! Szinte úgy látszik, mintha kihalóban lenne a nőnek ez a két szép típusa. Pedig nem úgy van! Bár a modern élet olyanra alakította át a modern nőt, mint amilyenek fentebb leírtam — aki tud keresni és tisztán látni, az még mindig megtalálja a nőt ideális alakokban is.

*

A női léleknek azt a leírását, melyet ebben a szakaszban igyekeztem adni, könnyen illetheti az egyoldalúság vádja, amennyiben az érett nőről, a veszedelmes korról és az agg nőről

van szó, amennyiben csak arra a nőre szorítkoztam, akit a kultúrember naponta lát a környezetében. Teljesen jogosult kifogás, ha meggondoljuk, Hogy az alsóbb kulturátlan osztályok nője bizonyára más életcélokat követ és más életfeltételek között tölti el az életét és ha meggondoljuk, hogy a lelki élet kétségtelenül az életfeltételektől, azoktól a dolgoktól függ, melyeket „boldogságnak” vagy „boldogtalanságnak” nevezünk. Azonban, hogy a leírásunkhoz ezt a „kultúrnot” választottuk ki, az igazolását találja abban, hogy ez a nő a foglalat azoknak a jellembeli tulajdonságoknak, melyek tipikusan nőiesek, tehát ezek szolgáltatják a női lelki élet kivonatát.

Mert a dolgozó nő, a falusi nő, a gyári munkásnő, a szolgáló lány és maga a civilizált nő is hiú, cicomát kedvelő, az ő életük is abból áll, hogy mind szebbek és hatalmasabbak akarnak lenni vagy legalább ilyennek látszani. A legegyszerűbb nő is nőiesen és *csakis nőiesen* érez, mert egy női őssejtből származik és ebben van a csirája minden nőiességnek. A nő mindig nő marad . . . , kifelé is meg a belső lelki életében is. Minden fáradozás ellenére is csak leírni tudjuk a lelki életét, de sohasem kikutatni. Hogyan is mondják csak az „Ezeregy éjszakában”?

„Meg tudod fogni a villámot hálóval, vagy tudsz vizet meríteni a szitával?”

A NŐ NEMI ÉLETE

HARMADIK FEJEZET.

A nő nemi élete.

Csak a legutóbbi években fejlődött ki lassankint az az új ága a tudománynak, mely azt tűzte ki főfeladatául, hogy megoldja azt az ezernyi problémát, mely benső összefüggésben van az ember életével, sőt a legnagyobb részét teszi ennek az életnek. Az a tudományág ez, mely tárgyául választotta mindannak a kikutatását és leírását, amit a „nemiség“ közös címével egybe szoktak foglalni.

Ez a tárgy bizonyára már a legrégebb ősidőkben foglalkoztatta az emberek gondolkodását s már akkor részesült abban a figyelemben, melyet valóban megérdemel, de amelyet a hamis értékelés és ferde gondolkodás erőszakosan félremagyarázott és sokszor erőszakosan agyonhallgatott. Ez nagyon is megérthető, ha meggondoljuk, hogy az ember mindig hajlandó volt és még ma is hajlandó minden meztelenséget, de különösen a saját meztelenségét, leplezni és eltakarni. Ám a legnagyobb meztelenségnek is leplezetlenül kell megnyilatkoznia a szigorú megfigyelő éles tekintete előtt, ha az emberiség nemi életének elemzését és leírását akarjuk adni, a saját nemiségünkét, melyet oly gondosan elvonnak az élet napvilága elől.

Vannak kutatók, akik ma hangosan jajgatnak azon, hogy a tudománynak ez az ága nagyon sokáig maradt figyelembevétel nélkül, akik nem akarják megérteni, hogy a kutatásnak egyik területe sem volt oly hosszú időn át korlátozva, mint éppen ez. Erre a szemrehányásra nagyon egyszerű a válasz. Az első időkben az egyháznak volt joga az emberi életnek evvel a kényes területével foglalkozni. Így történt aztán, hogy az

egyház a konventjein csaknem mindig evvel a tárggyal foglalkozott, hogy történelmileg bebizonyíthatóan ezek a konventek teremtették meg a „morálteológiának“ nevezett tant. Ebben megtaláljuk — később majd még közelebbről is foglalkozunk vele — a nemi élet legapróbb részleteinek a leírását és fejtegetését, sőt találunk egy csomó kérdést kijelölve, melyeket a lelkészek a gyónásnál kötelesek voltak feltenni. Mivel pedig a szegény gyónók mitől sem féltek annyira, mint a pokol kínjaitól, melyek rájuk várnak, ha nem mondanak igazat, tehát válaszoltak a kérdésekre és így a nemi élet kutatása a gyóntató atyáknak empirikusan gyűjtött titkos tudománya lett. Az orvos, a filozófus, a jogász nem is mertek evvel a tárggyal foglalkozni, mert a nemi élettel összefüggő dolgoknak már a pusztá elméleti kutatását is a szüzietlenség bélyegével sújtotta az egyház.

Innen van aztán, hogy ezeknek az egyházi tilalmaknak következtében mindent, ami az ember nemi életére vonatkozott vagy evvel csak távolról is összefüggésbe volt hozható, tehát a nemi életnek minden kutatását úgy fogták fel, hogy ez a „csúnya“ dolgokkal való keresett foglalkozás. Mindent, aminek valami köze volt a szekszualitáshoz, kizárólag disznóságnak tekintettek és így aki evvel a tárggyal merészkedett foglalkozni, azt züllött, erkölcsi és lelki szempontból nagyon alávaló embernek tekintették.

Egy latin közmondás azt mondja: „Naturalia non sunt turpia“, magyarul: Ami természetes, az nem csúnya. Már pedig mi természetesebb az emberi életben, mint a nemiség? Az egész élet nem kizárólag a nemiség kérdése körül forog? Nem ez szabályozza az egész életet s uralkodik rajta korlátlan hatalommal? Annál magától értődőbbnek látszik, hogy e kérdésre igennel feleljünk, mert be van bizonyítva, hogy az ember nemi jellege teljesen megváltozhatatlan és semmiféle belső átalakuláson nem mehet át. Veleszületett valami, ami már a csírában adva van. Csak az emberben meglevő gátlások minősége és foka képes megfékezni és elnyomni. A hatalma oly óriási, hogy mi emberek igen könnyen akaratnélküli rabszolgáivá süllyedhetünk.

Ebből a szempontból nézve azokat a dolgokat is, melyeket lekicsinylő vállvonogatással perverzításoknak szoktak nevezni, nagyon természetes dolgoknak találjuk. Mert perverznek csakis az az ember mondható, akinek nincs annyi önuralma és gátlása, amennyi perverz vágyainak elnyomására kell.

Természetből fogva azonban minden ember perverz hajlandóságú, ha ugyan az úgynevezett abszolút normális nemi érintkezéstől való minden eltérést perverznek mondhatunk. Érdekes e szempontból egy kissé az állatvilág megfigyelésével foglalkozni. Az állatnak minden párosodása, minden nemi érintkezése avval kezdődik, hogy a hím hosszabb vagy rövidebb ideig üldözi a nőtényt, szimatolja, szagolgatja és nyalogatja a nemi részeit, aztán hirtelen ráugrik és elvégzi a nemi aktust.

Mint majd későbbben lesz alkalmunk részletesen megbeszélni, az emberi életben is igen nevezetes szerepet játszanak a különböző érzékszervek és érzéki benyomások. A szaglás, hallás és ízlelés éppúgy az erotika szolgálatába vannak állítva, mint a tapintóérvék vagy a szem.

Ha azonban egy ember teszi ugyanezt, ha egy férfi szagolgatja és csókolgatja a nő nemi részeit, akkor perverznek mondják. Az embertől ugyanis oly sokféle és nagy gátlást kívánnak meg, hogy nála elő sem szabad fordulnia annak, amit az állatvilágban egészen természetesnek találunk.

Mi több, egyes államoknak a büntető törvénye feljogosítottnak érezte magát arra, hogy az ilyen „perverz“ embereket bűnösöknek tekintse, bár a mi szempontunkból teljesen jogosulatlanok az ilyen törvények. Mert hiszen végső elemzésben az ilyen emberek nem bűnösök, hanem pusztán olyan egyének, akiknek valami mínuszuk van a gátlásokban, akik szabad folyást engednek az általuk természetesnek látszó nemi érzelmeiknek. Ebből a meggondolásból nézve a dolgot, betegeknek mondhatók talán az ilyen egyének, de bűnösöknek semmiesetre sem. A büntetőtörvénykönyvnek nincs joga beleavatkozni az ilyen emberek nemi életébe. Egyetlen esetet kivéve, amikor ugyanis arról van szó, hogy a kiskorúakat megvédjék az ilyen gátlásnélküli beteges emberek támadásaitól.

Az ember egész élete csupa szekszualitás. Ez ösztökél bennünket arra, hogy mind magasabbra törekedjünk, ez teszi becsvagyóvá a férfit, ez idézi föl bennünk a vágyat gazdagság, becsület és állás után; végső elemzésben ez a középpontja minden életnek.

Ha már a férfi is alá van vetve ennek a benne láthatatlanul működő hajtóerőnek, ha ő is akaratnélküli rabszolgája ennek a leghatalmasabb hatalomnak . . . akkor mennyivel inkább az a nő! Ez csak a nemiségnek él és a maga egészében nem is egyéb, mint csupa nemiség. És annak is kell lennie, ha a természet által számára kijelölt nagy föladatnak, az anyaságnak, teljesen meg akar felelni.

Mikor előbbi megbeszéléseink alkalmával fiatal lánygyermek abnormálisan korai megéréséről szóltunk és fölsoroltuk azokat az eseteket, melyeknél a menstruáció nagyon korai föllépéséről arra lehetett következtetni, hogy a nemi szervek is idő előtt kifejlődtek — ezek az esetek természetesen csak kivételek s ezek még egyáltalán nem bizonyítják azt, hogy e tisztán testi jelenségekkel egyidejűleg a gyermek nemi élete is kifejlődött már.

A nő első gyermekése általában aszekszualisan folyik le, vagyis minden nemi vágytól és az ellenkező nemű lény megkívánásától mentesen. Az irodalomban azonban igen sok eset van fölsorolva, amikor a nemiség korai kifejlődése gyermekeknél is bebizonyítható volt. Azonban természetes, hogy az ilyen nemi ösztön egészen másként értékelendő, mint felnőtt emberekénél. Ez a nemi ösztön még nem tud vagy legalább úgy látszik, hogy nem tud a párosodásról, a maga természetes kielégítéséről és rendszeren csak arra szorítkozik, hogy az ilyen gyermekeket valami vágy arra készteti, hogy a nemi részeiken végzett különféle manipulációkkal szórakozzanak.

Hiba volna az ilyenféle „illetlenségeket“ mindig korán kifejlett nemi ösztönnek mondani. De éppen olyan hiba volna mindig csak ártalmatlan „illetlenségnek“ tartani. Mert az is megállapított tény, hogy gyermekek már nagyon korán tudnak érezni. Az ilyen nemi megmozdulásoknak, ébredéseknek rendszeren

mindig megtaláljuk valami megfogható okát, valami olyan momentumot, mely a dolgot kiváltja.

Az orvosok ismerik azt a tényt, hogy a gyermekkorban gyakori bélférgek a lánynál nem ritkán a végbélből átvándorolnak a hüvelybe, ebben tovamozognak és végül itt meg is telepednek. Az a csiklandozás és viszketés, amit ezek az apró férgek a gyermek hüvelyében okoznak, kezdetben arra viszi a gyermeket, hogy vakaródzással igyekezzék a kellemetlen érzést megszüntetni. A gyermek tehát kezdetben egészen öntudatlanul manipulál a nemi részein, míg aztán egy szép napon valami kellemes érzése támad e manipulációk közben. Mi sem természetesebb ezek után, minthogy a lányka minden lehetséges alkalmat megragad, hogy a nemi részeivel játszogasson, hogy mesterségesen előidézzé ezt a kellemes érzést, tehát egészen öntudatlanul és mégis tudatosan valami önfertőzés-félet űzzön (onánia). Pedig éppen az onánia az, ami jellemző a gyermekkorra, de később az éréfélben levő, sőt már megérett lányra is. A magasabb fejlettségű önfertőzésnek erről a formájáról majd később beszélünk,

Lombroso említ egy esetet, amikor egy nyolc éves lánynál nagyon erős hajlamot figyeltek meg az önfertőzésre. Más szerzők pedig arról írnak, hogy gyermekkorban az önfertőzés sokkal gyakoribb, mint azt gondolnák. Rendesen úgy játszódik le a dolog, hogy valamely, nemileg magasan álló vagy ahogyan a világ szokta mondani, koraérett gyermek, valami véletlen oknál fogva ismeri meg a kéj érzetet. Már most aztán ez a gyermek kíváncsi, hogy az ő korában levő többi gyermekeknél is így van-e a dolog, kíváncsi, hogy vajjon csak ő ismeri-e ezt a szép érzést vagy pedig a többi gyermekek is tudnak róla. Miután ki akarja elégíteni ezt a kíváncsiságát, fölhasználja az első alkalmat, mikor más gyermekekkel egyedül van — pedig ilyen alkalmak nagyon gyakran adódnak — hogy megoldja ezt a gondolkodását és érzékeit annyit foglalkoztató kérdést. Így könnyen kitanítódik a másik gyermek, ez is örömét találja a manipulációkban s így az önfertőzés kedvenc, majdnem azt mondhatnám, természetes játékká lesz. Valóban nincs egyetlen gyermek sem, aki — bár talán valóságos kéj érzet nélkül —

ne játszott volna a saját vagy más gyermekek nemi szerveivel.

A nemi érzés ott szunnyad már a gyermekben s csak a fölügyelet és nevelés kérdése, hogy ez az elsődleges nemi érzés már a gyermekkorban fokozódik és magasabbra fejlődik-e vagy nem. A gyermeknél nincsenek gátlások semmilyen irányban, tehát nincsenek az első nemi érzése tekintetében sem, itt a nevelésnek kell átvennie a gátlások szerepét.

*

Egészen más fejezetbe tartoznak azok a híradások, melyek szerint a kulturátlan természeti népeknél a kutatók már egészen fiatal lányoknál is figyeltek meg nemi tevékenységet. Így például arról értesülünk, hogy egyes néger törzseknél már a hetnyolc éves lányok teljesen normális nemi érintkezést folytatnak tizenkét éves fiúkkal és pedig nyíltan, minden szégyenkezés nélkül, a szülők és a törzsbeliek előtt. Ez a már nagyon fiatal korban gyakorolt nemi érintkezés annak a körülménynek tulajdonítandó, hogy e törzseknél a lány már tíz éves kora előtt megkapja az első menstruációját, így tehát a szó valódi értelmében „koraérett” lesz. A hat, hét vagy nyolc éves lánynak megígért jegyes — rendszeren tizenkét éves fiú — már az eljegyzés napjától kezdve nemi érintkezést folytat a lánnyal s az első menstruáció jelentkezése után tartják meg az esküvőt. Mert a lányt a külső jelek szerint csak ekkor tartják nemileg teljesen érettnek, csak ekkor szolgál biztosítékkal arra, hogy utódokat fog létrehozni. Bizonyára ezen alapulnak a természeti népek oly változatos szokásai és ünnepei is, melyeket az első menstruáció idején szoktak tartani és amelyekről már fentebb beszéltünk.

*

Bizonyos, hogy sem az onanizáló gyermeknél, sem a nyolc éves néger lánynál nem lehet szó teljesen kifejtett nemi ösztönről. De éppen olyan bizonyos az is, hogy a nemi részekkel való manipulációk, akár onánia, akár valóságos nemi érintkezések útján történnek ezek, lassankint fokozzák a kéjérzetet,

legalább is ennek korai fölébresztését idézik elő és a nemiségnek egyidejű gyors fokozódásával járnak.

A lánygyermek önfertőzése nem marad meg az első félénk próbálkozásoknál, hanem föltartóztathatlanul tovább halad, a gyermeket mind újabb és intenzívebb tevékenységre készíti. Ha eleinte csak a hüvely tapogatásából állott, nemsokára átmegy dörzsölő mozgásokba és a gyermek ujjai hamarosan fölfedezik, hogy a kéj érzetek csúcspontja a hüvelynek egy bizonyos helye, a csikló (clitoris). A gyermek aztán hamarosan rájön, hogy folyton fokozódó nemi vágyait akkor elégítheti ki leggyorsabban és legegyszerűbben, ha a hüvelynek ezt a helyét ingerli. És ha aztán a szobának valamelyik sötét sarkában, az udvarnak valamelyik eldugott helyén rákerül a sor a titkos „játékokra“ a hasonló korú lányokkal, akkor a már tapasztalt gyermek az e területen még „újoncot“ pontosan kitanítja arra, hogy hol és mit csináljon s alkalmilag szívesen meggyőződik arról, hogy a barátnőnél is úgy van-e a dolog, mint nála.

Azonban a nemileg érző gyermek nem marad meg még ezeknél a kísérleteknél sem. Valami bizonytalan érzés azt mondja neki, hogy a fiúknál mégis csak másként kell lennie a dolognak. A kíváncsiság aztán lassankint ráviszi, hogy a másik nemnél érdeklődjék a dolog iránt. És mindezt igazi gyermeki naívsággal, amit nem rossz erkölcsök vagy züllöttség diktálnak, hanem kizárólag a kíváncsiság és az emberrel veleszületett, az ilyen gyermekeknél nagyon korán fölébredt s ebben a korban még gátlás nélkül működő nemi ösztön. Forel „A nemi kérdés“ című művében két esetet ír le, melyeket maga figyelt meg és amelyeket szekszuális paradoxonoknak nevez, még pedig azért, mert a gyermekkorban fellépő és a normális határokon túl fejlett nemi ösztönt ő időszerűtlennek, sőt bizonyos mértékig patológusnak tartja. E két rendkívül érdekes esetnek a leírását itt szószerint közlöm:

„Egy kerítónőnek és egy nemileg roppant ingerült és kicsapongó férfinak hét éves fia egészen magától elkezdett hasonló korú kislányok után leskelődni, ezeket cukorral a bokrokba vagy más eldugott helyekre csalta s szabályszerű nemi érintkezést folytatott velük. Ezt igen raffinalt módon csinálta. Mindenféle

kísérlet, hogy ettől eltérítsék, eredménytelen maradt, ezért hozám hozták az elmeegógyintézetbe, ahol nemi hőstetteivel most egy nálánál valamivel idősebb fiún próbálkozott s általában szilaj, hazug, lusta és minden csínyre hajlamos fiúnak bizonyult. Azonban a párosodási kísérleteivel még sem mert felnőtt nőknél vagy férfiaknál próbálkozni. Nemi szervei gyermekesek voltak, nem abnormálisan fejlettek. A paradoxia tehát csak az agyából indult ki. Amellett erkölcsi defektusokban szenvedő ember volt és később bűnöző lett belőle.

Egy kilenc éves lány minden hasonló korú vagy fiatalabb fiút, akit csak el tudott csípni, igyekezett nemileg ingerelnie. Ezt olyan titokban végezte, hogy öccsei közül az egyiket, nemi szerveinek a bántalmazásával, lassú halállal megölte, a többinél pedig súlyos húgycső- vagy hólyagbántalmakat idézett elő. Egy nagyobb fiúval nemi érintkezést folytatott a bokorban. Itt nem tudtam adatokat szerezni az öröklékeny terheltségre vonatkozóan. Az ilyen egyénekből később rendszeren bűnözők lesznek, vagy a legszemérmertlenebb onániát és prostitúciót űzik.“

E két eset tudomásulvétele után kibén nem merülne föl akaratlanul is a kérdés, hogy a korai onániának éppen ismertett formái nem tartoznak-e a szexuális paradoxonok, a patológia területére? Bár Forel határozottan óv az ilyen összecserélésektől, a laikusok nagy tömege mégis mindent jobban akar tudni, mint a tudósok.

Az ilyen onanizáláson véletlenül rajtakapott gyermekek szülei „beteges hajlamú“ gyermekeikkel egyik orvostól a másikhoz rohannak, míg végre valamelyiktől ezen föltevésük megerősítését hallják. Pedig én semmi betegeset nem látok a gyermekkori önfertőzésben, már amennyiben valóságos betegségről van szó; mint ahogyan nem látok semmi paradoxont egy természeti ösztön korai fölébredésében sem.

Én a gyermekkori önfertőzést a nemi ösztön csillapításának tekintem. A gyermek ugyanis nem ura a gátlásainak, ezt az ösztönét éppen olyan gátlás nélkül csillapítja, mint ahogyan elbukik azokban a kísértésekben, melyeket egy süteményekkel megrakott asztal a kedélyére gyakorol.

Ha pedig ezt a gátlásnélküliséget betegesnek akarják nevezni a gyermeknél, akinek a gondolkodása még fejletlen, hát azt sem bánom, de viszont akkor a gyermekek majdnem kivétel nélkül mind patológikusak. Száz gyermek között bizonyára öt sem akad, aki ne onanizálna vagy onanizált volna. Orvosságok és gyógykezelések nem használnak az ilyen betegség ellen, csakis szigorú felügyelet és nevelés.

Az önfertőzés eredetéről, módjáról, lényegéről és elterjedéséről a késői korban, továbbá a következményeiről és hatásairól, valamint a vele kapcsolatos kicsapongásokról majd más helyen szólunk behatóbban.

*

Miután ekként szemügyre vettük a nemiség első kisugárzásait a lánygyermeknél, utunk most e kezdetleges megnyilvánulásoktól, melyek még nem céltudatosak, átvezet abba az életkorba, mely a nőnél már külső jelekkel is elárulja a közeledő érettséget. Csak evvel fejlődik ki a nemiség, evvel kezd a nő igazán nő lenni.

Mindig azt halljuk, hogy a nő a szerelmi életben passzív szerepet játszik. Bár ez a passzivitás — mint azt később majd még behatóan fejtegetni fogom — csupán látszólagos, a női nemre talán rákényszerített gátlások következtében szándékos . . . bizonyos mértékig mégis el kell ismernünk. Pedig hát ez a passzivitás nem egyéb, mint a legmagasabbfokú, majdnem bámulatraméltó aktivitás, ha meggondoljuk, hogy néhány követelmény maradék nélküli teljesítése hozza létre, melyeket mi kultúremberek állítunk fel a nővel szemben. Mi kultúremberek? Mem, nem mi vagyunk azok, akik e gyakran talán nehezen teljesíthető követelményekkel beleavatkozunk a természet üzemébe, hanem csupán az egyházak, az etika és az úgynevezett morál érték el a maguk mindenhatóságával, hogy ilyen jogokat gyakoroljanak. Kultúremler, kultúrélet és kultúrkövetelmények! Ki áll jót érte, hogy ezek a fogalmak valóban helyesek és ki tudja a helyességüket bizonyítani? Egyáltalán nem lehetetlen, hogy mindezek túlfinomult, erőszakosan szűk pályákra kényszerített dolgok, hogy az egész hamis és hogy az igazi,

a természet által tervezett életet a gátlások nélküli természeti népeknél kell keresni.

Melyek hát azok a követelmények, melyekre gondoltam, melyeket a teljes értékű nővel szemben állítunk föl? A feleletet könnyen megadja ez a két szó: „szemérmesség és szüzesség“, de nagyon nehéz követelmények ezek és nagyon nehéz a teljesítésük. Még nehezebb ezeknek az elemzése, megmagyarázása és helyes értékelése.

*

Mi a szemérmesség és mi a szeméremérzet? Havelock *Ellis*, a leghíresebb angol kutató, „Nemi ösztön és szeméremérzet“ című művében bizonyára a legbehatóbb és legátfogóbb tanulmányokat végezte ezen a téren. Szemlélődéseink folyamán nagyon gyakran vissza fogunk térni ezekre az alapvető fejtegetésekre, de előbb arra akarunk emlékeztetni, amit Stendhal mondott. „Háromnegyedrészen szerzetnek“ mondja ezt a civilizációból megszületett törvényt, melyet az állatvilágból vett jelenségekkel hasonlít össze. Törvény tehát és még hozzá szerzett törvény.

Nincsen-e benne már magukban e szavakban a keserű igazsága egy szándékos csalásnak, melynek az a lényege, hogy a szemérmesség tulajdonképpen nem veleszületett és ennél fogva nem természetes tulajdonság? „A civilizációnak ez a csodaműve“, melyet az egészen barbár emberfajtáknál az általunk ismert formájában nem találunk meg és amelyet az anyák már korán beoltanak kislányaikba, valóban csupa boldogságot és áldást hoz a világnak? Az az ezeryi képmutatás, mellyel a nőnek valóban élnie kell, csakugyan olyan semmiség, hogy egy képzelt érték miatt egészen megfélemedkezhetünk róla? Azokról a képmutatásokról, melyek a legcsekélyebb parancsnak ellentmondás nélkül engedelmeskednek, melyek a nőiesség speciális birtokához tartoznak . . .

Vájjon nincs-e egy további szemrehányás a Stendhal fejtegetéseiben a szeméremérzet keletkezéséről és tulajdonképpeni céljáról, mely abban áll, hogy az anyák a lányuk jövőendő szerelmesének a „boldogságát“ akarják evvel megalapozni? . . .

Tehát tudatos, meghatározott előnyöket elérni akaró, a gondos anyáktól szándékolt, a férfiaknak pedig kellemes és kívánatos nevelési technika, mely azonban végső elemzésben megint csak durva csalás! Szimulálása olyan érzéseknek, melyek nincsenek meg ösztönszerűleg a nőben, hanem csak a „jó” nevelés eredményei.

Igazán nagyon messzire vezetne, ha a Stendhal értelmében tovább akarnám analizálni a szeméremérzetet, „a szerelem anyját”, ahogyan ő olyan szépen nevezi. Az állításainak ugyan az a céljuk, hogy dicsőítsék ezt a nagy boldogságot, azonban a tisztán tudományos, minden szépítéstől mentes megalapozás teljesen hiányzik belőlük. Szép tételei közül egyetlen egyet ismerünk el minden fenntartás nélkül: „A szeméremérzetben az a veszedelem, hogy állandóan képmutatásra vezet.”

Stendhal szerint a szemérmesség „az egyedüli, a civilizációból született törvény, mely csak boldogságot hozott a világnak”. E dicsőítő szavakkal szembeállítva, mennyivel egészen másként hangzik egy másik meghatározás, mely a szemérmességben az emberre erőszakkal rákényszerített, különösen a női nembe gyermekkortól kezdve belénevelt tulajdonságot lát, mely csak hazugsághoz és csaláshoz vezethet.

*

A szemérem szándékos, mesterségesen létrehívott és egészen bizonyosan természetellenes tulajdona a kulturvilágnak és csakis ennek. Mint ahogyan kis gyermekeknél sohasem találunk igazi szemérmességet, ugyanúgy a különféle utazók számtalan leírása szerint teljesen hiányzik a természeti népeknél is, vagy pedig olyan formában találjuk meg ezeknél, amit mi egészen nevetségesnek találunk.

A kis gyermeknek a szülők és nevelők már korán megmagyarázzák, hogy ezt vagy amazt a testrészt, a mindennapi életnek ezt vagy amazt a cselekedetét nem szabad mások előtt mutogatni vagy végezni, hogy nem jó, nem szép, nem helyes erről vagy arról a dolgról mások jelenlétében beszélni. Naivitásában a gyermek természetesen nem tudja, hogy mit akarnak tőle a felnőttek ezekkel a folyton prédikált tanításokkal, a gyermek nem is sejti, hogy ilyen tanításokkal a legmagasabbfokú

emberi gátlásokat csöpögtetik belé. E tanítások miérettel a gyermek nincs és nem is lehet tisztában. De engedelmeskedik nekik, mint más figyelmeztetéseknek is, hogy „jó“ gyerek legyen. Eleinte persze némi természetes ellenkezéssel, mert hiszen tudásvágyában a gyermek nagyon szeretné tudni, hogy miért nem szabad ezt vagy azt tennie, nem elégszik meg avval a magyarázattal, hogy valami nem illik.

Később azonban automatikusan, szokásszerűleg engedelmeskedik a gyermek a felnőttek ilyen előírásainak. A gyermek lassankint megtanulja, hogy szeméremrészait befödje, mások előtt eltakarja és nagyon hamar megtanulja, hogy az élet legmindennapibb szükségleteit, a vizelet és székelési sohase más emberek előtt végezze. Ez a gyermekbe belevert szemérmesség azután megmarad az egész életre. De nemcsak ez! Az évek folyamán mindjobban növekszik ez a szemérmesség, míg végre eléri azt a mértéket, melyet mi kultúremlékek másoktól megkívánunk. Nagy kérdés, hogy a nevelés e módjának, a gyermekkor óta gyakorolt szemérmességnek megvan-e a ráfogott jogosultsága, olyan nagyok-e az előnyei, hogy fölülmúlják az okvetlenül velejáráó hátrányokat? A hátrányokról azért emlékezem meg itt, mert legnagyobb intenzitásukban éppen a gyermekkorban jelentkeznek.

A gyermek apránként megtanulja, hogy mindent, amit görcsösen el kell takarnia, illetlennek és gonosznak tekintsen. De nem tudja a „miértet“ és a „hogyan“ s ez a tudatlanság, meg az ébredő és fejlődő gondolkodóképesség bizonyos nyugtalanságot és kíváncsiságot szülnek a gyermekben. Ez a kíváncsiság adja aztán a gyermek szájába azt a sok kérdést is, melyekkel a dolgok okai után kutat. A gyermek okoskodni kezd és magyarázatot keres ezekre a dolgokra, melyeknek — mint azt egy titkos sejtés súgja neki — valami egészen különös okuknak kell lenni. Később aztán ki is elégítheti a kíváncsiságát, mert megkapja a felvilágosítást.

Hogy ez mikor, hogyan és ki által történik, az az egész későbbi életére a legnagyobb fontosságú.

Látjuk tehát, hogy a szemérmesség fölbresztése eleinte bizonyos hátrányokkal jár a gyermeki lélekre. Másrészt viszont

figyelembe véve azokat a szokásokat, melyek között élünk, a kultúremler szempontjából okvetlenül meg kell engednünk, hogy a szemérmesség kétségtelenül egyik főkövetelménye az esztétikának és az etikának. Ploss „A nő stb.“ című már idézett munkájában nagyon szépen mondja a szemérméről, hogy „ez az első foka az erkölcsi megmozdulásnak, mely akkor kezd nevelni az embert, mikor az állati kíméletlenség állapotától kezd eltávolodni.“

*

Mi tebát a szemérmesség követelménye az emberre nézve általában és a nőre nézve különösebben? Az elrejtése, gátak közé szorítása és a legtöbb esetben képmutató fékezése mindazoknak az ösztönöknek, melyek a normálisan fejlett, egészséges emberben a nemi érettség korában megjelennek. Más szóval: azt követeljük a nőtől, hogy úgy tegyen, mintha egyáltalán semmiféle szekszuális érzelmei nem volnának. Azt követeljük, hogy a nő kerüljön minden olyan cselekményt, mely alkalmas arra, hogy más emberekben szekszuális és tisztán erotikus ingereket keltsen. Tehát azt is követeljük, hogy a nő burkolja be a testét, hogy minden embert erőszakosan fosszon meg annak a látásától, amit közönségesen női bájoknak neveznek. A nő legyen szemérmes, hogy elrejtse önmagát és az érzelmeit; legyen szemérmes, hogy szemérmességével azt a látszatot keltse, mintha ártatlan, semmitsem tudó s minden nemiségtől mentes lény gyanánt élne ezen a világon. A szemérmesség követelményében tehát benne van a testi és szellemi önmegtagadás. A testi azért, mert a nőnek el kell rejtenie a bájait, testének természetadta szépségeit, a szellemi önmegtagadás pedig azért, mert az apré gyermek tudásnívójára kell lesülyednie még akkor is, ha teljesen fejlett.

A természetbúvár szempontjából mind a két követelmény hamis és jogosulatlan. Az etikailag gondolkodó kultúremler szempontjából mégis szándékos, minden erővel kikényszerített.

Nézzünk csak egy kicsit körül a természetben. Próbáljuk kikutatni, hogy ez a hatalom követel-e valami hasonlót? És nem találjuk itt a legnagyobb mértékben az ellenkezőt? A természet

csaknem az összes állatfajok hímjeit és nőstényeit eltérő külsőségekkel ruházta fel. Például az egyik oldalon a tollazat nagyszerű színompája, a másik oldalon a pacsirta diadalmas énekének az adománya, a szarvas büszke szarvai és a pillangó csillogó szárnyai. Ezekkel a külső szépségbélyegekkel a természet szándékosan ruházta fel az egyéneket, azon egyetlen célból, hogy az ellenkező neműeket erotikusan ingereljék. Ezek bizonyosan mind olyan dolgok, melyek azonosak a női bájakkal, a női test szépségével.

Az egyik oldalon szüntelenül azon dolgozik a mindenható természet, hogy minél szebbé, minél nagyszerűbbé tegye, a másik ©Idaion ugyanezt lerombolja az emberi önkény a szemérmesség leple alatt. Az egyik oldalon — az állatorszámban — e külső szépségi jegyek fokozódásával együtt jár a nemi ingerek fokozódása is . . . a másik oldalon az inger fokozódása kiváltja a szemérmesség fokozódását, tehát lecsökkenti az előbbinek biológiai értékét. Az emberi nem, helyesebben a kultúremler pedig megköveteli az ilyen látszólag negatív fokozódást, mely azonban a hatásában egyáltalán nem negatív. Ugyanis semmisen képes a férfit erotikusán jobban ingerelni, a nemi érzéseit jobban felpizskálni, mint ennek a negatív fokozódásnak a terméke: a nő szemérmessége. És mert a nő ezt tudja, csakis ezért veti alá magát szívesen a világ nehéz követelményeinek, melyeknek a lényegét a gyermek még nem tudta felfogni. Más szavakkal, a nő szemérmes vagy legalább szemérmességet színlel, mert evvel ingerelni tudja a férfivilágot. Legalábbis minálunk!

*

Mennyivel másként kell értékelnünk a szemérmességet, ha egy kicsit körülnézünk más népek, de különösen a természeti mépek szokásai között. A négerék és indiánusok, meg a fekete fajtának sok más törzse, akár Ázsiában, akár Afrikában, akár Ausztráliában laknak — legalább is a mi értelmünkben — nem ismerik a szemérmesség fogalmát vagy pedig egészen más formában ismerik. Ezeknek a népeknek fekete bőrszíne mellett nincs olyan nagy színbeli különbség a szeméremtáj és a test többi részei között. Talán ez a körülmény is hozzájárult ahhoz, hogy

a mi értelmünkben vett szemérmesség nem fejlődött ki náluk. Ez a sok tudós által döntőnek tartott felfogás azonban egyáltalán nem állja meg a helyét, ha figyelembe veszünk más fontos momentumokat is, melyekről behatóbban akarunk beszélni.

E népek legnagyobb része úgynevezett természeti állapotban él, melyet mi könnyen hajlandók vagyunk az állatihoz közelállónak tartani. Egész életüket, ezeryi természetes és természetellenes megnyilvánulásával együtt, leplezetlenül élik le. Férfi és nő, lány és fiú egymás mellett élnek, sokszor egy kis darab földön összezsúfolva. Együtt vadásznak, együtt esznek, együtt alszanak, szóval teljesen közös életet folytatnak. Magától értődő, hogy így minden testi funkciót, vizelést, székelést, közösülést minden meggondolás nélkül a család és a törzs valamennyi tagjának jelenlétében végeznek el. Amit mi szemérmeknek nevezünk, azt éppúgy nem ismeri a természeti nép, mint ahogy nem ismerik az állatok. Innen van aztán, hogy a misszionáriusok és afrikautazók híradásai szerint a test meztelenségén éppoly kevésbé ütköznek meg, mint, azon, hogy nyolc-kilencéves lányok tizenkétéves fiúkkal mindenki szemeláttára közösülnek.

Ezek a szokások és erkölcsök azt a benyomást keltik bennünk, mintha ezek a népek a szellemi fejlődésükben megállottak volna azon a legmélyebb nívón, melyet a mi legkisebb gyermekeink képviselnek. Vagy pedig az életük olyan természetes és egyszerű, hogy semmi rosszat, csúnyát nem látnak ezekben a természeti folyamatokban.

Másrészt vannak leírások olyan néptörzsekről, melyeknél bizonyos értelemben találunk szemérmességet; ez sokszor a nemi szervekre vonatkozik, mint nálunk, de szorítkozhatik a test más részeire is. Így például vannak egyes törzsek, ahol a férfiakat és nőket csak a derekról lazán lecsüngő szalma vagy öv takarja, egymás előtt semmiféle szemérmeket nem éreznek, de testük bizonyos részeit rögtön eltakarni igyekeznek, ha egy másik törzsnek valamelyik tagja közeledik feléjük. Egyik esetben ez a relatív szemérmérség a nőknél arra szorítkozik, hogy szégyenlősen eltakarják a mellüket, másik esetben meg a hátukat igyekeznek eltakarni, noha az egész testük teljesen meztelen. Vájjon a relatív szemérmérségnek ezek az esetei nem egysorba állítandók-e

azokkal a szokásokkal, melyeket igen magas civilizációjú népeknél még ma is megtalálunk? Ezek talán éppúgy értékelendők, mint a keleti asszonyoknak az a szokása, hogy a szájukat és orrukat sűrű fátyollal takarják el az idegenek előtt. Ennek a szeméremérzetnek a viszonylagossága éppen abban az irányban van, melybe ezt a szeméremérzetet nevelték. Honnan volna máskülönben az, hogy a kínai nő olyan nagyon szemérmes a lábára, melyet egyáltalán nem szívesen mutat meg? És honnan volna az, hogy nálunk, kultúrembereknél, a szeméremérzet éppen a nemi szervek irányában fejlődött ki? Nem viszonylagos a mi szeméremérzetünk is?

*

Mantegazza „A szerelem élettana“ című munkájában a szemérem kérdését minden elképzelhető szempontból alaposan megvizsgálta és azt javasolta, hogy a népeket osszák fel szemérmetlenekre, félig szemérmesekre és szemérmesekre s így durva körvonalakban egy nullától a legmagasabb fokig terjedő skáláját állítsák föl a szemérmességnek. Az az újkaledóniai nő, aki rövid kis rojtját fölemelte s a francia matrózokat így hívta fel szerelmi hódolatbemutatásra, képviselhetné a szemérmesség nulla-fokát; míg azt a nőt, aki afölött való kétségbeesésében, hogy nem tud gyermeket szülni, inkább terméketlenül hal meg, mintsem hogy orvosi vizsgálatnak vesse alá magát, a szemérmesség ezredik fokára kellene tenni.

A szemérmesség általa javasolt fokokra való beosztásának lenne némi jogosultsága, ha nem lenne olyan nagyon nehéz, majdnem lehetetlen. A dolog ugyanis a megfigyelő felfogásától és a saját szemérem-fölfogásától függ. Mint ugyanez a szerző „Az ember nemi viszonyairól“ szóló tanulmányában hangsúlyozza, mi mindig felületes és sokszor teljesen hamis ítéletet alkotunk egy népnek a szemérmességéről, mert azt a ruházkodás mértékétől tesszük függővé és könnyen tartjuk kevésbé szemérmeseknek azokat az embereket, akik hiányosabban ruházkodnak, de akik megint egészen szemérmetlenek tartják a teljesen meztelenül járókat. A relatív szemérem érzésre vonat-

kozólag irányadó a ruházkodás, de fejlődésének fokára egyáltalán nem.

Pedig hát ezernyi példát találunk a legcsúnyább szemérmelenségre olyan nőknél, akik ruházkodás tekintetében minden képzelhető követelménynek megfelelnek.

Közelebbi szemléletre a viszony éppen az ellenkező. Úgy látszik, hogy a ruházat alakja alkalmazkodik a szemérmesség követelményeihez és felidezéséhez. Ezt a tényt legjobban megerősítve találjuk akkor, ha követjük Mantegazzát a szemérmes területére tett kirándulásában, „ahol meg akarja mutatni, mint lesz majd szélesebb, majd keskenyebb a fügefalevél, míg végre egészen eltűnik“.

„A suangói négerék nagyon szemérmesek és amint az asszonyaik európaiakkal találkoznak, a milói Vénusz ismert mozdulatával takarják el a keblüket. Mikor fürödnek, hangos kiáltással figyelmeztetik a férfiakat, hogy ne közeledjenek az általuk használt területhez. Hasonló jelenségre akadunk a másik félgömb egyik hidegebb vidékén, a csueles-asszonyoknál Közép-Amerikában.

Mikor a Nil-Giri hegységről leszálltam, hogy az India déli részén levő Metapolliumba menjek, magam is láttam, hogy a lányok a köpenyükkal takarják el csodaszép melleiket, hogy én ne lássam ezeket. De ha saját fajtájukból való férfiakkal találkoztak, akkor nem tették ezt.

Bolonda egyik királynője egy napon teljesen meztelenül jelent meg Livingstone előtt, de vörösre volt festve és különféle ékességek voltak a nyakán.

Ugyanezen néptörzs többi asszonyai is egészen meztelenül járnak és nagyon szeretik az európai szöveteket, de nem azért, hogy evvel befedjék magukat, hanem ékességül. A férfiak jobban vannak öltözve, amennyiben sakálbőrdarabokat hordanak a combjaik körül, úgy hogy elől és hátul be vannak fedve.

A japánok ruházkodnak és mégis szemérmetlenek; a nők egészen meztelenül fürödnek az utca közepén s egészen elfogulatlanul üznek velünk mindenféle tréfákat. A lányaik egyéb játékaik között ott van a csodadoboz, melyből rózsavörösre festett, felemelkedő phallus (hím vessző) ugrik ki.

A középfrikai Musgóban a nők nagyon gondosan befödik a testük hátsó részét, de elől egészen meztelenek maradnak. A szemérmesség ilyen korlátozása egyetlen testrésze szorítkozik az egyiptomi és arab nőknél, kik a szoknyájukkal rögtön elfedik a fejüket, ha burkolatlan arcú európaiak lepik meg őket, de egyszerre láthatóvá lesz testük minden más része.

A bongók, úgy a férfiak, mint az asszonyok, alig öltözködnek; *u* nők minden reggel elmennek a közeli erdőbe, ahol egy maréknyi levél vagy egy pamat fű ellátja őket aznapra ruházattal. Íls mégis ezeknél az alig ruházkodó embereknél az elválasztott gyermekeknek nem szabad a szüleikkel egy helyen aludni, az idősebb fiúknak saját kunyhójuk van, de a déli ebéd idején egyesülnek a családjukkal.

A mombuttói asszonyok majdnem meztelenül járnak s elől csak egy maréknyi banánlevelet vagy egy darab fakérget hordanak, mely nem nagyobb a tenyerüknél. De erkölcstelenek is. Mikor az egyenlítői Afrikában az ivil nőket Compégne felszólította, hogy adják neki a csípőiket övező nagyon finom vörös csíkos szalmaszövetet, habozás nélkül a legnagyobb hidegvérrel levették és átadták, mert mohón vágytak az után a kis tükör vagy üvegyöngy után, amit érte kaptak.

Különféle kaffertörzsek csak nagyon kicsiny kötényt hordanak, de minél kisebb ez, annál jobban szégyenlik magukat, ha egy kicsit félrebillen.

A banda-pezik egészen meztelenül járnak és azt mondták Livingstonenak, hogy így is akarnak járni, mert az isten ilyenek teremtette őket. Két tízéves lányra ruhát adott és a szemérmesség rögtön megjelent. Két hét múlva még a keblüket is elfedték, ha átmentek a hálószobájukon.

Az Anachoreta szigeteken Scrauch megfigyelte, hogy a bensülöttek csak a nemi részeit fedik be. A férfiak erre a célra különféle fakéreg-csíkokat alkalmaznak, melyeket a két lábuk között húznak át és egy övhöz erősítenek. Avval már nem igen törődnek, hogy ez a takaró azon a helyen marad-e, melyet el kell takarnia, úgy hogy az ember azt mondhatná, hogy ez csak pro forma öltözködés. A nők jobban voltak öltözködve, mert valami fakéregből és levelekből készült szoknya-

félét hordanak. Ezek a nők azonban minden tartózkodás nélkül átengedik magukat az idegeneknek.

Új-Hannoverben láthatni a férfiképes és nem férfiképes nőket a szeméremruhácska nélkül, de külön öv különbözteti meg a férjes nőket az özvegyektől. A férfiak a tenyerükkel takarják el magukat . . .

Paraguayban történt utazásaim közben a főváros utcáin mindkét nemű gyermekeket láttam meztelenül s egy faluban egy más férfiképes lányt láttam olyan meztelenül, mint Éva, aki minden szégyenkezés nélkül az egyik kísérőmnek tüzet adott, hogy a szivarját meggyújthassa“.

Ennyit mond Mantegazza!

A szeméremmel a legbehatóbb részletességgel és minden elképzelhető tényezőt figyelembe véve foglalkozott Havelock Ellis.

Ő a szeméremérzetet az emberbe belénevelt dolognak tekinti, amit az élet további folyamán sok mindenféle figyelembe nem vett tényező megerősít és hatásában kiszámíthatatlan. „A szexuális tényező a legegyszerűbb és legeredetibb eleme a szeméremérzetnek és ezért elsősorban kell megemlíteni. Aki megfigyeli a nem éppen koslató nőtény kutyákat, mikor a farkát csóváltató hím kutya közeledik feléje, az világosan felismerheti a szeméremérzet kezdeteit. Ha a hím kutya figyelmességei nagyon is tolakodók, akkor a nőtény a melső lábaira és a hátuljára ül le. Tehát úgyszólván azt a helyzetet foglalja el, mely pontosan megfelel annak, amelyik tipikus az emberre s kifejezést talál a női szeméremérzet klasszikus ábrázolásaiban, mint például a milói Vénusznál, aki összehúzza a medencéjét s ugyanakkor egyik kezét védően a szemérem tájéka, másikat a melle elé tartja.“ E kezdetleges védekező mozgás szemléletéből kiindulva, a nevezett tudós arra a következtetésre jutott, hogy „a félelem, valamely cselekvéssel ellenszenvet kelteni, szintén egyik tényezője a szeméremérzetnek és nem lehet tagadni, hogy ez maga is a női erotikus ösztön kifejezése“. Nagyon szerencsés a bölcs Montaigne-ből itt felhozott idézet: „Mi más

célja volna a szűzi szeméremnek, az erkölcsös hidegségnek, a szigorú pillantásnak, a dolgok megérteni nem akarásának, amiket ők jobban értenek, mint mi, ha nem az, hogy a győzelem után még jobban fokozzák a vágyainkat s annyira ingereljük az érzékiségünket, hogy minden akadályon áttörjünk. Mert a végső győzelem nemcsak élvezetet jelent, hanem büszkeséget is afölött, hogy ezt a szelíd kedvességet és gyermekes szemérmességet forrongásba hoztuk és elcsábítottuk“.

A félelem olyan dolgok leleplezésétől, melyeknek más emberek szemei előtt inkább rejtve kell maradniok, vezetett bizonyára arra, hogy a szeméremérzet főleg az emberi testnek ama tájaira terjedt ki, melyeknek a működése undor keltésére alkalmas. Az emberi nem a ruházkodással hamar megismerte annak a lehetőségét, hogy ezeket a tájakat eltakarja, de éppoly hamar megtanulta, hogy természetes szeméremérzetét a ruházattal erősítse.

A szeméremérzet és a szemérmesség, mint azt könnyen megállapíthatjuk, a legbensőbb összefüggésbe hozhatók a civilizációval, a neveléssel. És mivel a civilizáció párhuzamosan fejlődik az ember szellemi fejlődésével, mivel kultúra és szellemi nívó elválaszthatatlan fogalmak, azt találjuk — ha megint a mi országainkhoz és a mi erkölceinkhez térünk vissza — hogy a nő szemérmessége a nép szellemi nívójához igazodik. Milyen óriási különbség uralkodik ebben a tekintetben város és falu, magasabb osztályok és proletariátus között.

Amint meg tudtuk állapítani, hogy az idők folyamán lassankint a természeti népeknél is kifejlődött bizonyos szeméremérzet s hogy ez a fejlődés a misszionáriusok s velük az európai kultúra megjelenésével indult meg, úgy némileg azt is be tudjuk bizonyítani, hogy a szemérmesség fejlődését a falun a városi kultúra befolyása indította meg és emelte bizonyos nívóra. Minthogy azonban a falusi népesség egész életszínvonala tagadhatatlanul mélyen alatta áll a városi élet színvonalának, ugyanúgy a szemérmesség fejlődési foka is messze mögötte van a városinak. Mindkét nemnek fesztelen együttélése, a szakadatlan lehetősége annak, hogy a háziállatoknál megfigyelhessék a szaporodással együtt járó természetes folyamatokat, nemi műkö-

désüket, hozzák magukkal, hogy a falusi erkölcsök a mi szempontunkból lazáknak látszanak, hogy a nők szemérmessége is csak a kezdetekben jelentkezik és csak a legfiatalabb korban mutatható ki.

Az, ami a természeti népeknél — mint fentebb említettük — egészen fesztelenül játszódik le, a testi funkcióknak a mi gondolkodásunk számára elképzelhetetlen kielégítési módja, bizonyos értelemben a falun is mindennapos. A bőséges gyermekáldás, sok nem egynemű embernek a benső együttélése szűk helyiségekben, férfiakkal és nőknek fesztelen együttdolgozása messze kint a mezőn, hozzák magukkal, hogy az egyház és a nevelés által prédikált és bizonyos mértékig talán már eljutott szemérmesség a nőknél nagyon hamar újból elhalványodik.

Az a szemérmesség, melyet mi a kultúrnőtől egész életén át joggal megkívánni vélünk, kint a falun nagyon korán végét járja. A falusi nőnél ennek csak apróbb maradványait találjuk meg, amennyiben ezeket a női ösztön alkalmasaknak találja a férfinem ingerlésére. A valóságban azonban a falusi lány szemérmessége elveszett abban a pillanatban, amikor a vele egy szobában alvó szülőknél először figyeli meg a nemzési aktust vagy amikor mint talán még csak tizenéves lány először nyitja ki a kamrája ajtaját a szerelemtől turbékoló csinos fiúnak.

*

A nővel szemben felállított másik követelmény, a szüzesség, tulajdonképpen velejárója a szemérmességre vonatkozó követelménynek.

Mi a szüzesség? Mit követel ez?

„Bűnös gondolatok“ nélküli életet, mely szigorúan elzárkózik a szexualitás minden ébredése elől. Szüzesség és erkölcsi tisztaság; milyen könnyen azonosítják ezeket, pedig ég és föld különbség van köztük. Erkölcsi tisztaságot minden embertől megkövetelhetünk, mert hiszen jogunk van minden embertől megkövetelni az erkölcsösségnek bizonyos fokát. És mégis ez a követelmény is csak relatív, mert hiszen az

erkölcs fogalma nagyon gombolásra csinálható. Amit az egyik nép erkölcsösnek talál, azt a másik nép talán erkölcstelennek tartja; amit az egyik törvény, az egyik vallás erkölcstelennek bélyegez, azt egy másik törvényhozási szempont és egy másik vallási álláspont abszolút erkölcsösnek tarthatja.

Gondoljunk csak az egynejűség példájára az egyik oldalon és a többnejűsége a másik oldalon. A katolikus egyház a legszűzebb életet kívánja meg a férfitől és nőtől egyaránt s a házasság szentségével élethossziglan köti össze őket, ennél-fogva erkölcstelennek tartja a házasság felbontását még akkor is, ha a két ember egyáltalán nem illik össze, ha a házassági kötelék a legszerencsétlenebb teremtéskké teszi is őket. A mohamedán vallás viszont megengedi a többnejűségeket és semmi erkölcstelenséget nem talál abban, ha egy férfi több nővel folytat nemi érintkezést.

Ezekből a vallási előírásokból fejlődtek ki a törvények és e törvényektől, meg a törvényhozók gondolkodásától függ az, hogy mit tartunk erkölcsösnek. Mi kultúremlerek valamilyen vallásnak a törvényei és befolyása alatt élünk, tehát jogunk van erkölcsösséget követelni. Az erkölcsiség követelményeinek akarat nélkül alávetjük magunkat még akkor is, ha ez ellentétes utakon jár, ha akármilyen gyakran ellentétes is az érzelmeinkkel, ha parancsai ingerekként hatnak is reánk.

Egészen másként áll a dolog a szüzesség követelményével. Megköveteljük az embertől, a nőtől, hogy erőszakkal nyomja el egy természetes ösztönét, hogy nyomja el a természetes nemi vágyait a gondolkodásában, cselekvésében, beszédjében, egyszóval az egész életében. Van-e jogunk egy ilyen hatalmas természeti ösztönt ennyire elnyomni? Van-e jogunk megtiltani egy embernek, hogy egy természeti ösztöne működjék? Talán éheztetéssel és szomjazással tudjuk ebben megakadályozni?

Feleljen mindenki önmagának erre a kérdésre. A kultúra, a vallás, a szellemi fejlődés jogot vindikálnak ehhez és mi kultúremlerek akarat nélkül elismerjük ezt a jogot.

Mint ahogyan láttuk, hogy a szeméreméretet a különböző népeknél és különböző osztályoknál eltérő erővel és eltérő irányban van kifejlődve, úgy vegyük megint először vizsgálat alá a szüzességérzetet különböző szempontokból. Hogy helyes képet kapjunk, megint csak a természeti népekhez kell fordulnunk és megint azt fogjuk látni, hogy a szüziesség egyáltalán nem születik vele a nővel, hanem csak az emberi pszichén elkövetett erőszak terméke, mely az erkölcsökkel és szokásokkal együtt nemzedékről nemzedékre hagyományozott s bepillantást enged az erkölcsi érzésbe, a törvényhozás szellemébe.

A legtöbb természeti népnél a szüziességnek a mi felfogásunk szerint értelmzett fogalma teljesen ismeretlen. Így például Cook arról ad hírt, hogy Polinéziában mindennapos szokás, hogy a férfiak kölcsön adják a feleségeiket és továbbá általános szokás, hogy a nemi ösztönök kielégítését mindenki szemei előtt végzik. E népeknek semmi olyan érzésük nincs, hogy a párzás akár önmagában, akár mások szemei láttára végezve, erkölcstelen volna. A nő náluk ugyanis nem egyéb, mint használati tárgy, melynek mindig és mindenütt rendelkezésre kell állania.

Ebben a tekintetben bizonyára az eszkimók állanak a legmélyebb fokon. Náluk az éjszaka folyamán a férfiak és nők főkabórtakaró alatt egészen meztelenül, vegyes sorokban fekszenek sűrűn egymás mellett és semmit sem találnak abban, hogy még szorosabbra összeszoruljanak s így csináljanak helyet egy vendégnek, ha ez náluk akarja tölteni az éjszakát. Ennek a fesztelenségnek a következménye természetesen egy vad prostitúció abban az értelemben, hogy a szülők nagyon csekély díjazás ellenében közvetlenül a vendég mellé fektetik a lányukat — állítólag azért, hogy evvel is bizonyítsák a vendégszeretetüket. Azonban a szülők abban sem találnak semmit, hogy a vendég szeme láttára vagy a gyermekeik jelenlétében végezzék el a párzást.

Még szemléletesebb a prostitúciónak ez a fajtája azoknál a törzseknél, melyek az apa, a fivérek és a férj által előre megállapított árért idegeneknek engedik át a nőiket.

E szokásokból látjuk, hogy egyes természeti népeknél a szüzességnek a mi értelmünkben vett fogalma hiányzik. De

világos az is, hogy ez a fogalom ki sem fejlődhetett náluk, mert hiszen a körülöttük élő állatoknál folyton megfigyelhetik a természet szerelmi életét, amit aztán éppoly állatian és minden szemérem nélkül utánoznak. Természetes ezek után, hogy a válásuk, ha ugyan van ilyen, nem ismeri a szüzesség fogalmát és nem is követeli meg.

Jellemző erre a fölfogásra az a cikk, melyet a „Zeitschrift für Ethnologie“-ban Grütznér misszionárius a basutók törzséről közöl: A nemi kicsapongás egészen általános. Csak abban az esetben, ha egy lány teherbe esik, ami csodálatos módon nem olyan nagyon gyakori (a lányok azt mondják a velük háló fiúknak: Ne ronts el) ez azt jelenti, hogy: Fizess büntetést. Az illető aztán egyes helységekből egy-két kecskét, másutt hét tehenet fizet. Ameddig azonban a lány nem jön teherbe, addig minden kicsapongása ellenére is, rendben van. Különben a gyermekek és *félíg* felnőttek ilyen rendetlenkedését csak „játéknak“ nevezik s az öregek mértéktelenül örülnek, „ha a gyermekek tyúk módjára játszanak“ és nagy örömmel nézik ezt.

Az állam és a vallás törvényhozói már korán az erkölcsi élet alapszükségletének tekintették, hogy a szüzességre vonatkozó szabályokat állítsanak föl. Már a mózesi vallás ártatlanságot és szüzességet követel a női ifjúságtól. Mózes harmadik könyvében olvasható: „Izrael lányai között ne legyen szajha és Izrael fiai között ne legyen szégyenfű“. És ha ezen előírás elleni vétséget tűzhalállal büntették, akkor a parancs szigorúsága és a súlyos büntetés bizonyára egy régebben féktelen nemi kicsapongás következményei voltak, ami nem valószínűtlen az azelőtt nomád életet élt zsidó népnél.

Ugyanígy a keresztény vallás őskézdetén is azt látjuk* hogy az erkölcsös élet követelménye újonnan keletkezik, mert abban az időben, különösen a rómaiaknál, nagy erkölcsi romlottság uralkodott és úgy a nyilvános, mint a magánéletben a féktelenség jelei mutatkoztak. Mégis csak gondolkodóba kell ejtenie annak — bár mi hajlandók volnánk az egyes vallások misztériumait adottaknak venni — hogy a kereszténység miért van fölépítve a „szeplőtlen fogantatásra“, hogy Szűz Máriának, a Világmegváltó anyjának ideális alakja miért szerepel úgy,

mint az erkölcsösség és szüzesség megtestesülése? Az egyik oldalon Róma erkölcsi romlottsága, a másik oldalon a tiszta szüzesség, mint egy új hit alapja. Nem nagyon természetes-e, hogy ez a vallás a legnagyobb üldözéseknek és gúnyolódásoknak volt kitéve? Ugyanaz játszódott le akkoriban, mint ami ma is lejátszódhatik, ha egy misszionárius e tiszta erkölcsű, szűz, keresztény vallásnak a tanításait elviszi a vad hordák közé és beléjük akarja oltani. Itt is, mint amott a durva élvezés harca a szűzies lemondás ellen!

Úgy látszik, mintha a civilizálatlan népeket csak a misszionáriusok felvilágosításai tették volna figyelmessé arra, hogy a mi fogalmaink szerint erkölcstelen életet folytatnak, ami iránt eddig semmi megértésük nem volt. Mindent, amit azelőtt magától értődonek tartottak, az összes szokásaikat, az új keresztény tanítás hamisnak és szűzietlennek mondja. E népek ellenszenve elsősorban az előttük nem világos és szokatlan dolgok ellen irányul. Nem nagyon van kedvükre az erkölcsük és szokásaik fölött való örökös, a nemi életük ellenőrzése, mint ahogyan egykor a féktelen Rómának is nagyon kellemetlen volt, hogy *eddig* határtalanul kicsapongó életét egy új szekta tanításai hirtelen erkölcstelennek és átkosnak bélyegezzék.

Mindig vitás kérdés marad, hogy a keresztény vallás előírásai a szüzességre és az erkölcsi tisztaságra vonatkozóan az eredeti felfogásban jogosultak-e vagy nem. A mai kultúra és társadalom által megkövetelt szüzesség, mint a magasabb erkölcsiségről szóló követelmény terméke, bizonyos értelemben jogos lehet, de a túlzásai semmiesetre sem jogosak, mert a természet ellen valók, erőszakot jelentenek az ember természetes ösztönein és az etikailag magasrendű élet óhajtott célja helyett egyik oldalon képmutatásra, hazugságra és csalásra vezet, a másik oldalon onániára és egyéb nemi eltévelyedésekre.

*

Az ember természetes ösztöneit említettem. Utalás ez a bennünk élő és működő hatalomra, az életünket és törekvéseinket befolyásoló természeti ösztönre, a nemi ösztönre.

Már amikor a nő lelki életéről a legkorábbi gyermekkorban szóltam, volt alkalmam arra utalni, hogy ez a már a csirasejtben meglevő irányítás következtében lényegesen különbözik a hasonló korú fiútól. A kislány babával játszik és ha baba nem áll rendelkezésére, akkor ócska rongyokból csinál valami babaszerű dolgot, ezt babusgatja és ápolja, szeretettel szorítja a keblére és . . . anyát játszik vele. A fiú abban találja meg a kielégülését, ha rablófőnök, hadvezér, király vagy katona lehet s minél vadabb és bátrabb, minél szilaj abban tud hódítani, annál boldogabb, mert annál jobban emelkedik a tekintélye a játszótársai előtt. Az ember hajlandó volna a gyermeki játszózatásnak ezeket az eltéréseit utánzásnak és hagyománynak tulajdonítani, amire a szülők viszik rá a gyermekeket. Pedig a behatóbb tanulmányozás azt mutatja, hogy mégsem így van a dolog és hogy a megoldás nem olyan egyszerű.

A lány ugyanis már gyermekkorában — természetesen nem tudatosan, de úgy látszik öröklékenyen — mutatja a hajlamot arra az odaadó szeretetre, a hajlamot a nőt jellemző minden olyan életnyilvánulásra, melyek a jövőendő anyasághoz tartoznak.

A gyermeki kedélyben szunnyadó érzelmi komplexum ez, mely a játékban nyilvánul meg s közvetve nemi momentumokkal van összefüggésben. Székhelye talán valahol az agyban van, ugyanúgy, mint ahogyan a teljesen kifejlett nőnél is föl kell tételeznünk egy centrumot a központi idegrendszerben a nemi érzés számára. Azonban a nemi ösztön abban különbözik a többi ösztönöktől, hogy csak nagyon ritkán, csak patológikus esetekben mutatható ki már a legkorábbi gyermekkorban. Ha csak figyelembe nem vesszük azokat az eseteket, amikor — nem ismerve az ösztön nagyságát és hatalmát — csupán a rossz példa csábította a gyermeket onániára és a kéjelgési vágy időelőtti kiváltására. Hiszen a nemi ösztön kifejlődése rendszeren a pubertási időhöz van kötve és ámbár a gyermekek sejtik, a fiatalabb lány nem tudatosan érzi, hogy valami van benne, ami miatt nőiesen érez, de a nemi ösztön mégis csak akkor fejlődik ki, ha a szervezet már képes a nemi ösztön követelményeinek és következményeinek is eleget tenni.

A nemi ösztön lelki impulzus, lelki folyamat, de a kiváltáshoz különféle momentumok szükségesek, melyekről majd más helyen szólunk részletesebben. Havelock Ellis kísérte meg — és sikerült is neki mesterien — hogy a teljesen kifejlett ember nemi ösztönének analízisével szolgáljon. A nemi ösztön értékelésének mai tudományos állása, ami nagyrészt a nevezett tudós fölfogását követi, abban foglalható össze, hogy a kiváltott ösztön életében három szakaszt kell megkülönböztetnünk: Az első szakasz az ösztön felébredésének és megnövekedésének szakasza; a második a tetőpont szakasza, amikor a mindenről megfelelő kéj vágy váltódik ki; a harmadik szakasz a gyengülés és kimúlás kora, amikor az emberben felkavart érzelmek elnyugodnak s beáll a lelki és testi egyensúly. Részletesen fogunk szólni e három szakaszcól, de előbb vessünk egy pillantást magára az ösztönre.

Mondottuk, hogy a nemi ösztön az emberrel veleszületett és állapítsuk meg már előre, hogy semmi körülmények között nincs aszekszuális ember, vagyis olyan, aki soha semmiféle nemi érzelmet ne érezne. De igenis vannak emberek, akiknél ez a hatalmas ösztön előbb lép fel és vannak, akiknél későbbben jelentkezik és igenis vannak nagyon nagy eltérések az ösztön fejlettségének fokában, valamint az egyén korához való viszonyában.

A nemi ösztön minősége és intenzitása, valamint felébredésének gyakorisága egyénileg nagyon különböző. Ez a különbözőség minden esetben függ azoknak a különféle érzeteknek és érzéki benyomásoknak az összegétől és fokától, melyeknek a megnyilvánulását közönségesen az ember temperamentumának nevezzük. És ha igaz az, hogy a nemi ösztön a legbensőbb összefüggésben van a temperamentummal, akkor igaznak kell lennie annak is, hogy az emberek nemileg annál magasabban állanak, minél mélyebbre kell értékelnünk a gátlásaik fokát.

*

Ez a szemlélődés elvezet bennünket egy olyan területre, ahol — mint ezer más kérdésben — a nő megint bizonyos fokú szolgásra kényszerül. A nevelés, a világ felfogása a jóról és rosszról, teremtették meg a civilizált népeknél azt az állapotot,

hogy a természetes nemi ösztön úgy a lánynál, mint a felnőtt nőnél erőszakkal elnyomódik. Már a kis gyermekbe belevert szem éremfogalom, majd a társadalmi morál által prédikált szabályok az erkölcsi tisztaságról és a szüzességről, leteszik az alapkövét a nemi ösztön ilyen erőszakos elnyomásának: a természet által az emberbe oltott érzések elleni áramlat ez.

Míg a fiatal férfi, ha elérte a nemi érettséget, tetszésszerint kielégítheti a nemi ösztönét, addig a fiatal lányt erőszakosan a tartózkodás, a szemérmesség és szüzesség jármába kényszerítik. Szándékosan mondom azt, hogy erőszakosan kényszerítik, mert a természeti népek megfigyelése eléggé bizonyítja, hogy a gátlások nélküli ember már akkor kezdi kielégíteni ezt a szükségletét, amikor az ösztön elemi erővel felébred benne; ez pedig a pubertás elérésével következik be. Mit szólna és mit szól a mi magas kultúrájú világnézetünk ahhoz, ha nálunk egy fiatal lánynak nincs elég gátlása, ha nincs benne elegendő „illem és erkölcs“, hogy sikerrel elnyomja ezt az ösztönét? Megvetik és pellengérré állítják.

Pedig hát csak a bensejében fölébredt vágyat követi azután, amit a természet oltott beléje, amit azonban az emberiség eltiltott. Éppen elég esetet ismerünk, amikor ez az ösztön olyan hatalmas, hogy már az apró gyermeknél is nemcsak jelentkezik, hanem kielégítést kíván. Azok az esetek ezek, melyek éppen az említett okból a gyermekkorban megkezdett onániához vezetnek, mely esetekről más helyen bővebben fogunk beszélni.

Azt mondtam az imént, hogy a nemi ösztön megnyilvánulásához egy csomó mellékkörülmény vagy mondjuk alkalmi ok kell. Olyan okok, melyek az emberben felköltik a vágyat nemi ösztönének kielégítésére, amelyek hatásaikban természetesen az ellenkező nemre irányulnak.

A nemi ösztön egész komplexumának a beosztása a növekedés-tetőpont-elmúlás szakaszokra módosult Mollnak, a nemiség kiváló kutatójának az eredményei következtében. Moll csak két komponensre osztotta a nemi ösztönt. Az egyik tisztán testi természetű s legmagasabb kiváltódása az ondófoladék kilökése

a férfinél — ezt a folyamatot ő detumeszcenciának mondja — a másik azonban úgy testi, mint lelki természetű és a két nem egyesítésére törekszik. Ezt a második tényezőt nevezi kontraktációs ösztönnek. A Moll felfogása szerint mind a két tényező megállhat és elmúlhat önmagában is, de összegeződésük jelenti a nemi ösztön betetőzését.

A nemi ösztön mibenléte természetesen csak úgy érthető meg, ha azt, amit Moll elmúlásnak nevez, úgy tekintjük, mint a Havelock Ellis-féle növekedés lezárását. Más szavakkal: a nemi vágnak a kimúlása közvetlenül függ attól, hogy milyen mértékű volt előbb a növekedés foka. Nagyon szépen mondja Havelock Ellis, hogy „a növekedés táplálék a tűznek, a kimúlás annak az emésztő lángnak a kialvása, melynél meggyújtják és nemzedékről nemzedékre tovább adják az élet fáklyáját“.

Az embernek a nemi tevékenység utáni vágya eleinte egészen tudat alatt szunnyad benne; később mind hangosabban jelentkezik, bizonyos magasságig fejlődik, ahol az egész nemi képesség folyamán megmarad, hogy aztán lefelé irányuló vonalban elhalványodjék, de *nem* hogy egészen eltűnjék. Sőt — mint majd erről később még beszélünk — ez a vágy, mely az emberen egész életén át uralkodik, akkor kezd lehangosabb lenni, amikor az ember a nemi képességeit már elveszítette.

Ha ekként megállapítottuk a ténytet, hogy minden nemi tevékenység őseleme magában az emberben van, akkor tisztába kell jönnünk avval is, hogy még egy csomó segéderőre van szükség, melyek ezt az őselemet a nyugalom állapotából felrázzák és tevékenységre ingerelják.

Elsősorban figyelembe jönnek itt azok a sötét hatalmak, melyeket bűvös túlerővé egyesítve és a „szerelem“ gyűjtőnéven összefoglalva, félremagyaráznak, hamisan értékelnek és így vissza is élnek velük. Nem volna sokkal könnyebb a szerelem fogalma helyett feltételezni a sötétben dolgozó ingereknek bizonyos összegét, melyet mindkét nem tudatosan és nemtudatosan latba vet a nemi egyesülés végcéljának elérésére és aztán bizonyos kitartással fokoz is? Versengés a nőért az egyik oldalon, a nő megadása a férfinak a másik oldalon ... ez a természet szerelmi életének örökké ismétlődő játéka. Mindaz, amit sze-

relmi játéknak, hódításnak és engedésnek neveznek, semmi más, mint ok, cél és hatás, semmi más, mint ezerféle titokzatos eredetű ingernek a működése, mely mind egy és ugyanazon cél felé törekszik.

A férfi szimpátiája, érdeklődése, vágya egy nő iránt és megfordítva, semmi egyebek, mint egy-egy szikra az ember nagy nemi ösztönének lángjából. És ilyen szikra nagyon sokféle van. Fényes tűzijáték, melyhez az embernek majdnem minden érzéke hozzájárul. Erről azonban majd később. Előbb vessünk egy pillantást azokra a testi folyamatokra és elváltozásokra, melyeket ezek a lelki úton kibontakozott ösztönmomentumok idéznek elő s amelyeket kifogástalanul megfigyeltek és leírtak.

*

Úgy a férfi, mint a női nemi szervekben vannak úgynevezett *erektil*, vagyis olyan szövetek, melyek rendkívül gazdagok idegrostokban és véredényekben. Ezek a véredények túltelítődnek s ugyanakkor megakadályozódik a bennük torlódó vér visszafolyása — amit mindent tisztán idegfolyamatok idéznek elő — minek következtében ezek a nemi szervek erekcióba jönnek, vagyis nagyobbak és keményebbek lesznek. A férfi hímvesszőjében erre a célra ott vannak a már másutt leírt duzzadótestek, melyek a hímvesszőt egész hosszában átjárják; ugyanaz a készülék ez, melyet a női hüvely csiklójában is megtaláltunk. Ha a hímvessző azért kapta a természettől ezt a készüléket, hogy nagyobb és keményebb legyen, hogy ekként tör módjára behatolhasson a hüvelybe, úgy ugyanez a körültekintő természet a női nemi szerveket is ellátta kívülről egy csomó berendezéssel, melyek a nemi aktusnál akcióba lépve, ezt magát lehetőleg megkönnyítik.

A hüvely nyálkahártyája egy csomó kisebb-nagyobb mirigygyel van felszerelve, melyek egy nemi ingerre, tehát mintegy a nemi ösztön közvetlen parancsára, oly módon reagálnak, hogy a már amúgy is duzzadó véredényektől átjárt nyálkahártya kilöki a váladékát, egy nyálkaszerű folyadékot, tehát benedvesíti az egész hüvelyt és így előkészíti a nemi aktusra. A nyálkahártya túltelítődése vérell, továbbá ennek a nyálkaszerű folyadéknak

a kilökése, a *testi* tumescenciának ugyanazt a képét adják a nőnél, mint amivel szolgál a férfinél az erekció, vagyis a hímvessző megnagyobbodása és megkeményedése. A *lelki* tumescencia, a nemi egyesülés utáni vágy tehát a testi tumescencia útján váltódik ki, mely megint a melegérzettel és a nyálkahártya feszültségének érzésével szolgáltat új szikrát a nemi érzés lángjához. Tehát lelki és testi tényezők kapcsolódnak egymásba, melyek szakadatlanul a tetőpont, a legmagasabb kéj érzet elérésére törek-szenek. Ez a tetőpont azonban csak akkor áll be, ha a nyálkahártyában levő számtalan idegvégződés mechanikai ingerlés útján tovább fokozta a tumescenciát.

Ezt a fokozódást, az idegeknek ezt a további ingerlését a természetes párosodásnál a hüvelybe behatolt kemény hímvessző nyomása és mozgása idézi elő; a nem természetes kielégítésnél különféle manipulációk, melyekről majd az onániával kapcsolatosan szólunk bővebben. Ezek a mechanikai ingerlések rendes körülmények között elengedhetetlenül szükségesek a kéj-érzet kiváltására. De esetleg el is maradhatnak, amire elég példát ismerünk. Itt azokra az éjjeli álmokra gondolok, melyek nagyon érzékeny embereknél a legmagasabb kéj érzetet váltják ki; ezeket az álmokat kizárólag lelki tumescencia-energiák idézik elő. Ugyancsak az orvosok nagyon jól ismerik a nemi túlérzékenységnek azokat az eseteit, főleg nőknél, akik a kéj érzetet minden testi ingerlés nélkül tisztán pszichikai úton is el tudják érni.

Miután a férfinél az ondófolyadéknek a hímvesszőből történő szakaszos kilökése jelenti a kéjérzetnek a legmagasabb pontját, természetesen igyekeztek a nőnél is találni valami hasonló folyamatot.

Sikerült is kifogástalanul megállapítani, hogy a női hüvely izomzata a tumescencia fokozódásával mind jobban és jobban összehúzódik, a hüvely mindjobban szűkül, hogy így minél nagyobb legyen a súrlódás a hímvessző és a hüvely nyálkahártyája között. Megállapították továbbá, hogy a legmagasabb kéjérzet pillanatában magán a méhen is változások mennek végbe. A méhnek a hüvelybe meredő része, a méhnyak és a méhszáj, a szövetek vérbősége és az izmok összehúzódása következtében mélyebben száll le a hüvelybe s a különböző szerzők

leírása szerint ugyanakkor egy csepp nyálka is kilöködik a méhszájon, mely csepp, nyugalmi állapotban, a méh nyakában ül; a cseppnek ez a kilökése azért történik, hogy a hím ondóval most behatoló ondószálak számára szabadabbá tegye az utat. Ez a nyálkacsepp szívós és vastagon folyó, ellentétben avval a vékony és folyékony nyálkával, melyet az előbb említett mirigyek a tumescencia kezdetén választanak ki. Evvel a folyamattal egyidejűleg a méh szája állítólag szürcsölő mozdulatokat is végez, hogy így magába szívja a hím ondófolyadékot.

A nemi egyesülésnek a végcélja: a megtermékenyítés ezekben a folyamatokban volna adva, tehát a férfinél az ondófolyadék kilökésében, a nőnél a nyálkacseppnek a méhszájból való kilökésében, hogy az ondószálak ekként szabad utat találjanak és végül a nyálkával fedett hüvely visszahúzódásában.

A kéj érzetet azonban nem csupán a nemi szerveknek ezek az elváltozásai jellemzik.

Az érzés tetőpontja nem szorítkozik tisztán testi, a nemi szervek területén belül lejátszódó jelenségekre. Az egész test és az egész idegrendszer a kéj érzet pillanatában, sőt részben már a tumescenciának ezt megelőző állapotában, olyan óriási változásokon mennek át, hogy közelebbi vizsgálatra a testen átvonagló megrázkódtatások egyetlen területet sem hagynak ki. Fokozódik a szív működés és a lélegzési tevékenység, emelkedik a vérnyomás, összehúzódik az egész izomzat, változások állanak be a szemben és a fülben, megváltozik még a beszéd is, amennyiben összefüggéstelen szavak törnek elő ... és mindezt igen alaposan tanulmányozták. Az egész ember megrázkódtatása olyan mélyreható, hogy az egyes, lélektanilag fogyatékos értékű embereket egészen értelmetlen (persze nem tudatos) cselekvésekre ragadhat, melyekről utólag egyáltalán nem tudnak számot adni. Sőt az irodalom sok olyan esetet ismer, amikor a párosodás vagy helyesebben mondva a kéjérzettel kapcsolatos cselekmények mély ájulásokra, súlyos lelki zavarok előállítására, például epilepsziára vezettek, sőt olykor halált is idéztek elő. Ezek az utóbbi kivételes esetek természetesen csak olyan

személyekkel történtek, akiknek a központi idegrendszerét különféle betegségek abnormissá tették.

Normális körülmények és föltételek között a tumescencia, a kéj és detumescencia állapota természetes kívánságokon és vágyakon alapuló sorozata általában kellemes, egymással összefüggő, bensőleg egymásba kapcsolódó érzelmeknek, melyeknek a befejeződése egyenesen jótékony hatású a szervezetre. A régi latin közmondás: „Omne animál triste post coitum“ — minden állat szomorú a párosodás után — bizonyos értelemben talán megállhat. Azonban a szerény, normális határok között végzett párosodás, a kéjérzetnek normálisan végbemenő kiváltása, a nagyon természetes nemi ösztönnek normálisan elvégzett kielégítése, minden körülmények között kedvezően hatnak az emberre. Az egész test elernyedése, a nyugalom, a fáradtság és kielégültség érzése, ami köröskörül mindent elfelejtet, már benne vannak a detumescencia fogalmában.

A férfinél könnyebb bebizonyítani ennek az állításnak az igazságát, mint a nőnél, mert utóbbinál a fölkorbaécsolt idegek lecsillapulása sokkal gyorsabban megy végbe, mint a férfinél, továbbá mert a nő a kéjérzet tetőpontjával még nem érte el a teljes kielégültség érzetét, mert éppen a nőnek *utóérezései* vannak! Más helyen erről is bővebben beszélünk majd.

A nemi ösztön tehát több, tisztán testi és tisztán lelki természetű tényezőből tevődik össze, melyeknek megkoronázása a kéj érzet, célja pedig a két nem egyesítése arra, hogy egy új élőlénynek adjanak életet. Havelock Ellis „A nemi ösztön és a szeméremérvény“ című munkájában sikerrel igyekezett kimutatni, hogy a nemi ösztön bizonyos időbeli szakaszosságnak van alávetve, ami nemcsak a férfinél, hanem a nőnél is megfigyelhető.

A férfi nemiségének időszakosságát először avval akarta megmagyarázni, hogy a férfinél ugyanúgy, mint a nőnél, minden hónapban kimutatható a nemi energiáknak egy bizonyos legmagasabb pontra való fokozódása — olyan jelenség ez, melyet némileg a férfi menstruációjának lehetne mondani — beható tanulmányozások alapján kétségtelenül megerősítve találta azt a feltevését, hogy az ember nemi életére az évszakoknak nem is sejtett, de annál tartósabb hatásuk van.

Természetesen nagyon csábító volt, hogy ezt a jelenséget bizonyos kapcsolatba hozzák és összehasonlítsák az állatoknál megfigyelhető ivarzással. Mint ahogyan az állat csupán az évnek bizonyos szakaiban nagyon aktív nemileg, mint ahogyan a legtöbb nőtény állat csak az ivarzás idején engedi magára a hímét, úgy az emberi életben is kell lennie valami ilyen ivarzásféle-nek, aminek a nyomát könnyen meg lehet találni a különféle népek szokásaiban, miután ezekben visszatükröződik: „Termé- szeti népeknél gyakran meg lehet figyelni, hogy az évszakok a nemi ösztönre éppen olyan hatással vannak, mint a magasabb- rendű állatoknál, bár igaz, hogy az embernél a gyermekek nem éppen a legnagyobb táplálékhiány idején születnek, ami nem is lehetséges, ha az emberi találékonyságot is figyelembe vesszük“. Így például dr. Cook azt találta, hogy „az eszkimóknál a hosszú téli éjszakák alatt csökken a váladék, az izmok ereje gyengül cs a szenvedélyek lecsillapodnak. Ám amint a nap ismét elő- búvik, az ifjú népességen valami ivarzásféle vesz erőt, remegnek a nemi szenvedélytől és több héten át főleg szerelmeskedéssel töltik el az időt. Innen van, hogy a legtöbb gyermek kilenc hó- nappal később születik, éppen akkor, mikor a négy hónapig tartó hosszú éjszaka újból megkezdődik. Azonban ez az egész határozottan évszakokhoz kötött időszakosság nemcsak a sarki vidékekre korlátozódik, hanem megtaláljuk a trópusok alatt is“ (Havelock Ellis).

Ugyancsak evvel az időszakossággal hozza kapcsolatba Havelock Ellis azt a sokféle ünnepséget is, melyeket különösen az éghajlati viszonyokkal összefüggésben — napforduló, tavasz kezdete, nyár vége stb. — szoktak megtartani és amelyek ren- desen a legvadabb orgiákban végződnek. „A mi jelenlegi szem- pontunkból nagyon tanulságosak Dalton híradásai a különféle bengáliai népek ünnepeiről. Így például a bengáliai ho- k (kalári törzs), akik csak földműveléssel foglalkoznak, „magh parah“ nevű főünnepségüket egyszer egy évben tartják. Ezt januárban ünneplik meg, amikor — hogy a saját kifejezésükkel éljünk — „a pajták teli vannak gabonával és az emberek teli vannak ördöngösséggel“. Ez az aratás ünnepe, az egész év mun- kájának a befejezése s holdtölte idejére esik. A kötelességnek

és az illemtudásnak minden szabályát félredobják. A nőknek és lányoknak a legmesszebbmenő szabadságot adják meg, úgy hogy ezek valóságos bacchansnőkké lesznek. Ez a nép azt hiszi, hogy férfiak és nők éppen ebben az időben annyira túl vannak telítve életerővel, hogy okvetlenül meg kell nyitni valami biztonsági szelepet . . . Az ünnepséget vallásos áldozás vezeti be, amit a falusi lelkész vagy a legidősebb mutat be, továbbá imákat mondanak az elhunytakért s esőért és jó aratásért könyörögnek. Ha végük van a vallási ceremóniáknak, akkor a nép átadja magát az evés és ivás élvezeteinek, amikor is valami sörfélét isznak; ezt erjesztett rizsből készítik s a készítésében való ügyességet nagyon megkívánják a lányoktól. A ho-népesség — írja Dalton — más időkben nyugodt és kimért, nőekkel szemben való viselkedése szelíd és illedelmes; sőt a szerelmeskedéseiknél sem lépik át sohasem az illendőség határait“.

A lányokban, akármilyen szilajok és kacérok is, van bizonyos velükszületett illemérzet, ami szemérmessé teszi a föllépésüket és ámbár mentesek minden prüdériától, látszólag mégsem ismerik azokat az obszcén káromkodásokat, melyeket oly gyakran hallani a bengáliai nők ajkairól. Nagyon érzékenyek a durva beszéd iránt és maguk sohasem használnak ilyet másokkal szemben.

Mióta rászoktak, hogy ruhát viseljenek, illedelmesen és csinosan öltöznek, de a „magh parah“ idején minden ruhát ledobnak. Ilyenkor mintha ideiglenesen megváltoznék az egész természetük. Fiúk és lányok versenyeznek a szüleikkel a gomba káromkodásokban, a férfiak és nők egészen állatias nemi kicsapongásoknak adják át magukat. Mindent megcsinálnak, amit kéjenc művészek bacchanali ünnepeknél és Pán istennek szentelt orgiáknál ábrázoltak . . . És miután a nap fényessége, amit ünnepelnek és a számos néző jelenléte sem akadályozza őket a nemi élvezetekben, alig várható, hogy megőrizték a szüzeséget, mikor az éjszaka árnyékai borulnak rá a féktelenség és kicsapongás egy ilyen jelenetére“ (Havelock Ellis).

Nagyon messzire vezetne, ha további példákat is akarnék felhozni a különféle ünnepegeknél gyakorolt szokásokról, pedig a szakmunkákban nagyon sok ilyen példa akad. A további ilyen

leírásokból nagyon könnyű lenne bizonyítani a nemiségnek ezt az időszakosságát. De mire volna jó ez a sok példa, mikor a mindennapi élet a figyelmes szemlélőnek sokkal többet nyújt ezeknél.

A nőorvos és a nemi élet kutatója gyakran figyelheti meg azt a tényt, hogy a nő nemi élete bizonyos ingadozásoknak van alávetve, melyek inkább előtérbe lépnek mint a férfinél és így a nőnél könnyebb is leírni és megmagyarázni őket.

A nő eredetileg, már a menstruáció időszakosságánál fogva is, életnyilvánulásainak igen változatos és időben különböző ingadozásait mutatja úgy testi, mint lelki tekintetben.

A nőben igen sokféle gátlás dolgozik, melyek mindennek a leplezésére vezetnek, ami a nemi szférájával összefüggésben van. Mégis minden hónapban ki lehet mutatni nemi vágyakozásának, a *libidó sexualis-nak*, a fokozódását, ami pontosan a menstruáció után éri el a tetőpontját. A menstruáció idejében a nemi szervek gyakran a túlságig megtelnek vérrel és bizonyára ez is inger gyanánt hat az egész nemi életre és nemi vágyakozásra, ami az állatok ivarzásához nagyon hasonló jelenség . . . De míg az állatvilágban azt látjuk, hogy a hímeket a nőstény nemi szerveiből kicsurgó véres nyálka csalogatja, addig az embernél ilyenkor gátlások lépnek föl a férfinél, melyek megszokták akadályozni a nemi egyesülést a menstruáció idején.

A nő libidójának havonként visszatérő emelkedése azonban bizonyos ingadozásokat mutat az év folyamán és ezen ingadozások tetőpontjait is könnyebb kimutatni, mintsem gondolnánk és pedig azért, hogy a különböző hónapokban a születések száma nagyon eltérő, ami a statisztikákból könnyen kiolvasható. Az Európára érvényes viszonyok figyelembevételével és értékelésével alapján Havelock Ellis a fogamzásnak és így a nő legmagasabb nemi vágyának két csúcspontját mutatja ki az év folyamán; az egyik csúcspont tavaszra, főleg május hónapra esik, a másik karácsony tájára. Ha nem vagyunk is abban a helyzetben, hogy ennek a nemi időszakosságnak a helyességét maradék nélkül elismerjük, mégis hajlandók vagyunk ezt bizonyos összefüggésbe hozni a külső életfeltételekkel és ezeket sokkal magasabbra értékeljük, mint például a holdnak a befolyását.

Azt hiszem, hogy a természet tavaszi ébredése, a visszatérő világitó nap, a tavaszi zöldülés a komor téli napok után, bizonyos életörömet és bizonyos élvezetvágyat ültetnek el az ember kedélyében és bizonyára ezek a tényezők vannak fokozó hatással a nemi vágyakozásra. Ugyanígy a második csúcspontot, mely a tél közepére esik, én bizonyos összefüggésbe hozom a karnevállal és egyéb ünnepekkel, mert ilyen alkalmakkor a két nem könnyebben érintkezik egymással. A nemi ösztönnek, a nemi vágyakozásnak ugyanis különféle kiváltó momentumokra van szüksége s akkor következik be az ösztön aktív kielégítése. Lesz még alkalmunk bővebben foglalkozni a nemi élet e segítő csapataival.

Aki ismeri a nőt, annak maradék nélkül el kell ismernie a nemi ösztön időszakosságát az egyes hónapokon belül a menstruációval kapcsolatban, de sohasem fog arra törekedni, hogy a születések számából visszafelé következtessen a nemi vágyakozás csúcspontjára. Ilyesmi lehetséges a kultúrátlan nőnél és a természeti népek nőinél is, de nem a mi nőinknél. A szülészeti klinikák statisztikái szerint a csúcspont mindig a karnevál idejére esik, tehát január és február hónapokra, úgy hogy a látogatás szerint ezek volnának a fogamzásra legkedvezőbb hónapok. Kitűnő tanáromnak, Schauta-nak a klinikáján eltöltött hosszú szolgálati időből emlékszem még arra a tényre, hogy minden évben bizonyos pontossággal számíthattunk a „császárnapi gyermekekre“, vagyis azokra, akik a minden évben megünnepelt császárnapon (augusztus 18) fogamzottak. Ez megint olyan terminus, amelyik sehogyan sem illik a Havelock Ellis által fölállított sémába. Nem, nem az évszak az, ami fokozóan hat a nő nemi életére, hanem a különféle külső alkalmi okok, melyek a nőt fesztelenebb és könnyebb érintkezésbe hozzák a férfivel. Ezek ébresztik föl a nőnek fáradtsággal elnyomott libidóját és vezetnek aztán ennek kielégítésére.

*

A nemi ösztönnek eddig adott magyarázatait és leírásait lehetetlen volna megérteni, ha nem foglalkoznánk közelebbről az ember nemi életének egyik főtenyezőjével: avval, hogy min-

den, ami a nemiséggel összefüggésben van, ugyancsak függ az egész gondolkodásunkat és cselekvésünket irányító központi idegrendszerétől, az agyvelőtől. Már az a körülmény — amit be is bizonyítottunk — hogy a nemi ösztön és megnyilvánulásának egyes fázisai, főleg a tumescencia jelenségei, szoros összefüggésben vannak a test bizonyos részeinek és a bőr felületének ideges inger jelenségeivel, arra irányítja a figyelmünket, hogy mégis csak kell lennie bizonyos magasabb hatalomnak, mely a gondolkodásunkat és cselekvéseinket nemi tekintetben is irányítja és szabályozza.

Ebben a tekintetben sokáig hajlandók voltak Gall-nak, a kitűnő tudósnek a nézetét elfogadni, aki halhatatlan érdemeket szerzett alapvető munkájával az egyes érzékek ágybéli lokalizációjára vonatkozólag, ő meg volt győződve arról, hogy megtalálta a nemi ösztön székhelyét a koponya alapi részén. De az agyvelő működésének szakadatlan és a homályba mindjobban behatoló kutatása csakhamar meghozta annak a bizonyítékát, hogy az agyvelőnek nem csupán egy szűk határu bizonyos része szabályozza az ember nemi életét, hanem hogy ennek a természetű ösztönnek a székhelye az agyvelő kérgében keresendő és a legszorosabb összefüggésben van a többi érzékek működésével. Ennek a megismerésnek gyakorlati bizonyítékával szolgált a számos állatkísérlés, melyeknél az agykéreg elroncsolásának az volt a következménye, hogy a nemi funkciók teljesen megszűntek. További bizonyítékkal szolgáltak Krafft-Ebingnek a kutatásai, aki végre arra a meggyőződésre jutott, hogy az agykéregben levő központok mellett még egy külön központjának is kell lennie a nemi ösztönnek a szaglóközpont közelében. Ezen a föltevésen alapulnak Fliessnek a rendkívül érdekes kísérletei, akinek sikerült kifogástalanul bebizonyítania a benső összefüggést az orr nyálkahártyája és a nemi részek között. Ám akármilyen érdekesek is ezek a kutatások, e munka keretében, sajnos, nem foglalkozhatunk velük részletesebben.

Az agykéregben kimutatható központok mellett bizonyára igen nagy szerepet játszanak még egyes központok a gerincvelőben, főleg az ágyék tájékán található „központi állomások” — ha szabad így neveznem őket. Ezeknek a főfeladata

abban áll, hogy az agyvelőből jövő ingereket átkapcsolják a nemi szervekhez és viszont.

Figyelmen kívül hagyva ezeket a tisztán ideges momentumokat, még egy harmadik tényezője is van a nemi ösztön működésének és pedig a nemi részek teljes kifejlettsége, a nemi mirigyek teljes működésképpessége, tehát a nőnél a petefészkeké, a férfinél a heréké. Ez utóbbi állításnak a bizonyításául elég ha arra utalunk, hogy rendes körülmények között a gyermekkorban — tehát olyan időben, mikor a nemi mirigyek még nem fejlődtek ki — a nemi ösztön nem is működik; viszont az aggkorban — amikor a nemi mirigyek már visszafejlődtek — megszűnik a nemi ösztön működése. Ha pedig a legkiáltóbb példát akarom felhozni, elég hivatkoznom annak a lehetőségére, hogy a nemi ösztönt az emberből *mesterségesen is ki lehet ölni* kasztrációval (herélés), vagyis a nemi mirigyek operatív eltávolításával.

*

És most foglalkozunk aztán az onániának nagyon fontos fejezetével. Mint már oly gyakran, itt megint csak Havelock Ellis alapvető munkáira kell hivatkoznunk. Tőle származik az „auto-erotizmus” megjelölés, ahogyan ő nevezi „a spontán nemi ingerület jelenségét, mely előáll úgy, hogy más személy erre sem közvetve, sem közvetlenül nem ad okot”. Ez tehát a nemi ösztönnek olyan fölébredése, amikor mindenféle külső inger, mindenféle normálisnak nevezhető kiváltó momentum hiányzik. Már fentebb említettük, hogy a gyermekkorban is találunk példákat a nemiség igen korai kifejlődésére, minek következményeként onániát figyelhetünk meg. Különös dolog, hogy ezt a pusztító bajt, ezt a túlzás esetén testet és lelket ölő bűnt, sokkal gyakrabban találjuk lányoknál, mint fiúknál. Ennek magyarázatával szolgál az a tény, hogy a női nemnél nemi ingerek és érzések kiváltására, valamint ezek kielégítésére nem szükséges az a momentum, mely nélkül a hímnemnél lehetetlen ilyen kielégítés. Értem ezen az *erekciót*, a hímvessző merevedését s keményedését, ami nélkül normális körülmények között az ondóömlés is lehetetlen. A tisztán testi tumescenciajelenség

a férfinél ebben az erekcióban nyilvánul meg és ez csak akkor szolgál eszközzül a célhoz, ha a fiú nemileg megérett.

Másként állanak a dolgok a nőnél. A hüvely felső sarkában szabadon álló csiklónak, valamint a szeméremajkának már nagyon csekély ingerlés is elég, hogy a tumescencia első jelenségeit mutassák, tehát azt, hogy a számos mirigy kiválasztása következtében a hüvely nedvesebb lesz. Ilyen inger pedig éppen elegendő akad a lányok gyermekkorában. Igyekeztek külső természetes ingerekben keresni a fiatal lányok onanizálásának az okát. Ilyen, nem is nagyon ritkán jelentkező oknak találtak *oxyuris-ok* gyakran megfigyelt jelenlétét. Ezek apró, vesszőalakú bélférgek, melyektől a gyermekek elég gyakran szenvednek. Ezek az élősködők nagyszámban tartózkodnak a gyermek végbelében s innen néha megteszik a rövid utat a hüvelyig. Mint a végbélben, úgy a hüvelyben is viszketést okoznak, amit a gyermek dörzsölő és vakaró mozgásokkal igyekszik enyhíteni. Ilyen vakaródzások alkalmával könnyen megtörténhetik, hogy a lányka ujja a csiklóhoz téved és ez kellemes érzést vált ki. Ezt az érzést egészen új dolognak találja a gyermek és nem egészen válik nála tudatossá. Újból megpróbálja, nem is várva meg a férgek okozta viszketést és arra a meggyőződésre jut, hogy a nemi szervek dörzsölgetése nagyon kellemes érzéssel jár. A játékos szórakozottságú gyermek, aki a vágyaival és gondolataival ide-oda ugrál, bizonyára nagyon hamar megfélekedne arról, hogy szokásszerűen gyakorolja ezeket a primér-onasztikus manipulációkat vagy legalább is megfélekedne akkorra, mire a kiváltó ingerek, a férgek és a viszketés eltűnnek. Azonban kimutatható, hogy éppen ilyenkor nagy erővel avatkozik be a gyermek életébe a korabeli társaknak rossz példája, akiket esetleg az idősebb gyermekek már fölvilágosítottak ebben az irányban.

Egy lányka titkolódzva beszél a másikkal arról a nagy „fölfedezésről“, amit tett és arról a kellemes érzésről, amit hirtelen tapasztalt, mikor a nemi részei körül manipulált. Az egyik lány rácsábítja a másikat, hogy ő is próbálja meg, nála is úgy van-e? Ez a rossz példa az, ami rendszeren a szokássá vált önfertőzésnek az alapját képezi. Magától értődik, hogy a kutatók

behatóan foglalkoztak az onánia e „fertőzési veszélyének“ kérdésével s arra a meggyőződésre jutottak, ami statisztikailag bizonyítható tény, hogy a lányiskolákban egyetlen lány képes az egész osztályt korai onanizálásra csábítani.

Mi az onánia?

Etimológiailag ezt a szót — melyet magyarul az „önfertőzés“ igen rosszul és félreérthetően ad vissza (fertőzés egészen mást jelent) s ezért nem is igen használjuk — a bibliában elbeszéltek egyik eseményre vezetik vissza, mely szerint Onan, Juda fia és Izrael unokája, szembehelyezkedett az apja akaratával, mikor ez azt kívánta tőle, hogy Her nevű elhalt fivérének az özvegyével párosodjék, hogy így megakadályozza a család kihalását. Már most ez az Onan, hogy ezt elkerülje, hímveszőjét egy földi lyukban ingerelte s így ejakulációt idézett elő, hogy a sógor-nőjével való együttalásból ne származzanak gyermekek. „Ez olyan mértékben költötte föl Isten rosszaságát, hogy Onant meghálálta.“

Onániának nevezzük az önkielégítést — kielégítést és nem fertőzést — mely az előbb említett auto-erotizmuson alapul.

Az onánia fogalmában tehát lényegében benne van a tumescencia és detumescencia szakaszainak lefolyása, de nincs benne a vágyódás a másik nem iránt. Lehet, hogy az érettebb korban az onanizáló személyek érzéki életében ez is szerepet játszik, azonban a gyermekeknél ez a szempont teljesen elesik, mert ezek még semmit sem vagy alig valamit tudnak az ellentétes nemről.

Forel az onániát fölosztja szükség-onániára, melyet külső okok idéznek elő és egy utánzáson alapuló formára. Az első alakra fölhozza példának azt a jelenséget, melyet különösen a hímneműeknél a kaszányákban, elmeagyógyintézetekben és börtönökben találunk. A női nemnél is erősen szerepel az onániának ez az alakja, de természetesen csak érettebb korban. A herék teltsége automatikusan is kiűritésre készíti a férfit és ez idézi elő fiatal fiúknál az éjjeli pollúciókat, magömléseket,

még ha normálisan fejtettek is és ha semmiféle rossz példa vagy erotikus gondolatok nem vitték őket a szekszuálítás területére. A szervezetnek automatikus önkielégítése ez, mikor az ondó-folyadék túlságosan felgyűlt. A nőnél a nemi mirigyeknek ilyen túltelítődése majdnem teljesen elesik. Hiszen a nő, mint ezt mindig mondják, a passzív fél és csak a kék érzet örömeinek megszokása, ezeknek a megismerése vezethet a nőnél szükség-onániához, de viszont az előbbiekhöz csak akkor jut el, ha nemi ösztönét hosszabb időn át szabályszerű nemi érintkezéssel elégítette ki. Gyermekkorban vagy a pubertás korában (nemi érés) a női nemnél nem fordul elő szükség-onánia. Itt csak a rossz példa, az eltanulás és utánzás érvényesülnek.

A nő a benne szunnyadó vágyat úgy elégíti ki, hogy a nemi szervei erogén zónáit dörzsöli vagy más manipulációkat végez rajtuk; ezek az erogén zónák az idegekkel gazdagon ellátott szeméremajkak és a csikló. Ezek a manipulációk lassankint már technikának nevezhető képességgé fejlődnek ki. A tudomány elég esetet ismer, amikor lányok és asszonyok annyira ingerlékenyekké válnak hogy a keresztbevett combok pusztá egymásra nyomása elég arra, hogy kiváltsa és kielégítse a nemi ösztönt.

*

Azonban az onánia kinövésai a nőnél egyáltalán nem maradnak meg a kézzel való manipulációknál, hanem csakhamar olyan segédeszközökhöz fordulnak, melyek alakjukban és nagyságukban a férfi hímvesszőjéhez hasonlítanak. Egyenesen „az onánia eszköztáráról“ beszélhetünk és a különféle női klinikák és elme-gyógyintézetek gyűjteményeiben a normális ember számára egészen hihetetlen eszközöket találunk, melyekkel a nők az onániát végzik. A fiatal lányoknál az onániának az az első következménye, hogy a szeméremajkak bizonyos alakú nagyobbodást szenvednek a gyakori dörzsölés következtében ... a gyakorlott nőorvos már pusztán ebből is következtetni tud a szokásszerű onániára; azonban a veleszületett gátlás és a szüzesség megtartására irányuló aggodalom mégis megakadályozza abban, hogy ő maga pusztítsa el a szűzhártyát. Az érett nőnél ez a mo-

mentum elesik, ami a legvadabb kinövésekre vezet az onanizálásnak úgy a mennyisége, mint a minősége tekintetében. Különösen szívesen használnak föl olyan mindennapi tárgyakat, melyek állandóan kéznél vannak, mint ceruzákat, hajtűket, kötőtűket, dugókat, gyertyákat, répát, ugorkát stb., de olyan tárgyakat is, melyek láttára első pillanatban csodálkozunk vagy kételkedünk, mint például ivópoharakat, villákat, fenyőtobozokat és más eféle dolgokat.

Már az alkalmazott tárgyaknak e rövid fölsorolásából is könnyen látható, hogy az onanizáló nő semmitől sem riad vissza, hogy látszólag annyira megszokta az ilyen önkielégítést, hogy semmiféle eszköz sem elég jó vagy rossz neki.

Nagy tévedés volna azt hinni, hogy csak a kultúrának magasabb fokán álló fehér nő esik áldozatul ennek a bajnak. Afrika, Ázsia és Amerika különböző kutatói arról adnak hírt, hogy a természeti népeknél is virágzik az onánia, sőt hogy ezek a népek egyenesen nagy raffinériával találnak ki és szerkesztenek meg ilyen ingerlő eszközöket, melyeket aztán golyó-, harang- vagy más alakú ékességekkel látnak el. Amire nálunk az ugorkát vagy a répát használják, arra más népeknél a banán vagy más gyümölcs szolgál.

Nagyon sok kutató osztja azt a téves fölfogást, hogy az onánia összefügg a kultúra fejlődésével és dekadenciás jelenségekkel. A Moll-féle „A nemi tudományok kézikönyve” című munkában a 244. oldalon van egy ábra, amelyik azt bizonyítja, hogy már a régi görögök is gyártották a hímvesszőnek mesterséges utánzatait, melyeket „olisbos” néven önkielégítésre használtak a nők. A szürke ókorba visszanyúló előfutárja ez annak a sokféle művészi eszköznek, melyeket a későbbi korok különféle népeknél termeltek.

Ezek azok, melyeknek a mi onanizáló eszköztárunk előbb felsorolt tárgyait helyettesíteniök kellett és amelyeket a nők már a legrégebb idők óta használtak. Mesterséges hímvesszők, melyek „godemiches” gyűjtőnéven mindenféle ravasz ötlettel voltak felszerelve, melyeket sok száz év óta gyártanak és hoznak kereskedésbe és amelyeket még ma is szívesen vásárolnak. Európában a papság különösen a középkorban fáradozott azon,

hogy küzdjön ezek ellen az „élvezetszerzők“ ellen. Sőt a hagyomány szerint Franciaországban az ilyen tárgyak gyártóit száműzéssel vagy halállal büntették. És mégis a tizennyolcadik század folyamán éppen Franciaországban ezeknek az eszközöknek a készítése olyan magaslatot ért el, amit semmi más „kultúra“ nem tudott túlszárnyalni. Mirabeau, a híres francia politikus egyik erotikus regényében, melynek címe „Le rideau levé ou l'éducation de l'Aure“ beszél egy ilyen godemicheről és egész pontos leírást ad róla, melyet a Bloch fordításában („Korunk nemi élete“) itt közlünk:

„Az eszköz mindenben hasonlított egy hímveszőhöz. Az egyetlen különbség abban volt, hogy a hegyétől a tövéig vízszintes hullámok vonultak rajta végig, hogy lehetővé tegyék az erősebb dörzsölést. Tiszta ezüsből (!) volt, de sima és nagyon kemény festékkel természetes színűre festve. Egyébként finom és könnyű kidolgozású volt, belül üres. Az üres belső rész közepében egy kétszeres lúdtoll vastagságú, ugyanazon fémből készült cső vonult végig, benne dugattyúval. A cső csavarral volt hozzáerősítve egy másik csövecskéhez, mely oda volt forrasztva a fej alapjához. Így tehát üres helyek voltak e kis fecskendő körül és a falakon belül, melyek a hímveszőt utánózták. Ez utóbbit egy nagyon finoman bemetszett parafadarab zárta el pontosan s a közepén lyuk volt, mely éppen csak a kis fecskendő végét engedte át; a fecskendőben spirálisan felcsavart acélrugócska volt, ennek az elpattanása mozgatta a dugattyút. A godemichet megmelegítették annyira, hogy éppen az ajkhoz lehessen értetni elégetés nélkül s aztán vízzel töltötték meg. Erre a nyílását elzárták a dugóval, melyhez gyűrű volt erősítve, hogy vissza lehessen húzni; majd a nyomódugattyú visszahúzásával megtöltötték a kis szivattyút halenyvnek (!) híg fehérés oldatával, amit előre elkészítettek. A halenyv azonnal felvette a víz melegét és így annyira hasonlított az emberi ondófoládékhoz, amennyire ez csak lehetséges.“

Ebben az esetben a hímveszőnek minél természetesebb utánzásáról van szó, mely még az ejakuláció folyamatát is utánózni tudta. Ám egyes népek raffinérijája még tovább ment s mindenféle javításokkal és új szerkezetek megteremtésével

igyekezett emelni az ilyen „szerelmetadó“ eszközök által elért élvezetet.

Mint Havelock Ellis megjegyzi „Nemi ösztön és szemérem-érzet“ című már idézett művében, különösen a japán nők igen sokra vitték a tökéletesítésnek és a feltalálói tehetségnek ezen a területén, ők két tojásnagyságú üres golyót használnak, melyeket egyes kutatók (ívest, Christian, Moraplia, Bachaumont stb.) leírása szerint vékony bádogból csinálnak. Az egyik golyó üres, a másikban — melyet „kis férfi“-nek neveznek — még egy kicsiny nehéz fémgolyó van vagy pedig higany, néha fémnyelv, melyek mozgásba hozva vibrálnak. Ha a két golyót egymás mellé fogva kézbe veszik, akkor ezek állandó mozgásban vannak. Most előbb az üres golyót dugják be a hüvelybe, míg az a méhig nem ér és csak azután a másikat. A medencének vagy a csípőknek legkisebb mozgása vagy akár a hasi szervek önálló mozgásai a fémgolyókat vagy a higanyt forgásba hozzák s az így keletkezett vibráció folytonos csiklandozási érzést idéz elő, olyan gyenge ütést, mint amilyent egy gyenge indukciós villamoskészüléktől kaphatunk.

Ezeket a golyókat „rino-tama“-nak nevezik és a hüvelyben papírpamat segítségével erősítik meg. Azok a nők, akik e golyókat használják, előszeretettel fekszenek függőágyakba vagy hintaszékekbe, mert így a golyók gyenge rezgései lassankint és fokozatosan idézik elő a legmagasabb fokú nemi ingerületet.

Ezeken a golyókon kívül úgy Japánban, mint Kínában nagyon keresett és nyilvános árusításban szereplő használati tárgyak az agyagból, papírból vagy viaszból készült, híven utánzott hímvesszők.

És hogyan állunk mi ebben a tekintetben? . . . E kérdésre könnyebb a válasz, mintsem gondolnánk.

A modern kultúra nője sem maradt tétlen, amennyiben az onániának hódolt. A XVIII. század minden találmányát javították, a hatásaiban raffinált módon finomították és még ma is, bár tiltott, de annál, élénkebb kereskedést üznek a hímvesszőnek ezekkel az utánzataival. A csiklandozás érzésének emelésére a modern godemichekét gumiból készült hegyekkel és csúcsokkal látják el. Ez a kultúrjelenség — amennyiben itt

egyáltalán kultúráról lehet beszélni — nagyon hasonlít egyes népeknek azokra a szokásaikra, melyekkel a legraffináltabb módon igyekeznek fokozni a kékérzetet a nemi aktusnál.

Röviden ismertetünk itt néhány ilyen módszert.

Különbéle tárgyak alkalmazásáról van itt szó, melyeknek az a feladatuk, hogy a hímvesző terjedelmét megnöveljék, a felületét egyenetlenné tegyék, hogy így a nemi aktus közben a dörzsölést növeljék és evvel a kékérzetet fokozzák.

Hátsó-Indiában, Kelet-Ázsiában és a Szigetvilág népeinél a hímveszőt a makk közelében elefántcsontból vagy fémből készült pálcikával átfúrják s a pálcikák végeire apró arany vagy elefántcsont golyókat erősítenek, Ezt a készüléket, melyet sok utazó leírt, ampalagnak nevezik. Más népeknél a hímvesző bőre alá mesterségesen beültetnek apró homokszemeket vagy aranydarabkákat, ahová ezek begyógyulnak s a hímveszőnek máskülönbén sima felületén erekció alkalmával egyenetlenségeket okoznak. Megint más népeknek vannak olyan készülékeik, melyeket a párosodás előtt a makk köré kötnek; ezek a köralakú, minden irányban kiálló sörteikkel, madártollaikkal, sörényszőreikkel, háncrestjaikkal stb. tulajdonképpen az előfutárjait képezik a túlfinomult francia kultúra által előállított gumi-töviseknek és tüskéknek, melyek egy gumigyűrűn vannak megerősítve s a hímvesző makkja körül elhelyezve, ingerlésükkel igen jelentékenyen képesek fokozni a kékérzetet. Fentartjuk magunknak, hogy a kékérzetnek erre a mesterséges emelésére, melyet itt csak röviden érintettünk, más helyen majd visszatérjünk és most e kitérés után foglalkozzunk újból az onániával.

Még egyszer utalva a női onánia szolgálatában álló tárgyakra, melyekről már megemlékeztem, nem szabad említetlenül hagynom, hogy különösen hajtűket, gyufaszálakat és hasonló apró tárgyakat az onanizáló nőszemélyek igen gyakran nem a hüvelybe, hanem a húgycsőbe vezetnek be és így a szülészet és sebészet igen gyakran jönnek abba a kellemetlen helyzetbe, hogy eféle, a húgyhólyagba behatolt tárgyakat kell operatív úton eltávolítaniok.

Felmerül már most az a kérdés, mi indítja a nőket arra, hogy ezeket a tárgyakat a *húgycsőbe* vezessék be? A választ meg-

adja az, hogy a húgycső környékén, melynek torkolata közvetlen a csikló közelében van, szintén van egy erogén ingerlési terület, melynek az ingerlékenysége, onanisztikus cselekmények következtében, mindjobban fokozódik. Az operatőr ugyan sohasem kap elfogadható választ a páciensnőtől arra a kérdésére, hogy miként került a hólyagba egy ilyen idegen test, de a tapasztalatok világosabban beszélnek, mint a megkérdezett nő kifogásai és szégyenlős tekintete.

Megállapított tény, hogy a hím nemnél átmenetileg majdnem minden fiatal ember foglalkozott onániával. Ennek magyarázatául bizonyára ugyanaz az ok szolgál, mint az éjjeli magömlések magyarázatául, vagyis hogy a herék túlságosan tele vannak ondófolyadékkal, ami nemi csiklandozással jár.

*

Mennyire van elterjedve az onánia a női nemnél?

Ez a kérdés hosszú évek óta élénk vita tárgya és még ma is az.

A tudománynak meglehetősen egybehangzó álláspontja ebben a kérdésben ma az, hogy az onánia a nőknél éppen olyan mértékben — ha nem sokkal nagyobb mértékben — elterjedt és kedvelt dolog, mint a férfiaknál.

Figyelmen kívül hagyom azt a sok bizonyítékot, mellyel az irodalom szolgál és e kérdés megvilágítására csak a saját tapasztalataimat közlöm. Magánygyakorlatomban 170 páciensnőmet kérdeztem meg erre vonatkozóan és ezek közül 155 esetben kaptam igenlő választ, bár néha csak hosszú habozás és a kérdésnek többszöri nyomatékos ismétlése után. Itt meg kell jegyezni, hogy a kor, melyben az onanizálás megkezdődött, továbbá ennek az okai és a tartama egészen különbözők voltak. A legnagyobb résznél már kislánykorában kezdődött, amikor valamelyik barátnője példáját követte és . . . sohasem végződött. Vagyis az asszonyok még a házasságban is szívesen vissza-visszatérnek ehhez az időközben, talán átmenetileg, elhagyott kielégítési technikához, ha a normális nemi érintkezés valamilyen okból lehetetlen számukra. Az érett onanizáló nők legnagyobb kontingensét természetesen a „kielégítetlen“ nők

szolgáltatják, a nagyon is fejlett nemiségnek, de esetleg a hideg vagy impotens férfiaknak az áldozatai. A kielégítetlen, elhanyagolt nők, akik ha két rossz között, a házibarát és az onánia között kell választaniok, hát ez utóbbit választják.

*

És most térjünk át az onánia ártalmosságának fontos kérdésére.

Bocsássuk előre, hogy ezt a kérdést az utóbbi időkben egészen másként ítélik meg, mint régebben és hogy elsősorban két momentumot kell szemügyre venni. Először is az onanisztikus cselekmények gyakoriságát és másodsor az önkielégítés módját. Ami az első momentumot illeti, nagyon is megérthető, hogy az értelmetlen fiatalság a nemi érzés felébredésével, az erotika mindent elemésztő lángjának fellobogásával, nagyon könnyen viszi túlzásba az onániát, túlzásba abban az értelemben, hogy nem ritkán találunk lányokat, akik naponta háromszor, ötször, sőt tízszer is végeznek magukon onanisztikus cselekményeket. A testi kár, mely az ilyen túlzott onániából ered, egyrészt abban áll, hogy a nagy fehérjevesztés gyengíti a testet, másrészt abban, hogy az erogén zónák ingerlékenysége lassankint egészen átértékelődik. A nemi részek folytonos dörzsölése és nyomkodása következtében a szeméremajkak túlfajlódnek, úgy hogy már egy kis érintés, a legkisebb inger is elég arra, hogy tumescencia-érzetek lépjenek fel. Az orvos gyakorlott szeme a szeméremajkaknak és a csiklónak erről a túlfajlódéséről első pillanatra felismeri, hogy az illető nőszemély gyakran onanizál. Az onániának egy másik testi következménye abban áll, hogy egyes erogén zónáknak e túlfajlódése miatt más területek ingerlékenysége csökken.

Ezt a tényt úgy kell felfogni és megmagyarázni, hogy minden onanizáló nő az onániának egy egyéni technikáját alkalmazza, nemi részei közül valamelyik képezi a kedvenc helyét az ő onanisztikus cselekedeteinek.

Ezen a kedvenc helyén aztán, amelyik majd a húgycső torkolata, majd a csikló, majd a hüvely bejárata, az inger-

lékenység olyan magas fokra emelkedik, hogy a legkisebb inger elegendő a kívánt hatás elérésére.

Ez az utóbbi tény első pillanatra közömbösnek, sőt talán pozitív értelemben értékesíthetőnek látszik; azonban a nő nemi életére azért nagyfontosságú, mert az egyes ingerterületeknek ez az átértékelődése tartósan megmarad s végül annyira mehet, hogy a teljesen normálisan véghezvitt nemi aktus a nőnek csak nehezen vagy egyáltalán nem szerzi meg a kényeztetés legmagasabb fokát, úgy hogy ezen a módon is tenyésztődhetik a „kielégítetlen“ nő.

Egy másik tisztán testi kár származhatik természetesen abból is, ha az onánia céljaira idegen testeket alkalmaznak, melyek nagyon könnyen okozhatnak sebesüléseket, ha mindjárt nagyon kismértékűeket is.

Bloch említett munkájában rámutat a különbségre a normális és túlzott onánia között, mely utóbbit ő „onanizmus“ gyűjtőnéven foglalja össze és joggal utal arra, hogy ez az éveken át folytatott, megszokássá vált túlzott onánia minden tekintetben súlyosan árt az egészségnek, ő maga megvallja, hogy a normális, nem ártalmas onánia és a romboló onánia között igen nehéz megvonni a határt. Ennek oka az, hogy az egyik nagyon könnyen elfajul a másikba. A normális lassan, majdnem észrevehetetlenül megy át a patológikusba, a betegesbe. Ha megértjük és okaiban megmagyarázhatónak találjuk a normális onániát, meg kell vallanunk, hogy orvosi szempontból ezt egészen ártalmatlannak kell mondanunk, úgy nyilvánvaló, hogy az onanizmust, mivel beteges dolog, nem lehet elég komolyan megítélni és eléggé kárhozható.

*

A testiéknél sokkal veszélyesebbek a pszichikai ártalmak, melyek — különösen a fiatal korban — az akaratnélküli teremtést igen könnyen a hazugság, tettetés és képmutatás útjára viszik.

„Az onániára vetemedett lány mindenféle kifogásokkal és hazugságokkal igyekszik — ha mindjárt csak percekre is — valami

félreeső helyre visszavonulni, hogy ott a vágyait kielégítse. A félelem attól, hogy felfedezik, a határozott érzése annak, hogy rosszat cselekszik, állandóan bizonytalan viselkedésűvé és félénkké teszik az ilyen lányt. Földre sütött szemekkel kerülí embertársainak nyílt tekintetét, félve attól, hogy egyik vagy másik „mindent felfedezhet“. A fiatalság elfogulatlansága helyébe lép egy már most is raffinált tettetési képesség, a természetesség jól meggondolt modorossággá fajul el. Ezeket a tényeket sokkal magasabbra kell értékelni és sokkal komolyabban megítélni, mint az ezekhez képest jelentékteleneknek látszó testi ártalmakat.

Ha meggondoljuk, hogy a lányt mind nagyobb önszemrehányások emésztik, hogy a pszichikai ellenállóképessége mind jobban megbénul, akkor nyilvánvaló, hogy az ifjúság derült napja helyébe nagyon hamar a korai gondok komor szürkesége lép.

Természetes, hogy a szülők, nevelők és orvosok gondja az onánia ellen harcolni, főleg a gyermekkorban. Nagyon sok felvilágosító munka van, melyek avval a kérdéssel foglalkoznak, hogyan lehet a legelőnyösebben megakadályozni az onániát és meggyógyítani ezt a „bajt“, azonban ezeknek a felfogása annyira különböző és hamis, hogy a remélt hatás nem várható tőlük. Mindegyik egyszerre tárgyalja a férfi- és női nem onániáját, tehát helytelen feltevésekből indul ki.

Az én felfogásom szerint éppen a női nemnél egészen más-ként kell értékelni ezt a kérdést, mert hiszen az onánia okai, módjai és következményei is egészen mások, mint a férfi nemnél. Így szükségképpen megint csak visszatérek arra a követelésemre, hogy a lányokat szakszerűen, idején és jóindulatúan fel kell világosítani vagy az anyának, vagy még inkább az orvosnak. De ugyanakkor óva intek mindenkit, hogy ezt a feladatot nevelőnkre bízzák, ha még olyan kitűnők és megbízhatók is. Ha egy fiatal lány, akár csábítás, akár a szekszualitás korai fejlettsége következtében az onániának áldoz, akkor a figyelmeztetés a lehetséges káros következményekre, nem pedig kitalált mesebeli betegségekre, okvetlenül többet használ, mint büntetések és a szigorú nevelőnk, akik árgus-szemekkel

figyelik a leány minden lépését, a rákényszerített hazugsággal és képmutatással inkább elmérgezik a lelkét, mintsem felderítenék.

*

Ha az onánia önkielégítést jelent abban az értelemben, hogy a felébredt nemi ösztönt maga az érdekelt személy elégíti ki, úgy a nő normális nemi életében, a nemi ösztönnek a nemi aktussal való csillapításában az egész életén át igen nagy, talán legnagyobb szerepet játszik egy fontos tényező: *a szerelem*. Ez az oly gyakran és oly hamisan alkalmazott szó, a különböző érzéseknek ez a gyűjtőfogalma!

A nő lelki életének fejtegetésénél szándékosan kerültem a „szerelem“ szót, mert jelentése az idők folyamán sokféle változást szenvedett, mert egyénileg is mindig másként értelmezik és pedig igen gyakran helytelenül. Amit közönségesen szerelemnek nevezünk vagy neveztünk, amit a költők oly gyakran megénekeltek és leírtak, az egyáltalán nem izolált érzés, hanem egy csomó érzelmenek a komplexuma, melyek egy egyénből kisugározva és egy másik egyén felé igyekezve, lelki egyesülést hoznak létre.

Érzések komplexuma ez, melyet kétségtelenül az állatvilágban is fel kell tételeznünk, avval a különbséggel, hogy ott hiányzik a lelki tényező. Itt távol van tőle minden isteni, ideális érzés, itt egyetlen alapeleme, főmotívuma a nemi egyesülés. A lelki, pszichikai elemek ez a hiánya teszi az állatot állattá, de döntő abban is, hogy az állatvilágban nemi tényezők nélkül egyenesen lehetetlen az összetartozandóság.

Ha az összetartozandóságnak ennél az alapvető motívumánál maradunk, ha ezt helyesen tudjuk értelmezni, akkor talán a szerelem mindenféle fajtáját is meg tudjuk érteni és analizálni. Áttekintést nyerünk arról, hogyan és mi által különböznek a szerelem egyes fajtái, de ugyanakkor arra a megismerésre jutunk, hogy a szerelem szót és fogalmat nagyon gyakran hamisan alkalmazzák és magyarázzák.

A gyermek szeretete a szülők iránt és különösen a lánygyermek szeretete az anyja iránt elemi példa az összetartozandó-

ság érzésére. A szerető anya által ápolt és becézett lánygyermek csakhamar megérzi, hogy anyja az ő legfőbb támasza, leg-hűségesebb védelmezője. Akár elismerjük azt a tételt, akár nem, hogy minden nőiesnek már a petesejtben benne kellett lennie, megdönthetetlen tény, hogy a lánygyermeknél ez az összetartozandósági érzés sokkal világosabban mutatkozik meg, mint a fiúgyermeknél. A lány kedvessége egyéb tényezőkön kívül nem utolsó sorban alapul a bizalmosságán, szeretetreméltóságán stb. Milyen ellentétben áll evvel a hasonló korú fiú szilajsága és dacossága. A fiú is szereti szüleit, de egészen más ként, mint a kislány. Sokan hajlandók a lánygyermeknek e a nagyobb szeretetét az anyához avval magyarázni, hogy az anya is jobban kényezteti a lánygyermeket. A gyermek szeretetét tehát a visszafizető hálával akarták magyarázni. Pedig a dolog nem így van, mert a kislány az apját is másképpen és jobban szereti, mint a fiú.

Ha tehát már a korai gyermekkorban bizonyos különbséget látunk a lány és a fiú szeretete között, úgy ez rendkívül erősen és gyorsan fokozódik a tizedik életév körül. A lánygyermeknél valami szükséglet is fejlődik ki a szeretet iránt. A lánygyermek azt akarja, hogy becégzessék, babusgassák, kényeztessék, ha semmi egyébbel, hát egy szerető pillantással és különösen egy-egy büntetés után szeret egy kis becézgetést kicsalni. Hasonló esetben a fiú egészen másként viselkedik, dacol, megbántva és megsértve érzi magát még akkor is, mikor a lány már elfelejtett mindent és nem koldul becézgetésért, hanem ismét a szülői szeretet meleg fényében sütkérezik.

Ez annyira megy, hogy némelyik lány el sem tud például aludni, ha az a tudata van, hogy a szülei haragszanak reá, ha nem kapja meg tőlük a megszokott „jóéjszakát-csókot“. A lánynak ez a szeretetszükséglete nemsokára abban is megnyilvánul, hogy más lánnyal való barátkozásra ösztönzi.

*

A fiatal lány életében — mint azt már előbb is említettük — igen nagy szerepet játszik a jó barátnő. A jó barátnőnek, akit szeretnek és becézgetnek, akitől ugyanezt várják,

nincsen egyenértékű párja a fiúknál. A fiúk a jó barátot inkább elverik, mintsem becézgetik. Itt a vad, nyers erőmegnyilvánulás, amott a szükséglet szeretni és szeretettetni, csókolni és becézni, csókoltatni és becéztetni.

A gyermekkori barátnőből lesz a bakfiskori jó barátnő, a kifejlett lány „legjobb barátnője“, amivel azonban nem akarjuk azt mondani, hogy a legjobb barátnő helyét nem foglalja el hamarosan egy „legeslegjobb“ vagy „egyetlen és örök“ barátnő. Ha így van is a dolog, a barátnő olyan nem is sejtett nagy szerepet játszik a fiatal lány életében, hogy nélküle ez az élet egyenesen elgondolhatatlan volna. A barátnővel közöl bizalmasan mindent, vele oszt meg minden örömet és bánatot. Ő a tárgya a szeretet első megmozdulásának is, annak a szeretetnek, mely később mint szerelem, egészen más utakat és célokat követve, olyan nagy szerepet játszik a nő életében. A barátnő az, aki minden irigység nélkül, segítve és tanácsolva áll mellette, mikor felébrednek az első nemi érzelmek és „az első szerelem“ belép a lány életébe.

Ez pedig rendszeren a bakfisévekben következik be, mikor egy hasonló korú fiú a lányszívben kiváltja azokat az első érzéseket, melyeket szerelemnek szoktak tartani, ami azonban mindennek inkább nevezhető, mint szerelemnek. A nemiség felébredése, csodáinak a megsejtése az, ami a lányt a hímnem felé hajtja, halk, megremegő sejtése annak, hogy kell léteznie valami összetartozandóságnak evvel a hímnemmel, még pedig valami egészen más természetű, mint eddig. A lányban átértékelődik minden fogalom, amit eddig a szeretetről alkotott magában, ez valami egészen új érzés.

Míg a szülők iránti szeretet a tisztelet és hála érzetéből eredt, a barátnő iránti szeretet az érdekközösség érzéséből, addig az, ami most kezd mozgolódni, az csupa változó, mindig új érzés, mely az ellenkező nem felé hajt, melyet az ellenkező nem vált ki. Mint mondtam, sejtés és nem tudatos érzés. A sejtése egy nagy ismeretlen valaminek, mely után a lány vágyódik, de ugyanakkor fél is tőle. „A tavasz ébredése“. Az első szerelem, mely égi távolságban van az igazi szerelemtől, tapogatódzás és kísérletezés annak a sok titkos érzés-

nek a megoldása után, melyek hirtelen felébredtek a lány-szívben.

„Az első csók“ nem ritkán kijózanodáshoz vezet és ugyanannak a férfinak a megvetéséhez, aki ezt az első csókot kapta vagy aki rabolta. Az első szerelem bizonyára szintén nemi sejtésen alapul, sőt talán maga az első nemi megsejtés, de az esetek túlnyomó részében az marad, amit plátói szerelemnek nevezhetnénk. Már csak azért is, mert a lány ezt az érzelmét a diákokról nagyon szívesen átviszi egy színészre, tanárra, papra vagy egy tisztre, csupa elérhetetlen ideálokra, akik csak túlzó rajongás tárgyai lehetnek.

A bakfis első szerelme egy érett férfi iránt csak akkor érdemli meg a szerelem elnevezést, ha a rajongás a tökéletes összetartozandóság érzésévé alakul át. Az összetartozás utáni ilyen vágy — ha ez mindjárt csak lelki természetű is — nyomja a dologra a szerelem bélyegét. Az imádott színészt, tanárt vagy tisztet a rajongó lánylélek földöntúli glóriával veszi körül. Éjjel-nappal minden érzéke evvel az egyetlen, legjobb, legszebb, legkiválóbb férfivel foglalkozik s minden szavát, minden tekintetét hálásan fogadja. Az „első szerelem“ többnyire csendes, titkos szerelem marad, már csak azért is, mert ez az első szerelemittas álmoknak a forrása, a lány első szekszuális megmozdulásainak az alapja. De ugyanakkor az első nagy fájdalom forrásává is lesz! Hiszen majdnem mindig viszonzatlan marad, mert a férfinak — ha színleli is a viszonzást — csak kellemes, hízelgő élményt, változatosságot, tréfát jelent. A lány a szerető, a férfi a nevető rész.

*

Éppen az ellenkező viszonyt találjuk a lány szerelmi életének most következő szakaszában, amit flörtnek neveznek.

Megint egy fajtája a „szerelemnek“, mely azonban a lány szempontjából tekintve, csak játszogatás a szerelemmel. A flört az érett lány szerelmi játéka, aki már tudja, hogy mi az igazi szerelem, aki már nemcsak sejtí a nemiséget, hanem tudja is, hogy ez a szerelem alapja.

A lánynak örömet okoz, hogy magába szerettesse a férfit, hogy ez szerelemmel vegye körül és figyelmességekkel halmozza el s a férfi fájdalmára úgy tesz, mintha mindezt szándékosan nem látná meg és nem érezné meg. Olyan színezete van a dolognak, mintha a lány első szerelmének sokféle csalódását — pedig hát ez rendszerint csalódás marad — most meg akarná bosszulni a férfinemen. Mindig új taktikával, egyenesen raffináltnak nevezhető módon, merész reményeket ébreszt a férfiak szívében, a legszebb és legmerészebb szerelmi reményeket, abban a biztos tudatban és elhatározott szándékkal, hogy ezeket sohasem fogja teljesíteni.

Annak örül, hogy szeretik és nem annak, hogy ő szeret, élvezi a férfi szenvedéseit, megelégedéssel tölti el, hogy a férfit elemésztí a vágyódás és a végén mégis csalódní fog; büszke a saját hatalmára, büszke a saját szívének biztonságára, hogy ezt a vágyórást sohasem fogja és akarja csillapítaní. Mint ahogyan Weininger a nő kacérkodását *par distance* nemi érintkezésnek nevezi, úgy a flört szerelem igazi szerelmi érzés nélkül. Ezt a legjobb esetben egy kis érdeklődés vagy bizonyos fokú szimpátia pótolja. Pedig hát a lány altudatában mégis a nemiség szunnyadozik.

A flört őt úgy is lehet felfogni, hogy ez a nő tréningje, önkipróbálása a majdan biztosan elkövetkező nagy szerelem számára. A lány tudni akarja, hogy mit érezné ő maga, hogy mit követelhet meg a férfitől, akibe egykor igazán belé fog szeretni. Tudni akarja, milyen is hát ez a nagy szerelem, milyen ez az együvértartozás, ki akarja előbb próbálni, milyen lehetne a férfi ebben a nagy szerelemben. És erre nincs alkalmasabb eszköz, mint a flört. Az éppen leírt flörtnek erről a fajtájáról vagy helyesebben mondva, a flörtnek tisztán szekszuális vagy erotikus oldaláról majd más helyen beszélünk részletesebben. Arra a flöltre gondolok, melyet Forel minden szerelmi darutánc kíséző jelenségének mond és amelyet — ha mindvégig flört marad — elkorcsosulási jelenségnek tekint.

Nem is sejtve, korábban a gondoknál — sokszor persze sohasem — lép fel „ő“, a férfi, a nagy szerelem tárgya s vele együtt a nagy szerelem is, a nő életében. Lehetetlenség röviden felsorolni mindazokat a nagy momentumokat, melyek ettől kezdve határozottan arra dolgoznak, hogy ő valóban „ő“ legyen. A nagy szerelem mutatja csak meg igazán, hogy az, amit közönségesen szerelemnek mondanak, nem egységes fogalom, hanem sok és változatos érzelmeknek az összegezése. A fellépés, a jellem, a külső, a műveltség és más alkalmi okok összegeződnek a lányban azzá a tudattá, érzéssé, hogy evvel a férfivel tartozik ő egybe; ám mindezek a nemiség nagy fundamentumán épülnek fel.

Krafft-Ebing volt az, aki a plátói szerelmet, tehát az ilyen nemi fundamentum nélküli szerelmet, képtelenségnek mondta, mely csak túlfűtött agyú emberek fantáziájában él. *Plátói szerelem nincs.*

Minden szerelem, ha még olyan tiszta és szép is, okvetlenül nemi jellegű. Forel úgy határozza meg a szerelmet, hogy ez a nagy agyvelő, vagyis a lélek szerve által földolgozott nemi ösztön. Ebben a pár szóban minden benne van, ami ellen a talán mégis lehetséges plátói szerelem hívei annyira tiltakoznak.

Miután mi tökéletesen tagadjuk a plátói szerelmet, okvetlenül szükséges, hogy a nagy szerelem kérdésével foglalkozjunk s egy kissé jobban szemügyre vegyük az érzelmeknek azt a komplexumát, amit szerelemnek neveznek.

Beszéltünk már arról, hogy a szerelem érzések és ösztönök összegéből tevődik össze, melyeknek kiváltott cselekvéseit végül mindig valami nem tudatos együvértartozás jellemzi és röviden utaltunk az állatvilágra.

Ennek kell mintául szolgálnia a szerelem analízisének nagy és nehéz föladatánál. Ehhez az érzelmi komplexumhoz tartozik egy bizonyos kötelességérzet is, a cselekvésekben tükröződő kötelességérzet, melyet az a lelki szerv diktál, amit szeretünk lelkiismeretnek nevezni. Egyes állatfajtáknál, például a méneknél és hangyáknál, ezt a kötelességérzetet csodálatosan kifejeletten találjuk, de többé vagy kevésbé erősen fejlett alakban majdnem minden állatosztálynál találkozunk vele. Itt csak

röviden utalok az állatpárokra, mint az állatcsalád őstípusára, mely szintén csak az összetartozás érzésének kifejlődésén alapulhat.

Ha ez a családi érzék — talán szabad így neveznem — a hím állatnál a nőtényre és a kölykökre vonatkozik, úgy újból megtaláljuk az embernél is, avval az egyetlen, de nagy különbséggel, ami a tartamában, állandóságában és fejlődésében keresendő. Az ember az igazi szeretetét azokra a lényekre koncentrálja, akik a saját nemi életével valamiféle összefüggésbe hozhatók, tehát a feleségére és gyermekeire. Az ember azonfelül kiterjeszti a szeretetét a távolabbi rokonaira is. Azonban a szeretetnek ez a fajtája egészen másként értékelendő és egészen más érdekeket képvisel, mint az előbbi. A minden élő lénynél kimutatható egoizmus e szekszuális bázis befolyására két irányban fejlődik ki. Az egyik esetben ama vágy felé, hogy magának és az övéinek csak jót, szépet és előnyösét érjen el, tehát a boldogságot és megelégedést vadássza. A másik esetben kötelességszerűen arra törekszik, hogy a saját énjét és az övéit védje minden rossztól, vagyis, hogy a saját jólérzését ne engedje semmi által megzavarni.

E két utóbbi érzéskomplexum közötti küzdelem okvetlenül hozzátartozik a nagy szerelemhez és evvel együtt a szeretett lényről való gondoskodáshoz.

Ez a küzdelem váltotta ki az óvatosság érzését is. Azonban az összege mindezeknek a lelki momentumoknak, melyek a szerelem lényegét teszik, eredetileg mégis csak a nemiség forrásából származik. Ebből a forrásból ered a férfinak a nő iránti nagy nemi szerelme és megfordítva, minden örömeivel és szenvedésével együtt.

E forrásnak a fenekén bugyogva találjuk azt a természeti ösztönt, amelyik mindent kormányoz, mindent szabályoz, mely erősebb és állandóbb minden más földi hatalomnál — a nemi ösztönt!

Végeredményben ez az, amiben benne van a nemi vágy, a kötelességtudás, a felelősségérzet, az összetartozandóság érzete, a rokonszenv . . . tehát az egész nagy szerelem.

Fentebb már beszéltünk arról, hogy a férfi jellembeli tulajdonságai és külsőségei majdnem mindig döntők a nőnél

abban az irányban, hogy az igazi nagy szerelmet kiváltsák belőle. Mindaz, amit a férfi és a nő közötti rokonszenvnek nevezünk, semmi egyéb, mint a valószínűleg elkövetkező nemi egyesülés utáni titkosan szunnyadó vágy és ennek a bizonytalan megsejtése. Ez pedig megint nem egyéb, mint az előfutárja a szerelem nagy összetartozási érzésének, mely — szintén szexuális alapokon nyugodva — kötelességérzetévé lesz a második félnek. Az éppen a nő által oly gyakran alkalmazott, oly gyakran hamisan értelmezett, sokszor egyenesen visszaélésekre fölhasznált szimpátiaérzés csak öncsalás, melynek az a célja, hogy e szóval a saját nemi vágyait leplezze, hogy eltakarja a vágyát a szeretett férfivel való egyesülés után.

Mindaz tehát, amit a nő szimpátiának mond, tulajdonképpen semmi más, mint egy tisztán nemi szerelemnek az őszekedete, ha még annyira elrejtve marad is ez ártatlan szó mögött. A nőnél azonban ez a szerelem egész életén át a legnagyobb szerepet játssza, valósággal az életének tartalma, életcélja . . . ez teszi a nőt nővé.

*

Már most miféle momentumok azok, melyek a lányt arra bírják, hogy kilépjen oly sokáig megőrzött tartózkodásából és megismertesse nagy szerelmi érzését? A férfi föllépése, merészsége és ereje, akár testi, akár szellemi természetű ez, a lányban egy kombinációját idézik elő e tulajdonságok csodálatának, a szerelmi sejtésnek, annak a váagnak, hogy uralkodjék mindezen a hatalmakon, annak a váagnak, hogy ezek a hatalmak uralkodjanak ő fölötté.

A szexuális érzés, a nemi ösztön az, ami a nőben fölébreszti a titkos óhajt, hogy milyen szép volna, ha éppen ez a férfi állana az oldala mellett egész életén át, mint védője, ha övé volna ez a férfi s ő ezé a férfié volna. Milyen szép volna az anyja lehetni az ő gyermekeinek, akik maguk is mintaképei lennének mindannak a szépnek és jónak, ami olyan mély benyomást tett a nő szívére . . . mégis csak valami fenséges érzésnek kell lenni, a szexszualitás örömeit, a nemi egyesülés gyönyöreit éppen evvel a férfivel osztani meg. Csupa szép, fenséges

gondolatok, melyek lassankint eluralkodnak a lányon, minden érzékét és törekvését az egyesülés utáni célpont felé irányítják.

Ámbár ezek a dolgok mélyen a nő lényében elrejtve játszódnak le, mégis olyan színezete van a dolognak, mintha ez a forradalom, mintha mindez a vágyódás és reménykedés, ami a „nagy szerelem“ komplexumát teszi, a nő passzív darutánca lenne. Ezt a kifejezést annak teljes tudatában használtam, hogy tulajdonképpen paradoxnak látszik. Pedig igenis helyes, mert én nem ismerem el a nőnek azt az abszolút passzivitását, amit általában feltételeznek. A nő passzivitása kifelé igaz lehet, de ami a nő belsejében végbemegy, az több, mint aktív; majdnem olyan aktív, mint a szerelmes férfi türelmetlen ostromlása, mint azok az ismételt támadások, melyeket a férfi testi és szellemi erejének teljes tudatában intéz a nő ellen, ha azt birtokába akarja venni.

Mi az a hódítás? Semmi egyéb, mint küzdelem, szerelmi játék többé vagy kevésbé elrejtett fegyverekkel, amilyenekből oly sok ezerféle van, hogy egyik vagy másik előbb vagy utóbb mégis kinyit vagy legalább megsebez minden női szívet.

A férfi ama tapasztalatok alapján, melyeket már ifjúkorában gyűjtött, a hódításnak bizonyos technikáját és taktikáját sajátítja el, mely a legegyszerűbb kedveskedésektől, hízelgésektől és figyelmességektől kiindulva, e harci eszközök egész lépcsőzetén végigmegy, míg végre rusztikus erőszakban és¹ birtokbavételben tör ki.

*

Ha ismét egy pillantást vetünk az állatvilágra, azt látjuk, hogy az ivarzás idején itt is az történik, mint nálunk, magas kultúrájú embereknél. A természet a legtöbb állatnál a hímeket bizonyos jegyekkel ruházta fel, melyek a nőtények csábítására szolgálnak. Itt csupán egyes hím madarak színpompás tollzatát említem, a páva fenséges farkát, a szarvas agancsait és a hím oroszlán sörényét. De ez még nem is minden, mert a természet a hím madarakat még kellemes hanggal is fölruházta. A külső megjelenés, a szép ének és imponáló külső az ivarzás idején a nemi ösztön szolgálatába állanak a hímeknél. A hódítás (daru-

tánc) eleinte nem is áll másból, minthogy színekben pompázó tollazatával — hogy a madarak példájánál maradjunk — szerelmi dalokat turbékolva, körülropködi a nőtényt, hogy vágyat keltsen benne a nemi egyesülés iránt, hogy a nemi ösztönt párosodási vagy nemzési ösztönné alakítsa át. A hím a legszebb megvilágításban mutogatja magát a nőténynek, órákon és napokon át üldözi, míg végre a nőtény megadja magát, legyőzetik. De valóban legyőzetés ez? Már ez a menekülés, a nemi ösztön kielégítésének ez a megtagadása, tekinthető-e másnak, mint a nőtény arra irányuló szándékos eljárásának, hogy a hímnek a nemi vágyait minél magasabbra fokozza? Nem arra való-e ez, hogy a menekülés aktív szerepéből a megadás és tőrés passzív szerepe legyen? ... És ha a hím végre kezessé tette a nőtényt, milyen brutális, elemi erővel, minden szerelmi turbékolást elfelejtve megy neki!

Összefoglalva tehát az állatoknál a hódítás abban áll, hogy a hím először a legszebb fényben mutatja magát a nőténynek, minden ékességével és előnyével közeledik hozzá, üldözi, míg végre ez enged a vágyainak.

Ezt a rövid kis természetrajzi szemlélődést alkalmazzuk most az emberre. A legkisebb részletig egyezik minden! Az erejének és fölényének tudatában levő férfi a nő körül végzett darutáncánál két nem jelentéktelen segéderő fölött rendelkezik. Az egyik az a már említett technika és taktika, melyre még ifjú korában tanították meg a jóbarátok; a másik az, hogy tökéletesen ismeri a nő belsejében nagyon is aktív, csak kifelé passzívnak látszani akaró összegét azoknak az ingerjelenségeknek, melyek majd pusztán csak érdeklődést vagy rokonszenvet, majd valóban nagy szerelmet váltanak ki.

És mégis szükség van rá, hogy ezt a hódítást az emberi nemnél kissé pontosabban leírjuk, már csak azért is, mert még mélyebb bepillantást enged meg a nő belsejébe, a nemi életébe. Mint azt majd későbbben bebizonyítjuk, az ember valamennyi érzéke az erotika, a mindenek fölött uralkodó nemi ösztön szolgálatában áll. Ebből a szempontból az érzékek közül kétségtelenül a szem a legfontosabb. A férfi tudja, hogy különösen két külsőséggel tud hatni a nőre: a fellépésével és a benne szuny-

nyadó, de kifelé vetített erővel, akár testi, akár szellemi természetű ez. Imponálni akar a nőnek és csak az a férfi győz könnyen, aki ért az imponáláshoz.

Mint már mondtam, a nő uralkodóját akarja látni a férfin, de maga is uralkodni akar felette. A férfi szívesen aláveti magát e rabszolgaságnak — bár sokszor csak látszólag — és nem takarékoskodik az eszközökkel, hogy a nőben iránta felébredt érdeklődést, a nőben lobogni kezdő lángot kívánságainak a teljesítésével még jobban felszítsa. Üldözi a nőt, mindig új benyomásokkal, figyelmességekkel és végül szerelmes szavakkal bűvöli el.

Ebben a küzdelemben a nőnek a fő fegyvere a szeméremérzet, melyet már kora gyermekségében beléoltottak, párosulva egy másik tipikusan női adománnyal, a kacérság művészetével, örökös megtagadás és egyidejű csábítás, ami óráról órára fokozza a férfi vágyódását. Amit ma megenged a szerelemről turbékoló bódítóknak, azt holnap ismét megtagadja tőle. A könnyű győzelem, egy lépés előre, ami ma látszólag sikerült a férfinak, holnap megint jó darabon visszaveti a szerelem ösvényén, azon az úton, hogy végre birtokába vegye az imádott nőt. A nőnek ezen a megtagadó beleegyezésén alapul az, amit fentebb mondtam, hogy a nő látszólagos passzivitása inkább nagymértékű aktivitás. De azért nem szabad azt hinni, hogy a nő mindezt öntudatlanul teszi, hogy a szeméremérzet valóban olyan nagy, hogy egyedül létrehozhatja mindezeket a cselekedeteket. A nő éjjel-nappal arra gondol, hogyan cselekedjék, hogy mindig újból ingerelje és magához bilincselje a férfit. Az ingerlésnek ugyanaz a technikája ez, mint amit a nőtény állatnál találunk, hogy — mikor maga is odáig van a nemi izgalmaktól — majd közeledik, a hímhez, majd megint menekül előle. A kettő ugyanaz a folyamat, csak hogy az egyik oldalon ösztönszerű, a másik oldalon tudatosan, számítással és megfontolva történik. Hát nem magasrendű aktivitásnak kell ezt nevezni?

És most a jelenkori kultúra nőjén túl vessünk egy pillantást az alsóbb osztályok, továbbá az egykori és mai természeti népek nőire.

Az alsóbb osztályok nője sem adja át magát mindjárt a férfinak. A falusi parasztlány a legcsinosabb és legerősebb legényt akarja a kedvesének. Minél jobban tud ez garázdálkodni, minél alaposabban elveri a versenytársát, annál nagyobb a becsülete a falu szépei előtt. Számtalanok és nagyon változatosak a hódítási szokások a föld különféle népeinél és így jelen szemlélődéseimnek a keretében nem is foglalkozhatom velük. A búcsúknál szokásos és már közmondásossá vált garázdálkodások is ebbe a fejezetbe tartoznak.

De milyen sokáig tart, míg a lány végre kegyeivel ajándékozza meg a legényt! Ezt megelőzően hányszor kell neki a sötét éjszakában létrán fölmásznia a lány ablakához, míg végre egyszer beengedi a szobájába.

Az indiánoknak az a szokása, hogy tarka tollakkal ékesítik magukat, vagy más természeti népeknek az a szokása, hogy szép és gazdag rajzokat tetoválnak a testükre, nem utánzásai-e az állatok díszeknek? E népek vad táncai, melyek gyakran féktelen orgiákká fajulnak, nem hasonlítanak-e a szerelmi darutáncokhoz, melyeket egyes állatok járnak el az ivarzó nőtény előtt? Mindez már az állatorszámban megtalálható szokások és jelenségek átvitele az emberi életbe — amott ösztönszerű, emitt szándékos és az értelem által kormányzott.

Ha ekként igyekeztünk bebizonyítani, hogy a nő a szerelem nagy fejezetében egyáltalán nem olyan passzív szerepet játszik, mint amelyet szeretnek ráfogni, úgy még könnyebb lesz a bizonyítása minden passzivitás tagadásának, ha egy lépéssel tovább megyünk a nő életkorát illetőleg és közelebről szemügyre vesszük a férfinak és nőnek normális viszonyok között most már megkezdődő nemi közösségét.

*

Korunk és kultúránk lánya, ha még annyira kívánja is a nemi egyesülést a kiválasztott férfivel, mégis tartózkodik teljesíteni mindazt, amit a természet oly hangosan követel. A bonctani szüzességnek mértéktelen túlbecsülése hozza magával, hogy a jobb osztályok lányai könnyebben és szívesebben nyúlnak az onánia kisegítő eszközhöz, mintsem hogy a férfinak, ha még-

annyira szeretik is, feláldozzák ezt a szüzességet. Hiszen ezt mindig áldozatnak, kegynek, ajándéknak állítják be. Talán azért, hogy utólag annál magasabb értékelést érjenek el, de talán csak az áldozat helytelen taksálása miatt. A nemi vágytól majdnem elepedő lány szívesen megenged a kedvesének mindent, csak a természetes nemi érintkezést nem. A férfinak át kellett mennie a hódításnak minden szakán, minden fogást és művészetet alkalmazásba kellett vennie, míg végre a lány „egy gyenge órájában“ enged. És ha valóban enged, akkor ezt legalább is egy házassági ígéretnek kellett megelőznie, mert a lány a házasságnak legalább a kilátásba helyezésével akarja megkapni a „törvényesen védett“ jutalmat a szüzességéért.

A természetes nemi érintkezésnek egészében való megtagadása az egyik oldalon, a mind erősebbé váló vágy a nemi tevékenység után a másik oldalon, lassankint arra vezetnek, hogy a lányok félszűzekké lesznek, vagyis olyan női személyekké, akiknél megvannak ugyan a szüzesség anatómiai jelei, de a nemi kielégülésnek a tumescencia, tetőpont és detumescencia minden szakaszát és formáját érzik, tehát abnormis úton keresik a férfivel való egyesülést a detumescencia kiváltására és meg is találják ezt. Én nem tudom, melyik nőnek adnám az előnyt: annak-e, aki benső természeti ösztönének engedve, egészen átadja magát a szeretett férfinak vagy az éppen említett félszűznek, aki a hazudozás és képmutatás vándorló képe.

A társadalom felfogása, a férfiak által megkívánt, sőt megkövetelt szüzesség a házasságkötéskor — elsősorban ezek a tényezők azok, melyek a nőt ilyen hazudozásra és öncsalásra ösztökélik. Az úgynevezett morális világ nem akarja belátni, hogy a nemi ösztön természeti ösztön, hogy a gátlások csak bizonyos korig és bizonyos fokig nyomhatják el ezt az ösztönt, de tehetetlenül kell összeomlaniok ha ez a természeti ösztön erősebb, mint a gátlások és hogy ez az erősödés egyáltalán nem abnormális.

Megint a természeti népekre kell egy pillantást vetnünk annak a fölismerésére, hogy ezeknek a nézetei, a szokásai talán egészségesebbek, mint a mieink. Éppen a szüzesség fejezete az,

ami a legjobb példával és legalaposabb bepillantással szolgál a természet erőszakos elnyomásába.

A legtöbb természeti nép egyáltalán nem is ismeri a szüzesség fogalmát. A hat-nyolc éves gyermekek már manipulálgatnak a nemi részek körül és amint elérték a nemi érettség korát, magától értődőnek tekintik, hogy teljes nemi érintkezést üzzenek. Csak néhány ausztráliai néptörzs becsüli megközelítőleg annyira a szüzességet, mint amennyire Európában a középkor óta megbecsülik. Ez az értékelés azonban mindenképpen hamis, mert csak akkor volna létjogosultsága, ha a lány az érzéseiben és gondolkodásában is megmaradna a szüzesség fokán, ha ez a szüzesség nemcsak bonctani, hanem etikai alapokra is volna fektetve. Minden mással a lány csak a világot és önmagát csalja meg.

Hogy a férfiak olyan nagyra értékelik a szüzességet, annak nincs más oka, mint a férfiak hiúsága, mint a saját értéküknek szándékos emelése, tehát egoizmus, melynek célja az elsőség egy bizonyos nőve) való nemi érintkezésnél. A férfi öndicsőítése, erőszak a természetben, mely a középkor szüzességi övében találta meg a momentumát. A Musée de Clunyben van egy, a tizenhetedik században készített, Franciaországból származó, vasból művészi kovácsolt szüzességi öv, amelyet a kereszties hadjáratok idején a lovagok a feleségeikre csatoltak, hogy így biztossítsák a házastársi hűséget a távollétük alatt. Ez a gépezetféle, melynek a hüvely táján egy minden oldalról horgokkal ellátott nyílása volt, majdnem teljesen lehetetlenné tette a nemi érintkezést. Bár a szüzességi övnek voltaképpen semmi köze sem volt a szüzességhez és inkább csak a házassági hűséget akarta megóvni, mégis a különböző kutatók híradásai szerint, egyéb kultúrtörténetileg teljes értékű bizonyítékaink is vannak arra, hogy a szüzesség értékelése a legkülönbözőbb ingadozásoknak volt alávetve. Mindazt, amit mi erkölcstelennek nevezünk, nem mindig egyformán értékelték.

Ki biztosíthat bennünket arról, hogy a szüzességnek, a szemérmességnek a megőrzése helyes dolog? Ki véd meg bennünket attól, hogy a szomáli néger nemi szempontból a maga véleményét és a maga cselekedetét tartsa helyesnek és a mi néze-

teinket hamisnak, mikor ő a természet folyamatait leste el? Tény az, hogy a hottentották, a kafferek és egy csomó nyugat-afrikai nép, továbbá Kelet-Ázsiának és Dél-Amerikának néhány törzse egyáltalán semmi értéket nem tulajdonítanak a szüzességnek. Tény az, hogy egyes népeknél valósággal szégyen, ha egy lány szüzen maradt, mert akkor bizonyára rossz vagy csúnya volt s ezért nem akadt kedvese. Ploss-Bartels több törzsről ad hírt, melyeknél a szabad nemi érintkezés napirenden van, melyeknél a férfi csak akkor tartozik büntetést fizetni a szülőknek, ha a lányukat teherbe ejtette. Ugyanez a szerző hírt ad olyan népekről is, melyeknél a férfi csak akkor vesz feleségül egy nőt, ha ez már előbb több gyermeknek adott életet, mert a gyermektelen házasságot a legnagyobb szégyennek tartják.

Egyik oldalon tehát kevésre vagy semmire sem becsülik a szüzességet, a másik oldalon megint azt látjuk, hogy a szüzesség megtartása a legfőbb gond. Azoknál a népeknél, melyek ugyanúgy, mint mi, nagyon sokat tartanak a szüzességre, a lakodalmi ünnepek alkalmával avval kell ezt bizonyítani, hogy megmutatják a vérfoltos inget vagy ágytakarót. És jaj annak a szegény menyasszonynak, aki esetleg annak következtében, hogy a szűzhártyája nagyon tágulékony — hiszen erről bővebben szólottunk könyvünk első szakaszában — nem tudja megállani ezt a próbát. Gúnyolódások és szitkozódások között elúzik és szüleinek bőségesen kárpótolniok kell a megcsalt férjet. Ilyen szokások még ma is uralkodnak Szibéria néhány törzsénél, mint például az osztyákoknál, tunguzoknál, szamojédeknél, továbbá Mexikó néhány népénél.

*

Ha már más helyen is igyekeztünk ostromozni a képmutatást és csalást, melyeket a szüzességnek ez a hamis követelése egyenesen rákényszerít a női nemre, úgy magától értődik, hogy ez a követelmény egy másik irányban is csalásra indítja a nőt: mindenféle próbálkozásokra, hogy valahogyan akkor is bizonyítsa a bonctani szüzességet, mikor ez a valóságban már elveszett a megtörtént nemi érintkezések következtében.

A revirgináció, vagyis a szüzességi állapotnak mesterséges helyreállítása, minden időkből és minden népnél a legnagyobb érdeklődés tárgya volt. E kérdésre vonatkozó anyag alapos összeállítását köszönhetjük Stollnak, az etnológia tanárának, aki „A nemi élet a néplélektanban“ című munkájában fontos felvilágosításokkal szolgál erről a kérdéstről. Egyes népek, melyek a szüzesség megtartására igen nagy súlyt helyeztek, avval igyekeztek technikailag megakadályozni mindenféle nemi érintkezést, hogy fiatal korban egy igen kegyetlen operációt végeztek el a lányon, az úgynevezett infibulációt, vagyis a hüvely összevarrását. Másrészt minden idők női személyei igyekeztek a veszendőbe ment szüzességet helyreállítani. Amilyen barbárnak látszik az előbbi szokás, éppen olyan barbárok a revirgináció különféle módjai, melyeket a nők mégis szívesen és könnyen tűnnek el, mert ettől remélik, hogy mégis elérhetik a szerencsésüket. És mindez azért, mert a férfivilág olyan önző, hogy ő akar az első lenni egy nővel való nemi érintkezésben.

A középkorból származó „La celestina“ című költemény világos képet ad az akkori idők kerítőnőinek életéről és üzelméről, akik a varázslat és boszorkányság minden művészetében járatosak voltak. Itt a következőket olvassuk a revirginációról:

„Ami a szüzességet illeti, néha állati hólyagokkal csinálta meg őket, néha összevarrással kúrálta. Egy állványon tarkára festett dobozban egy csomó finom szűcsűje volt neki és viaszos selyemfonala; ugyanítt voltak felfüggesztve a Hója Plasma gyökerei, a vadhagyma ágai és mindenféle növények. Ezekkel a dolgokkal csodákat vitt végbe, úgy hogy mikor a francia követ idejött, egy a házában szolgáló lányt háromszor adott el neki, mint szüzet.“ Már ebből az egyetlen leírásból is látjuk, milyen módon szokták elvégezni a revirginációt. Nagyjában úgy látszik, hogy a hüvelybejárat operatív bevarrásáról volt szó, miközben mindenféle maró és összehúzó orvosszereket is alkalmaztak, hogy így a hüvely heges szűkületét hozzák létre. Egy ilyen összevarrási eljárásnak nagyon kegyetlennek és nagyon veszélyesnek is kellett lennie, mert úgy látszik, hogy nem valami

orvos gyakorlott kezei, hanem sötét existenciák végezték ezt a beavatkozást. Kerítők és borbélyok, akik rendszeren amúgyis foglalkoztak apró sebészettel, Franciaországban a középkorban üzletszerűleg foglalkoztak a szüzesség helyreállításával — „réparé le pueelage perdu“ — és az ő eszköztárukban a rozsdás tűk, az életlen ollók és a sokféle varrási anyag majdnem ugyanazt a szerepet játszották, mint a különféle kenőcsök, melyekből a szétzúzott üvegnek, erős savaknak és a maró anyagoknak nem volt szabad hiányozniuk.

Azonban tévedés volna azt hinni, hogy csak a középkorból ismerjük ezeket a tényeket. Teljesen meg vagyok győződve arról, hogy a kultúrvilág modern nőgyógyászata is nem ritkán kerül abba a helyzetbe, hogy revirginációt kell végeznie, igaz, hogy tisztán operatív úton. Hiszen a múlt század kilencvenes éveiben a londoni Pall Mail Gazette szenzációs pöre olyan dolgokat hozott napvilágra, melyek eléggé bizonyítják, hogy a magas műveltségű Anglia valóságos kultuszt űzött a szűztelenítési mániából és hogy a szűzek iránti keresletet csak úgy lehetett kielégíteni, hogy a lányokat háromszor, négyszer, sőt ötször is egymásután újból mesterségesen szüzekké tették.

Hogyan áll ma a szüzesség kérdése? Hány szűz van ma a valóságban? Ideális, tehát erkölcsi és lelki szempontból tekintve a dolgot, tagadom a szüzesség fennállását, mihelyest tizennégy éven felüli lányokról van szó, mert az onániának már egyszeri megkísérlése is szűzteleníti a lányt erkölcsi és pszichikai tekintetben. De kritikai szemlélet mellett akkor sem kielégítő a válasz, ha bonctani szempontból vizsgáljuk a dolgot, vagyis a szűzhártya meglétét kutatjuk. A mindennapi férfit meg lehet csalni a nászéjszakán végzett különféle manipulációkkal, például a lábak összeszorításával, a házasságkötésnek a menstruáció kiszámított idejére való kitűzésével vagy a még ma is alkalmazott maró anyagokkal — a prakszisomban szerzett tapasztalataimból csak a timsó vagy az ecetbe mártott vattapamatok alkalmazását említem fel. Az orvos azonban többet lát, mint amennyit egyes páciensnők szeretnének. A régi latin közmondás: „Mundus vult decipi, ergo decipiatur“ (a világ azt akarja, hogy megcsal-

ják, tehát legyen megcsalva) itt az alanyában szenved egy korlátozást: A férfi azt akarja, hogy megcsalják! Tehát gyakrabban csalják meg, mint szeretné.

*

A nő nemi érzése, melyet egyrészt a szüzesség és szemérmesség követelménye, másrészt a szüzesség megtartásának gondja oly sokáig elnyomva tartott, a megtörtént házasságkötés után — vagy ha a házasságon kívüli nemi érintkezést is figyelembe vesszük a megtörtént első párosodás után — nagyon csekély kielégítésre talál, ami eleinte magát a nőt ig meglepi. Gyakran hallani a nők naiv panaszát, hogy ők az érzés nagyságát, a szekszualitás misztériumát egészen másként képzelték el, mint amilyenek találták. A kielégítetlen nő típusával sokkal gyakrabban találkozunk, mintsem gondolnánk. Bár ez a csalódás az illető személyeket éri, a kutató számára semmi új sincs ebben, ha részletesen tanulmányozza a normális nemi ösztönt és nemi érzést.

A nőnek — bármilyen fejlettségű is a nemisége — bizonyos időre van szüksége, hogy a tumescencia és detumescencia szakaszain teljesen átmenjen. A nő nemi érzése lényegesen különbözik a férfétől. Igyekezni fogok ezt a tényt kissé közelebről megvilágítani.

A nőnek már előbb említett, tisztán külső passzivitása az, ami a belső forrongások ellenére is, a nemi aktus előtt, alatt és után bizonyos tartózkodásra készíti a nőt, mely azonban végső elemzésben a belénevelt szüzességben és szemérmességben gyökeres. A nő bensőleg sokkal többet érez és élvez, mint amennyi külsőleg látható. A nő kifelé merev marad, mert azt akarja, hogy meghódítsák, és úgy a mindennapi életben, mint a nemi életben, hosszabb közösségre van szüksége, hogy e merevség egy részét levesse magáról. Igen nagy nehézségeket okoz a nőnek, hogy magát és *AZ* érzelmeit egészen leleplezze a férfi előtt. Nincs ebben a merevségben valami taktika? Az igazi nagy érzésnek ezen elrejtése mögött nem kell valami szándékot keresni, mely oda irányul, hogy a férfit még szerelmesebbé, még támadóbb kedvűvé, nemileg még izgatottabbá tegye s neki és önmagának

még fokozottabb nemi élvezettel szolgáljon? Mikor a nőstény vakond menekül az ivarzó hím elől s elmászik a földalatti építmény legtávolabbi járatába, akkor ebben a menekülésben bizonyára benne van a félelem a hím támadásától, a fájdalomtól, amit a nősténynek a hím vakond hegyes hímveszőjének a behatolása következtében el kell szenvednie. Szeméremmel és félelemmel benső kapcsolatban találkozunk az emberi nősténynél is. A félelem itt két tényezőtől tevődik össze: lélektanilag indokolt félelem a nagy nemi érzés leleplezésétől és tisztán testi félelem a minden nőt állandóan fenyegető terhességtől.

Mindenütt azt halljuk, hogy a nő nemi érzése egészen más természetű, mint a férfié. Ez magában véve helyes, de rendesen hamisan értelmezett megfigyelés. A különbség abban van, hogy a nemi kielégülés szakaszai a nőnél időben, illetve tartamban másként mennek végbe mint a férfinél. Utóbbinál az érzés az ejakuláció pillanatában éri el a csúcspontját, amit elernyedés, fáradtság követ, a teljes testi és lelki kielégültség érzése. A nőnél azonban az érzés bizonyos elő- és utóérzésre van beállítva abban az értelemben, hogy a nőnek az igazi nemi kielégüléshez, az érzés legmagasabb csúcsának eléréséhez nem csupán az aktusra mint ilyenre van szüksége, hanem az aktust bevezető és követő kísérő körülményekre is. Más helyen lesz még alkalmunk behatóbban foglalkozni ezzel a témával.

A szokásos nevelési módszerek és a nőnek a házasság előtti életmódja hozzák magukkal, hogy a nemi ösztön fejlődése nála sokkal későbbi időpontban indul meg, mint a férfinél, hogy a tumescencia és a detumescencia érzete csak lassanként, az idők folyamán ébred fel és érhet el bizonyos magasságot. Csak ezen alapulhat fiatal menyecskéknek az a nyilatkozata, hogy „mindent egészen másképpen és sokkal szebbnek gondoltak el, mint amilyenek a valóságban tapasztalták a dolgot“. Egyik oldalon a nemi érintkezés megszokásának, a másik oldalon az erogén zónák ingerlékenységének együtt kell járniuk, hogy a nő is eljusson a nemi élvezetek legmagasabb fokára. Ugyanakkor még egy másik változásnak is végbe kell mennie a nő lényében, ami abban áll, hogy a szemérmessége és a prűdériája, ha nem is tűnnek el egészen, de mégis korlátozódnak. A szemérmessége

amiben benne van a férfi nemi vágyainak magasabbra ingerlése, továbbá az első nemi érintkezéstől való félelem azok a tényezők, melyek a nőbe olyan nagy ijedtséget oltanak.

Havelock Ellis a nők szeméremérzetéről folytatott vizsgálatai folyamán igen behatóan tanulmányozta ezt a két tényezőt és még egyet talált a nő szemérme mögött, még pedig a titkos élvezetnek a tényezőjét. A nő ösztönszerűen vágyódik a szemérmesség után, a férfi nem. Ez egyáltalán nem is volna természetes. Ilyen érzésekre csak azért van szükség, mert ez hozzátartozik az üldözött szerepéhez, de az üldözőnél egyáltalán nem volnának vonzó tényezők. Egy-egy evvel rokon és ennek megfelelő tényező egészen határozottan szunnyad a nőben és ez: a titkos és tiltott élvezetek utáni vágyódás. Úgy látszik, hogy ez nagyon természetes ösztön még a tiszta nőnél is.

Ugyanis éppen a veszélyesnek és merésznek van különös ingere a női szemérmességre és féltékenységre. Hiszen már Évánál megtaláljuk a tiltott gyümlöes utáni vágyat, amit már oly sokszor használtak fel a férfi ivarszerv szimbólumául.

De ha egyszer a nő túlesett a féltékenységen és szemérmességen, ha megszűnt a féltelme az ismeretlentől, a meréstől és veszélyestől, akkor léphet fel csak az igazi nagy kéjérzet. Az az idő, ami ehhez kell, természetesen nagyon ingadozó a nő jelleme szerint, a többé vagy kevésbé érzéki természete szerint, a férfi tapintata és viselkedése szerint. Mármost aztán akár házasságról, akár házasságon kívüli nemi érintkezésről van szó, csak egymásnak a tökéletes megszokása és az ebből keletkező bizalmasság hozzák magukkal, hogy a nő lassanként, ha mindjárt csak a nemi egyesülés idejére vagy akár csak percekre is, megfélemedezik a szemérmességéről és így teljesen kiélvezheti és csillapíthatja az érzékiségét.

Minél régebbi idő óta tart ez a nemi közösség, minél régebbi idő óta van egymáshoz láncolva ez a két ember, annál bensőbb lesz ez a nemi egyesülés, annál nagyobb lesz az érzés. Az érzéketlen, hideg, frigid nő, akitől az emberiség mindent érzést megtagad, rendszerint csak *egyetlen* meghatározott férfival szemben frigid; csak avval a férfival szemben, aki egyáltalán nem vagy csak rosszul ért ahhoz, hogy a nőben a vonakodást, a szemé-

rem árnyékát lassankint legyőzze, aki nem ért ahhoz, hogy a megváltásra váró nemi vágyódás titkon csillámló szikráit lángoló kéjjé szítsa fel. A széles látókörű és tárgyilagosan ítélő nőorvos sok ilyen esetét ismeri a szerencsétlen természeteknek. Ilyen irányú megfigyeléseink nagyon elmélyítették a nőkkel szemben való megértésünket és — akármilyen abszurdumként hangzik is — megérlelték bennünk azt a megismerést, hogy a nők hidegségének csak egyetlen orvossága van . . . egy másik férfi! Másik férfi, olyan, aki a nőhöz való nemi közeledéseinél nem mindig juttatja eszébe ennek, hogy milyen brutális volt a szűztelenítés folyamata az előbbi meg nem értő férfi részéről, aki ért ahhoz, hogy a nőben a tumescencia állapotát addig a kéjes magaslatig szítsa, hogy a nő forró vágyat érezzen a detumescencia iránt; olyan férfi, aki nemcsak a hódító, győző és egyedül élvező fél akar lenni, hanem akinek az is kielégülést és boldogságot okoz, hogy önmagát legyőzve a kéjtől remegő és mámoros nőt tartsa a karjai között. Akármilyen különösen hangzik is, e döntő momentumokra ritkán vagy nem szívesen van figyelemmel az a férfi sem, aki egyébként nagyon kitanult és raffinált a szerelem dolgaiban.

*

Nagyon nehéz dolog a nő nemi életét leírni a teherbeesés után. Ebben a tekintetben erősen különbözik a többi állatcsoportoktól. Elég sok példa bizonyítja, hogy az ivarzás idején megtermékenyített nőstény állat terhességének egész tartama alatt nem enged magára hímet. A kutatók egy része úgy akarta magyarázni ezt a megfigyelést, hogy evvel a nőstény mintegy védeni akarja a belsejében csirázó kölykeit. Ezt a magyarázatot nem fogadhatjuk el még akkor sem, ha elismerjük, hogy az állatokban igen fejlett az anyasági ösztön. A nőstény állat terhességének ideje alatt ellenséget lát a hímben, menekül előle és egyáltalán nem tűri a nemi közeledést. Homlokegyenest ellentétes viselkedés ez avval, amit az emberi nőstény mutat. Ez a megtörtént nemi érintkezés után, kivétel nélkül, tovább is, sőt még jobban vonzódik a férfihez és az együvé tartozásnak azt a nagy érzését, melyet fentebb a szerelem alapelemének mondtam,

csak a nemi aktus koronázza meg igazán. A nő ettől kezdve nem a hódítót látja többé a férfiben, a szerelemről turbékoló és a célját elért üldözött, nem ellenséget lát benne mint az állat, hanem a védőjét látja benne, az apját annak a fiatal életnek, mely éppen a nemi aktus következtében csirázni kezd benne. Az összetartozandóság érzését még emeli a terhesség fenséges érzése és evvel együtt a kék utáni vágyat, tehát magát a nő szekszualitását. Innen van, hogy egészséges nőnél a terhesség alatt a szekszualitás fokozódását állapíthatjuk meg. A terhesség első három hónapja folyamán a terhességnek már régebben leírt szimptomái először egy kissé ellanyhítják a nemi életet. Ám alig hogy elmaradnak ezek az első kellemetlenségek, a terhes nő most lesz csak igazán a mélyen érző nő, aki lassankint a képmutatás utolsó fátyolát is felemeli és végül egészen eldobja. De kivétel nélkül ugyanilyen megfigyelést tehetünk akkor is, ha a szerelmi aktust nem követi a terhesség, sőt az ismételt nemi érintkezés is következmények nélkül marad.

*

Bizonyára nem valami légből kapott dolog, mikor a laikus publikum annak a megfigyelésnek ad kifejezést, hogy a fiatal asszony az első nemi érintkezés óta határozottan jobban virul. Egy ilyen felvirágzás valóban bekövetkezik. Ugy látszik, hogy a női testnek összes funkciói csak a nemi tevékenység megkezdésével kezdenek igazán jól működni. Az előbb vérszegény, szorongó fiatal lány most a boldog, elégedett emberfia látványával szolgál, aki eljutott élete pályájának a magaslatára s most él csak igazán; azért csak most, mert a nemileg érett emberek életéhez hozzátartozik az is, hogy a nemi ösztönüket teljesen kielégítsék. Hosszú időn át az volt a felfogás, hogy a nő legerjedtebb idegbetegségeinek egyike, a hisztéria, összefüggésben van a nő nemi szerveivel, elsősorban a méhvel. Görögország és Róma orvosai, a középkor, sőt az újkor is a nő kielégítetlenségében vélték megtalálni a hisztéria okát. A méhet egy állathoz hasonlították, mely a hiányos táplálkozás következtében a nő belsejében forrongani kezd és avval akarták meggyógyítani a hisztériát, hogy az ilyen „beteg“ méhet operáció

útján eltávolították, tehát kivették a testből a „gonoszt”. A modern orvosok azonban nagyon jól tudják, hogy a hisztéria ideges jelenségeknek a komplexuma, melyet már csak azért sem lehet a méhhez összefüggésbe hozni, mert férfiaknál is előfordul. Azt azonban el kell ismernie az orvosnak, hogy a nő kielégítetlen nemi vágyakozása egyik igen fontos tényező, mely súlyos pszichikai változásokat idézhet elő és végül a hisztéria kifejlődéséhez is hozzájárulhat. A nemi ösztön éppúgy kielégítést keres, mint mindenféle más természeti ösztön. A természet azonban nem keresi a szokásokat és erkölcsöket, nem kérdezi meg a morált és a világot, hanem kegyetlenül megböszülj a magát, ha egyik vagy másik ösztöne nem, vagy csak félig talál kielégülésre.

*

Az ilyen ki nem elégítésnek tipikus példájával szolgál az „aggszűz”.

A nő lelki életének a fejtegetésénél megpróbáltuk analízis alá venni ezt a szegény teremtet és evvel kapcsolatban már említettük, hogy a kielégítetlen nemiség nagyobb szerepet játszik, mint általában gondolják. Az aggszűz a legkiáltóbb ellentéte a házasság első idejében felvirágzó fiatal asszonynak. Amott minden nemi ösztönnek erőszakos elnyomása, az emberiség megtagadása az emberben, az önkényes aszkétaság, fontos életműködéseknek erőszakos korlátozása . . . emitt ugyanazon természeti ösztönöknek tudatos kielégítése, a legmagasabb érzés élvezete, a saját lelki boldogságnak és a testi jólérésnek állandó fokozódása. Az „aggszűz” azért öregszik meg és zsugorodik össze, mert megtagadja önmagától nemi vágyódásainak kielégítését. Bár egy kissé merésznek tűnik fel, mégis megengedhető, az aggszűzet a korán megöregedett fiatal eunuchhal összehasonlítani. Az ivarmirigyek elsatnyulása nem ugyanazt jelenti-e, mintha mesterségesen eltávolítjuk ezeket? Az embernek nem szabad ellenkezésbe jönnie a mindenható anyatermészettel. Ha mégis megteszi, testével és lelkével fizet ezért a merészségéért!

*

A nő a virágzás éveiben! Virágzik azért, mert valamennyi életműködése szakadatlan munkában van. De virágzásra indítja a nemi tevékenység is, továbbá a gyermek. De ugyancsak a gyermek miatt idő előtt el is virágozhat, ha védtelen „szülőgéppé” süllyed le. Itt mintha valami ellentmondást mutatna a természet. A természet a nemi ösztönt azért kapcsolta össze a kényérzettel, mert evvel akarta az embert a nemi tevékenység gyakorlására ösztökélni. Es ennek a tevékenységnek a végcélja nem a gazdag gyermekáldás, az emberi nem fentartása? De mi lenne a nőből, ha virágzásának ezekben az éveiben csakis a természet parancsának engedelmessé válna? Mi lenne ez? A terhességek végtelen láncolata, örökös szülés, szoptatás és gyermeknevelés. Nem kell-e ettől az asszonynak korán megöregednie és elsatnyulnia? Hogyan találhatjuk meg a kivezető utat ebből a dilemmából?

Hála az értelmességének, az ember megtalálja ezt a természettel szemben is. És itt a tapasztalat, meg az eredmény az ellenkezőjét bizonyítja annak, mint amit a természet akart * A virágzás éveiben is csak akkor virágzik a nő, ha mentes marad minden gondtól és bánattól. De hol van az a nő, aki szabadnak, boldognak és gondtalanul érezné magát, ha minden nemi érintkezést egy-egy terhességgel kellene megfizetnie? Az emberiség csak a szépet és előnyösét keresi és kutat az eszközök után, melyekkel minden kényelmetlenségnek és hátránynak elejét veheti. Így gondolták ki a különböző óvszereket, melyek lehetővé teszik, hogy élvezze a kény örömeit anélkül, hogy ennek terhességét kellene maga után vonnia. Minél gyakrabban, minél hosszabban és minél intenzívebben élvez a nő, minél gondtalanabban engedheti magát át az élvezetnek, annál tovább marad virágzó és fiatal.

Felmerül itt az a kérdés, hogy normális határok és körülmények között mennyi legyen a nemi érintkezések száma. Erre a kérdésre bizonyára nem könnyű válaszolni, mert a dolgot nem lehet törvényekbe vagy akár csak szabályokba kényszeríteni, mert egyénileg éppen annyira függ az ember érzéki és erkölcsi hajlamaitól, mint az életkorától.

A női test leírásánál láttuk, hogy körülbelül harminc évi időtartam után a női nemi mirigyek visszafejlődnek, amit kül-

sőleg a változás évei jeleznek. Normális körülmények között azonban ebből a harminc évből legalább tíz évet elveszítenek a női egyének azért, mert a mi országainkban és a mi erkölcsünk mellett a fiatal lány a huszadik életéve előtt nem igen szokta megkezdeni a rendszeres nemi érintkezést. Rendszeres abban az értelemben, hogy a világ által is jóváhagyva kiélheti magát. Mennyivel másképpen van ez a férfinél, aki a tapasztalatok szerint, mindjárt az elért nemi érettség után, nemi ösztönének első gyümölcseit valami szajhának ajándékozta és aki ettől kezdve rendszeres nemi életet él. Ki nem ismeri a fiatal aggastyán példáját, aki egy használatlan fiatal lányt vesz feleségül? A férfi képességének végéhez közeledik, a lány érintetlen és minden szép érzésre várandós, amivel a házassági nemi érintkezés szolgálhatna neki. Azonban a szemlélődéseinkben nem evvel a példával fogunk foglalkozni, hanem inkább a normális viszonyokat vesszük szemügyre és azt a boldog házasságot tartjuk paradigmának, amelyikről már előbb szóltunk.

*

A nő szerelnie, a nő összetartozandósági érzése a férfivel a valóban boldog házasságnál három tényezőtől tevődik össze. Az elme, a lélek és a nemiség érzéseire kell felépítve lennie. Ha e tényezők valamelyike elesik, akkor a szerelem és vele együtt a házasság is gyenge lábakon állanak. A szerelem egyoldalú lesz vagy csak nemileg, csak szellemileg vagy csak lelkeleg, csak az érzéki vágy kifejezése lesz, csak a szellemi megértés kifejezése vagy az a képtelenség, amit plátói szerelemnek neveznek.

Ha szem előtt tartjuk azt, hogy e három tényező közösségének okvetlenül meg kell lennie és ha azt vesszük figyelembe, amit szerelemnek neveznek, akkor úgy látjuk, hogy a legfőbb szerepet a nemiség játssza úgy a férfinél, mint a nőnél. És innen van, hogy a nő szerelmi életében a nemi tevékenység a legfontosabb tényező. Nem szabad megtörténnie annak, hogy a házassági mézeshetek elmúltával a nemi vonzalom ideje is elmúljon. Hiszen a nemi egyesülés első idejében a nemi ösztön valóságos orgiákat ül; az örök vágyódás a birtoklás után, ennek egy semmi

által nem akadályozott csillapítása a nemi vágyódás tevékenységét a végtelenségig fokozza. A férfi fiatalsága, el nem használt férfiereje, szerelmi tüze a szeretett nő iránt mindig keresnek és találnak is új táplálékot a nemiség lángjának felszítására, ami arra vezet, hogy a mézeshetek alatt valósággal visszaélnék a nemi ösztönnel — ha szabad így mondanom — ami aztán hamarosan kimerülésre, túlkielégültségre vezet. A fiatal és most már nemileg is élvezni tudó fiatal asszony mindig szívesen vállalkozik a dologra, sőt a mézeshetek alatt inkább a nő a telhetetlenebb fél.

Amint azonban elmúlt a mámor, az előbb említett három tényező sorrendjének meg kell változnia, hogy a házassági boldogság teljes mértékben megmaradjon. Most már a lelki és szellemi összetartozandóságnak kell megadnia a házasság harmóniáját, noha a két ember altudatában még mindig a szekszualitás szerepel a legfelsőbb helyen. A nemi aktus olyan magától értődő dolog lesz, mely könnyen átsegít a kisebb vagy nagyobb ellentéteken, mely ellentétek könnyen megakadályozzák két olyan embernek az egymás megértését, akik azelőtt többnyire nem is ismerték egymást.

Hogy az a házasság, melytől az egyház és állam egynejséget követelnek meg, valóban teljesíthesse a célját, ahhoz a nemi érintkezés legyen zavartalan, benső, szándékos, nem pedig kikényszerített és ugyanakkor legyen állandó. Bensővé teheti a szellemi és lelki összetartozandóság, állandóvá és marandandóvá a mindig új és más formában föllépő inger, aminek elsősorban a nőtől kell kiindulnia.

Ha fáradságot veszünk arra, hogy a sok szerencsétlen házasság okait kutassuk, akkor mindig újból rábukkanunk arra az alapvető okra, hogy az egyik vagy a másik házastársnak a szekszualitása hiányos. Az első mámort szabad ugyan apálynak követnie, de aztán a két ember lelki életében mindig újabb dagályoknak kell előállaniuk mind magasabb hullámokkal. És ha meg akarok maradni az apály-dagály hasonlatnál, aminek okozója a hold, úgy a házasság szerelmi életében a nőnek kell ezt az okozói szerepet átvennie. Neki kell annak a félnek lennie, aki mindig újból ingerli a férfit, aki a nemi tevékenység utáni

vágy lángját mindig újból fel tudja szítani. Ha ehhez nem ért a nő vagy pedig ha az első apállyal az első szerelmi mámor is mindenkorra kialudt, akkor a boldog házaselet alapja is elveszett, de megteremtődött a boldogtalan házaselet alapja.

Ilyenkor következik be az, amit a nők szeretnek elhanyagolásnak mondani. Az elhanyagolt asszony pedig a nemileg ki nem elégített asszony, akinek a szerelme könnyen alakul át gyűlöletté.

A szerelemhez és házassági boldogsághoz tehát hozzátartozik az állandó nemi tevékenység abban az értelemben, hogy az egyes nemi aktusok között sohasem szabad nagy időköznek lennie. Kivételt képeznek természetesen a terhesség utolsó ideje és a betegség utáni első hetek, tehát az az idő, amikor egyes természeti népeknél — mint azt már említettük — a nőt tisztátalannak tekintik és a nemi érintkezést egyenesen törvény tiltja. Hogy milyen időközök legyenek a házassági nemi érintkezés egyes aktusai között, azt a mai tapasztalataink alapján egyáltalán nem lehet szabályokba foglalni, mint például azt egykor Luther tette, aki a heti egyszeri vagy kétszeri nemi érintkezést állította föl szabály gyanánt. Minél mélyebb a két ember harmóniája, minél nagyobb a szellemi és lelki együttérzésük, annál nagyobb harmónia fog mutatkozni közöttük nemi tekintetben is. A nő bája és a minden bizalmasság ellenére is benne megmaradt szeméremérzet az egyik oldalon, a férfi vágyódó megbecsülése a másik oldalon, maguktól szabályozzák a két ember nemi életét. Ezekon kívül még a nemiség kölcsönös megértése, amin itt az érzékiség fejlettségét értem. Bizonyára brutálisnak kell mondani, ha egy rendkívül érzéki természetű férfi kíméletlenül akár mikor használni akarja a feleségét, akár van ennek kedve, akár nincs. De éppen ilyen brutális volna a nő részéről, ha a férfitől a maga nemi vágyainak korlátlan teljesítését követelné, nem véve figyelembe azt a sok apróbb nagyobb gondot, amivel a mindennapi életben kell megküzdenie a férfinak. A kölcsönös megértésnek kell tehát a kölcsönös vágyakat szabályoznia.

Mikor a nő lelki életéről beszéltünk, röviden utaltam a célszerűtlenségére annak a sok anyai jótanácsnak, melyeket a fiatal lány a házasságkötés előtt kap és említettem, hogy a férfi az élettársnőjében nem csupán gazdaasszonyt keres és akar találni, hanem ennél jóval többet. Mollnak az az álláspontja, hogy teljesen hibás a férfiaknak az a felfogása, hogy „a nőben legyen valami a prostitúcióból is“. Ki beszél prostitúcióról? Ki kíván a feleségétől prostitúciót? A prostitúciónak vajjon milyen fogalma lebeg a Moll szemei előtt, mikor erről a kérdésről okoskodik? Bizonyára nem lehet a prostitúcióval egy szusz alatt említeni, ha egy férfi a feleségétől mindig új szerelmet, sőt talán új szerelmi mesterfogásokat vár. És ugyancsak nem lehet a legtávolabbról sem összefüggésbe hozni a prostitúcióval, ha századunk modern férfinak bizonyos értelemben kokottot is akar látni a feleségében. A férfi szerelme, a férfi nemi vágyódása a felesége után minden házasságban erőszakosan megfojtódik, ha az asszony nem találja érdemesnek, hogy a házasság hosszabb fennállása után is ékesítse magát és jól öltözködjék, hogy a férfi mindig szépnek és kívánatosnak találja.

A szekszuális momentumnak okvetlenül ki kell hűlnie, ha a férfi a feleségét mindig csak a fehérenemű javíthatásánál, a gyermekek ápolásánál és a konyhában látja. Viszont evvel ellentétben a szerelmi boldogság érzését szakadatlanul fokozni lehet a férfiben, ha a nő jól ért ahhoz, hogy a nemiség lángját mindig újból fölszítsa. De ugyanebben a mértékben, akár megszokás, akár természetes folyamatok következtében, növekszik magának a nőnek a nemi élete és nemi kielégültsége is. A boldog házasság megkoronázása a gyermek, a nő a gyermekágyban éri el legnagyobb diadalát, a gyermek fiatalítja meg; mindezek olyan momentumok, melyek a nő megelégedettségét és így a boldogság-érzését is állandóan emelik.

Az érett nő a virágzás éveiben — mint azt a lelki élet fejtegetésénél már hangsúlyoztam is — tulajdonképpen teljesen rabja a nemiségének. A nemiség az, ami a nőt önmagáért is, meg a férjéért is mind magasabb célok felé sarkantyúzza, ami a nő tekintetét fölfelé irányítja. Az az ember, aki ezt a ténytagadja, aki nem akarja elismerni ezt a benső okozati össze-

függést a külső pompa, a külső állás és rejtett nemiség között, az engedi magát felületességekkel megcsalni és maga is hazudik a világnak. A nő kacérsága, amivel Weininger oly sokat foglalkozik említett érdekes művében, voltaképpen szintén nem más, mint a női érzéki élet nemi megnyilvánulása. Pedig ilyen tevékenység nagyon sok van a kifejlett nőben.

A nőnek már az is elég, ha érzi és tudja, hogy valamelyik férfire érzéki hatással van, erotizálni tudja azt. A nő folyton keresi az alkalmat arra, hogy ezt a nemi csiklandozást érezhesse. Mi több! A nőt nem csupán a saját nemi élete ingerli, hanem a nőtársaié is sokkal fontosabb szerepet játszik nála, mint azt gondolnánk. A nő, mint kerítő! Nemi érzései támadnak már akkor is, ha egy-másik nő nemi életére gondol. Egy jóbarátnővel vagy barátnőért átéli a szerelem fejlődésének, a hódításnak, a szerelmi küzdelmeknek minden fázisát. Csak meg kell egyszer figyelni azt a buzgalmat, mellyel a női nem minden szerelmi ügyet figyelemmel kísér. Olyan dolgok, amelyekkel a férfiak nem is törődnek, erősen foglalkoztatják a nőt, a nő nemi pszichéjét és bizonyos mértékig kielégülést is szereznek neki. Nagy tévedés volna azt hinni, hogy a titokban szunnyadó nemi ösztönnek ez a kisugárzása, az ösztönnek ez a közvetett tevékenysége csak a magas kultúrájú nőnél figyelhető meg. A legelmaradottabb természeti népek tanulmányozása is azt mutatja, hogy a nok, anyák és nővérek egyaránt üzik ezt a burkolt kerítést. Egy pillantás proletariátusunk és parasztlakosságunk életébe, ugyanazt mutatja. És az állításunk helyességét is bizonyítja, ha például azt a sok lakodalmi szokást vizsgáljuk, melyeket különféle vidékeken kizárólag nők készítenek elő és gyakorolnak. A nőnek ugyanis, ha egyszer belépett az életébe a szekszuális momentum, folyton foglalkoztatnia kell ezt a szekszuálisát.

Ennek a természeti ösztönnek a csillapítása éppúgy szükséglet nála, mint az éhség vagy a szomjúság csillapítása. De a jó erkölcsök és a morál korlátok közé szorítják a nőnek ezt a valószínű tevékenységét, míg ugyanakkor ezek a férfinek mindent megengednek. Innen van a férfi és a nő eltérő gondolkodása iránya.

Az elvirágzó nő! Elvirágzik testileg, lelkileg és nemileg. Tulajdonképpen megfordított sorrendben kellene előszámlálnom ezeket a fokozatokat, mert legelső sorban áll a nemi momentum. A félelem az elvirágzástól, hogy többé nem lesz majd szexuális hatással az ellenkező nemre, hogy nemsokára le kell majd mondania minden fenséges kéj érzetről, ez a félelem az, ami az elvirágzó nő minden lelki impulzusát kiváltja. Mikor a nő minden nap aggodalmasan szemléli a tükörképét s vizsgálja arcának minden újonnan mutatkozó ráncocskáját . . . mi egyéb ez, mint félelem a megöregedéstől, a nemi élmények elmaradásától? A nőnek naponként fokozódó elvirágzása, ami mind közelebb viszi a változás éveire, végre is nem csupán az elvirágzást jelenti, hanem minden nőies tényezőnek a természet által előírt kihalását is. A változás kezdetével a petefészkek működőképességének, az ovulációnak és menstruációnak elmaradásával a természet külsőleg is félreismerhetetlenül végét veti a nemi életnek! Egy csapással vége van a nemiségnek, ha ez mindjárt hónapokon át készitődik is elő. A nő belsejében egy visszafejlődési folyamat megy végbe, mely véget vet a fajfentartási rendeltetésének.

Most aztán odaértünk, hogy a nő minden áron harcolni akar a természet mindenhatósága ellen. Együgyű vállalkozás, hogy valaki erősebb akarjon lenni a természetnél! A nő nem akar nemi szempontból letárgyalt vagy elintézett lény lenni. Aggodalommal várja a pillanatot, amikor ennek az eseménynek be kell következnie és ehhez az aggodalomhoz társul egy hirtelen fellángoló, rendkívül erőssé váló ösztön, hogy mindazt, amit oly sokáig visszatartott a bensejében, még egyszer minél jobban kiélvezze . . . ameddig csak lehet. A libidó, a nemi ösztön kielégítése utáni vágy talán sohasem volt hatalmasabb a nőben, mint a változás éveiben és ezek elmúltával. Együgyű módon a nő mindenre vállalkozik, ami csak valamiképpen is közelebb viszi a vágyaihoz.

A hirtelen fölébredt vágy fiatalosan öltözködni és fiatalnak látszani, semmi egyéb, mint védekező mozgás a nemiség kialakása ellen, a veszedelmes kor ellen. És ez a kor első sorban azért veszedelmes, mert a nő mindazt, ami szép és fenséges volt benne,

amit nagynak és szentnek tartott, könnyen elfelejti ilyenkor csak azért, hogy *még ne* kelljen lemondania.

E megfontolások után könnyen megmagyarázhatónak találjuk, hogy az ilyen nő tekintete előszeretettel irányul egészen fiatal férfiakra, akiket sokkal könnyebb meghódítani, szeretni és nemileg kielégíteni . . . mint tapasztalt férfiaknál megtalálni a még mindig remélt értékelést. Az a kuriózum és a laikusok által meg nem értett körülmény, hogy öregedő nők fiatal fiúkkal kötnek szerelmi viszonyokat, hogy valóságos düh szállja meg őket, éretlen fiúkat elesábitani, hogy ezekre pénzt, időt, jóhírt, szóval mindent áldoznak . . . magyarázatát találja a nemi kérdésben. Olyan nők, akik fiatal korukban és a virágzás éveiben talán a legtisztéletreméltóbb és legtisztességesebb asszonyok voltak, mindenről megfélemeznek, mindent ledobnak magukról, csak hogy még egy kicsit élhessenek, élvezhessenek és szeret-hessenek.

Pedig hát a természetben nem lehet erőszakot elkövetni, mindig ő marad a győztes!

A nő elvirágzik, a szépsége elmúlik, de a nemi vágyódása megmarad. Csak évek múlva, csak mikor a nő arra a belátásra jut el, hogy „mindenféle szerelemnek vége szokott lenni”, hogy ostoba dolog a természet ellen harcolni akarni, csak akkor áll be a nyugalom nemi érzésének forrongásában. A nő most már az emlékeiből él és megelégszik avval, ha átélheti más nőknek a nemi élményeit.

Most jött el az ideje annak, amikor a nőnek előbb említett hajlama a kerítésre érvényesülhet. Az anya elkeríti a lányát nemcsak azért, hogy gyermeke életboldogságát megalapozza, hanem *öntudatlanul azért* is, hogy a lánya nemi élményeinek átélésével legalább gondolatban kapjon nemi ingerületet és érezzen némi némi csiklandozást. Hiszen csak meg kell egyszer figyelni, hogy milyen örömmel és egyenesen lelki gyönyörűségnek mondható érdeklődéssel beszélgetik el idős nők a fiatalabbak nemi élményeit és titkait, milyen szívesen melegítik föl akárhányszor

saját fiatalságuk élményeit s adják át ezeket jó tanácsokként a fiatalságnak. A férfi mások előtt dicsekszik a szerelmi ügyeivel és örömét találja benne, ha ebben az irányban hősnek tekintik; a nő nem dicsekszik más nők előtt, hanem kéjeleg a saját emlékeiben.

*

És most elértünk az emberi élet utolsó szakaszához, az aggkorhoz.

Itt aztán már nagyon feltűnő a különbség a két nem között. Az agg nő nemi szempontból le van tárgyaltva. A nő éveken át eltitkolja, hogy a változás évei alatt kialudt a nemisége és maga sem hiszi ezt, míg aztán szemben nem találja magát a meztelen igazsággal. Az agg nőre immár semmi sem lehet szekszuális hatással. Ez a fejezet lezáródott a nő életében s magányos, tűnődő óráiban talán egyetlen sóhajt váltanak ki belőle az emlékezések: „Hja, akkor...”

A férfi nemi képessége rendszeren tovább marad meg, mint a nőnél. A nemi képesség hirtelen kialvása nem állhat elő az egészséges férfinél. Fokozatosan csökken a potenciája és így a nemi tevékenység lehetősége, míg végre aztán a férfiben is teljesen kialszik a nemi élet lángja. Egészen bizonytalan, hogy ez mikor áll be és a folyamat nem is egyszerre megy végbe. Először megszűnik az a képesség, hogy *életképes* ondószálak termelődjenek, tehát megszűnik a szoros értelemben vett nemzőképesség. A férfi tehát még képes ugyan nemi érintkezésre, mert megvan még az a potenciája, ami az erekcióban nyilvánul meg, de az ejakulációnál kilökött váladékban nincsenek többé mozgó, tehát megtermékenyítésre képes ondóállatkák. A szakember ezt úgy mondja: megvan a potencia coeundi (képesség a közösülésre), de hiányzik a potencia generandi (nemzőképesség). Vagyis ugyanaz a kép ez, mint mikor fiatal férfiaknál a heréket megrottotta valami nemi betegség és így nem tudnak többé életképes, mozgó ondószálakat termelni. Az ilyeneknél a potencia coeundi megmaradt, a fiatal emberek meg is házasodnak, de a házasságuk gyermektelen marad. Ha pedig a potencia coeundi is kialszik, vagyis erekció meglevő libidó mellett sem tud többé

létrejönni, akkor a férfi is egészen a végére jutott nemi tevékenységének, minden tekintetben impotens lett.

Előbbi szemlélődéseinkben leírtuk a nő nemi életét az első felébredésétől a teljes kialvásáig és többször is utalnunk kellett arra az elvitathatatlan tényre, hogy szekszualitás életszükséglete a nőnek. Részletesen foglalkoztunk a tipikus aggszűz létével és ezen az iskolapéldán láttuk, hogy hová vezet a nemi vágyak elnyomása.

A vita, mely évszázadok óta folyik a mértékadó férfiak között és amelyeknek el kellene döntenie, hogy a nemi ösztön kielégítése abszolút életszükséglet-e vagy nem, még nem fejeződött be és valószínűleg soha sem is lesz vége, mert a felfogások folyton változnak.

Azonban a vélemények többsége mégis azt vallja, hogy a természet által az emberbe oltott nemi ösztön éppúgy kielégítésre és csillapításra vár, mint minden más ösztön. Hogy erőszakos elnyomása árt. az embernek és pedig a nőnek inkább, mint a férfinak, azt könnyen megállapíthatjuk a kísérőjelenségek nagy tömegéből. Az ilyen irányú tapasztalatoknak egy kitűnő leírását adom az alábbiakban, mely sajnos egy ismeretlen angol orvostól ered s „A társadalomtudomány alapvonalai” című munkában jelent meg.

„A nemi érettség után beálló sápkórnak gyakran a nemi vágy kielégítetlensége az oka. Ez a vágy rendszeren kapcsolatban áll valami szerelmi ügyvel, melynél csalódás vagy elhúzódás állott elő. A szegény fiatal lánynak egész lényét ez a csalódás tölti el és elfonnyad a jóakaró, de tudatlan barátok minden vizsgáztatását elutasítva. Ezek hiába próbálják gyengédséggel vagy mulatságokkal szórakoztatni; e korban a lélek nem barátsággra, hanem szerelemre vágyódik, enélkül nem talál békét és nyugalmat. Az emberi szenvedéseknek semmiféle fajtája nem jár annyi fájdalommal, mint az, melyet nálunk a férjhez nem menő fiatal nők elviselnek. Az embereknek általában fogalmuk sincs azoknak a nőknek az óriási számáról, akik Angliában férj nélkül maradnak. A nemrégén közzétett osztályozó népességi táblázatok szerint a tizenötödik és harmincadik év közötti fiatal férfiak és fiatal nők száma a vidéken körülbelül egyenlő, de az

angol városokban 204.000-rel van több nő, mint férfi. Csupán Londonban 72.000-rel múlja fölül a nők száma a férfiakét. És Skótsországban ugyanígy van. Edinburgban a nők száma 15.500-zal nagyobb, mint a férfiaké, itt tehát az aránytalanság sokkal nagyobb, mint a királyság bármely más városában.

Ha ezt meggondoljuk és hozzá még figyelembe vesszük ama férfiak nagy számát, akik nem házasodnak, hanem vagy nemi magányosságban élnek vagy pedig megelégszenek nyilvános nők társaságával és ha mindkét nembeliek ama nagy számára gondolunk, akik csak későn házasodhatnak, mert nem képesek családot eltartani, akkor lesz fogalmunk arról a nyomorúságról, amit a női nem szenved a ki nem elégített nemi ösztön, a szerelem és a családi élet örömeinek hiánya miatt. Sajnos, milyen gyakran látunk fiatal, virágzó lányokat, akik étellel és reménnyel teljesen érnek meg és akik fölött aztán elmúlnak az évek anélkül, hogy természetüknek legerősebb szenvedélyeit és érzéseit kielégíthetnék. Természetes vidámságuk és életörömről nem sokára eltűnik; nyugtalanok, elégedetlenek és természetellenesek lesznek, a virágzás eltűnik az arcukról és a mosoly az ajkaikról. Kedvetlenség és szeszélyesség lépnek a napfényes derűtség helyébe s hisztéria és a nemi betegségek komor seregének lesznek az áldozatai.

Miért hunyjuk be a szemeinket e tények előtt vagy acélozzuk meg a szíveinket az ilyen valósággal szemben? Akad-e közöttünk csak egy is, aki nem ismeri tapasztalatból a nemi vágyak hatalmát s ezek állandó és rendszeres elnyomásának gyötrelmeit? Aki el tudja viselni, hogy életét a legédesebb emberi öröme élvezése nélkül élje le, míg körülötte élő embertársai élvezik azokat az előnyöket és áldásokat, melyektől ő meg van fosztva anélkül, hogy keblében a mélységes elégtelenség, irigység, féltékenység és kétségbeesés érzése égjen? *Ezeket a dolgokat a nő különösen megszenvedi, mert a mi szerencsétlen társadalmi berendezésünk mellett a nő sokkal jobban rá van szorulva a szeretetre mint a férfi.* A férfinak sok más örömben is lehet része, melyekből a nő, különösen a házasságon kívül élő nő, akinek oly kevés a szabadsága, teljesen ki van zárva.

Valóban, valamennyi lassú és emésztő gyötrelem között, melyeket az emberiség elszenvedett, alig akad egy is, melynek a szemlélése fájdalmasabb volna, mint az, melyet milliónyi asszony visel el, akik itt a körünkben élnek. A derű eltűnik az életükből, a romantikának és a szerelemnek rövid álma szétfoszlik az egyhangú és ki nem töltött létezés valóságába s a magányosság rágódik a lelkükön“.

A szerző e szemlélődéseiben nemcsak utal társadalmi berendezkedésünk gonosz következményeire, hanem ezekre vezeti vissza a nők hisztériáját, azt a betegséget, melyet úgyis mindig a nemi szervekkel hoztak kapcsolatba, mikor alapgondolatának további kifejtésében azt mondja: „Azok az okok, melyek előkészítik a hisztéria számára az utat, sok tekintetben hasonlítanak a sápkór okaihoz, csakhogy főképpen az elmére és az idegrendszerre hatnak ahelyett, hogy a táplálkozást és a vérkeringést zavarnák. Ide tartoznak a helytelen fizikai és szellemi nevelés, melyek az idegeket és az elmét gyengítik és betegségekre hajlamossá teszik. De a hisztéria tulajdonképpeni okai azok, amelyek a nemi vágyat ingerlik anélkül, hogy ezt kielégítenék s így betegekké és ingerlékenyekké teszik ezeket az érzéseket és nemi idegeket. Az esetek nagy többségében ez az oka a hisztériának. Egy fiatal indiai tiszt mesélte nekem egyszer, hogy a hisztéria a hindu nőknél majdnem ismeretlen és tudjuk, hogy ennél a népnél szinte vallásos kötelesség számba megy a lánynak férjet szerezni, amint a menstruációja megindul. Bűnnek tartják, hogy akár csak egyetlenegy születendő gyermeket is veszendőbe hagyjanak menni.

Nálunk viszont alig akad betegség, mely ennyire általánosan el lenne terjedve. A hisztéria rendszeren sokkal erősebben van kifejlődve a gazdagabb osztályokban, ahol a nemi érzések részben az elmét lekötő elfoglaltság hiánya miatt, továbbá más okok miatt, mint a regényolvasás, költészet, tánc, színház és egyéb ingerlések miatt, melyek a nemi vágyakat a legmagasabbra fokozzák és a szerelem örömeit a legragyogóbb színekben festik, szintén sokkal erősebben fejlettek. De megtaláljuk a hisztériát minden társadalmi osztályban a palotáktól a kunyhóig; és mint, ismeretes, valamennyi társadalmi osztálynál a nők többsége életének nagyobb részét a nemi ösztön vagy ama vágy

minden kielégítése nélkül tölti el, hogy szeressen és szeres-sék, mely pedig a legistenibb és legerősebb ösztön a fiatalság keblében.

*

Az olvasó mérlegelje e tényeket és gondolja meg, hogy kik a betegség áldozatai — a férjhez nem ment, özvegyen maradt vagy szerencsétlenül férjhez ment nők; vizsgálja meg a hisztéria sajátos fizikai és szellemi jelenségeit és vegye figyelembe azt a hatalmas zavaró befolyást is, amit legerősebb természetes vágyainkról való lemondásnak kell gyakorolnia egy gyengéd és érzékeny lányra és akkor lehetetlen kikerülni azt a következtetést, hogy ez a betegség főoka. A természetes vágyak visszaszorulnak önmagukba és elkerülhetetlen, hogy ez lassankint az egész idegrendszert meg ne támadja. Ahelyett, hogy az érzelmek folyamának megengednék, hogy természetes medrében, mindenki szeme előtt folyják le s körül mindent földerítsen és megtermékenyítsen, elzárják az áramot az elme komor, rejtett barlangjaiba, hogy itt áradást és pusztulást okozzon. Aminek a fiatal lány örömeinek és büszkeségének kellett volna lennie, az szégyenévé és gyötrelmévé lesz; eleven és szép érzelmeit el kell rejtienie és visszaszorítania — a boldogtalannak. Csodálkozhatunk-e azon, hogy zavar, féltékenység és elerőtlenedés ennek a következményei? A természet nem bírja el a rabszolgaságnak ezt az állandó állapotát és a hisztérikus görcsökben, a hisztérikus ingerület vad forrongásában vagy a nimfomania (szexuális őrjöngés) tébolyában mindig megmutatja, hogy nem akarja az elnyomatást. Az ifjúság szenvedélyei vulkáni tűz, mely a végén minden akadályon áttör.

Helyénvaló dolog-e, hogy egy bölcs és érző ember vonakodik e tényeket meglátni? Akármit tegyen is, hogy meggyógyítsa vagy elhárítsa ezt a roppant bajt, az oka nyilvánvaló. Az emberek nem akarnak meggyőződni a nemi tartózkodás melankolikus következményeiről és inkább a beteget kárhozzatják, hogy enged magán eluralkodni olyan vágyakat, melyeket nem lehet kielégíteni. Nem lehet, hogy a nő sajátos, istenített erénye ennyi nyomorúsággal járjon: a hiba nem lehet öbenne,

hanem a mi öröklékeny bűnünkben és ferde természetünkben van. Így aztán a keresztény moralisták meggyökeresedett tévedése alapján a tökéletes természetre fogják rá a dolgot és reménytelenül panaszkodnak az ember rossz természetére ahelyett, hogy megkísérelnék a saját hibás rendszerüket megjavítani.

Nő — szerelem — nemiség! Három fogalom, egymástól elválaszthatatlanok, egyik a másik nélkül nem mond semmit, tökéletlen. Három fogalom, melyek a világot kormányozzák, mióta csak fennáll. Ádám és Éva!

„És most köd szállott fel a földből és kiszárította a talajt. És Jehova nedves földből megalkotta az embert és az élet lehelletét belefújta az orrába. És szóla Jehova: „Nem jó, hogy az ember egyedül legyen, segítséget adok mellé“. És ekkor mély álmod engedett az emberre és kivette az egyik bordáját és húst tett a helyébe. És ebből a bordából asszonyt épített Jehova és odavezette a férfihez. És ekkor szóla a férfi: „Ez pedig csont az én csontomból és hús az én húsemból, hívják tehát nőnek.“

„Ez az első szerelmi történet. Azóta minden ember élt át szerelmi történeteket, minden költő írt szerelmi történeteket és minden meleg szív szívesen hallgatta a szerelmi történeteket. És évezredek óta, mióta létét méri az emberiség, ugyanaz maradt a szerelem. Mint ahogyan ugyanaz maradt a rózsza is a vadon tövises cserjéjén. Mint ahogyan a zelóták is igyekeztek a szerelmet vezeklő szőrzsákjukban folytatni, a pokollal elásni, mint ahogyan a társadalom is mindenkor igyekezett az elemi dolgot enyhébb formákba burkolni, a gyakorlati célhoz alkalmazni ... a szerelem is ugyanaz maradt, mint a tűz parazsa, melyet ki lehet oltani, de nem lehet kihűteni.“

„Ahol a szerelem uralkodik, ott összeomlanak a korlátok, ott lehullanak a kultúra leplei és az utolsó az, ami az első volt: Ádám és Éva.“ Rosegger.

A NŐ EROTIKÁJA

NEGYEDIK FEJEZET.

A nő erotikája.

Csaknem minden miiben, mely a szexuális problémával foglalkozik, a nemi ösztönnek olyatén leírását találjuk, hogy ez a központi idegrendszerből kiindulva, bizonyos időszakban kifejlődik az emberben, bizonyos időn át kielégítést várva megmarad s a faj szaporítására és megtartására szolgál. Ez a természeti ösztön is, mint mindegyik másik, csillapítást keres, de ehhez bizonyos körülményekre van szüksége. Amit az éhség és szomjúság számára az étel és ital jelent, azt jelenti a nemi ösztön számára az ellenkező nemű lény. Egy második lény, melynek egy csomó jelenség és körülmény révén vonzóan kell hatnia, hogy előbb felébressze, majd aztán kielégítse a nemi ösztönt. A nemi ösztön tehát abban különbözik az éhségtől és szomjúságtól, hogy míg ezek periodikusan és automatikusan jelentkeznek és okvetlenül kielégítést várnak, addig a nemi ösztönt, ha az ivarérettség idején felébred is az egyénben, nem okvetlenül kell kielégíteni. Ebben a „kell“-ben van a főtényező. Enni és inni *kell* az embernek, hogy életét és egészségét megtartsa; nemi működést *kellene* végeznie az embernek, de nem minden áron, mint azt az askétizmus példái bizonyítják. A nemi ösztön megtagadása és a ki nem elégítése károsan hatnak ugyan a testre és szellemre, de nem pusztítóan. A nemi ösztönt korlátozni és szabályozni lehet. A „miért“ és „hogyan“ függ az ember hajlamától, nevelésétől és akaratától, de nem függ tisztán testi tényezőktől, olyan ösztönjelenségektől, mint amilyenekben az éhség és szomjúság nyilvánulnak.

Az embernek azt az akaratát és vágyát, hogy ezt a nemi ösztönét kielégítse, Erős diktálja, a vágyó szerelem istene, tehát ez teszi az erotika fogalmát, melyet hamis értelmezéssel gyakran tévesztenek össze a szekszualitás fogalmával.

Erotika és szekszualitás nem azonos fogalmak, nincsenek is egymással olyan értelmű összefüggésben, hogy például egyiket a másik hozná létre. Inkább ugyanazon érzéskomplexumon nyugvó érzéki jelenségekről van szó, melyek közül az egyik — a nemiség — veleszületett, a másik azonban az előbbinek a kiváltása — az erotika — szerzett. Ez a kiváltás azonban magától értődően okozati összefüggésben van az ösztön erősségével, majdnem azonos az illető egyén vágyával a nemi működésre és függ az ember gátlásainak fokától is.

Ha figyelembe vesszük ezt a meghatározást és különbséget teszünk szekszualitás és erotika között, akkor világosan látjuk, hogy a közönséges nyelvhasználatban e két fogalom téves egyesítése honosodott meg s így az „erotika“ vagy erotikus“ szót igen sokszor hamisan alkalmazzák. A nemi hajlam természetűtől fogva megvan minden emberben; erotikus hajlamúnak azonban csak az mondható, akinek a nemisége gátlások nélkül mindig és mindenütt kielégítést keres. Ennek a kielégítésnek azonban nem kell okvetlenül a nemi aktust jelentenie, hanem megadhatják ezt valamelyik érzékszervnek a benyomásai is.

*

A szekszualitás ott szunnyad már az újszülött gyermekben, a nemi érettség idején felébred, néhány éven át fokozódik egy bizonyos magaslatig, hogy aztán megint elmúlják. Az erotika ellenben szándékos, az emberbe belénevelt valami. Egyik esetben különféle alkalmi okok következtében már korán erősen kifejlődik, mind jobban fokozódik és szolgáltatja a nagyon erotikus emberek elterjedt osztályát. A másik esetben nem ébred fel vagy bizonyos irányú nevelés erőszakosan megakasztja a kibontakozásában s ez termeli a nem erotikus, nemileg közömbös emberek osztályát. Már most akár erotikus az ember, akár nem, a veleszületett szekszualitás kielégítéséhez minden körülmények között különféle segédeszközökre van szüksége, különféle be-

nyomásokra és érzetekre, melyek segítségével — bár csak átmenetileg is — erotikussá lesz. Csakis az erotizált ember tudja a szekszualitását kielégíteni.

Mint ahogyan az erotika szót hamisan alkalmazzák, ugyanígy áll a dolog egy nemi érzés kiváltási lehetőségeinek a megjelenésével. Az egyes egyénre vonatkoztatva ezek kétfélek lehetnek: passzívak vagy aktívak, erotikusak vagy erotizálók. Mindazok az események, dolgok és körülmények, melyeket szeretnek röviden erotikusnak mondani, nem erotikusak, hanem erotizálók, vagyis erotikusán hatnak egy egyénre. Az „erotikus“ fogalomban tehát benne van a passzivitás, míg az „erotizálás“ szó aktivitást jelent. A különféle érzékszervek hatásainak és ezek benyomásainak az értékelésénél az ember nemi életére lesz még alkalmunk utalni erre a különbségre az erotikus és erotizáló között.

Mikor elég merészek voltunk e fejezet címéül a nő erotikáját odaírni, ezt azért tettük, mert evvel bizonyítani akartuk, hogy a szűz, szemérmes és szigorú erkölcsű nőnek is van bizonyos különleges erotikája; hogy az egész szekszualitását ő is csak akkor tudja kielégíteni, ha ezen erotikája majd titokban, majd hangosan jelentkező követelményeinek enged. A nő erotikáját — ezt már most előrebocsátjuk — olyan tipikus, majdnem mindig és mindenütt azonos sajátosságok jellemzik, hogy ezeket női különlegességeknek lehet mondani.

Már „A nő nemi élete“ megbeszélésénél volt alkalmunk rámutatni azokra a különféle momentumokra, melyek döntők erre a nemi életre. Beszéltünk arról, hogy a nemi vágy kielégítésének kezdetén a tumescenciát, a nemi vágy fokozódását különféle cselekményeknek kell kísérniök, melyeket együttvéve közönségesen a férfi hódításának vagy udvarlásának mondanak. Ebben a gyűjtőfogalomban benne van egy csomó ingerjelenség, melyek a különböző érzékszervek területére tartoznak. Ezeknek az ingerjelenségeknek az összegeződése az, ami a tumescencia állapotából átvezet a nemi egyesülés állapotába. Ezeket az inger jelenségeket rendszeren szekszuális segédcsapatoknak mondják, de az én véleményem szerint inkább az erotika segédcsapatai. Mert az érzékszerveknek e segédcsapatai nélkül lehet-

séges ugyan szekszualitás, de sohasem lehetséges ennek a tevékenysége, vagyis erotika. E benyomásoknak a hatása a központi idegrendszerre rendszeren közvetlen; de emlékképeknek, régebben szerzett benyomásoknak a pusztá felébresztése szintén lehet erotizáló hatású. Erről lenne szó az öregedő nő nemi életében, melyet az előbbi fejezetben leírtunk, aki a régen elmúlt nemi élményekre való emlékezésében kéjelegve, bizonyos értelemben önmagát erotizálja.

*

A közönséges ember nem tudja és nem is sejtí, mennyire az erotika szolgálatában áll testének minden érzékszerve. A tapintó, látó, halló, szagló és ízleló szervek mind Erős istennek, életünk e hatalmas uralkodójának az alattvalói s rögtön engedelmeskednek a leghalkabb parancsainak is. A már oly sokszor idézett Havelock Ellis az ízlelés érzékét ki akarja ugyan rekeszteni ebből a zsarnokságból s a szaglás érzék alá rendelt satrapának tartja. Én azonban a nemi perverzításokra való hivatkozás nélkül is ki fogom majd később mutatni, hogy egyik érzékszerv sem tesz kivételt.

Most pedig sorba analízis alá vesszük ezeket az érzékszerveket a nő erotikájához való viszonyuk szempontjából és kezdjük a legfontosabbal, a tapintás érzékével.

Mintha csak megsejtette volna a természet ezt a nagy csodát, hogy a tapintási érzék alárendelődik a nő erotikájának? a nő testét egyes helyeken — mint azt már előbb is említettük — nagyon finom idegterületekkel látta el, melyeket erogén zónáknak nevezünk s elsősorban az erotika szolgálatában állanak. A legfőbb ilyen zónáknak mondtam az emlőbimbókat, a hüvely környékét, mely benső kapcsolatban áll a legérzékenyebb ingercentrummal, a csiklóval. Azonban e határozott ingerzónákon kívül vannak a nő testfelületén — igaz, hogy egyéni leg különbözően — még más bőrterületek is, melyek többé vagy kevésbé érzékenyek és ingerlékenyek és szintén erogéneknek kell őket mondanunk.

Az élettani kutatásoknak sikerült kimutatniok, hogy az emberi testnek mindazok a helyei, melyeket közönségesen

„csiklandós“ helyeknek neveznek, eredetileg tisztán erogén természetűek voltak. Egyes nőknél a nyak hosszában van egy ilyen zóna, másoknál a fülkagylón belül, ismét másoknál a gerincoszlop hosszában, de úgy, hogy ez a far felé mind jobban fokozódik. És ha régi művekben, melyek a kelet nemi életével foglalkoznak, arról a tényről olvasunk, hogy a nemi kicsapongásoknak egyik legelterjedtebb és legkedveltebb módja a talpat csiklandoztatni, akkor mi tudjuk, hogy itt is egy erogén zóna ingerléséről van szó.

Az elősorolt erogén zónák, melyek a tapintó érzéknek vannak alávetve s melyek közül természetesen legfontosabbak a nemi részek (tehát a hüvely, szeméremajkak és a csikló), mind aktív értelemben szolgálják az erotikát. Vagyis minden rájuk gyakorolt inger fokozza a nő erotikáját, tehát erotizáló hatással van a nőre. Bár a test felületén lévő erogén zónák mind nagyon érzékenyek az érintési ingerek iránt, mégis a szeméremajkak, a hüvely és a csikló nyálkahártyás területei tekinthetők az erotizáló ingerlékenység gyújtópontjainak. Azonban a bölcs természet az emberi testnek még sok más, látszólag egészen jelentéktelen területét látta el igen érzékeny idegeknek nagy bőségével és kötötte össze ezeket a nemi ösztön központjával az agyvelőben. A testnek ama helyeire gondolok, ahol a külső felbőr valami nyálkahártyába megy át. A nagy szeméremajkaknak, mint a hüvely külső határainak átmenete a nemi nyílás nyálkahártyával fedett belsejébe, de még inkább a száj a rendkívül érzékeny ajkakkal, szintén ilyen erogén területek. Ez utóbbi, a tapintóérezék alá rendelt zónák jelentősége az erotikára olyan nagy, hogy ezekkel igen részletesen akarunk foglalkozni. Előbb azonban egy kis leírást kell adnunk arról, hogyan „dolgozik“ a tapintóérezék, hogyan jön létre tulajdonképpen az inger.

Az állatvilágban azt látjuk, hogy már a kölykök szeretnek az anyjukhoz simulni, evvel valami érintkezési felületet találni. Bár ebben az ösztönszerű cselekményben nem lehet egyebet keresni, mint a vágyat az anyaállat testének melege és védelme után, mégsem lehet letagadni a tény, hogy a fiataloknak kellemes érzést szerez. Kísérleteket végeztek abban az irányban,

hogy fiatal állatokat úgy lássanak el a kellő meleggel, hogy vattába és meleg kendőbe burkolták őket; ám az ilyen állatok is megint csak az anyjukkal való érintkezést keresték. Ugyanolyan viszonyok ezek, mint amelyeket a kis gyermekeknél is kimutathatunk.

Én határozottan elutasító állásponton vagyok a Freud-féle elmélettel szemben, mely szerint az újszülött gyermekben a szopás aktusa erotikus érzelmeket vált ki és az ilyen magyarázatot nem tudom elfogadni, ha még olyan csábító is. Viszont mindenképpen csodálkozunk kell azon a tényen, hogy minden gyermek érintkezési felületeket keres a felnőttekkel, hogy minden gyermek szereti ha fogdoszák, simogatják, becézgetik. És mikor a kis gyermek veszedelmet érez, mikor úgy érzi, hogy nincs eléggé elbújva, mikor az anyjához simul, mikor az anyja ruhája csücskét igyekszik elkapni?

A tapintóérzék működésének ezeket a módjait tekinteni én a primer állapotnak, melyből aztán lassankint kifejlődnek a finom aktív és passzív tapintási működések. Aktívak abban az értelemben, hogy a gyermek csakhamar más gyermekeket, a szüleit vagy megkedvelt idegen embereket kezd simogatni s maga is a legnagyobb élvezettel nyugtázza a kapott simogatásokat és fogdosásokat. Mit jelent a „simogatás“ szó? Az egyes testrészek érintését a rajta végighúzott tenyérrel. Hogy ez a simogató érintés milyen fokú ingereket vált ki, az nagyon változó és függ az illető testrésztől, meg az érintés módjától. Innen magyarázható az is, hogy egy bársonypuha kéz szelíd simogatás a nagyon jóleső, míg a kérges tenyér, még ha ez egy kedves hozzátartozónké is, kevésbé kellemes ingerhatásokat vált ki. Ugyanaz a simogatás, ami a gyermeknél az ártatlan kedveskedés legkezdetlegesebb módja, későbbben a felnőttek szerelmi életében erotizálóan hat a simogatott egyénre, de a simogatóra is. A simogatást végző személy éppoly kellemesnek találja a simogatást, mint az, akin végzik. Itt az első esetét látjuk egy érzékszerv olyan működésének, mely hatásában mindkét félre egyenlő. Több ilyen esetről is lesz még alkalmunk szólni.

A gyermek azonban nemcsak azt akarja, hogy simogassák, hanem hogy becézgessék is. A becézgetésnek a legkezdetlegesebb

módja pedig az, hogy egy ember a testét minden erejével hozzá-szorítja egy másik szeretett ember testéhez. Ez a tapintóérzéknek tudatos működtetése két test egymáshoz nyomása révén, ahol az érintkező felületek nagyságával fokozódik az inger nagysága is. Az anya „szerető keblére“ szorítja a gyermekét. És a későbbi években ugyanezt a képet találjuk felnőtt emberek-nél, amikor két egymást szerető ember keres folyton testi érintkezést, ha ez még oly csekély és átmeneti is. Gondoljunk csak arra a mindennapos jelenségre, mikor két szerelmes ember „kéz a kézben“ vagy karöltve jár. Gondoljunk arra a sok titkos érintkezési manőverre, melyek szerelmesek között szokásosak, az egyszerű lopott, de sokatmondó kézfogástól az asztalterítő védelme alatti lábnyomkodásig meg térdösszeérintésig.

Amit a szerelmi életben gyakran csak első közeledési kísérletnek, inkább mintegy erre vonatkozó kérdésnek kell venni, mikor két különböző nemű ember látszólag véletlenül egymáshoz ér, nem példája-e ez a tapintóérzék folyton rendelkezésre álló szolgálatkészségének? Ha valaki eltúri az érintést, nem egy halk, de sokatmondó „igen“-t jelent ez?

*

Most menjünk tovább egy lépéssel és tegyük fel a kérdést, hogy a *tánc* a szerelmesek életében miért játszik olyan nagy szerepet és miért játszik olyan nagy szerepet általában a nő életében? Nem kell-e a táncot úgy tekinteni, mint egy a társadalom, a morál és „jó erkölcsök“ által jóváhagyott intézményt arra, hogy két ember testi érintkezésének a lehetősége meg legyen a nyilvánosság szeme láttára is? A no valóban csak azért öltözködik oly könnyedén a tánchoz, hogy a fokozott izzadásnak szabad utat engedjen vagy talán más szándéka is van az anyag megválasztásával? Például az a szándéka, hogy a táncnál érintkező két testfelület között minél kevesebb és finomabb ruhaszövet legyen? A táncról különben majd más helyen szólnunk. Itt éppen csak hangsúlyozni akartuk a testek érintkezését, a tapintási érzék rabszolgaságát.

Eddig a simogatásról és becézgetésről, mint két testrésznek olyan mozgási és érintkezési módjáról beszéltünk, mely bizonyos

körülmények között erotikusan és erotizálóan hathat. Magától értődő, hogy ezek a mozgások sokkal nagyobb hatásúak azokon a területeken, melyeket erogéneknek mondottunk, vagyis ott, ahol a külső felbőr nyálkahártyás helyekbe megy át. A nő sok erogén zónájának simogatása, érintése, enyhe nyomása e területek idegvégződéseit azonnal forrongásba hozza. Ez a forrongás az idegpályák útján elvezetődik a központi idegrendszerbe, itt is a nemi ösztön központjába s a nőnél létrejön a tumescencia legelső szakasza.

Ismert tény — mellyel könyvem első fejezetében is foglalkoztam már — hogy a csecsbimbók könnyed simogatása avval jár, hogy ezek megmerevednek, keményebbek és nagyobbak lesznek és az emlő felületéből jobban kiállanak. Éppen ilyen bebizonyított tény, hogy a nagy szeméremajkának és a csiklónak simogatása vagy érintése ugyanezen jelenségeket váltja ki, vagyis ezek a részek szintén megduzzadnak. Tehát e részek érintése vagy simogatása erotikus inger jelenségeket vált ki, melyek — tekintettel arra, hogy ezeknek a testrészeknek ez a speciális rendeltetése — sokkal erősebbek és tartósabbak, mint a többiek. Bizonyos körülmények között a csecsbimbók simogatásával is el lehet ugyan érni a tumescencia tetőpontját, de ugyanezt a tetőpontot a legerogénebb testrészek simogatásával sokkal rövidebb idő alatt lehet elérni.

Természetes, hogy az elért inger magassága, valamint az elérésre szükségelt idő tartama is nagymértékben függenek az illető személy ingerlékenységétől is. Közömbös, hideg embereknel hosszabb időre van szükség, mint azoknál, akik amúgy is nagyon érzéki természetűek. De még ez sem minden! Az ingert kiváltó személy is hatással van az általa kiváltott erotikus jelenségek nagyságára és tartamára, ő és a környezet. Erről azonban majd később beszélünk.

*

Ha most tovább folytatjuk a szemlélődéseinket, eljutunk azokhoz az ingerjelenségekhez, melyeket a legmagasabb fokú ingerterületek kölcsönös érintkezése vált ki. Ha valaki a száját

egy másik ember testének akármelyik helyére teszi, ezt csóknak nevezzük. A hatás különbözőségét a személy, mód és alkalom szerint, itt jobban megállapíthatjuk, mint az érintkezési ingereknél. A csók lehet erotikus és erotizáló hatású, ha a szekszualitás szolgálatában áll. Ugyanis az a szüzi csók, melyet szülők adnak a gyermekeiknek, melyet barátok váltanak a búcsúzáskor vagy viszontlátáskor, bizonyára nem áll az erotika szolgálatában. Csupán gyermekkorunk óta ismert szimbóluma szeretet- és barátságérzéseinknek, melyek nagyon távol esnek a szekszualis érzésektől és nagyon különböznek az erotika szolgálatában álló csóktól. A szájról szájra adott csók, mint egymásra szorítása két nagyon erogén szervnek, ahol felbőr megy át nyálkahártyába, nem ok nélkül játszik olyan nagy szerepet az ember lelki életében. Az első csoda ez a szerelem ösvényén. Az első csókot mindig kívánják és mindig megadják, ahol szerelem kezdődik, ahol a kölcsönös nemi vágyódásnak első kis szikrája fellobog. Az ajakról ajakra adott csók azt jelenti, hogy mindkét fél óhajtja a tumescencia állapotának megkezdődését. Az általa előidézett kellemes érzést nem lehet másképpen értelmezni.

E megismerés alapján könnyű megmagyarázni azt is, hogy a női nem miért szeret annyira csókolódnizni. A nő szeret csókolni és szívesen csókolatja magát akkor is, ha nem is gondol a tumescencia valóságos kielégülésére, vagyis a detumescenciára. Itt arra a számtalan csókra gondolok, melyeket bakfisek oly szívesen vesznek és adnak egymásnak, melyek pedig egészen bizonyosan az erotika szolgálatában állanak. Nem egyéb ez, mint nemtudatos erotizálás két hasonló nemű egyén között.

Evvel szemben milyen egészen más két szerelmesnek a csókja, mely a még majd ezután megbeszélendő körülményeken kívül a tumescencia és detumescencia minden szakaszát is befutja, sőt bizonyos módosításokkal a tumescenciát még gyorsíthatja is, mint például a jól ismert nyelvcsók. Ennek a lényege az, hogy a két szerelmes ember nemcsak egymásra teszi a remegő ajkakat, hanem avval igyekszik új ingereket előcsalni, hogy a finom idegvégződésekből gazdag nyelvcsúcsokat is összeérintik. Ez azért is mintaképe a nemszüzi csóknak, mert

a nő egy ilyen csók adásával egyenesen kimutatja a maga nemi vágyódását, ellentétben avval a megtagadó szűzies csókkal, melyet csak görcsösen elzárt ajkakkal ad.

*

Bizonyára nagyon érdekes hallani, hogy az ó-hindu erotikának ráánkmaradt különféle írásai egyenesen előírásokat adnak a csókok különféle fajtáihoz. Ezek közül a főmunkában, a „Vatsyayama“-ban, mely az egész szerelmi életnek kimerítő leírását adja s a hindut a bölcsőtől a sírig elkíséri a szerelem különböző szakaszain s melyet ennél fogva a szerelmi művészet lexikonjának tekinthetünk, a csókoknak háromféle fajtára való osztályozását találjuk. Az elsőt, a „nimi-taka“-t a következőképpen írják le: „Ha a lányt erőszakkal veszik rá, hogy a száját tegye a szerelmese szájára, de nem végez vele mozdulatokat, akkor ez a kimért csók“. A második a „sphiri-taka“: „Ha a férfi szájába benyomott ajkat nem nagyon erősen akarja megfogni és a saját alsó ajka vonaglik, de a felső ezt nem tűri, akkor ez a vonagló csók“. A harmadik és legfelsőbb foka a csóknak a ghatti-taka: „Ha a lány a szemét lehunyva s kezével szerelmese szeméit eltakarva, egy kicsit megfogja és a nyelve hegyével bökdös, ez a lökdöső csók“. Tehát már a régi Indiában ez a három csókfajta volt a mértéke annak, hogy a nő mennyire kívánja a férfit. Azóta sok ezer év múlt el a világ fölött és a mi nőink még mindig az ó-hindu erotika szabályai szerint csókolnak, bár nem is tudják, hogy miért.

A szerelmi élet különféle életnyilvánulásainak felületes megítélésénél és értékelésénél úgy látszik, mintha az élő világban a csók az ember privilégiuma volna, mintha két ember egymáshoz való hajlandóságának ez a kifejezési módja olyan előjoga volna az emberi nemnek, melyet a kultúra teremtett meg. De egy kritikusan figyelő tekintet az állatvilág szokásaiba azt mutatja, hogy a fejlődési sorozatban magasabban álló állat a nemi működése megkezdése előtt, tehát mintegy ennek bevezetése képpen, egészen határozott, tipikusan ismétlődő, szerelmi játékoknak tekinthető cselekvéseket végez, melyek nem ritkán a csókokhoz hasonlítanak. Bizonyára ezeknek sincs más céljuk,

mint a tumescenciajelenségeket fokozni, melynél a tapintó-
 érzéknek itt is nagy szerepe van.

Természetesen sokkal nagyobb az az inger, melyet a szagló és ízlelő érzékek közvetítenek és innen magyarázható az a tipikus szokás is, hogy a hímek a nemi aktus előtt a nőstények nemi részeit szagolgatják. Nos, ezt az állatvilágban majdnem kötelező és normálisnak elismert folyamatot az ember is gyakorolja. Vájjon az embernél abnormisnak és perverznek kell ezt mondanunk? Havelock Ellis, a nemi kutatásoknak híres és vezető tudósa, akit már oly sokszor idéztem, behatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel és utalt arra, hogy az ilyen csókokat nem lehet természetellenesnek tekinteni. Azt mondja Ellis: „Mint az egyesülés formája és mint a tumescencia segédeszköze, *természetes* valami, bár nem lehet éppen esztétikusnak tekinteni. De *természetellenes* és a szó igazi értelmében perverz lesz, ha nemcsak a tumescencia, hanem a detumescencia előidézésére is felhasználják“. Ez a tudós tehát a csóknak ezt a fajtáját elismeri arra alkalmas eszköznek, hogy az erotikát fokozza, a nemi vágyakozást erősítse, de nem ismeri el a nemi aktus pót-szerének.

Ám azon a körülményen kívül, hogy működését a legerősebb zónákban keresi és találja, a csóknak éppen ez a fajtája a bizonyítéka annak, hogy a csók minden fajtájánál nem csupán a tapintóérezéknek van szerepe, hanem igen nagy mértékben a szaglóérezéknek is. Mint az állatoknál, úgy az embernél is a csóknak mindenféle fajtája a szaglóérezék segítségével érte el azt a nagy szerepet, melyet a szerelmi életben játszik. A nő erotikája — mondjuk ki nyíltan — a csókra van beállítva. Akár nyelvcsókról, akár másféle csókról van szó. A nő csókjával minél erősebben erotizálni akarja a férfit, de maga is minél erősebben erotizálódni akar a férfi csókjától. Képmutatás és álszemérem, ha a nő tagadja ezeket a tényeket s a csók utáni vágyát nem akarja megvallani. Nincs nő, aki ne kívánna és túrne szívesen akármilyen csókokat; még az a nő is, aki talán éveken át a legszigorúbban eleget tett a szüzesség követelményeinek; még az a nő is, aki a tumescencia és detumescencia állapotában, legmagasabb kéjérzetének a tűzésben is,

gondosan megőrizni igyekeznek szüzességének a fantomját. . . még az ilyen nő is csakhamar eldobja szüzi alapelveit és szívesen átadja magát „szüzietlen és nem esztétikus“ csókoknak, ha csak egyetlen ilyen csók is teljesen erotizálja.

Igyekeztem lehetőleg röviden megmagyarázni a tapintóérzék befolyását a nő erotikájára. Látjuk, hogy úgy a simogatás, mint az ingerlésnek legprimitívebb módja, valamint a legtökéletesebb csók is, akár adja a nő, akár kapja, az erotikát szolgálja. Ennél a szolgálatnál a tapintóérzék ezernyi készséges szolgálóra talál a finom idegekben, a nemiségben pedig szigorú és kérlelhetetlen zsarnokra, melynek mindig és okvetlenül engedelmesskednie kell.

*

Akármilyen valószínűtlennek látszódjék is első pillanatra, a tapintóérzék mellett a nő erotikájában igen nagy szerepet játszik a szaglási érzék.

Mielőtt e témának részletesebb megbeszéléséhez fognék, talán célszerű less általánosságban tájékozódunk ennek az érzéknek a mibenlétéről és kiváltó tényezőiről. Az ember szaglóérzéke nagyon változatos az egyes egyének, az életkor és a fajta szerint. Vannak emberek, akiknek a szaglóérzékük már kezdetől fogva fejletlen, akik sohasem tudnak ennek az érzékülésnek a magaslatára eljutni, mintha csak a természet egészen megfosztotta volna őket ettől a fontos segédérzektől vagy legalább is ezt erősen lefokozta volna náluk.

A kis gyermek rendszeren közömbös a szagok iránt, mert ezeket még nem tudja megkülönböztetni. Csak az idők folyamán, a többi fejlődéssel egyidejűleg, jut el a szaglóérzék is bizonyos magaslatig, ahol aztán az egész életen át megáll, ha ugyan normális és egészséges emberről van szó. A gyermek tehát csak a felnőttektől tanul meg különbséget tenni kellemes és kellemetlen között s így az érzékenységének foka is tagadhatatlanul függ a felnőttek érzékenységi fokától. A fajta és az éghajlat szerint változva, gyakran a legmagasabb fokig fejlődik ez az érzék — itt csak arra a sokszor leírt tényre emlékeztetek, hogy egyes indiánok mérföldnyiről megszimatolják

idegen törzsből való ellenségek közeledtét — majd pedig a fejlődésnek bizonyos mély fokán marad vissza ez az érzék, amilyenek például az északvidékieknél, a grönlandi eszkimóknál találjuk.

A szaglási érzék kutatását igen sokáig elhanyagolta a tudomány és hosszú időn át kizárólag azokra a megfigyelésekre támaszkodtak, melyeket Linnének egyik tanítványa, Wáhlin András tett 1752-ben. Wáhlin az összes illatokat hét osztályba sorozta s ezeket az osztályokat egy-egy tipikus illat alapján nevezte el. Így megkülönböztet aromatikusan illatos illatokat hagymaszagok mellett, ambróziásokat bak-illatok és hányást okozók mellett, jó illatokat és undorítókat. Ezen illatfajták mindegyikére felemlít valami növényfajt, hogy így az összehasonlító emlékek alapján adjon fogalmat a helyes illatképzetről.

A szagok kutatása és pontos felosztása eleinte azért járt olyan nagy nehézségekkel, mert nem lehetett helyes, alapvető beosztást találni anélkül, hogy már meglévő és részben jellemző illatokra ne történjék utalás. Végül három kategóriába osztották be az illatokat, ami még ma is helyes és irányadó. Ez a beosztás: jó szagok, közepes illatok és bűzök. Ez a beosztás független a már meglévő mástermészetű szagoktól és azt veszi figyelembe, hogy a szagok milyen hatással vannak az ember szaglóérzé kérére.

Nos, az erotikánál is csak ez a szempont jöhet figyelembe. Minden, amit kellemesnek érzünk, alkalmas az erotika fokozására és minden kellemetlen ennek a csökkentésére. Egy pillantás a régi népek kultúrtörténetileg ránk maradt leírásaira, valamint a még ma élő természeti népekre azt mutatja, hogy a szaglási érzék, bár talán nem tudatosan és a hatásában nem eléggé méltányolva vagy értékelve, nagy szerepet játszott az életükben. A régi és legrégebbi művekben milyen gyakran olvasunk egyes népek szokásairól, hogy a testüket illatos olajokkal kenik be; csaknem minden afrikautazó ír le zsírtól fénylő és kenőcsöktől csöpögő törzseket. Milyen könnyelműen beszélünk arról, hogy a négerek, kínaiak és japánok szaga kellemetlen hatással van ránk és nem gondolunk arra, hogy hát ők milyenek találják a mi fajtánk szagát?

Miből van összetéve az ember szaga, akár jó ez, akár rossz? Többféle szagkomponensből, melyek főleg a test kipárolgásaiból, a bőrfelület izzadságkiválasztásából és az emberi szervezet kiválasztott termékeiből adódnak s összes egükben egy szagkomplexummá egyesülnek. Különösen figyelembe jönnek itt a bőr, a hónalj, a száj, a hajzat, a szeméremtájak és a végbél szaga. Az éppen említett szagkomplexum azonban nem közös minden embernél, hanem meghatározott illatkeverékké specializálódik, mely minden egyes egyénnek valami különlegességet kölcsönöz. Az ember specializált szaga változik az életkor és a külső viszonyok szerint, melyek között a test pillanatnyilag van. Más szóval, változik aszerint, hogy a test nyugalomban vagy mozgásban van, de változik aszerint is, hogy a testet közvetlenül az éjjeli nyugalom után vagy a napi munka után vizsgáljuk-e meg. Úgy külső okok, mint magában a testben lévő belső körülmények szabályozzák, fokozzák vagy csökkentik, javítják vagy rosszabbítják az általános testszagot.

*

Most pedig hagyjuk el e fejezet általános szemlélődéseit és térjünk át azokra a kérdésekre, melyek a nőre vonatkoznak.

Az ember testének a felületén számtalan izzadságmirigy van, melyek egyes területeken erősebben, másutt gyengébben vannak kifejlődve — ez áll a nő testére is. Ezekből a mirigyekből kiválasztott speciális szagú izzadság gyors elpárolgását megakadályozza a testet fedő ruházat, viszont azonban felszívja a testet közvetlenül fedő fehérenemű, úgy hogy az egész test mintha párafelhőbe volna burkolva.

Ez a szemlélődés azonban nem csupán a tisztátalan emberekre érvényes, akik takarékoskodnak a vízzel és szappannal. Nem, a legtisztább ember is felhalmoz maga körül a nap folyamán ilyen párafelhőt. És elsősorban ez a párafelhő szolgáltatja a specifikus testszagot. Ennek az izzadságkiválasztásra visszavezethető párafelhőnek a specifikus szagát még specifikumabbá tehetik a nőnél a nedves hüvely-nyálkahártyában szakadatlanul

végbemenő kiválasztási folyamatok, melyekről régebben már megemlékeztünk. Ez a szagkeverék erotizálóan hat a férfire; természetes, hogy a magát ápoló nő különböző irányokban változtatja és javítja ezt a szagkeveréket. Így nagyon sokat javít ezen a kínos helyzeten a tisztaság, ami eltávolítja ennek az illatkeveréknek kétségtelenül kellemetlenül ható tényezőit, így például a nemi mirigyek illatait. Ha arra gondolunk, hogy a havi tisztulás idején a nő hüvelyéből a vérrel együtt nagymennyiségű bomló nyálkahártya is távozik el, érthetőnek találjuk, hogy az utóbb nevezett kellemetlen szagalkatrész ebben az időben jelentékenyen gyarapodik, sőt bizonyos körülmények között az egész testszagot elnyomja és nemcsak hogy nem hat többé «erotizálóan, a férfi szexualitását fokozóan, hanem egyenesen taszító, minden szexuális érzést megölő hatással van.

Ezen általános testszag mellett, mellyel mint legfontosabbal legelőször kellett foglalkoznunk, még más szagelemek is figyelembe jönnek; így főleg a minden hajjal velejáró hajillat, a szájüregnek minden emberre jellemző szaga, az úgynevezett lehelletszag. Az illatos hajjal szemben többé-kevésbé közömbös a nő, a száj szaga viszont elsősorban a higiénia kérdése. A száj szaga ugyanis a szájüregben végbemenő, részben beteges, részben normális bomlási folyamatoknak a terméke. A női száj Jehellete kellemes illatú, de egy odvas fog olyan kellemetlenre változtathatja, hogy csak szépítő udvariasság, ha azt mondják, hogy „a nő szája szaglik“. Hogy itt tulajdonképpen bűzről akarnak beszélni, az nem is kétséges. De a száj jó illata rendes körülmények között is kellemetlenre változhatik, mint azt mindennap magunkon tapasztalhatjuk, ha felébredés után megfigyeljük szájunknak ebbeli állapotát. Az üres gyomor és a nyálmirigyek csökkent tevékenysége az alvás alatt, automatikusan idézi elő ezt a hatást. Mint az általános testszag, úgy a fogait helyesen ápoló nő lehellete is aktív erotizáló hatással van a férfire, talán még nagyobb mértékben, mint a testszag, hiszen alig van még olyan erotizáló hatású közeledési eszköz, mint a csók s ennek sok köze van a szagelemhez.

Miután ekként megismertük a szaglóérzék erotizáló szerepének legfontosabb momentumait a nőnél, most arra kell irányítanunk a figyelmünket, hogy a nőt hogyan erotizálhatja a férfi a szaglószerveinél fogva. Mint a nő teste, úgy természetesen a férfi is egészen specifikus szagot áraszt, csak hogy ebből hiányzanak a nemi részekből kiinduló szagelemek. Hiányzanak pedig azért, mert a férfi ivarkészülékének nincs olyan nagy nyílása kifelé, mint a női hüvelynek és nincsenek nedvességet kiválasztó nyálkahártyái. Igaz, hogy a hímvessző fitymája és a makk között képződik egy váladék, mely hiányos tisztaság mellett az egész nemi résznek kellemetlen szagot kölcsönözhet. A férfi hajzatának és testének is jellemző specifikus szaga van, amihez járul még a szájjilat, amit azonban a dohányzás rendesen eltakar. Érdekes, hogy az elfüstölt dohány avas szagától tulajdonképpen kellemetlen a férfi lehellete és mégis erotizálóan hat a nőre. Elég olyan esetet ismerek, amikor a nő nem szereti ugyan, hogy a szerelmese erősen dohányzik, de ha ez azon hajlandóságának ad kifejezést, hogy egészen felhagy a dohányzással, akkor a nő erről hallani se akar, mert „egy elszívott cigaretta kellemesen csiklandó illatát“ nem akarja nélkülözni.

Mint már előbb is hangsúlyoztuk, az illatfajták és az általuk a férfinél és nőnél kiváltott érzések a legváltozatosabb ingadozásoknak vannak alávetve. Ezt a tényt mindnyájan érezzük s már ősidóktól fogva ez készítette az emberiséget arra, hogy minden ilyen kellemetlen érzést lehetőleg kikapcsoljon, a kellemeseket pedig fokozza.

Az állatvilágban tett megfigyelések azt mutatják, hogy a nagyon fejlett szaglóérzékű hímek csupán ezen érzéküktől vezetve keresik fel az ivarzó nőtényt. Ugyanígy az emberi nőtény is mindig hajlandó volt éppen ebből az okból javítani a saját illatait, a kellemetlen szagokat pedig eltakarni. Ezen megfontolásból eredt az a milliónyi szagosító eszköz, mely ránk maradt és ma erősen finomított alakban szolgál ilyen célokra.

Amit a régi népek el akartak érni, mikor a testüket bekenték jóillatú olajokkal és amit például Ovidius ajánlott az „Ars amandi“-ban (A szerelem művészete) a nőknek testük illatának javítására, ugyanez áll a mai napig is arról a

sok szerről, melyek nem hiányozhatnak a nő mindennapi leltárából.

A dolgozó nő talán megelégszik avval, hogy a testét vasárnaponként, vagy ha jól megy, esténként lemossa jóillatú szappannal, de már a középosztály és még inkább a magasabb osztályok nője ért hozzá, hogy egészen speciális esszenciákkal és kozmetikákkal javítson testének minden egyes illatelemén. A különféle parfümök mellett természetesen óriási szerepet játszanak a mindennapi toalettnél a hajszeszek, szájvizek, a nemi szervek illatosít és ára szolgáló extraktumok, valamint jóillatú púdere és kenőcsök . . . kivétel nélkül mindnek az a hivatása, hogy hatással legyen a férfire! Hogy ez a hatás tisztán erotizáló, arról ugyan rendesen nem tud a nő vagy nem gondol rá, de az eredmény annál szembeötlőbb. Innen van, hogy minden nő például olyan parfümöt szeretne, amelyet egyetlen más nő sem használ és hogy a nő, ha hatással akar lenni a férfire, ezért helyez olyan nagy súlyt a maga specializált és javított illatára. De innen van az is, hogy ezeknek a kozmetikai cikkeknek az ipara olyan szédítő magasságot ért el és hogy fiatalok és öregek, előkelők és alacsonysorsúak, falusiak és városiak szakadatlanul azon fáradoznak, hogy e bizonyos szempontból dicséretre méltó kultusznak áldozzanak.

Azokban arra is lehet eset, hogy ez a kultusz éppen az ellenkezőjét éri el annak, mint amit el akar érní. Ugyanis éppen a férfiaknak sokszor idioszinkráziájuk van bizonyos nagyon erős szagok iránt, ami annyira megy, hogy bizonyos parfümfajták egyenesen undort váltanak ki belőlük és így nem szenvedhetik a a szagot terjesztő nőt sem. Ki nem érezte volna még ezt a kellemetlenséget, ha egy túlságosan parfümözött nő volt a közelében és ki nem figyelte még meg, hogy mennyire kerülí a környezet az ilyen nőt? Ennél a példánál ugyanazt a hatást észlelhetjük, mint mikor normális emberek valamely tisztátalan személynek a túlságos izzadságszagától megundorodnak.

Azt mondtam, „normális“ emberek. Pedig hát ez a normalitás is a legnagyobb ingadozásoknak van alávetve. Éppen ennek a körülménynek az illusztrálására közlöm itt Stoll Ottónak egy értesítését, melyet „A nemi élet a néplélektanban“

című művében talállok: „Évekkel ezelőtt egy francia hajóval Nyugat-Indiába utaztam. A hajó Martinique szigetén szemet vett föl. A szén felhordását néger nők végezték, akik ehhez a munkához természetesen a legrosszabb ruháikat vették föl, csupa rongyokat s így végezték egész napon át ezt a nehéz munkát. Este fölvaltatták őket és visszetértek a kunyhóikba. Mikor este sétára indultam a szárazföldön és véletlenül utolért néhány ilyen izzadságtól csepegő néger nő, nemcsak a közvetlen közelségben, hanem még több lépésnyi távolságban is éreztem e munkásnők rendkívül erős és penetráns bizámillatát. De képtelen lettem volna megmondani, hogy ez a szag csupán a testükből vagy a nők izzadságos ruharongyaiból eredt-e. Azok a néger férfiak azonban, akik a munkásnőket a hajóktól hazakísérték, a legnagyobbabban és a szagból látszólag semmit sem érezve mentek mellettük; európainak elviselhetetlen ez az illatfelhő, melyet csak egy sűrűn masírozó juhnyájéhoz lehet hasonlítani, de ennél sokkal erősebb.“

Majdnem azt mondhatnám, hogy a nő intelligenciájára, műveltségi fokára és érzőképességére lehet következtetni abból, hogy milyen fajtájú és erősségű, szagot korrigáló illatszereket használ. Minél diszkrétebb és előkelőbb ez a szer, annál előkelőbb és intelligensebb a nő; azért intelligensebb, mert helyesen tudja értékelni a férfire gyakorolt erotizáló hatást.

*

A női test normális fizikai folyamataival együtt jár, hogy — mint arra már egyszer rámutattam — különösen a menstruáció idején, de még inkább a szülés után, tehát a gyermekágy alatt, a hüvely váladékainak szaga erősen felülmúlja a rendes testszagot, még pedig negatív értelemben, vagyis visszataszító hatással. Talán ez a körülmény volt az oka annak, hogy egyes, főleg egészen műveletlen természeti népeknél a menstruáló és a gyermekágyas nőt tisztátalannak tekintették; annyira tisztátalannak, hogy egyenesen szégyenletes és büntetendő dolog volt, hogy a férfi ezalatt az idő alatt a nőhöz közeledjék. így a Mózes harmadik könyvében célzásokat találunk arra, hogy a nő a menstruáció idején „tisztátalan“ számba ment és hogy tisztátalan

lett az is, aki a fekhelyével, ruházatával vagy a mindennapi használat tárgyai közül akármelyikkel érintkezésbe került.

Egészen hasonló nézeteket találunk a keletnek csaknem valamennyi népénél és még ma is Ausztrália és Amerika műveletlen népeinél. Ott a tisztátalan nőt emberi lakásoktól távoleső helyekre teszik ki, de távolra a termékeny talajtól is, mert az ilyen nőnek már a szaga is akadályozza a növények növekedését és megfertőzi a levegőt. Mi lett volna természetesebb, minthogy ezek a nők, akiket ez idő alatt egészen alaptalanul megvetettek és kerültek, eszközök és módok után kutattak, hogy e „tisztátalanságnak“ legalább a kellemetlen szagát csökkentésük? Ez vezetett arra, hogy amit különböző kutatók híradásaiban olvasunk, ezeknél a néptörzseknél különféle előírások követelik meg a nőtől a nemi részek füstölését a menstruáció ideje alatt. Erre a célra közvetlen a nő közelében többé-kevésbé jószagú növényeket gyűjtenek meg, hogy ezeknek az illata eltakarja a rossz szagot.

A hindu szerelmi életnek már sokszor idézett előírásaiban és bámulatosán részletezett rendszabályaiban, természetesen olyan szerek is vannak felsorolva, melyek a szaglóérzék útján szolgálják az erotikát. Így például Kokokka-nak „Ratyra-hasya“ (A szerelmi öröm titka) című művében „anga-raga“ címen találunk szereket az izzadságszag ellen: „Mint a kagylóporral való bekenés, melyet vízzel, gránátfakéreggel és mangóval péppé keverünk, úgy a tamarinduszmagból készült kenőcs is elhajtja a kellemetlen kipárolgást.“ E receptet követi rengeteg különféle növényi és ásványi alkatrésznek a felsorolása, melyeknek keveréke a testnek a forró évszakban történő erős párolgásából eredő kellemetlen szagot eltávolítja. De ugyanitt találunk szereket rosszszagú lélegzet ellen, előírásokat különféle jóillatú vizek (a mai parfümök) készítésére és ugyancsak a már említett füstölési folyamatokra, melyekhez az alkatrészeket egyenesen raffinált módon válogatták össze.

*

És most még egy nagyon érdekes kérdéssel foglalkozunk a szaglóérzékkel kapcsolatban. A normális kipárolgás természetes szaga, tehát a nőnek semmiféle mesterséges beavatko-

zással nem korrigált összillata, minden népek és minden korok szerelmi életében a férfi erotikus érzéseit rendkívül ingerlő elem volt. Hiszen még a mi korunkban, a mai kulturnépeknél is kimutatható, hogy a férfinek van természetes érzéke e szagok iránt, melyet az erkölcsöknek és szokásoknak semmiféle megfinomodása nem tudott teljesen háttérbe szorítani, bár természetesen el kell ismernünk, hogy a modern kultúrférfi e tekintetben megvárja a higiénia és tisztaság legegységesebb követelményeinek teljesítését.

Hogy ez a férfit erotizáló, a nőből kiinduló hatás rendkívül erős, amellett bizonyít igen sok népszokás, melyek részben megvoltak, részben még ma is megvannak, melyeket azonban a naiv néphit másként és hamisan magyarázott. Ezeknek a szokásoknak, melyek közül néhányat mindjárt felsorolok, bűvös erőt tulajdonítottak és elfelejtették, hogy az ember életében nincs hűvösebb erő, mint az erotika. A nő inkább hajlamos az ilyen szokásokra, mint a férfi, már csak azért is, mert a nő már a természeténél fogva is szeret mindenféle dolgot, aminek valami köze van a csodához, babonához. Mindaz, amit „szerelmi varázslat” néven foglalnak össze, semmi egyéb, mint az egyesítése azoknak a többé vagy kevésbé pregnáns tulajdonságoknak, megnyilatkozásoknak és érzéseknek, melyek két ember együvé tartozásának szép érzését akarják egy ilyen csodával kapcsolatba hozni. Szerelmi varázslat, vagyis az az erő, mely a szerelem révén képes varázsolni. Mintha csak a nő már a természeténél fogva érezné és sejtené, mintha a nővel veleszületett volna valami ősi ösztön, mely ezt a szerelmi varázslatot valamilyen formában nem tudatosan működteti. A nő a nevelésénél fogva már gyermekkorában megkapja egy, bár eleinte bizonytalan képét ennek a szerelmi varázslatnak, mely egyelőre a lánygyermek bájosságában nyilvánul meg. Ha valamely kedves és „ennivaló” gyermekről beszélünk, akkor evvel nem olyan gyermeket gondolunk, akit okvetlenül meg kell szeretni, hanem olyan gyermeket, akiből a kedvesség, mint inger sugárzik ki. És ez a gyermekből kiinduló inger, mely bennünk a legnemesebb vonzódás érzését váltja ki, a fiatal lánynál, majd az érett nőnél magától átalakul a tisztán erotikus elemek ingerláncola-

tává. A szerelmi inger és szerelmi varázslat két olyan fogalom, melyek későbbi teljes átértékeltségükben azért olyan kívánatosak a női nem előtt, mert a nő már a lelki berendezésénél fogva amúgy is hajlamos a babonára. Ez a babona volt elsősorban az a tényező is, mely annyi szerelmi szokás keletkezésére adott alkalmat, hogy a nő jobban hisz az ilyen dolgokban, mint a férfi. Ennek talán az a magyarázata, hogy a nő a másutt már behatóan ismertetett passzivitását minden szerelmi cselekménynél megtartja, hogy a férfi, mint aktív fél, hódításainak egyes szakaszaiban nagyszámú olyan eszköz felett rendelkezik, melyeket minden tartózkodás nélkül alkalmazhat, míg a nő ezekkel az eszközökkel semmi egyebet nem tud szembeállítani, mint a szerelmi ingerét, ha pedig ez nincs meg elegendő mértékben* akkor éppen az alább leírandó eszközökkel kell fokoztatnia. Mi lenne természetesebb, minthogy a nő teste által kiválasztott anyagoknak, főleg az izzadságnak és a vérnek, varázserőt tulajdonítottak, melynek a hatásában minden más a külvilágból vett varázsszert felül kellett múlnia.

Ha előbb a vért szemelték ki arra, hogy ilyen nagy varázsszerepet játszón, mert hiszen ezt mindig az ember fontos é» nemes életnedvének tartották, úgy nemsokára éppen akkora szerepet játszott a kiválasztott izzadsághoz kötött specifikus szagnak a felismerése. Hiszen nemcsak egy történelmi hagyomány szerint egyenesen az izzadság szaga volt a kiváltója valami hirtelen felébredt szenvedélyes szerelemnek. „III. Henrik hirtelen heves és haláláig tartó szerelemre gyulladt Cleve hercegnő iránt, amikor a hercegnőnek Condé herceggel való eljegyzése napján (1572 augusztus 18) véletlenül egy olyan törülközővel szárította le az arcát, melyet a táncból fölhevült hercegnő röviddel azelőtt vett le izzadó testéről és tett le a mellékszobában. Talán IV. Henrik sem érzett volna soha olyan tüzes szenvedélyt a szép Gábriele iránt, ha egy bálon véletlenül nem egy olyan zsebkendővel törölte volna meg a homlokát, melyet közvetlenül előtte Gábrielé használt. Az ilyen legenda-szerű elbeszélések folyton keringtek a hívő világban és mindig

annak a bizonyítékául szolgáltak, hogy milyen anyagi ereje van a mágikus szerelmi varázslatnak.“ (Ploss-Bartels: A nő.) Bár a hirtelen kitört szerelmi tűznek ez a két esete „legendaszerű elbeszélésnek“ van beállítva, majd mindjárt megfeledekezünk a legendának erről a területéről és el is hagyjuk azt, ha kritikailag vizsgáljuk az alábbi dolgokat.

Hessenben a szerelmes lány ellop egy cipőt a szeretett férfitől, ezt több napon át hordja, aztán megint visszaadja neki abban a reményben, hogy az így belevitt saját illata állandó vonzó hatással lesz a férfire. Csehország és Szilézia több vidékének szláv népességénél a lány egy almát, egy darab kenyeret vagy egy darab cukrot addig hord a karja alatt a puszta bőrön, amíg át nem járta az izzadság, aztán észrevétlenül megveti a szeretett férfivel.

Milyen ártatlanoknak látszanak e naiv nézetek és szokások egyes műveletlen, de annál inkább babonás népek gusztustalan szokásaihoz képest, akik a vajaskenyérre észrevétlenül egy kis fülzsírt is rákennek, hogy így felébresszék vagy fokozzák a szerelmet.

Ha most a Ploss-Bartels idézett művében felsorolt varázsszerek közül még néhányat bemutatunk, úgy a Spreewald környékén szokásos előírások annyira bizarroknak látszanak, hogy a normális ember meg sem érti és még kevésbé akarja elhinni őket:

„Ha egy lány meg akarja nyerni egy ifjúnak a szerelmét, akkor egy darab zsemlyét vagy kétszersültet tegyen éjszakára a lábai és az altest közé, engedje ott jól átizzadni, aztán etesse meg az ifjúval, akkor ez nem tud meglenni nélküle. Vagy pedig ha véletlenül megvágja magát, akkor csöpögtesse a vért egy söröspohárba és itassa meg a férfivel. Az is jó, ha valami megehető dolgot tesz a hóna alá s ebből enni ad a fiatalembernek, ha már kellőképpen átjárta az izzadság. A férfi akkor is jószível lesz hozzá, ha megérinti egy leveli békával, melyet ő fogott. Hajlandó lesz hozzá, ha egy almát, körtét, zsemlyét vagy más efélét megszúr egy tűvel és beleereszt egy cseppet a „cas“-ból, aztán ezt megeteti vele. Az is jó, ha valahogyan a vérből itat vele, de csak nagyon keveset. Ha egy fiú azt

akarja, hogy valamelyik lány szeresse, akkor tegyen egy falat zsemlyét a hónalja alá, táncoljon vele, hogy jól átizzadjon, aztán titokban étesse meg a lánnyal; továbbá, mikor alszik a lány, háromszor vágjon le róla haját hátul a nyakánál és ezt hordja a mellényzsebében. Egyes helyeken ezt ajánlják: A fiú egy hangyabolyba tegyen bele egy eleven békát és menjen el olyan messzire, ahonnan semmit sem lát és hall, majd jöjjön vissza egy pár óra múlva, vágja le a békának egyik „kezet“, aztán nyújtson kezét a lánynak és közben nyomja a lány tenyerébe a békakezet. De magába szerettetheti a lányt akkor is, ha balkezének a kisujját megvágja s a kifolyó vért titokban meg-
 eteti a lánnyal.“ (Schulenburg: Wendisches Volkstum. Berlin, 1882.)

Ha már a „szerelmi varázslatnak“ ezeket a fajtáit sem találjuk nagyon gusztusosoknak és varázslatra alkalmasoknak, úgy egyenesen undort keltenek egyes természeti népeknek azok a hagyományos szokásai, melyeknél a menstruációs vért és a vizeletet használják fel ilyen varázslási célokra.

A szaglórészék erotikus hatására vonatkozó megbeszélésünk befejezéséül helyénvalónak látom még egy kérdés felvetését. Hol akad a világon egy valóban szerelmes, erotikusan érző férfi, akit ne tenne boldoggá, ha szerelmesének egy zsebkendőjét, egy darabka szalagját, hajfürtjét vagy akármi más tárgyát kaparint-hatja meg „emlékül?“ Hol akad olyan nő, aki tudván, hogy milyen hatásuk van az eféle ajándékoknak, ne előre „prepa-rálná“ ezeket valami módon? Azt a szerepet, melyet az alacsony kultúrájú babonás népeknél a női test természetes kipárolgása játszik, azt a mi kultúréletünkben a párfőm hatalma helyettesíti.

A szaglás érzékével benső összefüggésben van az ízlelés érzéke, mely azonban az erotikában egészen alárendelt szerepet játszik. Ha csak magunkévé nem tesszük azt a véleményt, hogy bizonyos ételek képesek az emberben erotikus érzelmeket ébreszteni vagy ilyeneket erősíteni. Közismert dolog, hogy halakra és ezeknek egyes alkatrészeire, főleg pedig a kaviárra, szívesen rá-fogják ezt a problematikus tulajdonságot. Ugyanígy állítják,

hogy rákok, osztrigák és bizonyos növényfajok (zeller) ingerlően hatnak a nemi vágyakra.

Ámbár az ízlelés érzékének a kutatása evvel a kérdéssel is foglalkozott, ezeknek az anyagoknak ilyen tulajdonságát nem lehetett kétségtelenül bizonyítani. Viszont a tudomány, a gyógyszer-tan, egész sereg olyan szert ismer, melyek egyrészt a férfi potenciáját, másrészt a nő nemi vágyait fokozni tudják. Ezek a szerek — szaknyelven aphrodisiaca — majdnem semmi összefüggésben nem állanak az ízlelés érzékével. De ha az ízlelés érzékével valamiképpen mégis foglalkozni akarunk az erotika fejezetében, akkor utalnunk kell arra, amit már a csóknál említettünk, hogy t. i. szokták a nemi részeket csókolgatni, de az ízlelés érzékének akkor is csak igen kicsiny szerepe van itt. Hiszen az eféle szerelmi játékoknál a többi figyelembe jövő érzékek annyira el vannak foglalva, hogy az ízlelés érzéke alig jön számításba.

*

Noha az erotika szolgálatában álló érzékszervek sorában a látás érzéke sokkal fontosabbnak látszik a hallás érzékénél, éppen a fontossága miatt az előbbit hagyom a végére és most a hallás érzékével foglalkozom.

Józan szemlélődés mellett ki gondolna arra a mindennapi élet emberei közül, hogy a hallás érzékének is lehet nem is olyan csekély szerepe a nemi életben? Ha pillantásunkat, megint először az állatvilágra vetjük, úgy találjuk, hogy itt a hallás érzéke igen nagy mértékben van beállítva a nemi élet szolgálatába. Evvel a megdönthetetlen ténnyel kissé pontosabban akarunk foglalkozni, mielőtt az emberi életre való hatására térnénk át.

Minden természetbúvár nagyon jól tudja, hogy a szaglás érzéke különösen a rovaroknál olyan fejlettséget ért el, ami majdnem a csodával határos. Itt csak arra a példára emlékeztetek, hogy ha az éjjeli pávaszem nevű lepkének a nőtényét egy kis kalitkában kitesszük a szabadba, a hímek sok-sok kilométernyi távolságból rajokban röpülnek oda. De az idevonatkozó munkákban számtalan más adatot is találunk arra, hogy -a természet olyan berendezésekkel látta el az állatokat, melyek

ievén a hallási érzék is a nemi élet és így a szaporodás szolgálatába állítódott. E fejtegetések keretén belül nem foglalkozhatom alaposabban az állatvilágnak e sajátosságaival, nem ismertethetem részletesen e jelenségek létre jövetelét és célját, mint például a tücsök ciripelését, a szarvas bögését és a hasonló hangcsalogatásokat, de igenis utalni akarok a nemi különbségekre az állatvilágban, melyek nemcsak a külső ruházkodásra vonatkoznak, hanem az állatok „nyelvére“ is. Meg kell állapítani azt aényt is, hogy a hímek általában jobban tudják használni a hangadó szerveiket, mint a nőstények. Ezt aényt nemcsak majdnem minden madárnál, hanem sok más magasabbrendű állatnál is megfigyelhetjük. A szarvas bögése, mely a belelegzett levegőnek hosszú szakaszokban való kilökéséből áll, csak párzás idején hallható. Ez tehát olyan hangnyilvánulás, mely csak időszakonként lép fel és a majdnem néma szarvas-
tehénnel szemben kétszeresen feltűnő. A fajdkakas dürgése is csak a párzás idején megfigyelhető hangnyilvánulás.

A természeti népek mintha csak ellesték volna ezeket a folyamatokat a természettől, mert náluk is megtaláljuk ezen egyszerű hangnyilvánulások utánzását erotikus célok szolgálatában. *Stoll* igen érdekes tényekről ad hírt e tekintetben az úgynevezett „csörgődíszről“. Az ilyen dísz tárgyakat a szem elöl elrejtve, főleg a keleti országokban alkalmazzák s feladatuk az erotikus hatás. Mahomet ibn-Omar-et-Tunsi „Voyage au Ouaday“ című munkájában hírt ad Dar For asszonyairól, akik a puszta bőrukön agyagból, üveggyöngyökből és kövekből álló zsinórokat hordanak az ágyékuk körül s a következőket mondja róluk:

„Az ilyenféle ékességnek az a célja, hogy felszítsa a férfiak kéjes érzeteit, kihívja őket s ingerelje őket avval a halk csörgéssel, amit ezek az ágyékszínórok párzás közben előidéznek. Ha egy férfi egyedül talál egy nőt s szeretkezésre akarja bírni, ^kkor megfogja a lányékövét és megcsörgeti a gyöngyeit. Ha a nő látszólag enged ennek a felszólításnak és hallgat, nem gyorsítja meg a lépteit, hogy eltávozzék, akkor a férfi kezét nyújt a nőnek és megértik egymást. Ha a nő elutasítja, akkor a nő megy az útjára. Hogy a nők csupán ezért hordják ezeket a gyöngy-

öveket, hogy adott pillanatban hallassák a csörgésüket, ezt az a körülmény bizonyítja, hogy az öv első karikája meglehetősen szorosan simul az ágyékhoz, míg a többiek mozgékonyak és majdnem lazán függenek le“.

Ha most ezeknek a nők által alkalmazott ékességeknak párját keressük a férfiaknál, akkor szó szerint kell idéznünk Lindschottennek egy régi leírását Indiából, Peguból: „Peguban sokan hordanak elől a hímvestzőjükön csengetyűt, némelyik férfi kettőt is, melyek akkorák, mint egy dió s a bőr és a hús között lógnak. Ilyen csengőt lehet látni Paludano doktornál, mert neki ajándékoztam, amiket magammal hoztam Indiából. Ezek a csengők nagyon kellemes hangot adnak és azért jöttek divatba, mert a peguiak nagy sodomiták voltak, tehát hogy ilyen módon visszatartódjanak a büntől“.

A hallószerv révén elért ilyen erotikus ingerhatásnak e legkezdetlegesebb módja a természeti népeknél erős kifejezést talál az úgynevezett zenei hangszerekben, melyek a táncaiknál jönnek alkalmazásba. Nem is kétséges, hogy egy dobszerű szerszámnak a vad csapkodása az ilyen kultúrátlan ember fülének éppen olyan szép és kellemes lehet, mint a legnemesebb muzsika a mi füleinknek. Erről későbben majd beszélünk még.

Még a mi korunkban, nálunk kultúrebereknel is találunk bizonyos, az egyes népszokásokhoz alkalmazott, szándékosan előidézett zajokat, melyeknek a fülre gyakorolt hatását inkább kellemetlennek kell mondanunk., de amelyeknek a hatását kellő megfontolás után egy sorba kell helyeznünk a csörgődísz által előidézett hatással. Így például Ausztria parasztnépességénél el van terjedve az a szokás, hogy mikor a fiatal parasztleányok kora reggel a fogatukkal a mezőre vonulnak, mesteri módon nagyokat cserdítenek az ostorukkal. Minél művészebb ez a cserdítés, annál jobban értékelik ezt a falu szépei, akik nemsokára ezen cserdítésről is meg tudják egymástól különböztetni a leányeket. És ha most evvel együtt „a legmagasabb kultúrának“ egy példáját akarom fölemlíteni, elég arra emlékeztetnem, hogy milyen felvillanyozó hatással van a női nemre a kardcsörtetés és a sarkantyúpengetés.

A hanghatásoknak ezek a fajtái azonban sokkal kevésbé jönnek figyelembe, mint három másik fajtája, melyekkel most részletesebben foglalkozom, melyek mindegyike a hangadó és hallókészülék finomultabb alkalmazására vezethető vissza. Ezek a nyelv, az ének és a zene.

Természetes hangoknak az az alkalmazása, amit az állatok „nyelvének“ neveznek, majd változatos csábító és figyelmeztető kiáltásokban, majd az ijedség kiáltásaiban, majd a vadállatok romlást és halált jelentő ordításában nyilvánul meg. Evvel szemben az embernek artikulált nyelve van, melynél meghatározott hangok szabályszerűen sorakoznak egymás mellé; ez az egész világon elterjedt, ezerféle változatosságú gondolatközlési módja az embernek. A nyelvek különbözősége azon alapszik, hogy az emberi gégefő és beszélőszervek (nyelv, ajak, szájpad, fogak) által létrehozott hangok, melyeket magánhangzóknak és mássalhangzóknak nevezünk, különféleképpen sorakoznak egymás mellé és így egészen eltérő hangképek jönnek létre, melyeknek értékelésére a fül már be van iskolázva s már kora ifjúságtól kezdve előkészül erre. E beszélőszervek használata és a fülünkben általuk előidézett hanghatások együttevén adják a nyelv fogalmát. Innen van az is, hogy esetleg valamelyik népnek a nyelvét nemszépnek találjuk, pedig a nép maga a legfenségebb hanghatásnak tekinti. A hanghatás ugyanis igen egyéni valami, amire a fül már kora ifjúságtól kezdve egészen speciális módon be van állítva.

Semmi kétség afelől, hogy a beszéd is, bár egészen öntudatlanul, az erotika szolgálatába állítható. Gondoljunk csak arra, milyen mély hatással lehet ránk egy szónok hangja, ha a beszédet mint valami hangszert tudja alkalmazni. A beszéd melódiája az — ha ugyan szabad így neveznem — ami kellemes érzést vált ki bennünk; de természetesen még inkább maga a melódia kapcsolatban a lelki impulzussal, a mondott szó tartalmának a gondolkodásunkra és érzéseinkre gyakorolt hatásával.

Nézzük csak közelebbről, milyen természetű szerepe lehet a beszédnek erotikus szempontból. Már a mindennapi élet legjelentéktelenebb eseményeinek józan szemlélete azt mutatja,

hogy ez a szerep egyelőre csak aktív, tehát erotizáló lehet. Ha figyelmen kívül hagyjuk a szerelmi suttogások és szerelmi vallomások varázslatos és villanyozó hatását, amiknek a hangja mindig tisztán szekszuális jellegű és erotikus célokat szolgál és ha úgy véljük, hogy ennek az erotizáló erejét nem kell közelebbről leírnunk, mégis utalnunk kell arra a körülményre, hogy a nőre még egy tőle távol álló férfi is, csupán hangjának a színezetével, beszédjének a művészetével és melódiájával, ha egyetlen erotizáló szót sem használ, mindenképpen erotizáló hatással van. Emlékeztetek itt arra a gyakran megfigyelt, de mivoltában ritkán analizált jelenségre, hogy egy-egy szónok, lelkész vagy színész sokkal kevesebb fáradsággal tudja meghódítani egy nő szívét és szerelmét, mint más közönséges halandó. Bár itt némi szerepük van a környezetnek, a nimbusznak és a rátartiságnak is, de mégis bizonyos, hogy a kimondott szavak megválogatása, kapcsolatban az orgánum révén a női fülben kiváltott hanghatással, elsősorban erotizáló elemek. Talán érthetőbbé tesszük ezt a tényt, ha arra gondolunk, hogy például egy szépsége miatt megcsodált férfi nagyon kedvező érzelmeket ébresztett egy női szívben, de egyszerre meggyengül, sőt egészen kialszik ez az érzelem, ha a nő megtudja, hogy az Adonisz . . . dadog.

A beszéd erotizáló hatása elenyésző csekélységnek látszik a hanghatás két legtökéletesebb lehetőségéhez képest, a zenéhez és énekhez képest. Mint a madarak éneke, mely egyes hangok modulált, általunk kellemesnek érzett egymásután-sorakoztatásából áll, eredeti mivoltában az ember éneke is hangnyilvánulás, szándékosan kellemes hanghatással. De míg az állatoknál ezt az éneket megelégedett, vidám hangulat kifejezésének kell tekintenünk, az ember éneke a lelki életnek minden elképzelhető hangulatát kifejezheti. Éppúgy vissza tudja adni a vidámságot, elégedettséget és jólérzést, mint a szomorúságot, fájdalmat vagy kétségbeesést. És pedig nem csupán az énekelt szavak tartalmával, hanem a hangoknak pusztán a hallóérzékünkre gyakorolt hatásával is. A hangok sorakoztatása egymásután, az egyes hangközök, a hangok erőssége és hosszúsága azok a tényezők.

melyek a melódiát melankolikussá vagy vidámmá teszik: amit a zenei nyelv ritmusnak, dur-nak és moll-nak mond. Ki nem ismeri a szláv népek melankolikus dalait, melyek a szöveg megértése nélkül is szomorú érzelmeket keltenek fel bennünk és ki nem ismeri másrészt a vidám diáknótákat, melyek minden ember szívében derűtséget és vidámságot ültetnek el.

És mennyivel hatásosabb az ének, ha szavai a megfelelő tartalmat juttatják kifejezésre? Mennyivel inkább alá van vetve ennek a hatásnak a nő, mint a férfi? Az erotika szempontjából tekintve, az ének két szempontból is szolgálatára áll a nőnek: aktív és passzív irányban, erotizálóan és erotikusan. A legtöbb nőre igen erős hatással van egy szép dal, még ha talán nem is szépen éneklük, tehát a melódia és a tartalom van rá hatással. Az ének igen erősen befolyásolja őket a hangulati életükben, különösen akkor, ha a dalban szerelmi örömről vagy szerelmi bánatról van szó. Zárt szemekkel, megfeledkezve a helyről és időről, hallgatja a nő az édes melódiát, a zokogó dalt és szívének gyorsabb dobogását mindennel inkább magyarázza, mint a valószínűségos ténnyel, hogy t. i. — bár talán csak kismértékben — az ének hatalma erotizálta őt. Hogy ez az erotizáló hatás mennyire fokozódhatik, ha a dalt szép külső megjelenésű énekes éneklük, tehát amikor a hallási érzéknek a látási érzék is segítségére jön, annak elég beszédes bizonyossága az a lelkes tisztelet, mellyel a nő világ egy-egy híres énekest körülvesz. Nincs-e elég bizonyító példa arra, hogy igazán tisztességes asszonyok házat, férjet, gyermekeket otthagynak s elszöknek egy énekessel, mert ebbe belebolondultak? A személyiség hatalma nem az emberben, mint ilyenben van, hanem inkább az énekének, a hangjának erotizáló hatásában keresendő.

Hogyan állunk a dolog másik oldalával, mikor az ének erotizáló hatása a nőtől indul ki, a nő váltja ki? Ezt a mindennapi életnek és a történelemnek annyi példája bizonyítja, hogy majdnem fölöslegesnek látszik erről még egyáltalán beszélni. Az egyszerű városi és falusi lány a maga ártatlanul elcsicseregget dalával éppúgy vonzza a férfit, mint ahogyan az ünnepelt énekesnő megdobogtatja a férfiszíveket. Az a magasra értékelés, melyet az ünnepelt művésznők a tisztelőik és imádók részéről

tapasztalnak, elsősorban a hangjuk erotizáló erejéből magyarázható, de még inkább a férfiak ama titkos vágyából, hogy egy ilyen „istenáldotta“ nőt nevezhessenek a magukénak. Ha már az egyszerű női dalolás hatását sem lehet alábecsülni, mennyivel kevésbé lehet a színpadról való éneklést, ahol mint támogató tényezők még a cselekmény és az egész dramatika is szerepelnek.

Nagyon érdekes azt tanulmányozni, hogy a [nők különféle hangnemeinek milyen hatásuk van a férfire. Nyilván az első helyen áll e tekintetben a szoprán a maga diadalmas magasságával, mely a legszebb szerelmi himnuszokban olyan nagyszerűen érvényesülhet. Bizonyára közvetlen utána következik a bársonyos alt-hang a benne rejlő melankóliával. Egészen ellentétes hatású a koloratur díszéneklés, mely a nagyszerű művészetével képes ugyan lenyűgözni, de a hallgatóság szívét csaknem mindig hidegen hagyja.

Itt

Mindaz, amit eddig röviden az énekről mondtunk, természetesen még sokkal nagyobb mértékben érvényes a zenére. A zene hatalmát a költők kevésbé méltatták, mint az ének hatalmát, pedig az előbbi jelentékenyen felülmúlja az utóbbit. Az egyes hangszerek hatása az emberi fülre nagyon különböző, aszerint, hogy a hanghatása mennyire hasonlít az ember énekéhez. Ki tagadná, hogy egy csellónak vagy egy hegedűnek a hangja egészen más hatással van az emberi kedélyre, mint például a zongora hangja? Viszont ki várna a brácsa hangjától valami szívmegeindító hatást?

A szimfónia, vagyis többféle hangszernek össze- és egymásba csendülése, a legfejlettebb foka a zenének; ennek közvetítésével tudja a zeneszerző a szívünkbe ültetni mindazt, amit a saját bensejében érez. És itt is megint nagy különbségeket találunk a hang hatásában, ha az ember kultur állapot át is figyelembe vesszük. Hol találunk mi a természeti népek muzsikájában valami olyan szép momentumot, mely hatással lenne a kedélyünkre? Viszont hol találunk olyan természeti népet, melyre

a mi muzsikánk éppen olyan hatással lenne, mint miránk? Az ember hallása, vagyis a hanghatások iránti érzékenysége már a gyermekkortól kezdve mindenkinél egyénileg különféleképpen fejlődik. De térjünk vissza a mi muzsikánkhoz. Ha Wagner Richárdnak oly sok ellenfele akadt és ha a legmodernebb zenei irányzatoknak is oly sok az ellenfele, nem abban van-e ennek az oka, hogy nincs bennünk megértés az iránt, amit a zeneszerző érez és amit a mi érzéseinkben is ki akar váltani, hogy a mi fülünk még éppen úgy nincs iskolázva az ilyen benyomásokra, mint ahogyan nem voltak még iskolázva a Wagner Richárd kortársainak fülei sem?

A zene mint ilyen is, ének nélkül, tehát beszédbeli kifejezések támogatása nélkül is erotizáló hatással lehet az emberre és sokkal nagyobb mértékben van is, mint azt gondolnánk. Ha az ének fejtegetésénél különbséget tehettünk a férfi és a női nem között, úgy a zenénél ez a különbség teljesen elesik. A hatásnak csak a foka különböző, maga a hatás ugyanaz, már amennyiben egyáltalán zene iránt fogékony emberekről van szó. Hogy énekkel kapcsolva mennyire fokozódik ez a hatás, arra legjobb bizonyítékokkal szolgálnak az operák. Gondoljunk csak arra, hogy minden valamicsodás operának megvan a maga „nagy jelenete“, melyben a közönségre igen erősen akar hatni. Bár ez a hatás kifelé látszólag valamely emberi sors megrázó, kegyetlen, félelmetes voltához van kötve, mégis a hangok hatalma az, ami olyan mélyen belemarkol az emberi szívekbe, annyira felkorbácsol minden érzéket, legelsősorban a szexualitást. Az operák legmodernebb fajtája a maguk naturalisztikusan aláfestő zenéjével nem buja és a legnagyobb mértékben erotizáló-e? Ilyennek kell lennie, mert hiszen a komponista a cselekvő személyei érzését evvel akarja kifejezésre juttatni, már pedig az ilyenféle operáknál ezek az érzések többnyire érzékiségre és erotikára vannak beállítva. Bár ténynek mondottuk azt a fentebb tett nyilatkozatunkat, hogy a zene hatalma mindkét nemet lenyűgözi, figyelmes szemlélet mellett mégis meg kell állapítani, hogy a női nem itt is sokkal gyorsabban és intenzívebben fog ez az erotizáló hatás, mint a férfinenem. De nemcsak ennyi az eredmény, hanem az utóhatás is sokkal tovább tart a nőnél

s a Tristan és Isolde harmadik és utolsó felvonásának utolsó jelenete nem egyszer vált már két emberfia szerelmi első felvonásának első jelenetévé.

*

Az erotika szolgálatában álló eddig ismertetett érzékek a hatásukban és az alkalmazott eszközökben elenyészőeknek látszanak a legfejlettebb, leghatalmasabb és legtevékenyebb szervhez, az emberi szemhez képest, mely majdnem kizárólag az erotika szolgálatába van állítva. Nagyon jól tudom, hogy ez az állításom kétségekkel fog találkozni, pedig mégis igaz, ha meggondoljuk, hogy az emberi szem a legfölkületesebb és legsemmitmondóbb munkája közben is mindig egyet keres, azt, amit szépségnek és szépségideálnak nevezünk. Az pedig nem is kétséges, hogy ez a szépségideál a foglalatja mindannak, amit a szerelemben, az erotikában keresünk.

Szépség, . . . mit jelent ez a rövid szó? Számtalan apró ingernek az összességét, melyek a kellemesnek, a kielégítőnek, a bámulatosnak és a kívánatosnak a látóérzék által közvetített érzéseit váltják ki. Szépnek akkor mondunk egy tárgyat, ha nagyon kellemes érzéseket vált ki belőlünk; ahol pedig a szem által közvetített érzések kellemetlenek, ott csúnyaságról beszélünk. A szépséget azért keressük, mert kellemes érzéseket keresünk. A szépséget azért keressük a szeretett személyben, mert a szerelem és a kéj kellemes érzését a szépség a végtelenig fokozhatja. A szem, ez a nagyon bonyolult érzékszerv, mely a látóközpontban levő finom idegvégződésekkkel, mint fényérzeteket közvetíti az éter rezgéseit, az az érzékszerv, mely valamennyi közül a legnagyobb mértékben van az erotika szolgálatába állítva. Annál is inkább, mert — mint azt már eleve is hangsúlyozni akarom — az előbbi fejtegetésekben leírt érzéki ingereknek többé-kevésbé mindig szükségük van a szem segítségére. Hiszen — ha az előbbi példák közül csak egyet ragadok is ki — mennyivel hatásosabb egy ember hangja beszédben és énekben, ha azt a személy szépsége is támogatja, vagyis a szem által közvetített kellemes érzés. Ez egy-

szersmind példa azokra az érzéki ingerjelenségekre is, melyekkel mint kombinált erotikus ingerekkel későbbben fogunk foglalkozni.

*

Mint eddig is tettük, vessünk most is egy pillantást az állatvilágra,

A mindennapi ember látja maga körül az állatvilág változatos fajait, de talán nem tudja, miért tette a természet különbözővé a hímeket és nőstényeket. Nem tudja és bizonyára nem is gondolkodik rajta. Megelégszik annyi ismerettel, hogy a hím oroszlánnak sörénye, a kakasnak szép tollazata, a hím szarvasnak pompás agancsa van és talán még azt is tudja, hogy ilyenféle díszekkel csak a hímeket látta el a természet. De azt talán nem tudja, hogy kivétel nélkül minden állatfajnál különböznek a hímek a nőstényektől. Ezt a jelenséget a természettudós dimorfizmusnak, kétalakúságnak nevezi. Ez a kétalakúság azonban sokkal mélyebbre ható dolog, mint gondolnánk. Első pillantásra csak az állatok külsején mutatkozik ugyan, de eredete a nemi különbségben van, tehát már a petesejtben megvolt. Alsórendű állatoknál ez az eltérés olyan csekély lehet, hogy a megfigyelő alig vagy egyáltalán nem veszi észre, de a magasabbrendű állatoknál már félreismerhetetlen külsőségekben nyilvánul. A természet inkább a hímeket látta el ilyen külső megkülönböztető jegyekkel s az eltérés már az alakban és nagyságban kifejezésre jut külső pompa nélkül is. Még szembetűnőbb az eltérés, ha a hím állatnak színeiben pompázó bőre, tollazata vagy díszes agancsa van. De azért itt is van kivétel, van olyan madár, ahol a nősténynek van szép tollazata s a hím foglalkozik a „női” szokásokkal, mert ő költi ki a tojásokat.

De nem a kivételekről akarunk beszélni, hanem a szabályról, mert az állatvilágtól az emberhez csak ez vezethet át a helyes úton. Mennyire imponálnak nekünk pompás tollazatúkkal a páva, a fajdkakas, a házikakas. És még jobban imponálnak a saját nőstényeiknek, miután ezeket a természet ilyen ingerekre állította be. Ezek a példák nem a legbeszédesebb bizonyítékok-e az állatország kétalakúsága mellett, mikor a

jelentéktelen nőtényt ilyen színpompa mellett látjuk szaladgálni a baromfiudvarban? És ha a természettudósok által összehordott sok ezer bizonyíték közül, hogy a dimorfizmusnak szexuális okai vannak, csak egyet akarok felhozni, akkor meg kell emlékezniem a hím paradicsommadár fenséges színeiben csillogó tollazatáról, a szemei és fülei között kinyúló vékony, kékes tollakról, melyek kétszer olyan hosszúak, mint az egész teste s járás közben mint zászlócskák lobognak a levegőben: ezek a szerelemről turbékoló hím ingerlő eszközei, melyeket a megtörtént pázás után elveszít.

Hogy az állatvilágban a két alakúságnak szexuális okai vannak, ennek még világosabb és minden más magyarázatot kizáró bizonyítéka ez: Ha egy akármilyen fajtájú hím állatot nagyon fiatal korában megfosztunk a nemi mirigyeitől, akkor az ilyen állatnál felnőtt korában a hímnek minden külső attribútuma, dísz hiányzik és egészen a nőtényhez hasonlít, összefoglalva azt látjuk tehát, hogy a hím állatok külső szépsége kizárólag a szexszualitást szolgálja, hogy a hímeknél arra való ez a dísz, hogy vele a nőtényt erotizálják, már pedig nyilvánvaló, hogy ezt a hatást csakis a szem közvetítheti.

*

Már most hogyan áll a dolog az embernél? Van itt is valami kétalakúság az említett értelemben? Hogyne! Hiszen mikor a női testet leírtuk, gyakran rámutattunk ennek eltéréseire a férfitesttől. Ez a kétalakúság azonban úgy látszik inkább szolgálja a testnek és működésének célszerűségét s nem pusztán külsőségekkel áll a szexuális célok szolgálatában, mint az állatvilágban. Pedig hát szexszualitásában az ember is mindig első-sorban a test szépségét keresi. A férfi keresi a női test szépségét, mert ez erotizálja őt. A nő igyekszik fokozni teste szépségét, mert tudja, hogy evvel erotizálhatja a férfit és ezt akarja.

Ám a szépség fogalma nagyon változó. Változó a korszak szerint, melyben az ember él, változó a világrészek szerint, ahol él és változó a fajta szerint is. A föld minden népének, a világtörténet minden korszakában megvolt a maga szépségideálja. Ha itt röviden csupán arra utalnék, amit könyvem első szaka-

szában a női emlőről elmondottam, máris eléggé bebizonyítottam volna ezt a tételt. Azonban egy pillantás a néprajz idevágó műveibe még többet mutat. „Az ember származása“ című művében Darwin is, bár kevés, de sokatmondó példával szolgál. „Hallottam azt az állítást, hogy a vademberek közömbösek a nők szépsége iránt és ezeket csak rabszolgáknak tartják; megérdemli tehát a fáradságot megjegyezni, hogy ez a következtetés éppen nem egyezik avval a gondossággal, melyet a nők a maguk ékesítésére fordítanak és nem egyezik a hiúságukkal sem“. Burchell mulatságosan írja le egy bushmannő esetét, aki annyi zsírt, vörös okkert és fényes port használt el, hogy „nagyon gazdagnak kellett lenni a férjnek ahhoz, hogy tönkre ne tegye... Hearn, aki éveken át élt az amerikai indiánok között s kitűnő megfigyelő volt, mondja egy helyen, mikor a nőkről beszél: „Tessék megkérdezni egy északi indiánt, hogy mi a szépség és ezt fogja válaszolni: széles, lapos arc, apró szemek, kiálló pofacsontok, három-négy fekete harántvonal minden arcon, alacsony homlok, nagy széles áll, görbe orr, sárgásbarna bőr és övig lecsüngő emlő“.

Ismeretes, hogy sok hottentotta nőnél a test hátulsó része különös módon kiáll; e nőknél ugyanis erős a zsírfarúság (steatopygia); és sir Andrew Smith határozottan állítja, hogy ezt a sajátságot a férfiak nagyon bámulják. Látott egyszer egy nőt, aki szépségszámba ment. Ennek a hátulsó része annyira ki volt fejlődve, hogy ha leült a sima földre, nem tudott másként felkelni, mintha addig vonszolta magát, míg valami lejtőhöz nem ért. Különféle néger törzsek nőinél ugyanezt találjuk. Burton egyik adata szerint „a szomáli férfiak úgy választják meg az asszonyaikat, hogy valamennyit sorbaállítják és azokat választják ki, akiknek a fara hátul legjobban kiáll. Mi sem lehet gyűlölesebb a néger számára, mint az ellenkező alak“.

Sokkal alaposabb és a modern kutatásoknak inkább megfelelő ilyen adatokat közöl Ploss a munkájában. De mikor ő az éghajlatra és az életmódra, valamint a nő állására és „az egész szervezet teljes kifejlődésének ettől függő lehetőségére vagy akadályoztatására“ akarja hárítani a női szépségideált, úgy vélem, hogy ebben ellent kell neki mondanom. A szépségideál nem

függ az éghajlattól és a külső életföltételektől, hanem ez nemzedékről nemzedékre öröklődő, a fajtára jellemző érzés, mely magában az emberben van és csakis itt keresendő. Ha egye&törzseknél a lánygyermeket már kora ifjúságukban tetoválják s a bőrbe mélyen bemetszett, az arcon hosszában és haránt álló barázdákkal látják el, ezt azért teszik, mert már gyermekkoruktól kezdve ezekben a dolgokban látják a szépség legmagasabb ideálját, melyeket mi egyszerűen torzításoknak tartunk. Hogy a nők az előbb említett okokból a lehetőség szerint igyekeznek eleget tenni a férfiak — esetleg a mi fogalmaink szerint igen nehezen teljesíthető — kívánságainak, arra nemcsak egyes természeti népek szokásainak a durva kinövései szolgálnak elegendő bizonyítékkal, hanem a mi fehér kultui faj tanknak sokmindenféle szokása is.

*

És most lássunk még egynehány példát a női szépségideál eltéréseiről.

Kirchhoff nézete szerint az ájnók törzsénél (Japán őslakói) a férfiak a nőiknél rendkívül szépek tartanak egy kis bajuszkát, annyira, hogy a gondos anyák lánygyermeküknek már kicsi korukban egy kis kékesfekete bajuszt tetoválnak az ajak fölé. Mikor aztán a japán kormány kemény rendelettel tiltotta el az ilyen tetoválásokat, akkor az asszonyok arról panaszkodtak, hogy „a lányaik most már semmiképpen sem fognak férjeket kapni“.

A sötét világrésznek csaknem valamennyi kutatója arról ad hírt, hogy Afrikának a keleti, de különösen a déli részén azt a kövérséget, mely a mi fogalmaink szerinti túlságos elzsírosodást még messzi felülmúlja, mint női szépségideált nagyon megbecsülik a férfiak, tehát kívánják és esetleg mesterségesen is előidézik ezt. A tejjel és lisztpéppel végzett valóságos hizlalás termeli az ilyen szépségeket, akikről Emin pasa a következőket írja az alsó Kagera vidékéről:

„A közeli faluban van egy olyan kövér asszony, hogy csak támogatással tud járni. A kövér asszonyok a vahumáknál úgy látszik családi örökség, amire nagyon sokat tartanak. Runiani-

kának volt egynéhány és Kabrega 1877-ben négyet mutatott nekem, akik a szó szoros értelmében olyanok voltak, mint a söröshordók, közülök egynéhány még hizlalás alatt állott. A szegény lányok, akik közül egypár egészen csinos volt, nem kaptak egyebet, mint édes tejet s ebből minden nap el kell fogy ászít a niok bizonyos mennyiséget. Egyszer egy héten kaptak sós húslevest és ezen a napon még több tejet. Vízét soha. 1880-ban Chartum kormányzójától azt a megbízást kaptam, hogy egy chartumi embernek Ladótól nyugatra hat napi járásra Makrakában visszamaradt feleségét a legközelebbi gőzhajóval odaküldjem. Mivel azonban az asszony képtelen volt járni és négy ember se igen tudta hordani, le kellett mondanom a szállításáról és az asszony nemsokára meg is halt“.

Íme még egy példa: „A délnúbiai népek között az a barbár szokás uralkodott, hogy a fiatal lányokat a férjhezmenésük előtt mesterségesen hizlalják. Mert a kövérség és a test teltsége itt a legelső feltételei a szépségnek. Negyven nappal az esküvő előtt a következő életrendre kényszerítik a lányt: Kora reggel, napfölkeltkor, a lestét jó erősen bekenik zsírral, aztán el kell fogyasztania egy pépet, melyet körülbelül egy kilogramm durrahlisztből főznek vízzel, minden só és fűszer nélkül. Ezt el kell fogyasztania, mert mellette áll a könyörtelen anya vagy valamelyik rokon, akiknek szíven fekszik a házassági terv, még pedig bottal vagy víziló bőréből készült korbáccsal és jaj neki, ha tisztára nem nyalja a tányért. Az elfogyasztás kötelezettsége alól még akkor sem mentik fel, ha a fölösleget kihányja, akkor még hoznak az ételből és el kell fogyasztania.

Délután megint durrah-pépet kap egy kis főtt hússal, melynek a leve szolgáltatja a mártást. Este megint ugyanannyi pépet, mint reggel és éjszaka még egy nagy lopót ökre való kövér kecsketejet. Közben külsőleg is kenegetik zsírral. Ilyen kezelés mellett a lány teste majdnem láthatóan gömbölyödik és ha eltelt a negyven nap, akkor — hogy egy kedvelt szudáni hasonlat alkalmazzunk — majdnem a vízilóhoz hasonlít. De a jövődöbelije el van ragadtatva és sovány nőtársai ugyancsak irigylik.

A kövérség ugyanis divat és Éva lányai mit el nem szenvednek a divat kedvéért?“ (Berghoff.)

A szépségideálnak ez a fajtája a természetes testalakulás túlfejlődésén alapul. Azonban vannak példák arra is, hogy az emberek megakadályozzák erőszakkal a test normális fejlődését és más irányba terelik, amire a legegyszerűbb példa a kínai nők elnyomított lába. De a testnek ez a kegyetlen elnyomítása milyen elenyésző csekélységnek látszik ahhoz a félelmetes — a mi érzésünk számára félelmetes — elnyomításhoz képest, amit egyes indiántörzsek avval idéznek elő, hogy az újszülött kisgyermeknek a homlokára és a nyakszirtjére egy-egy kis deszkát illesztnek, ezeket hánccsal és kenderrel minél erősebben összehúzzák s csak a harmadik vagy negyedik életévben távolítják el ezt a fejprést, A koponyát ilyen módon laposra nyomják, mert ezek a törzsek csak az ilyen fejet tekintik szépnek és bámulatra méltónak. Stoll Ottó sok példát hoz fel erre, melyeknek a közlése nagyon kitágítaná e munka kereteit. Azonban aki érdeklődik e dolgok iránt, majdnem minden múzeumban talál képeket a különböző kultúrákról, melyeken ilyen torzítások láthatók.

A külső testtakaró olyan korrigálásainak, melyeket mi torzításoknak tekintünk, a legmagasabb fokát találjuk a különféle fajtájú tetoválások szokásaiban, melyek sokszor majdnem a művészet határán mozognak. Majdnem minden természeti nép a tetoválással teremtette meg a maga szépségi ideálját. Ezt a tetoválást a lányokon már nagyon korán, de legkésőbb az első menstruáció idején végrehajtják. Akár csupán az arcbőrrre terjed ki ez a tetoválás, akár az egész testre, akár egyszerű karcolásokból áll, akár mélyen beleárkol a húsba, minden esetben a szépséget, a szekszualitást szolgálja! A tetoválást támogatják egyéb szokások is, melyek majd bizonyos hajviseletekre szorítkoznak, majd pedig az orrgyűrűk és ajakpálcák alkalmazásánál sem állanak meg.

*

Hagyjuk el most a vad népeket és forduljunk a saját viszonyainkhoz.

Mi, akik oly toronymagasságban állóknak gondoljuk magunkat e vad népek fölött, nem járunk-e hasonló utakon a külső

megjelenés dolgaiban? Nem természetellenes-e a mi szépség-ideálunk? Nem igyekeznek-e a mi „kultúrnőink“ is megszépíteni vagy elnyomorítani a külsejüket aszerint, amint a szépség-ideálunk megkívánja? Amire valók a természeti népeknél a hízalálás, a koponyatorzítás, a hajviselet és egyéb mesterséges segéd-eszközök ... a mi életünkbe áttéve, nem ugyanarra valók-e a divat által diktált bolondságok és a külsőnek erőszakos megváltoztatásai?

Ezekkel a kérdésekkel kissé behatóbban akarunk foglalkozni, mert a mi nőink is nagyon jól tudják, hogy külsejükkel erotikusán hatnak a férfire, mert egész életük arra van beállítva, hogy ezt az erotikus hatást juttassák teljes kifejezésre. Hogyan is mondja Mantegazza „A szerelem élettana“ című művében?: „Egy férfinak a meghódításához elég egy kis közepes szépség vagy akár csak egy kis testi takarosság, sokszor elég pusztán a nő, mint ilyen“.

Nézzük most a nő által a férfire szándékosan gyakorolt erotizáló hatást az alkalmazott eszközökkel együtt. A nő — mint azt már előbb is mondtam — testével, testének a szépségével akar hatni a férfire és ezért akár előkelő, akár alacsonyrendű, akár művelt, akár műveletlen, akár öreg, akár fiatal, teljesen ennek a szándéknak, ennek a váagnak a szolgálatába állott. Ebben a törekvésében támogatja az a képtelenség, az a fantáziaszülemény, az a nő fölött uralkodó nagy hatalom . . . amit divatnak neveznek. A divat teszi a nőt majd karcsúvá^ majd teltebbé, szabályozza a hajviseletét. A divat kényszeríti a testet a legostobább formákba, melyeket a ruhafantázia alakít. Bár a hajviseletről és a haj színéről, akár természetes ez, akár mesterséges; bár a mesterségesen létrehozott testalokról, melyet majd a szorítófüző deformál, majd vattacsomók korrigálnak, elégnek véljük ezt a pár szót is, mégis hosszabban kell időznünk az arc szándékos elváltoztatásánál, valamint a teljesen ruhába burkolt test elváltoztatásainál.

A mai nőnemzedék igen nagy részénél erősen elterjedt szokás a kendőzés a maga elfajulásaival, mely majd fakó halotti sápadtságot, majd kiabáló vörösséget varázsol az arcra, mely mélysötét barlangokba varázsolja el a szemeket, megfesti a szem-

pillákat és a szemöldököt, majd az ajaknak oly szép természetes pirosságát rikító téglavagy kárminvörössé alakítja át . . . vajjon ez a szokás nem éppen olyan természetellenes és gyermekes, mint a természeti népek tetoválása, melyen mi nevetünk? Nem akkor legszebb-e a női arc, ha abszolút természetes? Nem azért beszélünk-e a fiatal lány viruló friss arcáról és nem azért hasonlítjuk-e ezt az arcot a nyíló almavirághoz, mert a természetes pompájával olyan csodálatos hatással van ránk? Oh nő — ilyen mesterkedésekkel akarod megcsalni a férfiszemet? Hiszen csak magadat csalogod meg! Korrigálni akarod a természetet és nem is sejtöd, hogy mennyire ellenszenves ez a férfinak. És mégis megteszed és mindig is meg fogod tenni, mert mindig akadnak férfiak, akiknek — legalább átmenetileg — í nemtermészetes bájjaid is tetszenek.

*

Majdnem úgy érzem magam, mintha egy labirintusnak a végtelenbe kanyargó ösvényére tévedtem volna, mikor most arra vállalkozom, hogy a divat mindenféle vadonjait és kinövéseit leírjam vagy egyenesen megoldjam.

Amíg nő lesz, addig lesz divat is és a nő mindig rabja lesz a divatnak. Vastag kötetek foglalkoznak evvel a divattal, az ember öltözködésével a legrégebb időktől napjainkig. Az elmúlt századok viselettana jól mutatja, hogy a divat mindig az emberiség életkívánságaihoz alkalmazkodott és ezeknek megfelelően változott. A szomáli néger nő legegyszerűbb övétől, mely mint egyetlen ruhadarab veszi körül a testet s elöl és hátul háncsrostok lógnak le róla . . . egészen a mi fajtánkig, a klasszikus ókorbéli nő egyszerű tunikájától a mai divathölgy selyemtől és bársonytól duzzadó toalettjéig . . . minden, amivel a nő a testét eltakarja, egy bizonyos szándékos és időben korlátolt törvényszerűségnek van alávetve. Akármilyen egyszerű lehetett is ez valamikor az eredeti formáiban, annyira másnak és bonyolultnak látszik már a középkor első századaiban, amikor a lovagnő a gálaruháját öltötte föl, bár történetileg be van bizonyítva, hogy abban az időben az ing használata még nem volt ismeretes. Mint ahogyan egykor a klasszikus írók följegyzései szerint

az öv megoldása volt annak a szimbóluma, hogy a nő átadja magát a férfinak, úgy később a ruha levetése, a test lemeztenítése volt a külső jele a nemi egyesülés akarásának. Könnyű megmondani, hogy mi ennek a magyarázata. A test leplezése fokozza az ellenkező nemnek a vágyát a test meztelensége után; ennek a vágnak a teljesülése sohasem történik meg a nemi érzés legmagasabbra emelkedése nélkül. A meztelenség annyira erotizáló hatású, mint semmi más elem, amit a szem az ember nemi érzékének közvetíthet.

Talán ez a megismerés volt az, ami a különböző korszakok divatjait úgy alakította, hogy az eltakarta vagy valamiképpen sejteni engedte a test formáit, vagy pedig egy jól átgondolt raffinériával még tovább ment s a test egyes helyeit egészen meztelenül hagyta. Hogyan volna máskülönben megmagyarázható a divat által meztelenül hagyott karok erotizáló hatása? Bár a középkor a maga — nekünk talán merevnek tetsző — formásaival lemondott a meztelen testrészek e momentumáról, sőt ezt tudatosan kárhóztatta, mégis nagyon téves következtetés volna, ha a középkornak e nagyon merev ruházódása mögött semmiféle erotizáló elemet nem keresnénk. Gondoljunk csak arra, hogy a felső testhez mereven odasimuló ruházat mennyire kiemelte a női emlőket, hogy a minden irányban erősen kiugró széles krinolinszoknyák a farnak milyen buja formáit engedték sejteni. Ebben a raffináltan szándékos elburkolásban, a test legkisebb meztelen helyének görcsös eltakarásában nincsen-e ott a nyilvánvaló szándék, hogy a lovagra gyakorolt ingerhatást evvel fokozzák, hogy a fantáziáját s evvel együtt a nem látott, de sejtett bájak leplezése utáni vágyát a mértéktelenségig emeljék?

Minél raffínáltabb lett a világ s vele együtt az emberiség is az életigényeiben, annál raffínáltabb lett a női divat is. A középkornak szűzi, helyesebben szüzességet színleltető ruházódása, mely nehéz bársonyból és a legnehezebb selyemből készült, csakhamar háttérbe szorult a dekadens Franciaország laza szöveteivel szemben, melyek a test formáit alig takarták el, sőt helyenkint egészen meztelenül hagyták. Itália és Franciaország voltak az első országok, ahol feltűnt a dekoltázs divatja, a kebelnek sza-

badon hagyása, aminek nem lehetett egyéb célja, mint a férfivilág buja tekintetét lenyűgözni. Ez volt az első kezdete az exhibíciónak, egyes meztelen testrészek szándékos kirakatbelyezésének, aminek csakis erotikus ingerhatás lehet a célja. A nők jól tudják, hogy főleg az emlők lehetnek nagyon erősen ingerlő hatással a férfire és talán legerősebb hatással akkor, ha csak félig meztelenek, mint a dekoltáznál, az egész meztelenséget csak sejteni engedik. Hogy korunk egyik példájánál maradjunk, a rövid szoknyának alig elmúlt divatja nem volt-e ilyen exhibíció, mellyel a nő csak térdig akarta mutatni a lábát a férfinak, hogy így erotikus hatással legyen rá? Nem exhibíció-e az is, mikor a divat olyan alkalmak esetén, melyek a nőt a mások szemei előtt hozzák közel a férfiakhoz, mint például a táncnál, meztelen karokat és mély dekoltázt kíván meg a nőtől?

Tehát a ruhának a divat által diktált alakja az, amit a nő rabszolga módon követ. A ruha hatását még egy második tényező is támogatja: a színek hatása. Minden nő tudja, hogy milyen szín „áll jól” neki, milyen szín mellett érvényesül legjobban teintjének a koloritje. Innen ered, hogy minden nőnek van egy kedvenc színe. Ez a szín nem azért kedvenc színe, mert kellemes színérzeteket kelt benne, hanem mert ennek van szerinte erotizáló hatása a férfire. A nő azonban nemcsak ezt az egy színt kedveli, hanem szereti a színeket a maguk összességében és nehezen tud emancipálódni a színektől. Mintha evvel a nő — mesterséges eszközök alkalmazásával — ugyanazon színpompa előnyeit akarná magának lefoglalni, mint ami az állatvilágban a hímek előjoga, mintha ugyanavval az eszközzel akarna erotizálóan hatni a férfire, mint a hím állatok a nőtényre. Nemcsak a kultúrnő, a városi nő, hanem a természeti népek nője és nálunk az alsóbb osztályú nő is hódol a színek e varázslatának. Hogyan tudnánk másképpen megmagyarázni, hogy különféle népek viseleteinél nemcsak a szabás, hanem ugyanazon rikító színek alkalmazása is évszázadokon át megmaradt? Hogyan tudnánk megmagyarázni máskülönben, hogy például a cseh parasztnők hiába veszik fel az ünneplő ruhájukat, ha nem rakják fel egyszersmind a legtarkább és legrikítóbb szalagokat? A színek hatalma éppen a parasztnépségnél olyan nagy, hogy a különben

száraz és csupa a a nehéz munkának élő férfiak is hódolnak neki és a saját nemzeti viseletükben is keresik a színhatásokat.

Egyik oldalon a kultúra, másik oldalon a kulturátlanság szabályozzák a színek ingere iránti érzékenységet. Így megfigyelhetjük, hogy a kultúra alacsonyabb fokán álló nő előszeretettel alkalmazza a rikítóbb színeket. Pl. azoknál a személyeknél, a prostituáltaknál, akiknek a testük a kereseti forrásuk, látjuk a beteges törekvést, hogy minél föltűnőbb és kiáltóbb színeket alkalmazzanak a ruháikon csak azért, hogy erotizálóan hassanak a férfiakra.

De a női ruházat és divat éppen említett részleteihez még valami járul, ami úgy a szemre, mint a tapintóérzékre ingerlő hatással van. Ez az anyagnak a fajtája, melyből a ruha készül. A különösen Krafft-Ebing által folytatott beható tanulmányok megállapították, hogy a sima, fényes, bolyhos anyagoknak erotizáló hatásuk van. E körülmény miatt szeretik a nők a selymet és bársonyt, meg a puha szőrméket. Nem nagyobb hatást tesz-e mindig a puha illatos selyembe burkolt nő — még ha a szépsége talán hagy is fent némi kívánnivalót — mint egy akármilyen szépség durva ruhákban? Természetesen egészen más eredménnyel járna ez a választás, ha a két nő meztelenül állana a férfi elé, ha az erotikának semmi más ingere nem évnyesülne, mint a meztelen test, a szépségideál ingere.

*

A nő által tudatosan alkalmazott erotizáló eszközöknek a leírása hiányos maradna, ha nem utalnék még egy momentumra, amelyik igazán specifikusan női. Ez pedig az arra való törekvés a nőnél, hogy a testét ne csupán szebbnek, hanem értékesebbnek is mutassa. A nőnek arra a szinte beteges vágyára gondolok itt, hogy mindenféle díszítő tárgyakat magára rakjon. Mint ahogy a kulturátlan néger nő üveggyöngyökből és kagylókból készült füzéretet aggat magára, az indián nő borostyánból készült nagy golyókkal díszíti magát, ugyanúgy ékesíti magát a kultúrnő is. Az ékesítés módja változott ugyan azi évek folyamán, de az ékesítés vágya ugyanaz maradt. A nő ékesíti magát, hogy még szebb legyen, hogy az ékességeivel

feltűnjék, hogy az ékességével még jobban emelje a maga természetes ingerlő hatását a férfire. Az ékességek utáni vágy olyan erős, hogy a nő semmi eszköztől nem riad vissza, hogy ezt a vágyát kielégítse. Ha bádogból van is az „arany“-gyűrű, ha festett üvegből van is a „drágakő“, a nő fölteszi és örül neki, mert általa feltűnik és hatást kelt. A nő önmagát csalja meg, mikor azt hiszi, hogy ilyen ékszerekkel félrevezeti a férfivilágot. Mennyire hiányzik itt minden meggondolás! Ha egy nő már annyira erotizált egy férfit, hogy utóbbit vad vágy fogta el iránta, akkor igazán nem gondol ékszerre, ruhára és egyéb ilyen külsőségekre: csak a test birtoklására törekszik, csak az a szépség vonzza, mely a női testben rejlik. Ez valódi, ez fölülmúlja mind az előbb felsorolt mesterséges eszközöket, melyeket a nő sokszor oly együgyűen alkalmaz.

Nem volna-e kívánatos és a hatásaiban is nagyon áldásos, ha ezt a tényt a nők végre nemcsak belátnák, hanem a gyakorlatban is alkalmaznák? Gondoljátok meg, ti nők, hogy a legszebb mégis csak a testetek a maga természetességében. Nincs szükségtök arra, hogy a testet minden lehető eszközzel szépíteni igyekezzetek, olyan eszközökkel is, melyek azt csak eltorzítják. Gondoljátok meg, ti nők, hogy a világ nagyon jól tudja, hogy csak akkor nyúltok ilyen eszközökhöz, ha a természet nem gondoskodott rólatok olyan pazarul, mint azt szerettedetek volna. A Hogyan és Miként megítélése azonban nem a ti dolgotok, mert nem a ti megítélésekről van szó, hanem a férfieről, akire hatással akartok lenni, akinek a kedvéért szépek akartok lenni . . .

*

Mint ahogyan ki tudtuk mutatni a nőnél azt a vágyat, hogy mindenáron szép akar lenni vagy legalább szépnek akar látszani, ugyanúgy be lehet bizonyítani, hogy a férfinem a külsejével akar a női nemre hatni, tehát a férfi is igyekszik ezt a hatást minden lehető módon emelni. Ami azonban a nőnél csupán külső szépség és fércmunka, az a férfinél egészen más tulajdonságokat jelent: nagyságot és testi erőt. Nem a ruha, nem az arc szépségével vagy legalább nem csupán ezekkel akar a férfi a nőre hatni, hanem a testi és lelki tulajdonságaival,

avval, ami őt férfivé teszi. Itt természetesen a normális férfiről beszélek és nem azokról az elpuhult nőies férfiakról, akik mint arszlánok és divatmajmok büszkélkednek és a külsejükkel vélnek imponálni. A mindennapi férfiről beszélek, akármilyen fajhoz, társadalmi osztályhoz vagy korhoz tartozik . . . , a férfiről, mint a munka emberéről, akinek nincs ideje a divat bolondságait figyelemmel kísérni, aki a hivatásának élve az, aminek lennie kell, az emberi nem fenntartója, a jólét, a kultúra, a rendezett viszonyok előmozdítója, melyek ugyancsak az emberiség fenntartásához elengedhetetlenül szükségesek. A szellemi munkásról beszélek, a kézművesről, a parasztról, de a vad négeréről is, aki vadászni megy, hogy vadat ejtsen el, mellyel magát és az övéit táplálja.

A nő a durva erőt becsüli meg a férfiben és mégis meghódol a külsőségek csábításainak. Mint ahogyan a középkorban a lovagi torna győztesének csókra nyújtotta kezét a nő, mintegy annak jeléül, hogy bámulja az erejét és bátorságát, de amellet gáláns és csillogó védelmet is várt tőle, úgy a mai nő is az erőn kívül még megkíván bizonyos külsőségeket, szépséget, benne akarja megtestesülve látni a maga szépségideálját. A nő szeme egy szép férfi látása révén akarja érezni az erotikus ingereket. Tehát itt is a ruházat és a színek hatása! Elég ha az uniformisnak közismert mindenhatóságára utalunk. Itt is a ruha és a színek hatása. Itt is megtaláljuk a divatot a ruházókodásban, a haj- és bajuszviseletben, bár ez itt nem mutat olyan kinövéseket, mint a női nemnél. A férfi, legalább is a városi férfi, nem kedveli a színompát; az a vágy se igen van meg benne, hogy a feltűnés kedvéért minél jobban ékesítse magát. A férfi ugyanis a hódító fél és nincs szüksége arra, hogy feltűnjék. Nem várja, mint a nő, hogy őt válassza valaki szerelme tárgyául, hiszen ő az, aki választ.

Hogy az önszépítés már ősidők óta a nő privilégiuma volt, arra jellemző, hogy egyetlen kultúrtörténeti művet sem lapozhatunk át anélkül, hogy adatokat ne találjunk benne a női test szépségéről. Mindenütt megtaláljuk az azon időkben niegkísérlett és alkalmazott eszközöket arra, hogy a szépséget lehetőleg fokozzák és minél tovább megtartsák.

Mint már annyiszor, itt megint csak a régi hinduk irodalmára akadok, mely a szerelmi étellel és az erotikával foglalkozik és ebből a bizonyára legrégebbi forrásból számtalan helyet idézhetnék, melyek kimerítően foglalkoznak a női test szépségével és pedig csakis a nő testével. Ha azokra a példákra emlékezünk, melyeket az indiai erotika szépségideáljaira és szépségfogalmaira nézve felhoztam a női test ismertetésénél, akkor valamennyi semmitmondónak és jelentéktelennek látszik azokhoz az előírásokhoz és a hindu titkos tanban felsorolt szerekhez képest, melyek a test szépítésére valók. Találunk itt szereket világos arcszín elérésére, a teint szépítésére, a nemszép bajszalak (lomasatana) eltávolítására, a hüvely és a has megszépítésére, de a rossz lehellet és a túlságosan erős izzadságszag megszüntetésére is. Milyen intenzíven foglalkozhatott a hindu nép a nők szépségével, ha vastag köteteket írtak csupán a szerelmi élet ilyen mesterfogásairól.

És mi van a férfivel ezekben a munkákban? Valóban olyan mostohán bánnak vele? Az ő külseje, az ő szépsége olyan kevés súllyal esik latba, mint ahogyan manapság se igen esik és ne is essék latba? De igen, ő róla is megemlékeznek ezek a munkák különféle tanácsokkal és titkos szerekkel, csak hogy ezek egészen más hatásokra akarnak kilyukadni, a potenciájának emelésére, nemi tevékenysége idejének a meghosszabbítására, nemi részeinek a megnagyobbítására, egyszóval csupa olyan dolgokra, melyek a párosodással állanak kapcsolatban.

Immár megemlékeztünk mindazokról a dolgokról, melyek a külső megjelenés, a test alakja, a természetadta női előnyök révén vannak az erotika szolgálatába állítva. Röviden beszélünk arról is, hogy a különféle népek és évszázadok erkölcsi és divatjai hogyan törekedtek arra, hogy e természetes előnyöket szépítsék és fokozzák.

Most aztán a kérdés további taglalásánál meg kell vallanunk, hogy a test hatását csak a benne lüktető élet juttatja igazán kifejezésre, az élet pedig mozgásban nyilvánul. A mereven néző szem, ha még olyan szép is, az élettelenység benyomását

kelti. Akármilyen híres művész kezéből származik is egy viaszfigura, akármilyen híven igyekezzék ez utánózni az életet, mégis csak holt dolog és szépsége nem mérhető az élő test szépségéhez. A mozgás tehát a test élete és csak a mozgó testet lehet az erotikus ingerhatás legmagasabb fokára állítani.

Ha figyelmen kívül hagyom is az arcjátékot, a női arc finom izommozgásait, melyek itt-ott egy-egy gödröcskét hoznak létre, majd a gyöngyfehér fogakat engedik előcsillámlani a szelíd hajlású piros ajkak közül . . . , ha figyelmen kívül hagyom is az enyhe mosolyt, a szigorúan büntető pillantást, a szégyenlős szemlesütést, mégis csak pontosan le kell írnom a test többi részeinek mozgásait.

Figyelmes szemlélet mellett fáradtság nélkül meg lehet állapítani és analizálni egy éles különbséget a férfi és a nő testmozgásai között. Amit a nőnél kecsességnek, gráciának nevezünk, semmi egyéb, mint a női test által végzett mozdulatok szelíd harmóniája. Kecses járásról beszélünk, amiben benne van a csipők enyhe himbálódzása és a lábak gyengéd emelgetése. Kecsességet és harmóniát keresünk a nőnél, melyeket megvetendőnek találunk a férfinél, mert ennek a mozgásaitól erőt, szilaj hódító lényének a megnyilvánulását várjuk. A férfi és nő közötti ezen eltérésben adva van a test differenciáltsága is. A nő puha gömbölyűségei a kevésbé fejlett gyenge izomzatnak a kifejezése, míg a férfi izomereje és erőteljes teste a gyermekkor óta gyakorolt erősebb izommunka képét és hatását mutatják.

Ezt a különbséget az állatvilágban is megtaláljuk, ahol a hím a vadabb, a hódító, tehát az erősebb részt szemlélteti, a nőtény a gyengébbet és szelídebbet; igaz, hogy ez a szelídség a nőténynél is igen sokszor átcsap a vad erőbe, ha arról van szó, hogy a kölykeit védje meg valami fenyegető veszélytől.

*

A női testnek tehát nem csupán a mozgásai, hanem sokkal nagyobb mértékben a mozgásnak a nő akarata által kormányzott finom és tompított harmóniája az, ami a legnagyobb mértékben erotizáló hatású. Ez a mozgás, az egyes izomcsoportoknak ez a harmonikus egymásba kapcsolódása a

fej meghajtásánál éppúgy érvényesül, mint például akkor, ha a nő lassan felemeli a karját, hogy egy fáról gyümölcsöt szakítson le. A nő azonban a legnagyobb erotizáló hatást a férfire a testnek avval a harmonikus, ritmikus, önkényes mozgásával teszi, amit táncnak nevezünk.

Ennek a mozgásnak a harmóniája a nőnek részben veleszületett, részben belénevelt kecsességében rejlik. A nő előtt mindig tudatos és a férfivel szemben helyesen alkalmazott. Magától értődik, hogy úgy a harmónia, mint a ritmus egyénileg és etnológiailag nagyon eltérők, akárcsak a szépség-ideálok. Ha a harmónia magának a nőnek a lényében van adva, úgy a ritmust a nép fejlődési foka által adott sajátosság diktálja és pedig oly módon, hogy ezt más külső benyomások írják elő. Más szavakkal: a tánc ritmusa függ a zenétől, aminek azonban nem okvetlenül kell a szó fenséges értelmében vett zenét jelentenie, hanem esetleg csupán ritmikus tapsolást, lábdobogást vagy dob verést stb.

Egy pillantás minden idők és minden országok különféle népeinek erkölcsaire és szokásaira, azt bizonyítja, hogy a táncot már ősidők óta minden nép ismerte és gyakorolta. Nem feladata-e minden komoly kutatónak azon gondolkodni, hogy miért van meg minden népnek a maga külön tánca? Vájjon az egész világra elterjedt emberiség minden tagjánál nem ugyanaz a valami volt az oka a tánc keletkezésének? Ha figyelmen kívül hagyjuk azokat a népeket, melyek gyászuk jeléül halotti táncokat rendeznek, hogy komoly mozgásokkal adjanak kifejezést a fájdalomuknak és tekintetünket inkább a tánc vidám és felemelő oldalára irányítjuk, akkor ezt a valamennyi embernél közös kiváltó momentumot olyan ösztönben kell keresnünk, mely ugyancsak valamennyi embernél közös. És az éhségen és szomjúságon kívül melyik ösztön volna közösebb, mint a nemi ösztön, melyik ok volna megmagyarázhatóbb, mint az erotika?

E könyv keretében igazán nem adhatom a tánc fejlődésének történeti leírását, azonban a test ilyen mozgásának szinte mintaszerű fejtegetését találjuk Stollnak már oly sokszor idézett művében, aki szintén az erotikát tartja a tánc alapmomentumának. Ha hajlandók vagyunk egy kis gyerek majomszerű gyorsasággal

végzett topogó mozdulatait a tánc legkezdetlegesebb alapelemének elfogadni, akkor ezen analógia alapján könnyebben megértjük az egyéb életükben is észrevehetően naiv természeti népek kezdetleges táncaiban az öröm kifejezését. Az, amit mi a kultúrált népek táncaiban keresünk és találunk, a mozgó test ritmusát és gráciáját, majdnem teljesen hiányzik amazoknál és a táncolók arcjátéka mégis megmutatja, hogy mit vált ki a tánc a belsejünkben.

A vadak táncai rendszeren hajlanak a tánc ama fajtája felé, amit mi körtáncnak nevezünk, melyben több személy vesz részt mindkét nemből. Ugyanazon körtáncok ezek, melyeket a legtöbb helyen ma is megtalálunk a falusi népességnél, csakhogy kezdetleges és általunk meg nem érthető alakban. Minden örvendetes alkalmat felhasználnak valami ünnep rendezésére és minden ilyen ünnepet ilyen körtáncok kísérnek. Akár azokról az ünnepekről van szó, melyeket egy leány nemi megérésekor rendeznek, akár valamelyik szomszédon aratott győzelem, gyermek születése, lakodalom vagy más alkalommal kapcsolatosan rendezett ünnepekről, ez mindig összefüggésben van egy magasabb kultusszal és így az a tánc, melyet eredetileg az erotika váltott ki, ma az istenség tiszteletének szentelt tánc. E felfogásnak megfelelően a tánc által kiváltott erotika kielégítését is vallásosnak tekintik.

De a mi kultúránk táncainál, a falusi népesség táncainál is le nem tagadható szerepet játszik a vallásos momentum. Gondoljunk csak azokra az ünnepekre, melyeket a tavasz kezdetén, a napforduló idején rendeznek. Itt az évszakok, a Holddal összefüggő természeti jelenségek vették át az istenség szerepét. Mindezeknek az ünnepeknek megvan a maguk tánca és minden ilyen tánc szekszuális tevékenységben végződik. Mi több! Feljegyzéseket találunk a körtáncnak olyan fajtáiról, melynél a mozgások a nemi aktus utánzásai. Olyan táncok vagy körjátékok ezek, melyeknél a legények szétterpesztett lábakkal a földre ülnek és a kiválasztott leányt a lábaik közé veszik, hogy aztán a játék után ugyanavval a lánnyal eltűnjenek az éj sötétjébe. Ilyen példa igen sok akad. Ami a körtáncok éppen leírt fajtájánál még aránylag elég illedelmesen folyik le, az a

természeti népeknél sokszor a legvadabb erotikus és erotizáló mozgásokká fajul el. Egy pillantás az ilyen népeknél igen gyakran bemutatott hastáncokra elegendő, hogy belássuk ezen állítás igazságát.

Az erotikus elem kétféleképpen tükröződik vissza a táncban, aktív és passzív, erotizáló és erotikus formában. Egy ritmikusan, harmonikusan mozgó test látása okvetlenül erotizálóan hat és pedig azért, mert a test alakját és alakváltozásait szándékosan domborítják ki jobban a néző szemei számára. Különösen áll ez akkor, ha magános táncokról van szó, melyeket nézők előtt és nézők számára végeznek. Gondoljunk csak a ballet céljára és hatására, győződjünk csak meg, milyen figyelemmel, az izgalomtól elvörösödött fejjel nézik idős urak a színházak első soraiban ülve és látcsóvel felfegyverezve, hogyan kísérik figyelemmel a táncosnők minden parányi mozdulatát; mennyire lesik, hogy e mozgásokban találjanak valamit, amit ők keresnek, az alkalmat arra, hogy akár csak egyetlen pillantással is elcsípjék a testnek valamely kívánatos helyét s ez a pillantás erotikus érzeteket keltsen bennük. Gondoljunk csak Salome történeti példájára, aki bizonyára több mint erotikus táncával egészen elvette a kéjvágó Heródes eszét s így kapta meg a maga kéj érzetének kielégítésére a János fejét. Am hiba volna azt hinni, hogy csak a táncoló nő tud hatással lenni a férfire; naponta be lehet bizonyítani az ellenkezőt is, a nőket is megkapják a ballettáncok, a táncoló szép férfitest látása rájuk is erotikusán hat.

Egészen más a táncnak erotikát kiváltó hatása ott, ahol mintegy a körtáncok töredékeként, csak egy emberpár járja a táncot. A két testnek az a benső érintkezése, mely az erkölcsről, szüzességről és szeméremről fennálló mai fogalmak mellett más körülmények között sohasem volna megengedhető, a tapintó érzék révén, sőt már pusztán a közelség érzetének révén erősen erotikus hatású. A szaporább lélegzés, a pulzus gyorsabb verése észrevétlenül átterjednek a partnerre is; a test fokozottabb párolgása, a hajillat csiklandós, erotikus hatásai..., mindezek a tényezők nagy hatalommá egyesülnek, melyet még erősít a szerelmes suttozás, egy a kézre vagy vállra nyomott csók és a legnagyobb

magasságig fokozhatja. A szem is megteszi a magáét, a férfi szeme nagyon szívesen nézi a táncosnője dekoltázsát, a nő szeme pedig igyekszik elfogni a férfi vágyódó tekintetét. Mindez magától értődik.

Most észrevétlenül és akaratlanul megint eljutottam egyik példájához azoknak az erotikus ingerhatásoknak az emberi életben, mely már a kombinált ingerek köréhez tartozik. Hagyjuk figyelmen kívül a tánc túlzásait erotikus szempontból és nem hozzuk itt fel a természeti népek példáját sem, melyek a táncokkal nem csupán az ellenkező nemre akarnak erotikusán hatni, hanem a táncsal a saját személyüket akarják a legnagyobb extázis állapotába hozni, amit csak a legmagasabbra fokozott erotikus állapotnak foghatunk fel. Vájjon az a szenvedély, mellyel a mi női fiatalságunk a táncnak hódol, nem ugyanilyen extázisszerű, vagy evvel legalább is kapcsolatba hozandó állapot, ami a lányoknak alkalmat ad arra, hogy végre érezhessék a szüzességük és szemérmességük által fáradtságosan elnyomott szexszualitásukat. A női nem makacsul ellentmond ennek a feltevésnek. Pedig hát a „szenvedélyesen táncoló” lány kipirult arca és buján fénylő szeme eleget mondanak. A nő erotikusán érez tánc közben és erotizálóan hat a tánc révén. Csakis ebben kereshető az oka annak, hogy ez a szokás, mely a helyesen ítélő ember szemében régen meghaladott dolog, miért maradt meg mind mostanig.

A tánc fejtegetése közben és a mostani kultúrvilágban elterjedt modern táncok szemlélete közben eszembe jut egy nagyanyónak a bámuló tekintete, aki tátott szájjal, szótlánul figyelte a mai ifjúságot tánc közben. Folyton a fejét rázta, mintha azon csodálkoznék, hogy olyan dolgokat, melyek az ő régi jó idejében a titok homályában történtek, itt mindenki szeme előtt, kivilágított teremben csinálnak.

*

Ezekben véltük a tánc erotikus tényezőit fejtegetni és azt hiszem, sikerült a nagyságukat is kimutatni. Természetesen meg kell említenünk, hogy a testnek még egyéb mozgásfajtái is

vannak, melyek erotikus hatásokat idézhetnek elő. Különösen azok a mozgásfajták, melyeket a sport különböző ágaiból ismerünk. Mint ahogyan a táncprodukciók minden alakjánál nagy szerepet játszik a külső megjelenés megváltozása — gondoljunk csak a ballerínák trikójára, a fiatal lány lenge báli ruhájára — úgy a sport különféle ágainál is nagy szerepet játszik a ruházkodás. A férfinyeregben lovagló vagy a buggyos nadrágban kerékpározó nő bizonyára már pusztán a nadrággal is erotizálóan hat a férfire. Hát még akkor, ha a mozgások a combok és far formáit is világosabban előtűntetik. Evvel ellentétben a boxoló, a birkózó vagy a trapézművész a szokásosnál nagyobb mértékben meztelenített testével hat erotizálóan a nőre, miközben testének a mozgásai, egyes izomsoportok kidudorodása csak fokozzák ezt az erotizáló hatást. Szándékos és keresett ingerei a női és a férfi testnek, szándékos és keresett fokozása a bensőkben szunnyadó erotikának.

Majdnem úgy tűnik fel, mintha ezek a fokozások a kultúr-emberről is éppúgy évszakokhoz lennének kötve, mint például a természeti népek ünnepei. A télnek megvan a maga tánca. De éghajlati sajátosságainál fogva mégis csak a nyár hozza meg az alkalmat egyrészt az ilyen ingerek legnagyobb fokú kibontakozására, másrészt ezeknek a lehető legnagyobb felvevési lehetőségére. A férfi és a nő a fürdőben! Van-e ennél jobb és szebb alkalom, hogy a mozgó és majdnem egészen meztelen testtel hatást gyakoroljunk és magunkra is hatni engedjük? Majdnem úgy látszik, mintha a nyári strandfürdőben a nő letenne minden szemérmét, mintha lihegne az után, hogy végre mindenki szeme láttára csillogtathassa a teste szépségét, ezt mintegy kirakatban mutogassa. Rejtély vagy, te nő és mégsem vagy az. Legalább is nem vagy rejtély akkor, mikor a mi voltodról van szó, mikor a fürdőbe készülsz. Mellékes számodra a fürdő célja, hogy a forró nyári napokon lehülést és felüdülést szerezzél. Sőt mintha teljesen megfeledeztél volna arról ama rengeteg gondjaid közepette, melyeket a fürdőkosztüm kiválasztása okoz. Hiszen ennek nagyon „fessnek“ kell lennie, olyannak, amelyik a formáidat minél jobban érvényre juttassa, a férfiakat „megbolondítsa“.

Valóban az erkölcsök dekadenciája az oka annak, hogy az utóbbi években olyan nagyon propagálják a közös fürdőt? A független gondolkodású ember örül neki, hogy az erkölcsi szabadság végre annyira jutott, hogy ez a nyári szórakozás divatba jött. A „szigorú erkölcsű“ ember elszörnyedve fordul el e „félelmetes látványtól“ . . . , ha azt hiszi, hogy őt figyelik. Nem, a közös fürdő, a „családi fürdő“ ellen nem lehet semmi kifogást emelni; de kifogásolható a női nemnek az a szinte beteges mániája, hogy minden báját, amit egész télen talán gondosan takargatott, most hirtelen minden tekintetnek szabad zsákmányává tegye, a saját testét, testének a szépségét minél rafináltabban az erotika szolgálatába állítsa. A szűken megfeszülő trikót, a dekoltáznak a határát felfelé és lefelé, a lábak burkolatát, a fürdőkosztüm színét, a fürdősapka divatját, mindmind gondos mérlegelés tárgyává teszi a nő és óvatosan ki is próbálja . . . , csupán azért a nem mindig tudatos, de soha be nem vallott célért, hogy a férfinemnek minél jobban tessenek, hogy ezt minél jobban ingerelje, erotizálja. A férfi ellenben a fürdőkosztümjében, mely évtizedek óta mit sem változott, a teste közelségével és meztelenségével hat nagy mértékben erotizálóan. Mind a két nem örül a vidám óráknak, melyek a legmagasabb erotikus izgalmakkal járnak — és pedig a világ szemei előtt — jobban örülnek ennek, mint a felüdülésnek és magának a fürdő jótékony hatásának.

*

Mindezek az utóbbi példák nemcsak a mozgó test erotikus hatását mutatták, hanem azt a befolyást is, melyet a meztelenség az ember érzéki életére gyakorolhat. Már a női szeméreméretet megbeszélésénél volt alkalmam arra utalni, hogy egy nép kultúrája vagy kultúrátlansága a nő szemérmességében tükröződik vissza, abban a szemérmességben, mely főleg a meztelen test aggodalmas eltakarásában nyilvánul meg. Minket már gyermekkorunkban szemérmességre és a meztelentől való iszonyodásra nevelnek; ez az oka annak, hogy életünk későbbi éveiben a meztelen test erotikusán hat ránk. A vad népek története itt megint arra tanít, hogy ezt a hatást csak a nagy szokatlanság

válthatja ki. Hát nem természetes-e, hogy a fiatal lány, akinél oly gondosan vigyáztak arra, hogy meztelen férfit sohase lásson s a kultúra és az erkölcs maguk is azt a nézetet oltották bele, hogy egy ilyen látványtól iszonyodjék, mértéken felül erotizálódik, ha egyszerre csak a meztelen férfitestnek csupán egy kis részét pillantja is meg, esetleg azt a részét, melyet a szobrászaink fügefalevéllal szoktak eltakarni.

A nőben az ébredező nemi ösztönnel együtt növekszik a kíváncsiság is és innen van, hogy a fiatal lányokat — főleg az internátusokban, iskolákban és hasonló gyülekezetekben — valóságos düh fogja el, hogy erotizálják önmagukat. Hogy erre a célra minden elképzelhető eszköz jó nekik, azt talán mondani sem kell. Itt elsősorban megint a szem kezd dolgozni, mely az első erotikus impulzusokat közvetíti a lánynak meztelen alakok megpillantásakor, még akkor is, ha ezek egyelőre csak festő vagy szobrász kezeitől származnak is. Fiatal bakfisok vihogását, titkos suttogását és egymás bökdösését a múzeumban ki tudná másra magyarázni, mint az először felkeltett erotikára? Pillantásuk mindig visszatér ezekre a képekre, többször is meg szemlélik a márványba vágott meztelen testet s piruló arccal és fénylő szemekkel próbálják a fügefalevél mögött megtalálni azt, aminek a látása meg van tiltva. A szüzesség és szemérmesség követelménye, a saját szekszualitásának evvel együttjáró elnyomása, végre alkalmat talál, hogy — ha csak pillanatokra is — levesse a bilincseit. Minél ritkábban és minél későbbben lát a nő férfitestet, annál nagyobb lesz a kíváncsisága és annál nagyobb lesz a szem által közvetített ilyen érzéki benyomásoknak az erotizáló hatása. Milyen más azoknak a lányoknak és asszonyoknak a gondolkodása, akiket a bilincsektől mentesen nevelnek, akiket hivatott emberek idején felvilágosítottak az emberi test mivoltáról. Végre is meg kellene már szünnie annak az állapotnak, hogy a meztelen emberi testben csak a meztelenséget lássák, vagyis hogy ez az ember kedélyére csakis erotizálóan hasson. Akkor a nő erotikája is csakhamar más pályákra terelődne, olyan pályákra, melyek megfelelnek a természetnek és a nemi élet jelentőségének. Akkor a szem, ez a legsodálatosabb érzékszerv, a meztelen test megpillantásakor csak a természet e

mesterművének szépségét és fenségét közvetítené az érzéki életnek s ilyen alkalmakkor nem csupán a legalsóbbrendű erotika szolgálatában állana.

*

Eddig azokról a szolgálatokról beszéltünk, melyeket a különféle érzékszervek többé vagy kevésbé öntudatlanul tesznek az emberi nem erotikájának.

Fordítsuk most a figyelmünket azokra az esetekre, amikor ezeket az érzékszerveket szándékosan és tudatosan dolgoztatjuk azon, hogy az erotika fokozását szolgálják. Így jutunk el a tudatos erotika fejezetéhez, az emberi életnek ahoz a nagyon elterjedt és minden ember által óhajtott, sőt keresett fejezetéhez, amit szívesen, de hamisan illetnek a disznókoldás gyűjtőnévvel. Disznóságok a szobrokban, az írásban, a beszédben és a szokásokban. Nem mind arra valók-e ezek, hogy mesterségesen fokozzák az erotikánkat, önmagukban is nem egy fokozott erotika kifejezései-e?

Azt mondtam, hogy minden ember kivétel nélkül ilyen fokozásra törekszik és így a női nem szempontjából sem ismerek el kivételeket. Jól tudom, hogy a női nem szörnyűködésének a viharát veszem magamra, mert olyan merész vagyok, hogy ebből a szempontból csakis az igazságot mondom ki. De hiszen az igazság e szemlélődéseim vezérfonala és így semmi körülmények között sem szabad rajta erőszakot tennem.

Mint ahogyan a fiatal lány a múzeumban azért keresi a meztelenséget, hogy az erotikáját fokozza, úgy az érett nő is ugyanezen célból keresi az élő test meztelenségét. A nemi élet magasabb fejlettsége, az ilyen erotizáló momentumok hatásának alaposabb ismerete, ami vele jár a nemi ösztön rendszeres kielégítésével, hozza magával, hogy a teljesen kifejlett nő gondolköre ebben az irányban egészen más, mint a tapasztalatlan szűz lányé. Az ilyen lányra már egy feszes tartásban festett test megpillantása is erotikusán hat. Az érett nőre ugyanez a test csak akkor kezd hatni, ha a tartásában van valami, ami közel áll a nemi élethez, a nemi ösztön kielégítéséhez. És mikor érvényesülhetne jobban ez a valami, mintha egy kép magát a

nemi aktust ábrázolja? Az illetlen képek nagy tömege sokkal jobban el van terjedve, mint azt hinnénk. A nő éppen olyan szívesen nézi az ilyen képeket, mint a férfi. Hogy jobban szereti az ilyen képeket egyedül vagy a legjobb esetben valami hasonló gondolkodású, barátnő társaságában látni, ennek az az oka, hogy a nő azt a belénevelt szeméremérzetet, mely az ilyen képek látásánál mégis csak felébred benne, még a férje előtt sem akarja levetni. Pedig a férfi nagyon szeretné megfigyelni az arcjátékot, a szemek felvillanását, a nő piruló arcát, mert az ilyen megfigyelés viszont őt magát erotizálja.

Az erotika szándékos fokozásának ezek a módjai már haladottabb formákat mutatnak. Ám női olvasóim kedélyének a megnyugtatóra egy valamivel ártatlanabbnak látszó fejezetről akarok itt beszélni: a saját erotikának a fokozásáról, az olvasott vagy írott szó révén. Hol akad a világon nő, aki ne tekintené nagy szerelméhez elengedhetetlenül szükséges segédeszköznek, elengedhetetlenül szükséges ráadásnak egy szerelmes levelet, egy szerelmes költeményt a kiválasztott kezeiből? Egy szerelmes levél — akármilyen ártatlanul van gondolva és fogalmazva — mindig fokozza a nő erotikáját; a nő maga pedig avval fokozza az erotikáját, hogy egy ilyen levelet mindig és mindig újból elolvas, hogy éber álmodozásaiban maga elé varázsolja azokat a helyzeteket, melyeket egy ölelés, egy csók, egy egyesülés a sorok írójával létrehozhatnának. És mennyivel inkább elő kell állania ennek a hatásnak, ha azt a szerelmes levelet vagy szerelmes költeményt a férfi úgy fogalmazta, hogy benne — esetleg a sorok között — erotikus célzások vannak? A férfi részéről tudatos erotizálás, melyet a nő maga is fokoz!

Ebből a kezdetleges példából kiindulva, eljutunk a bakfist igazi lelkesedésbe hozó regényhez, melyben mindig új akadályok tornyosulnak a szerelmes pár egyesülése elé, majd azokhoz az esetekhez, melyeknél a nyomtatott szó valóban azt leplezi le, amire valóban illik a disznóság kifejezés. Az erotikának egész nagy irodalma, kezdve a többé-kevésbé elterjedt népdalok kétértelműséget tartalmazó rímeitől, felfelé emelkedve az erotikus háttérű többé-kevésbé jó viccek nagy számán át azokig a könyvekig, melyek csak úgy duzzadnak a trágárságtól és az

utálatos aljasságtól. Akad-e bakfis, aki titokban el ne olvasta volna Zolának egyik vagy másik regényét? Akad-e nő, aki Boccaccio világhírű dekameronjának egyik vagy másik fejezetét ne tanulmányozta volna piruló arccal? Akad-e nő az alsóbb osztályokban, aki jó néhány szabad óráját ne a borzalmas szerelmi regények olvasásának szentelte volna? Miért olvassa a nő olyan csodálatos buzgalommal, sőt „lelkedéssel“ ezeket a szerelmi regényeket, míg a férfi az élet komolyabb fejezeteiből igyekszik az izgalmait meríteni?

Weininger „Nem és jellem“ című munkájában hangsúlyozza, hogy a minden nőben lappangó hajlam a kerítésre már abban is tetszésre és kielégülésre talál, ha a nő regényekben vagy színpadon kísérheti olyan feszült figyelemmel szerelmes párok egyesülését, hogy valami belső csiklandozást, benső örömet érez azon, hogy tanuja lehet egy ilyen egyesülésnek. A nő ama hajlamának, hogy az erotikát fokozza, nem látjuk-e a döntő bizonyítékát már abban, hogy — és ez konkrét példa — Schnitzler sokat vitatott „Reigen“-je éppen a női társadalomban talált olyan erős visszhangra? Az erotikának az írott vagy olvasott szó által való *ilyen* szándékos és tudatos fokozására a nő inkább hajlamos, mint a férfi. De hiba volna azt hinni, hogy ez a magasabb kultúrájú emberiség privilégiuma. Nincs a világon nép, melynek ne volnának ilyen irányú irodalmi dokumentumai. Különösen a régi görögök és rómaiak munkái között egész köteteket találunk, melyek kizárólag erotikus tartalmúak. Hiszen világhírűek a legrégebb századok hindu, kínai és japán irodalomból a mai napig átszármazott legvadabb erotikájú adomák és történetek, alávaló disznóságok gyűjteményei gazdag illusztrációkkal.

*

Az írás által fokozott erotikával összefüggésben áll az érzéki benyomásoknak az a csoportja, melyet a hallás érzéke közvetít. Az írott szó ugyanis annyiban van benső összefüggésben a hallott szóval, hogy a hangos olvasás megváltoztatja e két érzéki benyomás befogadási helyét. Itt a szem, amott a fül. A nő a hallási érzék által közvetített ilyen érzéki benyomások

íránt is sokkal fogékonyabb, mint a férfi. Bizonyítja ezt a szerelmi suttogásnak, az édes bűvös szavaknak a hatalma, melyek egy férfi szájából jövet, a szűz nőt könnyen átváltoztatják engedékeny nővé. A dolognak olyan a színezete, mintha a nő egészen tehetetlenül állana szemben az ilyen szerelmes szavak szuggesztív erejével.

De most az erotikának nem erről a fajtájáról akarunk beszélni, ámbár — mivel a nő ezt nagyon is óhajtja — ez is a „keresett“ erotika területére tartozik, hanem a durvább természetű fajairól, melyeket az úgynevezett „áldisznóságok“ váltanak ki. Minden népnél és minden nyelven van egy csomó talány vagy talányszerű kérdés, melyek a formájukkal azt hitetik el, hogy valami csúnya disznóságról van szó, de amelyeknek a megoldása egészen ártatlan. A talányoknak ez az alakja rendszeren dolgokat és cselekményeket nevez inég virágos nyelven, melyek a nemi részekkel és a nemi aktussal valamilyen kapcsolatban vannak vagy legalább kapcsolatba hozhatók. Ezekről az áldisznóságoktól már csak egy lépés azokig a férfivilágban nagyon kedvelt kétértelműségekig, ezektől pedig a határozottan egyértelmű viccekig, azokig a „jó“ viccekig, melyeket a nők — ügyesen lesütött szemekkel ugyan — de olyan nagyon szívesen hallgatnak. Mindig azt a látszatot akarják ugyan keltetni, mintha nem értenék meg a viccet vagy pedig hogy „igazán haragszanak“ az elmondóra . . . , de huncut szemeik mintha azt mondanák: „halljuk csak tovább!“

Szeretik a nőknek ezt a viselkedését bujálkodásnak nevezni, pedig hát semmi köze az igazi bujasághoz. Mert ha így volna a dolog, akkor bujaságnak kellene mondanunk a nő előszeretettét a mi drámaíróink szerelmi drámái iránt, melyek közül mind-egyiknek van valami erotikus aláfestése. Az igazi bujaság csak cselekvésekben nyilvánul meg, ezeket pedig mindig jól el tudja rejteni a nő. Am egy másik körülményről kell itt megemlékeznünk, arról a tényről, hogy a nők érdeklődése — szakítva a klasszikusok iránti régebbi előszeretettel — a költői alkotásoknak modern számba menő, új, egészen különleges fajtája felé fordult, aminek az volt a következménye, hogy az utóbbi évek írói — méltányolva ezt az érdeklődést — alkotóerejüket ebben

az irányban gyümölcsöztették. Nem csodálatos-e az utóbbi éveknek az a jelensége, hogy a serdülő női ifjúság éppen Ibsen, Maeterlinck és Strindberg művészetében több gyönyörűséget talál, mint klasszikusaink műveiben? Nem érdemes-e gondolkodni azon, honnan van ez az átalakulás? Valóban csak az írókon fordul-e meg és nem azon is, hogy a nevelési módszerek mégis csak értelmesebbek lettek, hogy a női ifjúságnak minél korábbi és minél egyszerűbb felvilágosítása oda vezetett, hogy felébresztették benne a megértést a nő iránt? Nem a nő ideális alakja iránt, amilyenek ezt a klasszikusaink drámáiból megismertük, hanem a nő iránt valamennyi hibájával és gyengéjével együtt. Mindezek a drámák pedig, melyek a nő gyengéivel foglalkoznak, mégsem nélkülözhetik a szekszuális háttérrel. Hogy aztán a gondolatom továbbvezetése mellett minden színpadra került szekszuális háttérű drámának a hallgató nőkre erotizálóan kell hatnia, ez a legtermészetesebb következmény. Ezt a témát nem tudom abbahagyni anélkül, hogy rövid pillantást ne vessek ennek az irányzatnak egyik teremtő szellemére, Strindbergre. A nőgyűlölete közismert, valamint az az átalakulás is, amit ő teremtett meg az irodalomban, aki az angyalhoz hasonló nőből hirtelen bestiát, minden gonoszságnak és züllöttségnek az őskéjét csinálta. Azonban egy pillantás ennek a szerencsétlen költőnek az életére megmondja, hogy ő, „a szolgáló fia” — ahogyan az önéletrajzában magát nevezi — nem is érezhetett másként. Hiszen mindazok a nők, akik az életében valamilyen szerepet játszottak, azon típushoz tartozó nők voltak, melyet „Egy bolond gyónása” című könyvében teljesen züllöttnak jellemez: „Nemi perverzítások, melyek a szobalányokkal szemben is megnyilvánultak, férfidüh, mely a legközelebbi akárki után is kapkod, mohóság, féltékenység, makacsság, lustaság, fenköltebb dolgokkal szemben való értelmetlenség, hazudozás, iszákosság, képtelenség az anyaság és háziaság föladataira, konok tolakodás és az érzéseket megbolondító képmutatás . . . mindez egyetlen női lényben, aki a férje tányérjáról ellopja a táplálékot, hogy azt a kedvenc kutyájának dobja oda”. Figyelmen kívül hagyva a részvét momentumát, mely valamennyi művében fölébred a hallgatónőiben a szegény meg-

kínzott hímnemű hősök iránt, bizonyára az általa színpadra vitt női személyek nemiségének a hangsúlyozása az, ami számára a női közönség ilyen nagy lelkesedését biztosította.

De az ő irányzatát még inkább megvalósítják, sőt félelmetessé fokozzák az epigonjai, akik drámáikban a nő határozott szajhaságát mintegy vallásos piedesztálra emelik és a legalávalóbb házasságtörések, a legutálatosabb vérfertőzések leírásától éppúgy nem ijednek meg, mint a gyermekgyilkosságtól vagy az emberi dekadencia hasonló szörnyűségeitől.

Figyeljük csak meg egyszer kritikus szemmel, amit a női közönség arcáról le lehet olvasni és gondoljuk el, mi játszódhatik le e női közönség bensejében, mikor visszafojtott lélegzettel figyelnek a színpadon lejátszódó dolgokra. Mindezen idegcsiklandozások mögött nincs egyéb, mint az erotikus érzés szándékos és keresett fölfokozása, mely a darab befejezése után hangosan kiált kielégítésért.

*

A színpadról elhangzott szónak itt leírt hatása erotikus ingereknek harmadik személyek közvetítésével való átvitelét jelenti. De a Havelock Ellis-féle autoerotizmus értelmében az eddig említett valamennyi érzéki benyomás magának az egyénnek a révén, külső befolyások nélkül, csupán emlékezeti képek alapján is működésbe jöhet. Ha a szemlélődésnek ebből a szempontjából a hallási és tapintási érzékek háttérbe szorulnak, úgy a szemnek és a szaglóérzéknek a hatása időtartam szempontjából majdnem határtalan. A minden szerelmes pár, férfi és nő által megkívánt és megőrzött hajfűrt, a főleg férfiak által vallásos relikviaként őrzött zsebkendő különösen a szaglóérzék által hatnak, kombinálva a szemmel. Nem ez a jelentéktelen dolog az, ami még évek múlva is az érzés erotikus fokozódását váltja ki, hanem az emlékezés azokra a helyzetekre, melyek egy ilyen tárgyhoz kapcsolódnak, működik ilyen csodálatos módon még utólag is az emberi agyvelőben, ezek azok, melyek fotografiai hűséggel újra megjelenítik az egyén számára e helyzetek szép oldalait s így érik el a kívánt hatást. Bár föltétlenül hajlandók vagyunk az ilyen dolgokat normálisaknak tekinteni, mégis észre-

vétlenül és mindenképpen a beteges dolgok területére vezetnek át, ha “az önmagában ártatlan dolog annyira elfajul, hogy nem csupán a szeretett személy tárgyait használja föl erre a célra, hanem akárkinek a tárgyait. Ezt a beteges tulajdonságot a szexuális patológia fétisizmus néven tárgyalja és sokszor nagyon szélsőséges esetei vannak, melyeknek a leírása nem az én feladatom. De ha a normális fétisizmus lehetőségét megengedjük, akkor igazán nincs ember, aki ne áldozna ennek a hajlamnak, mint ahogyan nincs egyetlen ember se, akiben ne volna hajlandóság az autoerotizmusra.

Azokat az embereket, akikben annyira erős a hajlam az erotikára, hogy ezt semmiféle gátlások nem fékezik náluk, helytelenül „erotikusoknak“ nevezik s a szónak többé-kevésbé elítélő jelentést adnak. Ha az „erotikus“ szót úgy értelmezzük, hogy valaki minden őt érő ingert az erotika fokozására használ fel, akkor minden ember erotikus. „Nagyon erotikusaknak“ azonban — csak ez a megjelölés helyes és fogadható el a tudomány szempontjából — csakis azok az emberek mondhatók, akiknek a gondolkodásuk olyan, hogy minden dolog, minden megnyilatkozás mögött valami erotizálót találnak, úgy hogy látszólag az egész életük az erotika szolgálatába van állítva. Teljesen jogosulatlan, hogy éppen ezeket a férfiakat illetik ilyen irányú szemrehányással. A tapasztalatok és a nő életszokásainak helyes megítélése arra tanítanak, hogy a soraikban igen sok ilyen nagyon erotikus hajlamú egyén található, de akik meszerien értenek ahhoz, hogy képmutatással, prüdériával és színlelt szeméremmel a naivság benyomását tegyék és azt a látszatot keltsék, hogy a nemi dolgok már csak azért sem érdeklik őket, mert majdnem a nemiségnélküliség határán vannak.

Egyik előbbi fejezetben azt mondtam: „a nő csupa szexualitás“. Most ezt a tételt így alakítom át: „A nő a maga szexszualitásában a leghűségesebb szolgája az erotikának“.

Egyetlen példa is elég ennek kifogástalan bizonyítására. Képzeljünk el egy nőt, aki bálba megy és gondoljunk mindazokra az előkészületekre, melyeket e néhány órai szórakozás

kedvéért tesz. A kellő kritikai szemlélet mellett — már pedipe mi csak ilyet alkalmazunk — ezek mind egyetlen célra szolgálnak, hogy e néhány órára erotizálóan hassanak és a nő maga is erotikusán érezzen. A külső megjelenés szépítése kezdődik a fejjel és végződik a lábakkal. Szokatlan frizura hozza a haját minél előnyösebb formába; a kozmetikának és arcápolásnak minden alkalmazásba vehető eszköze tüntesse el a teint legkisebb egyenetlenségét és tisztátalanságát is. A tekintet magát a divatnak megfelelően majd túlságos halványsággal, majd mesterségesen odalehelt pírral, majd egy kacéran fölragasztott szépségflastronnal szépítik meg. Az „uralkodó“ színeknek és divatnak megfelelően kritikusan kiválasztott báli toalett a minél mélyebb dekoltázsával részben vagy egészben szabadon hagyja a kebleket, a hátat, a karokat és a lábakat. Exhibíciók, amint ezt főntebb neveztük. A selyemharisnya és a finom apró — bár rendesen istentelenül szorító — báli cipő tegyék minél kecsesebbekké a tánc közben mozgó lábakat. Egyszóval a test egész külseje és megjelenése szebb legyen, mint a legfőbb szépségideál, imponáljon a férfiaknak, sugárzóbban hasson, mint a magától értődően felaggatott ékszerek ragyogása. Raffináltan megválasztott parfümök a testszaggal elvegyülve, „bolondítsák“ meg a hatásukkal a férfiak szaglószerveit. Ha a nő mindezekkel az előkészületekkel talán valóban fokozza a férfi erotikáját, úgy a tánc és a bál egész légköre nagyon könnyen erotizálja magát a nőt is.

A fülledt, különféle szagokkal terhes levegő a helyiségben, a lámpák sugárzó fénye, a zene harmonikus csengése, a táncosok szoros testi érintkezése, a szerelmi suttogás — egyszóval minden az erotika szolgálatában, csak az erotika céljaira kigondolva és mindezt bizonyára azért is szeretik ennyire.

E bizonyára senki által sem tagadott helyes megfigyeléshez hasonlóan pontosan ugyanezt találjuk más szokásoknál is. Különösen a sportnak majdnem minden ágában, amire röviden már előbb is utaltam. Az olvasóra bízom, hogy ama rövid közlések alapján, melyeket most adtam a tánc leírásával, régebben pedig az úszósporttal kapcsolatban, maga alkossa meg erre vonatkozó véleményét a sport legkedveltebb ágairól. Ha akármilyen

hitetlenül kísérte is figyelemmel eddigi fejtegetéseinket, ha talán kifelé tagadni próbálta is ezeknek helyességét, mélyen a ben-sejében maradék nélkül el kell azokat ismernie.

Eddigi szemlélődéseinknek a nők erotikájáról az volt a céljuk, hogy világos képet adjanak arról, hogyan és milyen ingerek által jön létre és fokozható az erotika. Ehez szándékosan vettük példának a normális nőt, a mindennapi élet nőjét, a „kult úrnőt“, aki velünk és körülöttünk él. A hanyagság és felületesség vétkét követném el, ha nem igyekeznék ugyanezen szempontból más nőtipusokat is leírni, melyek okvetlenül más képet adnak, bár a végeredmény mindig ugyanaz marad. Ha — mint már említettem — minden ember erotikus, úgy természetesen az általa választott erotikus segédeszközök közvetlen összefüggésben vannak az intelligencia-fokával egyrészt, a szokásaival és életkörülményeivel másrészt. Egyszóval a milió az, ami a szekszuális életét és az erotikáját irányítja és meghatározza éppúgy, mint az egész többi életét.

Az alsóbb osztálybeli nőnek fesztelen, majdnem minden gátlást nélkülöző élete hozza magával, hogy az erotika kifejezési formái durvák és a mi felfogásunk szerint, melyet tapasztalat és műveltség irányítanak, szükségképpen durva hatásúaknak látszanak. Az „alsóbbrendű nő“¹⁴ valamennyi, az erotika szolgálatában álló érzéki benyomás tekintetében a súlyosabb fonnák felé hajlik s mindezeknek az ingereknek bizonyos túlzottságára, rendkívül nagy intenzitására van szüksége, hogy eroti-zálódjék. Ez a jelenség különösen a halló- és tapintóérzések területén szembeszökő. A szándékosan nagyon gorombán megválasztott nyelvbeli kifejezések éppen csak arra elegendők, hogy hatással legyenek, mint ahogyan a tapintószerv érzetei sincsenek a legfinomabb ingerekre beállítva, hanem csak igen durva méretekre.

Mindennek az okát valóban abban kellene keresnünk, hogy a nők e kategóriájának az érzékenysége minden ingerrel szemben kisebbszokó? Nem inkább a milió az oka ennek vagy még nagyobb mértékben az ételszokások? Nem magától értődő-e, hogy a valóban dolgozó nő gondolköre egészen másra van beállítva, mint a jólét és fényűzés által körülvevett, csak a maga

kényelmének élő, előkelő nőé? A „kultúra“ kifejezésben nincsen-e benne máris valamennyi érzéknek a túlfinomultsága?

A munkásnőnek munkától kérges tenyere éppúgy elveszítette finom tapintóképességét, mint a férfimunkásé. A finoman ápoltság gyengéd simogatását nem kell itt okvetlenül egy durva kézmozdulatnak helyettesítenie? Az előkelő világ táncainál elegendő két testnek az egymáshoz simulása, hogy elérjék az erotizáló hatást, de a nép gyermekeinél ehhez bizonyára több kell, mint a gyengéd simulás. A beszélgetés mindennapi hangja, mely a jobb osztályokban gondosan kerül mindent, ami csak közel is jár a disznókodáshoz, az alsóbb osztályoknál több mint ocsmány kifejezések körül mozog, úgy hogy itt a kimondott szónak igazán vastag disznóságnak kell lennie, hogy erotizálóan hasson. Az esztétikai érzék hiánya, a valóban szépre be nem gyakorolt pillantás kormányozza a proletárnőben a szépérzékét és evvel együtt a szépségideált előttünk egészen érthetetlen pályákra. Nem harmónia, a színátmenetek finomsága jön itt figyelembe, hanem a ríktót, a kiabálót keresik és ezek irányítják a szépségideált sokszor nevetségesnek látszó formákba.

Ugyanígy a figyelembe jövő negyedik érzékszervet, a szaglászó érzékét, olyan mostohán látta el a természet, hogy az erotizáló képességet majdnem teljesen megtagadhatnánk tőle.

*

Ha a modern törekvések arra irányulnak, hogy a dolgozó osztályok életmódját minden lehetséges irányban megjavítsák, akkor arra is kell irányulniuk, hogy ezeknek az embereknek az érzéki életét olyan nivóra emeljék, mely minden igénynek meg tud felelni. A dolgozó nő is, mint minden más nő, tudjon arról, hogy milyen természetűek az érzékszervei, mi a célja és lényege annak a sok életberendezésnek, melyek mellett eddig figyelmen kívül ment el. A művelődés terjedésével szükségképpen együtt kell járnia a milió javulásának is és megfordítva. Természetesen eldöntetlen marad, hogy az életcélhoz, magához az élethez tartozik-e, valamennyi érzékszervet az erotika szolgálatába állítani.

Ha most egy lépéssel tovább megyünk és a parasztnőt vesszük vizsgálat alá, akkor itt az erkölcsöket és szokásokat s velük együtt a normális erotikát és ennek a fokozási lehetőségét még jóval mélyebb fokon állónak, de talán sokkal természetesebbnek találjuk. A falusi étellel vele jár, hogy a gyermek már korán olyan dolgokkal és érzéki benyomásokkal ismerkedik meg, melyek a városi ember számára a legnagyobb bámulat és kíváncsiság tárgyai. Különösen a nemzés aktusa az, mely majdnem minden nap lefolyik a gyermek szemei előtt és így nagyon hamar legyöngíti, majd egészen megszünteti azt az idegcsiklandozást, amit ez a városi gyermeknek jelent minden velejáró dologgal együtt. A fiatal parasztlány a baromfiudvarban látja a párosodási folyamatokat, a kakasnak gyakran ismétlődő ráugrását a tyúkokra és már gyermekkorában nagyon jól tudja, hogy mire való az állatoknak ez a „játéka“. Mi több! Kint a legelőn, hol az ivarzó teheneket kell őriznie, egészen elfogulatlanul és közömbösen nézi, mikor a községi bika meghágja ezeket a teheneket. És nem látja-e elég gyakran egy-egy sárló kancának a meghágtatását, mely műveletnél még az apja és a béres is segítségére vannak a tüzes csödörnek. Ezeket az állatvilágtól ellesett folyamatokat nemsokára aztán az embernél is látja, talán a saját szüleinél, akiknek a szobájában alszik, de még inkább az aratólányoknál és legényeknél kint a gabonaföldön vagy a szénapadláson.

A falusi élet fesztelenségével jár, hogy mindazok a dolgok, melyek a városi emberre a legnagyobb mértékben erotizáló hatásúak, a parasztnéesség számára egészen ártatlanok és erotizáló hatásukban nulla fokra süllyedtek le, ugyanúgy, mint a kint sokkal korábban ébredő szekszualitás és ennek korábban beálló tevékenysége. Innen van, hogy erotikus szempontból minden érzék durván van beállítva és az érzéki benyomásoknak csak a legmagasabb fokai alkalmasak az erotika szolgálatára. A parasztlánynak nem újság egy férfi meztelen teste, hiszen már gyermekkorában együtt fürdött a másik nemmel, mindennap látta a másik nem mindenféle testi funkcióit fesztellenül elvégezni, már gyermekora óta együtt alszik parasztfiúkkal s a szekszualitás első jelentkezéseinek egészen fesztellenül enged-

Mindaz, amit mi itt talán a kultúra hiányának, a gátlások hiányának, sőt erkölcstelenségnek mondtunk, még mindig toronymagasan állónak látszik az erotika azon igazi kinövéséhez képest, melyeket még ma is megtalálunk a természeti népeknél.

*

Ha elismerjük „egy erotikus feszültség“ létezését, amivel azt akarjuk kifejezni, hogy az erotika összefüggésben van a kényérzet szándékolt nagyságával, akkor ezeknél a népeknél az erotika „túlfeszültségéről“ beszélhetünk. Ugyanis valamennyi ránk maradt leírásban ennek a lényegét nem az egyes, általam leírt érzéki benyomások fokozásában találjuk, hanem kizárólag magában a nemi aktusban. Mindazok a segédcsapatok, érzékszervek, melyek a civilizált népeknél többé vagy kevésbé az egész környezetre, magára a testre irányulnak, itt majdnem teljesen ki vannak kapcsolva vagy legalább is annyira megcsökkentek, hogy csak a legdurvább eszközökkel ingerelhetők. Csak a tapintó-érzék lép előtérbe, de egyenesen a nemi szervekre lokalizálva. Egészen jogos föltevés, hogy már ez az egy tény is elegendő bizonyítéka annak, hogy ezeknél a természeti népeknél hiányzik az érzetek finomsága, hiányzik a túlfejlett érzékszervek finomsága, tehát nem is reagálhatnak másra, mint csakis nagyon durva ingerekre. Döntő bizonyítékokkal szolgálnak erre a hindu erotika példái, melyeket már oly sokszor idéztem. E munka első fejezetében közöltem egy táblázatot, mely szerint India nőit a testalkatuk alapján értékelik. De ugyanilyen táblázatot találunk a temperamentumra vonatkozólag is, ami főleg a szerelmi dolgokban nyilvánul meg. Megtaláljuk itt a flegmatikus nőt, ellentétben az „epéssel“: az egyik közömbös az erotikus ingerekkel szemben, a másik „nagyon is féktelen a szerelmi élvezet alatt“⁴.

Hogy különösen a szerelmi élvezetnek milyen nagy jelentőséget tulajdonítottak, azt legjobban abból lehet megítélni, hogy ugyanebben a hindu erotikában számtalan följegyzés van a „párosodás tanáról“, „az ölelések és csókok“ tanáról és végül különösen egy tanról, „a nő viselkedése a szerelmeskedés alatt“.

Itt találunk adatokat arra, hogyan lehet minél jobban fokozni a tumescencia stádiumát, hogyan viselkedjék a nő, hogy ezeket az érzéseit fokozza és teljesen kihasználja, de úgy, hogy ugyanakkor ez minél kellemesebb legyen a férfire is. Kalyanamallának anangarangája (a szerelem-isten színpada) azt mondja: „Amíg a nő a szerelmi élvezetnél nem jut előbb orgazmusba, mint a férfi, addig az élvezet nem ér semmit. Ezért a szerelem művészetében járatos bölcseknek arra kell igyekezniök, hogy a nő kerüljön előbb orgazmusba. Nehéz fölismerni az egyes fajtáknak a mivoltát, különösen a keverődés miatt; emiatt és mert ez a dolog nagyon finom, éppen olyan hozzáférhetetlen, mint a holdsarió. Ezért az emberiség javára és okulására és a férj Örömeinek a lehetővé tételére különféle gyógyfüvek felsorolása mellett megadjuk az orgazmus elérésének praxisát. A meghajlott testű nő, akinek a hüvelyébe mézzel kevert ghosa-port tettek, előbb jut orgazmusba, mint a férfi. A shamkara megtisztított magja a jiti nedvében szétdörzsölve és a hüvelybe téve, a nőt az érintkezés alatt orgazmusba hozza. Cinca-termés vörösporrall és méhike mézével, ha a nők szemérmébe teszik, ezeket előbb orgazmusba hozza. A férfi, ha a hímvesszőjét egyenlő részben összekevert kámforral, bóraksszal és samblu-maggal és mézzel keni be, a szeretett nőt orgazmusba hozza ... A férfi, ha mézzel összekevert marika, manaka, pippali és lodhra magjával keni be a hímvesszőjét, a nehezen megnyerhető nőt, akinek eltűnt a szerelmi szenvedélye, a szerelmi harcban biztosan a kellő hangulatba hozza.“ (Schmidt: Adatok a hindu erotikához.)

Azt hisszük, hogy ezen egyetlen próba után sem kell további példákat felhozni arra, hogy abban az időben minden elképzelhető ingerlőszert alkalmazásba vettek és ezek a legnagyobb tekintélynek örvendtek. Olyan ingerlőszerek is, melyek a hímvesszőt utánozták és pótolták.

Más helyen megemlékeztem már arról a tényről, hogy aE ilyen hímvesszőt utánozó szerszámok nagy kedveltségnek örvendtek az onánia szolgálatában nemcsak a természeti népeknél, hanem a középkorban Franciaországban, Olaszországban és Németországban is. Ugyanakkor megemlékeztem a természeti nőnek arról a számunkra hihetetlennek látszó és a mi érzéseink

számára megérthetetlen előszeretetről, hogy a férfi hímvesszőjének a méreteit mindenféle fogásokkal megnagyobbítsák, hogy evvel a párosodásnál érzett kéjt fokozzák. Mantegazza „Az ember nemi viszonyai“ című munkájának egyik fejezetét evvel a címmel látta el: „A koitus segédeszközei“ s ezt a fejezetet a következő szavakkal vezeti be: „Az ember, aki a koitus természetes kényeztetésével nem volt megelégedve, minden időben igyekezett ezt az élvezetet különféle segédeszközökkel fokozni!“ A különféle földrészek embereméi e célra alkalmazott sokféle módszernek e nagyon érdekes leírásában igen nagy szerepet játszik egyes természeti népeknél az úgynevezett *ampalang*.

Ez egy, a nő által óhajtott s a férfire rákényszerített szerelmi eszköz, melynek célja a férfi hímvesszőjének megváltoztatása, hogy az idegérzetek normális ingerhatását a női hüvelyben a végtelenségig fokozzák. Mielőtt a Mantegazza művéből vett néhány ilyen leírást itt közölnék, utalni akarok arra, hogy ez a „kultúrvívmány“ — mert ezek a népek annak tekintik — bizonyára legerősebb bizonyíték ama felfogásom mellett, hogy a kultúrátlan nő erotikája egészen más irányban mozog, mint a kultúrnoé és pedig magának a nemi aktusnak irányában.

És most íme néhány példa: „A batáviai van Gráfin, az első európai, aki nagyobb utazást tett Borneo belsejében, az orosz utazóknak igen sok részletet beszélt el a dayakok különös szokásairól. Az operációt csak felnőtteken hajtják végre. A fitymál visszahúzzák, a hímvesszőt két bambuszdeszkácska közé fogják és nyolc vagy tíz napig kendőkbe takargatják, melyeket hideg vízzel erősen megnedvesítenek. Erre aztán a makkot erős bambuszpálcikával átfúrják s a sebbe olajba mártott galambtollat dugnak, melyet mindennap megújítanak, míg csak a seb be nem heged. A hideg borogatást egész idő alatt szakadatlanul folytatják.

Miközben a dayakok utaznak és dolgoznak, az így kifűrt makkban folyton benne van egy toll. Amint a szerelemnek akarnak áldozni, kihúzzák a tollat és helyébe teszik az *ampalangot*.

Az *ampalang* rézből, ezüstből vagy aranyból készült pálcika, négy centiméter hosszú és két milliméter vastag. A pálcika

egyik végén golyócska vagy körtealakú kidomborodás van achátból vagy fémből és a másik végére egy másik golyócskát dugnak, amint az ampalangot jól beillesztették. Az egész készülék, ha teljesen föl van szerelve, öt centiméter hosszú és öt milliméter vastag.

A nőknek különböző, de igen illedelmes formuláik vannak arra, hogy az ampalang kívánt nagyságára vonatkozó óhajuknak kifejezést adjanak. A dayak nő vagy a férjének átnyújtott rízben rejt el egy összesodort bétel-levelet, melyen belül egy cigaretta van vagy pedig jobb kezének a fogai közé helyezett ujjaival ad kifejezést a mérethez vonatkozó kívánságának.

A dayak nőknek joguk van az ampalangot megkívánni, de ha a férj megtagadja a dolgot, elválhatnak tőle. Azt mondják, a koitus enélkül a dísz nélkül olyan, mint a rizs só nélkül, de vele olyan, mint a rizs sóval.

Nos, Van Grafín látott egy dayak férfit, aki két ampalangot is hordott, egyiket a másik mögött. Riedel biztosította Machlukot, hogy Celebes északi részén is használatos az ampalang, csak hogy ott „kamboing“-nak vagy „kambi“-nak nevezik s a két legkülső végén egy-egy kis zsinórocska van, valószínűleg azért, hogy az irányát megváltoztathassák. Azt mondja, hogy ott a kecske sörteszerű szempilláit is szokták a makk töve köré erősíteni.

Jáva szigetén is több centiméter széles kecskebőr-csíkokat csavarnak a makk köré. Olykor az egész hímvesztőt valami szőrös tokfélébe dugják be, melyből csak a makk áll ki. A továbbiak folyamán ugyanebben a fejezetben idéz Mantegazza egy helyet, melyet Nicolo di Conti utazásaiból vett át: „Ara folyójáról és városáról és egy kellemes szokásról, mely itt uralkodik“.

„Van ott egy nagyon vidám szokás, melyet elmondok most nektek, hogy megnevettessek benneteket és leírom nektek, amit ott láttam és hallottam. Találni ott néhány öreg asszonyt, akiknek nincs más keresetük, amivel a mindennapi kenyeret megszerezzék, mint hogy harangocskákat árulnak aranyból, ezüsből vagy rézből, melyek olyan kicsinyek, mint az apró dióhéjak és nagy művészettel vannak előállítva. Amint egy férfi elérte azt a kort, hogy egy nővel érintkezhetik vagy pedig

meg akar házasodni, a hímveszőjére erősítik a nevezett kis harangot, még pedig a bőr és a hús közé, mert enélkül egyszerűen visszautasítanak. Mindenki a társadalmi állása szerint vagy arany vagy ezüst harangocskát vesz és ugyanazok a nők, akik eladják, föl is erősítik, amennyiben különböző helyeken felvágják a bőrt, beleakasztják a harangocskát, majd újból bevarrják. A sebek már néhány nap múlva bezáródnak. Némelyek egy tucatot vagy még többet is magukra akasztanak, kiki annyit, amennyi tetszik, aztán ezt is bevarrják s a seb pár nap alatt beheged. Az így ékesített férfiak nagy kegyben állanak a nőknél és nagyon megbecsülik őket és ha az utcán mennek, nagyon megtisztelőnek tartják, ha valaki meghallja a rájuk akasztott harangocskák hangját“.

A milánói Ambroziani-féle könyvtárban pedig van Pigafettának egy kézirata, melyben a következő olvasható a 94. lapon: „Mindenkinek, nagynak és kicsinynek a hímveszője a makk közelében át van fúrva és ezen a lyukon át van dugva egy kis aranyból vagy ólomból való henger, lúdtoll vastagságú, melynek két feje van, vagy csillagféle sugarakkal vagy egy körömalakú korong. A kis henger azonban szabadon hagyja a vizelet eltávolozására szolgáló lyukat. Én olyan különösnek találtam a dolgot, hogy nem tudtam elhinni és személyesen meg akartam róla győződni. Sem az öregek, sem a fiatalok nem veszik ki sem a hengert, sem a csillagokat és azt mondják, hogy ezt a nők akarják így. E különös ékesség ellenére is minket jobban szeretnek a nők, mint a férjeiket“.

E sorok olvastán bizonyára sok olvasó hitetlenül csóválja a fejét. És sokan rosszabbnak fogják megítélni e természeti népek nyersségét, mint amilyen a valóságban. De úgy látszik, hogy Mantegazza nincs ezen a nézetén, mert szemlélődéseinek a végén azt mondja: „Tudom, hogy ma Európába is bevezették az ampalangot, amelyik kevésbé kegyetlen ugyan, de éppen olyan bűnös, mint a dayakoké és hogy Parisban pelyhes lúdtollcsíkokat kötnek a hímvesző köré, meg csillagokkal ellátott kaucsukgyűrűket árulnak.“

Hagyjuk most ezeket a bizonyára nem nagyon felderítő dolgokat és kérdezzük, hogy milyen módszereket talált még ki a természeti népek nője, hogy a saját erotikus érzéseit fokozza, így jutunk el a nő viselkedésének különböző módjaihoz a párosodás alatt. Ez nagyon is megérthető tény, ha figyelembe vesszük a nő helyzetét és ha arra gondolunk, hogy a civilizálatlan népeknél a nő semmi egyéb, mint az úr szolgája, akinek főleg a házimunkákat kell elvégeznie és akinél megtiszteltetés számba megy, ha a férje nemi célokra is felhasználja. A többnejséggel együtt jár, hogy egy ilyen női lénynek nagyon ritkán van része teljes nemi élvezetben, de vele jár az is, hogy az ilyen nők minden törekvése arra irányul, hogy egy ilyen ritka élvezetnek az intenzitását minél magasabbra fokozzák. Ez legjobban megfigyelhető a mohamedán népek erkölcstelen szokásai mellett, hiszen ezeknek a női a háremi fogság hosszú várakozásait, a semmittevés idejét nem tudják egyébbel fűszerezni, mint ezeryi buja gondolattal, melyek mind az erotika szolgálatában állanak. Csak így magyarázható, hogy különféle afrikautazók arról adnak hírt, hogy egyes törzseknél az öregasszonyok már a kislányokat kioktatják „a párosodás művészetében” és hogy egy ilyen „tanfolyamnál” néha harminc-negyven napra van szükség, míg a tanulékony növendékeket teljes értékűeknek találják. Ploss írja a műveiben, hogy Holland-Indiában is el vannak terjedve ilyen szokások és a nő itt nagyon súlyos sértésnek veszi, ha avval a szemrehányással illetik, hogy nem járatos ebben a művészetben.

Már most hogyan állott a női erotika dolga a szürke ókorban?

Ezen korszak népeinek az élete, mely még a természeti népek színvonalán mozgott, elsősorban különféle istenek kultuszának volt szentelve, melyeknek különböző rangjuk volt, aszerint, hogy milyen szimbólumnak voltak a megtestesítői. Csodálkozhatunk-e ezek után, hogy a termékenységek, akár a talaj, akár az ember termékenységének az istenei, igen nagy tiszteletben állottak?

A régi Görögországban, a régi Rómában és a legrégebbi Egyiptomban mindenütt ugyanazt a kultuszt találjuk, ugyanazon isteneknek a tiszteletét, akár Isisnek és Ozirisnek, akár

Demeternek vagy Dionysosnak hívják, míg végre aztán Priapus isten kerül a legmagasabb csúcsra, mint a termékenységnek legismertebb képviselője. Igen, a termékenység képviselőjét a legsajátosabb szimbólumával ruházták föl. Lehetett volna ezt a szimbólumot jobban megválasztani, mint az életet adó és az életet megtartó hímvesszőnek, a phallusnak az ábrázolásával? A phallus-kultuszt egyik nép átvette a másiktól; sőt még a kereszténység is csak átmenetileg tudta korlátozni ennek a kinövéseit, melyek hamarosan a legféltelenebb orgiák körében mozogtak.

A kultusz tárgya és az erotikus tevékenységnek a vallásos kötelezettségek mottója alatt nagyon is könnyen elérhető célja hozták magukkal, hogy a phallus az egész világon igen gyorsan elterjedt. A különböző korszakokból való phallusoknak még ma is sok ezer példánya van a múzeumainkban, ami ennek a kultusznak a hatalmát bizonyítja. Ez az eredetileg isteni szimbólum lassankint a legdurvább erotika segédeszközévé sülyedt le és csak ennek a körülménynek tulajdonítható, hogy a festészetben és a szobrászatban olyan szemérmetlen kapcsolatokban látjuk viszont.

Csodálkozhatunk-e ezek után, hogy ilyen vallásos szokások mellett a régi Görögországban és Rómában a nő morális értékelésének majdnem a minimumra kellett sülyednie és hogy éppen ezért a nő erkölcsi sülyedéséről beszélnek abban az időben? Az erotika eluralkodott az egész életen, a legprimitívebb erotika azokban a formákban, melyek a nemi kicsapongásoknak minden elképzelhető módjában tetszelegnek.

Miután ekként szemlét tartottunk a földkerekség női fölött, térjünk vissza újból magunkhoz, a mi korszakunkba és vessük föl a kérdést, hogy vájjon jogunk van-e szemére vetni a nőnek az erotikus érzéseit és vájjon módunkban van-e azt, amit ma oly szívesen mondanak modern erkölcsi sülyedésnek, tudományosan ilyenek magyarázni?

A nő abban a korszakban, melyben élünk, máris óriási módon megváltozott. Ma már nem uralkodnak egész élete és

gondolkodása fölött a tapasztalatlanság és tudatlanság, az a túlzott képmutatás, bujkálás, világcsalás, amit még alig száz év előtt is megtalálunk. A „régii jó idők“ magas, glória-övezte piederasztálra állította a nőt, áthatolhatatlan fátyollal vette körül a nő alakját, melyet senki sem mert lépni, mert senkiben sem volt annyi bátorság, hogy megmondta volna az igazságot, megmondta volna magának a női nemnek, a törvénynek, az egyháznak. Ha valaki abban az időben nyilvánosan mert volna beszélni vagy írni erről a kényes témáról, azt bizonyára kiátkozták volna.

A modern nő nem lett rosszabb, mint amilyen régebben volt, de valamivel értelmesebb lett. Annyival, hogy mára már legalább a prűderiáját és szemérmét levetette annyira, hogy komoly és tapasztalt férfiktól elfogadja a felvilágosításokat, hogy egyrészt előadások, másrészt alkalmas olvasmányok formájában hajlandó a róla szóló legfontosabb igazságokat meghallgatni és elolvasni.

Itt okvetlenül hangsúlyoznom kell, hogy ez az áramlat nagyban hozzájárult a nő felvilágosításához; hogy csakis e fölvilágosító kitanítások befolyásának és a saját életműködései iránt így felébresztett érdeklődésnek köszönhető, hogy a mai nő felfogása, erkölce és egész élete szabadabb és gátlásoktól mentesebb, mint azelőtt volt.

A nőemancipáció világmozgató áramlata, melyről más helyen már megemlékeztem, jogtalanul vindikálja magának azt az érdemet, hogy felvilágosította a világ nőit és megjavította s arra a helyre állította, amelyik megilleti.

Akárhogyan ítélje is meg valaki ezeket a törekvéseket, szkeptikus szemlélet mellett annál a kísérletnél, hogy az egész mozgalom indító okát kikutassuk, itt is mint irányadó tényezőt találjuk meg az erotikus momentumot.

Vájjon azok a törekvések, melyek a nőt egyenlősíteni akarják a férfivel, nem csupán tehetetlen felsiklatás-e azon alárendelt szerep ellen, melyet a nő főleg nemi tekintetben játszik? Nem halljuk-e folyton az emancipáció harcosainak szájából azt a követelést a férfikkal szemben, hogy a nőt ne csupán örömlánynak tekintsék és használják, hogy mégis csak

kell valaminek történnie, hogy a törvénytelen anya jogi helyzetét az államban rendezzék?!

Nincsen-e ebben a követelményben egyidejűleg elrejtve az a vágy is, hogy a nő éppoly gondtalanul engedhessen a nemi ösztönének és éljen az erotikának, mint a férfi? Nincsen-e erotikus momentum abban is, ha a két nemnek a polgári hivatásban való egyenjogúsítását nézzük, különösen ha e mozgalom kezdeti szakaszát kritikailag megvilágítjuk és csodálkozunk kell ama nők nagy számán, akik tolongtak azokra a hivatásokra, amelyek az ellenkező nemmel, valamilyen nemi szabadsággal összefüggésbe hozhatók? A nő erkölcsi szabadsága és életszabadsága egyet jelent a szerelem szabadságával és a szerelem élvezésének szabadságával. A természet azonban nem enged bilicseket rakni magára. A nő hivatása a szaporítás, arra van rendelve, hogy e szaporítást aktív módon szolgálja a terhességgel és a szülés aktusával. Amíg ezeket a törvényeket fel nem lehet fordítani, mindaddig a nőemancipáció minden törekvésének tehetetlenül össze kell omlania!

Hogy milyen hatalmas a nő ösztöne, hogy erotikáját külső cselekmények útján valami takaró alatt működtesse, azt legjobban megfigyelhettük a háború alatt mi, akik azon idő szomorú életét a tudományos megfigyelő józan szemével néztük. Ne higgyük, hogy a sok ezernyi nő, akik hirtelen felfedezték magukban a szelid jóságot és a könnyőreletességet és ezeknek ösztökélésére a különböző kórházakba ápolónőknek ajánlkoztak, valamennyi megfelelt a hozzáfűzött várakozásoknak.

Bizonyos, hogy jó nagy részük e keresztény felebaráti szeretet köpönyege alatt titkos erotikus célt követett. Akinek úgy volt alkalmá megfigyelni, mint nekem, hogy ezek az asszonyok és lányok milyen bámulatos kitartással állottak a tükör előtt, milyen kacéran tették fel a fehér fejbédőt s hogy tetszelegtek maguknak az új viseletükben, mielőtt a súlyos szolgálatot, a szomorú munkát megkezdték a kórteremben . . . aki tanuja volt, mint én, a kellemetlen jeleneteknek, amikor a szegény sebesültek alig tudtak védekezni e „jótékony” nővérek tolakodásai ellen — annak legyen bátorsága is kimondani az igaz meggyőződését a nőknek ezen üzelmeiről. Ezt a kontin-

genst nemcsak az erkölcsileg amúgy is mélyen álló szajhák szolgáltatták, nem, hanem éppen a jobb osztályok asszonyai és lányai, akiknek itt alkalmuk volt arra, hogy a férfinemmel naponkint érintkezve, levessék a mindennapi élet bilincseit. Idegcsiklandozás volt, amiből bizonyára nem hiányzott az erotikus tényező.

Tudom, óh nő, hogy ez utóbbi megjegyzésemmel nagy fájdalmat okoztam neked. De nem tehettem másként, mert rólad folytatott szemlélődéseim vezérfonala a kendőzetlen igazság! Mi férfiak akár-mennyire megváltoztassuk is a rólad való véleményünket, ma sem vagy egyéb, mint az egykori nő. Pedig nem kellene ilyennek lenned. Tudnod kell hogyan és miért folyik a bensődben a szakadatlan küzdelem a hataloméért és szépségéért: meg kell tudnod, hogy egész életedet a nemiség, az erotika hatalma irányítja és diktálja s ez vezet az általad álmodott győzelemhez a férfinem fölött.

Mármost akár csatlakozol a nőmozgalomhoz, akár nem, a férfi fölötti hatalmad benned szunnyad s ez a hatalom nagyobb, mint számtalan érce vésett törvény. Légy szerény ebben a hatalmadban s akkor rá fogsz jönni, hogy nem rabszolga vagy, hanem uralkodó!

A NŐ ÉS A FÉRFI

ÖTÖDIK FEJEZET.

A nő és a férfi.

Minden eddigi szemlélődésünk a nővel mint ilyennel foglalkozott, de szükségképen mindig utalnunk kellett a helyzetére az egyes népek életében, az embertársaival, legfőképen pedig a férfivel szemben való helyzetére. A nőt mint egyént szemlélni és szakszerűen leírni, a környezetétől különválasztott, abszolút független nőt minden tulajdonságával és érzésével együtt analizálni már csak azért is teljesen lehetetlen, mert hiszen csak egyik felét teszi az emberiséghez elkerülhetetlenül szükséges párnak, mely nélkül az élet, az emberi nem megmaradása elgondolhatatlan.

Az emberiséget nem lehet sem egyetlen férfiben, sem egyetlen nőben megtestesíteni, leírni és megérteni. Mint ahogyan az egész emberiség két őselemből, az első emberpárnak nemi egyesüléséből eredt, úgy a további megmaradása is az emberpárhoz van kötve és sohasem halhat ki, ha csak egyetlen ilyen emberpár is megmarad. *Ennél az emberpárnál a nő a természet által számára kijelölt legaktívabb szerepet játssza*, ő az, aki a megtermékenyített petét az elért életképességig magában hordja, ő az, aki az új emberfiát átadja az életnek, a világnak!

Milyen nagy is ez az aktivitás a férfi minimális tevékenységéhez képest. A férfi megtermékenyítő ondójának csak másodpercekre van szüksége, hogy a rendeltetésének megfeleljen. És mennyivel nagyobb lehetne a nőnek ez az aktivitása az emberiség fentartásában, ha a szaporításnak ezt a természet által meg-

adott lehetőségét teljesen kihasználhatná abban az időszakban, ameddig képes erre a működésre.

Mintha csak a természet elhárítani és megakadályozni akarta volna ezt a túlságos tevékenységet, mintha csak evvel meg akarta volna akadályozni az emberi nemnek szükségképpen beálló elaggulását és elnyomorodás át . . . korlátozta a nő nemi működés-képességének idejét. Ezt az időt azonban, mely rendszeren három évtizedre terjed, a nő éppenséggel nem tölti tétlenül; ezt éppoly kevésbé, mint a megelőző és következő időszakot.

Miután a nővel veleszületik az ismerete ennek a rendeltetésének, ennek a létcéljának, ez a not folyton be is állítja rendeltetésének a szolgálatába. És bár ennek a nemi tevékenységnek a hatásos eredményét a megszült gyermekek számával mérjük, mégis végtelenek és megszámlálhatatlanok ennek az aktivitásnak a láthatatlan gyümölcsei, azok az eredmények, melyek a nő egész életében, testének jelenségeiben, lelkében, érzéseiben tükröződnek vissza. *A nemi életében, erotikájában, egész létében aktív nő sohasem áll a nagyvilágban mint magányos egyén. Ezen aktivitásának ezer és ezer fonala szakadatlanul a másik nem, a férfi felé szövődik.*

*

Bár ezt a tényt e munka minden fejezetében eléggé emlegettük, mégis elengedhetetlen, hogy a nő és a férfi egymáshoz való viszonyát a természet és az erkölcsök, a vallás és a törvény szempontjából közelebről is szemügyre vegyük. Hiszen nem utolsó követelmény, hogy a férfi és a nő érzelmi életének a különbözőségeit úgy írjuk le, amilyenek a valóságban és ahogyan ezeket fel kell fogni.

Remy de Gourmont írja „A szerelem fizikája” című kitűnő művében (megjelent magyarul is): „Mi az élet célja? Az élet fent art as a . . .”

„A tiszavirág nevű rovar, amelyik este születik, azonnal elvégzi a párosodási, a nőstény még éjjel lerakja a petéit és reggelre . . . meghalt a párocsonka anélkül, hogy egy napsugarat is látott volna. Ezek az apró állatkák annyira csupán a szerelemre vannak berendezve, hogy még csak evőszerveik sincsenek

Se ételt, se italt nem fogyasztanak. Fehér rajokban, mint apró felhők lebegnek a víztükör felett a nádas között; túlnyomó számban vannak a hímek, többször is teljesítik szerelmi kötelességüket, aztán kimerülten lehullanak ...“

Kiindulva a legalacsonyabbrendű állatok sorától, az egysejtű lényektől, melyek oszlás által új sejteket termelve szaporodnak, az élőlények egész során át végigkövethetjük az életnek ezt a végcélját. A természet ezen követelményeivel éppoly kevésbé lehet szembeszállani, mint ahogyan nem lehet magával az élettel szembeszállani. A természetbúvárok által végzett kísérletek és tanulmányok a legapróbb részletekig igazolták az előbbi tétel helyességét.

Az emberi élet világos és józan szemlélete azt mondja, hogy ennek az igazságnak az emberi nemre is érvényesnek kell lennie. Az emberre is áll a tétel, hogy az élet célja az élet megtartása. És ha az emberpárból megint a nőn akarjuk kipróbálni és leírni ennek az állításnak az igazságát, akkor semmi egyebet nem kell tennünk, mint csak azt megismételni, amit eddig róla írtunk. Hiszen milyen világos lesz előttünk ez a nőben is szunyadó öntudat, ha kislányoknak egy gyakran hallott mondására gondolunk, akik naivan, a szók jelentésének értése nélkül mondják, hogy „férjhez megyünk, hogy gyereket kapjunk“. Két szó van ebben a naiv mondásban, melyek fontosak a további szemlélődéseinkre: *Férjhez menni . . . gyermekáldás*. Hiszen e két szóban tükröződik vissza az, amiről más helyen azt mondtam, hogy már az őscsírában veleszületik a nővel; ebben tükröződik vissza az, amit nőiesnek mondtam a nőben.

Férjhez menni! ... A gyermek e szóval bizonyára nem gondol egyebet, mint azt a cselekvést, mely az apa és anya, a férfi és a nő között általa látott közösség kezdetét jelenti. Azt a gyermeki kedélyben oly ártatlannak látszó közösségi formát, mellyel a házasság, szabadszerelem és együttélés megjelölésekben találkozunk.

Évek óta folyik a vita a tudósok között arról, hogy milyen lehetett az ősidőkben a nemi közösség, hogy vájjon az emberi lét kezdeteiből következteszt lehet-e vonni valami olyan intézménynek a létezésére, mint amilyen a házasság? A legtöbb nép

mondáiban és azon időkig visszanyúló legendáiban vannak ugyan olyan célzások, melyek a házassághoz hasonló közösségre engednek gyanakodni, de figyelembe kell venni, hogy az ősember a férfi és nő között a mai házassághoz hasonló viszonyt nem ismerhetett.

A családokba, majd hordákba egyesült emberek közösségben éltek, de nem egy helyen, hanem majd itt, majd ott s részben a föld sovány terméséből, részben az elejtett állatokból éltek. A férfiak kötelessége volt ezt a közösséget minden külső ellenségtől és vadállatoktól megmenteni, az ő feladatuk volt vadat ejteni és a rendről gondoskodni. Viszont már akkoriban a nők kötelessége volt gondoskodni a „házi és tűzhelyről” . . . már amennyire ezeket a fogalmakat alkalmazhatjuk az akkori viszonyokra. De bizonyosan legelső, a természet által ráruházott kötelessége volt gyermekeket szülni s így a törzs kihalását megakadályozni. Nagyon is természetesnek látszik, hogy az embernek ebben a kultúrátlan őskorában az egész életközössége áttevődött a nemi viszony közösségére is. A promiszkuitás, vagyis ugyanazon törzshöz tartozó férfiak és nők vad nemi összekeveredésének a fogalma — ebből a szempontból tekintve — nagyon is megmagyarázhatónak látszik és nem látjuk be, hogy *komoly* kutatók miért igyekeznek éveken át tartó vitákkal megcáfolni ilyen promiszkuitásnak a létezését.

Nem lehet föladatomban, hogy e munka keretében foglalkozzam e vitában felmerült érvekkel és az sem lehet a feladatomban, hogy számos példával bizonyítsam, hogy az én felfogásom szerint Westermark, ennek a promiszkuitási elméletnek a legjelentősebb ellenfele („Az emberi házasság története” című nagy munkája magyar nyelven is megjelent), nézetének a bizonyításával adós maradt. Evvel a kérdéssel eleget foglalkoztak az etnológiának erre hivatott tudósai. Az álláspontom körvonalozására csupán meg akarom említeni, hogy én egészen a Bloch Iván nézeteit osztom, aki a következőket mondja:

„Aki ismeri a nemi ösztön történetét, aki tisztába jött az emberi nem fejlődésének menetével és végül aki tanulmány tárgyává teszi a nemi téren még ma is uralkodó állapotokat a primitív népeknél és a modern kultúrnépeknél, az nem is kételkedhetik azon,

hogy az emberiség fejlődésének kezdetén valóban a nemi promiszkuitás állapota uralkodott.“

Semmi körülmények között sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a nemi ösztön természeti ösztön, akárcsak az éhség vagy a szomjúság, amit azok a természeti népek egészen bizonyosan minden korlátozás nélkül, majdnem azt mondhatnánk, állatiasan elégitettek ki.

*

A minket itt érdeklő kérdés azonban egészen más irányba visz. Az a kérdés, hogy milyen helyzete volt a nőnek abban az időben s nemcsak a nőnek, hanem a nemi egyesülésből származó gyermeknek.

Kulturhistóriai tények kétségtelenül igazolják, hogy a vad promiszkuitás állapotából később egy egészen más állapot alakult ki, ami arra vezetett, hogy az egyes hordákon belül is csoportok alakultak ki. De a nemi egyesülésnek még ez az alakja sem azt jelentette, hogy egyes egyének egyesülnek, hanem hogy az egyik közösség férfiainak és nőinek egész csoportjai egyesülnek a másik közösség csoportjaival.

A csoportképződésnek ebben a korszakában találkozunk egy olyan jelenségnek az első nyomaival, melyet Ausztrália, Afrika és Amerika természeti népeinél még ma is ki tudunk mutatni. Ugyanis találunk nemzedékeket, melyeket vérségi kapocs köt össze, úgynevezett „totem“, vagyis egy állatnak a szimbóluma, vagy egy növénynek a képe. Az ilyen totemen belül végbemenő nemi egyesülés a mi mai fogalmaink szerint vérfertőzés-szamba menne s akkoriban is kárhóztatott és tiltott dolg volt. Azonban a népek kulturális fejlődése annyira még nem jutott, hogy két különböző totem tagjainak nemi egyesülését számban korlátozhatta volna. Ha az egyik csoportközösségbe tartozó férfi egy másik közösségbe lépett át, akkor evvel megszerezte azt a jogot, hogy a másik közösség valamennyi nőjével egyesülhessen nemileg; ugyanígy a másik csoportba átlépő nő valamennyi férfi közös tulajdona lett. Tehát még itt is megvan a nyoma annak, aminek mint „promiszkuitási házasságnak“ a létezését annyira cáfolják. Itt is megvan még az az állapot, melynél az apaság kérdését

nem lehet tisztázni. A *soknejűség* és *sokférjűség* állapota, amint ez egyes afrikautazók híradásai szerint még ma is sok vad népnél megtalálható.

Azonban az emberi nem folyton haladó kultúrája végre itt is megteremtette lassankint egy jogi állapotnak a kezdeteit. Mivel az ilyen házassági közösség mellett az apaságot nem lehetett kifogástalanul megállapítani, a gyermekek rendszeren a nő tulajdonát képezték és így lassankint kifejlődtek azok a jogi állapotok, melyeknek kifejezője a matriarchátus, az anyajog. A két szülő közül nem az apa volt a hatalmasabb, több joggal felruházott fél, hanem a nő, az anya. Nem az apa volt élet és halál ura a gyermekek fölött, hanem inkább az anya fivére, mint a legközelebb álló férfirokon. Ez tehát ugyanaz a viszony, mint amelyikről dr. Schütt Ottó ír a Kongó medencéjének néptörzseivel kapcsolatban:

„A kongó-négereknél a férfit, mint férjet annyiszor lehet cserélni, hogy sokszor igen nehéz eldönteni, ki a gyermek apja és a négerek a legtöbb törzsnél egyáltalán nem tartják szégyenletesnek a nőknek más férfiakkal való érintkezését, elnézik ezt, sőt megengedik, ha valami hasznuk van belőle. A gyermekek tehát nem az apától, hanem a nagybácsitól öröklik a rangot, vagyont és nevet“.

Sok kutató állítása szerint, a matriarchatusból nőuralom fejlődött, mely a férfiakat teljesen leigázta. Ez ugyan nincs kifogástalanul bebizonyítva, de az anyajog létezését már csak azért is okvetlenül bizonyítottnak kell venni, mert ez a berendezés sok helyen mai napig megmaradt, továbbá mert természetes is, hogy a gyermek érintkezésének a „biztos anyával“ sokkal bensőbbnek kellett lennie, mint a „kétséges“ apával.

Hogy miként és mely korszakban alakultak át a viszonyok annyira, hogy a nő hatalma és helyzete hátrányba került a férfiével szemben, azt nagyon nehéz kideríteni. A tény az, hogy az anyajogot lassankint elhalványulni látjuk, hogy helyébe a leghatározottabb apajog lép, mely magában foglalja nemcsak a gyermek feletti jogot, hanem a nő felettit is. Csak mikor megvolt ez az apajog, a férfinek ez a fölényes helyzete, csak akkor kezdődhetett meg a nemi egyesülésnek valami olyan formája,

mely a *házasság ősfelmájának* vehető. Hogy ez távol állott-e a soknejűségtől és sokférűségtől vagy nem, hogy ez a házasság — mai felfogásunk mértékével mérve — erkölcsös vagy erkölcstelen volt-e, azt nem igen tudjuk; de ez rakta le az alapkövét a család fogalmának, ennek a csupán néhány emberre szorító csoportnak.

A férfi, mint a két nem közül a hatalmasabbik fél, aki mindjobban kibontakozott ebben a hatalmában, többé nem engedi, hogy a totem dogmái, a csoportközösség parancsai írják elő neki, hogy melyik nőt válassza ahhoz, hogy egy külön kis csoportot, családot alapítson vele. Fentartja magának a jogot és hatalmat, hogy akarata szerint válasszon, hogy a maga erejével erőszakkal szerezzék meg a nőt, hogy ezt elrabolja. És evvel már adva van az átmenet a házasság alapjához, a *rablási házassághoz*.

*

Bár a házasságnak ettől az ősalakjától még nagyon hosszú az út addig a fogalomig, amit mi kultúremlerek a házasságon értünk, mégis témánk teljes megvilágítására megtesszük ezt az utat. A házasságnak mindazokat a formáit és az ezekkel kapcsolatos kérdéseket, melyekkel e vándorlásunk közben találkozni fogunk, beható fejtegetés alá vesszük, hogy — mint azt már előre meg akarom jegyezni — ahhoz a következtetéshez és ahhoz a meggyőződéshez jussunk, hogy a mai egynejű házasság, amit az egyház és az állam az emberekre kényszerítenek, semmi egyéb, mint erőszak az emberi nem, az emberi értelmén . . .

Ha szabin nők elrablásának általánosan ismert legendájára utalunk, úgy a történelmi hagyomány szolgál példával a rablási házasság legkezdetlegesebb alakjára, melyet kultúr-történetileg bebizonyítva még ma is igen sok népnél megtalálhatunk. A sok erre vonatkozólag megmaradt, hagyományból az érdekesség kedvéért itt közlünk néhányat részletesebben:

„Nagyon sok és kiterjedt olyan törzs van, melyeknél még ma is uralkodik vagy nem régen még uralkodott az a szokás, hogy az asszonyaikat erőszakkal vagy ravaszsággal szerezzék

meg. Találunk ilyeneket Amerikában, Ausztráliában, Új-Zélandban, a Csendes-óceánnak több szigetén s Ázsia és Európa különböző helyein.

Az amerikai indián törzsek között ez a szokás a legtökéletesebben ki van fejlődve, különösen az Orinoko és Amazon folyók vidékén, de valójában mindenütt, a Karaibi tengertől a Horn-fokig. A nyomorúságos tűzföldieknél ez a szokás megváltozott és szimbolikus formában van meg, ha olyan férfiak és nők lépnek házasságra, akik egymással békében élő csoportokhoz tartoznak. De nemcsak a szimbolikus, hanem a valóságos formáját is ismerik. Sok törzsük között állandó hadiállapot uralkodik. A patagóniai lovas-indiánoknál is a törzsek folyton ellenségeskednek egymással vagy a kanoe-indiánoknál és a győzelem célja minden esetben a nőrablás meg férfiak lemészárlása. Tovább menve északra, sorban eljutunk az Amazon és Orinokó törzseihez, melyek mind — kivéve a misszionáriusok vezetése alatt álló törzseket — állandó ellenségeskedésben élnek és majd feleslegük, majd hiányuk van asszonyokban; de a háborúskodás okai még a kölcsönös gyűlölet és az élelmiszerek beszerzése is.

Bizonyíték sem kell arra, hogy a fentebbi tervszerű nőrablásoknak csak az lehet a céljuk, hogy gyermekeket nemzzenek, tehát hogy a rablottak mint nők teljesítsék a hivatásukat. Természetesen alig kell mondanunk, hogy a női ideál képe ezeknél a vadaknál egészen más, mint nálunk. Ez az ideál seholsem valósulhat meg addig teljesen, míg egy nép el nem jut odáig, hogy a férfiak és nők állandóan együtt éljenek vagy legalább bizalommal várjanak egy ilyen együttélést.

A nagy karaibi nemzet törzseiről nagyon szép leírásunk van a Humboldt Sándor tollából. A karaibok apró családokra vagy csoportokra oszlanak, melyek sokszor csak negyven-ötven személyből állanak. Humboldt gyakran emlegeti is, hogy indián törzs voltaképpen csak egy család. Ahol egyes csoportok még kisebb csoportokra oszlanak szét, amire nagyon hajlamosak és ezek egymástól külön élnek, ott kiderül, hogy ezek a csoportok, bár egymásnak vérrokonai és a nyelvük is ugyanazon anyanyelvből ered, nemsokára annyira eltérő dialektusokban beszél-

nek, hogy egymást meg sem értik többé. Egymás ellenségeivé lesznek és miután kannibálok — legalább is a Humboldt idejében még azok voltak — nemcsak agyonütik, hanem meg is eszik egymást. „Képzeld el, hogy míg a háborúikban a férfifoglyok csak tápszerekül szolgáltak, addig a nőket elvitték, hogy feleségeikké tegyék őket vagy pedig — nyalánkságul. Egészen eddig a fokig úzték a karaibi nemzet tagjai a nőrablást és voltak támadásoknak kitéve a nők miatt, mert egy törzsnek a női rendesen más törzsekből származtak és pedig annyira, hogy a karaibi rasszon belül sehohsem lehetett férfiakat és nőket találni, akik ugyanazon nyelven beszéltek volna.” (M'Lennan: Primitív házasság.)

A rablási házasság módja és kivitele még szemléletesebb lesz, ha az Ausztrália népeinél található idevonatkozó viszonyokat vizsgáljuk. Sir John Lubbock „A civilizáció keletkezése” című művében a következőket írja erről:

„A férfinem Ausztráliában is sokkal erősebben van képviselve, mint a női nem, ennél fogva minden törzsnél nagyon sok az asszony nélküli férfi. A kellemes és kényelmes élethez pedig okvetlenül nőre van szükségük, aki a szó legtágabb értelmében teherhordó állatot, táplálékról gondoskodó lényt és akaratonküli áldozatot jelent, akin kitöltik ama szenvedélyeket, melyeket a más emberekkel való érintkezésben nem mernek nyilvánítani. Így aztán azok, akikben felébred a vágy egy ilyen fényűzési cikk iránt, kénytelenek egy másik törzstől rabolni a nőt. Ha pedig e dicséretre méltó terv végrehajtására kirándulást szerveznek, akkor örömmel vállalják a fáradságot és veszélyeket, melyek rendesen a vérbosszú ösvényén fenyegetik őket. Ha egy ilyen kirándulás közben valami védtelen nő kerül a kezükbe, hát nem éppen nagyon gyengéden bánnak vele. Davak-uknak egy csapásával elbódítják (talán, hogy beléverjék a szerelmet), hajánál fogva a legközelebbi bokorba vonszolják és megvárják, míg újból magához tér. Amint felébred az ájulásából, követnie kell a férfiakat és mivel a szegény teremtés a legrosszabb esetben is csak egyik brutális parancsolójának a kezéből egy másiknak a kezébe kerül, hát rendesen jó képet vág a gonosz játékhoz és éppoly kevésbé igyekszik menekülni

mintha szabad választásából folyólag ment volna az idegen férfivel.“

A Sidney környékén lakó bennszülöttek a Colin leírása szerint a következő módon szokták szerezni az asszonyaikat:

„A szerencsétlen lányt védelmezőinek a távollétében rabolják el. Először is a fejére, nyakára, vállaira olyan heves ütésekkel mér a rabló egy bunkóval vagy más fafegyverrel, hogy a vér sugárban szökken ki és a lány ájultan összeesik. Ezután olyan kitartással és hevesen vonszolják át a cserjésen, hogy az ember azt hinné, a karjainak ki kell szakadniuk az ízületekből. A szerelmes vagy inkább a rabló természetesen ügyet sem vet az útban levő kövekre és heverő fatörzsekre; minden törekvése arra irányul, hogy zsákmányát mielőbb a maga törzsénél hozza biztonságba. Ha ez megtörtént, akkor következik egy jelenet, mely annyira hajmeresztő, hogy nem is tudom leírni. A lány rokonai a jogaikba való ilyen beavatkozást nem bosszulják meg. Csupán avval kárpótolják magukat, hogy a legközelebbi alkalommal maguk is hasonlót követnek el.“

Akármennyire bámulatba ejtenek is bennünket az itt leírt cselekvési módok és akármennyire hihetetleneknek látszanak is, még mindig megvan az a mentségük, hogy a kultúrának nagyon mély fokán álló és itt megállott vad és durva népekről van szó, melyek e dolgokat elkövetik. De hány ember akad, aki tudna róla, hogy a rablási házasságnak hasonló szokásai Oroszország néhány törzsénél még ma is mindennaposak, amint azt kitűnően írja le Sternl Bernhard „A közerkölcsiség története Oroszországban“ című művében.

„Kaukázia néhány népénél, így például a cserkeszeknél, a házasságkötésnek ezt a módját szinte az egyedül szokásosnak tekinthetjük, bár a szokás arra kötelezi a szöktetőt, hogy bizonyos nagyságú út megtevése után néhány riasztó lövést adjon le, hogy a többnyire éjszaka elrabolt kedvesnek a hozzátartozói ilyen módon értesüljenek a rablásról. A rabló a lányt maga elé ülteti a nyeregbe s elvágat fürge paripáján. Csakis ennek a gyorsaságától függ, hogy megtarthatja-e a zsákmányát, vagy nem. Ugyanis ha az üldözők utoléri a párt, akkor a rabló elveszíti a zsákmányát, sőt a lovát és a fegyvereit is. De ha

sikerül a menekülés, akkor a menyasszonyát senki többé el nem veheti tőle.“

Az Oroszország északi részén lakó letteknél is rabolják a lányokat, ugyanúgy Észtországban és a votyákoknál, akik a lányt világos nappal akarata ellenére a mezőről rabolják el. De ugyanezeknél az is megtörténik, hogy a szülei háznál békén alvó lányt éjjel az ágyban lepik meg és hurcolják el. „A Volgamenti csere-miszeknél a rablás még ma is a legszokásosabb formája a házasságkötésnek. Vannak falvak, ahol száz év óta nem történt szabályszerű házasság. Smirnow megnevez egy falut, melyben hetven év leforgása alatt csak két szabályszerű esküvő ment végbe. Malmish-járasban a Chorowod-(körtánc-)ünnep idején rabolják el vagy mikor az erdőben gombát szed, a folyónál ruhát mos stb.“

*

Ezekben igyekeztünk kimutatni, hogy a nőrablás a legprimitívebb, egyszersmind legkegyetlenebb módja az asszony-szerzésnek. De ugyanez döntő bizonyíték amellett, hogy ebben a korban és ezeknél a népeknél mennyire semmire sem becsülték a nőt. Csak úgy értékelték, mint akármi más rablott dolgot vagy tárgyat, ennél fogva a nő nem is volt más, mint kéjtárgy, melyet a férfi erőszakosan eltulajdonított, hogy állati érzékiségét kielégíthesse. Amilyen gyámoltalanul kellett a nőnek elbuknia a durva erejű férfivel folytatott harcban, e férfi szolgálatában később is ugyanilyen gyámoltalanul kellett engedelmeskednie minden vágyának és kívánságának. És ez a körülmény annál inkább fennáll, mert a rablási házasság ilyen esetben szó sem lehet azokról a lélektani folyamatokról, melyekről a nő nemi érzéseiről folytatott szemlélődéseink folyamán beszélünk, tehát szerelemről, vonzalomról, nemi vágyódásról stb. Mint valamelyik állatfajnak az agyonhajszolt nőténye, mely előbb-utóbb is erőtlenül áldozatául esik az üldöző hímnek, az elrablott nő is aláveti magát a győztesnek. Ilyen körülmények között csodálkozhatunk-e azon, hogy ezek után a férfi sem érezhet semmiféle megbecsülést vagy vonzalmat az ilyen nő iránt. Csodálkozhatunk-e azon, hogy ezek a durva erkölcsök a férfi részéről nemi vágyának a mértéktelen kielégítéséhez

vezettek, aminek a vége aztán a soknejűség lett? Ameddig csak ereje volt a férfinak, mindaddig vállalkozhatott valamely nő elrablására. Hiszen az elrabolt nőért folytatott harcban kizárólag a testi erő, a bátorság és a fegyverek jósága voltak a döntő tényezők.

Bár a szó szoros értelmében vett nőrablás legkezdetleesebb formája ma már kevésbé elterjedt, úgy hogy a nőrablást ma már csak igen kevés és főleg a kultúrának nagyon alacsony színvonalán álló népeknél találjuk meg a gyakorlatban, mégis e nőrablásra való emlékezés mind a mai napig megmaradt igen sok népszokásban, melyek a nőrablást szimbolizálják.

Egyes népeknél, mint például a délszlávoknál, magyaroknál és néhány délvidéki törzsnél még ma is az a szokás, hogy a vőlegény, miután a nő kezét amúgyis megkapta már a hozzátartozóktól, mégis úgy szokteti el a szülői házból, persze nagy ünnepélyességek között.

A nálunk kultúrembereknél még mindig szokásos nászutazást nem kell-e valamilyen kapcsolatba hozni a nőrablás szokásával? A modern nászutazás, ez az ide-odautazgatás idegen országokban, nem annak a szimbóluma-e, hogy a fiatal férj elragadja a feleségét, hogy a szülői háznak és a rokonságnak sokszor oly kemény bilincseitől megszabadítsa?

Nem az én feladatomból közelebbi vizsgálat tárgyává tenni és kárhóztatni a sok rossz következménye, a fáradságok és kényelmetlenségek miatt, melyeket a nőnek éppen házasságának első napjaiban kerülnie kellene. Azonban a nászutazás szokását mindenképpen a nőrablás nagyon elfinomult, kulturálisan keletkezett szimbólumának kell tekintenünk. Ezt is meg egy másik szimbólumot is, melyet igen kevésre becsülnek és nagyon mellékesnek tartanak, pedig a keletkezésével és magyarázatával sok tudós foglalkozik. A régi rómaiak a menyasszonyaiknak egyéb ajándékok mellett egy díszítetlen vasgyűrűt is adtak. Ez a gyűrű egy láncnak a szemeként szimbolizálta a férfi és a nő benső összeláncolódását. Csak jóval később finomult el lassankint ez a szokás, a vasgyűrű helyébe lépett a mai jegygyűrű aranykarikája, mely két — sokszor nagyon szerencsétlen —

embert láncol egymáshoz. Valamikor csak a vőlegény húzott jegygyűrűt a menyasszony ujjára, de az idők folyamán a férfi is kapott jegygyűrűt, hogy a keresztény vallás kívánalmi szerint ő is elválhatatlanul oda legyen kötve a nőhöz, illetve, hogy ennek az aranyláncnak — Hymen láncának — a szimbólumát kifelé láthatóan ő is viselje.

*

A nagyon kezdetleges formájú rablási házasságból lassankint kifejlődött a házasságkötésnek egy másik módja, a *lányvásárlás*, vagy vásárlási házasság. A férfi kiválasztott egy lányt, akit gyermekei anyjává akart tenni. Mivel pedig a nőt rabszolgának, alsóbbrendű teremtménynek, valami dologi értéknek tekintették, mi sem természetesebb, minthogy a férfinek ezt a kiválasztott nőt meg kellett vennie a szülőktől. A nőnek ugyanis volt bizonyos értéke és így csak az apának fizetett meghatározott árért mehetett át a férfi tulajdonába. Nagyon érdekes és kultúr-történeti szempontból rikító világosságot vet egyes népek erköl-cseire és felfogására, ha néhány ilyen szokásos vásárlási árat felemlítünk. Ausztrália népeinél egy nőnek az árát körülbelül egy kés, egy üvegpalack, egy orrgyűrű értékével tartják egyenlőnek. Indiának a kultúrában haladottabb népeinél már magasabb az ára s egy disznó és húsz ökör között mozog vagy pedig tíz darab nagymarha és néhány ló között, ami a nő állása, kora és külső megjelenése szerint változik. Islandon a legkisebb ár egy márka. Frieslandban körülbelül nyolc font. Általánosságban tehát azt látjuk, hogy a nőt seholsem becsülték valami nagyon magasra. Ügy értékelték, mint a legszükségesebb használati tárgyat vagy a barmot és ezt a tényt elég anekdota erősíti meg. Így például egyszer a Fidzsi-indiánok egyik főnöke egy expedíciós csapat hajóskapitányától megszerzett egy egészen értéktelen puskát és vételárának két disznó volt kikötve. De mikor a főnök a szárazföldre jött és a legnagyobb utánjárás mellett sem tudott egy disznónál többet felhajtani, ezt a hajó fődézetére küldte, a másik disznó helyett pedig egy fiatal nőt küldött. Hogy a nő valóban egyenlő értékűnek tartották a vásárolható tárgyakkal, arra mutat a sok híradás a főleg keleten kifejlődött lányvásá-

rokról és a rabszolganő-kereskedésről, a nyilvánosan megtartott árlejtésekről, melyeken női lényeket rövid úton eladtak a legtöbbet ígérőnek.

Most megint vissza kell térnem a mi korszakunkba és utalnom Sternnek fentebb említett munkájára, mely megbízható adatokat közöl arról, hogy a nővásárlás egész Oroszországban még ma is nagyon elterjedt szokás. Így például Kaukáziában, a kirgizeknél, a kalmukoknál, a tatároknál és Szibériában mindenütt.

„Ha például a burját férfi házasodni akar, illetve „nőre szert tenni”, akkor kénytelen a megfelelő formák között megvásárolni egy lányt valamelyik szerencsés lányos apától. A vételár rendszeren ötszáz és hétszáz rubel között mozog, amihez sokszor még juhok és szarvasmarhák járulnak. A burjátok nagy szegénysége mellett megérthető, hogy ez a magas vételár súlyos teherként nehezedik a férfire, melytől egész életén át nyöghet. Hogy a pénzt megszerezze, a házasodni akaró burját férfi kénytelen adósságokat csinálni, melyektől rendszeren csak akkor tud megszabadulni, ha a házasságából lányok származnak és csak ezek kiházásításával tudja visszaszerezni azt az árat, melyet a feleségéért fizetett annakidején. A burját tehát egészen gyakorlati szempontból nézi a házasságot, a szerelemet nem ismeri, neki munkaerőkre van szüksége, melyeket a feleségében és a leendő gyermekeiben vél megtalálni.”

„Hogy a burjátok haladó kulturális fejlődésével c barbár szokások eltűnése várható-e, az kérdéses marad, mert a nővásárlás szokása a tulajdonképpeni civilizált Oroszországban is nemcsak megvan, hanem csökkenés helyett folyton terjed és olyan vidékeken is meghonosodik, ahol régebben nem volt szokásos. Egy ilyen nővásárlás éppen úgy folyik le, mint minden más vásárlás, egymásnak a kezébe csapnak, áldomást isznak rá, ide-oda forgatják a lányt s megnézik minden oldalról, mint valami portékát. Ha azonban a vásárló nem elégszik meg a vizsgálatnak evvel a módjával, akkor a vásárló nőrokonai a lányt a fürdőszobába viszik és ott alapos vizsgálatnak vetik alá. Néhány déli steppevidéken valósággal elárverezik a legtöbbet ígérőnek; a könnyeit és fenyegetéseit, hogy megöli magát, figyelembe se veszik.”

Közismert dolog, hogy Péterváron és Moszkvában húsvétkor és pünkösdkor nyilvános házassági vásárokat tartanak, amikor az „eladó” lányok — természetesen szépen kicicomázva — a templomok előtti tereken gyülekeznek. A házasulandó legények tetőtől-talpig méregetik a lányokat és végre megejtik a választásukat. Ha ez megtörtént, akkor egyezkednek, alkudoznak a vételár fölött s nemsokára megkötik a házasságot.

Csodálkozhatunk-e ezek után, ha ilyen viszonyok között, amikor a nő semmi egyéb, mint közönséges árucikk, akárcsak a civilizálatlan népeknél, a legsivárabb többnejűség uralkodik, hogy egy férfi annyi nőt szerezhet, amennyit csak a zsebe megenged. A férfinak csak le kell fizetnie a vételárat — amit tatár szóval „kálimnak” neveznek — minden egyéb mellékes dolog. Mante-gazza a már többször idézett munkájában erről is beszél s különösen az osztjások és szamojédek szokásait emeli ki:

„Aki pontos fogalmat akar szerezni a kálimról, annak felsorolom itt azt az árat, melyet egy osztják lányért fizettek: negyven aranyrubel, két halbőr, hat méter vörös posztó, három férfikabátra való posztó, egy nagy vasfazék, két kisebb fazék, három női ruha, négy női prém, húsz fehér rókabőr, négy hódbőr. A szamojédek is vásárolják az asszonyaikat, ezekért rénszarvasokkal fizetnek és egyes lányokért száz vagy százötven rénszarvast is kell adni. Ha a férj nincs megelégedve a feleségével, akkor visszaküldheti a családjához. Miután a lányoknak ilyen magas az áruk, könnyen megérthető, hogy a leggazdagabb szamojédnek is ritkán van ötnél több felesége.”

Ezek után természetesnek látszik, hogy mivel Oroszországban ilyen kevésre értékelik a nőt, a férfi nagyon is gyakran jogot vesz magának arra, hogy vásárlással szerzett felesége fölött szabadon rendelkezék, elcserélje, sőt . . . újból eladja. Sternnek idézett forrásmunkájában a következő nagyon érdekes közleményeket találjuk erről:

„Ugyan ki csodálkozhatnék azon, hogy az emberkereskedésben, lányok eladásában és a feleségek elcserélésében a nép semmi becstelenséget vagy erkölcstelenséget nem lát. Ha egy tunguz úgy találja, hogy a felesége tetszik valamelyik szomszédjának, szívesen becseréli a másiknak a feleségére, ha ez

ráfizet egy hordó zsírt; a nők pedig semmi kifogásolni valót nem találnak az ilyen cserén.”

1902 októberében Kljucsi faluban (Saratow kormányzóság) két házasembernek egyszer különféle ügyeket kellett egymással elintéznie. Mivel pénzük nem igen volt, csereüzletekkel intézték el a kölcsönös kötelezettségeiket. Elcseréltek már lovakat, teheneket, kocsikat és egyéb gazdasági eszközöket, de a számla még mindig nem akart kiegyenlítődni. Megint elkezdtek cserélgetni, de a végén újból csak ott volt egy kis maradék. A helyzet mind nehezebbé vált, annál inkább, mert különféle okok miatt a két paraszt közötti viszonyt okvetlenül rendezni kellett. Erre a két derék paraszt közül az egyiknek az agyát hirtelen egy ötlet villáma járta át. „Istenem — kiáltott fel — dobjuk a mérlegbe a feleségeinket is.” Erre a másiknak is „felment a világosság” s most olyan alkudozás kezdődött, melyből akár a lókereskedők is tanulhattak volna. Az elcserélendő tárgyakat, jelen esetben az asszonyokat, a boldog tulajdonosok az egekig dicsérték, mint minden erények megtestesüléseit. Mindegyik a lehető legmagasabbra akarta az asszonyát értékelni, hogy az üzlet az ő előnyére üssön ki. Végre meg is egyeztek s ezt a szokásos módon kézfogással s az elmaradhatatlan „margariccsel” (áldomás) pecsételték meg. Most aztán a vállalt kötelezettségek teljesítésére került a sor, amikor is kiderült, hogy a gazda nélkül csinálták a számítást. Mikor ugyanis az egyik paraszt hazaért a kunyhójába s feleségével közölte a megkötött üzlet feltételeit és el akarta vezetni új urához, szavakban és tettekben nyilvánuló olyan fogadtatásban volt része, ami arra bírta, hogy mielőbb nyakába szedje a lábait. Nagyon féltékeny közölte hitelezőjével, hogy a felesége nem akar engedelmeskedni és az üzlet ellen amúgy is sok kifogást lehetne felhozni. Ez azonban hallani sem akart a szerződösszegésről, makacsul megmaradt a vállalt kötelezettségek teljesítése mellett s mikor ez nem használt, a községi bírósághoz, fordult a jogai érvényesítése végett. Mikor ez utóbbi semmi módját nem látta annak, hogy a megegyezést törvényes erejűnek mondja ki, a két paraszt fejcsóválva vette tudomásul ezt a döntést.

De az alább közölt eset még rikitóbban mutatja az uralkodó viszonyokat:

„1903 decemberében az orosz lapok egy Irkutzkból eredő hírt közöltek, hogy egy Petrowka faluból való paraszt a járás rendőrfőnökéhez a következő levelet intézte: „Van szerencsém nagyságodat alázatosan megkérni, méltóztassék az újságokban közhírré tenni, hogy Petrowkában egy húsz éves asszony — az én feleségem — és két malac eladásra kerül. Az egésznek összesen huszonöt rubel az ára. Az asszony nagyon csinos, nagyon jó gazdasszony, de veszekedő és mérges természetű; a malacok jól tápláltak és kövérek. Kívánságra az asszonyt és a malacokat utánvétellel is elküldöm“. Mikor a járási főnök megkapta ezt az írást, azonnal Petrowkába utazott, mert meg volt győződve, hogy a levél írója nem lehet egészen beszámítható. A kételye azonban teljesen alaptalan volt. A paraszt nagyon értelmes és teljesen normális ember volt. Megmagyarázta, hogy a feleségét muszáj eladnia, mert megkeseríti az életét. A kerületi főnök erre az asszonyt hívatta és megkérdezte, hogy tud-e az ura tervéről. Az asszonynak természetesen nem igen tetszett a dolog, de egyébként semmi különöset nem talált benne“.

Am azt sem szabad hinni, hogy a feleség eladásának ez a szokása a civilizálatlan Oroszország privilégiuma. Elegendő okmányoszerű bizonyítékunk van arra, hogy úgy Kínában, mint Angliában, Norvégiában és Island szigetén — igaz, hogy a régebbi időkben — az elégedetlen férj elajándékozhatta vagy eladhatta a feleségét. Dr. Klemm Gusztáv a következőket írja erről „A nők“ című munkájában:

„Angliában a férfiak még a tizenkilencedik században is nyilvánosan eladhatták a feleségeiket. Ha a feleség a férje elégedetlenségét vonta magára, akkor a férjnek joga volt őt megkötözni, a kötél segítségével a marhavásárra cipelni s néhány shillingért egy özvegynek vagy agglegénynek eladni. Az így vásárolt asszony minden további ceremónia nélkül törvényes felesége lett az új tulajdonosnak és az ilyen házasságból származott gyermekeket is minden tekintetben törvényeseknek tekintették“.

Ezekben igyekeztem a vásárlási házasságnak a legkezdetlegesebb formáit ismertetni. Már most csak természetes, hogy ebből — ugyanúgy, mint a rablási házasságból — szintén kifejlődtek a házasságkötésnek olyan kombinált formái, melyeknél az érdekelt felek érzése is figyelembe jöttek. Azt gondolom evvel, hogy a lány vásárlása lassankint ugyanolyan szimbólummá alakult át, mint ahogyan például a nászutazás a nőrablás szimbólumává lett, pedig hát a szerelemnek és vonzalomnak itt erős szavuk van. Sőt mi több! A vásárlás *módja* lassankint az ellenkezőbe átcsapó változáson ment át olyképpen, hogy a vételárat immár nem a lány szüleinek fizették le, hanem nászajándék formájában magának a lánynak adták át. Később megint a vőlegény lett az, aki a lányra és egy vásárlási tallerra való igényét bejelentette és meg is kapta. A vásárlás ezen módjának — mert hiszen a döntő üzleti momentum még itt is megvan — az a magyarázata, hogy mostantól kezdve a nő eltartásáról a férfinak kell gondoskodnia és így joga van arra, hogy ennek megfelelő összeget kérjen. Ez a majd kisebbre, majd nagyobbra mért összeg lassankint átalakult a *hozomány* jól ismert fogalmává.

Az őseinkről szóló történelmi hagyományokban előbb azt találjuk, hogy házasságkötéseknél a koronás fők nagy összegeket és nagymennyiségű drágakövet meg aranyat küldöttek a nászszülőknek a násznagy által. Későbbi korszakokban már a vőlegény kapott nagy értékű ajándékokat.

Eddigi szemlélődéseink mind abból a feltevésből indulnak ki, hogy általuk a szoros házassági kötelék fejlődésének leírását adhatjuk; olyan házassági köteléknek, melyet ugyan fenyegetnek még a többnejűség és többférjűség, de amelyiknél már mégsem, hiányzik a törvényes alap. A rablás vagy a vásárlás tényével a férfi ugyanis azt deklarálta, hogy a nő az ő birtokába ment át, ezt a birtoklást tehát a törzsbeli testvérei előtt törvényesítenie kellett. Igaz, hogy az így megkötött házasságoknak a tartama a házasságkötésnek ama módja következtében, hogy a férfi a rabló vagy a vásárló szerepét játszotta, csak az ő akaratától függött. Ugyancsak az ő akaratától függött a szerzett asszonyoknak a száma is, továbbá az a

helyzet, melyet egyik feleség esetleg a többivel szemben elfoglalt.

Ha a házasságok történetének tanulmányozásánál még a régi germánoknál is megtaláljuk azt a szokást, hogy a férfinak volt egy főfelesége és több melléfelesége, akkor ezt az éppen leírt viszonyok eléggé megmagyarázzák. De éppúgy megmagyarázzák a keleten még ma is szokásos többnejűséget. Ezek a népek talán megállottak az Ősi vagy középkori kultúra színvonalán vagy pedig csak helyesen értékelik az emberi hajlamokat és jogokat, de erről majd később.

*

Előbb vessünk még egy elfogulatlan pillantást a házasság nálunk szokásos formájára, a *modern házasságra*, mely a múltnak nagyon sok vonását hordja még magán, mely azonban a a kultúrátlan népek nyers szokásaira mutató emlékeket makacsul letagadja vagy másként igyekszik magyarázni. Ma már a rablási házasság régi alakja ama ritka esetekre szorítkozik, mikor egy-egy lányt elszöktetnek a szülői háztól, de viszont a vásárlási házasságnak minden jellege, minden előnye és hátránya változatlanul megmaradt a mai napig. „Mi európaiak, mi finombőrű emberek, akiket a képmutatás áthatolhatatlan páncélja vesz körül, mi a házasság árát hozománynak nevezzük. De számtalan esetben egyszerűen vásárlási vagy házassági szerződésről van szó, csupán avval a különbséggel, hogy mikor a kaffer kifizeti a nőt a szüleinek, evvel a fészket is megrakja neki, nálunk pedig a férfi kirakatba teszi magát és cserébe szép fiatal lányt akar, minél nagyobb hozománnyal“.

„Nem akarok túlságosan pesszimista lenni és nagyon jól tudom, hogy az életküzdelmek meg a családi fészek két családnak az összeköttetését kívánják meg, mint két testnek és két léleknek az egyesülését; azonban a család gazdasági problémájának alárendelve kellene lennie a szerelem, két vonzalom, két test, két jellem harmonikus egyesülésére vonatkozó problémának. Ehelyett két szülőpár csak azért házasítja ossza a gyermekeit, hogy két vagyont egyesítsenek. Hogy mit szól a dologhoz a szerelem, nem kérdezik meg és haszontalan is volna.

A szerelem majd megjön később, lassan megnő, mint a fű a réten, jó szokássá lesz, egészséges és higiénikus, mint a flanell, kényelmes, mint egy öreg karosszék . . .

„Azonban két házastárs között, akiket vásároltak és eladtak, szerelem helyett nagyon gyakran kölcsönös ellenszenv fejlődik ki és a nő, aki sokkal inkább mint a férfi, izzó szomjúságot érez valami igazi, őszinte és mély szenvedély iránt, a házasságtörés mellékvágányain keresi azokat az örömeket, melyekhez joga van. Innen van, hogy sok házasság nem egyéb, mint bejegyzett cég gyermekek gyártására, helyesebben mondva „legitimálására“ (Mantegazza: Az ember nemi viszonyai).

A kiváló tudósnak ezt a szemlélődését szándékosan tettem a saját fejtegetéseim elé. A maguk drasztikus, meztelen, igaz alakjában kitűnően világítják meg a mi modern világunk viszonyait, úgy hogy mint magas erkölcsi színvonalon álló embereknek tulajdonképpen szegye élnünk kellene magunkat, hogy ehhez a világhoz tartozunk. Szerelmet, vonzalmat, benső hajlamokat, mindent tudatosan háttérbe szorítanak, mert a modern szerelmi és házaseslet a házasságnak csak egynéhány jelszavas formáját akarja elismerni, melyek sorában leghátul cammog fáradtságosan a szerelmi házasság, a valóban ideálisan felfogott szerelmi házasság. Pénzházasság, konvenciók házasság, érdekházasság — majd mindjárt bővebben is foglalkozunk e változatokkal — mindegyik elismerésre és helyeslésre talál. Csak ha két vagyontalan emberfia egyesül a házasságban, igazi szerelemből, igazi vonzalomból, minden anyagi érdek nélkül, csóválja mindenki a fejét, mintha ez a két ember megérett volna a bolondok házára. Ugyan ki nem hallotta volna még ilyen eseteknél a régi és mindig szívesen felfrissített megjegyzést: „Igen ám, de mi lesz, ha majd vége a szerelemnek s éhség és nyomorúság lépnek a helyébe?“ Gondolkodják a világ, ahogyan akar, én mindenképpen ragaszkodom ahhoz a mondáshoz, hogy „a legkisebb konyhóban is van hely“ és az ember legszentebb érzéseinek a kigúnyolását a legnagyobb becstelenségnek, a legnagyobb szégyennek tartom.

Mikor a modern házasságról beszélünk, akkor természetesen a mi viszonyaink között jól ismert egyneű házasságot

gondoljuk, amikor egy férfi egyesül egy nővel családalapítás céljából, amit mi az élet céljának mondtunk. Hogy a házasságnak ez a módja az egész világon elterjedt és minden törvény által elismert hatalommá lett, az kizárólag a katolikus egyház befolyására vezethető vissza, ő avatta szentséggé a házasságot, ő teremtette meg a házassági hűség fogalmát, mint a mi monogám felfogásunk és viszonyaink alapját.

*

Lehetetlenség akár csak felsorolni is azt a sok munkát, melyek evvel a nagyon érdekes témával foglalkoznak, az egynejű, többnejű és többférjű házassággal. Szaknyelven egy férfinak egy nővel való egyesülését *monogámiának*, egy férfinak több nővel való egyesülését *poligámiának* és egy nőnek több férfivel való egyesülését *poliandriának* nevezik. „A monogámia, amikor egy férfi egyesül egy nővel élethossziglani házasságra, melyet csak a halál választhat el, egyik fő alapja a Krisztus vallásának és elég volt arra, hogy becsületet szerezzen az új hitnek, mikor ez a pogány, a kéjtől megmámorosodott és a kicsapongás okba belefáradt társadalom előtt felemelte ezt a zászlót.” (Mantegazza idézett művéből.) E szavakban benne van a házasságnak eredete, ősi momentuma, ahogyan ezt nekünk kultúrembereknek fel kell fognunk, de azért vannak bizonyítékaink arra is, hogy vad népeknél, melyek minden keresztény befolyástól távol éltek és élnek, szintén megvolt a monogámia alapelve. Itt természetesen nem vallások írták ezt elő, nem is magasabb, az emberben szunnyad© morális ösztönök, hanem gazdasági okok, a takarékoság, a szükség diktálták. Így például tudjuk, hogy Kalifornia partjainak, valamint a régi Mexikónak a lakói kifogástalan egynejű házasságban éltek, igaz, hogy ez a házasság csak *időben* volt egynejű, mert a feleségeiket tetszés szerint cserélgethették. Ezeknél a népeknél tehát a monogámia az egy nővel való élés tartamára vonatkozott, vagyis a férfinak mindig csak *egy felesége lehetett egyszerre*. Kétséges, hogy a házasságnak erre a módjára is jogosan alkalmazhatjuk-e a monogámia kifejezést? A monogámia modern felfogásában ugyanis nemcsak az van

benne, hogy a férfinak egyszerre csak egy felesége lehet, hanem az is, hogy ez az egyesülés „örökös” és felbonthatatlan. Az egynejűség követelménye már ebből a szempontból is teljesen helytelen és jogosulatlan.

Azonban a monogámia követelményei még más szempontból is önkényeseknek és jogosulatlanoknak tűnnek fel, még pedig a természettudományi szemlélet álláspontjáról. Igaz, hogy találunk az állatvilágban példákat arra, amikor egy hím és egy nőstény élethossziganra párosulnak. Ezek a példák kivételeknek tekinthetők ugyan, de minden esetre nagyon érdekesek. Viszont nem helyénvaló, hogy ezekből a kivételes esetekből hamis következtetéseket vonjanak az embernek, mint a „legmagasabb rendű állatnak” a hajlamaira, még kevésbé, hogy aztán ezek alapján állítsák fel vele szemben a követelményeket.

Szeretik a monogámia, vagyis az egynejűség követelményét, illetve ennek a jogosultságát a férfivel és nővel szemben megkülönböztetni vagy abban az irányban módosítani, hogy utalnak a két nemnek a bonctani és élettani viszonyaira, melyek a nőre rákényszerítik a monogámiát, míg a férfinak tetszésére van bízva a dolog. Vagyis a nő monogám hajlamának a természetes indokolását abban a hivatásában keresték, hogy a gyermeket az életképességéig a testében hordja, azután megszüljön és keresték annak a lehetetlenségében, hogy a terhesség ideje alatt más férfitől újból teherbe essék. Ezt a felfogást még avval is támogatják, hogy egy nő a gyermek megszületésével a család első alapjait veti meg, ami azonban kétes lenne akkor, ha a nő egyidőben több férfivel is érintkeznék. Míg tehát a férfi egyidőben több nővel is folytathat nemi érintkezést anélkül, hogy az esetleges gyermekek apasága felől kétség merülhetne fel, e viszonyok a nőnél éppen megfordítva vannak.

Ezek a fejtegetések teljesen világosoknak látszanak ugyan, de semmi közük sincs a monogámiához. Ebben a görög származású szóban benne van a házasság fogalma. A követelmények azonban figyelembe veszik azokat a viszonyokat is, mikor a nő egyidejűleg egy vagy több férfivel folytat nemi érintkezést. Ezért a monogámia elnevezés helyébe inkább a „monandria”-t kellene tenni, ami egyférjűséget jelent, ellentétben a poliandria-

val, a sokférjűséggel. E magyarázat figyelembe vételével aztán világosnak találjuk azt is, hogy a szokásos megjelölés a monogám vagy poligám *hajlamra* tulajdonképpen szintén hamis, egyrészt azért, mert benne van a *házassági* egyesülés fogalma, ami a kérdés helyes megítélésénél egyáltalán nem jön számításba. Viszont, hogy az ember az egynejlőségre vagy a többnejlőségre hajlamos-e vagy hogy *egyáltalán hajlamos-e a házasságra*, azt senki sem tudja megítélni. Arról azonban igenis lehet beszélni, hogy a természeténél fogva megvan-e a hajlama arra, hogy egyidőben két vagy több ellenkező nemű lényvel folytasson nemi érintkezést.

A poligámia fogalma azonban annyira begyökeresedett évszázadokon át a nyelvhasználatba, hogy a most következő szemlélődéseinkben is megtartjuk, bár még egyszer utalunk a legutolsó mondatok tartalmára.

*

Már a házasság kifejlődése a rablási és vásárlási házasságból azt bizonyította, hogy a férfi — egyelőre csak erről beszélünk — nemi tevékenységében jogosan igényelhet bizonyos mértékű változatosságot vagy legalább azt hitte, hogy igényelhet s testi ereje és vagyoni helyzete szerint élt is evvel a vindikált jogával. Ez a körülmény, meg az, hogy a nőt olyan kevésre becsülték, akit mint valami használati tárgyat raboltak, vásároltak, félredobtak és elcseréltek, a poligámiát egészen magától értődővé tette. De ugyanilyen magától értődő volt az is, hogy a nőnek még a férfivel szemben is ugyanezt az elvet kellett képviselnie. Ugyan hogyan lehet hűséges a nő ahhoz a férfihez, aki megszerezte, mikor tovább is adhatja? Miért ne tetszenék neki egy másik férfi sokkal jobban, mint a saját ura? Nagyon megérthető ezek után, hogy a poligámia szokása a poliginia — soknejlőség értelmében mai napig is igen sok népnél megmaradt. De ugyanilyen megérthető az is, hogy ugyanezek a népek minden erejükkel visszautasították a misszionáriusok monogámikus törekvéseit, mikor ezek megjelentek náluk s az egész dolgot érthetetlennek és természetellenesnek találták. És mégis egyházi áldás nélkül

és a jól átgondolt törvények védelme nélkül is nagyon szigorú felfogások uralkodnak ezeknél a vad népeknél a házasság fogalmáról. A többnejűség ellenére is nagyon jól rendezett intézmény lett, mely a legtöbb esetben szigorú fegyelmet és erkölcsöt követel meg a nőtől és még szigorúbban bünteti a kihágást e követelmények ellen. Mindig és majdnem mindenütt találunk egy főfeleséget, egy kedvenc asszonyt, aki uralkodik a többi asszonyok fölött mindaddig, míg kegyvesztett nem lesz s ezt a méltóságot kénytelen átengedni egy másik asszonynak, akit a férj kiszemel.

Igazi poligám, helyesebben mondva poliandrikus hajlamot és e hajlam ténykedését majdnem mindig csak a házasságkötés előtt találjuk meg a civilizálatlan népek nőinél. A szabad nemi érintkezésnek — akár a saját, akár a szomszédos törzsből való férfiakkal — vége van a házasságkötés pillanatában; az esetleges hűtlenséget halállal büntetik. De azért még most is vannak népek, ahol a nő poliandriája a házasság alatt is folytatódik, így például Tibetben, ahol az a szokás, hogy valamennyi fiatalabb fivér szintén férje lesz a kiválasztottnak, amint ez összeesküszik a bátyjukkai. Az ilyen házasságból való gyermekek minden apai nagybátyjukat, vagyis anyjuknak mindegyik férjét . . . apának szólítják. Mi több! Néhány utazó azt írja, hogy ezeknél a törzseknél némelyik asszonynak négy férje is van egyszerre, amellett joguk van meg más férjeket is választani maguknak.

Mantegazza leírja a saját megfigyeléseit, melyeket Polinézia néhány szigetén és déli Indiában végzett a poliandria elterjedéséről. Szerinte a magasabb osztályoknál az a szokás, hogy úgy a férfinél, mint a nőnél egyidejűleg poligámia van olyan értelemben, hogy a férfi annyi nőt szerethet, amennyit akar, de a nőnek is megvan ugyanez a joga a férfiakra vonatkozólag. Hogy az eszkimóknál az erkölcsi fejlettség nagyon mély színvonalával együtt jár a poligámia minden alakja, még a vérfertőzés is, az be van bizonyítva és újabb kutatások csak megerősítik.

Miután a vad népek poligámiáját a többférjűség és többnejűség értelmében röviden leírtuk, elemi erővel vetődik fel a kérdés, hogyan áll ez az érdekes ügy a mi korunkban, a mi kultúréletünk mellett?

Minden ellenkező állítás ellenére is — melyeket főleg a morál és etika diktálnak — megdönthetetlen tény, hogy hajlama szerint az ember mégsem igen tud alkalmazkodni ahhoz a rendszerhez, mely a nemi érintkezését egyetlen személyre korlátozza, sőt — akár férfi, akár nő — megkívánja a változatosságot s e kívánságának a csillapítása a különböző gátlások fokától és minőségétől függ.

„Európában a társadalom a monogámiának nagyon morális bázisán nyugszik, de hány férfi van, akinek csak egyetlen egy nővel lett volna dolga és hány nő, aki sohasem szerelmeskedett más férfival, mint a maga törvényes férjével? A szerelemben különféle erők dolgoznak, ellentétes irányúak is, ezért a tény mindig különféle erők eredőjének utolsó kifejezője“.

„Egy férfi vágytól hajtva közeledik egy nő felé s az együtt élvezett kéj közös emlékével pecsételi meg az első ölelést. *Már most akár szenteltvíz hagyta jóvá ezt a szerelmet, akár egy anyakönyvvezető tintatartója, akár csupán egy négy szemközt ejtett szó, mindig megvan a lehetősége annak, hogy sokáig tartson és sértetlenül megmaradjon“.*

Így kezdi Mantegazza a monogámiáról szóló fejtegetéseit. Fentartás nélkül aláírom az egészet s különösen utalok a „lehetőség“ szóra. Ebben a szóban benne van minden, amit a monogámia jogosságáról, céljáról, lehetőségéről és kielégítő voltáról mondani lehet.

A morál, a jó erkölcs és az illem termelték a mi társadalmunkban azt az általánosan elismert és mindenki által helyesnek tartott felfogást, hogy a monogámia az egyetlen lehetséges kapcsolódási forma a férfi és a nő között. Mint már említettük, a monogámiát az egyház indította mag, pedig ez mégis csak az emberiségre rákényszerített természetellenes berendezés. Igaz, hogy nélküle a szociális etikának, az egész állami berendezésnek és a népjólétnek hatalmas épülete rendülne meg. Innen van aztán az a ferde helyzet, hogy a legtöbb ember elismeri ugyan

a monogámia hivatását, de nagyon kevesen követik a vele járó követelményeket, mert ezeket természetelleneseknek érzik. A sok ezernyi egyházi és történeti legenda, melyeket e követelmények jogossága mellett folyton újból felhoznak, a mesék birodalmába tartozik.

Úgy a férfi, mint a nő, előbb vagy utóbb, nyíltan vagy titokban, áldozatul esnek nemiségük csábításainak — ez majdnem sohasem marad egy lényre korlátozva. *Igazi monogámia csak ott van, ahol két ember szívében igazi benső okokból marad meg a hűség, nem pedig a morál, etika és a világ megítélésére való tekintetből.*

Vannak emberek, akikre valóban érvényes a szerelmi házasságnak az az előbb említett tétele, hogy a legkisebb kunyhóban is van hely. Ezeknél valóban benső érzésekből fakad a monogámikus érzés és így minden kényszerítés nélküli.

Ám egészen másként áll a dolog a legtöbb embernél, akik a monogámia követelményeinek csak azért tesznek eleget, mert a morál, az etika, az egyház, a törvények stb. által rájuk kényszerített gátlások szorítják őket erre. Tehát végtelen láncolata az egymásba kapcsolódó mindenféle gátlásoknak, mely láncnak egyik vagy másik szeme azonban könnyen elszakadhat. Es sokkal is gyakrabban elszakad, mint azt gondolnánk. Különösen a férfiak azok, aki a természetes hajlamukra hivatkozva, egyenesen jogot vindikálnak maguknak arra, hogy poligám vágyaikat kielégítsék; de ugyanezt a jogot mereven és kíméletlenül megtagadják a nőtől. Avval tagadják meg, hogy mindig utalnak a teherbe esés veszélyére és lehetőségére. Ez az igazságtalanság pedig mindaddig megmarad és meg is kell maradnia, ameddig a társadalmi rend meg nem változtatja a morálról való felfogását, amíg a képmutató világ megveti a törvénytelen anyát és a törvénytelen gyermeket.

Hiszen a világnak és a morálnak folytonos figyelembe vétele az, ami — az egyházi és állami törvények mellett — az emberiséget egyenesen rákényszeríti a házassági csalásra és képmutatásra. Ezeket a tényezőket kell felelőssé tenni a mai világrend erkölcstelenségéért. Ebből a megismerésből és ezeknek az okoknak helyes értékeléséből fakadtak aztán a szabadszerelem

elismerése utáni sokszor túlzott törekvések, melyekről lesz még alkalmunk beszélni.

Előbb azonban még egy kicsit meg akarjuk világítani a házasság szokásos formáit, Hogy aztán annál világosabban lássuk, mennyire nem vagy csak nagyon ritkán lehet a modern házasságban igazi etikai, morális vagy szerelmi követelményeket felállítani.

*

Bár mi azt hisszük, hogy ég és föld távolság választ el bennünket a vad népektől, lényegében nálunk is még mindig a vásárlási házasság elve uralkodik. Talán korunk reális gondolkodásával jár együtt, hogy ma már nem a belső ember, a jellem, a tisztesség, hanem a rang, név, vagyon és egyéb külső előnyök játszik a legfontosabb szerepet a házasságkötésnél. Ha régebben a férfi meghatározott összegért vásárolta meg a lányt a szüleitől, úgy ma olyanok a viszonyok, hogy a gazdag szülők férjet vásárolnak a lányuknak, tehát a férfi a szó szoros értelmében eladja magát. A vásárlási összeget a „hozomány“ szép nevével nevezik s a magassága a férfi társadalmi állásához, vagyonához, korához és külsejéhez igazodik ... de esetleg a lány külsejéhez is. Hiszen ismeretes, hogy a csúnya lányok szülei „minden áldozatot meghoznak“, csak hogy a lányt elsüssék.

A jelenkor vásárlási házassága nem érdeklődik a férfi előélete, egészsége és jelleme iránt, nem gondol arra, hogy a jövő boldogság szempontjából — ha ugyan egyáltalán gondolnak ilyenre — ezek a dolgok sokkal jelentősebbek, mint az arany-mammon. De rendszeren nem érdeklődik a lány érzelmei után se, mert hiszen többnyire nem is ő választ, hanem a róla gondoskodó szülők. A jó öreg — oly sokszor megcáfolt — mesét, hogy a szerelem majd megjön a házasságban, korunk fiatal lányainak is még mindig feltálatják, pedig mennyi boldogtalanságnak volt már okozója ez a pénz arany szálaival átszótt mese. A fiatal „tapasztalatlan“ lány hitelt ad a „tapasztalt“ szülők és nénik szavainak, hiszen „jót“ akarnak. Evvel aztán el is temeti minden régóta táplált ideálmusát s nem ritkán annak tudatában lép házasságra, hogy eladja magát és abban a remény-

ben vagy szándékkal, hogy úgyszólván házasságtörést fog elkövetni. De így cselekszik — sőt talán még nagyobb mértékben — a férfi is, aki azt hiszi, hogy legényéletének szép ki-kiruccanasait a lány pénzével talán még intenzívebben folytathatja. De vállalja a csúnya, nem szeretett nővel járó kellemetlenségeket, ha az ilyen jó üzletből más irányban előnyök és kellemességek származhatnak. A „jó pártiból“ aztán rendesen rossz párti lesz, ha elvesz a pénz, az ilyen házasságok egyetlen támasza, mert ennek az elvesztésével rendesen egyszerre eltűnnek az élet egyéb előnyei is. Rossz üzleti spekuláció, mely gyakran csőddel végződik.

Ezekben igyekeztünk röviden ismertetni a határozott vásárlási házasság modern formáját. Kissé átvitt értelemben ugyanezt találjuk azoknál a házasságoknál is, melyeket észszerű vagy „érdekházasságoknak“ neveznek. Itt már nem a pénz játsza a főszerepet, hanem inkább egy csomó más körülmény, melyektől egyéb előnyöket várnak a jövőre. Az érdekházasság fejezetébe tartozik az az eset, mikor a fiatal ember „beházasodik“ az apósnaq valamelyik meglévő vállalatába, de ide tartozik az az eset is, mikor egy lányt valami tönkrement főúri sarjhoz adnak férjhez. Az egyik oldalon kilátás jólét és tekintély által biztosított jövőre, a másik oldalon a csábító fényes címer, mely a polgári lányból egyszerre grófnét csinál, mely a polgári apának egyszerre kékvérű vót szerez. Milyen buta is az értelem adományával felruházott ember!

Mint ezeknek a tiszta érdekházasságoknak tipikus példáját fel akarom említeni azokat az eseteket, mikor egy szegény lány egy öreg, beteges, bár gazdag vagy előkelő emberhez megy férjhez, illetve ilyennel kerítik össze. A lány fiatalságát, a benne szunnyadó vágyakat és reményeket, melyeket a nevető élethez fűzött, egyszerre eltemetik az észokok, melyek gondtalan jelent biztosítanak neki, amíg az öreg férfi él és még gondtalanabb jövőt biztosít a nagy örökség, ha meghal a férfi. A házasságnak ez a formája nem egyenesen alávalóság-e, nem egyenesen olyan bűn-e a szülők részéről, amit törvényesen el kellene tiltani? Mit kezdjen egy ilyen fiatal teremtés a kielégítés után kiabáló természetes ösztöneivel? Nem erőszakkal kényszerítik-e ezen a módon a prostitúció, a csalás, az aljasság útjára, még akkor is.

ha egyébként igen nemes lelkületű volna? Úgy látszik, hogy ezeket a kérdéseket a „jó és olyan okos“ szülők sohasem vetik fel.

A modern házasságnak eddig leírt formái elegendők annak bizonyítására, hogy a házasságkötésnek ezek a módjai nem jelentik két ember egyesülését családalapítás céljaira, hanem egyszerűen csak üzletet jelentenek.

De bizonyos értelemben érdekházasságról beszélhetünk ott is, ahol a dolog üzleti oldala háttérbe szorul egyéb érdekek mellett. Csak arra az általánosan ismert tényre emlékeztetek itt, hogy az egykori Monarchia és Németország tisztjeinek ügyelniök kellett arra, hogy a házasságuk megfelelő életnívót biztosítson nekik. Hogy aztán az ehhez szükséges pénzt egy hentesnek vagy egy földbirtokosnak a lánya hozta-e a házhoz, avval már nem igen törődtek. Így történt aztán, hogy jómódú szülők lányai mindig vásárolhattak maguknak rendjeles, kardcsörtető tisztet.

A „rangbéli“ házasságoknak még kiáltóbb példái azok az esetek, mikor nemesi családok sarjai csak rangbelivel házasodhatnak össze. Ez az egész házasodási rendszer, mely a hatalmasok udvaraiban meg ma is uralkodik, az ilyen észszerű házasságok céltalanságát mutatja s ezek a legtöbb esetben már csak azért is érdekházasságoknak nevezhetők, mert többnyire politikai érdekek irányítják őket. Ha aztán az uralkodói sarjak közül mégis akadt valaki, aki mert a szíve hajlamainak engedni, akkor rangjáról, nevééről és születésének minden egyéb előnyéről le kellett mondania és *morganatikus* házasságot kötnie, melyben már eredetileg benne volt az öröklési jog megszükülése és a „nem egyenrangú“ feleség megvetése.

Az eddig leírt házasságokkal teljes ellentétben áll az oly gyakran kinevetett *szerelmi házasság*, melynek sokszor még a jogosságát is kétségbe vonják. Ennek azért olyan gyenge a hitele, mert a szerelem alapmotívumát az emberek igen gyakran helytelenül értelmezik. Szerelmi házasságon ugyanis rendesen az olyan házasságot értik, melynek a szerelmi mámorea tulajdonképpen semmi egyéb, mint a libidó, a tiszta kéjvágy ennek

minden kinövésével együtt, aminek az elítélését nem is lehet kifogásolni. Hiszen jól tudjuk, hogy ez az „örjögő” szerelem és a „halálíg tartó” hűség nagyon hamar elhalványodnak, ha a nemi vágyódás kezd alábbhagyni s végre egészen kialszik. Ez az eset pedig rendszeren már akkor beáll, ha a kölcsönös nemi egyesülés néhányszor megtörtént, ha letompult vagy teljesen eltűnt az az inger, melynek minden tumescenciát meg kell előznie. Az ilyen szerelmi mámort, szerelmi örjögést nagyon hamar követi a teljes kijózanodás, mely odáig mehet, hogy az előbbi szerelmet gyűlölet, undor, megunás váltja fel. Ez annál könnyebben bekövetkezhetik, mert mindkét félnek az igazi karakterét csak az együttélés csiholja ki. A házasság előtt mesterségesen alkalmazott, színlelt és képmutatott szép és magas jellemvonások egyszerre lepattannak és a férfi, aki még nem régen „fülig szerelmes” volt, most józan szemekkel látja az előtte álló meztelen lelkű nőt, de a nő is a férfit. Az ilyen szerelem mivoltának helyes felismeréséből kiindulva könnyen megérthetjük, hogy a szerelemnek erre a fajtájára felépített „szerelmi házasság” nem lehet nagyon hosszú tartamú.

A szerelem és a nemi vágy ugyanis két egészen különböző dolog. Már a nő nemi életének a fejtegetésénél utaltam arra, hogy én az igazi szerelmen nem *egy* érzést értek, hanem az érzéseknek az összegét, melyek éppen a benső összetartozandóságnak tudatában nyilvánulnak. Ennek az összetartozandóságnak első sorban a közös életérdekeken kell alapulnia, melyek azonban nem lehetnek tisztán anyagi eredetűek. Csakis az *ilyen* alapon nyugvó szerelmi házasság lehet tartós, csakis ez nyújt biztósítékot arra, hogy a két emberfiának nincs szüksége külső gátlásokra ahhoz, hogy a házassági hűséget megtartsák, sőt hogy mindezek a gátlások ebből a benső összetartozandóságból erednek. Hogy az ilyen szerelmi házassághoz is hozzátartozik a jellemnek, a gyengeségeknek és az életszokásoknak kölcsönös ismerete, az már benne van az összetartozandóság fogalmában.

Hogyan áll a házasság dolga a mélyebb emberrétegeknél, a proletariátusnál és a parasztnál? Itt is megtaláljuk még az emléket az úgynevezett *próbaházasságnak*, mely kevésbé civilizált népeknél régebben megvolt s részben még ma is megvan.

Azok a *törvényesen* elismert szokások és berendezések ezek, melyek úgy a férfinak, mint a nőnek megengedik, hogy hosszabb vagy rövidebb időn át házasságon kívüli nemi érintkezést folytassanak egymással, részben azért, hogy így jobban megismerjék egymást, részben pedig azért — de erre csak a civilizálatlanabb népeknél van eset —, hogy ily módon megállapíthassák a nő alkalmasságát az anyaságra. Indiában, de Amerikában és Ausztráliában is vannak népek, melyeknél a nő csak akkor számít teljes értékűnek, tehát házasságra alkalmasnak, ha az anyaságból már levizsgázott, más szavakkal, ha már törvénytelen gyermeke született. Hiszen éppen ezek a népek a legnagyobb szégyennek tartják a nő terméketlenségét. A házasság előtti nemi érintkezés szokása — nyilván mint ezeknek a szokásoknak az emléke — mai napig megmaradt a mi legsőbb társadalmi osztályainknál. Itt nagyon közönséges dolog, hogy a férfi már a házasság előtt folytat nemi érintkezést a lánnyal. Éppen olyan mindennapos, hogy a törvénytelen gyermek megszületése a házasságkötés legsürgetőbb oka. Itt nem kutatnak a gazdagság, társadalmi állás és egyéb előnyök után, itt kizárólag a szerelem dönt a fentebb említett hamis értelmezésben, amikor t. i. a nemi ösztönt vagy a vágyódást nevezik el szerelemnek. Ez a szerelem aztán hamar ki is alszik, talán néhány hét vagy hónap alatt, hiszen itt az erkölcsök, az életcél és életfelfogás még nagyon bizonytalanok. Az egykori szerelmi turbékolásból káromkodás lesz, a csók helyét a bot foglalja el.

Milyen lényegesen eltérők azok az okok, melyek a férfi és a női nemet házasságkötésre készítenek. A házasságkötésnek az ideális felfogás diktálta célja, a családalapítás vagy a fajfenntartás, közelebbi kritikai vizsgálat mellett nem állhat meg. Ugyanis nagyon sok házasság van, ahol ez a momentum már eleve elesik. Hiszen a legtöbb *modern* házasságot avval az előre elhatározott szándékkal kötik meg, hogy semmi körülmények között ne legyenek gyerekek. Nem mindent megkísérelnek-e, hogy a gyermekáldásnak elejét vegyék? így aztán valóban nem a fajfenntartás az az irányító ösztön, ami az embereket házasságra ösztökéli. Mindig más okok szerepelnek a meggondolás előterében, melyek egyéb előnyök szerzésére irányulnak. Ezek

az előnyök állhatnak a gondtalan megélhetésben — és ez a meggondolás az uralkodó a mai férfiaknál — vagy abban, hogy a házasulandó megszabaduljon a szülői bilincsektől, mely szempont főleg nőknél érvényesül. Emellett szerepel a nőknél az a meggondolás is, hogy bár egyelőre nem akarnak gyermeket, de majd valamikor teljesítik ezt a természeti rendeltetésüket is. Ez az utóbbi felfogás váltja ki azokat a jellembeli sajátságokat is, melyekre Weininger azt mondja, hogy ez a kerítéshez való ragaszkodás. A nőknek ez a kerítési hajlama sohasem mutatkozik máskor olyan világosan, mint a bálokon, ahová az anyák szépen feldíszített lányaikat avval a titkos gondolattal viszik el, hogy a férfiaknak bemutatván őket, ez talán mégis csak egy első lépés lehet a férjhezmenés felé. Az anya már evvel az „elővezetéssel” is kerítést végez, de még inkább akkor, mikor rettentően feldicséri a férfiak előtt a lányának olyan tulajdonságait is, melyek csak az ő anyai fantáziájában léteznek. De ugyanezt a kerítést végzi minden más olyan alkalommal is, amikor a lányok a megfelelő társadalmi formák között érintkezhetnek egyszerre több férfivel. Az apa pedig eleinte húzódozik ugyan az ilyen kísérletektől és törekvésektől, de a felesége aztán megérteti vele, hogy a lányukat mégis csak férjhez kell adni, úgy hogy végül ő is beáll ennek az ügynek a szolgálatába. Miként volna máskülönbön megmagyarázható, hogy a napilapokban a legkülönbözőbb házassági hirdetéseket találjuk, melyekben a lánynak minden kigondolt előnyös tulajdonságát mértéktelenül feldicsérik? Vagy miként volna különben megérthető, hogy a férfivilág „ismeretség hiányában” ezúton keresi házasulandó lányok ismeretségét?

Az ilyen házassági hirdetések már magukban is kigúnyolnak minden morális felfogást a házasságról, de az igazi erkölcsi sülyedés akkor áll be csak igazán, ha a lány szülei odáig mennek, ha egy *házasságközvetítőnek* a jól megfizetett munkáját veszik igénybe. A szülők arna gondjukban, hogy a lányukat főként alá hozzák, a férfi pedig abban a törekvésében, hogy a házassággal jó üzletet csináljon, látszólag mindketten elfelejtik, hogy egy élő teremtés áll közöttük, szabad vággyal, akarattal és érzelmekkel felruházva. Milyen könnyen meg lehet kötni az ilyen

üzletet, ha egyrésztől elég nagy az anya kerítési tevékenysége, másrészt a férfi undora az agglégényi élet kényelmetlenségei iránt. Két egymáshoz méltó szövetséges, akik megértően fognak kezét egymással a lány feje fölött . . .

*

Az ember azt hinné, hogy a kultúra haladása, támogatva a nőemancipáció világmozgalmától, arra a megismerésre juttatják a nőt, hogy a házasságban egyáltalán nem kell azt a nagy ideált látni, amilyenek az évszázados hagyomány mutatja. A házasságról való fogalmak nagyon különbözők ama szempontok szerint, melyekből ezt az intézményt nézzük. De változatlanul megmaradt mindmáig az a nézet, hogy a nőt az anyaság ösztökéli a házasságra. Én a legjobb akarat mellett sem tudom jobban kifejezésre juttatni ezt az általánosan elterjedt véleményt, mint hogy közlök itt egy kis szépirodalmi jellegű dolgozatot, mely tárca formájában több év előtt jelent meg egy német folyóiratban. A szerző Hedenstjerna Alfréd s ezt írja:

„Vannak kolerikus nők és flegmatikusak, vérmesek és melankólikusak, nagyok és kicsinyek, fiatalok és öregek, soványak és kövérek, csúnyák és csinosak, rosszak és jók, feketék, szőkék és vörösek; vannak nők, aki tudnak főzni és vannak olyanok, akik nem tudnak főzni, vannak szeretetreméltóak és kiállhatatlanok, pletykázók, értelmesek, buták, unalmasak és érdekesek ... de egy tekintetben mind egyforma — mind férjhez akar menni.

Apát, anyát, fivéreket és nővéreket, vasárnapi iskolát, életet és egészséget feláldoznak, hogy férfit kapjanak, sőt példák vannak rá, hogy tizenötéves lányok eldugják a babáikat, amint egy imádó jelentkezik.

Látják, hogy férjhezment barátnőik soványak, sápadtak és betegesek lesznek, elveszítik a hajukat és a vidámságukat; látják, hogy a selyemsáljaikat arra használják, hogy apró kiabáló lényeket burkoljanak belé és hogy a hamis fogaik dél előtt tizenegykor még egy pohár vízben áznak, míg ők maguk még harmincöt éves korukban is fiatalok és frissek, erőteljesek, fürgék és ártatlanok, mindig jól fésültek, vidámak, karcsúak és

érdekesek. És mégis irigylik azokat, akik a házasság jármát hordják a hátukon! Igazán nem tudom megérteni ezeket a lányokat!

Annyira félnék, hogy még egy kis rákot se mernek a forró vízbe hajítani; de ha öt keringőt és három polkát eljártak egy harminc éves szakállas úrral, akkor képesek ennek a nyakába ugrani és megcsókolni, amin az ember igazán csodálkozik.

Ismerek egy nőt, aki elszaladt egy szelíd békés tehén elöl, amelyik még életében sem tett semmi rosszat, de ugyanez a nő nem félt egy tengerész tisztől, aki angol szolgálatban jó néhány szudánit és hindut vert már agyon.

A nők háromszor is meggondolják, míg egy kalapot kiválasztanak, de egy percig sem gondolkodnak, ha arról van szó, hogy férjet válasszanak. Hát igaz, hogy az urak nem is várakoznak olyan türelmesen a raktáron, mint a kalapok a boltban.

Ha új ruha kell a hölgyeknek, akkor sokan előbb alaposan tudakozódnak a gyár képességei felől, de arra még nem volt eset, hogy az eljegyzésük előtt elmentek volna az imádójuk anyjához megkérdezni, hogy mi van hát a fiatalemberrel.

A nők legrosszabb hibája a következetlenség. Egy este megkértem egy fiatal lányt, hogy tíz percig sétáljon velem a kertben. Vonakodott, mert félt, hogy meghül. Másnap egy tenoristával Angliába szökött, pedig az idő egy cseppet sem volt barátságosabb.

Semmitől sem riadnak meg, csakhogy férjhez mehessenek. Az a lány, aki tagja az állatvédő egyesületnek, hozzá megy egy mészároshoz is, az istentagadó fiatal hölgy hozzá megy egy paphoz, a szigorú vallásosságban nevelt lány hozzá megy egy szabadgondolkodóhoz. Ha egy lány egy olyan jótékonyági egyesületnek a pénztárosa, amelyik szegény pogány gyerekeket lát el zsebbibliával, képes a kasszából kivenni a szükséges pénzt és egy cirkuszi műlovarral megszökni, amint ez két dolgot tisztázott előtte: először, hogy szereti, másodsor, hogy az ő jótékony egyesülete hamis alapokon nyugszik, mert a paradicsomi öltözetű gyermekek sehogyan sem használhatnak zsebbibliákat!

Valamennyi politikai párt, de különösen a szocialista, jól tenné, ha elveit tetszetős külsejű személyekkel hirdettetné.

Mert ha egy fiatal lány már huszonöt év óta ismeri is az anyját, a szerelmesét pedig csak huszonöt nap óta, mégis inkább hisz azoknak a szavaknak, melyeket ez halkán suttog, mint azoknak, melyeket az anyja mond hangosan.

Ha egy jámbor ember pályázik egy keresztény érzésű lány kezére, a lány rokonszenvből igent mond; de ha egy istentagadó kéri meg a kezét, azért mond igent, hogy istennek tetsző dolgot tegyen és a hitelent megtérítse.

Ha a fiatal lány öreg férfihez megy feleségül, azért teszi ezt, hogy a férfi öreg napjait megvidítsa; egy idős nő pedig azért megy fiatal férfihez, hogy anyai védelmébe vegye.

Tulajdonképpen csak két dolog van, ami egy XIX. századbeli nőt arra bírhat, hogy kosarat adjon: vagy nincs ki a négy kereke vagy — valami jobbra van kilátása. De az utóbbi esetben mégsem rossz dolog, hogy a jobbra való kilátás mellett mégis belemegy egy próbaeljegyzésbe, mert korunk értelmes férfiainak szemében a jegygyűrű azt jelenti, hogy „Éljen a konkurrencia!” nem pedig azt, hogy „Megtelt!”

Egy férfinak, aki nem buta, nem a tudomány embere, nem filantróp, kereskedelmi utazó vagy kalauz, hogy szívének az ürességét kitöltse és sok üres óráját agyonüsse, választania kell a borosüveg, egy szerető vagy egy feleség között. De az ital és a szerelem csak felizgatják és rabszolgává teszik az embert. Ellenben egy feleség a legjobb esetben istenévé teszi a férfit, szereti és tiszteli, a legrosszabb esetben pedig hizlalja és ápolja.

Egy nőnek, aki se nem színésznő, se valami jámbor egysülethez vagy az üdv hadseregéhez nem tartozik, hogy szíve melegét valahová levezesse, választania kell a mopszlikutya, a kanárimadár vagy a férj között. Boldog az a nő, aki a mopszlit választja!

Ha olyankor veszi a mopszlit, mikor ez még kicsi, akkor ő lesz a mopszli első szerelme; ha megfelelően gondozza s megadja neki a magáét, akkor ő lesz a mopszli utolsó szerelme is, ami mindig nagyon kérdéses a férjnél, ha a nő előbb talál meghalni.

Gonosz, rosszul nevelt férfiaknak gyakran az a szokásuk, hogy hűséges ápolónőjükre ráfordulnak, más nőknek meg

kurizálnak. Én már sok öreg, gonosz mopszlit láttam, de még egyet se, amelyik ilyet tett volna.

Ha egy mopszli négykézlábon jár, ez teljesen megfelel a természetének. De ha egy férfi valami kirúgás után négykézláb jön haza, akkor nedves borogatásokat kell rakni vörösre felduzzadt fejére és nem szégyenli, hogy másnap reggel még ő tartson prédikációt a háztartás fényűző berendezéséről. A legjobb esetben ez így hangzik: „Kedves fiam, igazán egy kicsit jobban kellene takarékoskodnunk!” mire a háziasszony szintén barátságos hangon így válaszol: „A tegnapi történetek után ez nagyon okos beszéd tőled!” szóval az ördög elszabadult.

A mopszli csendesen és illedelmesen fekszik egy szék alatt, de egy férfi egyáltalán nem fekszik a szék alá, a csendességről nem is szólva. Ha a mopszli megöregszik, kihullanak a fogai, nyugodtan fekszik a vackán és nyalja a mancsait; ha a férfi megöregszik, még jobban harapdál maga körül és pedig leginkább ... a felesége felé. Néha megtörténik ugyan, hogy a mopszli bepiszkítja a szőnyeget, de viszont nem szivarozik és nem rongálja a függönyöket.

Ezen a földön semmisen maradandó, minden mulandó: úgy a mopszlik, mint a férjek. De ha a mopszli meghal, az ember vesz magának egy újat, amelyik nem mérgeződik úrnőjének görbe háta vagy ráncos homloka miatt és a ki a hetven éves kezét ugyanolyan melegséggel nyaldossa, mint a tizenkét éveset. Mikor ellenben a férfi lép le a világ színpadáról, durva viselkedésével ekkorra annyira megszükkítette az asszony haját, hogy ennek nem igen lehetnek már kilátásai a házasság piacán.

De boldog az a nő is, aki a kanári madarat választja. Kérdelem önöket, mi kellemesebb: ha reggeli álmunkból egy rekedt, morgó hang ébreszt fel bennünket, aki az ördög után kiabál, mert a cipője nincs a helyén és gúnyosan kérdi: „Nem tudod a szobalányt egy kis rendre szoktatni?” . . . vagy pedig ha egy madárka vidám csicsérgése ébreszt fel? Az állatka, ha megkapta az eleségét, vidáman eszik és barátságos pillantással köszöni meg; de mikor „Ő” kapja meg a bífsztekjét, mártír-arcot ölt és azt kérdezi: „Hát ezt meg miféle cserzővargától hoztad megint?” . . .

mikor a madár kapja meg a vizescsészét, elégedetten és hálásan paskol benne; de mikor férjürámnak hozzák a borotválóvizet, szemei kidüllednek a dühtől és azt mondja: „Azt hiszed, hogy disznó vagyok, amelyiket le kell forrázni?“, vagy „Miért hozol éppen jeges vizet?“, vagy „Vidd innen a gyerekeket, mert még valami baj lesz“. Ha a madár meghal, ki lehet tömetni és dísznek a tükör párkányára állítani. De ha a férj hal meg, a gyászon kívül még az a gondja is van a nőnek, hogy eltemettesse, ami sok kiadással jár, no meg méltó emléket kell állítani a sírja fölé, olyan nehezett, mint amilyen a férj mindennapi hangulata volt és olyan nagyot, mint amekkora a saját megkönnyebülése! . . .

De azért valamennyi férjhez akar menni! . . .“

Bár az a tárca már a szerkezeténél fogva is a gúnnyal és humorral akarja szórakoztatni az olvasót, tudományos szempontból pedig semmi jelentősége sincs, mindenesetre nagyon jellemző a nagy tömeg véleményére a házasság céljáról és mivoltáról s a férfi és nő egymáshoz viszonyított helyzetéről a házasságban.

*

Már más helyen rámutattam arra, hogy a nő helyzetének a házasságon belül egészen másnak kellene lennie, mint amit a „jó háziasszony“, „jó anya“ vagy a „derék feleség“ kifejeznek. Hiszen a nőről való felfogás a századok folyamán, de különösen az utóbbi évszázadban amúgyis megváltozott abban az értelemben, hogy a nő ma már nem csupán a vezetője a háztartásnak. Bizonyára megdönthetetlen az az alaptétel, hogy a nő a ház lelke és a házasság lelkesítő ereje is. Az a milió, melyen a házasság felépül, ezt a lelket csakhamar a ház segítő, termelő erejévé teszi, majd megint csak a háztartás szellemi irányítójává. A nőnek azonban a házasságban is első sorban nőnek kell maradnia: *a férj szeretőjének és barátnőjének egy személyben!* Barátnőnek abban az értelemben, hogy mint nő valóban a legjobb, legbecsületesebb és legönfeláldozóbb barátja legyen a férfinak, aki ennek minden bajából és öröméből valóban kiveszi a részét, aki elismeri a férj gondjait, hűségesen kitart az oldala mellett s vele együtt küzd a létért való küzdelmet. Ilyen barátság csak akkor lehet-

séges, ha a nő igyekszik beleélni magát a férfi gondolataiba és érdekkörébe; csak akkor lehetséges, ha a meglévő hideg egoizmus enged a legtisztább altruizmusnak, mely sokszor a saját ént is háttérbe szorítja; és csak akkor maradhat meg, ha a férfi maradék nélkül viszonyozza.

A nő azonban a férfi szeretője is legyen a házasságban. Az ideális alapon kötött házasságoknál az első időkben kétségtelenül be is tölti ezt a szerepet, mert az első időkben minden házasságot a nemiség nagy hatalma kormányoz. „A házasság élettana” című munkájában Balzac ezt a tételt állítja fel: „A házasság szakadatlan küzdelem egy mindent elnyelő szörnyeteg: a megszokás ellen“. A nő dolga, hogy minden eszközzel küzdjön e szörnyeteg ellen, hogy igyekezzék e szörnyeteget megölni. A nőnek tudnia kell kerülnie mindent, ami szerelmi ingerét valamiképpen csökkenthetné a férfi szemében. Kerülnie kell például, hogy szemérmének a levetésével — ami mindig nagyon ingerli a férfit — a férfi vágyódását elhalványítsa. A nőnek mindent el kell követnie, hogy a férfi mindig újból meghódítsa. Tehát alkalmaznia kell az engedékenység és megtagadás fogásait, csak így lehet a férfi szeretője is.

De jaj, ha a szerelem képe és a nő képe is a házasságban nagyon hamar megváltoznék. A lekicsinylés, amit a nő avval ad tudtára a férfinak, hogy félreteszi a szemérmességet, hogy nem akar többé szépnek és fiatalnak mutatkozni előtte, nem akarja ékesíteni magát, hogy mindig újból ingerlően hasson rá, csakhamar semmibevevéssé, megvetéssé lesz a férj részéről. Száz eset közül kilencvenben ez veti meg az alapkövét a boldogtalan házasságnak. Ugyanis ez az, ami a „poligám” férfit arra indítja, hogy másutt keresse azt, amit a saját feleségénél elveszített: a szeretőt. Még rikítóbb a példa akkor, ha — amint ez majdnem minden érdekházasságnál lenni szokott — az igazi szerelem soha nyomokban sem volt meg. A már említett mese arról a szerelemről, amelyik majd megjön a házasságban, aligha jut valaha is túl a „volt egyszer egy . . .” valóságán.

A férfi már eleve avval a tudattal és határozott vággyal megy bele egy ilyen házassági üzletbe, hogy úgylis mielőbb szerető után néz majd. És ha itt-ott fel is lobban benne a szerelem-

nek egy kis lángja, ez is hamar kialszik, mert amit itt szerelemnek neveznek, az nem egyéb, mint állati nemi ösztön, a két lény minden benső vonzalma nélkül. A benső összefüggésnek ez a hiánya természetesen odáig is terjed, hogy ama bizonyos barátság, melyről fentebb beszéltem, alig terjed túl egy futólagos ismeretség fogalmán. De minek is? Nem hatalmasabb-e a pénz, mint a barátság? így gondolkodik az a két ember, akik azért egyesülnek, hogy családot alapítsanak. Még szerencse, ha az ilyen házasság gyermektelen marad.

A nővel szemben felállított ezt a követelményt, hogy a férfinak szeretője is legyen, aránylag könnyű teljesíteni, ha igazi tiszta szerelem egyesíti a két embert; de lehetetlenség akkor, mikor a házasság üzleti érdekeken alapul, ilyenkor aztán a barátság követelménye is nehezen teljesíthető. Különösen nehezen akkor, ha a két házas fél érdekszférái kezdetben nagyon eltérnek, ha az egyiknek a műveltségi foka toronymagasságban áll a másiké fölött. A szerető okos nő mégis meg fogja találni a módját annak, hogy valamiképpen kiegyenlítse a dolgot s így megteremtse a barátság alapját. Ki nem ismer olyan esetet, amikor egy fiatal asszony ezt vagy am azt megtanulta, műveltségének valamilyen hézagát kitöltötte, hogy a szeretett férfivel azonosan gondolkodhasson és érezhessen. Ki nem ismer olyan esetet, mikor a férfi volt az, aki a műveltségnek magas fokáról szívesen leszállott a szeretett nő egyszerű gondolkodásmódjához. „Boldog, aki egy nőt szabadít fel! Aki kiragadja abból a fizikai szükségyszerűségből, melybe a természet száműzte, magányosságának a gyámoltalanságából, annyi bajból és akadályból! Boldog, aki tanítja, erősíti, neveli a nőt, aki egészen magáévá teszi... Az nem csupán a nőt szabadította fel, hanem önmagát is!“ (Michelet: A szerelem.)

*

Barátság! Megint erre térek vissza, mert csak ez adhatja meg a nőnek azt a helyzetet, mely a házasságban megilleti, mert ez az, ami ezerszeres viszonzásra találhat, ha a nő valóban őszinte barátsággal van a férfi iránt. De azért is visszatérek rá, mert viszont éppen a nővel veleszületett tipikusan női jellem-

vonások a leghatalmasabb ellenségei az ilyen barátságoknak. Ebben ugyanis benne kell lennie a megértésnek a férfi gyengeségei iránt — pedig hát ilyen van elég — és a képességek ezek eltűrésére. A nő a tűró fél a házasságban . . . , milyen gyakran halljuk ezt a szentenciát és mennyit írtak már erről a témáról. Igen, valljuk be nyíltan, hogy a nőnek bizonyos mértékig valóban tűrnie kell. Ezt a tűrést azonban semmi körülmények között sem szabad úgy felfogni, mintha egy tövises mártírkoszorú viselését jelentené. A tűrés itt csak a fölényes értelem, a sok gyengeség megértésének a kifejezése. A tűrés jelenti a nő néhány érzésének az elnyomását, hogy meg ne zavartassák a házasság békéje, meg ne rendüljenek a szerelem pillérei.

A tűró nő az egyik oldalon, a zsémbes nő a másik oldalon. Ezt a két típust szándékosan állítom egymás mellé, mert ezekben benne van egy boldog, békés és zavartalan házasság az egyik oldalon és egy szerencsétlen, folytonos veszekedésekből álló házasság a másik oldalon. Hagyjuk most figyelmen kívül azt a sok ezernyi okot, melyek a nőt valóban feljogosíthatják arra, hogy elégedetlennek és boldogtalannak érezhesse magát és ennek hangosan is kifejezést adjon s foglalkozzunk annál behatóbban magával a tűró nővel.

Hogyan kell a nő tűrését felfogni, miben áll ez?

Bizonyára megérthető, hogy a férfinak, aki éveken át tartó fesztelen magánosságában egy csomó jó és rossz szokást sajátított el, bizonyos időre van szüksége, míg a feleségére való tekintetből ezek egyikével-másikával szakít, míg apránként belátja, hogy most mégis csak másként kell élnie, mint azelőtt. Pedig hát a rossz szokásai között vannak olyan hatalmasak, hogy a legerősebb férfi sem igen tud leszokni róluk, ha még annyira szereti és tiszteli is a feleségét. Itt csak három mindennapos példára emlékeztetek, a „szenvedélyes“ dohányosra, ivóra és játékosra.

Ki tudná és akarná már előbb megtiltani neki, hogy e szenvedélyek közül valamelyiknek áldozzon? Miféle hatalom volna elég erős őt *hirtelen* úgy megváltoztatni, hogy lemondjon arról, ami előbb olyan sokat jelentett neki? Az ostoba asszony, aki oktalanságát már avval bebizonyította, hogy a nagy szerelem

ellenére is hozzáment egy ilyen férfihez, bizonyára rajta lesz, hogy a befolyását mielőbb érvényesítse, hogy a környezetnek és az egész világnak bebizonyítsa, miszerint uralkodik annyira a férjén, hogy rövidesen lemondhatja őt az ilyen szenvedélyeiről. Ha sikerül ez neki, akkor igazán nem őt, hanem a férfit kell bámulni, mert akkor nem az ő hatalma, hanem a férfi szerelmének a hatalma volt az, ami ezt a csodát végbevitte. De jaj akkor, ha a dolog nem sikerül! Az asszony nem érzi, milyen együgyű a vállalkozása, nem sejtí és nem is akarja belátni, hogy egy ilyen kísérlet már eredetileg céltalan és eredménytelennek kell maradnia. A képzelt hatalmában, a becsvágyában érzi megbántva magát és hogy főleg a világ előtt van most megalázva. Evvel már adva is van az elégedetlenség oka s az érzelmei a férfi iránt lassankint hűlni kezdenek, de a férfi érzelmei is öiránta. Most aztán folytonos szitkozódás és veszekedés hallható ott, ahol eddig szerelem és harmónia uralkodtak.

De mennyire másként alakul az egész kép, ha a nő túrni tud! Nem a szigorú eltiltások, zsémbeskedések és veszekedések egyenetlik az útját a férfi szívéhez és belátásához. A férfi maga az, aki apránként belátja, hogy nincs igaza, tudatára jön a gyengéinek és szégyenkezve gondol arra, hogy a felesége szerelmét és jóságát valahogyan mégis csak honorálnia kell. A tűró nő avval győz, hogy önmagát győzi le.

*

Legyen szabad e helyen — kissé elébe vágva későbbi fejtegetéseimnek — a nőt abban a helyzetében is megrajzolnom, amikor valóban a tövises mártírkoszorú sebzi a fejét. Azokra a kellemetlen és valóban nehezen elviselhető helyzetekre gondolok, amikor a férfi, a maga pohgamikus jogára hivatkozva, úgynevezett házasságtörést, illetve házassági hűségsegezést követ el. Ilyen esetekben a nőknek fentebbi két típusát nagyon különbözöknek látjuk. Az egyik oldalon megint a zsémbes, dühöngő és tomboló asszony, aki megfélemedkezve a saját méltóságáról, legszívesebben az egész világnak kikiáltaná, hogy milyen „alávalóan“ viselkedett az ő férje és akinek egyetlen törekvése a bosszú. Hogy hová vezet az ilyen asszony taktikája, azt nagyon jól tudjuk.

Milyen egészen más a valóban tűró asszony. Meggyőződve a saját nagyságáról és méltóságáról, büszkén a saját énjére, tudatában a saját személyisége nagy értékének . . . ebben a szomorú helyzetben is tűrni fog és vérző szívvel gondol arra a szerelemre, mely egykor boldogságának alapja volt. Erre a szerelemre gondolva, sem magát, sem a férjét nem fogja a sárba rántani, nem fogja magát a szenzációra éhes emberek sajnálkozó kárörvendezésének kitenni. A tűró asszony sír, mikor egyedül van és gyászolja az eltűnt boldogságát. De csak akkor, ha már biztos arról, hogy nemcsak a férfit, hanem a szerelmét is elveszítette. Hiszen a „poligám hajlamú” férfi milyen gyakran követ el hűségsgéget minden érdeklődés, minden mélyebben érzett szerelem nélkül, csupán a pillanatnyi szeszély hatása alatt vagy valami kedvező alkalmat felhasználva. És milyen hamar megbánja az ilyen lépést, alig hogy megtette! Tisztán testi természetű hűségsgéget ez, mely nem érinti a lelket, sem a szerelmet. Nemi ösztönének állati kielégítése és semmi egyéb. Ám ezt a dolgot a nő igen nehezen érti meg. Csak ha értelmi szempontból igen magas fokon áll a nő s a bensejében úgy érzi, hogy a férfi érzésében, szerelmében semmi sem *változhatott* meg, csak akkor maradhatnak el a forró könnyek, csak akkor értheti meg a nő a férfit, csak akkor tud neki megbocsájtani. Igen, ha volna ilyen ideális asszony! Ez azonban a gyakorlatban majdnem elgondolhatatlan, már csak azért is, mert igen csak mindig akad egy „veleérző” embertárs, aki a legokosabb és legtürelmesebb nő szívébe is égő mérget csepegtet. A nő nem akarja elismerni a férfi poligám hajlamait s nem akarja megérteni, hogy szerelem nélküli nemi egyesülés is lehetséges. A nő sokkal jobban meg van bántva a büszkeségében, mintsem hogy el tudna viselni ilyen megszégyenítést. Sír és tűr! A férfi azonban megérzi, hogy súlyos hibát követett el s igyekszik ezt a hibáját ezerszeresen viszonzott szerelemmel helyrehozni. Átkozza azt a percet, amikor az állat győzött benne az értelem és a szerelem fölött, ha csak futólag is. Ez a bensejéből fakadó megbánás sokkal hatékonyabb és célravezetőbb, mint a zsémbelő asszony hangos és fenyegető szemrehányásai, melyekkel megbántja a férfi büszkeségét s ugyanakkor az összetartozandóság érzetének utolsó

maradékát is megöli benne. A felébredt ellentmondási szellem a férfit és gondolatait mindjobban eltávolítja a zsémbes asszonytól, az otthonától, melyet elviselhetetlennek talál és ez viszi arra, hogy most már csakugyan egy másik, talán nem is szeretett nőnek a karjaiban keresse az érzékiség örömeit, az úgynevezett nyugodt boldogságot. Pedig mennyi boldogtalanságot lehetne elhárítani, ha a most leírt tényeknek a helyes felismerése utat találna a nő értelmébe.

*

El vagyok készülve arra, hogy előbbi fejtegetéseim sok embernél váltanak ki hitetlenkedő fej csóválást, sőt gúnyos mosolyt, hogy álmódzó és idealista vagyok. Nem, nem az idealizmus az, ami e szavakat a tollamba diktálta, hanem annak a sok tapasztalatnak a helyes értékelése, melyeket az évek folyamán gyűjtöttem a női lélek tanulmányozásával.

De összes eddigi szemlélődéseim hiányosak és egyoldalúak volnának, ha nem világítanám meg egy kicsit a férfi helyzetét is a házasságban. Itt megint avval a szemrehányással illethetnének, hogy az én ilyen irányú szemlélődéseim nem lehetnek eléggé tárgyilagosak, mert hiszen én nőorvos vagyok. Pedig igenis tárgyilagosak, mert a nő úgy a boldogságában, mint a szerencsétlenségében mindig csak a férj viselkedésének másolata.

Egy házasság csak akkor lehet boldog, ha nem csupán a nő játssza a férj szeretőjének és barátnőjének a szerepét, hanem a férfi is jól ismeri a feleségével szemben fennálló kötelességeit. Mindazt a fesztelenséget és szabadságot, amit legénykorában megengedhetett magának, korlátoznia kell, illetve alkalmazkodnia kell a felesége kívánságaihoz, nézeteihez és érzéseihez. Nem szabad mereven ragaszkodnia az abszolút önállóság elvéhez. Hiszen az, amit kölcsönös lecsiszolásnak, kölcsönös kiegészítésnek neveznek a házasságban, voltaképpen engedékenységen alapul, néhány kívánságról való lemondáson, az ellenkező nem kívánságainak a teljesítésén. Mint ahogyan az asszonynak mindig arra kell törekednie, hogy a férfi mindig szépnek, tisztának és ingerlőnek lássa, úgy a férfi is maradjon az a rajongó,

szerelemről turbékoló, figyelmes imádó, aki vőlegény korában volt. A nőt ne csak ugyanannyi imádatot vegye körül, mint régebben, hanem még fokozza is ezt az imádatot azért, hogy a nőnél megtalálja nagy szerelmi vágyainak a kielégülését. A nő mindig a figyelmességet tekinti a tisztelet mérőfokának és a közönyösség a legjobb mutatója a szerelem elhalványodásának. Igen ám, de a nő mi mindent nem magyaráz közömbösségre és mi mindent nem fog fel hamisan, ha szerelemről van szó. Gondoljunk csak arra a példára, mikor a férfi agyondolgozva, hivatásának és a mindennapi életnek a gondjaitól kimerülve tér haza és nem mindig van meg benne az önfegyelmesség és energiának az a mértéke, ami kellene ahhoz, hogy ezeket a gondokat egy mozdulattal eldobja magától, mikor otthon van. Gondoljunk csak az örökké kutató és okoskodó tudós példájára, akit gondolatainak a tömege annyira igénybe vesz, hogy ezek mindenhová követik őt. Aztán jusson eszünkbe, hogy ezt a két típust az értelmetlen asszonyok nagyon hamar megvádolják közönyösséggel és szeretetlenséggel. Pedig mind a két típus szereti a feleségét s állandóan ezért a szeretett asszonyért dolgoznak. Bizonyos mértékben jogosult is ez a félreértés, mert a férfinak *nem szabad* az otthonába, a feleségéhez elvinnie a mindennapi gondjait. A férfinak legyen annyi energiája, hogy mikor a felesége mellett van, akkor csak a feleségéé legyen. Ennek a követelménynek azonban csak akkor tud eleget tenni, ha a nőnél megtalálja a fentebb említett barátságot, gondjainak a megértését. A szerelem és a barátság köteléke csak akkor lehet mindkettőt szorosan áthurkoló kötelékké. A férfi is legyen barát, ő is legyen megértéssel a nőnek sok apró, de általa igen nagy-nak tekintett gondja iránt. Akármilyen távol álljon is a férfi ettől a megértéstől, akármilyen kicsinyes semmiségeknek találja is ezeket az asszonyi gondokat, mégis mutasson legalább valami színlelt érdeklődést, hogy ne látszódjék közönyösnek. Mert hiszen a nő evvel is megelégszik. Itt megint csak rábukkanunk az egyszerű már idézett latin közmondásra: *Mundus vult decipi, ergo decipitur*. A világ azt akarja, hogy megcsalják, tehát csaljuk meg. Itt az asszony a megcsalt fél; ez a csalás azonban olyan ártatlan, hogy az asszony is nagyon szívesen veszi.

Itt néhány alapvető szabályt ismertetünk arra vonatkozólag, hogyan viselkedjenek a férfi és a nő a házasságon belül. Természetes, hogy ezeket csak relatív értelemben kell venni. Mert egyrészt a jellemek különbözősége, másrészt a különbség a régebbi életföltételek és a házasság által újra teremtett életföltételek között, főleg az első időkben olyan nagyok, hogy igazán mind a két félnek teljes jóakarátára van szükség, hogy a felmerülő véleménykülönbségeket kiegyenlítsék és ügyesen megkerüljék azokat az éles zátonyokat, melyek különben minden házasságnak, még a szerelmi házasságnak is hajótörését okozzák. Az ilyen zátonyokon könnyen és veszély nélkül túlszárthatóan a kölcsönös bizalom, a kölcsönös nagybecsülés és az ember értékelése az emberben. Igen könnyen megérthető, hogy mint oldott kéve könnyen széthull az a házasság, melyből már eredetileg is hiányzott a megrendíthetetlen kölcsönös bizalom. Ennek a tipikus példáit naponta látjuk azokban az esetekben, mikor két faji vagy vallási szempontokból nagyon különböző ember házasodik össze s eleinte az ellentéteket látszólag áthidalja valami álszerelem, de aztán mégis mindketten ezeknek az ellentéteknek az áldozatai lesznek. Itt nem a jellemek különbözősége az, ami olyan pusztító hatású, hanem — ami közelebbi tanulmányozásnál könnyen felismerhető — a kölcsönös bizalom hiánya, a már gyermekkorban beléoltott gyűlölet mindenki iránt, aki más fajhoz vagy valláshoz tartozik. Ez az érzés ott szunnyad minden emberben és adandó alkalommal lángra lobban. A legbölcsebb törvények és vallási tanítások fel is ismerték ennek a felekezeti és nemzeti gyűlölködésnek a hátrányait s legalább papíron megpróbálkoztak a kiegyenlítéssel. Azonban az éhez fűzött várakozások a gyakorlatban nem érvényesültek s mindaddig nem is várható tőlük eredmény, míg valósággal prédikálják a vallási és nemzeti gyűlöletet. Persze, hogy akadnak kivételes esetek, amikor ilyen alapvető ellentétek mellett is a legnagyobb boldogság uralkodik a házasságban; de csak akkor, ha igazi mély szerelem és mindkét házastársélmény magasfokú értelmessége egyenlíti ki ezeket az ellentéteket.

Nemcsak a kulturálisan magasabb színvonalon álló népek és ezek törvényei ismerték fel már korán, hogy milyen hátrányos, ha faji és vallási szempontból eltérő egyének házasodnak össze s nemcsak ők igyekeztek minden erejükkel harcolni ez ellen, hanem a vad népek szokásai és törvényei is beszédes bizonyosság e felismerés mellett, mikor a házassági előírásaik egyenesen eltiltják az egyenlőtlen elemek összeházasodását. Evvel szemben áll azoknak az előírásoknak a naivsága, melyek a házasság boldogsága és a születendő utódok szempontjából legszerencsésebbnek tartják, ha vérrokonok vagy legalább is ugyanazon törzsből valók egyesülnek egymással. Ezek a dolgok vezetnek el az *epigámia*, *exogámia* és *endogámia* fogalmaihoz.

Az *epigámia* típusának tekinthetjük a héber házassági törvényeket, melyek a mostoha anyával, mostoha lánnyal, anyóssal, mennyel, mostoha fiú vagy mostoha lány lányával, a fivér feleségével vagy a nagybácsi feleségével való házasságot tiltják. Ha azonban az elhunyt fivérnek a feleségével nem született fia, akkor a hébereknél ennek az özvegyével való összeházasodás nemcsak meg volt engedve, hanem az állami és vallási törvények egyenesen megkivánták ezt. (Utalok itt arra, amit az onániáról szóló fejtegetéseimben Onanról, Juda fiáról és Izrael unokájáról közöltem.)

Az *exogámia* tiltja a házasodási ugyanazon törzsen, ugyanazon totemen, ugyanazon családon belül, a lényege tehát az, hogy valamely törzs férfiai csak másik törzsből származó nőkkel házasodhatnak össze. Ezen előírás túlzott magyarázatának az eredménye például, hogy Indiában egy brahman nem vehet feleségül olyan nőt, aki — bár mérföldnyire született és élt tőle — ugyanazon törzsi nevet viseli, egy kínainak pedig nem szabad hasonló családnevet viselő nőt feleségül venni.

Mind a kettővel éles ellentétben áll az *endogámia*, amelyik előttünk érthetetlen okokból megköveteli, hogy csakis rokonok és ugyanazon törzsből valók házasodjanak egymás között. Ez abból az orvosilag teljesen helytelen álláspontból indul ki, hogy csak így lehet a faj és a vér tisztaságát megtartani. Viszont a megbizonyítható eredmény a degenerálódás, amint ez kimutatható a fejedelmi házak folytonos „rangbéli” házasságainál. Az

ilyen házasságok a szó legszorosabb értelmében vett endogámiák és a végén ugyancsak a szó legszorosabb értelmében vett kretinizmushoz vezetnek. A rasszok felfrissítése egyet jelent a rasszok keverődésével. Ha ez elmarad, akkor a beltenyészet a nemzedékek folyamán mind értéktelenebb és satnyább egyéneket termel, úgy amint ezt a darwinizmus tanítja. Ezen a kétségtelenül bebizonyított tudományos megismerésen alapszik bizonyára az a minden kultúrállamban megtalálható törvény, mely a közeli vérrokonok közti házassodási tiltja.

A tizenharmadik század egyoldalúan gondolkodó, bizonyos értelemben fanatikusoknak is mondható tudósai állították fel azt a követelményt, hogy törvényhozási úton meg kellene tiltani nemcsak a vérrokonok, hanem a különböző felekezetekhez tartozók egymásközti házassodását is. Ez a kérdés sokkal fontosabb, semhogy könnyedén elmehetnénk mellette.

Természettudományi szempontból az ember elsősorban ie ember, vagyis a megtestesítője a darwini szempontból legmagasabbrendű állatnemnek, mely az értelem adományával van felruházva. Mindenféle hit és mindenféle vallás csak mesterségesen ráragasztott valami. Bár egy ilyen külső tulajdonság — ha ugyan szabad a hitvallást így nevezni — a törvények ilyen intézkedésénél fogva a szülőkről öröklődik ugyan a gyermekekre, az ilyen külsőséget azonban mégis csak másképpen kell értékelni, mint azokat a belső tulajdonságokat, melyeket a gyermek a csirasejtek révén örököl a szüleitől. Igaz ugyan, hogy ez a külső tulajdonság az egész nevelés folyamán és a nevelés módja révén, lassankint az egyénre nagyon jellemző belső tulajdonsággá válik, ehhez azonban éppúgy szükség van az egyén eszére és akaratára, mint egy bizonyos korra, hogy hatásszá legyen. Így aztán már e rövid fejtegetés után sem lehet a vallás kérdését úgy ítélni meg, mint minden más *valóban örökölt*, már a csirában bent volt tulajdonságok öröklését. Milyen alaptalannak és semmivé zsugorodónak tűnik fel ez a kérdés, ha figyelembe vesszük, hogy hiszen az embernek módjában van önkényesen megváltoztatni a vallását, mint ahogyan az élete olyamán erről vagy arról a nemzetről vagy vallásról való feloását is egészen önkényesen megváltoztathatja. Ha majd

egyszer eltűnnek a világból a fajok és vallások közötti ellentétek, ha lesz valamikor olyan ideális állapot, amelyik csak az embert keresi az emberben, csak akkor eshetnek majd össze a házasságon belül is azok az előítéletek, melyek vallási és faji okokból erednek.

Házasság és vallás! Nem kell-e okvetlenül mély elgondolkodásba esnünk azon, hogy a vallások hogyan lehettek mindig olyan döntő befolyással két ember egyesülésére? Nem kell-e igyekeznünk megtalálni azokat az okokat, melyek az emberiséget arra bírhatták, hogy alávesse magát egy ilyen gyámkodásnak? Ha a házasság eredeti alakjára gondolunk, a keveredési házasságra, akkor ebben nem találunk egyebet, mint a férfinek és nőnek minden válogatás nélküli erkölcstelen együttélését, mely csak a nemi ösztön állati kielégítésére volt tekintettel, a leendő gyermekekre pedig nem is gondolt.

Csak jóval későbbben a matriarchátus — az anya joga a gyermekek fölött — teremtette meg az első erkölcsi törvényfélélt, amit későbbben a patriarchátus váltott fel, mely a férfit, illetve az apát tette meg a család alapítójának, védelmezőjének és eltartójának. Már e két jogi fogalom fejlődésének is valami renden kellett alapulnia, mely a szokások alapján rendezte a szülők jogait és kötelességeit s ezt valami magasabb hatalomnak vagy legalább egy magasabb hatalomban való hitnek kellett támogatnia. Mint ahogyan az ősnépek és a még ma is élő természeti népek naiv gondolkodásában majdnem minden dolognak és minden cselekvésnek megvan a maga külön istene, démona vagy természetfölötti hatalma, úgy a házasságnak is egészen külön istene keletkezett. Evvel aztán meg is volt alapozva a vallások és egyházak befolyása a házasságra.

*

Akármelyik vallást vesszük is vizsgálat alá, mindegyikben határozott parancsokat és tilalmakat találunk a házasságra vonatkozólag. Minél magasabbra fejlődött a kultúra az emberi történelem folyamán, annál nagyobb jogokat vindikáltak maguknak a vallások ebben az irányban. Ebben bizonyára az a törekvés vezette őket, hogy parancsaikkal az emberiség etikáját és

erkölcsösségét emeljék és javítsák, de ugyanakkor a házasság becsét is minél magasabbra értékeltessék. A mózesi vallás kemény előírásai ellenére is megengedte a férj vagy a feleség változtatását, tehát megengedte a többszöri házasságkötést, de más vallásoknak a házassági előírásai majd enyhébbeknek, majd megint szigorúbbaknak látszanak, míg aztán a katolikus vallásban elérték a legnagyobbfokú szigorúságot.

Bizonyára nagyon messzire vezetne, ha itt most minden vallásnak a rendelkezéseit a házasságkötés felől fel akarnám sorolni. De legalább némi kritikai megvilágítást kell adnom azoknak a viszonyoknak, melyek a mi kultúrvilágunkban uralkodnak.

A mózesi vallás még ma is azon az állásponton van, hogy elismeri annak a lehetőségét, hogy két ember gondolkodása és érzése megváltozhatik s így lehetővé teszi a házasság felbontását (válás) és az újbóli házasságkötést, akár többször is. Természetes, hogy evvel a szabadsággal nagyon gyakran visszaélnék, bár ugyanez a vallás a házasságból származott gyermekekről igen szigorúan rendelkezik a patriarchátus értelmében.

Evvel ellentétben a katolikus egyház szentséggé emelte a házasságot.

Ennek a vallásnak a főkövetelménye a házasság tekintetében a *elháríthatatlanság* és az *örök hűség* fogadalma mindkét fél részéről. Csak egyik félnek a halála bonthatja fel a házasságot. Gondoljuk csak meg, milyen kemény követelmény ez! A mózesi vallás figyelembe veszi az emberi érzések változékonyságát és helyes felismerésében felszabadítja az embereket a házasságnak túlságosan súlyos bilincsei alól. A katolikus egyház azonban semmi körülmények között sem akarja elismerni az érzésnek ilyen megváltozását és így két embernek élethossziglan viselnie kell az egyszer magukra vett köteléket. Lehet, hogy a katolikus egyház ezen követelményei a maguk idejében nagyon helyénvalók és jól átgondoltak voltak s az akkori emberiség elvadult erkölcssei talán szükségessé is tették őket, a mai kultúremler számára már nem helyesek és nem jogosak. Ez a megismerés már több század óta súlyos problémája az emberiségnek. Probléma azért, mert a kérdés megoldásának helyes útját még

mindig nem találták meg. Az evvel a kérdéssel foglalkozó irodalom egészen a középkorig nyúlik vissza, addig a korszakig, melyben Luther új vallásának a tételeivel a házasság felbonthatatlanságát is megváltoztatta. Légió a száma az erről szóló könyveknek s tudósoknak és jogászoknak a serege törte már a fejét a kérdés megoldásán, de minden eredménytelen maradt.

Gróf Tolsztoj Leó a Kreutzersonátához írt utószóban kitűnő leírását adja a maga felfogásának a katolikus házasság felbonthatatlanságáról, ezt az emberiségen elkövetett erőszaknak mondja és arra a következtetésre jut, hogy keresztény házasság egyáltalán nincs is: „Az egyházi, úgynevezett keresztény tanítások az élet jelenségei tekintetében a krisztusi ideálok helyébe azokat a külső rendelkezéseket teszik, melyek ellentmondanak a tanítás szellemének. Ez történt a hatóságra, a bíróságra, a hadseregre, az egyházra és az istentiszteletre vonatkozóan. De megtörtént a házasságra vonatkozóan is, bár Krisztus nemcsak hogy nem ismerte el a házasságot, hanem ha külső rendelkezésekből akarunk ítélni, ezt inkább megtagadta: Hagyd el a feleségedet és kövess engem“.

A kellemes házasesetnek az alapja a vonzalom és a kölcsönös bizalom mellett abban keresendő, hogy úgy a vallásoknak és az egyháznak a törvényei, mint az emberek által önmaguknak teremtett törvények a személynek a legteljesebb szabadságot biztosítsák. Ez az álláspontja az értelmesen gondolkodó és a világot nyílt szemmel megítélő figyelőnek. A katolikus egyház pedig ezt a szabadságot korlátozza. Így aztán a szabad akaratból megkötött közösség *kényszerházassággá* lehet. Megérthető, ha az ilyen kényszerházasságban elhervad a szerelem virága s megölnődik az érzések és cselekvések nyíltsága és ártatlansága. Szerelem ugyanis csak ott állhat fenn, ahol ez belső szükségletből fejlődik, nem pedig ott, ahol kötelességgé bélyegzik.

*

Ha a két házásfél közül az egyik megváltoztatja a szándékát, akkor a következmények egészen mások lesznek, mint amelyet az egyház akart. Az erőszakos, csupán a halál által felbontható örök egyesülés kifelé megmarad. Ez azonban nem

akadályozza meg a változott szerelmi irányok érvényesülését, sőt inkább arra kényszeríti az embert, hogy belemenjen egy olyan életközösségbe, mely a házassághoz nagyon hasonlít ugyan, de sem az egyház, sem az állam nem hagyta jóvá. A *konkubinátus* vagy vadházasság esete ez, melyet rendszeren úgy definiálnak, hogy ez a többé-kevésbé szabad házasságon kívüli nemi érintkezésből áll, melynek okai a szerelemben, a nemi ösztönben vagy valami egyéb érdekekben keresendők. A történelmi hagyományok arra mutatnak, hogy a konkubinátus, mint törvényes házassági forma, már az ókorban megvolt. Úgy a régi Görögországban, mint a régi Rómában a főfeleség mellett még mellékfeleségeket találunk, akik kizárólag a férfi gyönyörűségére szolgáltak. Ugyancsak a régi germánok történetében is találunk adatokat arra, hogy az ágyastársakat, akik békés együttélésben voltak a fő feleséggel, a törzs többi tagjai is elismerték és megbecsülték, így van a dolog még ma is keleten, ahol a gazdag férfiak háremeiben a kegyencnő mellett egész csomó ágyas él.

A törvényesen elismert konkubinátusnak mindezek a formái, melyek a kereszténység terjedésével lassankint eltűnnek a történelemből, voltaképpen a tiszta poligámia képét adják. Ma azonban egészen más valamit értenek a konkubinátuson. Jelenti ez két embernek szabad, szándékos, házasságon kívüli közösségét, mely a nemi érintkezésnek valami más szabad formájától, például a „viszonytól“, abban különbözik, hogy a háztartásuk, a lakásuk, az egész életük közös, e háztartásnak az élén a nő áll, mintha csak a törvény szerint is házastársa volna a férfinak. *Tehát a szó szoros értelmében házasság, csak éppen hogy az egyház vagy a társadalom nem ismerték el.*

A „társadalomra“ itt különös hangsúlyt helyeznék. Ha két egymáshoz vonzó, szabad gondolkodású emberben annyi energia van, egymás kölcsönös vonzalmáról annyira meg vannak győződve, hogy — rendszeren mind a kettő benne van még egy előbbi jogszerű házassági kötelékben — az újabb egyházi áldásról lemondanak . . . evvel még nincs mondva az, hogy a világnak őket megillető tiszteletéről is le kell mondaniok, hogy valakinek joga volna megtagadni a tiszteletet. Azonban a mi törvényeink szerint a vadházasság mégis törvénytelen dolog és a

társadalom rendjén valónak találja, hogy szabad házassági közösségben élő két ember sorsa fölött a vállát vonogassa.

A törvénytelen konkubinátust a különböző törvények természetesen üldözték és büntették is. Így például Németországban még ma is szigorú intézkedések vannak erről, melyek anynyira mennek, hogy megbüntetik még azt a háztulajdonost is, aki egy ilyen párnak lakást ad. Az ilyen állami intézkedések, kapcsolatban avval az ódiummal, ami a törvénytelen anyához és gyermekéhez tapad, hozzák magukkal, hogy a társadalom merészkedik megvetni a konkubinátust. Hogy mennyire jogosulatlanok az ilyen nézetek, ezt már avval is be lehet bizonyítani, hogy senki sem tudja megmondani, mit tett volna ő maga, ha hasonló helyzetbe került volna vagy kerülne. Milyen könnyű a megvetés, de milyen lealacsonyító is! A felbonthatatlan, az Isten előtt megkötött házasság mint *álházasság*, a konkubinátusnál is megmarad.

Ugyancsak a katolikus egyház szigorú rendelkezéseit használja fel a „megcsalt“ feleség arra, hogy a bosszúját és féltékenységet kitöltse. A mindkettő által kívánt és jótéteménynek tekintett válást ebben az esetben azért tagadja meg a nő, mert a férjének nem akarja „megszerezni ezt az örömet“. Ez megbüntetése a férjnek, de ugyanekkor a leghatalmasabb megnyilvánulása a féltékenységnek és haragnak az új asszonnyal szemben, hogy ez soha szabad és teljes birtokának ne mondhassa a férfit. Száz eset közül kilencvenben a válás megtagadása az alapvető oka a konkubinátusnak!

Bizonyára természetes, hogy a modern kor törekvései minden módon harcolni igyekeznek a hazugságnak és megvetésnek e rendszere ellen, amit a szigorú rendelkezések teremtettek meg. Szigorú törvények az egyik oldalon és ezek következményeinek a megvetése és elítélése a másik oldalon. Konkubinátus!

A nőmozgalom volt az, mely a maga szempontjából elsősorban a nő hátrányos helyzetét látta meg a konkubinátusban és amelyik ennek megfelelően állította fel a követelményeit. Követelte a nő teljes függetlenségét gazdasági és szociális szempontból s az egyéb irányú teljes egyenjogúsítás mellett a sze-

relmi és házassági dolgokban is egyenjogúságot követelt a nő számára. „A szerelmi választásban a nő éppen olyan szabad, mint a férfi. Ő is választ és választható. Ha valami egyesülésbe megy bele, ezt kizárólag vonzalomból teszi. Ez az egyesülés magánszerződés, mindenféle hivatalos funkcionárius közbenjövete nélkül, mint ahogyan a házasság a késő középkorig amúgy is magánszerződés volt. A szocializmus tehát itt semmi újat nem teremt, csak magasabb fejlődési fokon és új társadalmi formák között helyreállítja azt, mi általános érvényű volt egy kezdetleges kultúrfokon, mielőtt a magántulajdon kezdte a világot igazgatni.

Az embernek legyen módjában, hogy legerősebb ösztöne felett éppen olyan szabadon rendelkezék, mint minden más természeti ösztöne felett. A nemi ösztön kielégítése éppen úgy mindenkinek magánügye, mint bármely más természeti ösztönének kielégítése. Erről nem tartozik senkinek számot adni és senki sem avatkozhatik bele. Belátás, műveltség, függetlenség és olyan tulajdonságok, melyeket a nevelés és a viszonyok a jövő társadalomban természetesen mutatnak majd, fogják megkönnyíteni és vezetni ezt a választást. *Ha kölcsönös elviselhetetlenség, csalódás vagy ellenszenv mutatkoznak, akkor a morál parancsolja, hogy a természetellenessé és így erkölcstelenné vált kapcsolatot felbontsák.* Mivel a férfiak és nők száma egyenlő és majd csak eltűnnek mindazok a körülmények is, melyek a nők nagy számát házasságnélküliségre vagy a testük eladására kényszerítették, a férfivilágnak sem lesz módjában akármilyen túlsúlyt érvényesíteni a maga javára. Másfelől a teljesen megváltozott szociális berendezés véget vet majd azoknak a gátlásoknak és zavaroknak, melyek ma — mint fentebb kimutattuk — a házaseletet befolyásolják és gyakran nem engedik kibontakozni vagy pedig teljesen lehetetlenné teszik“.

Bebel Ágoston „A nő és a szocializmus“ című világhírű munkájában ezekben a szavakban foglalja össze azokat az alapelveket, melyeket minden nemszociálista, de gondolkodó embernek is helyesnek kell látnia és minden esetre jogosultabbnak, mint az eddigi copfos, igazságtalan, a gondolkodás és cselekvés minden szabadságát kigúnyoló törvényeket . . .

„A szabadszerelm problémája korunk legégetőbb kérdése. Ennek helyes megoldásától függ a kultúra jövője s a végleges megváltás és megszabadulás azoktól a szégyenletes állapotoktól* melyekbe a kényszerházasság taszította a jelenkor szerelmi életét. Ez a mi szilárd meggyőződésünk, benső hitünk, melyet igen sok és nem is közönséges elme oszt.” Ezekkel a szavakkal kezdi Bloch Iván terjedelmes fejtegetéseit a szabadszerelmről s velük nemcsak a saját hitvallását adja, hanem minden értelmesen gondolkodó kutató hitvallását is.

De az egész emberiségnek csatlakoznia kell ehhez a felfogáshoz, ha a szabadszerelmet olyan ideális állapotnak tekintjük, mely távol áll minden gonosz és nem etikai gondolatól, két ember egyesülését jelenti „szenteltvíz és az anyakönyvvezető tintája nélkül”. Nem pedig azt a szabadszerelmet, mely szállóigévé lett, mely jogot ad az embernek a mértéktelen és semmiféle erkölcs által nem korlátozott nemi érintkezésre. Sajnos, a legtöbb ember így fogja fel a szabadszerelmet, pedig ezt ebben a felfogásban okvetlenül a prostitúció fejezetébe kell utalnunk. A Bloch felfogása szerint ez már nem szabadszerelm, hanem vad-szerelm. Az az alakja a közösségi viszonyoknak, amelyik csakis a szekszualitáson épül fel, melyből a két embernek minden benső összefüggése teljesen hiányzik.

Ellenben az a szabadszerelm, melyet az emberi egyesülés ideális állapota gyanánt fogunk fel és tartunk kívánatosnak, nagy vonásokban semmi egyéb, mint két szabad embernek az egyesülése a Bebel által kifejtett formában. Ez csak akkor lehetséges, ha e két embert a nagyon fejlett felelősségérzet is eltölti, felelősségérzet a saját személyükkel szemben, a világgal szemben, legelsősorban pedig az ilyen szabadszerelm *mindenféle következményével* szemben. E szavakkal eléggé utaltunk arra, ami a szabadszerelm lényegét teszi. Ez azonban mindaddig elgondolhatatlan marad, míg a törvények jelentékenyen meg nem változnak abban az értelemben, hogy a törvénytelen gyermekeknek és a törvénytelen anyáknak teljes jogokat biztosítanak. Akkor válik lehetővé, ha az állítólag poligám hajlamú férfiaknak nem lesz olyan könnyen módjukban a szerelmi szükségleteiket akár itt, akár ott kielégíteni és egy „szerencsétlen

véletlent“, egy törvénytelen gyermeket egy kisebb vagy nagyobb pénzüsszeggel elintézni.

Annak a felelősségérzetnek, melyről beszéltem, különösen ebben az irányban kell fejlettnak lennie. Csak akkor lehet a szabadszerelmet időhöz kötött házasságnak felfogni, amint azt egyes vad népeknél találjuk, de nagy gondolkodóknál is, amilyenek voltak Goethe, Schopenhauer és Nietzsche. Hogy ezek az újra teremtendő társadalmi elvek és ez a teljesen elismert új közösségi forma elsősorban a hazugságot fogják eltüntetni a világból, az nyilvánvaló. De ugyanolyan világos az is, hogy ez a legnagyobb kultúrszégyent, a prostitúciót is jelentékenyen szűkebb körre szorítaná. Megváltoznék az egész házassági intézmény is, mert a házasságot, mint „szent intézményt“, csak azok az emberek vennék igénybe, akik vágyat éreznek aziránt, hogy örökre összekötődjenek. Azonban lehet, hogy ez a vágyódás csak akkor ébredne fel, mikor az ideiglenes házasságban a két ember már kipróbálta egymást. De annyi egészen kétségtelen, hogy ha a szabadszerelmet az egyház és az állam elismernék, ennek az lenne a következménye, hogy azontúl a házasságokat a mai elvekkel ellentétben, érzelmi alapokon kötnék és nem úgy, hogy elsősorban a gazdagságot és hatalmat vennék figyelembe. És minderre, néhány ember felfogásának megfelelően, a mi mai világunk még nem volna alkalmas? Nem lehetséges-e, hogy a dolog megfordítva van, vagyis hogy a szabadszerelem ellenzői — persze más vonatkozásban — még nem alkalmasak arra, hogy a mi mostani világunk alkalmasságát megítéeljék? . . .

Mielőtt a szabadszerelemnek ezt az oly fontos fejezetét elhagyom, meg kell emlékezniem egyik legkiválóbb nőről, aki e kérdésről szóló szellemes fejtegetései révén a kutatók előtt igen nagy tekintélynek Örvend, Ellen Key-ről. Mikor az alábbiakban a saját szavait közöljük, melyekkel a házasság reformjáról szóló fejtegetéseit befejezi, evvel véljük legjobban lerögzíteni azt az álláspontot, melyet ebben a kérdésben magunk is elfoglalunk:

„Csak idő kérdése, amikor a társadalom egy nemi kapcsolatot nem azon együttélés *formája* alapján fog megbecsülni, mely két embert szülőkké tesz, hanem csak azon gyermekek

értéke alapján, akiket a nemzedékek láncolatában új szemek gyanánt létrehozta. Akkor a férfiak és nők a maguk testi és szellemi tökéletesedését a nemi feladat szolgálatában ugyanavval a vallásos buzgalommal igyekeznek majd ápolni, mint amilyenel a keresztények ápolják a maguk lelki üdvösségét. Nem isteni törvények fognak örködni a nemi viszony erkölcsössége felett, Hanem az emberiség javítására irányuló akarat és az erre vonatkozó felelősségérzet. Azonban a szülőknek az a meggyőződése, hogy az élet értelme voltaképpen a saját életük, tehát hogy nemcsak a gyermekekért vannak a világon, felmenti őket egyéb lelkiismereti kötelességek alól, melyek most megkötik őket a gyermekek miatt, főleg azon kötelesség alól, hogy fentartsanak egy olyan köteléket, melyben ők maguk elpusztulnak. Az otthon talán inkább azonos lesz az anyával, mint most, ami — a világot sem zárva ki az apát — egy új és magasabb családi jog csíráját hordja magában.

Nagy és egészséges életakarat az erotikus érzések és követelmények tekintetében — ez az, amire korunknak szüksége van. Itt komoly veszélyek fenyegetnek a női oldalról. És egyebeken kívül, hogy e veszélyeket elkerüljük, a házasság új formáit kell megteremteni.

Mindig értékesebb és fejlődésképesebb emberanyag — ez az, amit elsősorban *meg* kell teremtenünk. Megtartásának lehetősége csökken a nemi élet merev formái mellett, de szabad formái mellett emelkedhetik és megfordítva. A jelenkor követelményei nemcsak azért többet Ígérők, mert több szabadságot kívánnak, hanem azért is, mert a követelések mind jobban közelednek a kérdés magjához . . . ahhoz a meggyőződéshez, hogy a szerelem a legfontosabb feltétele az emberiség és az egyes ember életfokozásának.“

*

Azt hiszem, hogy eddigi fejtegetéseimben eleget foglalkoztam a nő helyzetével, minden örömeivel és szenvedésével együtt, a nemi közösségnek elismert alakjában, a házasságban, valamint az úgynevezett törvénytelen alakjaiban is, Feladatomból

már csak annak a kutatása van hátra, hogy miként alakul a két nem viszonya, ha egy ilyen közösség nagyon boldogan és teljesen zavartalanul már hosszú éveken át fenállott.

Hogy egy ilyen nemi közösségnek minden alakját a gyermek erősen megszilárdítja, az nyilvánvaló. A gyermek a férfi és nő kapcsolatának, az emberi nem megfiatalodásának és elmulthatatlanságának megnyilatkozása. Ezért oly boldogok a szülők a gyermekeikkel. De ha azt kérdezzük, hogyan teremődik meg ez a gyermek és arra gondolunk, hogy a nemi érintkezés, a nemzés a gyermek keletkezésének alapvető cselekménye, akkor megint csak oda lyukadunk ki, hogy minden boldog házasság főmomentumának a szexszualitást ismerjük el.

E fejtegetések után nagyon is hangosan kínálkozik a kérdés, vajjon nem volna-e nagyon természetes dolog, hogy a nemiség kialakásával, a kölcsönös nemi vonzalom megszűnésével mindenféle házasságnak vége legyen? Ez a kérdés teljesen jogosulatlan, ha arra gondolunk, hogy a szerelmen egy nagy és változhatatlan összetartozási érzést kell értenünk, továbbá ha arra gondolunk, hogy mi a boldog házasság alapköveinek éppen ezt a szerelmet és... a barátságot tesszük meg.

Utaltam már arra, hogy egyes filozófusok és kutatók szerint a szerelem többé-kevésbé kihül a házasság folyamán és hivatkoztam Balzacra, aki a megszokásban látja a házasság leggonoszabb ellenségét. Persze hogy meg kell engednünk, hogy a fiatalság viharos évei után, a házasságnak első, csak a szenvedélynek és a szerelemnek szentelt évei után nemi tekintetben bizonyos nyugalom szokott előállni; szándékosan használom a nyugalom vagy megnyugvás szót és kerülöm a kihülés szót. A megnyugvásban ugyanis benne van a lehiggadás, a házasságnak az a helyes felfogása, hogy ez barátságon és szereteten alapuló kötelék. Ahol előbb a szenvedély lángjai lobogtak magasra, ott most gondok uralkodnak. Ahol előbb a szerelmi szenvedély állott az első és a barátság a második helyen, most egy kis fordulat történt, nemcsak az érzések sorrendjében, hanem a nagyságukban is. A nemi vonzalom gyengülése nem jelenti egyszermind a szeretet gyengülését is. Csak nyugodtabbá teszi a szerelmet és lassankint hűséges barátságba megy át. Csak így

magyarázható meg, hogy a házassági boldogság fentállhat még akkor is, ha a nemi vágyak kialudtak.

Mindez arra a házasságra érvényes, ahol valóban volt szerelem, de nem érvényes a házasságnak azokra a formáira, melyeket már eredetileg is álházasságoknak kell mondanunk, azokra az érdek- és rangházasságokra, melyeknél a várt szerelem egyáltalán nem vagy csak gyéren jelentkezik s ezt is nagyon hamar váltja fel a barátság. Ez a barátság pedig nem egyéb, mint a társ iránti részvét kifejezése, valami bocsánatkérésféle az igazi és tiszta szerelem hiányaért. Nekem megingathatatlan álláspontom, hogy két házastársnak az ilyen kibékítő barátságot semmi körülmények között nem ismerem el; különösen, ha az ilyen házasságból gyermekek származnak, akiket szerelemből és nem barátságból kell nemzeni. Ebben a tekintetben egyetértek Gleichen-Russwurm-mal, aki „A barátság” című lélektani tanulmányában ezt mondja:

„Az a mindig újból megismételt kísérlet, hogy egy *boldogtalan szerelemből boldog barátságot* csináljanak, bizonyára nagyon ritkán jár eredménnyel. A boldogtalan szerelemből legfeljebb fájdalmas barátság keletkezik, legyengült, boldogtalan szerelem, mikor a megkínzott és kiéhezett érzékek végre elhallgatnak ugyan, de sokkal súlyosabban voltak találva, mintsem hogy megengedjék a szellemi harmónia örömeit. Ha a szarvasnak vagy a darutáncot járó kakasnak vágyódó szerelmi kiáltására például a halál felel, úgy ez szimbóluma annak a feleletnek is, mely az emberi vágyódások szerelmes csábításait is gyakran követi. A halál mindig elnéz a szerelem válla fölött. Vájjon tulajdonképpen nem halálvágy ez, nem az elmúlás, feloldódás, felejtés, megpihenés utáni vágy? És végül a teljesedés sem egyéb, mint az egyén elvirágzása, alkalmatlanná válása újnak a teremtésére.”

És mégis majdnem az egész emberiség hisz egy ilyen barátságnak a lehetőségében, mely a szerelmi élet harmóniáját helyettesíti. Ki nem tud esetekről a saját ismeretsége körében, amikor a két házastárs, akiknél minden egymás iránti nemi vonzalom megszűnt, abban egyeztek meg, hogy a gyermekekre és a világra való tekintettel, mint „jó barátok” élnek egymással . . . mint olyan jó barátok, akik a valóságban a leggonoszabb ellenségek.

Azonban ne engedjük, hogy szemlélődéseinkben a házasság elfajulási jelenségei, a hazugság és a csalás vezessenek bennünket. Írjuk le a nőt és helyzetét olyannak, mint amilyen a tényleges valóságban és mint amilyennek lennie kellene. Ha ehhez az elhatározásunkhoz ragaszkodunk, tehát olyan házassági közösséget tartunk szem előtt, melyet nem képmutatás vezet az egész életen át . . . akkor mindazokat a kérdéseket is szemlélődéseink körébe kell vonnunk, melyek arra irányulnak, hogy mi lesz a nővel akkor, hogyan fog érezni és viselkedni, ha a férje, gyermekeinek apja idő előtt meghal — egyszóval ha özvegy lesz.

*

A görög és római irodalom ránkmaradt műveiben elég adat van az özvegy helyzetéről, akit majd megvetettek és elűztek, ha férje szégyenteljes véget ért, majd a legnagyobb tisztességekkel halmoztak el, ha a férje mint hős esett el. Az asszonynak attól való félelme, hogy a férjét elveszíti, mindig össze volt kötve avval a belső vággyal, hogy akkor legalább mint hőst veszítse el. Erre a tényre számtalan adat van a Homeros írásaiban és nagyszerű leírását találjuk a „Hektor és Andromache” című közismert költeményben.

Korok és fajok, kultúra és műveltség, valamint erkölcsök és vallások szerint egészen különbözőnek találjuk a nőnek, mint özvegynek a helyzetét az egyes népeknél. Ha Herodotos azt írja, hogy a trák oknál az volt a szokás, hogy a férfit túlélő sok nő közül — itt ugyanis többnejűség uralkodott — „azt, akit a férfi legjobban szeretett, a férfiak és nők dicshimnuszai között a legközelebbi rokonai a sírban levágják és a férjével együtt temetik el”, úgy ezt a szokást bizonyára embertelennek, kegyetlennek és érthetetlennek találjuk. De egyenesen ártatlannak találjuk a dolgot, ha kissé közelebről vizsgáljuk az *özvegyek életetésének* szokását, ami mint általánosan ismert kultúrjelenség Indiában még ma is megtalálható. Erről a dologról a nagyközönség körében annyi kitalált és túlzott adat van elterjedve, hogy helyénvalónak találok itt idézni egy részletet Schlagintweitnak India erkölcsével és szokásaival foglalkozó rendkívül alapos munkájából („India szóban és képen”):

„Az a szokás, hogy az özvegyeket elhunyt férjükkel együtt máglyára vetették, a legrégebb időben nem volt meg Indiában. A „Rigweda“-ban van egy adat, melyben az özvegytől azt kívánják, hogy háztartását a férje halála után is buzgón lássa el. Ellenben a Purenak, melyek közül a legrégebb sem nyúlik túl a Krisztus utáni hatodik századon, csak azt az özvegyet tartják valóban erényesnek, aki önként lép a férje számára emelt máglyára; csak ez lehet biztos az ég kegyelméről. Olyan özvegyeket, akik megvigasztalódnak a veszteségen, sőt újból férjhez mennek, a szent írások nem tartják méltóknak arra, hogy a túlvilágon a parancsolóik mellett foglaljanak helyet; az ilyenek éljenek gyümölcsökből és bogyókból s a nép tekintse őket a család szégyenfoltjainak. Az özvegyek kiházasítására alakult modern egyesületek nem sokat változtattak ezen a folton; egy özvegy még mindig nehezen határozza el magát második házasságra. Az európai szokásoktól eltérően, Indiában nem ritkák a tizenhét-húsz éves özvegyek, sőt egyenesen nagyon gyakoriak. Még a jobb kasztokból való özvegyek is, miután rendes kenyérkeresethez nem juthatnak, vallásos rendek tagjainak a szeretői lesznek, ha nem egyenesen prostituáltak. Míg nálunk a törvénytelen gyermekek anyái többnyire lányok, Indiában rendszeren özvegyek. Az indiai törvénykönyv ezért is bünteti a gyermekgyilkosságot tíz évig terjedhető fogsággal.

Az indiai közigazgatás angol vezetői egyáltalán nem rejtették véka alá elítélő véleményüket az özvegyek elégetéséről. Ram Mohuss Roy az angolok mellé állott és 1819-ben újságjában a „sati“ ellen írt. Az ortodoxok 1820-ban újságot alapítottak ennek és egyéb szokásoknak a védelmére, de a siker a Ram Mohuss Roy-é volt. 1829 december 4-én lord William Benting, az akkori angol főkörmányzó, törvényt adott ki, melynek címe volt: „A regulation for declaring the practice of Sati abolished“ (Rendelet, mely eltiltja a sati gyakorlását) s ebben a rendeletben valóban egyszersmindenkorra megtiltotta az özvegyek elégetését. E közigazgatási törvény végrehajtása azonban egészen váratlan akadályokba ütközött: a brahmanok által felbízott asszonyok olyan viharosan követelték, hogy a férjeikkel együtt őket is égessék meg, hogy hatósági felügyelet mellett

meg kellett engedni az elégetést, mert vonakodás esetén a fanatizmus aggasztó kitöréseitől kellett tartani. Az özvegy hozzátartozóinak reverzalist kellett kiállítaniuk, hogy a maguk részéről a nőiket nem fogják kényszeríteni az önelégetésre; ez aztán lassankint látszólag eltüntette ezt a barbár szokást Angol-Indiában. De 1860-ban a sipoly-felkelés leverése után, Audh-ban nyíltan megtartottak sati-kat, úgy hogy ezen csak avval lehetett segíteni, hogy a rendezőket, mint gyilkosokat ítélték el. Lakhnau mellett még 1875-ben is végrehajtottak egy satit, de a törvényszék mind a harminc résztvevőt elítélte gyilkosság miatt. Az angol jogterületen azóta a satinak egy esetét sem jegyezték fel, a hűbéres államokban azonban még mindig fordulnak elő esetek . . .

Ha a satit nem titokban és csendben hajtják végre, hanem nyilvánosan, ott ünnepség lesz belőle, mely közről és távolról vonzza a nézőket. A boldogtalan asszonyt, aki a tűzhalálnak van szentelve, a legközelebbi rokonai díszesen menyasszonynak öltöztetve, brahmanoktól és vallásos fanatikustól kísérvé, vezetik a máglyához. A lakásától idáig vezető utat rendesen beszórák betel-levelekkel, pálmaágakkal és virágokkal. Az asszony — ha ugyan még *elég* ereje és öntudata van ehhez — aprópénzt oszt ki a jelenlévők között. Azonban a szegény természet többnyire teljesen beszámíthatatlan állapotban viszik a máglyához. Nem alkoholos italokkal bódítják el, hanem gyorsan és biztosan ható narkotikus anyagokkal, amilyen a bhang, egy kenderből készült szer. Óriási embertömeg hangtalan, bántó csendben veszi körül a máglyát, melyet az özvegy lassú léptekkel háromszor körüljár. Azután brahmanok segítségével és kíséretében felmegy a máglyára. Pár lépéssel odaér a férje hullájához, mely vízszintesen kiterítve, a lábainál hever a máglyán; olykor a hulla fejét az asszony ölébe teszik. Az özvegyet kötéllal egy magas facölöphöz kötik, mely a felhalmozott fátömeg közepébe van erősítve. Egy pár ember a máglyát megöntözi olajjal, mások fáklyákat hoznak és a máglyát meggyújtják. Mikor aztán eljött az a szörnyű pillanat, melynek retentő halálfélelme a legerősebb lelket is megrendíti, ködbe borul és elhomályosul az özvegy elméje is. A brahmanok hangosan

imádkozni és énekelni kezdenek, a fanatikusok üvöltenek, trombiták harsannak fel, hangjukat dobpergés kíséri. Ennek a lármás zenének kell túlkiabálnia a halálordításokat, melyeket a boldogtalan hallat a halálos kínoktól és ennek kell elhallgatatnia az utolsó szavakat, melyek rendesen átkot szórnak a rokon-ságra s amelyeket prófétai kinyilatkoztatásoknak tartanak.

Mikor a lángok minden oldalról fellobognak, a szerencsétlen özvegy lábait kezdik nyaldosni és belekapnak a ruháiba, akkor megtörténik — és nem egyszer történt már — hogy az elbódult és megkínzott nő hirtelen visszanyeri az öntudatát. Egyszerre felismeri kétségbeejtő és kínos helyzetét s a lármát is túlható örült sikolyt lehet hallani; majdnem emberfölötti erővel szétszakítja rettenetes kötelékeit s egy merész ugrással próbál menekülni a minden oldalról felcsapkodó lángtengerből. A máglyát körülálló embertelen brahmanok azonban utána rohannak, megragadják és visszadobják a lángok közé.

Az özvegynek ilyen kísérlete, általában mindenféle ellentállása a ráváró csúnya sorssal szemben, úgy a brahmanok, mint a rokonok számára rossz jel, mert arra magyarázzák, hogy az elhunyt férfi lelke nem tud megnyugodni a halál után. Hogy az ilyen ellentállást megelőzzék, gyakran úgy járnak el, hogy a boldogtalan nőnek, mikor már a máglyán van, hosszú bambuszbotokat helyeznek a vállára, hogy ezek segítségével visszatartassák, ha ki akarna törni. Így történt ez Kathmanduban, Nepál állam fővárosában, mielőtt Hermann fivérem megérkezett volna az elégetés színhelyére. A tömeg zajtalanul szétoszlott, mikor a máglya még izzott. Az elégetés mindig nagyon tökéletlen; ha a máglya leégett, összeszedik a hullák maradványait“.

Ennek a szokásnak és minden más hasonló nemzeti szokásnak a magyarázata vallásos momentumokban, ebben az esetben a vallási fanatizmusban keresendő. Azonban a vallásos megfontolások mellett a férfi és nő benső összetartozásának érzése is nagy szerepet játszhatott itt . . .

Bár mi minden kultúrátlanságtól távol élünk és bár nálunk a vallásos érzés meg a vallásos fanatizmus nagyon alacsony nívóra süllyedtek, mégis tartja magát a hit, hogy a férfi és a nő a halál után is egymáshoz tartoznak. Annyira megmaradt ez

a hit, hogy nem is nagyon ritka az az eset, mikor a nő öngyilkossággal követi férjét a halálba. Ez már a rajongásnak olyan túlzása, melyet semmiféle szempontból sem lehet helyeselni, sőt egyenesen bűnnek kell nyilvánítani, ha gyermekek is vannak. Az özvegynek a férje halála után a gyermekek nevelésének kellene magát szentelnie és annál inkább meg kellene bennük találni az egyetlen életcélját, mert hiszen a gyermekek az elhunyt férjnek hasonmásai. Ez az etikai szempontból talán nagyon is érthető követelmény azonban a gyakorlatban nem igen érvényesül törvény erejével. Legkevesbé akkor, ha a nő aránylag fiatalon maradt özvegyen. Itt ugyanis megint a hatalmas nemi ösztön lép akcióba. Egy darabig — itt az esetek többségéről beszélünk — gyászolja a férjet a fiatal özvegy és ezerszer megesküszik rá, hogy a szeretett férfi halálával az ő élete is el van játszva; ugyanannyiszor megesküszik arra is, hogy csakis a gyermekeire való tekintettel nem követ el öngyilkosságot és nem követi a hindu özvegyek példáját.

Azonban csakhamar elkezdődik a nőben egy hatalmas küzdelem két hevesen jelentkező érzelem között: az egyik oldalon a férjnek egykor fogadott hűségre való emlékezés, a másik oldalon a szekszualitásnak mind erősebb ébredése között, mely egy darabig szunnyadt ugyan., de egészen nem halt ki. „Mélyen etikai vagy rajongóan vallásos természet mellett az első, alsóbbrendű, közönségesebb vagy akár értelmibb természet mellett a második érzelmi komplexum szokott győzni, ha a nemi alaphangulat egyenlő“ (Forel). A nő nemi életéről folytatott szemlélődéseink után kételkedhetünk-e még azon, hogy ebben a küzdelemben csaknem mindig a szekszualitás marad a győztes? Az erkölcsileg állítólag magas fokon álló nő megfélelkezik minden erkölcsiségről, megfélelkezik a gyermekei iránti kötelességről s egy másik férfinek a karjaiban nagyon hamar megfélelkezik az egykor szeretett, elhunyt férjről is, akinek az emléke a szürke messzeségbe távozik. A víg özvegy típusa ez, aki újból örülni kezd az életének, az ifjúságának, a nemiségének.

Természetesen még vidámabb lesz ez az özvegy akkor, ha első házassága nem éppen a gyönyörök rózsapárnája, hanem a veszekedések és nyomorúságok völgye volt.

Ha ekként a nőt, mint könnyelmű özvegyet mutattuk be, úgy a másik oldalon kivételként megtaláljuk mindazokat a nőket, akik valóban a gyermekeiknek és elhunyt férjük emlékének élnek. Azokat a nőket, akik csakugyan végeztek magukkal, végeztek minden élvezettel és életörömmel. Bár a morál és etika szempontjából a nőknek ezen utóbbi osztályát kell megkoronáznunk, viszont orvosi szempontból az előbbi típust kell normálisnak elismernünk. Hiszen mindig újból azt látjuk, hogy a fáradtságosan kiküzdött tartózkodás károsan hat a nő lelki életére, miután előbb már éveken át hozzászokott a közösülés által kiváltott kéjérzetekhez. Az ilyen özvegyeknél nagyon gyakoriak a hisztéria és a melankólia súlyos, majdnem gyógyíthatatlan esetei, melyeknek nagy része a nemi vágyak ki nem elégítéséből magyarázandó.

Ennyit az özvegyek legfontosabb típusairól, melyekkel a mindennapi életben találkozunk. Szóljunk most egy keveset, de őszintén, a férfiről is, hogy ez hogyan szokott mint özvegy viselkedni. A „poligám“ hajlamú férfi a fentebb említett, a nőnél megfigyelt küzdelmet nem is engedi a bensejében kifejlődni. Már rövid idő múlva megtalálta egykor imádott asszonyának a méltó, de legtöbb esetben egészen méltatlan pótlóját; legalábbis a külvilággal szemben való viselkedéséből erre lehet következtetni. Azonban előbb be kellene bizonyítani, hogy ez a férfi *csak* a szekszualitásának élt-e evvel és hogy emellett a bensejében nem maradt-e hű elhunyt feleségéhez vagy pedig egyszerre mindent elfelejtve, új forrást keresett és talált a szerelmének és vele a szekszualitásának kielégítésére.

Eddigi szemlélődéseinkben eléggé behatóan foglalkoztunk a házasság örömeivel és szenvedéseivel, amelyenek azok a valóságban, megszabadítva minden idealisztikus felfogástól, megszabadítva minden mesterkéltségtől, melyekkel olyan rajongó módon szeretik feldíszíteni. E megjegyzéseinkkel csakis a tiszta és hamisítatlan igazságot akartuk szolgálni. Ám ugyanaz az igazság világosan mondja azt is, hogy a boldog házassági közösségnek más helyen említett két alappillérehez, a szerelem-

hez és a barátságához még egy harmadik, fontosságában eléggé fel nem becsülhető tényező is járul: *a két házastárs abszolút szabadsága*. Szabadság a gondolkodásban és cselekvésben, ami az előbb említett ideális fogalmak jelenléte esetén automatikusan csak azt engedi tenni, ami *mindkettőnek* tetszik.

A szabadságnak ez a követelménye talán különféle irányokban ágazik szét, de előbb vagy utóbb mégis egyetlen célpontba kell érnie: *a gyermekhez*. Nem szabad sem a nő akaratának, sem a férfiének külön-külön döntenie. A házaselet és a házassági boldogság, továbbá a nemi közösség értelmének helyes fel-fogása esetén nem lehet más a közös cél. Ez a szabadság az igaz, nem pedig az a „szabadság“, melyet mint vezérlő motívumot arany betűkkel írtak fel a nőmozgalom zászlajára: „El a férfítól!“ Hogy a szabadságnak ez a hamis értelmezése hová vezet, hogy nemcsak az emberiség összességére, hanem magára a nőre is milyen következményei lehetnek az ilyen szabadságnak, arra éppen elég adatunk van.

Rohleder „A nemi ösztön az ember életében“ című munkájában határozottan azon álláspont mellett harcol, melyet a nőemancipációnak ebben a kérdésében el kell fogadni. „Hogy a női jogok kiterjesztésére irányuló modern mozgalmak milyen veszélyeket rejtenek magukban a nő nemi életére vonatkozóan, azt látjuk azokon a következményeken, melyek az amerikai nőmozgalom sikerei nyomában mutatkoztak. Ahogyan egy szellemes újságíró mondotta, odaát mindent megtettek, hogy „a babából öntevékeny lényt“ csináljanak, a gyámoltalant keresetképpé tegyék és az eredmény fényes volt. Az amerikai nő minden foglalkozási ágat meghódított és kitünteti magát minden olyan téren, mely azelőtt a férfiak számára fentartott terület volt. A nő ma már orvos, jogász, kereskedő, tanár, a budoárja irodává alakult át, mely néha külön vezetéssel van összekötve a tőzsdével. Törvény szerint megvan minden joga, mely a férfit megilleti. Sok államban választó és választható, minden irányban megszabadult a férfi régi gyámkodásától s ma ujjongva kiálthatja az ég felé: „Szabad vagyok, önálló vagyok, emancipálva vagyok ... én vagyok én!“ És íme, miután mindent elkövettek, hogy a nőt férfivé tegyék, a szerelem dolgában is úgy

cselekedett a nő, mintha nem lenne többé nő. Az amerikai nő immár nem akar férjhez menni; talán azért, mert úgy sem tud férjhez menni. Olyan buzgón és olyan hosszú időn keresztül adta át magát a férfifoglalkozásoknak, míg végre talán a legbensőbb női természete is átalakult és eljutott valami semleges vágy nélküli állapotig. Annyi bizonyos, hogy ennek a modern „felszabadult” nőnek a férjhezmenési kedve ijesztő módon összezsugorodott, a születések száma az egész országban ijesztő módon csökkent és a bensülöttek elnéptelenedésének kísértete nagyon is ijesztőnek látszik . . . E tények megismerése után kell még arról beszélni, mennyire helytelenül fogják fel a „szabadság” szó értelmét. A „szabadulni a férfitől” annyit jelent, mint „szabadulni a nőtől”, megöli a nőt a nőben. Ennek pedig semmi körülmények között sem szabad megtörténnie!” . . .

Weininger, akinek „Nem és jellem” című munkája két évtized óta foglalkoztatja az egész emberiség figyelmét, tudvalevőleg kísérletet tett arra, hogy az emberi nem differenciáltságát úgy vigye keresztül, hogy egyáltalán nem beszél *férfiről* és *nőről*, hanem röviden csak férfiasról és nőiesről, amit F-fel és N-nel jelöl. Tehát két elemi fogalommal operál s azt mondja, hogy minden emberi lény ezekből van összetéve. Aszerint, amint az emberben ezek közül az elemek közül az egyik túlsúlyban van, az életben inkább a férfias vagy inkább a nőies jellemvonások egyesülnek. Abban a majdnem beteges törekvésében, hogy a nőre lehetőleg minden rosszat, minden kifogásolhatót ráfogjon, magától értődően azokban az emberekben látja az ideálját, akikben minél több F van és ezt az álláspontját úgy lélektani, mint szekszuális területen be akarja bizonyítani. „Ami a nőben értelmiség van, az F. A nőben az F az, ami emancipálódni akar; az N semmi egyéb, mint szekszualitás; az F szekszuális és még valami azon felül. N-nél a gondolkodás és az érzés különváltak, F-nél különválasztandók ... Az N nemi típus két különböző alapírányt szolgáltat: a *szajhát* és az *anyát*. Az *abszolút szajhának* csak a férfi fontos, az *abszolút anyának* csak a gyermek. A szerelemben a férfi a nőre vetíti a vágyódását, azt, ami számára a legmagasabbat jelenti. Az N-nél a szerelem lényege egészen más; az *anya számára a koitus eszköz a cél eléré-*

sére; a szajha annyiban foglal el külön helyzetet, amennyiben számára a koitus az öncél. A szerelemben a férfi egy abszolút értékes lénynek az ideálját, melyet önmagán belül nem tud izolálni, egy más emberi lényre vetíti és ezt és nem mást jelent az, ha ebbe a lénybe szerelmes. A nő érzése egészen más; ránézve a közösülés szükséglete a leghevesebb vágy, amit a lelki élete ismer; sőt az a kívánság, hogy egyáltalán közösüljön, vágy-életének egyetlen tartalmát teszi. A koitus a legmélyebbre süllyedése, a „szerelem“ a legmagasabbra emelkedése a nőnek. Hogy a nő a koitust kívánja, nem pedig a szerelmet, ez annyit jelent, hogy süllyedni és nem emelkedni akar. A nőemancipáció utolsó ellenfele maga a nő“.

*

Távol áll tőlem, hogy az itt közölt osztályozási fogalmakat és ezeknek az értékélését kritika alá vegyem. Bár talán itt-ott — egyes esetekre alkalmazva — jogosultaknak látszanak, mégsem helyénvaló, hogy az egész női nemet azonosítsuk az ilyen egyes esetekkel. De igenis elfogadom az F és N elemeket, mert valóban kivétel nélkül meg lehet őket találni a férfinél és nőnél. Talán ezek az elemek azok, melyek a férfi és a nő között mutatkozó nagy különbségeket az emberiség életében megmagyarázhatóvá teszik. Hogy különbség éppen elég van, azt minden eddigi megbeszélésünk folyamán láttuk, úgy a test és a lélek, mint a nemi élet és az erotika megbeszélésénél. Mindazonáltal szükségesnek látom a férfi és nő közötti néhány le nem tagadható, kirívó ellentétre még egyszer pontosabban rámutatni, melyek különösen a nemi élet területén ismerhetők fel.

„A szerelmi életben a nő a passzív, a férfi az aktív szerepet játssza“. Mindig halljuk ezt a megállapítást, a „szegény, szenvedő“ nőiesség mindig főlemlegeti, ha arról van szó, hogy egy kicsit neki menjenek a férfimennek, hogy a férfit és a világban elfoglalt helyzetét ócsárolják. Akármennyire közkedvelt is ez a megállapítás, mégsem az igazság az alapja. Ugyanis már a hódításról szóló fejezetben utaltam arra, hogy az itt megfigyelt passzivitás tulajdonképpen nagyon is magasfokú aktivitás. A természeti fejlődéssel járt együtt, hogy a szerelem nagy feje-

zetében mindig a férfi az erősebb, a támadó, a hódító fél, a nő ellenben a várakozó, a magát megadó, az engedékeny fél.

Már fölületes pillantás is az állatvilágnak oly érdekes történetére, arra tanít, hogy valamennyi élő lénynél a hím olyan külső tulajdonságokkal van felruházva, melyeket ösztönszerűen alkalmaz a szerelmi harcban, melyek már külsőleg is erősen fölébe helyezik a nősténynek. Itt csak arra emlékeztetek, amit az erotikáról szóló fejezetben a hím állatok színpompájáról, a madarak világában a hímek énekéről mondtunk, amiket a kétalakúság megnyilvánulásának nevezünk. Az állati kétalakúságnak ezek a pusztán külső jelei azonban nem maradnak hatás nélkül az állatok egész lényére. Innen van, hogy a hím állatok életszokásai és életnyilvánulásai is szigorúan különböznek a nőstényekétől. Természetesen be kell vallanunk, hogy ez a kétalakúság egyes állatfajoknál csak mérsékeltén mutatkozik. Ezt a tényt azonban megérthetővé teszi, hogy ezeknél az állatoknál már a csiramirigyek kezdeményeiben is nagyon kicsi az eltérés. Már pedig ezek a csiramirigyek hozzák létre a kétalakúságot; az élet és az életnyilvánulások eltéréseinek a herék és a petefészkek az okai. E megdönthetetlen ténynek a bizonyítása nagyon könnyű: a herélés vagyis a heréknek, illetve a petefészkeknek az eltávolítása avval jár, hogy csakhamar eltűnnek a szexuális jellemvonások — ezeket a tudomány másodlagos nemi jellemvonásoknak nevezi — akár a testi külsőségekben, akár az életnyilvánulásokban vagy lelki tulajdonságokban mutatkoznak ezek. Egy fiatal korában herélt hím állat úgy nő fel — egyébként normális viszonyok között — hogy a rá jellemző külső tulajdonságok elmaradnak és ámbár a külső nemi szervei (hímvesztő stb.) megmaradnak, mégis egy nősténynek a benyomását teszi ránk. A hím tehát mintegy „elnőtényesedett”; ezt az átalakulást nehéz más szóval kifejezni és ha Weiningerre akarunk támaszkodni, akkor a lényege az, hogy az F eltávolításával az N került túlsúlyba. A számos ebben az irányban végzett kísérlet — amennyiben a külső jellemvonásokról van szó — bizonyára rendkívül érdekes és valóban érdemes az erre vonatkozó munkákat elolvasni. De még sokkal érdekesebbek azok az elváltozások, melyek az életnyilvánulásokban, külö-

nösen nemi tekintetben kifejlődnek; azok az elváltozások, melyek az azelőtt nagyon szilaj hím állatot annyira „elnőtényesítik“, hogy egyszerre csak a tojások kiköltésére és a kölykök ápolására is vállalkozik.

Ezt a kis utalást az állatvilágra azért iktattam ide, mert csak így érthetjük meg, hogy milyen nagy a csiramirigyek befolyása az emberi nemre, mennyire függ a nő a petefészkeitől, a férfi a heréitől. Amit Weininger F-nek és N-nek nevez, az semmi egyéb, mint a meglevő csiramirigyek hatása. Ezek adják meg az ember jellegét, ezek teszik az életet életté, vagyis ezek készítetik az embert életnyilvánulásokra, egészen tipikus, a működéseiknek megfelelő cselekvésekre.

A heréléssel az állatvilágban tett tapasztalatok természetesen az emberre is alkalmazhatók, amire teljes bizonyítékkal szolgálnak az eunuchok. Sőt Amerika a maga korszakos, minden más világrészt megelőző eszméivel annyira ment, hogy egyik tudósa azt a javaslatot tette, hogy a megrögzött erőszakos férfi bűnözőket ne fegyházba tegyék, hanem heréléssel fosszák meg őket a férfiasságuktól, ami megfosztja őket a férfias lényüktől is, vagyis nőies, szelíd férfiakká teszi őket . . .

Ha a nő életén — amint ezt ismételten volt alkalmunk bizonyítani — kora gyermekségétől kezdve a legmagasabb korig a nemisége uralkodik s egész lényében e nemiség szolgálatában áll, úgy bizonyára ennek az indító okait is a női csiramirigyekben, tehát a petefészkekben kell keresnünk. Ezekben, vagyis inkább az általuk kiváltott tipikusan női jellembeli tulajdonságokban és életnyilvánulásokban kell keresni annak az okát is, hogy a nő nemi tekintetben oly lényegesen különbözik a férfitől.

*

Mindenfelől azt halljuk, hogy a nemi ösztön a férfinél sokkal fejlettebb, mint a nőnél és hogy erre vezethető vissza a férfi viharosabb vágyódása. A férfi e viharos vágyának egyetlen célja nemi ösztönének állati kielégítése. Olyan tény ez, amit semmi esetre sem lehet letagadni, mely azonban a hím ivarmirigy, a here élettani tulajdonságaiban találja magyarázatát.

A here mirigyszerű szerv, mely működőképességének, tehát a nemi érettségnek elérésétől kezdve szakadatlanul termeli ondószálakat tartalmazó folyadékát. Miután ez a folyadék folyton termelődik és felhalmozódik, olyan inger jelenségek állnak elő, melyek a szervezetet arra kényszerítik, hogy megszabaduljon tőle. A heréknek ez a kiürülése az, ami a férfinél az ejakuláció pillanatában a kényeztetettség legmagasabb fokát hozza létre. A férfinemnél ismeretes *pollució* (ondóömlés) az a folyamat, amikor a felgyűlt ondófolyadék kéjes álmokkal kapcsolatban automatikusan ürül ki. Mármint nem természetes-e, hogy a férfi, ha szükségét érzi annak, hogy a túlságosan mennyiségben felgyűlt ondófolyadékot kiürítse, ezt a kiürítést a legtermészetesebb módon, vagyis nemi érintkezéssel akarja elvégezni? És nem természetes-e, hogy a férfi, ha ilyen feszültséget érez a szervezetében, nem vár arra, míg egy szerelmére méltó nővel találkozik, hanem a nemi vágya kielégítésére jó neki minden nő, csak hogy a telítettség kellemetlen érzésétől megszabaduljon? Annál inkább, mert ez az érzés a férfit minden cselekvésében nyugtalanná, szórakozottá, idegessé teszi, sőt sokszor átmeneti nyomott kedélyállapot forrása lehet, ha túlságosan erős és nem tud kielégülést találni.

A férfinak két módja van az ilyen kielégülés megszerzésére, az egyik az onánia, melytől azonban a morál és az undor visszatartják vagy pedig az érzéki vágyak vad, szilaj szerelemre és egyéb érzésekre nem is gondoló kielégítése az első kezeügyébe eső nő karjaiban. Ennek az ösztönnek a hatalma olyan nagy, hogy nem ritkán bűnözésre is vezet. De mégsem olyan mértéktelenül nagy, hogy műveltebb férfi a különféle gátlások segítségével ne tudjon győzedelmeskedni fölötte. Az önfegyelem a legerősebb fegyver evvel a hatalommal szemben.

Mindezen körülmények összefoglalása után nyilvánvaló, hogy a férfi nemi ösztönének nagyobb intenzitása és válogatás nélküli kielégítése végső elemzésben a csiramirigyek, vagyis a herék természeti folyamataira vezethető vissza.

Evvel ellentétben hogyan áll a dolog a nőnél?

A női csiramirigy, a petefészek — mint azt már behatóan kifejtettük — termeli a megtermékenyítésre alkalmas petéket,

melyek az anyaméhbe való vándorlásuk közben várják a megtermékenyítő ondót. Ha ez elmarad, a pete tönkremegy, tehát céltalanul képződött. Az első „aktív passzivitás“ a nőben: a pete türelmes várakozása az ondószálra; aktivitást jelent a várakozás, passzivitást pedig a türelmes tehetetlenség, hogy maga végezze el vagy legalább gyorsítsa a megtermékenyítést. Csak a megtermékenyítés után kezdődik a valóban „aktív aktivitás“, a pete növekedése a méhben az utolsó felvonásig, az aktivitás csúcspontjáig — a szülésig. Figyelmen kívül hagyva a nőnek ezt a nagyon is aktív tevékenységét, a már a csiramirigyben adott látszólagos „aktív passzivitás“ egészében átmegy a nőnek érzelmi és nemi életére. A nő életének nagyobb részén át „aktív passzivitásban“ vár a saját nemi ösztönét csillapító férfire. A nőbe már gyermekkorától fogva erőszakosan beoltott szüzieség és szemérmesség, morál és prűdéria kifelé annyira leplezik ezt az aktív passzivitást, hogy a nő sok esetben egyenesen nemileg érzéstelennek látszik. Ugyancsak ezek a gátlások azok, melyek a nőt még a legmagasabb kétértelmű pillanatában is arra kényszerítik, hogy automatikusan elnyomja érzelmeinek égbetörő ujjongásait. Ha — mint ezt már említettük — a legmagasabb fokú kétértelmű pillanatában a nőnél is valami hasonló folyamat játszódik le, mint amilyen az ondó kilövellése a férfinél, akkor ezt egészen másként kell értékelnünk. A túlságosan összegyűlt ondófolyadékknak a kiűritésével a férfinél megszűnik a magas feszültség. A nőnél — noha ő is evvel jutott el a kétértelmű tetőpontjára — még csak most lépnek fel a tartósabb természetű kétértelmű pillanatok. Az ilyen kétértelmű pillanatok magyarázata talán abban keresendő, hogy a megtermékenyítésre váró petének eddig útban volt barrikádjai eltávolítódnak, most már szabad útja van a hím ondónak, hogy a nőnél csak most érkezett el az „aktív aktivitás“ pillanata. Itt tehát nem befejezés, mint a férfinél, hanem inkább kezdet. És mivel a természet csak azért ajándékozta meg az embert a kétértelmű gyönyörűségével, hogy evvel tegye széppé és kellemessé a nemzés aktusát, az is megérthető, hogy a nő ennek a kétértelmű érzetnek a tetőpontját csak a férfi révén akarja elérni, akitől bizonyos körülmények között gyermeket is akar, tehát a *szeretett* férfi révén.

Csak így magyarázható meg az a tény is, hogy a nő — ellentétben a férfivel — a nemi életében, nemi ösztönének a kielégítésében elsősorban szerelmet keres és hogy *szerelem nélkül* soha vagy csakis akkor adja magát át egy férfinak, ha ezt valamilyen érdekből teszi, ami viszont ezt a cselekedetét prostitúcióvá bélyegzi.

A nő tehát elsősorban a szerelmet keresi és a saját szerelmét avval bizonyítja, hogy nemileg egyesül a szeretett férfivel. Itt van a nagy különbség a férfi és a nő között.

Ebből azonban könnyen megmagyarázható minden más is, amit a nő „érzelmi élete” gyűjtőnéven szoktak összefoglalni. A nőnek is, mint a férfinak, az orgazmus, a legmagasabb kéj-érzet a célja, azonban a férfivel való egyesülésnél *csak másod-sorban* keresi ezt a célt, mert elsősorban szerelmet kíván a férfitől és mindent, ami evvel összefügg. Nem a nemi ösztön, mint ilyen, nem is a tumescencia és detumescencia stádiumai azok, melyek a nő vágyait és akarásait kitöltik, hanem az „elő-szerlem”, vagyis a szeretkezésnek azok az első cselekményei, melyek a gyengéd simogatásokból kiindulva az oly sokatmondó vad csókokban végződnek.

Azonban ha elérkezett az orgazmus állapota, ha a férfi ugyanekkor az ondókiömlés révén megtalálta a keresett megkönnyebbülést, ugyanekkor a nő vágyódása szerelem és szeretkezés után még egyáltalán nem ért véget; ekkor kezdődik meg a nőnél az, amit utóérzetnek, tehát mintegy „utó-szerelemnek” nevezünk. A nő ilyenkor még inkább kívánja a csókot, a további benső ölelést, még csak most akarja igazán érezni azt az érzést, hogy a nemi érintkezés után is és éppen emiatt a férfi még jobban szereti. Már maga ez az érzés a boldogságot jelenti a nőnek, de ugyanekkor a férfinak is megszerzi azt a boldogító érzést, hogy kielégítette a nőt és a nő viszontszereti. Ugyanis a férfi is keresi a nő szerelmét és érezni akarja ezt. A mindennapi életben természetesen inkább, mint a nemi aktus folyamán, mert hiszen úgyis nagyon jól tudja, hogy a nő rendesen csak akkor engedi át magát neki, ha szereti. Nagyon érdekes megfigyelés ebben a tekintetben, hogy azok a nők, akik minden szerelem nélkül adják át magukat egy férfinak, tehát a pros-

tituciónak valamilyen fajtáját úzik, a férfiakkal szemben szerelmet — színlelnek. Az utcai nő egy éjjel ötször vagy akár tízszer is színlel ilyen szerelmet, a vendégei száma szerint, de igazi szerelmet csak igazi szeretőjének a karjaiban érez, akinek színlelés nélkül mindent nyújt, amit szerelemben még egyáltalán nyújtani képes: a nemi aktus előtt, alatt és után.

A szerelem az, aminek következtében a nő a nemi aktust is egészen másképen értékeli, mint a férfi. A férfivel való egyesülés utáni vágy a kielégülésében már azokkal a dolgokkal is megelégszik, melyeket bevezető momentumoknak, szerelmi előjátékoknak neveznek. Ezeket a pillanatok a nő szekszuális sokkal magasabban érzi, mint a férfi és már ezekben csaknem teljesen megtalálja az előzetes kielégülést, ha ugyan szabad ezt mondanom. Ez néha olyan magasságot érhet el, hogy a valóságos kielégítésről a nő sokszor teljesen le is mond.

Ez a magyarázat már benne van a *kacérkodás* lényegében is, amit Weininger „par distance nemi érintkezésnek“ nevez. Térbelileg a férfitől elválasztva — de egyik vagy másik érzéki benyomás által támogatva — érzéseiben a nő átéli a tumescenciának és detumescenciának minden szakaszát, a legmagasabb fokig erotizálja magát és valóban „par distance“ nemileg is egyesül a férfivel.

A nemi kielégülésnek ez a módja azonban csak azért lehetséges a nőnél, mert ő az erotika segédeszközeivel lelkileg sokkal jobban ingerelhető, mint a férfi. Majdnem csatlakozhatnánk a Weininger nézetéhez, aki azt állítja, hogy a nők *csak* szekszuális a férfi pedig szekszuális is. Weininger ennek az állításának az indokolására felhossa a nőben már gyermekkor óta szunnyadó és bármilyen jelentkező inger által könnyen felébreszthető szekszualitását. Hogy a nő nemi ösztönének a kielégítését valóban a férfitől várja és hogy már ebben a várakozásban benne van a szekszualitás fokozása, az tény. Mint ahogyan a pete várja a megtermékenyítést, úgy várja a nő a maga egészében a férfi támadását. Evvel magyarázható az is, hogy a nászéjszakát vagy pedig az első házasságon kívüli koitust a nő valami rendkívül fontos, feledhetetlen és az életébe mélyen

bevágó dolognak tartja . . . ugyanazt a koitust, melyet a férfi néha nagyon hamar elfelejt, hacsak — egy apasági kereset nem emlékezteti erre . . .

*

Ha az eddig előadottak után ismételni akarjuk azokat az eltéréseket, melyek a férfi és a nő nemi életében mutatkoznak, akkor körülbelül a következőkről van szó:

A férfi a hódító, aki merészségével és erejével győz, a nő a meghódított, az engedékeny, a tűrő, aki a szerelmével győz. A férfinél már az első pillanatban kialakulhat a szándék, hogy egy nőt a birtokába vegyen, ellenben a nőnél bizonyos motívumokra van szükség, melyek arra bírják, hogy a férfinak átadja magát. E motívumok közül bizonyára a szerelem vezet, de nem ritkán ennek a szurrogátumai, amilyenek a részvét, a jóság, a könyörület a férfi által nem ritkán csak színlelt kínlás miatt, melyet a nő hosszú vonakodása következtében el kell viselnie. Természetes, hogy mindig vannak esetek, amikor a nő „elbukása” számításnak és megfontolásnak a terméke, mint például a házasságnak és ellátottságnak a reménye. Az ilyen esetet nyilván az értékelésnek ugyanolyan skálájával kell mérnünk, mint például azokat az eseteket, amikor a nő azért enged végre, mert a puszta erotika és kíváncsiság arra bírják, hogy végre ezen a módon keresse az egész probléma megoldását. A férfi, a maga élettani hajlamára hivatkozva, mindig *minden* nővel közöszülni akar, a nőt pusztán „kéjtárgynak” tekinti. A nő pedig normális körülmények között csak annak a férfinak adja és adhatja át magát, csak avval a férfivel érezhet *teljesen* együtt, akit szeret. Az ő számára a férfi a „szerelem tárgya” lesz.

Ha bizonyítékot akarnék felhozni erre az utóbbi alapvető különbségre, akkor egy nagyon gyakran megfigyelhető példát kellene felhoznom a legényéletből. Nem ritkán megtörténik, hogy két jó barát elcseréli a „két tárgyát” és még gyakrabban, hogy egy férfi a maga „kéjtárgyát” átengedi a barátjának, ha maga közben egy másikra akadt. A kéjtárgy azonban, a nő, ez után a kis átmeneti prostitúció után rendesen visszatér az első „barátjához”, akit még most is — „szeret”.

Mikor a nő nemi életét fejtegettük, akkor érintettük a „kielégítetlen nő” témáját is és utaltunk arra, hogy ennek az okát rendszeren a férfiben kell keresni. Ennek a kielégítetlen nőnek két típusát állíthatjuk fel. Az egyiket az a nő testesíti meg, akit a férfi *teljesen elhanyagol*, ez tehát az elhanyagolt asszony típusa. A másik azon nők közül rekrutálódik, akik a nemi érintkezés nagyon erős megszokása következtében a nemi ösztönnek a túlfejlődéséhez jutottak el, hogy egy férfi ezt egyáltalán nem elégítheti ki. Ez a *telhetetlen nők* típusa.

Nagyon érdekes annak a bizonyítása, hogy ezt a két típust az állatvilágban is megtaláljuk. Mint ahogyan a kielégítetlen nő mindig bosszúvágó, mindig rossz hangulatban van és szereti minden módon jelét adni a kielégítetlenségének, az állatvilágban is, úgy látszik, hogy a megtermékenyítés elmaradása a nőstény állatoknál megmutatkozik abban, ahogyan a környezetükkel szemben viselkednek. Ennek a típusnak egyik képviselője a jól ismert szúnyog: „A nőstények itt többségben vannak mert hímek alig akadnak, de valószínűleg sem az egyik, sem a másik eset nem döntő az életszokásokra. A szúnyogok között általában olyan kevés a hím, hogy Fabre volt az első, aki megtalálta őket. Egy hímre körülbelül tíz nőstény jut. Ez azonban nem akadályozza meg, hogy ezek az állatkák, akár milyen rövidéletűek is, poligámiában ne éljenek. Tíz nőstény közül kilenc szüzen fejezi be az életét anélkül, hogy hímet akár csak látott volna is, anélkül, hogy a hím létezéséről egyáltalán tudna. *Talán ez a cölibátus okozza a vadságukat, mert csakis a nőstények csípnek és szívnak vért*“ (Remy de Gourmont: A szerelem fizikája.)

A másik típus, a telhetetlen nő, amire igen sok példa akad az emberi történelemben — csak Katalin orosz cárnőre emlékeztetek itt és más, a bujaságukról híressé vált asszonyokra — egészen más formában található meg az állatvilágban, de nagyon gyakran. Nem az a sok faj képviseli, melyek határozott poligámiában élnek — mert telhetetlenség és poligám hajlam két különböző dolog — hanem néhány pontosan megfigyelt és leírt típus, melyeknél a *telhetetlenség* valóban egybeesik a „zabálás” és a „jóllakás” fogalmával. És mindez éppen a párosodás aktusa

alatt, amikor a nőstény a hímet vagy még az aktus folyamán, vagy pedig rögtön utána a szó szoros értelmében felfalja. A természetudós sok ilyen esetet ismer, de én csak a keresztes pókot és az ájtatos manó nevű bogarat említem, melyek mindketten a telhetetlenség ezen módjának áldoznak. A nőstény keresztes pók a hálója közepén ülve türelmesen vár a véletlen zsákmányra és talán most a hímre leselkedik, amelyik ilyenkor párzási időben a szerelmi ösztönét akarja csillapítani. Még drasztikusabban folyik le a dolog az ájtatos manónál, amelyik nem is várja meg, míg az aktusnak vége van, hanem hosszú nyakával mindjárt az aktus megkezdése után hátranyúl a szerelemben tobzódó hímért és a legnagyobb lelki nyugalommal kezdi elfogyasztani.

Azért választottam ezt a két példát, mert ezek a legkegyetlenebb esetek. Azonban ennek a látszólagos kegyetlenségnek könnyű megtalálni a magyarázatát s ez abban áll, hogy ezeknél az állatoknál a nőstény nem elégszik meg a hímnak egyetlen megtermékenyítő sejtjével, hanem valamennyi sejtet, tehát az egész hímet felveszi magába, hogy így biztosítsa a faj fentmaradását. A természet sok csodája közül az egyik!

Kannibálizmus az állatvilágban! Ez a helyes elnevezése ennek a csodának. Kannibálizmus, melyben a nőstény viszi a kannibál szerepét. Milyen gyakran hallunk magunknál emberek-nél is hasonló frázisokat, melyeket a kannibálizmussal kellene kapcsolatba hozni! Milyen gyakran halljuk, hogy egy nő a telhetetlenségében valósággal „kiszívja“ a férfit. Ámbár ezt a „kiszívást“ nem kell éppen szó szerint érteni, mégis be van bizonyítva, hogy egy telhetetlen asszony, aki csak a maga szekszualitásának él, nemcsak egy férfit, hanem többet is teljesen tönkre tehet. Testileg, lelkileg és különösen erkölcsileg! Ez is kannibálizmus az emberi nemnél, melyet azonban sokkal komolyabban kell megítélni, mert további következményeiben nemcsak egy vagy több ember sorsát dönti el, hanem egész családoknak vagy népeknek a szerencsétlenségét okozhatja. Becsületet, illendőséget, szülőket, feleséget és gyermeket, egyszóval mindent eldob magától a szerelemittas férfi, ha egy telhetetlen, őt teljesen „kiszívó“ nő hatalmába kerül.

És a férfi? Nem kannibálnak kell-e őt is mondanunk, ha minden szerelem nélkül elcsábít egy nőt, teherbe ejti és így egész életét megrontja. Ebben az esetben a férfi még bűnösebb, még elítélendőbb, mint a nő. Miért követelik meg éppen a nőtől a morált és a tartózkodást, miért ne tartson a férfi is mértéket nemiségének a megnyilvánulásaiban? A nevelés és a világrend eredményei! Ami a fiatal lánynak el van tiltva, az a fiatal embernek már kamaszkorától kezdve módjában van. Minél többet élvezett, minél többet élt, minél többet szeretett, annál magasabbra emelkedik a saját maga, a barátai és — a nők szemében. Minél többet élt és szeretett egy lány, annál gyorsabban és mélyebbre süllyed a maga és a világ szemében! Tehát ami az egyik oldalon dicsérni és bámulni való dolog, az a másik oldalon átok és kárhozat.

*

De még egy nagy különbség van férfi és nő között! Talán a legnagyobb, mert következményeiben a legsúlyosabb. Ez pedig az egyes egyének a bensőjében, gátlásainak nagyságában és erejében keresendő, nem a nevelésben, nem a társadalmi rendben.

Amint a nő egyszer megfeledkezett magáról, amint süllyedni kezd, akkor csakugyan rohamosan és feltartóztathatatlanul süllyed tovább. Ellenben a férfi — bár néha átmenetileg még mindig elkaphatja nemiségének egy-egy vad örvénye — mindig talál valami mentő ágat, mely megóvja a gyors elsüllyedéstől — a hivatását. Itt valóban érvényes a Weininger szava: „A nő semmi egyéb, mint szekszualitás, a férfi szekszuális és azonfelül még valami“ . . .

Most azon gondolkodom, milyen különbségeket említsek még fel a férfi és a nő között. Céltalan dolog, mert annyi ezer eltérés van még, hogy köteteket lehetne megtölteni velük. A feladatom csak az volt, hogy megemlítssem és megírjam itt a leglényegesebbeket azok közül, melyekkel a mindennapi életben találkozunk, melyeket hamisan értelmeznek és éppen olyan hamisan ítélnék meg. Mi emberek éppen annyira különbözünk

egymástól, mint azok az összejtek, melyekből származunk. Igaz, hogy megváltozhatunk, mert rendelkezésünkre áll az ész hatalma! De csak kifelé. A bensőnkben, azokban a folyamatokban, melyek együttvéve az életünket teszik — akár férfi vagyunk, akár nő —, csak apró és tehetetlen játékszerei vagyunk a leges-legnagyobb csodának, a legszebb, legmindenhatóbb hatalomnak — a természetnek!

FÜGGELÉK

A PROSTITÚCIÓ

A prostitúció.

Az emberiség egész életét a születés napjától a halál napjáig bennünk működő láthatatlan hatalmak kormányozzák, olyan hatalmak, melyek önmagukból keletkezve és önmaguk által elmúlva olyan cselekvéseket váltanak ki belőlünk, melyeket a hatásaik szerint pozitív vagy negatív cselekvéseknek nevezünk. Pozitíveknek abban az értelemben, hogy valami a lét fentartására okvetlenül szükséges eredményt váltanak ki, olyan eredményt, melyet a környezetünk, a külvilág, sőt magunk is tisztán külsőleg vagy a később jelentkező következmények révén felismerünk. Pozitívek abban az értelemben is, hogy ezek a következmények magára az életre is nagyon fontosak és a senki által nem tagadható létcél jellemzi őket. A másik oldalról negatívek abban az értelemben, hogy a hatásuk csak későbbi időben jelentkezik vagy pedig bizonyos következmények kimaradásáról ismerhetők fel.

Már Darwin rámutatott a származástanában, hogy az állatvilágban számtalan ilyen életnyilvánulást találunk, melyeket valami felsőbb hatalom diktál, melyek a faj előnyére szolgálnak, ez mindig majomszerűen utánozza őket és mint magától értődő cselekményeket végzi.

Az ember élete is határozott cselekményekből tevődik össze s nagyjában és egészében e cselekmények hatásaiból áll, melyeket — ha önmagunkból erednek — természeti ösztönöknek nevezünk. Így az éhség és szomjúság bennünk szunnyadó ösztönök, melyeknek a működésével öntudatlanul biztosítjuk testünk és evvel együtt az életünk fentartását. Velünk született természeti

ösztön, mely már az újszülött gyermeket arra bírja, hogy az anyja emlője után tapogasson, mely a létért folytatott mindennapi küzdelmünkben a szükséges tápszerek megszerzésére ösztökél. Éhség és szomjúság — a legkezdetlegesebb öntudatlan természeti ösztönök. És mégis milyen hatalmasak! A világnak semmiféle hatalma, semmiféle vas akarat nem tud arra kényszeríteni, hogy ezeket az ösztönöket teljesen elnyomjuk. Hiszen egy ilyen elnyomás egyet jelentene a test meghalásával, egyet jelentene az élet végével, a halállal.

Az élet végével!

És hogyan állunk az élet kezdetével? Nincsen-e ez is szoros kapcsolatban valami bennünk szunnyadó természeti ösztönrel, a nemi kék hatalmas ösztönrel? Avval az ösztönrel, melyet — ha egyszer felébredt — a világ semmiféle hatalma nem tud befolyásolni. És ez mégis igen nagy mértékben különbözik minden más természeti ösztöntől, például az éhségtől és szomjúságtól, elsősorban azért, hogy ámbár velünk született, mégis csak a nemi érettséggel együtt jut kifejlődésre, hogy néhány évtizeden át a legmagasabb fokon marad, hogy aztán elhalványodjék. Továbbá különbözik abban is, hogy mindig bizonyos függőségi viszonyban van attól a bennünk élő erőtől, amit értelemnek nevezünk.

Ez a nemi ösztön, melyet a természet egész csomó más kellemes érzéssel társított, eredetileg csak arra való volt az embernél, hogy a szaporodást és csakis ezt szolgálja. Az egyébként közömbös állatot ez a hatalmas ösztön az ivarzás idején vad dühöngésre bírja, sőt a táplálékot és italt is elfeledteti vele; az embernél is arra való volna, hogy a nemzés aktusát valami kellemes és kívánatos dolognak tüntesse fel s így az emberiséget a szaporodási tevékenység állandó gyakorlására bírja.

A természet jól gondolta el ezt, de az emberiség helytelenül értelmezte és bizonyos mértékig vissza is élt vele. Az ősi cél feledésbe ment — s megmaradt a pusztá kék! Innen van, hogy ameddig csak a történelem visszanyúl a legősibb kezdetekig, bizonyítékokat és adatokat találunk arra, hogy a kéknek ez az ősi ösztöne majdnem hatalmasabb lett, mint az éhség és a szomjúság. Ez az ösztön, mely nélkül nem volna az emberi nem

egyik oldalról szaporodásra ösztökélte az emberiséget, a másik oldalról a nemiség olyan tevékenységére, mely csupán a mindenható kényszer kielégítésében áll.

Mi volt természetesebb, minthogy a világ igyekezett olyan intézményeket találni és alapítani, melyek kizárólag az ilyen nemi tevékenység szolgálatában álljanak? Olyan intézményeket, melyek az alapító ember mindenhatóságánál is a kényszer fékezhetetlen hatalmánál fogva mind e mai napig megmaradtak. A *prostitúció*, mely ellen évszázadokon át küzdöttek, mely ellen a filozófusok, orvosok és törvényhozók egész seregei folytattak harcokat, megmaradt és meg is fog maradni, ameddig a nemi ösztön és a kényszer megmaradnak az emberben. Ez pedig mindörökké megmarad!

*

Mi a prostitúció? Erre a kérdésre minden népnek, minden évszázadnak, a tudomány minden területének, sőt minden kutatónak külön válasza van. Különösen az utolsó évtizedek, amikor a szexuális tudomány önálló tudományággá lépett elő, a prostitúció fogalmának a legváltozatosabb magyarázatait és meghatározásait termelték.

Ezek közül a legnépszerűbb az, amelyik úgy szól, hogy *a prostitúció jelenti a nőnek iparszerű maga-átengedését időben egymást követő különböző férfiakkal pénz ellenében*. Az első tehát a rendelkezésre bocsátásnak iparszerűsége, a második a férfi vevőkörnek időbeli váltakozása és a harmadik tényező a pénzbeli kárpótlás a nemi érintkezés céljaira átengedett testért.

Egyelőre megtartom ezt a meghatározást, bár más helyen majd olyan magyarázatát és értelmezését adom a prostitúció fogalmának, mely az én érzéseim szerint helyesebb. *Egyelőre* azért tartom meg, mert az egész prostitúció-kérdésnek és különösen a dolog történeti fejlődésének megértésénél igen jó szolgálatakat tesz.

A prostitúciós folyamatokról szóló első feljegyzések a szürke ősidőkbe nyúlnak vissza,

A prostitúció — melynek eleinte semmiféle iparüzési jellege sem volt — mintegy magától értődő, senki által nem kifogásolt

kötelessége volt a nőnek s vallásos kultuszok és nézetek befolyása alatt állott. A legrégebb népek különféle ünnepei és templomi szokásai szinte sohasem folytak le olyan cselekmények nélkül, melyeket mi erkölcsteleneknek tartanánk. A nő, mint az új élet közvetítője és hordozója kész volt arra, hogy a saját termékenységét bizonyos függésbe hozza a talaj termékenységének isteneivel és istennőivel. Így aztán mindig újból azt látjuk, hogy éppen a termékenység istennői — Ceres, Astarte, Isis, Mylitta vagy akárhogyan hívták őket — voltak azok, akiknek a tiszteletére évenként legalább egyszer nagy ünnepeket rendeztek. Ezek az ünnepek azonban csak félünnepek lettek volna, ha a nők a nevezett istennők tiszteletére válogatás nélkül át nem engedték volna magukat vagy a szentség papjainak, vagy idegen férfiaknak. Mi több: nagyon megszegényítő és kárhoztatandó dolognak tartották volna, ha egy nő vonakodott volna e szokásnak hódolni s a testét feláldozni. Az istenek átka bizonyára éppúgy nem maradt volna el, mint a legkisebb büntetés: a gyermektelenség, ami pedig a legnagyobb szegény volt abban az időben.

Hallgassuk csak meg, amit a történetírás atyja, Herodotos mond a prostitúcióról Babilonban:

De a babilonok legcsúnyább szokása a következő: Az ország minden asszonyának el kell mennie Aphrodité szentélyébe és életében legalább egyszer egy idegen férfivel kell érintkeznie. Sokan, akik a gazdagságukkal büszkélkedve méltóságukon alólinak tartják, hogy a többiekkel elvegyüljenek, fedett kocsikon utaznak a szentélyhez, nagy szolgasereg kíséretében. De legnagyobbbész mégis így csinálják: Az Aphrodité szentélyében nagy sereg asszony ül le kötéllel a feje körül, miközben egyesek most érkeznek, mások meg elmennek. És nyílegyenes utakon, melyek minden irányban vezetnek a nők között, az idegenek ide-oda járkálnak és válogatnak. Ha egyszer egy nő itt leült, akkor nem megy haza addig, míg valamelyik idegen pénzdarabot nem dobott neki és a szentélyen kívül vele nem egyesült. Mikor a pénzt odadobja, ezt kell mondania a férfinak: „íme, Mylitta istennő nevében!“ Aphrodité istennőt ugyanis Mylittának hívják az asszíroknál. A pénzdarabot, akár

nagy, akár kicsi ez, nem szabad visszautasítania a nőnek, ehhez nincs joga, mert ez most már szent pénz. A nő követi az első férfit, aki a pénzt dobja és nem veti meg egyiket sem. Csak ha egyesült a férfivel és így eléggé szolgálta az istennőt, megy haza; és ettől kezdve aztán nincs olyan nagyszerű ajándék, amelyért őt meg tudnád kapni. Mindazok, akik szépséggel és nagysággal vannak megáldva, hamarosan haza mehetnek, de akik közülük nem kívánatosak, azok hosszú ideig várhatnak, míg a törvénynek eleget tudnak tenni, sőt egyik vagy másik három és négy évig is vár. Kypros egyes helyein majdnem ugyanez a szokás uralkodik. (Herodotos I. 199.)

Eleinte az efélék igazi ünnepek voltak, de később ez a szokás valóságos *templomi prostitúciónak* nevezhető berendezéssé alakult át. Babiloniában, a karthagóiaknál, a föníciaiaknál, a görögöknél és rómaiaknál, Örményországban, valamint Egyiptomban és Indiában a templomi prostitúciónak ez a fajtája mindenüvé elterjedt. Eleinte mindenütt az istenségek tiszteletére szolgált, később azonban lassankint a prostitúciónak abba a formájába ment át, melyet már bizonyos mértékig iparszerű prostitúciónak nevezhetünk.

Eredetileg például minden nőnek törvény által előírt kötelessége volt, hogy évenként egyszer a Mylitta istennő szentélyében egy idegen férfinak engedje át magát; így tehát ez a kötelesség eleinte bizonyára nem volt egyéb, mint egy „szent” prostitúció. De rögtön iparszerű prostitúció lett belőle, amint a nő ezért az átengedéséért pénzt fogadott el s ezt a pénzt be kellett szolgáltatnia a szentély fentartására.

Ugyanígy Indiának, Görögországnak valamelyik szentély védelme alatt álló és a szentély által eltartott templomi lányai és templomi szüzei — a „szűz” elnevezés itt bizonyára nem helyénvaló — eredetileg bizonyára valami papnő-félék voltak, de csakhamar iparúzó prostituáltakká süllyedtek, mikor testük átengedéséért pénzt fogadtak el és ezt a szentélynek adták át. A főpap is, aki eredetileg csak pap volt, később azonban a szentély ura és parancsolója lett, csakhamar jogot vindikált magának arra, hogy e szolgálónők szüzességét maga arassa le s ezzel az aktussal avassa fel őket a szentek közé. Olyan szokás

ez, mint amilyeneket még ma is találunk Ázsia és Afrika műveletlen népeinél, ahol a szüzességet csak a papnak vagy a törzs főnökének szabad elvennie. Egyik oldalon tehát magas kultúrájú népek, a másik oldalon a vad prostitúció, mely erkölcstelenül és féktelenül enged állati vágyainak. És mindkét esetben ugyanaz a folyamat, ugyanazok az erkölcsök, csak különböző üvegeken át nézve.

Mint ahogyan a görögök templomi ünnepei a táncaikkal együtt csak a bevezetését vagy mondjuk a kezdetét jelentették mindazoknak a féktelenségeknek, melyek folyamán a „szent” templomi lányok a „szent” ligetben „szent” prostitúcióra visszavonultak — úgy afrikautazók még ma is hírt adnak hasonló folyamatokról és hasonló szokásokról olyan népeknél, melyeket szeretünk műveletleneknek nevezni és ahol a vad táncok se mennek végbe anélkül, hogy a törzs férfiai és női nemileg ne egyesüljenek. Mi több! Nézzünk csak egy kicsit körül magunknál és gondoljunk azokra a népszokásokra, melyeket csaknem minden korban és minden vidéken megtalálunk a falusi búcsúknál. A szentség itt már hiányzik, de a nemi egyesülés megmaradt. És mikor arról hallunk, hogy az egyiptomiak Isis istennő tiszteletére olyan ünnepeket tartottak, melyek a legszörnyűbb kicsapongásokkal végződtek, akkor ezek az ünnepek bizonyára nem nagyon tértek el egyes mai szokásoktól.

*

Az indiai templomi lányoknak előbb említett intézménye megérdemli, hogy ezen a helyen kissé bővebben foglalkozzunk vele.

Ezeket nucse-knak — magyarul táncosnőknek — nevezték s bizonyára nincs egyetlen hindu templom se, mely ne rendelkezne tekintélyes számú ilyen örömlány fölött. A népesség legkülönbözőbb osztályaiból és a legkülönbözőbb törzsekből való lányokat már kicsiny gyermekkorukban előkészítik erre a hivatásra, sőt mint néhány kutató írja, ezek egészen kivételes nevelést kapnak, főleg a táncból és zenéből. A nemi érettségük elérése után első áldozatul a szüzességüket adják át a főpapnak. Ettől

kezdve aztán a szentség védelme és oltalma alatt állva, pénz ellenében rendelkezésére állanak minden férfinak, gazdagnak és szegénynek, bensülöttnek és idegennek, még akkor is, ha a szentségtől távoli ünnepekre hívják meg őket; ilyen helyeken előbb az ének- és táncművészetüket produkálják, aztán féktelenül adják át magukat a vendégeknek s végül gazdagon megajándékozva hazatérnek.

A görög, de különösen a római történelem is számtalan bizonyítékkal szolgál arra, hogy többnyire táncosnők voltak azok, akik a vallás védelme alatt iparszerűleg üzték a prostitúciót. A Vénusz-ünnepek, a bacchanáliák és a termékenység isteneinek és istennőinek tiszteletére rendezett sok más ünnepség mindig a legvadabb nemi kicsapongásokban végződött, mint az egyiptomiaknál.

A templomi szent prostitúció a kereszténység kezdetével jelentékenyen javult ugyan, amennyiben legalább a szélsőséges kicsapongásai látszólag megszűntek, de nem szűnt meg egy csomó szokás, melyek a késő középkorig megmaradtak. Így megmaradtak bizonyos ünnepek, a búcsúk, évi vásárok és a sokféle karneváli mulatozás, melyek mind a nők általános felhasználásával végződtek. Már a házassági szokásokról írott fejezetben megemlékeztünk a „*jus primae noctis*”-ről (jog az első éjszakához), az uralkodóknak arról a magukteremtette jogáról, hogy alattvalóik az első éjszakára nekik engedjék át a feleségeiket. Ez visszaélés volt a női nemmel vagy ha úgy akarjuk, a férjek által megtúrt prostitúció, melynek oka még a templomi prostitúció szokásaiban keresendő, a papnak, törzsfőnöknek vagy az uralkodónak abban a jogában, hogy a szüzet ő avassa fel asszonnyá.

A tisztán vallásos prostitúciónak az átmenete az iparszerű prostitúcióba adva van abban a pillanatban, amint a női testnek eredetileg „szent” okokból történt átengedését — megfizették.

Hiszen nem magától értődő-e, hogy egyes lányok „pap felszentelés” és a szentség védelme nélkül is ehhez a kereseti forráshoz nyúltak?

A templomi prostitúciót és az iparszerű prostitúciót egyes népeknél a legmélyebb tanulmányok mellett sem lehetett el-

különíteni egymástól. Az átmenet vagy nagyon lassú volt, vagy sohasem is volt meg. És valóban úgy is találjuk, hogy a tisztán iparszerű prostitúció legrégebb kezdetei abba a korba nyúlnak vissza, melyből még a vallásos prostitúcióról is vannak híradásaink.

Mi több! Hogy megint csak azoknál a népeknél maradjunk, melyeket a legmagasabb ókori kultúra képviselőinek tartanak, vegyük kissé közelebről szemügyre az iparszerű prostitúciónak törvények által szentesített intézményét a régi Görögországban és Rómában.

A bölcs Solon, Görögország híres törvényhozója volt az, aki Athénben az első állami bordélyházat megalapította. Az ebben a bordélyházban védelem alatt élő rabnőket a képességeik, az intelligenciájuk és a műveltségük alapján három rangosztályba sorozták. Az állami prostituáltak első és legmagasabb osztályába tartozó *hetérák* éppúgy kiváltak a szépségükkel, mint a jó nevelésükkel és a kiváló szellemi képességeikkel. Ezek a leghíresebb államférfiaknak nemcsak a barátnőik, hanem tanácsadók is voltak s gyakran és szívesen mutatkoztak a nyilvánosság előtt is. És mikor Sais-ról hallunk, egy Temandra nevű hetéra lányáról, Alkibiades kedveséről, aki mint hét éves lányka Apelles festő birtokába került és aki később még egy Demosthenesnek is inspirációkkal szolgált; vagy ha azt halljuk, hogy olyan kiváló ember is, mint amilyen Perikies volt, teljesen az Aspasia befolyása alatt állott ... ki keresné e nevek mögött a leghíresebb hetérákat, a legismertebb prostituáltakat? Hiszen a régi Görögországban egyenesen életfeltétel és élet-szükséglet volt, hogy a nyilvánosság minden férfiának meg legyen a maga hetérája, barátnője, szellemi tanácsadónője s ezt a nőt tisztelték és megbecsülték.

Az athéni állami bordélyházban élő lányok második osztálya az *aleutridákból* tevődött össze. Ezek művésznők voltak, ha ugyan szabad ezt a szót általánosítanunk. Eredetileg a fuvola-játék művészetében képezték ki őket, később táncosnők és énekesnők voltak, akik előkelő idegeneket szívesen fogadtak a karjaikba, ha ugyan ezek a Pyreusban horgonyzó hajóikon elegendő pénzt és ékszert hoztak magukkal.

A *dikteriádok* szolgáltatták végül a legutolsó osztályt. Ezek a nép alsóbb osztályai, a matrózok, evezősök és napszámosok számára való örömlányok voltak, akiknek vevőkörét többnyire a kikötő szolgáltatta. Athén, mint főváros, természetesen csakhamar utánzókra talált a prostitúció területén Spártában és Korinthusban. Az utóbbi helyen egy szentélye is volt Aphroditének, ahol a Strabo híradása szerint több mint ezer lány szolgált az istenséget, vagyis más szóval, több mint ezer lány űzött templomi prostitúciót.

Korinthus, a legnagyobb kereskedelmi város lett egyszermind a legnagyobb szajha-város, mely egész Görögországnak szállította a hetérákat.

És Spárta? Az erkölceiben „spártai“ szigorúságú Spártában is — ahol drágagyöngyökkel és arannyal díszített ruhákban járkáltak a szajhák — történelmi okmányokkal kimutathatók a bordélyházak s néhány leghíresebb hetérának a neve is ránkmaradt.

Mintha csak ez a dolog hozzátartozott volna az ókori kultúra lényegéhez, a római történelemben is a legkülönbözőbb följegyzéseket találjuk a prostitúció virágkoráról és egyenesen óriásinak mondható fejlődéséről. Egyes régiségkutatók megannyira mennek, hogy Róma alapításának történetében, valamint a szabin nők elrablásának oly gyakran és oly szépen megénekelt történetében egyenesen a prostitúció ősi kezdeteit akarják látni.

Bár a római erkölcsi élet — különösen a késői császárkorszakban — a különféle följegyzések szerint olyan fejlődést ért el, melyet a kis a XIV. és XV. Lajos korabeli franciaországi állapotok múlnak felül, mégis a kutatónak az a feladata, hogy a kultúrtörténetileg valóban bebizonyítható tényekre szorítkozzék.

A különféle ásatások nemcsak amellet szolgáltattak bizonyítékokat, hogy a régi Rómában határozott bordélyházak voltak, melyeket *lupanariák* néven ismerték, hanem a Pompejiben végzett ásatások és az itt napvilágra került *spintriák* kétség-

telenül bizonyítják, hogy iparszerűleg is űzték a prostitúciót. Ezek a spintriák ugyanis apró, kerek belépőjegyek voltak a bordélyházakba; a rajtok levő ocsmány csoportképek félreismerhetetlenné teszik a céljukat.

Emellett a régi Rómában nagyon sok nyilvános fürdő volt; ezeknek a mennyezetfestményei és domborművei csupa obscén tárgyúak és így világosan elárulják, hogy tulajdonképpen mire valók voltak ezek a fürdők.

A köztársaság és a császárság korából való különböző írók részletesen előadják azt a kultuszt, melyet a termékenység istennőinek tiszteletére űztek. Különösen Vénusz örvendett a legkülönbözőbb irányú tiszteletnek. Így például bizonyos napokon Rómának valamennyi nyilvános szajhája gazdag áldozatokat mutatott be ennek az istennőnek. A bacchanáliák ünnepségei eredetileg csak Bacchus istennek voltak szentelve, de majdnem mindig táncünnepélyekké s a végén veszett orgiákká fajultak. És bár a római törvények szerint bizonyos kor elérése után minden férfi köteles volt megházasodni, ez semmiképpen sem befolyásolta a prostitúciót. Ellenkezőleg, a tekintélyes római élte a maga szerelmi életét egészen a kokottokért rajongó és ezeket költeményeiben dicsőítő Ovidius felfogása szerint; későbben, a császárok korában, ez a szerelmi élet a perverzitásnak mindenféle fajába csapott át, amit nem tudott féken tartani az *edilek* által gyakorolt szigorú erkölcsrendészet sem, ami főleg a bordélyházak és fürdőházak ellenőrzésére szorítkozott. Nagyon érdekes, hogy a nyilvános prostituáltaknak az iparuk gyakorlásához előbb iparigazolványt kellett szerezniök éppen ezektől az *edilektől*, ami egybe volt kapcsolva avval, hogy az illető nőnek a nevét is meg kellett változtatnia.

Justinianus császár alatt az erkölcsök hirtelen szigorúbbak lettek; ez átmenetileg megváltoztatta Róma szerelmi életét s a legmagasabb virágzásra juttatta a vadházasság intézményét. Míg régebben megvetették a prostitúciót, most semmi rosszat nem láttak a konkubinátusban, sőt inkább úgy tekintették, mint a törvényes feleség tehermentesítését a nemi élet tekintetében.

Ennyit a prostitúcióról a régi római birodalomban és Görögországban.

Mint ebben a két kultúráltamban, úgy minden más népnek és országnak a történetében már az ókorban megtaláljuk az iparszerű prostitúció ősi kezdeteit. Nagyon messzire vezetne, ha további történelmi szemlélődéseket folytatnánk erről. Ezért ugorjunk át azokra az állapotokra, melyek a középkorban a boszorkányüldözések ellenére éppen emiatt uralkodtak.

*

A keresztesháborúk kora bizonyára minden más korszaknál alkalmasabb arra, hogy a középkori iparszerű prostitúció fejlődését szemléltesse. A felvonuló hadseregeket a prostituáltak csapatai követték. Szajhák, akik rangokba és osztályokba különülve állottak a nemesi hadvezetők és kíséretük rendelkezésére. Így például azt olvassuk, hogy Merész Károly kíséretében nem kevesebb, mint 4000 szajha volt.

Ennek a kornak a felfogására és erkölcsére rendkívül jellemző, hogy ámbár ekkor már igen nagy volt a kereszténység befolyása, a szüzietlenség óriási méreteket öltött. Ez a szüzietlenség volt az oka vagy inkább következménye annak a sok és folyton egymást követő ünnepségeknek, melyek majd zsinatok, majd tornajátékok vagy farsangi és egyéb ünnepek címen nagy embertömegeket egyesítettek egy helyen. Az ilyen alkalmakkor űzött prostitúciót talán leghelyesebben *vad* prostitúciónak nevezhetjük. Mindenféle korú, vallású és társadalmi állású nő tudta, hogy az ilyen gyülekezetek nagyon jó „kereseti“ alkalmak, számítva a zsoldos hadseregek és vezetőik iszákosságára, féktelenségére és kicsapongásaira. Hogy egy harmincéves háború a kifosztott népnek nagyon kedvező alkalommal szolgált a garázdálkodásra, a rablásra és kéjelgésre, az több mint magától értődő. De éppen olyan magától értődő az is, hogy az ilyen vad háborús erkölcsök megfertőzték a békés városokat is. Nemsokára látjuk is az iparszerű prostitúció felvirágzását az állami és törvényesen védett bordélyházakban, majdnem minden városban. A prostituáltak céhe csakhamar bizonyos tekintélyre is tett szert a szigorú hatóság előtt.

Hadjáratok alkalmával külön tisztí rangokat teremtettek, akiknek feladatuk volt a szajhák vad népségére felügyni.

A városokban pedig tekintélyes tanácsurakra bízták azt a méltóságot, hogy a nyilvános nőkre felügyeljenek. Egész csomó, a középkorból származó okmányunk van, melyek semmi egyébbel nem foglalkoznak, mint az akkoriban oly égető „szajha-kérdés” megoldásával. A tizenötödik és tizenhatodik század örömházainak jövedelmük egy részét be kellett szolgáltatniuk a városi hatóságoknak, amellet kötelességük volt, hogy a fejedelmeknek és egyéb magas uraságoknak rendelkezésére bocsássák a lakónőiket.

Így például Schultz „Német élet” című munkájában azt írja, hogy Zsigmond császár 1434-ben hosszabb időt töltött Ulm városában és az utcákat kivilágították, mikor a császár és kísérete a közös „Lányházba” mentek. Húsz évvel azelőtt ugyanez a császár nyolcszáz lóval érkezett Bernbe és több napot töltött itt. A városi tanács rendeletet adott ki a város örömházainak, hogy a lakónők fogadják az urakat szívesen és *ingyen*. És a császár helyett a város a saját pénzéből fizette meg a szajhákat. De Zsigmond nem is mulasztotta el, hogy *nyilvánosan* köszönetet mondjon a városi hatóságnak, amiért a császári kíséretnek háromnapos ingyenes belépést biztosított. (Rudek: A köz-erkölcsök története Németországban.)

Hogy a bordélyházak dolga hogyan állott a középkorban, az legjobban kiderül abból az adatból, hogy nemcsak — amint éppen bebizonyítottuk — fejedelmek, császárok és királyok fordultak meg bennük, hanem hogy az egyház is nem csupán megtúrte őket, de egyes esetekben még adókat is kellett fizetniök az egyházfejedelmeknek, ha ugyan az örömházak egyházi talajon feküdtek. Sőt a római pápai kincstárnak is volt bevétele az örömházakból s ez néha 20.000 aranyra rúgott. A mainzi bíbornoknak is volt évi jövedelme a „szabad lányoktól”.

A szajhák jó viszonyban voltak ugyan a hatóságokkal, de azért a működésük eleinte az erre a célra kijelölt házakra volt korlátozva. Később azonban észrevehető a törekvés, hogy a nyilvános lányok társadalmi helyzetét bizonyos rendeletekkel védjék vagy szabályozzák. Egyrészt bizonyos ruhaviselési szabályzatokat adtak ki, melyek uniformist írtak elő a szajháknak. Ilyen volt az V. Pius pápa (1566—1572) által Rómában kiadott

ruharendelet. Amellett egyes városokban kijelöltek bizonyos helyeket és bizonyos időket, ahol és mikor a szajhák kedvük szerint tölthették az időt. Mindezek a rendeletek bizonyára arra a célra voltak kidolgozva, hogy a tisztességes polgárasszonyt össze ne lehessen téveszteni egy ilyen kéjnővel.

A másik oldalon viszont a bordélyügynök valóságos dicsőítését találjuk, amire keresve sem találhatunk jobb bizonyítékot, mint Bern városnak 1526-ban kiadott rendeletét egy „bordélykirálynő“ választásáról, aki arany koronával ékesítve, mint céhének a képviselője, mint a városban élő összes nyilvános szajhák uralkodónője, majdnem minden nyilvános ünnepségen jelen volt s nagy tisztséggel üdvözölték és tüntették ki.

Franciaországban és Angliában is a középkor volt a prostitúció megalapításának a korszaka. A francia irodalomban számtalan adat van arra, hogy ebben a korban már fényesen berendezett bordélyházak voltak; Angliában az intézmény egyelőre csak nyilvános fürdőházakból állott, melyek aztán I. Henrik idejében (1154—1189) örömházakká alakultak át. Ezek a fürdőbordélyházak, melyek eredetileg a Themzének akkor még ki nem épített jobb partján állottak, csakhamar a legvadabb nemi orgiák székhelyei lettek. Dühren a „Nemi élet Angliában“ című művében azt írja, hogy Anglia közérkölcisége a középkorban főleg francia és normann befolyásra nagyon szenvedett s elsősorban a nemesi és papi körök voltak azok, melyek ezt az erkölcsi sülyedést megindították. Ez a tény okmányyszerű megerősítést talál a trubadúroknak a tizenkettedik és tizenötödik századok közötti időből ránk maradt dalaiban.

Ami magát a bordélyházak ügyét illeti, II. Henrik 1611-ben egy parlamenti törvényben nagyon világos rendelkezést adott ki, mely többek között arról beszél, „hogy a bordélyházakat — melyeket akkor még fürdőknek neveztek — ünnepnapokon be kell zárni, hogy itt nőszemélyeket az akaratuk ellenére nem szabad visszatartani, hogy a fürdőmesternek apácát vagy férjes asszonyt nem szabad felvennie“ — és a legjobb bizonyíték e bordélyházak ipari oldalára vonatkozóan — „hogy egy nőnek sem szabad a férfitől az együttélésért pénzt elfogadnia, ha nem töltötte vele az egész éjszakát reggelig“. (John Stow: „The

Survey of London containing the original increase of modern state and government of that city“, London 1663.)

Az iparszerű prostitúció történeti fejlődésének e néhány, itt elsorolt példája után nem is lephet meg bennünket, ha egy pár kutató annyira ragadtatta magát, hogy a prostitúciót egyenesen kulturális szükségletnek állította he s ugyanúgy ítélte meg és értékelte, mint ez a régi Görögországban történt: egyrészt, mint a törvényes feleség tehermentesítését, másrészt, mint a férfiaknak abszolút nélkülözhetetlen életszükségletét.

*

Ez intézmény létjogosultságának a kérdésére majd más helyen válaszolunk behatóan, azonban már itt meg kell mondanunk, hogy a prostitúció fennállásában és elterjedésében, minden korban és minden országban a férfiak voltak a bűnösök. Hiszen a férfinek, aki a törvényeket hozta, ebben vagy amabban a korban, egyik vagy másik országban, a kellő jóakarat mellett igazán módjában lett volna „minden civilizációnak ezt a rákfenéjét“ tökéletesen kiirtani.

De milyen magasra értékelték és milyen fontosnak tartották ezt a rákfenét, ha a prostitúció itt-ott még védelmet is talált az államnál, a kormánynál és a törvéynél.

A nyilvános prostitúció céljának és lényegének felfogásáról a legtipikusabb példával szolgál Japán, ahol a mintegy 2000 örömházban elhelyezett szajhák számát közel félmillióra becsülik. (Hintze R.: Yoshiwara, a prostitúció szabályozása Japánban. — Zeitschrift zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten. II07, Bánd 6. — Krauss: A nemi élet a japánok hitében, erkölcsében és szokásaiban. Leipzig, 1907.)

Bizonyára alig adhatjuk pontosabb leírását a japán prostitúciónak, mint ahogyan ez meg van írva a Moll könyvében „A nemi tudományok kézikönyve“ 237—280. oldalán, ezért az ott elmondottak egy részét közlöm idézetben:

„Nemcsak minden nagyobb városnak vagy kereskedelmi helynek van számos bordélyháza, hanem minden faluban is találunk egynéhányat. A neveik yoshiwar, youowa, kouromoni. Gyakran ezek a vidék legszebb és legpompásabb házai, nem

ritkán templomokkal állanak összeköttetésben és — amin mi ugyancsak csodálkozunk — mintegy állami intézetek.

A prostituáltak Japánban külön kasztot alkotnak, melynek keletkezése több évszázadra nyúlik vissza s a törvény és a szokások védelmezik. Az állam megveszi a fiatal lányokat, kitaníttatja őket mindenféle művészetekre és így előkészíti a jövőendő hivatásukra. Rendszeresen a szegény emberek lányaiból vagy pedig árvákból rekrutálódnak a prostituáltak. A szülők vagy ezeknek a helyettesei adják el vagy adják bérbe őket bizonyos házaknak. Itt mindenféle készségben kiművelik őket, mint például az írásban, olvasásban, éneklésben, a samis-játékban, előkelő viselkedésben és más egyebekben. Az öregebb kurtizánok, az úgynevezett oiran-ok oktatják a fiatalabbakat, akik mintegy a komornáik nekik, mert kiszolgálni tartoznak őket. A fiatal lányok sokszor már a leggyengédebb gyermekkorban ezekben a házakba kerülnek, de csak tizennégy éves korukban láthatnak a foglalkozásuk után. Huszonhét éves korukban megint visszakapják a szabadságukat, ha ugyan szabad vásárlás révén már előbb magántulajdonba nem mennek át vagy pedig férjhez nem mennek. Az olvasó talán csodálkozni fog, mikor azt hallja, hogy Japánban a prostituáltak könnyen találnak férjet; pedig itt mindennapi dolog, hogy ha a szolgálati idejüket kitöltötték, a házasság kikötőjébe menekülnek.

A szegény japánok többsége az örömházakból veszi a feleségét. A japán ugyanis a prostitúción nem igen ütközik meg. Előbbi életfolyásáért nem a lányt, hanem a szülőt okolják, mert a szülők voltak azok, akik — bár szintén a nyomorúság hatása alatt — a lányukat ilyen életpályára adták vagy egyenesen bordélyháznak adták el; ezért tehát nem lehet a lányokat felelősségre vonni.

Kaibara Ekken japán erkölcsfilozófus tanításai szerint — akinek köszönhetjük a női morálról a népben már régen élő felfogás összefoglalását („Oma Daigartu“ című munkájában) — egy nőnek a főerényei a következők: feltétlen meghajlás a szülői tekintély előtt, önfeláldozás, önmegtartóztatás, szerénység, elnézés . . . egyszóval a legtágabb értelemben vett önzetlenség. Aki igyekszik ezeket az erényeket gyakorolni, azt sokra becsüli

a világ és innen van, hogy Japánban az örömházak lányait nemcsak hogy nem vetik meg, hanem inkább részvétellel vannak irántuk, sőt nagyra becsülik őket.

Akadtak közöttük már olyanok is, akik némi hatással voltak az irodalomra és művészetre. Olyan kiváló művészek^ mint Yoshitoshi, Kitagawa, Utamaro stb. nem tartották méltóságukon alólinak, hogy a Yoshiwara-nak és lakóinak életét tegyék ábrázolásaik tárgyaivá, sőt a specialitásukká. Japán könyvek néhány híres prostituálnak az életrajzát és arcképét közlik; az egyikről az van itt mondva: „A testét beszennyezte ugyan, de a szívét nem“, a másikat meg „a mocsári ló túsznak“ nevezik.

De azért — noha a kurtizánok némi megbecsülésnek örvendnek Japánban — mégsem szabad azt hinni, hogy társadalmilag valami nagyon magas helyet foglalnak el. A jobb társaság nem becsüli valami magasra, de nem is veti meg őket, mint nálunk. Csupán részvétellel vannak irántuk, mert nem hajlamból vagy a saját vágyukból kerültek erre a pályára, hanem a szüleik parancsára. Ezért Japánban a „prostituált“ jelző egyáltalán nem jelent lekicsinylést, mint például nálunk a „szajha“ szó. Különbö is igen finoman „órafeléségnek“ nevezik őket. Régebben ugyanis szokásban volt, hogy ezek a lányok idegenekkel ideiglenes házasságot kötöttek. A lányoknak ez az átengedése bizonyos ceremóniákkal volt kapcsolatos, melyek hasonlítottak a házassági ceremóniákhoz. A fogadóteremben a vendéget háromszor kínálták meg rizsborral, mint az igazi esküvőnél, majd megjelent a lány a *sinzo*-val és a szokásos formulák elrebegésével összeadták a párt. Talán az időre kötött házasságnak erre az ősrégi szokására vezethető vissza az a bordélyházi szokás is, hogy egy idegennek sem szabad huszonnégy óránál tovább tartózkodnia egy örömházban.

Mint már hangsúlyoztam, Japánban a kormány igen szigorúan szabályozza a prostitúciót. A prostituáltak kötelesek kizárólag az erre kijelölt városrészben lakni, másutt mutatkozniuk sem szabad s ha valami rokoni látogatásra egyszer mégis elhagyják a negyedtet, akkor csak kísérelvel mehetnek el. Ez azonban nem akadályozza annak, hogy Japánban is virágozzék

a titkos prostitúció. Az örömházak tulajdonosai zárt céhet képeznek, mely a maga köréből egy igazgatót választ s maga gondoskodik arról, hogy a rendőrség előírásait figyelembe vegyék. A fővárosban, Tokióban, több ilyen bordélynegyed is van. A leghíresebb az ismert Yoshiwara; ezt a városrészt árok veszi körül és csak egyetlen hídon át lehet bemenni. A bejáratú kapun ez a poétikus felírás olvasható: „Tavaszi álmom, ha az utcák teli vannak cseresznyevirágokkal . . . őszi hangulat, ha az utcákat mindkét oldalon világító lámpák szegélyezik“. Csupán ebben a városrészben állítólag közel 3000 prostituált lakik.

Yoshiwara eredetileg kakás mocsarat jelent; ez a megjelölés egy mélyen fekvő, lápos talajtól ered, melyen már 1617-ben megnyiták az első bordélyházak. Későbbben más, inkább poétikus származtatást adtak ennek a szónak, Yoshiwara — a boldogság lánja. A kormány már a tizenhetedik században rendeleteket adott ki, melyek a házak alakjára és minőségére, a bentlakók felvételére és ruházatára, a városnegyed engedéllyel történő elhagyására stb. vonatkoztak. Sajnos, mindezek a törvények még mindig nagyon hézagosak voltak, mert büntetlenül futni engedték azokat, akik a kerítéssel iparszerűen foglalkoztak, vagyis az országban lányokat loptak és ezeket kegyetlenül kizsákmányolták. Csak 1872-ben adtak ki új rendeleteket, melyek biztosították a lányok szabadságát, szabályozták a bordélyházhoz való jogi viszonyukat s beavatkoztak e házak egészségügyi viszonyaiba is. A Yoshiwarát szabályosan lefutó utcák szelik át. Ezek az utcákon belül 1872-ig a házakat nem volt szabad két emeletnél magasabbra építeni. Azóta aztán gyors egymásutánban építették a sokemeletes házakat, melyek közül jónéhány egészen palota jellegű. Este valóságos látványosság ez az idegennek, melyhez fogható talán egyetlen más országban sincs, de kisebb mértékben a vidéki japán városokban is megtalálható.

Színektől pompázó ruhákba öltözve ülnek a lányok aranyos «rnyók előtt, sorban, kalitkászerű tereken, mert a külvilágtól valóban igazi facölöpök választják el őket. Talán a tizennyolcadik század utolsó éveiben alakult ki az a szokás, hogy a bordélyházak előkelőségét ezeknek a léceknek a magasságával juttassák ki-

fejezésre. Az első osztályú házaknál a tetőig ért ez a rács, a második osztálynál rövidebbek és keskenyebb volt, a harmadik osztálynál pedig nem is függőlegesen, hanem vízszintesen volt elhelyezve.

1872 óta a két előkelőbb osztályba tartozó házak a lányaikból már nem csinálnak nyilvános kirakatot, legfeljebb egymásiknál a fényképek vannak kiakasztva; más házak még ezt sem teszik meg. Az esetleges látogatóknak valamelyik teaházhoz kell fordulniok, melyek a közvetítést végzik a vendégek meg az első és második osztályú örömházak között. A látogató kívánságára elébe teszik a lányok arcképeit s ezek alapján választhat. Erre aztán elvezetik a kívánt örömházba. A harmadik osztályba tartozó bordélyházaknál nincs szükség ilyen kerülő útra; itt a látogató a rács mögül választja ki az ízlésének megfelelő lányt.

Miután az egész Yoshiwara-negyed szigorú rendőri felügyelet alatt áll, tökéletes rend, mintaszerű nyugalom és abszolút biztonság uralkodnak itt. Az itteni üzelmek semmiképen sem sértik a nyilvános szemérmét. A prostituáltakat jellemzi a sok tű, amit a hajukban viselnek. Továbbá foglalkozásuk jeléül övüknek azt a nagy csokrát, mely más nőknél hátul ül, ők előre fordítják, úgy hogy ez az ölükbe kerül. Nagyobb városokban a házakra lámpák vannak kiakasztva, melyeket az illető előkelő lány címere díszít. Sőt vannak olyan könyvek, melyek árjegyzék módjára sorolják fel az előkelő prostituáltak lámpáit, címereit és ernyőit . . .

Tévedés volna azt hinni, hogy a prostitúció már az őskedeteiben kizárólag a magasabb kultúra túlfinomult igényeivel van összefüggésben. Ugyanis Ázsia, Afrika és Amerika legműveltelebb népeinél is kétségtelen bizonyítékokat találunk arra, hogy a női személyek csak kereset céljából engedik át a testüket akármelyik férfinak. Ploss-Barthels már sokszor idézett művében megemlékezik olyan népekről, melyeknek a lányai más törzsekhez vándorolnak el, hogy prostitúcióval keressék meg a hozományukat s aztán, mint gazdag és kívánatos vásárlási tárgyak visszatérnek a saját törzsükhöz. Továbbá Ploss-Barthels beszél Afrika egyes népeiről, ahol a férfiak nagyon természetesnek

találják, hogy a saját feleségeiket felajánlják az idegennek, ha ez gazdag és fizetni tud.

Mi hajlandók vagyunk e civilizálatlan népek naivságát nagyon magasra értékelni és így a prostitúciónak ezt a fajtáját mindig az úgynevezett *vendéglátási* prostitúcióval vették egy kalap alá. Egyes etnológusok híradásai szerint ugyanis Afrika és Ázsia egyes népeinél, valamint az eszkimóknál az a szokás, hogy a családapa a nála megszálló vendégnek *magától értődően* a lakásával együtt a feleségét és a lányát is rendelkezésére bocsájtja. Sőt arról is olvasunk, hogy a gazda a legnagyobb sértésnek veszi, ha ezt az ajánlatát akármilyen okból visszautasítják. Ez a szokás különben Szibéria és Nyugati Oroszország néhány néptörzsénél még ma is megvan.

*

Hogyan áll mármost a prostitúció kérdése a mi nagyon művelt népeinknél és a mi korszakunkban, mely annyira távol van a régi Rómától és a boszorkánypörök idejétől? Nos hát lényegében a dolog ugyanaz maradt, bár a formája és a külső feltalálás kissé megváltoztak.

Ha a modern prostitúció lényegét akarjuk fejtegetni, akkor legelőször is szem előtt kell tartanunk, hogy a jelenkorban a prostitúciónak két fajtája uralkodik, melyek látszólag igen élesen elkülönülnek egymástól, voltaképpen azonban nagyon közeli rokonok. Az egyik oldalon ott van a *nyilvános ipar szerű* prostitúció, a másik oldalon az az ezer és ezer eset, amikor *titkos* prostituáltaknak kell tartanunk azokat a nőket is, akik nagyon szívesen értékeltetnék magukat magasabbra.

Ha még oly kevésbé tetszetős is a szó, a tény megmarad!

A prostitúció fogalmának fentebb adott definíciójában két főmomentum van: Az egyik oldalon a férfi vevőkörnek válogatás nélküli váltakozása, a másik oldalon az *iparszerű* átengedés. Már előbb jeleztük ennek a definíciónak elégtelen voltát, mégis fel-ementítettük, mert jó előleges fogalmat adhatott a prostitúció lényegéről.

A további szemlélődéseink folyamán azonban látni fogjuk, hogy a prostitúció fogalma oly sok és alapján különböző

tényező befolyása alatt áll, hogy egy ilyen egyoldalú definíció egyáltalán nem meríti ki.

Az egész kérdés a maga *hatásában*, ha csak a pénzszerzésnek és a váltakozásnak a momentumait vesszük figyelembe, talán nem engedi meg a meghatározásnak ezt a módját. Azonban a különféle határesetek nagy száma, valamint a szemlélődés szempontja, mégis kényszerítenek annak a megvizsgálására, hogy a prostitúció fogalmának nem adunk-e nagyon is tág határokat?

Az én felfogásom szerint a prostitúció lényege az állati, helyesebben mondva, a tisztán testi momentumban van. Ez a felfogás megegyezik az "etika által diktált szempontokkal is. Minden nemesen gondolkodó és érző ember az emberiség legnagyobb és legfenségesebb érzésének tekinti két egyénnel a testi egyesülését, a természet által kizárólag a szaporodás céljaira berendezett párosodási aktust. Nekünk, akik az értelem isteni adománya révén oly magasan állunk az állatok fölött, sohasem szabadna megfélemednünk az értelmünkről és sohasem szabadna oly mélyre sülyednünk, hogy könnyörtelenül áldozatául essünk a tisztán állati nemi ösztön rabszolgaságának.

Etikai szempontból ezt a rabszolgaságot csak akkor kellene magunkra vennünk, ha a természet célját, fajunk fentartását véljük általa kielégíteni.

Hol akad a világon ember, aki a saját húsát és véréát, a saját gyermekét szerethetné, ha minden érzéstől, a világgal és a fajával szemben való minden kötelességérzettől mentesen nemzette volna. A házasság intézménye — mint azt már más helyen mondtam — a vallás és a morál által ránk diktált formája az együttélésnek, bizonyos mértékig erőszaktevés az akaraton. Azonban a cél itt is szentesíti az eszközt, a cél pedig az emberi faj fentartása. Elég ember van, aki a házasságot is törvényesen szentesített prostitúciófélelnek tartja, azt a házasságot, amelyik két egymáshoz semmiképen sem illő egyént kapcsol össze. De ugyanezek az emberek a hosszabb vagy rövidebb tartamú házasságon kívüli szerelmi viszonyt semmiképen sem hajlandók prostitúciónak minősíteni.

Egy nő iparszerű átengedése válogatás nélkül az egymásután következő férfiakkal! Véleményem szerint a prostitúció

fogalmának ilyen értelmezése csakis a nyilvános prostitúcióra érvényes, aminek — ha szabad így mondanom — iskolapéldája a nyilvános utcai nő. A legkülönbözőbb országok és a legkülönbözőbb korok helyénvalónak tartják, hogy a nyilvános prostitúciót bizonyos rendeletekkel és törvényekkel szabályozzák. Olyan ellenőrzési rendszer ez, mely kétféle szempontból nyújt védelmet a prostitúció ellen: a közérkölcsiség szempontjából egyrészt és az egészségügyi kérdés szempontjából másrészt. A prostitúció szabályozása éveken át azon az ösvényen mozgott, melynek alapjait még a középkorban fektették le. Mint ennek a szabályozásnak első és legrégebbi rendszere, a bordélyház-rendszer uralkodik még ma is majdnem minden nagyobb városban, ahogyan ezt a középkorban bevezették és szentesítették.

*

Azokat a női személyeket, akik a prostituált szomorú hivatására vállalkoztak, még ma is arra kötelezik, hogy meghatározott házakban, örömházakban vagy bordélyházakban lakjanak és itt bonyolítsák *le* az üzleteiket. Ezek a bordélyházak a tulajdonos felügyelete alatt állanak, aki többnyire nő és a legjobban érti, hogyan húzza a legnagyobb hasznot az alkalmazottai után.

Új árúcikk beszerzésének a legközönségesebb módja az, hogy a szép haszonnal járó lánykereskedelem, mely főleg Angliában és Délamerikában még ma is virágzik, ügynökök közvetítésével szállítja a bordélyházaknak a fiatal, még alig érett lányokat. Az ilyen árú vételára a kor, nevelés, szüziesség, szépség és egyéb tényezők szerint változik. Mégis okvetlenül szükségesnek látom, hogy egy kis leírást adjak itt a bordélyházi életről, hogy helyes képet nyerjünk e szomorú viszonyokról.

Amint a bordélyházba kerül az előbb szabad emberként élt lány, a szó szoros értelmében jogfosztott rabszolgája lesz a bordély tulajdonosnak. Eleinte megvakítja a kopott eleganciától az igaz fényűzésig váltakozó berendezés és az új lakónő azt hiszi, hogy most már szép, nyugodt és gondtalan élet kezdődik számára. Ám a rabszolgaság megkezdődik abban a pillanatban, amikor az ajtó betevődik az új áldozat mögött. Ugyanis ebben a pillanatban megkezdődik a lány eladósodása, ami óráról

órára fokozódik, mert a bordélyház tulajdonosa gondoskodik a lány lakásáról, ételmezéséről és ruházatáról s a számla megfelelő tételeit elég magasra szabja. Olyan magasra, hogy a szegény bordélyházi lány a legnagyobb szorgalom mellett sem képes a felhalmozódott adósságoknak akár csak egy részét is ledolgozni. A „ledolgozni“ kifejezést szószerint kell érteni, mert a lány délelőtti órái a pihenésnek vannak ugyan szentelve, de már besötétedéskor meg kell jelennie az úgynevezett „szalonban“ s evvel megkezdődik a munka.

A lánynak a megjelent több-kevesebb“ vendéggel pajkoskodni, táncolni és elsősorban inni kell. Ugyanis a szeszes italok kimérése egyik *legfőbb* jövedelmi forrása a bordélyüzemnek. Mert nem is beszélve az italok túlmagas árairól, a vendégeket a bőséges alkoholfogyasztás hozza csak igazán hangulatba. És ha aztán a pityókás, sőt sokszor alaposan berúgott vendég választása valamelyik lányra esik, ennek el kell vele tűnnie a szobácskájában és ott minden tekintetben rendelkezésére állania. A munka módja, valamint, a látogatókör minősége természetesen változik a bordélyház rangja szerint. Így például az idevonatkozó munkákban adatokat találunk, melyek azt mondják, hogy egy nagyobb látogatottságnak örvendő bordélyházban minden lánynak naponta húsz-harminc férfit kell fogadnia és kielégítenie. Sőt ünnepi gyülekezetek, kongresszusok és más nagyobb forgalmi okok alkalmával megtörténhetik, hogy egy lánynak ötven férfit is fogadnia kell huszonnégy óra alatt.

A különféle szokásoknak és igényeknek megfelelően természetes, hogy a szalonban csak bevezetésnek szánt társalgások és iddógálások néha veszett orgiákká fajulnak el. Az egyes lányokból és vendégekből csakhamar egy nagy szekszuális család lesz — ha szabad így kifejezni magamat — melyben minden nő minden férfié és megfordítva. Magától értődően, a bordély tulajdonos ügyel arra, hogy a lányok pontosan leadják neki a keresetüket, mely határozott taksában van megállapítva.. Ezt a keresetet állandóan leírják a felgyült adósságokból; a lánynak azonban semmi sem marad a saját szükségleteire, mert az adósságok különös módon mindig többre rúgnak, mint a kereset, ha még olyan szorgalmas is a lány.

Mint már megjegyeztem, a bordélyházaknak különböző osztályai vannak, melyek a kikötővárosokban a legprimitívebben berendezett lebuajok színvonalára süllyednek és így minőségileg a legrosszabb, vagyis legöregebb és legkiszolgáltabb nőket rejtik.

Meg akarom még említeni, Hogy a legtöbb bordélyházban a házirendhez tartozik, hogy a lányoknak sohasem szabad egyedül elmenniök. Ezt a tulajdonosok bizonyára azért rendezték be így, mert joggal féltek attól, hogy a lányok közül egyik vagy másik mégis csak meg akar szabadulni ettől az európai rabszolgaságtól.

Igaz, hogy a különböző városok rendőri felügyeletei behatóan foglalkoznak a bordélyüggyel s egészségi és erkölcsrendészeti szempontból nagyon szigorúan ellenőrzik a bordélyházakat, így a rendőri előírásokban többnyire utasítások vannak az ügyeletes tisztviselők számára, hogy a lányokat a gazda bánásmódja felől is részletesen kikérdezzék s a feltűnő panaszokat meghallgassák. Azonban hol akad olyan lány, aki elég merész volna panaszkodni? Az egészségi rendszabályok rendesen abban csúcsosodnak ki, hogy a bordélyházak lakónőit a hatósági orvosok hetenkint kétszer megvizsgálják, hogy nincsen-e valami nemi betegségük.

Ámbár a férfivilág — éppen azért, mert tud ezekről a hatósági vizsgálatokról — azt hiszi, hogy bordélyházakban nem fenyegeti a fertőzés veszélye, mégis az ilyen házakat valóságos járványfészkeknek kell tekintenünk és pedig egyrészt azért, mert nagyon sok férfi fordul meg e helyeken, másrészt meg azért, mert a hatósági orvosi vizsgálatnak szinte semmi értelme. Az örömházak valóságos tenyésztőhelyei a nemi betegségeknek. Erről azonban majd később. Lesz még alkalmam az osztrák bordélyviszonyokról beszélni.

Itt egyelőre csak azt a tényt akarom megállapítani, hogy Bécsben lassankint az összes bordélyházakat hatóságilag bezárták és hogy itt 1921 március elseje a bordélyügy végét jelentette.

Abból a megfontolásból kiindulva, hogy a prostituáltakat ha már nem is örömházakban, de valahogyan mégis csak koncentrálni kellene a város bizonyos részeibe, fejlődött ki a szabályozás másik módja, mellyel a prostituáltakat arra kényszerítették, hogy meghatározott házakban éljenek, bár ezekben nincs bordélyüzem.

Azt jelenti ez, hogy minden prostituálnak megvolt a joga a hatóság által kijelölt házak egyikében lakni és a vendégeit itt fogadni — más szóval az üzletet saját rezsiben vezetni. Lassankint felhagytak avval is, hogy ezeket a házakat lámpákkal vagy cégtáblákkal jelöljék meg s a kéjlányokat arra bírták, hogy bizonyos utcákban vegyenek lakást. Ezt a berendezést még ma is meg lehet találni a kontinensnek majdnem minden fővárosában. Így Bécsnek, Berlinnek, Parisnak, Hamburgnak, Londonnak vannak ilyen szajha-utcái, melyeket kívánságra minden hotelportás szívesen megnevez a férfivendégeknek. Olyan utcák ezek, melyekbe tisztességes asszony vagy lány nem teszi be a lábát. És végül ott van a szabadon lakó szajha, aki ott üti fel a tanyáját, ahol neki tetszik és ott gyakorolja a hivatását, ahol akarja.

Szándékosan nem beszélek itt a szabadon élő szajhák életéről. Az ő életmódjuk egészen a látogatókörük minőségétől függ. Szállásuk változik a szűk szobácskától a finom szajha fényűzően berendezett lakásáig s közvetlenül összefügg az értékelésükkel. Erről majd később.

Azonban a prostitúció szabályozása nem merül ki a lakásügy ilyen rendezésében, hanem hozzátartozik a prostituáltak szigorú és állandó egészségügyi felügyelete is.

Az egészségügyi ellenőrzés intézménye Franciaországból származik, ahol 1684-ben, vezették be először abban az időben, mikor a szifilisz terjedése olyan félelmetes méreteket öltött.

A prostituáltak vizsgálatával azt akarták elérni, hogy az esetleges nemi betegség jelenlétét megállapítsák s a beteg személynek a foglalkozásától való elvonásával megakadályozzák a ragályos betegség tovaterjedését. Nagyon érdekes, hogy Bretonne 1790-ben azt a javaslatot tette, hogy a prostituáltak naponta vizsgálja meg egy idősebb és tapasztaltabb prostituált

és ezenfelül hetenkint kétszer egy orvos is. Ő bizonyára úgy gondolta a dolgot, hogy a tapasztaltabb és idősebb kartárs vizsgálata alaposabb és eredményesebb, mint a hatósági orvosoké, akik már akkor is túl voltak halmozva hivatali munkával.

Az egészségügyi ellenőrzés, mint a szabályozó rendeletek nélkülözhetetlen kiegészítő része, mind a mai napig megmaradt minden városban és kultúrországban, bár a végrehajtásának módját orvosi szempontból bizonyára elégtelennek kell minősítenünk.

Moll Albert „A nemi tudományok kézikönyve“ című munkájában a 363. oldalon szó szerint ezeket mondja:

„Az ellenőrzés *nem éppen annyira* hiányos, mint azt sokan ráfogják. Berlinben például nyolc orvos napi három órán át foglalkozik evvel s ezenfelül vasárnap még egy napos orvos szintén három órán át. Ha figyelembe vesszük, hogy itt körülbelül 3700 prostituált van beírva, akkor mégis mindegyikre *négy percnyi* vizsgálati idő jut és bár ennyi idő alatt lehetetlen minden szervet lelkiismeretesen megvizsgálni, négy perc alatt mégis *nagy valószínűséggel* meg lehet állapítani egy fertőzést, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a váladékot gyakran mikroszkóppal is megvizsgálják“.

Ebből az előadásból, akármennyire igyekszik is szépíteni a dolgokat, mégis egészen világosan látszik, hogy az orvosi ellenőrzésnek ez a módja meg nem bocsájthatóan elégtelen. Nekem HZ HZ álláspontom, hogy az ilyen ellenőrzés semmi egyéb, mint szemfényvesztés. „Négy percnyi“ vizsgálati időt és „itt-ott“ végzett mikroszkópi vizsgálatot semmiféle lelkiismeretesen gondolkodó orvos nem tarthat elegendőnek egy nemi betegség megállapítására. Vagy úgy végzik az orvosi vizsgálatot, hogy a prostituáltat minden második napon klinikailag tetőtől-talpig megvizsgálják vagy legalább is minden esetben mikroszkóppal megnézik a hüvely váladékát — vagy inkább az egészet mellőzni kell. Ugyan mire jó például, ha a hétfőn végzett — még hozzá felületes — vizsgálat negatív eredménnyel jár, ha még ugyanazon a napon egy kankóval való fertőzés áll elő s a legközelebbi vizsgálatig négy-öt nap telik el? A közbeeső időben a prostituált tovább is gyakorolta a foglalkozását s talán számtalan

férfit inficiált. Újból kérdem, mit használ az ilyen „egészségügyi ellenőrzés”? Az az egészségügyi ellenőrzés, amit ma is csinálnak a legtöbb nagy városban, egyszerűen szédelgés! Szélhámosság az állammal, de elsősorban a férfiakkal szemben. A férfi ugyanis — most figyelmen kívül hagyva a többi dolgokat — már csak azért is egy nyilvános prostituáltat keres fel, mert ez rendőri felügyelet alatt áll s a férfi azt hiszi, hogy semmiféle fertőzéstől nem kell tartania. Szegény férfivilág!

Éppen ilyen rosszul, sőt még sokkal rosszabbul áll a dolog a bordélyházak orvosi vizsgálata tekintetében. A szakirodalomban számtalan példát találunk arra, hogy ez a helyszínen végzett orvosi vizsgálat a legkülönfélébb manőverek révén (megvesztegetés, a megbetegedett személyeknek további szolgáltatásban hagyása stb.) nagy botrányokhoz vezetett.

*

Ebből a szemlélődésből kiindulva, csak üdvözölni lehet az abolicionizmusra való törekvést, ami a prostitúció szabályozásának teljes megszüntetését jelenti. És elégtétellel állapíthatjuk meg, hogy ez a törekvés elsősorban orvosoktól indult ki, akik bebizonyították, hogy a szabályozás egyáltalán nem csökkenti a nemi betegségek számát, már pedig a prostitúciót is csak a nemi betegségek szempontjából kell megítélni. Az orvosok legszámtovább támogatói ebben a törekvésben a nőemancipációs mozgalmak vezetői, akik a szabályozást a női nem erőszakos elnyomásának tekintették és rabszolgaságnak minősítették. És a rendőrségi ellenőrzés lényegében valóban benne van az is, hogy ezeknek az ipari prostitúciót üző nyilvános szajháknek, akik pedig magas adókat fizetnek az államnak, teljesen elnyomják a szabadságát. A rendőrség felügyel a szajhák minden dolgára, mindenbe beleavatkozik, úgy hogy a prostitúciót szabályozó rendeletek nem egyebek, mint a középkori szajharendeletek modern ruhába öltöztetve. A rendőrség megtiltja a szajháknek, hogy ebbe vagy abba az utcába betegyék a lábukat, hogy nappal megszólítsanak férfiakat s csak a sötétség beálltával engedi meg nekik, hogy a számukra kijelölt utcák házai előtt sétálgassanak s mindezt avval indokolja meg, hogy

a közerkölcsiségre ügyel fel. Közerkölcsiség és ellenőrzött prostitúció! Van-e ennél nagyobb paradoxon?

Magától értődik, hogy mindezen előírások ellen éppoly gyakran követnek el kihágásokat, mint ama rendelkezés ellen, hogy a hatósági orvosi vizsgálatokra pontosan jelenjenek meg. Egyrészt a prostituáltak, másrészt maguk a rendőrségi közegek kerülnek meg a rendeleteket. Azok a végrehajtó rendőri közegek, akik bizonyos kéjjel, valósággal vadásznak az egyedül járó nőkre és számtalan balfogást csinálnak.

Nincs város, melyben az utóbbi években ne történtek volna ilyen kellemetlen félreértések, melyek nagyon tisztességes és egészen ártatlan hölgyeket hoztak igen kellemetlen helyzetbe.

Azonban az abolicionizmusra vonatkozó törekvések az illetékes rendőrhatalóságoknál is nemcsak figyelembe vétellel, hanem bizonyos mértékben támogatással is találkoznak. Annál inkább, mert ezek a hatóságok is látják már, hogy a prostitúció szabályozása célra nem vezető dolog. Így például, mikor Bécsben 1921-ben bezárták a még meglevő öt bordélyházat, megállapították, hogy ezek sohasem teljesítették a feladatukat, hogy nagyon gyéren látogatták őket és hogy inkább a lánykereskedelem sötét menedékházai voltak.

A hatóságok állásfoglalása a szabályozás ellen, aminek néhány államban már is nagyon szép eredménye volt, abban találja az indokolását, hogy a küzdelem nem az ipar ellen, hanem ennek gonosz következményei, a nemi betegségek ellen irányul. A rendőrségnek nem a prostitúciót, mint ilyet, hanem ennek a büntetőtörvénykönyvbe ütköző kinövéseit, mint például a kerítést, a lánykereskedelmet kell üldöznie. Erről később majd még behatóbban is beszélünk.

*

Miután ekként nagy vonásokban megvilágítottuk a nyilvánosan ellenőrzött prostitúció lényegét, foglalkozzunk most egy kissé behatóbban maguknak a szajháknak az életével, szokásaival, jellembeli tulajdonságaival.

Legelőször is avval kell tisztában lennünk, hogy tulajdonképpen milyen indokok azok, melyek egy nőszemélyt arra bírják, hogy a prostitúciót válassza foglalkozásául.

Alapfeltételként és legelemibb tényként szerepel itt, hogy e teremtségek mindegyike bizonyos deficitet mutat fel az etikai-erkölcsi hajlamaiban. Enélkül ugyanis egyáltalán nem volna megérthető és megmagyarázható, hogy egy nő oly mélyre sülyedhessen, magáról annyira megfélemeztesse, hogy minden nőiességet kiöljön magából, hogy tudatosan megszűnjön ember lenni és kéjtárggyá alakuljon át. A „tudatos“ kifejezésben, azt hiszem, benne van az egész kérdés magja. A prostitúcióhoz vivő első lépés tudatos ugyan, de aztán nem tudatos többé e női lényeknél a megaláztatások végtelen láncolata, a saját én megtagadása és nem tudatos az a meredek lejtő sem, mely az első lépéstől feltartóztathatatlanul vezet az emberi élet legmélyebb mélységeibe.

Akár egy matróz-szajháról, akár egy grand-kokotról van szó, az út ugyanaz.

Ha a prostitúcióról megjelent sok munkát tanulmányozzuk, felsorakoztatva találjuk a legkülönbözőbb okokat, melyekre a prostitúciót visszavezetik és amelyeket rendszeren a nőben keresnek.

Vegyük figyelembe és ismertessük valamennyit!

Csak hogy mi a prostitúció okát nem csupán a nőben keressük. Ha a férfi nem akarná, akkor nem lenne prostitúció! A férfi akarja és a nő engedelmeskedik. A férfi szereti a változatosságot és azt hiszi, hogy poligám hajlamát nem kell titkolnia és nem is kell fékeznie. „Más városok, más lányok“. A kongresszusok, kiállítások, gyülekezetek — ugyanúgy, mint a középkori farsangi játékok és zsinatok — ezért a leglátogatottabb vonzási központjai a szajháknak, mert a férfiak ilyen alkalmakkor a „végzett munka után“ felkeresik a szajhákat.

Ahol nincs kereslet, ott nincs árú sem. A férfi áldoz a változatosságnak, áldoz az alkoholnak, áldoz a tradíciónak. A még alig érett fiatalembert kinevetik, sőt abnormisnak mondják a korbéli társai, ha — fehér holló módjára — szüzen akar élni, ha nem kezd minél előbb „élni“. A hímnemű ifjúságnál egye-

nesen hozzátartozik a „műveltséghez“, a világ elismeréséhez, hogy minél előbb megkezdje a nemi érintkezést. És hol található ezt meg a férfi jobban, olcsóbban és kényelmesebben mint ő gondolja, biztosabban, mint egy szajhának a karjaiban? Itt a rendőrség megvédi attól, hogy kifosszák, a hatósági orvos megvédi a ragályozástól, továbbá védve van a törvénytelen gyermektől, ennek minden kellemetlen mellékkövetkezményeivel együtt, itt pénzért megtalál mindent, amit csak keres. A nemi érintkezésnek erre a — azt is mondhatnám hagyományos — házasság előtti módjára vezethető vissza az is, hogy olyan sok férfi egyáltalán nem házasodik meg, hogy ezek — és talán nem is egészen jogosulatlanul — félnek a házaseset kellemetlenségeitől.

Hiszen olyan szép pótlásra találnak a prostitúcióban!

Valóban igaz volna, hogy a prostitúciót mint szükséges rosszat kell *megtúrni*? Ezt a szükséges rosszat nem inkább a férfiak tenyésztik és védik?

Félre minden képmutatással, minden hazugsággal!

A prostitúció alapoka elsősorban az, hogy a férfiak nem akarnak ellene harcolni és nem akarják kiirtani. A titkos prostitúciónál ezt még jobban be lehet bizonyítani, mint az iparszerű prostitúciónál.

*

És most nézzük magát a a nőt!

Az alább felsorolt okok, melyek olykor csak mint kiváltó tényezők jönnek figyelembe, végeredményben mindig visszavezethetők a nevelésnek valamilyen hiányosságára, a jellemnek valamilyen, már a gyermekkorban mutatkozó hibájára. Nagyon szeretik a későbbi prostitúcióért okolni a rossz társadalmi viszonyokat, melyek között lányok felnőnek, a sok rossz erkölcsi képet, melyeket fejlődésük idején a szülői házban látnak. És mindez jogos is, ha a proletariátus lányairól van szó.

Ezek már kis gyermekkorukban tanúi a szülők, az albérlők, az ágyrajárók ocsmány beszédeinek és cselekedeteinek, hiszen ezeknek az embereknek az élete a legszűkebb térre összeszorítva játszódik le. Majd maguk is áldozataivá lesznek a sok rossz

példának, majd — miután felügyelet nélkül vannak, hiszen a szülők nappal munkába járnak — maguk is utánozzák e példákat; így aztán hamarosan megtörténik az első lépés azon az ösvényen, melyről nincs visszatérés.

Mint második tényező a szociális okok közül, figyelembe jön a proletár gyermekek anyagi nyomorúsága, akik még a fejlődés évein sem estek túl, mikor már segíteniök kell a szüleiknek, hogy ők is hozzájáruljanak a háztartáshoz.

De milyen nyomorúságos béreket kapnak a fiatal lányok a munkaadóktól, akármilyen iparágban dolgoznak is. A másik oldalon pedig milyen óriási a csábítás, a szakadatlanul ható szekszuális inger az ugyanazon üzemben dolgozó férfiak és fiatal fickók részéről. A legerősebb hatalom pedig a szépség, szép ruha, szalag, szép cipő utáni vágy. A bér pedig csak a puszta élet fentartására elegendő.

Afelől, hogy a női munkának a bére a legfontosabb életszükségletek fedezésére sem elegendő, csak egyféle véleményt hallani.

Azoknak a kívánsága szerint, akik azt kiáltják, hogy „dolgozotok, akkor nem kell kéjlányokká lennetek“ — óriási tömeg munkásnő dolgozik kora reggeltől késő éjszakáig egészségének a feláldozásával és mégsem tud a munkájával annyit keresni, hogy csak a legfontosabb életszükségleteit is kielégítse. Ugyan mihez fogjon, hogy megszerezze azt, ami hiányzik a keresetéből, mikor ez a hiány a létét fenyegeti? Ha e szegény nők erőnyesek akarnak maradni, akkor olyan fokú erkölcsi erővel kell bírniok, mely mellett egy indiai fakírnak a nyugalomával nézik, hogyan emésztődnek el lassankint az életerőik. Miután azonban az élethez való ragaszkodás még a koldus keblében is él, úgy hogy inkább a morált áldozza fel, mint a létét, nem lephet meg bennünket, ha ezek a szorongatott helyzetben levő lányok inkább a testüket bocsájtják áruba, mintsem hogy a biztos anyagi megsemmisülés nyelje el őket“. (Hügel: A prostitúció története.)

Természetesen még rosszabb helyzetbe kerül a lány akkor, ha elveszíti a helyét és a munkanélküliség fenyegető rémével áll szemben. Ha sok esetben megvan is a becsületes akarat a mun-

kához, mit használ ez, ha a lány állandóan zárt ajtókon kopogtat, ha sehogyan sem talál munkát? Mennyire fáj az éhség és milyen könnyű csillapítani? A támasz- és gátlás nélküli lány egyetlen kísérlete elég arra, hogy becsületes életét egyszersmindenkorra eljátsza.

A prostituáltaknak legnagyobb percentje azokból a női teremtésekből rekrutálódik, akik az élet kellemességeit munka és fáradtság nélkül akarják élvezni. Cicomázási ösztön és kacérság, szép ruhák és ékszerek utáni vágy, éppolyan irányadók, mint a szociálisan alacsony sorsú egyének vágyódása a jobb és szebb élet után, a teljesen jogosulatlan, semmiféle értelem által nem korlátozott pillantás felfelé és az irigykedő törekvés olyan életviszonyokra, melyek szociális okokból másoknak jutottak osztályrészlül. A szinte fékezhetetlen élvezetvágyhoz munkaviszony és restség párosulnak. És minthogy az élvezetekkel, örömmel teljes, nélkülözéseket nem ismerő élethez a női logika szerint elsősorban hozzátartozik a szép ruha, sok lány tette már meg az első lépést a prostitúció felé egy toalett vagy egy kalap szégyenáráért. Nagyon jellemző, hogy a lelegegánsabban öltözködő kokottok vagy szajhák többsége azon osztályok lányai-ból kerül ki, akinek fiatal korukban sohasem volt egyszerre több, mint egy szegényes ruhájuk és egy pár rongyos cipőjük.

Az előbbi szolgálólányok kategóriája is nagy kontingenssel vesz részt a prostituáltak soraiban, akik előbb a mosogató-dézsza mellett állottak, szobákat söpörtek, míg úrnők a legszebb toalettekben egyik élvezetből a másikba mámorosodtak át . . . ok is élni akarnak és e vágyuk megvalósításához a legkényelmesebb útnak a szajha-életet gondolják. Hiszen ők is csak nők! Elvezetvágy, munkakerülés, cicomázási vágy, kacérság, hiányos nevelés . . . mindezek az alapmotívumok egyetlen példába egyestve.

Egy másik és mindenképen másként értékelendő csoportot alkotnak azok a lányok, akiknek nem lévén semmiféle foglalkozásuk, valamelyik könnyelmű férfi szerelmének az áldozatai lettek. Olyan férfinek az áldozataivá, aki sohasem szerette őket, vagy lehettek egy valóban szerető férfi áldozataivá is. De ugyanakkor a saját szülei áldozatává is. Arra az ezerszer ismétlődő

példára gondolok itt, amikor a szerelmes férfi már nagyon korán elcsábít egy fiatal lányt, akinek terhességgel kellene fizetnie ezért a szerelemért. A szegény teremtés heteken át hordja magával a titkot, míg végre annyi bátorságot gyűjt össze, hogy a szüleinek is megvallja. A szülei házból kidobott, becsületézésében megbántott, elbukott teremtés — ha hozzá még a szerelme is elhagyta — menthetetlenül a prostitúció karjaiba süllyed. A kétségbeesett lány rendszeren már a terhesség alatt prostituálja magát, eleinte csak azért, hogy megélhessen, de később folytatja a mesterségét, hogy a gyermekét eltarthassa és tovább is prostituálja magát azért, mert az embertársait nem ismeri el többé embereknek, mert kétségbeesésében kimondhatatlanul dühöng önmaga és könnyörtelen szülei ellen, akik megfélemezve a saját, szép érzelmekkel teli ifjúságukról, nem tudtak jobbat, mint kidobni a „megtévedt“ gyermeket.

A lányok és sorsok ezen osztályának illusztrálására bizonyára keresve sem találnék jobb példát, mint azt az elbeszélést, melyet Forel alapvető művének (A nemi kérdés) tizenötödik fejezetében olvashatunk s melyet Forel egy Wundsam nevű zürichi úrtól hallott:

„Egyik unokafivérem, akkoriban fiatal osztrák tengerész-tiszt, Tuniszban több bajtársával együtt egy bordélyházba ment el. Mikor belépett, az egyik lány egy sikoltást hallatott és a szobájába menekült, ahová bezárkózott és csak akkor jött megint elő, mikor biztosra vette, hogy a tiszték már eltávoztak. Az unokafivérem, aki nagyon csodálkozott a dolgon, igyekezett megtalálni a jelenet okát és elrejtőzködve, egyedül visszamaradt, míg a magát immár biztonságban vélő lány újból elő nem jött. Észrevétlenül közeledett hozzá és nem kis bámulata, szülővárosából való nőt ismert fel benne, aki egyik ottani jó polgári családnak a lánya volt.

Az újbóli menekülés lehetetlen volt és a könnyekben kitörő lányt egy kis beszélgetésre kérte. Csak hosszú vonakodás után és miután megígérte, hogy a titkot megőrzi, sikerült rávennie a lányt, hogy a sorsát elmondja.

A lány elmesélte, hogy szerelmi viszonya volt egy főhadnaggal, aki szülővárosának a garnizonjában szolgált és szerelmében végül egészen átengedte magát a tisztnek. Mikor észrevette, hogy a viszonynak következményei mutatkoznak, ezt először a szerelmesének vallotta meg, aki hamarosan kieszközölte, hogy Triesztbe helyezték át. A szülők csak hosszabb idő múlva vették észre lányuk állapotát, mert ez rettentően félt az apjától és fűzéssel igyekezett elrejtetni a történeteket.

Mikor aztán mégis kiderült a dolog, az apa megverte, a család pedig kilökte. A boldogtalan Triesztbe ment, mert azt hitte, hogy a kedvesében és elcsábítójában majd támaszra talál. Itt érte az első és legkeményebb csalódás, mely bizonyára az első csepp mérget is a szívébe csepegtette. Kedvese ugyanis kijelentette, hogy se feleségül nem veheti, se egyébként nem gondoskodhatik róla és pénzajándékkal igyekezett rávenni, hogy hagyja el Triesztet s neki ne csináljon további „nehézségeket“. A lány szorult helyzete mellett is visszautasította a pénzt, mert rájött, hogy az a férfi, akit ő vak szerelmében és határtalan bizalmában meghallgatott, most a felajánlott összeggel a további kötelezettségektől akar megszabadulni.

Pénze nagyon kevés volt, haza nem tudott és nem is akart menni — kénytelen volt tehát állást keresni. Ezt azonban nagyon megnehezítette az előrehaladott terhesség. Irt egy régebbi szakácsnőjüknek, aki Fiumébe egy vendéglőshöz ment férjhez, megvallotta a helyzetét és kérte, hogy odajöhessen. Valóban oda is került és a háztartásban segítve, várta meg a lebetegedését.

Koraszülés volt — holt gyermekkel — ő maga hónapokig betegeskedett utána. Noha a legnagyobb ínségében vette magához ez a család s a betegsége alatt is gondoskodtak róla, állandóan még sem maradhatott náluk. Iszonyattal töltötte el, hogy pincérnő legyen egy matróz-spelunkában. Egy ügynök közvetítésével, aki sokszor fordult meg a kocsmában, azt hitte, hogy jó helyet kap egy német családnál Génúában, ahol majd alkalma lesz arra is, hogy franciául és olaszul megtanuljon. A „német család“ egy bordélyház volt s innen került pár hónap múlva Tuniszba.

Már egy év óta tartózkodott itt, teljesen eltompulva és a sorsával úgy-ahogy kibékülve, miután semmi reménye sem lehetett arra, hogy valaha is más pályára léphessen. Így találkozott az unokafivérémmel. A boldogtalanban a találkozás felébresztette az átélt dolgok emlékét, ami — mint ő maga mondotta — lázas álomnak tűnt fel előtte s az unokafivérem leírta a lány kétségbeesését, akit csak ez a váratlan találkozás ébresztett igazán helyzetére tudatára.

Rokonom bátorította és megígérte neki, hogy a konzulátus segítségével megszabadítja mostani helyzetéből. A lány ezt a leghatározottabban visszautasította, félt a visszatéréstől, mert félt a szégyentől. Rokonom az ő tudta nélkül a csábítójához fordult és becsületbeli kötelességévé tette, hogy gondoskodjék a lányról. Később megbánta ezt a lépését, mert a levelére választ sem kapott s így ő is megtudta, hogy milyen fajtájú gavallérral van dolga. A lánynak mitsem szólva, egy ismert bécsi családdal fordult és sikerült kieszközölnie az ígéretet, hogy mint jobb gyermeklányt magukhoz veszik. Unokafivérem a családdal csak annyit közölt a lány sorsáról, hogy ez egy szerencsétlen szerelmi viszony következtében elment a szülői háztól és most a kedvesétől elhagyatva, nagy ínségben van. Hogy a szegény lány milyen mélyre „sülyedt“, azt elhallgatta. Ezt — mint az ellenvetéseimre megmagyarázta — azért tette, mert félt, hogy ellenkező esetben a családnál a megszokott előítélettel fog találkozni és másrészt, mert a lány szeméremérzete maga is akadálya lehetne az állás elfoglalásának.

Kezdetben vonakodott is a lány a nyújtott segítséget elfogadni, mert úgy érezte, hogy már sokkal mélyebbre sülyedt, semhogy még becsületes lány számba mehessen. Rokonom leírta nekem a lány lelki küzdelmeit, a csírázó reményt és jelenlegi helyzetének ólomsúllyal nyomasztó tudatát.

Csak nehezen sikerült a jövőt illetőleg új bizalmat önteni a lányba és meggyőzni szegényt arról, hogy a visszatérés még lehetséges.

Fáradozásait, hogy a szegény lányt kiszabadítsa a bordélyházból, nagyon megnehezítette az, hogy a bordélyház tulajdonosa előtt el kellett hallgatnia a szándékát, hogy a lányt el ne

küldjék egy másik házba, ha gyakori látogatásainak igazi célja idő előtt kiszülne. Gyanakodva figyelték, mert — mint mondotta — az ilyen házakban igyekeznek megakadályozni, hogy a lányok nagyon gyakran érintkezzenek egy és ugyanazon úrral. De különösen felkölti a tulajdonosok gyanúját, ha észreveszik, hogy a látogatás nem az ottani erkölcsök megszokott kereteiben folyik le.

A bordélyházból való kiszabadulást csak úgy tudta elérni — bár kijelentette, hogy a lány adósságait kifizeti — hogy elárulta osztrák tengerésziszti minőségét és avval fenyegetődzött, hogy vonakodás esetén a hatóságok segítségét vesz igénybe.

Bécsben barátságosan fogadták a lányt és jól bántak vele. Unokafivérem sohasem látta többé. Mikor Tuniszból elutazott — ahol egy egykori tengerészorvos vendégeként a vakációját élvezte — hosszú időt töltött a tengeren.

Eleinte a lány gyakrabban írt és hálás szavakkal írta le újonnan megtalált csendes boldogságát. Meg voltak vele elégedve és úgy bántak vele, mint a saját gyermekükkel. Mikor a rokonom olykor-olykor tudakozódott a lány hogylétéről, a ház aszszonyától mindig csak jót hallott felőle.

Az otthontól való nagy távolság következtében lassankint megbénult a levelezés s az Európába való visszatérése előtti hónapokban az unokafivérem nem kapott semmiféle hírt. ő sem írt haza s mikor visszatért Pólába, elhatározta, hogy rövid látogatást tesz Bécsben s mindenkit meglep a váratlan visszatéréssel. Az ismerős családhoz is elment, de a lányt már nem találta ott. őt magát meglehetősen hűvösen fogadták s kérdésére, hogy a lány miért nincs már a házban, a háziasszony szemrehányásokat tett neki, hogy egy „szajhát“ ajánlott a házához, akiről tudta, hogy már nyilvános házban is volt.

Teljes bizalommal voltak a lány iránt, úgy bántak vele, mint a saját lányukkal — és soha nem is volt okuk panaszra. A lány jól el tudta titkolni az előéletét, míg ez egy véletlen következtében napvilágra nem került, miután már egy évnél hosszabb idő óta volt a házban. A „véletlen“ pedig a következő volt:

A ház lánya trieszti rokonoknál volt látogatóban s itt megismerkedett N. kapitánnyal, majd rövid ismeretség után el is jegyezte magát vele. Mikor a kapitány Bécsbe jött, Hogy jövődő apósának és anyósának bemutatkozzék, ott találta a lányt a házban és ráismert. Ügy látszik, hogy a lány is ráismert, mert nagyon izgatottan viselkedett s rosszulletet színélve, kérte, hogy a szobájában maradhasson. N. kapitány csak pár napig maradt Bécsben és többször nem is találkozott a lánnyal. Pár nappal az elutazása után levél érkezett tőle, mely meghozta a felvilágosítást. Kötelességének érzi, hogy némi felvilágosításokat adjon arról a lányról, akit a házban talált, mert felteszi, hogy rövid találkozásuknál észrevették a kölcsönös zavart. „Futólag” ismeri a lányt pár évvel ezelőttről; jó családból való, de korán elbukott és lejtőre került, ő Triesztben egy tingli-tangliban találkozott vele s későbbben egy megbízható barátjától azt az értesítést kapta, hogy X. kisasszony Tuniszban egy nyilvános házban van. Meg van győződve arról, hogy nem ismerik a lány előéletét, különben bizonyára nem alkalmazták volna. Azonban miután a házukban találkozott vele, nem hallgathatja el az igazi tényállást, ezt megtiltja a vőlegényi becsülete, mert mégsem lehet közömbös, hogy kikkel érintkezik a lányuk naponta.

Unokafivérem maga is olvasta a levelet. N. kapitány volt az a főhadnagy, aki a lányt elcsábította és otthagya.

A *levél* hatása alatt — a kapitány kérésének megfelelően — békés úton, egy havi bérének a kifizetésével elbocsájtották a lányt.

Levelében ez a becsületes úr avval indokolta meg a kérését — mint azt rokonom különösen hangsúlyozva elbeszélte — hogy egy ilyen lány mégis csak szegény teremtés, aki szánalmat érdemel.

A felmondást a lány elfogadta és nem kérdezte az okát. Bűnössége tudatában került minden magyarázkodást, de a felajánlott havi fizetést „büszkeségből és nagyzásból” visszautasította.

Azóta senki sem hallott felőle és senki sem tudja, hogy mi lett vele.

Az nem sikerült neki, hogy a szegény lányt kiragadja a szerencsétlenségből — de sikerült a ház lányát megmenteni attól . . . hogy férjhez menjen ehhez a becsületes kapitányhoz“.

Ez az eset nagyon alkalmas annak az illusztrálására is, hogy nem mindig döntő az a sok közvetlen ok, melyeket fentebb elősoroltunk, a rossz tulajdonságok, a cicomázási vágy, restség, kacérság, élvezetvágy, munkakerülés stb. Véleményem szerint mindig az a lelki impulzus játsza a főszerepet, amelyik a nőt az első alkalommal rábírta a prostitúcióra.

A fokról-fokra való továbbsülyedés magától jön. Ha egyszer a lelki impulzus olyan erős volt, hogy a nő a sorsa jobbrafordulásának minden reményét semmivé váltni látja, akkor még gonosz és kárhoztatandó tulajdonságok is elkezdnek dolgozni. Elsősorban a munkakerülés. Ám ez az ok is megérdemli, hogy kissé pontosabban szemügyre vegyük. Egy éveken át jól nevelt, helyesebben elkényeztetett lánytól mit várhatunk egyebet, ha a bűnbeesés után hirtelen elzavarják a szülői háztól? A fényűzésből és semmittevésből hirtelen az utcára lökött ilyen lány mi hasznát veheti annak, hogy fáradtságosan megtanulta a divatos nyelveket, hogy jól-rosszul tud egy kicsit zongorázni? Mit használ egy ilyen lánynak a felsőbb lányiskolái végzettség, melyet különben úgyis csak sportból látogatnak? Hogyan szerezzék meg ilyen lány hirtelen az életföntartását? De még ha olyan alapos ismeretekkel rendelkeznek is, hogy megélhetne a munkája után, ki venne magához egy bukott és a szülői házból kidobott lányt? Hogyan tudná azt a „morál” elviselni, hogy egy terhes lányt alkalmazzon? Hol akadnak a világon ilyen „morálnélküli emberek”, akik túlteszik magukat a világ előítéletén és ha már semmi egyéb okból, hát legalább részvétből a lebetegedés órájáig megóvják az ilyen lányt a nyomasztó kenyérgondoktól?

Keresem a választ mindezekre a kérdésekre és sehol sem találok.

Mindezen okok mellett, melyek nem csupán a nőben, hanem a társadalmi életben is keresendők, a már említett anyagi gond is szerepet játszik és ez is a prostitúcióra kényszerít. Azonban az etikailag gondolkodó és érző megítélő ezt a kényszert sohasem tudja megbocsájtani. Mert akármilyen rosszak legyenek is a társadalmi viszonyok s akármilyen igazságtalanul értékeljék is a nő munkáját az ipari életben, még sincs egyetlen nő se, akit pusztán ez az ínséges helyzet a prostitúcióra kényszerítene,

ha meg volna benne az önfegyelemnek egy bizonyos foka. Az ínség és éhség kényszeríthetik a nőt arra, hogy akár a legalsóbbrendű foglalkozáshoz fogjon, de nem kell okvetlenül prostitúcióhoz vezetniök. Csak ha a nőben bizonyos mértékű munkaiszony és restség szunnyad, ha ehhez a két tulajdonsághoz még a női nemmel velejáró cicomázási vágy társul, azt hiszem, hogy csak akkor nyílik meg az út a prostitúcióra. Nem az a vágy a döntő, hogy az éhségét csillapítsa, hanem az a vágy, hogy szépen öltözködhessenek. Tehát itt is megint a jellemnek bizonyos hiányossága a bizonyosság amellett, hogy milyen szívesen vezetik vissza a prostitúciót egészen hamis okokra.

Nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy más nőszemélyek rossz példája, továbbá más prostituáltaknak látszólag gondtalan élete, szintén csábítóan hatnak. Hiszen a legtöbb prostituált látszólag olyan életet él, mely csupa élvezetből és örömből tevődik össze. Pedig hát milyen sötét az árnyék az ilyen nőszemélyek életében, ha a külvilág napjának izzóan aranyos sütése megszűnik. Vidámság, gondtalanság, könnyelműség, ékszerek és ruhák okozta öröm, mindez csalássá és hazugsággá válik, ha a nő felfelé tekint a tisztességes élethez és átokká válik, ha ide akar visszatérni.

Az „anyagi ínség“ motívumával kapcsolatban az idevágó munkák egész sor olyan foglalkozást sorolnak fel, melyek egyenesen predesztinálnak a prostitúcióra, erre biztatnak. Valóban minden pincérnőnek, minden pénztárosnőnek, minden táncosnőnek prostituálttá kell válnia? Nem, csak akkor válik azzá, ha rossz példák erre csábítják, ha megint csak a könnyelműség, a belső erő hiánya a mélység felé kormányozzák az életét? Nem megint csak a férfiak azok, akik ezeknél a foglalkozásoknál tenyésztk a prostitúciót?

Erre a legjobb példákat szolgáltatják a háborús évek. És még inkább a háború utáni idő. Hány áldozat futott ész nélkül a prostitúció karjaiba, mikor a mögöttes országrészekben az uniformis uralkodott és régóta éhező nemi vágyainak csillapítását kereste? Valamennyi hadviselő országnak a statisztikája azt mutatja, hogy az első háborús évek alatt a prostitúció gyorsan és óriási módon emelkedett. Ha a háború vége felé

ez a magas hullám kissé elcsitult is, megint hirtelen szökőárral jelentkezett, mikor főleg Ausztriában a beállott gazdasági viszonyok következtében megindult a mindenféle idegenek beözönlése. A bécsi rendőrigazgatóságnak rendelkezésemre álló statisztikája például 1916-ban csak 48 olyan nőt mutat fel, akik először kerültek rendőri felügyelet alá, de ezeknek a száma 1919-ben 538-ra emelkedett. Ezek a számok elég hangosan beszélnek.

*

A prostitúció kérdésének tanulmányozásánál elengedhetetlen, hogy kissé behatóbban foglalkozzunk a szajhák jellembeli tulajdonságaival is.

Sajnos, nagyon sok ember van, akik a szajhától már eleve megtagadnak minden jellemességet. Az igaz, hogy nem egészen jogtalanul, ha figyelembe vesszük, hogy már maga az az élet, melyet a szajhák folytatnak és a környezet, melyben élnek, magukban is elegendők, hogy az emberi lét minden jobb ösztönét nemcsak elnyomják, hanem a szó szoros értelmében megfojtsák.

Egyes kutatók nem ok nélkül hasonlítják a szajhát emberalakba bújtatott állathoz, mely minden logika és értelem nélkül vegetál, mely sohasem foglalkozik a saját életének mibenlétével.

A szajha nem tud és nem akar gondolkodni, mert a gondolkodás egyszerre meglátatja vele az egész szerencsétlenségét, pedig hát boldogtalan nem akar lenni még pillanatokra sem. Hogy a prostitúciót iparszerűen űző nők lelki életéről helyes ítéletet alkothassak, igyekeztem részben személyes érintkezéssel, részben oly módon, hogy a bécsi rendőrigazgatóság erkölcsi osztályán a jegyzőkönyvfelvételeknél gyakran megjelentem, megismerni a prostituáltak legszembeötlőbb jellembeli tulajdonságait és mondhatom, hogy ezek annyira tipikusak és megegyezők, hogy érdemes volna megírni a prostituáltak lélektanát.

Jellemüknek alapeleme a felülmúlhatatlan hazudozási hajlam, mely már akkor megnyilvánul, mikor a prostituáltat megkérdezik, hogy milyen ok bírta rá ennek a pályának a választására. Ilyenkor az ember mindig regényeket hall, melyekben

a csábítás játza a főszerepet. Soha egyetlen szajha sem vallja be, hogy ő maga a bűnös ebben a mély süllyedésben. Rendesen igen magasrangú személyeket, grófokat és hercegeket neveznek meg csábítóik gyanánt és a bűnt mindig a férfire hárítják. Csábítás, törvénytelen gyermek, e gyermek apjának a halála, a férfi családjának tiltakozása a házasságkötés ellen . . . mindezek olyan dolgok, melyeket a legapróbb részletekig elmondanak, még ha költöttek is. Ezeket éppúgy kedvelik, mint az ugyancsak apró részletekig kiszínezett és regényszerűen elmesélt szöktetési históriákat. Természetesen nagyon gyakran okolják a „szívtelen“ szülőket is, akik „jól nevelt“ lányukat minden ok nélkül kidobták. Tudniillik minden szajha „jól neveltnek“ akar látszani, még akkor is, ha egyáltalán semmi nevelést nem kapott és akkor is, ha az iparszerű prostitúcióhoz vezető lépést egyenesen a legutolsó cselédi szolgálati helyéről tette meg. A minden prostituáltra jellemző nagyzási mánia mellett az sem ritka eset, hogy ugyanezeket a „köszívű“ szülőket főúri rangra emelik; ugyanis minél magasabbrangú a szajha neve, annál előkelőbb a klientáléja és annál magasabb áron adhatja el magát. Ez a nagyzási hóbort rendszeren annyira megy, hogy a prostituált szívesen beszél az ő összeköttetéseiről magasrangú személyekkel. Ugyan miért ne mesélné a férffivilágnak, hogy már ki van tűzve az esküvője napja e magas személyiségek egyikével, mikor a mindennapi életben arra is akad példa, hogy valóban kötnek ilyen házasságokat? Hiúság, cicomázási vágy, túlságos tetszésvágy és evvel közvetlen összefüggésben az a szokás, hogy az utcán és a nyilvános helyiségekben minél feltűnőbben viselkedjék . . . együttvéve teszik a prostitúciós ipar „létárát“. Csupa olyan tulajdonságok ezek, melyek nélkülözhetetlenek ennél az iparnál, éppúgy, mint a kacérság, a fényűzési hajlam, az iszákosság, pénzvágy és léhaság. És amíg a prostituált mindezeket a tulajdonságokat maradék nélkül meg nem szerzi, amíg le nem veti az utolsó maradványát is azoknak a jellembeli tulajdonságoknak, melyek a polgári életben mértékadók, addig sohasem talál teljes elismerésre a férffivilágnál.

A szajha azonban nagyon jól érzi, hogy az élete csupa csalás és hazugság; érzi, hogy sem a finom toalett nem illik hozzá,

sem a jobb és műveltebb emberek társasága. Az a bizalmatlanság, melyet a szajha emiatt önmagával szemben érez, automatikusan átalakul az egész világ elleni bizalmatlansággá, amit ennek a megvetése még csak táplál és erősít.

Oettingen „Morálstatisztika a szociális etikára való jelentőségében” című munkájában rövid áttekintést ad a prostituáltak jellemvonásairól. A következőket mondja: „Ama sok ezeryi nőnél, akik önálló elhatározással engedték át magukat a prostitúciónak — mint gondolható — a motívumok egyénileg nagyon eltérők, de a változatosságuk mégis valami szabályszerű mederhez alkalmazkodik. Nemileg csaknem kivétel nélkül korrumpálva vannak már, mikor jelentkeznek. A főmotívumuk, úgy látszik, a restség és a cicomázási vágy, kapcsolatban az anyagi romlással és a megelőző könnyelműséggel. Parent-Duchatelet statisztikai táblázatát ad ezekről a motívumokról 5183 párisi prostituált alapján, akiknek az élettörténetét egyenkint pontosan tanulmányozta. Majdnem a felét elhagyta a kedvese, a másik fele szülők hiányában, nyomorúságtól hajtva, teljes gyámoltalanságban választotta ezt a foglalkozást és csak kevesen voltak, akiket nemesebb motívumok vezettek, mint például a szülőkről való gondoskodás, fiatalabb testvéreknek vagy a saját gyermekeiknek az eltartása. Sajátságos, hogy ezeknél a boldogtalan teremteseknél bizonyos erkölcstelen szimptomák tipikusan és állandóan kifejezésre jutnak, ami megint bizonyítéka a korrumpáló karakter szívóosságának. Nem akarok arról beszélni, hogy kivétel nélkül valamennyinél a legnagyobb tisztátalanság uralkodik. Ezek a lények jól érzik magukat a szennyben és piszokban, csak avval törődnek, ami külsőleg ékesíti őket, sőt majdnem valamennyinél, még a legelegánsabbaknál is, közelebbi vizsgálatra férgeket lehet találni a fejen. Többnyire iszákosak és falánkok, szeretik a hazardjátékokat és sokat táncolnak. Kilenctizedrészüik foglalkozás nélküli és a semmittevésnek él. Könnyelműség, hazudozás, szemérmetlen fecsegés, féktelen szórakozási vágy jellemzik őket. Sőt bizonyos különcködések, mint a tetoválás, hamis nevek viselése, természetellenes szerelmi viszonyokra kaphatóság, kóborlás stb. állítólag nagyon el vannak terjedve náluk”.

Parent-Duchatelet behatóan foglalkozik evvel a témával s bizonyára ő adta az első alapvető leírását a párisi prostitúció történetének korszakos munkájában, melynek címe: „A női nem erkölcsi romlása Parisban”⁴⁶. Íme egy részlet:

„Ha ezeket a lányokat csak az utcán figyeljük az iparuk gyakorlása közben, ha csak arra a haragra, szemérmertlenségre és sikamlós szavakra ügyelünk, melyek egyeseknek a száját elhagyják, akkor azt hinné az ember, hogy az iparukat csak olyannak tekintik, mint akármilyen mást, hogy nincs is bennük semmi húzódozás tőle, sőt, hogy majdnem dicsőségüknek tartják. Barátok, de különösen fiatalemberek vagy férfiak jelenlétében akik szeretik a szabad, tréfás társalgást, valóban nagyra vannak az életokosságukkal, társnőiknek szemrehányásokat tesznek a tapasztalatlanságukért és „colasse”-nak mondják őket, mely szóval ők az erkölcsös nőt nevezik.

Csakhogy ilyen körülmények között nem lehet kikutatni ezeknek a nőszemélyeknek a szívét és elméjét. Csak a fogházban, az ínség pillanatában és különösen, ha valaki jól ért hozzá, hogy modorával megnyerje a bizalmukat, fedezi föl az ember, mi megy végbe a lelkükben és hogy szégyenük súlya milyen óriási teherként nyomja őket.

Azt mondhatjuk tehát, hogy a lányok jól tudják, hogy rosszat tesznek és joggal megvetik őket. Továbbá csak egymás között és nyomorult jasszokkal érzik jól magukat. Minden megfigyelőnek feltűnik, hogy az értelem és a rend embereivel szemben kényelmetlenül és a saját szférájukon kívül érzik magukat. Családok, anyák és tisztességes nők megpillantása elviselhetetlen számukra, szívesen meg is sértik őket, hogy ezeknek a megvetéséért így némileg megbosszulják magukat.

Bár iparuk gyakorlásánál kacérad és szemérmertlenek, de sokan vannak köztük, akik más körülmények között nagyon ügyelnek arra, hogy ne látszódjék meg rajtuk, hogy mifélek. E célból figyelemreméltó illemtudást mutatnak és ha a vizsgáló-szobába jönnek, hogy az ellenőrzésnek eleget tegyenek, akkor minden lehetőet elkövetnek, hogy észre ne vegyék őket. Gyakran lopva surrannak be; ezt minden felügyelő megfigyelte.

Ugyanígy megfigyelték a felügyelők, hogy egyesek, akik tisztességes családok sarjai, nagyon távoli kerületekbe járnak, nehogy a szomszédokkal találkozzanak. Általában semmitől sem félnek jobban, mint olyan emberekkel találkozni, akiket még abból az időből ismernek, amikor rendszeren éltek. A kórházban többre is akadtam, akik egy-egy ilyen meglepetés következményeként lettek betegek és majd ha az élettani viszonyaikról beszélek, meg fogok említeni egyet, aki megőrült azon benyomás következtében, amit egy földijének megpillantása okozott.

Valamennyien tisztában vannak a sülyedésükkel és evvel sokat foglalkoznak; önmaguktól is iszonyodnak és az a megvetés, melyet maguk iránt éreznek, sokszor nagyobb, mint az, melyet erényes emberek mutatnak irántuk. Panaszkodnak, hogy ilyen mélyre sülyedtek; terveket kovácsolnak és sokszor nagy erőlködéseket is végeznek, hogy a helyzetükből kikerülhessenek. Azonban ezek többnyire sikertelenek és ami legjobban kétségbeejti őket, az az a tudat, hogy az egész világ szemében ők az emberi társadalom salakjaiként szerepelnek . . .

Aki az emberi szív hajlamait is figyelembe veszi, könnyen be fogja látni, milyen nyomasztó az ilyen állapot. Az ember számára mi sem természetesebb, minthogy a hozzája hasonlók szeressék. Ugyan ki tudja borzongás, gondok és levetség nélkül elképzelni, hogy mindenki megfélemezze róla, hogy mindenki gyűlölje, megvesse és iszonyattal forduljon el tőle? . . . Azt lehetne mondani, hogy a lealacsonyításnak és megvetésnek az az érzése, amit velük szemben nyilvánítanak, inkább a büszkeségüket és önszeretetüket izgatja. Aki erről az oldalról sérti meg őket, az mindig a rosszalásukat váltja ki és semmire sem viszi náluk. Ellenben, ha szelíden beszélnek velük, részvétellel vannak a sorsuk iránt, ha megértetik velük, hogy újból visszatérhetnek a polgári társadalomba és megint részük lehet a nyilvános megbecsülésben, már ez a remény is új életet önt beléjük és az örömtől dobogtatja meg a szíveiket . . .

E boldogtalanoknak nagyon szép jellemvonása a kölcsönös segítség, amit egymásnak nyújtanak az ínségben és szerencsétlenségben. Ha egyikük megbetegszik, akkor a többiek vigasztalanok és sietnek mindenben a segítségére lenni; elviszik a társnőjüket

a kórházba és rendszeresen meglátogatják. Csak látni keli azt a buzgóságot, amit a fogházban kifejtének, mikor valamelyiknek egészen meztelenül kellene azt elhagyni, ilyenkor ruhákat és cipőket adnak össze. Magukat fosztják meg a legszükségesebbtől még akkor is, ha tudják, hogy többször megcsalta őket az, akit most támogatnak és hálára nem számíthatnak.

Ez a sajtáságos vonás általános és nagyon szilárd; talán összefüggésben van avval az őket mindig üldöző belső érzéssel, hogy az egész világtól el vannak hagyatva, hogy senki mástól nem számíthatnak részvétre, mint a magukfajtaktól.

Ez a vonás, melynek hatása alatt mindent elpazarolnak, amijük van, gyakran viszi őket arra, hogy egészen idegen embereket is támogassanak, ha ezek rászorulnak. Nekem nagyon sok olyan nyilvános nőt neveztek meg és mutattak, akik a drágaság idején öregeket, gyengéket s egész szomszédos családokat támogattak, ezeknek hetenkint vagy néha naponkint is egy-egy kenyeret juttattak“ . . .

*

Bár a Parent-Duchatelet munkája a tizenkilencedik század végén kelt Franciaországban, az éppen leírt momentumok majdnem változatlanul mind a mai napig megmaradtak.

Az itt felsorolt rossz tulajdonságokkal szemben áll a jó tulajdonságoknak egész sora. Majdnem hihetetlen, hogy némelyik szajha milyen szeretettel csüng a törvénytelen gyermekén — ugyanazon a gyermekén, aki pedig gyakran a prostituálódás okozója. Ismerek eseteket, amikor a szajha néha egyenesen koplal, hogy a gyermekéért meg tudja fizetni a tartásdíjat; de ismerek olyan eseteket is, amikor a szülők által kidobott és így szajhává lett szerencsétlen emberfia gondosan támogatja ugyan-ezeket a szülőket, ha elszegényedtek. Úgy látszik, mintha a prostituált szívének valamelyik titkos redőjében mégis csak ott rejtőznék az emberi jósnak és az emberi érzéseknek egy kis maradéka. Ebből az érzésből fejlődhetik ki az a mindig újból megfigyelt összetartozási érzés, mely bizonyos kasztszellemet fejlesztett ki a szajhák között. Ha a lányok egyike megbetegszik s hosszabb időn át nem folytathatja a mesterségét, akkor vala-

mennyi „barátnője“ sokkal készségesebb a pénzkölcsönzésben, mint például a barátja.

Erre a kasztszellemlre nagyon jellemző, hogy — amint Sorge Wolfgang írja „A prostitúció története“ című munkájának 398. lapján — 1914 januárjában megpróbálták megszínálni a „Prostituáltak Szövetségét“, mely ínség esetén minden tagjának heti húsz márkáig terjedő segélyt akart nyújtani. A beirat ási díjat másfél márkában, a heti járulékot egy márkában állapították meg. Az összetartozás érzése azonban a szajha életében megnyilvánul abban is, hogy e nők közül mind több kötött valami véd- és dacszövetségfélét, minek következtében testületileg léphetnek fel az esetleges rendőri túlkapások ellen és egy-egy fenyegetett tag érdekében. Így aztán nem egyszer történt már, hogy ha a rendőr közbotrány-okozás miatt letartóztatott egy „hölgyet“, a társnői heves harcok árán megszabadították.

Fentebb beszéltem már arról, hogy a szajhát a férfiklientélája csak akkor értékeli teljes mértékben, ha minden természetes jó tulajdonságát leveti s helyettük a prostitúció tipikus jellemvonásait sajátítja el. Ez a látszólagos ellentmondás könnyen megoldódik, ha arra gondolunk, hogy a férfiak a szajhánál elsősorban a testet keresik, de ezenkívül bizonyos mesterkéltséget, bizonyos tulajdonságokat, melyek mind az érzékiség szolgálatában állanak. A szajhának igazi, mélyebb benső élete egyáltalán nem érdeklí a férfit, éppoly kevésbé, mint a kalaposának a belső lelki élete. Itt a kalapját vásárolja meg, amott a nő testét, de szereti, ha ezt előbb egy kis disznólkodás teszi értékesebbé számára.

A „tapasztalt“ férfi nagyon jól tudja, hogy a szajhától sohasem várhat igazi szentimentalitást vagy igazi mély lelki életet és érzést; de a szajha is aggodalmasan takarja el a maga lelki életét mások elől. E tényeket nem is véve figyelembe, csak bizonyos, tipikusan szajhaszerű tulajdonságok elérése után lesz „teljes értékű“, mert e minőség elérésének a fokától és gyorsaságától függ az a kategória is, melyben a szajha a kartársnőivel és a férfikkal szemben áll. Hiszen a szajhák között is uralkodik bizonyos rangbeosztás, ami a ruházattól, műveltségtől, klien-

télától és ártól függ; körülbelül ugyanolyan beosztás ez, mint amelyet a régi Görögországban találtunk. Ez a rangbeosztás a legbensőbb összefüggésben van még a lakásokkal, azokkal a nyilvános helyiségekkel, melyekben megfordulnak és ahol a klientélájukat keresik. A munkásnegyedek egészen közönséges alsórendű szajháját mennyivel kevesebbre becsüli a férfivilág, valamint a kartársnők is, mint például a nagy kokottot; még akkor is, ha a teste talán szebb, mint emezé. Csak azért, mert nem értett hozzá, hogy megfelelően hazudjon, megfelelően, dicsekedjék, mert talán nem szenvedett eléggé a cicomázási vágyban; így maradt az, ami kezdettől fogva volt: külvárosi szajha, aki minden berúgottal, minden katonával, minden igáskocsissal leadja magát a legnyomorultabb lebuajokban, míg kartársnője, aki „jobban értett hozzá“, selyembe és bársonyba öltözködve étkezik lovagjaival a legelőkelőbb éttermekben.

Azon lépcsőfok szerint, ahol a pályája megállott, igazodik természetesen az az ár is, melyet követel a testéért s evvel együtt a saját fényűzése. Az egyik oldalon nyomorult, mindenféle régi lim-lommal berendezett szobácska — a másik oldalon minden kényelemmel berendezett legmodernebb lakás a műhely vagy az üzlethelyiség, ha szabad ezt mondanunk. Mi több! A legfelsőbb, legmagasabb osztály megválogatja a klienseit, „nem adja le magát“ akárkivel. Csak az igazi gavallért, aki a tánchelyiségben, az étteremben, a bárban nem takarékoskodott a pénzzel, csak ezt fogadják „kegyesen“ és találják méltónak arra, hogy egy éjszakán át élvezhesse a szerelmük örömeit, természetesen minél magasabb vételáron.

Ha régebben a nyilvános prostitúció — mint azt fentebb már említettük — bizonyos házakhoz, utcákhoz vagy terekhez volt kötve, úgy a prostitúciós üzem módja az utóbbi években jelentősen megváltozott. Régebben a szabadon lakó szajhák bizonyos utcákban jártak ki fogásra vagy ahogyan a szak kifejezés mondja „strichre“ és természetesen minden nagyobb városnak még ma is vannak ilyen helyei. Ilyen például a Friedrichstrasse Berlinben, a Kärtnerstrasse Bécsben, a Montmartre Parisban, az Altmarkt Drezdában, az Andrassy-út Budapesten (a szerző szerint), a Regent street Londonban.

A szajháknek és pedig mindenféle fajtájúaknak a legnagyobb része azonban azt a szokást vette fel, hogy nem megy többé „strichre“, hanem jól látogatott kávéházakban, variétékben, bárokban stb. mint törzsvendég telepszik meg s itt „strichen“ ül, vagyis minél feltűnőbbben viselkedik, míg csak egy férfi nem ül az asztalához, akivel aztán beszélgetésbe elegyedik, vagyis megkezdí az üzleti tevékenységét. Minden további aztán a lakásában vagy a sok hotel garni egyikében játszódik le. Az utóbbi években majdnem minden nagyobb városban meg lehetett figyelni, hogy a strichrejárás jelentékenyen alábbhagyott, mint ahogyan általában a nyilvános prostituáltak száma is nemcsak az egyes szezonok szerint, hanem az egyes városok és ezek lakóinak szokásai szerint is változni szokott. Így meg lehetett állapítani a táncos és zenés kávéházak felvirágzását is — melyek az előkelő hölgyvilágnak titkos, de a rendőrség által ismert találkozóhelyei. A tipikus példája ez annak, hogy a prostitúció a jellegében mindig alkalmazkodik az illető városhoz.

Nemcsak a lakosság természete, hanem a hatósági rendelkezések is befolyásolják a nyilvános prostitúciót. De azért mégis inkább a nép jellemében kereshető az oka annak, ha a világvárosi üzemű nagy városokban a nyilvános szajháknek mind újabb és nagyobb beáramlását figyelhetjük meg, míg más városokban — és ezeknek nem is kell vidéki városoknak lenniök — a nyilvános prostitúció egyenes ellanyhulását vehetjük észre. Mint jellemző példát erre Németország északi és déli városai közötti különbséget említtem fel.

Míg Berlin az erkölcsi sülyedés és a folyton új szekszuális ingerek és perverzítások utáni csillapíthatatlan vágya következtében a nyilvános szajhák fluktuálását mutatja, ami különösen az utóbbi években ijesztő számot ért el, Délnémetország központjában, Münchenben, a nyilvános szajhaügy majdnem a nullpontra sülyedt le. Míg az északnémetországi férfi nemi tekintetben a legraffináltabb dolgokat keresi s ezt legjobban és legkönnyebben a közönséges szajhánál találja meg, a kissé filiszter délnémet férfi a maga kényelmes módján megelégszik egy „viszonnyal“, akinek mint elárúsítónőnek vagy pincérmőnek nappali hivatása is van. Sőt majdnem abszolút bizton-

sággal állíthatjuk, hogy Münchenben csaknem kivétel nélkül minden férfinak van egy ilyen „fix“ szerelmi viszonya, ami itt — eltérően a „lazább“ északnémetországi viszonyoktól — nem ritkán házassághoz vezet. Hogy ilyen viszonyok között Münchenben a nyilvános szajhák teljesen az idegenforgalomból élnek és hogy ez a kereseti lehetőség nem nagyon fényes, ennek bizonyítéka az állandóan csökkenő számuk. Teljesen ellentétes viszonyokat találunk Berlinben, Hamburgban és Leipzigban. Itt a nyilvánosan ellenőrzött szajhák száma folytonosan szaporodik, evvel gyors tempóban halad előre az erkölcsi romlás és folyton emelkedik a mindenféle nemi betegségek statisztikája. Ha a rendszabályozott, tehát rendőrhatalósági védelem és ellenőrzés alatt álló prostituált külön női típust képez, amelyik nyíltan mutatja a cégtábláját, úgy egészen magától értődőnek látszik, hogy ennek a női típusnak egész csomó iparinak nevezhető tulajdonsága van. Így például az üzlethez tartozik az iszákosságnak hódolni, az éjszakát tekinteni „üzleti időnek“, ellenben a nappalt részben alvással, részben sikamlós regények vagy félelmetes bűnügyi históriák olvasásával, részben kártyajátékkal vagy egyéb lelketölő foglalkozásokkal tölteni. Szomorú élet, ha meggondoljuk, hogy a mindennapi élet kiadásai, a ruhák ára és a szálláspénz igen jelentékenyek és bizonyára nem mondható könnyű munkának, ha valaki ezeket a költségeket úgy keresi meg, hogy testét az első jött-mentnek átengedi.

Sok könyvben, melyek a prostitúció terjedelmes témájával foglalkoznak, adatokat találunk arra, hogy a nagyon fejlett, sokszor óriásivá fokozódott bujaság és érzékiség, tehát a rendkívül erős szexszuális hajlam is okai lehetnek a prostitúciónak. Ám ha közelebbről tanulmányozzuk a prostituáltak nemi életét, csakhamar arra a megismerésre jutunk, hogy egyes kivételes esetekben talán az erotika volt az oka az első lépésnek, ez azonban nagyon hamar teljesen kihűl. A prostituált a nemi érintkezésnél, hivatása gyakorlásánál, rendesen majdnem semmit sem érez. A legkisebb kéjérzete sincs, de nagyon jól ért hozzá, hogy ilyet szimuláljon a kliense előtt. Ez üzleti fogás, a foglalkozásával járó szükségszerűség. A férfi ugyanis nem csupán a saját erotikájának a kielégítését keresi, hanem a nőben is elragad-

tatást akar felkelteni. Ha tehát a prostituált nem tudná ezt az elragadtatást szimulálni, könnyen abba a hírbe keverednék, hogy „hideg“, amit az iparszerű üzem megsínylene.

Pedig hát a prostituáltak is vannak igazi szívbeli érzései, igazi szerelmi élvezete, igazi kéjérzete. Igaz, hogy ő ezeket az érzéseket csak *egyetlen* férfival, a barátjával, a *selyemfiúval* szemben érzi, akit a különféle országokban és városokban a legkülönbözőbb nevekkel neveznek meg, aki egy személyben a kedvese, védője és kizsákmányolója a prostituáltaknak. A selyemfiú intézménye ugyanis hozzátartozik a prostitúciós ipar tipikus különösségeihez. A selyemfiú eredetileg csak a szerető szerepét játssza, de csakhamar elkocsmázza a prostituált keresményét, a prostituált veszedelmes védőjének adja ki magát és még veszedelmesebb zsarolója a lány vendégeinek. Selyemfiúság és bűnözés olyan bensően összefüggnek, hogy majdnem azt a tételt lehetne felállítani, hogy nincs bűnöző, aki ne lenne egy prostituált kitarthatója és nincs selyemfiú, aki ne lenne bűnöző.

Most pedig nézzük az utolsó kérdést, mely a határozott ipari prostitúcióval foglalkozik:

Mi lesz a prostituáltakból, milyen sorsnak néznek elébe ezek a lányok?

Nagy részük már fiatal korban áldozatul esik egy előbb vagy utóbb szerzett nemi betegség (elsősorban a szifilisz) pusztító következményeinek. A prostitúciónak eme szerzett foglalkozási betegségei mellett nagyon fontos szerepet játszik az, hogy az életmód — iszákosság, füstös helyiségekben való tartózkodás stb. — tönkre teszi az egészséget, tuberkulózis, vérszegénység és más betegségek lépnek fel.

Ha a prostituált elérte azt a kort, amikor már semmiféle ingerrel nincs a férfivilágra és ha nem tudott megtakarítani annyit, hogy most egy cukorkaüzletet vagy trafikot nyisson, akkor olyan foglalkozásba kap, mely a régebbi iparával még némi kontaktusban tartja. Például kerítőnő, bordélymama, szobaközvetítőnő lesz vagy a főleg kikötővárosokban virágzó lánykereskedés ügynöke. Ha már ezekkel sem boldogul, akkor

az egykor ünnevelt és körülrajongott divatos szajha valamelyik utcai zöldházikó felügyelője lesz, vagy más hasonló foglalkozásra szorul.

Nem is olyan nagyon ritka eset, hogy a szajha kliensei között akad egy férfi, aki valóban komoly érzelmekre gyullad iránta és feleségül is veszi. S éppoly bámulatos, mint jellemző dolog, hogy az egykori prostituáltból többnyire a leghűségesebb és legjobb feleség lesz. Ellenben nagyon ritkán lesz anyává, ami természetes következménye annak, hogy a kicsapongó életmód megártott a nemi működéseinek. De ha mégis anyává lesz és a véletlen úgy akarja, hogy a gyermeke lány, akkor anyai felelősségérzetének minden gondja az, hogy ezt a lányt a lehető legtiszteségesebben nevelje, hogy megóvja minden veszélytől és megkímélje azoktól a megaláztatásoktól, melyekben neki oly bőven volt része.

*

A prostitúcióról szóló fejezet bevezetésében azt mondtam, hogy egyelőre elfogadom e fogalomnak legkelendőbb definícióját és mondtam azt, hogy ez tulajdonképpen csak a nyilvános prostituáltra áll.

Erkölcsei romlottságában a nyilvános prostitúciónál sokkal veszedelmesebb, sokkal elterjedtebb és sokkal kegyetlenebb a *titkos prostitúció*, vagyis az a prostitúció, mely a mindennapi élet zajától távol vagy legalább látszólag távol virágzik, melyet alacsony és magas társadalmi állásúak óhajtanak, fiatalok és öregek gyakorolnak. A prostitúciónak ennél a fajtájánál, úgy a tisztán iparszerű átengedés, mint a férfiak váltakozásának momentuma sokszor annyira háttérbe szorul vagy olyan ügyesen lepleződik, hogy a prostitúció fogalmának fentebbi definíciója itt nem is látszik érvényesnek. Ennek a meggondolásnak alapján én inkább a következő kibővített fogalmazását adnám a prostitúció meghatározásának: *Mindenféle nemi érintkezés egy férfi és egy nő között, melynél a nő közvetve vagy közvetlenül valami anyagi előnyre gondol, prostitúció; a férfi váltakozása nem okvetlenül szükséges, mert már egyetlen férfi is prostitúcióvá bélyegzi m szerelmi aktust, ha ezt megfizeti.*

Ebben a meghatározásban benne van úgy az iparszerű, mint a titkos prostitúció. Az elsónél csakis az anyagi érdek, vagyis a pénz áll a meggondolás előterében s ez vezeti a nőt ehhez a foglalkozáshoz is, melynek „üzemi tőkéje és leltára“ a test, tehát a prostitúció a főfoglalkozás.

A második esetben a prostitúció mintegy a mellékfoglalkozás szerepét játssza. A nő nem éppen a pénzért prostituálja magát, hanem ezerféle dologért, melyeket a kedvesével fizettet meg s így szebb és gondtalanabb életet biztosít magának. Néha természetesen nagyon nehéz megvonni az éles határt a két fogalom között, annál nehezebb, mert a titkos prostitúció olyan elterjedt veszedelme az emberiségnek, hogy alighanem a nők kilencztedrésze hódol neki.

Mégis a titkos prostitúciónak egészen határozott típusait állíthatjuk fel és az alábbiakban le akarom írni a legszembe-tűnőbbeket.

Azonban a határesetekre egy egészen más fogalmat kell megteremteni, mely feladatnak majd a fejezet végén fogok eleget tenni.

Bár a szajha kifejezés minden női kedélyben a felháborodás és az undor egész viharát váltja ki, ugyanezek a nők nagyon is hajlamosak arra, hogy a titkos prostitúciónak most leírandó formáira a legváltozatosabb mentségeket találják ki s éppen a titkos prostituáltak szeretik legkevésbé, ha szajháknak tartják és nevezik őket. Etikai és morális szempontból nézve igenis szajhák maradnak; sőt majdnem azt mondanám, hogy az uccai szajhát, aki nem csinál titkot a foglalkozásából, minden hibája és rossz tulajdonsága mellett is magasabbra becsülöm, mint azokat a nőket, akik a tisztesség jogosulatlan köpenye alatt titkos prostitúciót űznek.

Ragadjunk ki a fogalom megértésére két képet a mindennapi életből:

Az egyik oldalon a szélben-fagyban magános utcákon kóborló, éhező szajha, aki minden arramenő férfit szemtelen pillantással invitál egy pásztorórára csak azért, hogy az így keresett pénzből tartsa fent az életét — a másik oldalon kényelmes budoárjában, selyembe és bársonyba öltözve, a „tisztes-

séges“ szalmaözvegy, aki a barátja kezéből éppen egy ékszerdarabot fogad el az édes pásztoróráért. Az egyik oldalon tehát a szajha, akire maga is, meg a világ is ráütötték a becsstelenség bélyegét — a másik oldalon az önmagát és a világot megcsaló „tisztességes“ asszony: álcázott szajha!

A prostitúcióról, mint mellékfoglalkozásról beszéltünk. Ez a megjelölés mindig újból visszatér a könyvekben, de nem egészen helyes. Azt a prostitúciót, melyet a pincérnők, táncosnők, pénztárosnők és artistanők üznek, nem mellékfoglalkozásnak kell felfogni — nem, a kettő rendszeren teljesen egyenrangú hivatás, ahol az egyik szorosán függ a másiktól. Ma már minden nőszemély van annyira művelt és felvilágosult, hogy nagyon jól tudja, hogy a megnevezett foglalkozások egyikéből sem lehet külön megélni, hogy ezeknek a foglalkozásoknak a jövedelme nem ad módot a rendes életre. Ha tehát egy nő mégis e foglalkozások egyikét választja hivatásul, akkor egyidejűleg a prostitúciót is választotta. Azt azonban semmiképpen sem hiszi, hogy evvel valóságos szajhává süllyedt le, hiszen hatósági ellenőrzés nélkül és egy polgári foglalkozás köpenye alatt úzi a prostitúciós ipart. Ez persze öncsalás, de csalás kifelé is, amit azonban a világ nagyon szívesen elnéz. Mert mindenki tudja ugyan, hogy a nő jövedelmének nagyobbik része nem a polgári foglalkozásából ered, hanem a „baráttól“ származik — sőt talán nem is egy, hanem több baráttól — egy ilyen nőt még sem merne senki sem nyilvánosan szajhának mondani. Az általa választott pályát nyugodtan elismerik és a többi mellékkörülményekkel nem törődnek. Az egész társadalmi rend az ilyen hivatások értékelésére van beállítva és hogy példát is hozzak fel, egy variété-színház igazgatója egészen magától értődőnek tartja, hogy a táncosnője nem tud megélni a gázsijából, legalább is nem úgy, mint ahogyan ezt a foglalkozása megkívánja. De éppen olyan magától értődőnek tartják ezt a kalandokra vágyódó világfiak és ezért vágyaik szabad zsákmányát és olcsó áldozatát látják az ilyen nőkben, akiket kisebb vagy nagyobb összegért könnyen megvásárolhatnak.

Másik példa: Mikor a színházigazgató egy „divat“ szerződöt és a szerződésbe felvesz egy paragrafust, hogy a dívának

a legújabb divatú és legízlesebb toaletteket kell a színpadon viselnie, de ezeket magának kell fizetnie, akkor egészen biztosan számít arra, hogy a díva vagy az ő barátnője lesz vagy valami gazdag gavallér akad majd e rendkívüli kiadások fedezésére. Takarékos életmódról ugyanis már eleve nem lehet szó ennél a hivatásnál.

Mint már az iparszerű prostitúciónál említettük, természetesen a titkos prostitúciónál is nagy szerepet játszik a jellembeli hajlandóság és a jellemszilárdság. A rossz példa, mely ezer alakban lép a magát amúgyis nehezen visszatartó nő elé, a divatnak minden hangnemben csalogató, a nőt annyira megzavaró és megsemmisítő hatalma a maga mindenféle örületével, a nő jellemében bentlévő tetszsvágy, hogy minél szebb és minél szebben öltözött legyen — ezek a motívumok nyitják meg legkönnyebben a prostitúció útját.

Majdnem úgy látszik — és tisztában vagyok vele, hogy az itt következő szavak a képtelenség benyomását keltik — mintha a titkos prostitúció a divat dolgává lett volna. Az utolsó évek nagyobb dekadenciát mutattak, mint valaha, úgy hogy a régebbi felfogással ellentétben ma már nem igen találnak kifogásolni valót a titkos prostitúción. Ha abban a korszakban, melyet gáláns világnak neveznek, a metresszi intézmény kevés, de annál befolyásosabb személy privilégiuma volt, ha e nőszemélyek életmódja annyira különbözött más nőkéttől, hogy nevüket mindenki a száján hordta és valóságos történelmi jelentőségre tettek szert — itt csak Pompadour, Dubarry asszonyokra és más metresszekre emlékeztetek, akik királyok és fejedelmek fölött uralkodtak — úgy ma ez az előkelő, titkos prostitúció nemcsak helyesléssel, hanem majdnem lelkesedéssel találkozik.

Ha ma körültekintünk, azt látjuk, hogy ezerszeresen űzik a széles nyilvánosság előtt mindazt, amit régebben titokban és csak kivételesen csináltak. Az akkori metresszt ma „barátnőnek“ nevezik és a férfivilág egyáltalán nem találja lealacsonyítónak, hogy ezekkel a barátnőkkel mutatkozzék a nyilvánosság előtt. Mi több! A férfivilág szinte büszke arra, hogy a városzerte ismert titkos prostituáltakat körülrajonghatja és használ-

hatja, ha még olyan drága is egy éjszaka. Ez hozzátartozik a bon tonhoz. És ezek a nők azok, akik hatalmas és befolyásos urakkal való összeköttetések révén a mindennapi élet kulisszái mögött — mint egykor Franciaországban — sok-sok ember sorsa fölött döntenek. Jellemző — hiszen éppen a háborúban elég alkalmunk volt ezt tapasztalni — hogy egyetlen ilyen hölgy többet tehet, mint a leghatalmasabb urak és ezért mindenki a befolyásos dámák sokatérő protekciójáért versengett. Akárhol történik valami nagyobb társadalmi esemény, ott ezek a városzerte ismert hölgyek állanak az előtérben. Gazdag toalettokban, gyöngyökkel és gyémántokkal elhalmozva, felköltik a kevésbé tehető nők irigységét. Ilyenkor aztán könnyen megérthető, hogy az ingadozó asszonyi kedély titokban felteszi a kérdést, nem volna-e szép dolog, ugyanilyen előkelően és megbámulva állani a társaság középpontjában, hogy valóban csakugyan olyan rossz dolog-e, a kegyét és a szerelmét egy gyöngy-sorért eladni?

Ez a kérdés mind sürgetőbb, a vágy mind nagyobb lesz és a gyöngyzsinór csakhamar ott ékeskedik annak az asszonynak a nyakán, aki mégis csak „tisztességes“ maradt. Hiszen csak *egyszer* történt! — Nem, hanem *először* történt!

Irigység az egyik, divatörület a másik oldalon, ez az a két eredendő baj, melyek már annyi derék asszonyt letérítettek az erény ösvényéről.

Ezért látjuk aztán, hogy az egykori „grandé cocotte“ képe nagyon könnyen átalakul a „viszony“ képévé, ahol a kitartó gavallért a házibarát helyettesíti.

A férjes asszony házibarátja egyáltalán nem a ház barátja, hanem a háziasszonyé. A híres háromszög! ő az, aki egy toalettal vagy egy ékszerrel hálálja meg ezt a barátságot, ő az, aki olyan hamar elfelejti ezt a barátságot, ha alkalma nyílik arra, hogy másutt új barátságot kössön.

Arról a férjes asszonyról beszélek itt, aki valami személyes előny kedvéért csalja meg az urát s mivel pénzt vagy pénzértéket fogad el, prostituálta magát. Prostituuálja még akkor is, ha egy ilyen viszony évekig tart, akkor is, ha a férfitől sem pénzt, sem pénzzel értékelhető dolgot nem fogad el. Igen akkor is

Csak hogy átvitt értelemben. Ebben az esetben a prostitúció abban áll, hogy ilyenkor a nő a nemszeretett férj költségére él és ruházkodik és ezért — szerelmet szimulálva — néha-néha megengedi a nemi érintkezést, tehát a saját férjével szemben prostituálja magát. A házibarát a szív, a felszarvazott férj az eltartás kedvéért. Ragaszkodnunk kell a prostitúciónak ehhez a fajtájához a férjjel szemben. Hiszen ez megvan azoknál az érdekházasságoknál is, amikor egy fiatal, szerelemre éhes lányt egy öreg, gyenge, de gazdag úrnak adnak el. Eladják a testét, melyhez a férfi jogot nyer a szentesített házassággal. A gondoskodás a megélhetésről, az örökségre való kilátás — ezek teszik a vételárat, De csak idő kérdése, hogy mikor jelenik meg a színen a harmadik — a házibarát.

*

Természetes, hogy a titkos prostitúció kérdését egészen más szempontból kell néznünk a férjhez nem ment nőknél. Ha az előbb említett okok egyikéből történik, tehát mint foglalkozás hamis cégér alatt, akkor a kérdésre csak egyféleképpen lehet válaszolni. De hogyan áll a dolog a sok „szerelmi viszony” esetén?

Két ember nemi egyesülésének az állam által elismert és törvényesen szentesített módja a házasság.

Ebből a szempontból tekintve a nemi egyesülésnek minden más módja illegitim, törvénytelen. Mivel pedig mindent, ami törvényellenes, kárhozhatnak és a morális emberek kerülnek is, így a „viszonyt” is kárhozhatni és kerülni kellene, mint törvénytelen dolgot. Pedig hát az életben még sincs így! Bár az esetek többségében a felek egyikénél vagy másikánál megvan a remény vagy az óhaj arra, hogy később a dolognak házasság legyen a vége, vagyis hogy a viszony törvényesítődjék, mégis ezeknek a reményeknek a foka és a tartóssága erősen ingadozik, még ha közben történt is egy meggondolatlan „eljegyzés”. Ha pedig a viszony mögött igazán ott van a becsületes óhaj és akarat a házasság irányában, akkor bizonyára nagyon elhibázott dolog volna ezt a viszonyt a prostitúció fogalmával bármilyen formában is összefüggésbe hozni. Ennek még akkor sem szabad meg-

történnie, ha a férfi pénzzel támogatja ezt a nőt. A házasságot megelőző érintkezésnek egyik módja ez és mint ilyen — akármilyen szörnyűnek lássák is a moralisták előtt — nem illegitim. Ellenben a viszonynak minden más formája, még a hosszabb vagy rövidebb tartamú szerelmen alapuló is, mindenféle szempontból a titkos prostitúció kategóriájába tartozik.

Két ilyen emberfiát semmi sem akadályoz abban, hogy előbb vagy utóbb felbontsák az ilyen életszerződést, mi sem akadályozza őket, hogy az ízlésüket s evvel együtt a szerelmük tárgyát is megváltoztassák. A megkötöttség teljes hiánya, a változtatás lehetősége és a felelősségérzet hiánya azok a momentumok, melyek megadják annak a lehetőségét, hogy az ilyen viszonyt a prostitúció kategóriájába soroljuk. Ha ez az állításom ellentmondásra találna, akkor csak arra emlékeztetek, hogy mennyire csodálkoznak az emberek, ha egy férfi annyira megfélekedezik magáról, hogy éveken át volt „viszonyát” egy szép napon feleségül veszi, ahelyett, hogy a kezével egy fiatal, becsületes lányt boldogítana. Szeretném látni azokat az embereket, akik ilyen esetben nem tartják helyénvalónak, hogy tisztátalan orrukat felhúzzák.

Sajátságos módon éppen a nők azok, akik csodálkoznak rajta, hogyan lehetséges, hogy éppen az „ilyen személyeknek” van részük ebben a szerencsében; és éppen a nők azok, akik az ilyen fiatal asszonnyal vonakodnak érintkezni. Hiszen éveken át „viszony” volt! De miért húzzák fel az orrukat, mikor ebben a viszonyban nem volt semmi tisztességtelen?

Vagy az az álláspontunk, hogy mindenféle házasságon kívüli nemi érintkezés — férfiváltoztatással vagy anélkül, pénzbeli kárpótlással vagy anélkül — összefüggésbe hozandó a prostitúcióval, vagy nem ez az álláspontunk. Ebben a kényes kérdésben nincsenek és nem lehetnek az egyes esetekre vagy a világ tetszéséhez alkalmazott kompromisszumok. Erre a kérdésre mindaddig csak egyértelműen lehet válaszolni, amíg szégyen lesz törvénytelen anyának lenni. Amíg későbbi életében a gyermek is szégyenlen fogja érezni, hogy törvénytelen ágyban született. Ha a világ megveti és elítéli a törvénytelen anyát, akkor legyen bátorsága arra is, hogy kivétel nélkül minden törvénytelen viszonyt meg-

vetéssel sújtson. A házasságon kívüli, nem pedig a házasságot megelőző viszonyt.

Hogy mindannak, amit oly könnyelműen a társadalmi élet moráljának és etikájának nevezünk, van-e egyáltalán létjogosultsága, az megint egészen más kérdés.

A tapasztalatok szerint a közönséges viszony nem egyéb, mint a titkos prostitúció egyik formája. Két ember szerelmével és barátságával kezdődik, akik egyelőre nem házasodhatnak össze és végződik kifejtett kacérsággal, mely többé nem a szívet, hanem az észet és pénzvágyat követi. A házasságkötés esetei a kivételek közé tartoznak. Vagy olyan esetek ezek, melyek igazi, mély megértésen alapulnak, vagy pedig olyanok, melyeknél a házasságkötés közvetlen oka a nemsokára megszületendő gyermek, ha ugyan a férfi elég becsületes és a születendő gyermeket meg akarja kímélni a törvénytelen szegényétől, a Jányt pedig a törvénytelen anyaság gyalázatától.

*

Azt hiszem, helyénvaló lesz itt megemlíteni az egyik fő-tényezőt, melynek alapján helyesen ítélni lehet ezt a nemi közösséget, mert hiszen az úgynevezett viszonyt nem lehet másnak tekinteni, mint két egymást többé vagy kevésbé szerető ember nemi közösségének. A tartósság tényezőjére gondolok. Az ilyen viszonynál csakis a tartósság a mértékadó az érzések mélységének megítélésénél, melyek a szó közönséges értelmében vett szerelem zászlaja alatt vitorláznak. A szerelemnek a tartóssága jellemzi tehát a kölcsönös érzések mélységét és ez az irányadó abban is, hogy az eleinte talán elhamarkodva vagy könnyelműen megkezdett viszony a prostitúció ösvényére vezet-e vagy nem. A hosszantartó viszony, tehát az a közösség, melynél a kölcsönös érzések az élet mindenféle kellemetlenségei mellett is változatlanul megmaradnak, egész bizonyosan nem esik annak a keretébe, amit könnyelműen prostitúciónak neveznek. Inkább házasság előtti közösségnek kell felfogni, mely — nem törődve a világ véleményével — elsősorban önmagához marad hű.

Ennek az abszolút meggyőződöttségnek, ennek a sziklaszilárd hűségnek, ennek a tartósságnak a momentuma fegyverzi

le az etika meggondolásait is, még azt a meggondolást is, hogy a törvénytelen nemi érintkezés mindenképen kárhoztatandó.

Egy ilyen, tartósságra és hűségre alapított viszonyt tehát mindenképen el kell ismerni, még akkor is, ha a férfi anyagilag támogatja a nőt azért, mert ennek szüksége van a támogatásra, hogy meg tudjon élni. De még ha mélyebb hajlamon alapul is a viszony, abban a pillanatban, amint a nő csak kényelemből, munkakerülésből vagy más előnyök miatt támogatattja magát a férfi által, egy csapással megváltozik a helyzet. A nő pénzt vagy pénzértékű dolgot fogad el, ezt semmiségekre költi, melyek főleg a cicomázási vágyat, a divathóbortot és az egoizmust szolgálják. A nő azt hiszi, hogy joga van elfogadni a támogatást, mert átengedi magát a férfinak — mindezek olyan szimptomák, melyeket a világ ugyan másként értelmez és szívesen megbocsát, mégis okvetlenül a prostitúciót jellemzik.

Az etikailag magasrendű nő, akinél valóban csak a szerelem döntő és semmi más, inkább mindenről lemond, semhogy megfizetni engedje magát. Az érzés mélysége és a szerelem nagysága tehát közvetlen összefüggésben vannak a nő moráljával és etikájával.

Ha a tartósság és vele a szerelem valóban szilárd alapon állanak, akkor mindkét félnek leghőbb óhaja, hogy a házasságban egyesülhessenek és legbuzgóbb törekvésük az illegitim egyesülés törvényesítése.

Ha azonban akárcsak az egyik oldalon is hiányzik ennek az érzésnek a mélysége s vele együtt a vágy — és ez oldal rendszeren a férfi szokott lenni — akkor a viszony előbb vagy utóbb felbomlik.

A természetes következmény az, hogy mindkét fél új viszony után néz — nyitva az út a prostitúcióhoz.

Az éppen említett aggodalmak még kirívóbban mutatkoznak mindazoknál a viszonyoknál, melyek már eleve is csak rövid időre szólnak, átmeneti jellegűek. Hogy aztán ezeknél a meggondolások és cselekvések előterében az anyagi kérdés áll-e vagy nem, az mindegy, miután a felek minden belső összetartozásának az érzése teljesen hiányzik, ez maga elég arra, hogy lehetővé tegye az ilyen hétről-hétre vagy napról-

napra változó szerelmi viszonynak a helyes megítélését és értékelését, ami nem lehet más, mint hogy titkos prostitúciónak minősítsük.

Nagyon érdekes dolog kissé szétnézni abban az irányban, hogy a titkos prostitúció ezen fajtájának a kérdése hogyan áll a magasabb és alacsonyabb társadalmi osztályokban, a városban és a falun.

A jobb osztályokban a viszonyt sohasem vagy csak nagyon ritkán deklarálják. Az illető nőt mint menyasszonyt, unokanővért vagy *legjobb* esetben mint barátnőt mutatják be. Az utóbbi megjelölésnek már egy kis mellékíze van ugyan, de az előbbi titulusok gyengítik a házasságon kívüli nemi élet jellégének a hatását.

Kisch Henrik „A nő szekszuális hűtlensége“ című igen ajánlható könyvében a következőket írja a viszonyról:

„Egy hímnemű és egy nőnemű fiatal személynek fesztelen, *meg nem* kötött, időben korlátozott nemi egyesülése . . . két fiatal embernek kölcsönös hajlamból és szekszuális vonzalomból, meleg gyengédségi és kék érzetéből fakadó, anyagi kérdésekkel be nem szennyezett nemi viszonya az egyetlen rokonszenves, élettani, valamint etikai szempontokból leginkább igazolható, érzéki örömtől és fiatalos mámortól koszorúzott formája a nemi egyesülésnek . . . házasság, egyházi áldás és törvényes elismerés nélkül. Azért ez a viszony tulaj donképen határterület, melyet nem lehet kemény szavakkal megjelölni, de az igazi házassággal sem lehet azonosítani.

Házasság: állandóság, viszony: mulandóság ... A házasság érzései mélyebbek és a jövőre irányulnak, a szerelmi viszonyban az ösztönszerű nyomul előtérbe és csak a jelenre vonatkozik. A házasságban a gyermek kapcsolja össze erős kötélléssel a férfit és a nőt. A viszonyra egy szülés ellenséges és felbontó hatása. A tovatűnő házassági évek a szenvedéseikkel és örömeikkel elmélyítik a pár közösségét, a viszony az idővel egyenes arányban lazul, előbb vagy utóbb szétesik, belülről megszűnik . . . egészen magától“.

Nem úgy hangzanak-e az első szavak, mint az illegitim nemi viszonynak az igazolása, majdnem dicsőítése? Ha elis-

merjük is az ifjúság követelményeit a szexuális tevékenység irányában, ha távol áll is tőlünk minden természetellenes, elcsofosodott morál, mégsem mehetünk odáig, hogy a viszonyt annyira az egekig emeljük, mint ugyanez a szerző teszi fejtegetéseinek folytatásában, ahol toronymagasságra állítja a rendes prostitúció fölé. Minden viszony határeset és már azért is szigorúan kell megítélni, mert az *első viszony* rendesen az *első lépés* is a prostitúció veszedelmes lejtője felé.

A társadalom mélyebb rétegeiben hasonló viszonyokat találunk, bár megfelelően módosított formában. A „barátnő“, a „menyasszony“, az „ismerőssé“ lesz, a házasságon kívüli nemi érintkezést pedig úgy mondják, hogy ez a nő avval a férfivel „jár“, vagy megfordítva. Az érintkezés fesztelenebb, az erkölcsi és érzelmi életnek az alacsonyabb színvonala talán nyersebb formákat váltanak ki, de azért az ilyen közösségből fejlődő, lassankint kialakuló összetartozandóság itt sokkal gyakrabban és hamarabb vezet házassághoz, főleg akkor, ha a nőnek „gyereke van tőle“. A szerényebb életigények, a kisebb vágy a fényűzés és az élvezetek után könnyebben túteszik magukat az akadályokon, hamarabb vezetnek a viszony törvényesítéséhez, miután rendesen mind a két fél pénzt keres és kevéssel beérik.

Egészen másként állanak a dolgok a falun. Más helyen beszéltem már arról, hogy a nőnek, különösen a fiatal lánynak az erkölcsi élete sokkal szabadabb a falun, mint a városban. A fesztelen együttélés és együttdolgozás a férfinemmel otthon a ház körül és a mezőn, a pajtában és a szénapadláson, természetesen a nemi viszonyok fesztelenségéhez is vezetnek.

A fiatal parasztlány alig hogy elérte a nemi érettséget, máris megkezdí a szerelmi életét, a házasságot megelőző nemi érintkezését valamelyik csinos legénnyel; eleinte titokban, mint ahogyan minden szerelem kezdődik. Nemsokára azonban az egész falu tudja, hogy a fiú melyik ablakhoz szokta támasztani a létráját, hogy az ablakon át udvaroljon a szerelmesének és noha az öreg paraszt néha váratlanul megjelenik a vasvillával, a két fiatal nem enged. A gyermek kívánatos, mert egyengeti

az utat az esküvőhöz, ha ilyenkor a menyasszonyi mirtuskoszorú még olyan paradox hatású is.

Az ilyen falusi házasságon kívüli nemi életből a prostitúció minden jellege hiányzik. A pénz, a megfizetés éppúgy elesik, mint ahogyan a partner változtatása ugyanabban a faluban majdnem lehetetlen. Még a prostitúció határterületére sem lehet utalni a nemi tevékenységnek ezt a formáját, annál kevésbé, mert vannak vidékek, ahol a házasságot megelőző nemi érintkezésnek ez a módja egyenesen népszokássá lett a „próba-házasság“ formájában.

Csak a városi allűrök és szokások hatnak demoralizálóan egyes parasztlányokra, melyek aztán parasztszajhát csinálhatnak belőle.

*

Hogyan áll most a dolog az ágyassággal, avval az intézménnyel, mellyel már a rómaiak és a régi germánok feljegyzéseiben is találkoztunk?

Itt is, amott is illegitim, házasságon kívüli nemi érintkezésnek tekintették, itt is, amott is a mellékfeleséget úgy tekintették, mint ma a metreszt. Ezek a mellékfeleségek teljesen jogtalanok voltak a tulajdonosaikkal szemben és házasságon kívül született gyermekeik sohasem örökölhettek.

Ez az intézmény sok századon át maradt meg, míg aztán a vallások, de különösen a katolikus vallás rendelkezései végét nem vetették. Az eddig jogszerű elismerést és megtűrést szigorú törvények következményeként az ellenkező váltotta fel, az üldözés. És a konkubinátus, a vadházasság vagy ágyasság mégsem szűnt meg. Ez két embernek közös háztartásban való együttélése nemi alapon, ahol teljesen a férfi tartja el a nőt. Bizonyos értelemben tehát prostitúció, mert a nő szempontjából anyagi előnyökre épült, az egyház és állam által nem szentesített házasságon kívüli együttélés. Már csak azért is közel áll a prostitúcióhoz, mert a házasságra való kilátás teljesen hiányzik és mert — néhány kivételes esetet figyelmen kívül hagyva — előbb vagy utóbb felbomlik és a személyek megváltoznak.

Ezek a ritka kivételek azok az esetek, amikor — rendszeren a házasságon kívül született gyermek miatt — mégis csak házasságkötésre kerül a dolog vagy pedig azok az esetek, amikor a konkubinátus egészen halálig tart. De minthogy a kivételek csak erősítik a szabályt, a konkubinátust mégis csak a prostitúció egyik határesetének kell tekintenünk. Ezen az állásponton van a porosz birodalmi büntetőtörvénykönyv, melynek a 180. szakasza „azt a háztulajdonost, aki ilyen pároknak tudva szálást ad és így támogatja az erkölcstelenséget, kerítés miatt bünteti“.

Hogy ezt jobban megértsük, nézzük azokat a főokokat, helyesebben ürügyeket, melyek két embert arra bírnak, hogy vadházasságban éljenek.

A leggyakoribb és legfontosabb ok az, hogy nem tudnak házasságot kötni, részben az egyházi vagy állami törvények miatt, részben egyéb akadályok miatt. Nekünk az a megrendíthetetlen álláspontunk, hogy az ilyen ürügyeket semmi körülmények között sem ismerjük el, mert egyáltalán nem jogosak. Méa az az ürügy sem, hogy a katolikus házasság felbonthatatlan, pedig ez a legkedveltebb és leggyakrabban felhozott indok. Mindig újból ki lehet mutatni, hogy a házasság felbonthatatlanságán, a diszpenzáció megszerzésének nehézségein kívül mindig egyéb okok is irányadók a vadházasság megkötésénél, rendszeren olyan okok, melyek minden morál és etika kigúnyolásával, a két személy közül az egyiknek a közvetlen vagy közvetett anyagi előnyeivel kapcsolatosak. Ha a szerelem, a morál és velük együtt a becsületes akarat a törvénytelen együttélés törvényesítésére valóban megvannak, akkor elég útja és módja van annak, hogy ezt meg is lehessen csinálni. Ha ez az állítás hamis volna, akkor ismeretlen volna a diszpenzációs házasság intézménye és akkor nem volna olyan sok eset arra, hogy a vallás megváltoztatásával ériék el a célt.

A „viszonyt“ és a vadházasságot tehát tulajdonképen az illegitim együttélés formáinak kell felfognunk, melyeket kifelé indokolnak a házasságkötés nehézségei, de amelyeknek az érdekeltjei egyáltalán nem is igyekeznek ezeket a nehézségeket át-hidalni. Ennek az okai bizonyos fokú kényelmesség, senki

által le néni tagadható közömbösség és bizonyos adag könnyelműség.

A kényelmesség arra irányul, hogy úgy a férfi, mint a nő az együttélésnek ebben a formájában megtalálják a nemi kielégülésüket egyházi és törvényes engedélyezés nélkül is. A közönnyőség a külvilágra irányul, melynek a beszédjére ugyan nem adnak semmit, de amely előtt mégis igyekeznek a viszony illegitim voltát annyira eltitkolni, amennyire csak lehet.

A könnyelműség azonban a legelső helyen áll. Még pedig azért, mert az együttélésnek ez a módja ritkán marad a félt következmény nélkül s a törvénytelen gyerek egész életén át sínyli a szülők ilyen könnyelműségét és érdemetlenül neki kell megbűnhődnie a nyilvánosság előtt a szülők bűnéért. Ha az egyik oldalról, az etika szempontjából elítéljük is a nőt, az anyát, akinek ismernie kellett a viszony törvénytelen voltát és akinek semmi szüksége sem volt arra, hogy egy ilyen házasságon kívüli nemi viszonyt kezdjen, viszont más oldalról el kell ítélnünk a fenálló törvényeket és ostonozunk kell a társadalom együgyűséget, mely a szerencsétlen gyermekeket bünteti a szülők kényelmességéért és könnyelműségéért.

Az ilyen szemrehányások és a gyermekek megvetése éppen olyan jogosulatlan, mint például a nemzetiségi és vallási gyűlölködés gyermekekkel szemben. A gyűlöletnek ez utóbbi fajtájától ugyan megszabadulhat a gyermek, ha felnőtt és az akaratának ura lett. Azonban a törvénytelen származással szemben védtelen marad.

Ha az illegitim nemi érintkezésnek még más példáit is fel akarjuk említeni, melyek mindenképen a prostitúció felé hajlanak, akkor szóljunk még a bohémélet ismert formáiról, amikor fiatal művészek nemi együttélésben vannak modellekkel, boltilányokkal, próbamamazellekkel stb. Ez is egyik fajtája a vadházasságnak, ezt sem védi törvény, nincs időhöz kötve, csak hogy ez a művészség „glóriájában“ egészen másként tűnik fel, pedig az értékelésnek ugyanazon fokán álló, etikailag, törvényesen és morálisan jóvá nem hagyható, csupán nemi alapokon nyugvó házassélet házasság nélkül.

Amíg lesz úgynevezett kultúra, addig minden országban lesz titkos prostitúció is. Mindazok a formái, melyekről szűk keretek között megemlékeztem, többé-kevésbé mindenütt ki vannak fejlődve és mindig az érdeklődés középpontjában állottak azoknál az embereknél, akik hivatást éreztek magukban az emberi élet és az emberi társadalom megmentésére. Jogtudósok és filozófusok, higiénikusok és orvosok régóta tartó és örök harcot folytatnak ez ellen a hidra ellen, kilátástalan harcot, mely sohasem vezethet győzelemhez, mert az emberiség nemi vágyódása sohasem fog megszűnni, mert az etika sohasem fog oly magasra fejlődni, hogy uralma alá hajthatná ezeket a nemi vágyakat. Tartózkodás nélkül és mint statisztikailag bebizonyított tényt kell megállapítanunk, hogy a nemi betegségek legnagyobb kontingensét a titkos prostitúció szolgáltatja.

Már ebből a szempontból is jogosnak látszanék a titkos prostitúció elleni harc és így magától értődő, hogy modern nemi kutatóink eszközöket és módokat keresnek, hogy végre valami kivezető utat találjanak. Mint ahogyan egykor a hatóságok vették kezükbe a nyilvános prostitúció megrendszabályozását és kisütötték, hogy a prostituáltak egészségügyi ellenőrzése az egyetlen gyógyszer, úgy ezek a vezetőférfiak is számtalan javaslatban igyekeztek megtalálni ezt az egyedül üdvözítő gyógyszert. Ám minden fáradozás hiábavalónak bizonyult.

Az igazi segítség nem abban van, hogy rendőri szabályozással szigorúan ellenőrizzék és üldözzék a titkos prostitúciót, mert hiszen sehol a világon nincs olyan kitűnő rendőri szervezet, mely a titkos prostitúció legtitkosabb ágait is maradék nélkül meg tudná kaparintani és mert a világnak semmiféle törvénye nem tud ilyen széleskörű cselekvéseket foganatosítani. Nem a titkos prostitúció ellen kell küzdeni, nem az erre való hajlamot kell elnyomni, hanem kizárólag ennek a következményeit elsősorban a nemi betegségeket. Másrésztől végre meghallgatásra kell találnia annak a kiáltásnak, mely védelmet követel a törvénytelen gyermekeknek és a törvénytelen anyáknak. Ez csak olyan törvényhozás útján történhetik meg, mely végre kiirtja a világból a törvénytelenység ódiúmat, amelyik a törvénytelen apával szemben öröklési jogot ad a törvénytelen gyer-

meknek és a törvénytelen anyának. A férfiak bizonyára jobban meggondolnák és komolyabban fognák fel a házasságon kívüli nemi érintkezést, ha tudnák, hogy az a kis „baleset“, amit ma a törvénytelen gyermek jelent, nem intézhető el egy jelentéktelen kis tartásdíjjal, ha tudnák, hogy a törvénytelen gyermek éppúgy öröklésre jogosult és éppen olyan védelmet élvez, mint a törvényes házasságból született gyermek. A férfiak kényelmessége és könnyelműsége — gyorsabban, mint gondolnánk — kürtődnek a világból és evvel a titkos prostitúciónak egyik legfontosabb alappillérét pusztítanak el.

Ami azonban a főkérdés a titkos prostitúciónál, tudniillik az egészségügyi momentum, erre nézve csak két út van, melyeken eredménnyel lehet dolgozni. Egyrészt törvényes rendelkezések a nemi betegségek kezeléséről férfiaknál és nőknél, másrészt — és én ezt tartom a sokkal fontosabbnak — az emberiségnek a legkisebb részletekig menő helyes felvilágosítása minden nemi fertőzés veszedelmes következményei felől. Csakis ez a küzdelem a nemi betegségek és a következményeik ellen vezethet célhoz, csak ezt szabad a prostitúció kérdésének előterébe állítani. Hogy ezt a követelményt már valóban figyelembe veszik és értéke szerint méltányolják, azt bizonyítja sok kiváló férfinak erre irányuló fáradozása.

Az én személyes tapasztalataim, melyeket e téren gyűjtöttem, elsősorban a bécsi rendőrigazgatóság által követett utakra támaszkodnak. Dr. Weinberger kormánytanácsos, a bécsi erkölcsrendészeti osztály vezetője, egyik legkiválóbb előharcosa e kérdésnek. Az alábbiakban közlöm egyik előadását:

„Hogy a prostitúció kérdése — nem is szólva a szélesebb néprétegekről — hogyan áll a műveltebb embereknél, arra nagyon jellemző, hogy az, aki nyilvánosan akar foglalkozni evvel a tárggyal, bizonyos mértékig zavarba jön s így akaratlanul is az előtt a meggondolás előtt áll, hogy vajjon helyesen értik-e meg, ha olyan területre lép, melyet, sajnos, még mindig veszedelmes fátyol vesz körül. Ez a fátyol elég sűrű arra, hogy azoknak, akik nem akarnak látni, megkönnyítse a buj ócskajátékot, de elég ritka arra, hogy a frivol néző pikantériákat lásson, melyekkel az üzletet és élvezetet, a képmutatást és

a talpraesettséget olcsón fűszerezni lehet. Pedig hát a prostitúció kérdése ma fontosabb, mint valaha volt s a vele szemben való állásfoglalás a megítélőre, illetve ennek szellemi és kulturális nívójára annyira jellemző, hogy majdnem szociológiai szükségszerűségnek mondhatnám, hogy evvel a kérdéssel mindenki foglalkozzék.“

„A prostitúció kérdése csak egy része az egész társadalmi kérdésnek. Kezelésének és a megoldási kísérletnek mentesnek kell lennie a jelszavaktól és a mindennapi értelemben vett „moráltól“ egészen el kell választani a dolgot. A prostitúció története messzi visszanyúlik az ókorba. A prostitúciót szabályozó törvényes rendelkezéseket például már a római jogban találunk és a középkorban is gazdag tevékenységet találunk a közigazgatási és a büntetőjog területén a prostitúcióra vonatkozólag.”

„Az Alarich kódexétől és Nagy Károly kapituláriáitól kezdve egészen II. Gyula pápa egyik bullájáig, szigorú rendszabályok váltakoznak a jelentősebb kedvezményekkel és testi jogok megadásával. Az újkor a türelem helyett drákói rendszabályokkal kezdi, anélkül, hogy ennek valami különös hatása lett volna. A törvényhozásnak mindezek az erőlködései azonban az erkölcstelenség elleni küzdelemre támaszkodnak.“

„Az egészségügyi ellenőrzésre csak a francia forradalom idején gondoltak először, bár meg kell említenünk egy 1486-ban kelt spanyol rendeletet, amelyik a prostituáltak orvosi ellenőrzéséről rendelkezik. A prostitúciónak rendszabályozás melletti megtűrése még ma is sok államban megvan. Az osztrák törvény a közbiztonsági hatóságra bízta azoknak a nőszemélyeknek a megbüntetését, akik ocsmány ipart űznek a testükkel.“

„A bécsi rendőrigazgatóság tíz év óta vegyes rendszert vezetett be, mely az egészségügyi szempontot előtérbe helyezi ugyan avval, hogy hetenkint kétszeri vizsgálatot tart, azonban a dolog rendőri oldalát aláhúzza avval, hogy befolyással van a prostituáltak lakásviszonyaira és egyéb dolgaira is.“

„Az abolicionisztikus mozgalom a prostitúció rendszabályozásával vette fel a küzdelmet, ezt morális szempontból igazságtalannak, önkényesnek és alapjában véve hatástalannak» sőt egyenesen ártalmasnak mondta.“

„Ma meg vagyunk győződve arról, hogy a prostitúció kérdésének újabb rendezése csakis egészségügyi szempontból történhetik. Általánosságban a hatóságnak nem kell beleavatkoznia az állampolgárok nemi viszonyaiba; ellenben a közbiztonság és közrend szempontjából mutatkozó káros következményeket és kinövéseket megszüntetni, sőt lehetőleg megelőznie kell, mert ez hozzátartozik a népegészség megerősítéséhez. Tehát nem arról van szó, hogy a hatóság beleavatkozzék a szerelmi életbe, hanem hogy az egészségre ártalmas vásárolható szerelem ellen harcoljon. A prostitúció kérdésében végzett modern jogi vizsgálatoknak mindig avval a következtetéssel kell végződniük, hogy a prostitúció jogilag közömbös dolog. Ha helyesen végiggondoljuk ezt a gondolatot, akkor már látjuk is a célt: a prostitúciót jogilag nem venni figyelembe és csak a következményeit elnyomni, amennyiben ezek az egyesekre és az összességre ártalmasak.“

„És evvel eljutottunk ahhoz a kérdéshez, hogy mennyiben fenyegetik veszedelmek a társadalmat a prostitúció részéről. Ezek a veszedelmek — akármilyen szempontból nézzük is őket — óriásiak és nagyon változatosak.“

„Már a bevezetésben megállapítottuk, hogy a prostitúció csak az egyik oldala a szociális kérdésnek. Ennek a megoldása a kultúremberiség örök törekvése. Az ember átlagszínvonalának az emelésében, etikai és anyagi haladásában, szellemi és testi javulásában, az osztály jellegű kényszerképzetektől és jeliszavaktól való megszabadulásában áll az ember jövőjének az emelkedése. Az erkölcsileg szabad ember, akit nem ellenőriz és véd az erkölcsrendőrség, tudja majd a helyes utat. Ha majd egykor az összes szellemi és kulturális tényezőknek megerőltetett és lelkiismeretes együttműködése beleveri a mindenkori generációba az egyesek felelősségét a jövő nemzedékekért — ami szociológiai, biológiai, etikai és anyagi szempontból egyaránt nagy jelentőségű tény — akkor a prostitúció kérdése is talán Kolumbus tojásaként oldódik meg. A prostitúció veszélyeit a népegészségre, a családi életre és az egyesekre senki sem tagadja.“

„Azonban ma még úgy az egyesek, mint az összeség rendszeren egyenlőtlen mértéket alkalmaznak ezeknek a kérdések-

nek a megítélésénél: Ki űz prostitúciót és ki támogatja ezt; ki prostituálja magát és ki örül ennek, ki mozdítja elő a terjedését, ki idézi elő s ki botránkozik meg rajta ugyanakkor nyilvánosan? Itt aztán már egészen le van vetkőztetve a kettős morál. Igen nagy etikai jelentősége volna annak, ha kiirtanák ezt a kétarcú morált, amelyet a mai törvényhozás egyenesen megteremt. Ez ugyanis üldözi a nemi beteg nőket, de nem törődik a nemi beteg férfiakkal, megrendszabályozza a női prostitúciót anélkül, hogy a keresletnek és kínálatnak itt is érvényes törvényei szerint a férfi által elprostituált nőt megvédené a férfi túlkapásaitól. Az iparszerű prostitúciót csak akkor büntessük, ha léhaság, munkakerülés, az egészség veszélyeztetése mutatkoznak. Csak akkor büntessük, ha valami a törvénykönyv által üldözött cselekmény fordul elő, ha ravaszság és erőszak dolgoznak, ha megsértik a közillemet, ha terjednek a prostitúció kárhozatos kísérő jelenségei — a kerítés, a kitarottság és a lánykereskedelem — ha az áldozat ártatlanságát kell megvédeni. Gondoljunk arra, hogy a prostitúciót mint ipart nagyon ritkán űzik nemi ösztönből, hanem többnyire ínség és nyomorúság vagy öröklékeny terheltség, élettani és lélektani okok, rossz példa, rossz nevelés, erkölcsi elárvulás hajtja a nőt a prostitúció karjaiba.“

„A prostituált bizonyára szintén típus. Azért pedig csak igazán nem lehet a nőt megbüntetni, mert hajlamot érez magában arra, hogy prostituált legyen. A gátlásnélküliségnek csak akkor lehet gátat vetni védőrendszabályok formájában az általánosság védelmére, ha a nép jólétéről van szó.“

„Véleményem szerint itt egy nagyvonalú propagandának kellene megindulnia. Az általános kultúrnívó emelése itt együttjárna a szociális felelősségérzet emelkedésével; ebben az értelemben szeretném én a „morál“ szót és fogalmat értékelni. A szociális felelősségérzet mértéke természetesen megnyilvánulna a prostitúció arányos csökkenésében, mert az egyén akár hímnemű, akár nőnemű, tudatában volna egy olyan lépés veszedelmes következményeinek, mely egy pillanatra élvezetet és kéjt szerez, de végeredményben a társadalom sínyli meg.“

„De ne feledkezzünk meg arról — különösen abban az általános szétzúllásban, melyben most élünk — hogy a prostitúció összefügg az alkoholizmussal.“

„Milyen óriási kárt okoz a prostitúció a népvagyonban! A törvényhozóknak nemcsak a kérdés erkölcs- és egészségi rendészeti, hanem a gazdasági oldala iránt is kellene érdeklődniök. A statisztikai részletekre ki nem terjeszkedve, itt elsősorban csak a prostitúció szolgálatában álló tőkére mutatunk rá. Nem hajmeresztő és felhőborító-e, hogy ugyanakkor, amikor gyermekek éheznek, aggastyánok elsorvadnak és szellemi javak pusztulnak, az élvezetnek, a kéjelgésnek és a pusztulásnak folyton új tanyái keletkeznek? Távol áll tőlem az állam Ínsége miatt a nép szórakozását megtiltani akarni — ellenkezőleg! A tisztességes, igazi szórakozás maradjon meg a népnek, sőt mozdítsuk elő. De hát az éjjeli tingli-tanglik, a zenés-kávéházak vagy bárók és a kéjelgésnek ezek az akárhogyan elnevezett helyei a népszórakozás tanyái? Mennyi tőkét pazarolnak el itt egy este alkoholra, a szajhák kegyének a jutalmazására, durva érzékcsiklandozó muzsikára stb.? Ne hozzák fel ellenem azt, hogy sokan élnek ebből. Ezek becsületes munkából is megélnének, ha egy ember könnyen szerzett pénzével nem tudván jobbhoz fogni, arra a gondolatra nem jön, hogy a prostitúció mocsarában halászatva, a túltelített kultúrátlanság legdurvább ösztöneire spekulálva gyarapítsa tőkéjét. A prostitúció ellen már csak azért is harcolni kell, mert az ebben dolgozó tőkét a népvagyonról vonták el. Mint ahogyan a tisztességes ember magától értődőnek tartja, hogy a kerítőnöket és a lánykereskedőket a törvény szigora éri, úgy a népöntudat is magától értődőnek fogja látni, hogy a kártékony prostitúciós tőkét üldözze.“

„Mindennek azonban semmi köze a morálhoz, a közönséges értelemben vett erkölcsöz. Azonban a népkultúra képviselőinek igenis feladata, hogy az általános morált emeljék, az erkölcsi állapotokat javítsák. A haladó demokratizálódással itt határozott javulás remélhető, mert például éppen egy szocialista társadalmi rend mellett a morál igen fontos szerepet játszanék. Ebben a tekintetben utalok Menger Antal fejtegetéseire: „Új erkölcsan“ című művében. Nemcsak a tulajdon érdekeit,

hanem a nép nemi érdekeit is védeni kell a támadások és tüikapások ellen.”

„Menger Antal a gyakorlati erkölcsösség emelésére (éppen említett munkájában) egyik legjobb eszköznek tartja „a közvélemény megszervezését az erkölcsi reform érdekében“; és ajánlja a „Nyilvánosság rendszerét“ (az ítéletek és erkölcstelen cselekmények közhírré tételét) abban a meggyőződésben, hogy ez igen jó kezesség az erkölcsösség épségben tartására.“

„Ám nagyon messzi vagyunk még a híres jogtudósnak ettől az ideáljától. Az ifjúságnak, de különösen a női ifjúságnak erkölcsi elárvulását — főleg Ausztriában — még mindig nem méltányolják eléggé a népegészségre és néperkölcsekre gyakorolt káros hatásában. A nyilvánosság az erkölcsi elárulás elleni harcot nagyon elégtelenül és gyakran helytelen álláspontból kiindulva vette fel, ami annál inkább sajnálandó, mert éppen a háború züllesztő hatása az erkölcsi elárulást bevitte olyan néprétegekbe is, melyek rendesen magasabb erkölcsi nívón állanak. Az elárvultak tömege ijesztő módon megnövekedett és az eredeti prostituált tömeget mind jobban félreszorította. Egész osztályoknak az elnyomorodása az erkölcsi elárulásnak egészen új jelenségeit váltotta ki; csak az úgynevezett alkalmi, vagyis mellékkeresetként üzőtt prostitúció ijesztő elterjedésére utalok itt.“

„Itt is meglátszik a morálfelfogások összefüggése a gazdasági viszonyokkal. A nincsetlen osztályok lányaira — pedig ma már az úgynevezett középosztálynak nagy csoportjai is idetartoznak — Menger szerint „ezer alakban leselkedik a csábítás“. Nemcsak hogy olyan korban, amikor az ítéletüket még nem érlelte meg a tapasztalat, a szülői házon kívül kell megkeresniük az életfentartásukat, hanem a környező fényűzéstől elcsábítva, gonosz élvezetek karjaiba dobva, rossz olvasmányoknak és vad moziélvezeteknek kiszolgáltatva, erotikus táncoknak hódolva, alsórendű muzsikát hallgatva, olyan utakra kényszerül, melyeknek piszkos célja a legváltozatosabb alakú prostitúció — ez a sors sajnálatra méltó, a széles nyilvánosság által még nem eléggé méltányolt sorsa széles néprétegek lányainak.“

„A legerősebb hangsúly az alkalmi prostitúción van, mert ez a társadalomra legveszedelmesebb tényező. Széleskörű és drága

berendezés az, mellyel ma a rendőrség dolgozik, hogy aránylag kicsiny számát ellenőrizze azoknak a nőknek, akik elég bátrak arra, hogy prostituáltaknak vallják magukat. 1921-ben csak 1438 prostituált állott rendőrségi ellenőrzés alatt Bécsben. A prostitúció veszélyeit pedig nem ez az elenyészően kicsiny sereg képviseli, mint inkább ^{ctZ} ^{cl} többnyire fiatalkorúak!)ői rekrutálódó lánytömeg, mely a titkos prostitúciónak hódol. A harcnak ezek ellen kell irányulnia és pedig elsősorban egészségi szempontokból, de amellet a fiatalkorunkra való felügyelet szempontjából is.“

„A z erkölcsrendészeti osztály irodája 1919-ben 2374 lányt állított elő meg nem engedett prostitúció gyakorlása miatt. Ezek közül 790-et, tehát 33.3 percentet kellett, mint nemi beteget, kórházba utalni. Az előállítottak között volt 373 fiatalkorú (tizennyolc éven aluli), akik közül 179, tehát 47.9% volt nemi beteg. 1920-ban 3273 nőszemélyt állítottak elő, akik közül 1007, vagyis 30.8% volt nemi beteg. Fiatalkorú volt közöttük 347 s ezek közül megint 159, vagyis 45.8% nemi beteg. 1921-ben 2485 lányt állítottak elő, ezek közül 845 (34.4%) volt a nemi beteg. Az előállítottak között volt 299 fiatalkorú s ezek között megint 122 (40.8%) a nemi beteg.“

„A háború előtti állapotokkal való összehasonlítás a következőket mutatja:

1912-ben	előállítottak	1015-öt,	nemi beteg volt...	99 (9%),
1913-ban	„	718-at,	„ „ „ ...	87 (12%),

a háború első évében pedig (1914) előállítottak 1034 nőt, akik közül csak 79 (7%) volt nemi beteg.“

„Ezek a számok a szavaknál világosabban illusztrálják, hogy a háború után a nemi betegségek milyen félelmetesen elterjedtek, ami még ijesztőbb lesz, ha meggondoljuk, hogy a rendőri beavatkozásokkal a nemi beteg nőknek csak igen kicsiny percentjét lehet megfogni. Csakis a nemi betegségek elleni harc a nemekre való tekintet nélkül, mutathatja meg az utat a rendkívül nehéz kérdés megoldásához.“

„Már fentebb felállítottuk azt a tételt, hogy a prostitúció kérdésének újrendezése csakis egészségügyi alapokon történ-

hetik. Mivel azonban a prostitúció, vagyis helyesebben mondva, a válogatás nélküli nemi érintkezés (promiszkuitás) a főoka a nemi betegségek elterjedésének, csakis a nemi betegségek elleni küzdelemnek egy minél kimerítőbb törvénye szolgáltathatja az egyetlen hatásos harci fegyvert. Egy ilyen törvénynek azonban nem szabad semmiféle különbséget tennie a nemek között. Eddig ugyanis lehetetlen volt a nemi beteg férfiakat megfogni és kezelés alá adni, míg a nemi beteg nőket a meg nem engedett prostitúció üzése címén legalább bizonyos percentben meg lehetett fogni és kényszer útján gyógykezelés alá venni.“

„Igazán itt az ideje, hogy a prostitúció rendőri ellenőrzése a mai formájában eltűnjék és hatásosabb rendszabályoknak engedjen helyet, melyek azonban mindkét nem ellen irányuljanak. Ezeknek a rendszabályoknak, ha törvényhozási úton készülnek, ugyanazon, alapokon kell nyugodniok, mint a többi ragályos betegségek ellen irányulóknak. Dánia, Norvégia és Svédország — az első már 1906-ban — törvényeket hoztak a nemi betegségek leküzdésére, melyek a híradások szerint jól beváltak. Németországban is benyújtottak erre vonatkozó törvényjavaslatot. A nálunk fentálló „Osztrák társaság a nemi betegségek leküzdésére“ már régóta törekszik e kérdés törvényes szabályozására. Nemrégben módjában volt a nemi betegségek leküzdését célzó törvényjavaslatot terjeszteni az illetékes körök elé s tette ezt abban a szilárd meggyőződésben és bízó várakozásban, hogy ez a lépés végre megadja az első lökést, hogy végre nálunk is a kellő komolysággal és gyorsasággal vegyék elő ezt a kérdést. Sietségben az erő! Minden nap új áldozatokat követel, új károsodását jelenti a népegészségnek.“

„Egy törvénynek azonban, melynek célja a nemi betegségek leküzdése, nem szabad tisztán egészségügyi törvénynek lennie. Egy ilyen törvénynek fel kell világosítania a legszélesebb rétegeket a nemi betegségek jelentőségéről és amellet *szociális* törvénynek is kell lennie, mely az eddigi retrográd eljárásokkal szemben patronázs útján is harcol a prostitúció ellen. A törvény idevonatkozó rendelkezéseinek olyan szabatosoknak kell lenniök, hogy a prostitúció rendőri szabályozása a jövőben lehetetlen legyen. A rendőrség csak az egyéb büntetőtörvények alapján

fog eljárni a munkakerülők és a csavargók ellen és a rendőri büntetőtörvények alapján jár el ama nőszemélyek ellen, akik a közerkölcsiséget sértő módon üzik az iparszerű prostitúciót-Ügyelni fog a prostitúció lakásaira és üzemi helyiségeire és az előállítottakat, mint a fertőzés legveszedelmesebb forrásait, megvizsgálhatja abból a szempontból, hogy nincs-e nemi betegségük; általában — lehetőleg női személyek révén — gondozó-hivatali tevékenységet fejt ki, főleg a fenyegetett női ifjúság védelmére, esetleg olyan lányok megmentésére, akik már áldozatul estek ugyan a prostitúciónak, de még megmentésre érdekesek.“

„De éppen a megvalósítandó gondozási rendszabályok tekintetében nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy ezeket nagyon energikusan ugyan, de csak lépésről lépésre haladva szabad megvalósítani. És milyen tevékenységre nyílik itt tér! A gondozásra való nevelés, gyógypedagógia, munkáskolóniák berendezése — íme egy kis választék a nagy munkaprogramból!“

„Végül meg kell emlékezni még egy fontos kérdésről, aminek benne kell lennie a nemi betegségek terjedése elleni törvényben: ez a nemi betegek házasságkötése és a család védelme. Evvel kaphatná meg a törvényes alapot az az egészségügyi házassági bizottság, melyről most olyan sokat beszélnek . . .“

Nem váratlanul szelíden, majdnem szépen hangzanak ezek a szavak egy rendőrtisztviselő szájából? Az a férfi mondja e szavakat, akinek a kezdeményezésére és felügyelete mellett mentek végbe azok a cserkészések, melyek olyan nagy izgalmat keltettek a „szabadgondolkodóknál“. Lássuk hát röviden ezeknek a hírhedt cserkészéseknek a lényegét:

A háború utolsó éve folyamán és az összeomlás után ijesztő módon megszorodott a nemi betegségek száma. Ez és a mindennapi élet megfigyelése tápot adtak annak a gyanúnak, hogy a titkos prostitúció ijesztő méreteket ölthetett és hogy a népfertőzés forrása csakis itt lehet. Azt hitték, hogy ezen segít a bordélyházaknak hivatalból történt bezárása, a nyilvános prostitúcióra vonatkozó egészségügyi rendelkezések szigorú végre-

hajtása és a titkos prostitúció energikus ellenőrzése. Akármilyen paradoxnak látszik is ez, mégis sikerült. Az apró garnizállókban, az óraszámra kimért szerelem menhelyein végzett cserkészéseket csakis az erkölcsrendészeti hivatal idősebb és tapasztaltabb tisztviselői végzik, többnyire magának a főnöknek a vezetése alatt és egyrészt kizárólag csak azokra a nőszemélyekre vadásznak, akik iparszerűleg űzik a titkos prostitúciót, másrészt azokra, akik nemi betegek. Bizonyára mindenki természetesnek találja, hogy a közösségre veszedelmes ilyen egyéneknek mindkét fajtáját hivatalból megvizsgálják az egészségi állapotukra vonatkozóan. E célból a gyanús eseteket — és csak a gyanúsakat — elviszik az erkölcsrendészeti hivatalba, itt tapasztalt orvosok alapos vizsgálat alá veszik és az eredménynek megfelelően járnak el. Természetes, hogy ilyen kényszerelőállítás és kényszervizsgálat szempontjából csak azok a nőszemélyek jönnek figyelembe, akikkel a férfi az utcán, egy kávéházban vagy másvalahol, röviddel a szálloda felkeresése előtt kötött alkalmi ismeretséget, megegyezett vele a pásztoréjszaka árában és többnyire előre ki is fizette. Az ilyenek tehát iparszerűen űzik a titkos prostitúciót s mivel egészségi ellenőrzés alá nem esnek, legveszedelmesebb terjesztői a nemi betegségeknek, ők és még egy másik kategória, mely a fiatalkorúakból rekrutálódik.

Ha az orvosi vizsgálat valami nemi betegség jelenlétét konstataálta, akkor az illető nőszemélyeket minden körülmények között kényszerkezelés alá veszik, többnyire Klosterneuburgba viszik el a nemi beteg nők kórházába, ahol egészen a gyógyulásukig kell maradniok, amikor az embertársaikra már nem veszedelmesek. Ha olyan beteg nőszemélyekről van szó, akiknek a hírneve szeplőtlen, egész viselkedése bizalomkeltő, tehát például olyan férjes asszonyról, akit csak a nyomorúság hajtott a prostitúcióra, akkor az erkölcsrendészeti hivatal kivételesen eltekint a kórházi kezeléstől, de csak akkor, ha a nő huszonnégy órán belül bizonyítékot szolgáltat arról, hogy megfelelő szakorvos vagy klinika kezelésének vetette magát alá s később is bizonyítja a megkezdett kezelés folytatását.

Ha fiatalkorúakról van szó, akiket könnyelműség vagy oktalanság hajtott a prostitúciónak erre a fajtájára, akkor

a hivatalból kirendelt gondozónőknek kell felvilágosítaniuk a lányokat és visszavezetniük a szülőkhöz. A gondozónők minden módon (például helyközvetítésekkel) arra törekednek, hogy a rossz útról megint a becsületes útra térítsék az ilyen teremtéket. Hogy a visszaesés gyakori és hogy a javítóintézetek kertülő útja sem vezet mindig célhoz, azt a statisztika bizonyítja, melynek néhány számadatát későbbben fel fogom sorolni.

Ezeket a cserkészéseken elsősorban azért háborodnak fel, mert a rendőrhatalóság eljárásában a személyes szabadságnak és személyes szerelmi élet szabadságának a korlátozását látják, másrészt — és elsősorban a nők — joggal emelik a legsúlyosabb igazságtalanság vádját, ami abban áll, hogy csupán a nőket veszik ilyen kényszervizsgálat és kényszerkezelés alá és nem a férfiakat is.

*

Most pedig néhány számadatot közlök azokból a statisztikákból, melyeket az erkölcsrendészeti hivatalban tanulmányoztam. Nagyon érdekesek ezek már csak azért is, mert a nyilvános és titkos prostitúció dolgait jobban megvilágítják, mint ezernyi üres szó.

1921 végén a bécsi rendőrkerületben 1438 prostituált állott rendőrségi ellenőrzés alatt; ezek közül 1920-ban és 1921-ben 655 volt az újonc. Az összes prostituáltak közül 527 már előbb rendőri, 197 törvényszéki büntetésben részesült és 407 már kórházi kezelés alatt állott valami nemi betegség miatt.

Az 1921-ben újoncként belépett prostituálnál az ezen lépésre vezető indító okokat a következőkben állapították meg: 56 esetben inséges helyzet, 74 esetben veleszületett könnyelműség (eredménytelen tartózkodás javítóintézetekben), 36 esetben a szülők iszákossága, 27 esetben erkölcsi elárvulás (rossz nevelés a szülői házban stb.), 15 esetben nyilvánvaló öröklékeny terheltég (az anya rossz példája), 7 esetben keresetképtelenség. Az *előbbi* foglalkozás után való nyomozás azt derítette ki, hogy a legnagyobb hányadot a volt szolgálólányok adják, de a hivatalos kimutatásokban a többi női foglalkozások is szerepelnek.

Az 1913-tól 1921-ig terjedő statisztika, hogy 725 prostituált legnagyobb része 26 éves, míg a 18—19 éves legalsó határt csak 155-en képviselik. Az alábbi számok pedig meglepően bizonyítják, hogy sehol sem érvényes annyira a közmondás, mint a mi esetünkben: „Az öregség nem véd meg a bolondságoktól“. Ez úgy értelmezendő, hogy a bolondság a férfiaknál, az öregség a prostituált nőknél keresendő. E nyolc évre terjedő időközben ugyanis 9 prostituáltat találunk 59 éves korrál és négyet 63 éves korrál! Ugyanezen időközben négy újonc lépett be 18 éves korrál, 211 újonc 25 éves korrál és két-két nőszemély 51 és 52 éves korrál.

Még ezeknél a számoknál is sokkal érdekesebbek azok, melyek a titkos prostitúció hallatlan terjedését mutatják a bécsi rendőrkerületben.

Az 1920-ban energikusan végrehajtott, már említett cserkészek, melyek a garni-szállókra, hírhedt kávéházakra és hírhedt mulatóhelyekre terjedtek ki, avval az eredménnyel jártak, hogy 7637 nőszemélyt állítottak elő ellenőrzés nélküli iparszerű prostitúció miatt. Evvel szemben 1919-ben még csak 666 ilyen eset volt.

A 7637 előállított nő közül nem kevesebb mint 1843, tehát 24 percent volt nemi beteg és így kórházi ápolás alá kellett adni.

Ugyancsak 1920-ban az erkölcsrendészeti hivatal még külön 3273 személyt állított elő bebizonyított titkos prostitúció miatt, akik közül 1007, vagyis 30.8 százalék volt nemi beteg. A nemi betegek közül 416 (41.3 százalék) volt nagykorú, 432 (33 százalék) kiskorú és 159 (15.8 százalék) fiatalkorú nőszemély.

Ezek az utóbbi számok világosan mutatják, hogy a serdülő ifjúság felvilágosításának elmulasztása a legfőbb oka nemcsak az erkölcsi sülyedésnek, hanem a megbetegedésnek is. Már eléggé méltattam és hangsúlyoztam azt a tényt, hogy minden olyan körülmény, mely a fényűzést és a társulékonytságot mozditja elő, idegenek mindenféle beözönlése a prostitúció minden fajtájának a terjedését mozditja elő. Erre vonatkozólag nagyszerű bepillantással szolgálnak a legutolsó évek bécsi statisztikai adatai. 1908-ban az erkölcsrendészeti hivatal titkos prostitúció miatt mindössze 304 nőszemélyt állított elő. Az 1916-iki háborús

évben ez a szám már 984-re emelkedett, mikor pedig — 1919-ben és 1920-ban — a valutaromlás következtében nagy idegenbeözönlés állott elő, ez a szám soha nem sejtett magasságot ért el. Az 1919. év már 2374, sőt az 1920. év 3273 esetet mutat fel. És mint már mondtam, ez utóbbi számból majdnem 31 százalék volt a nemi beteg.

Ha az itt felsorolt számokat figyelmesen tanulmányozzuk, máris megtaláljuk bennük a döntő bizonyítékokat arra, hogy az alkalmazott eszközök, a tervbe vett rendszabályok egyiké sem lehet elég szigorú ahhoz, hogy eredményesen vehesse fel a küzdelmet a titkos prostitúció ellen. Ez marad a legfontosabb tényészőhelye minden nemi betegségnek és így a népjólétre sokkal veszedelmesebb, mint a nyilvános prostitúció.

Ennek az ellenőrzött iparszerű prostitúciónak a teljes kiirtását lehetetlenségnek tartom olyan okok miatt, melyek a kultúréletben gyökereznek. Mint a titkos prostitúciót a maga változatos megjelenési formáival, úgy ezt sem lehet az emberi dekadencia jelének tekinteni, mint ahogyan értékelték a kéjelgő Rómában és a középkor erkölcstelen Franciaországában.

A prostitúció bensőleg összeolvadt valamennyi társadalmi berendezésünkkel, a jó tulajdonságainkkal és a hibáinkkal, gazdagságunkkal és fényűzésünkkel . . . egyszerűen mindennel, ami bennünk él és működik. Összeszövődött a foglalkozásainkkal, a művészeinkkel, iparunkkal, erőnkkel és gyengeségünkkel, életünknek és életmódunknak egyik elemét alkotja.

Ismerjük a prostitúciót a legrégebbi idők óta. Együtt keletkezett a városok alapításával, ahol sok-sok ember szorult össze szűk helyen. A városokkal együtt lett nagyváros s növekedett a lakosság gyarapodásával, a táplálékát a lakosok gazdagságából szívta s a kereskedelem, ipar és gyáripár felvirágzásának a prostitúció is hasznát látta. A haladásnak, a fejlődésnek, a szükségletek emelkedésének gyermeke, melyekkel mindig lépést tartott, hiába igyekeztek akadályokat gördíteni elébe a különböző üldöző rendszabályokkal.

Mióta az ember eltért természetes foglalkozásától, a földműveléstől és a baromtenyésztéstől, mióta megkezdődött az erkölcsök és szokások úgynevezett finomodása, mióta meg-

növekedtek a szükségletek, azóta van prostitúció s annyira összenőtt ezekkel a szokásokkal, hogy szinte elválaszthatatlan tőlük.

A prostitúció olyan baj, mely szorosan összefügg más bajokkal; annál veszedelmesebb, mert az emberi társadalom gyengéin alapul, amelyik nemhogy elnyomná és üldözné, hanem még védi és támogatja.

Ezekkel a szavakkal ecseteli dr. Löwe „Minden idők és népek prostitúciója“ című művében az emberiségnek ezt az eredendő baját, azét az emberiségét, amelyik mégis céljaul tűzte ki, hogy küzdjön ez ellen a baj ellen. Még ha komolyan veszik és becsületesen akarják is ezt a küzdelmet, a hozzávaló fegyverek eddig nagyon rosszul voltak megválogatva, mint ahogyan a küzdelem tárgyát is eddig hamisan értékelték. Nem a prostitúció ellen kell harcolni!

A rendőrségi előírások, az örök harci zaj a rendszabályozás mellett vagy ellen, az abolicionizmusnak boldogságot ígérő nagy törekvései, mindezek mint hamisan megválasztott fegyverek szét pattannak azon az acélbástyán, mellyel az évezredek folyamán a prostitúció körülvette magát. A prostitúció következményei, legelső sorban pedig a nemi betegségek ellen kell harcolni... és győzni.

Ebből a helyes megismerésből kiindulva választott fegyvereket — védőtörvényeket a férfiak és nők számára — egykor majd el nem hervadó babérral koszorúzzák meg, amit a hálás, egészséges emberiség fon az alkotók feje körül.

A fentebbi sorokban igyekeztem áttekintést adni a prostitúció lényegéről, különféle fajtáiról, valamint a következményeiről és kísérő jelenségeiről. Egyszóval igyekeztem ezt az oly sokszor leírt és oly sokat vitatott területet minden lehetséges szempontból megvilágítani.

Miután ennél a kísérletnél idevonatkozó tanulmányaim gazdag forrásaihoz tartottam magam, most hátra van, hogy ezektől és minden, többé-kevésbé egyoldalú megítéléstől függetlenül a saját álláspontomat is megjelöljem. Szinte természetes,

hogy itt elsősorban az orvos szava fog hallatszani, mint a legfőbb emberi értéknek, az egészségnek a védőjéé. Ezt azonban a lehetőséghez képest mégis el fogom nyomni, mert újat nem igen mondhatna, mert megint csak a nemi betegségek elleni küzdelmet követelhetné *a férfinél és nőnél*, egyebet nem.

Azonban a nagyon elfoglalt és élesen látó orvos előtt a kérdés megítélésénél felmerül egy csomó más fontos momentum is, melyek tulajdonképen az etika, a morál és a szociológia területére tartoznak; de azért vezetnek más ítéletre, mert az orvos szükségképen mindenekelőtt az embert látja az emberben és így megtanulta, hogy csakis a valóban emberi szempontokból lásson.

Az utcai szajha, az ipari prostituálnak tipikus képe, majdnem azt mondanánk, iskolapéldája, bizonyára nem érdemli meg a túlzott megvetést és elítélést, melyben rendesen része van. De különösen nem érdemli meg azon emberek részéről, akiket én a megítélésre legkevésbé tartok hivatottnak, tudniillik a nők részéről. Ugyan jöjjetek csak, ti nők és tegyétek fel magatoknak nyíltan és becsületesen a kérdést, vájjon mit csináltatok, mihez fogtatok volna, ha fiatal éveitek oktalan hiúságában és szerelmében, elcsábítva és teherbe ejtve, kedvesetektől elhagyva, a szülői házból kidobva, mindenféle keresetre képtelenül, a keserű ínségnek, a maró éhségnek, a világ megvetésének kitéve állottatok volna ott? Feleljetek nekem ugyanilyen nyíltan és becsületesen, hogy vájjon a bennetek élő érzelmi komplexumot, melyet olyan büszkén morálnak és tisztességnek neveztek, valóban olyan hatalmasnak tartjátok-e, hogy egy ilyen észvesztő szituációban is megóvott volna benneteket mindenféle kísértéstől? A fejeiteket rázzátok és a saját erőtökre, a gátlásokra hivatkoztok, melyek már magukban is értelmetlenekké teszik az én kérdéseimet.

Pedig hát vizsgáljátok csak meg magatokat alaposabban, ti nők, a tekintetet fordítsátok el az utcai szajhától és mondjátok meg nekem, hogy *kivétel nélkül* valamennyiőtökben nincsen-e meg a szajhának egyik vagy másik tulajdonsága, ha mindjárt csak az olyan ártatlannak vélt cicomázási vágy vagy kacérság is? Aztán kérdezzétek meg magatoktól, vájjon nem

örültök-e annak, ha a férfiak vágyó pillantásai felétek irányulnak, nem a férfinek szentelitek-e az egész életeteket és nem annak az *egy célnak* éltek-e, hogy ennek az egy férfinak a rátok irányuló nemi vágyait minél magasabbra fokozzátok, megtartsátok és kielégítsétek? Amire Weininger azt mondja, hogy ez a szajha a nőben, az tulajdonképpen *a nő a nőben, a nő bennetek, asszonyokban*. Fontoljátok meg mindezt és gondoljatok arra, hogy a legutolsó utcai szajha is nő volt egykor, olyan mint ti vagytok, hogy neki is van lelki élete vagy legalább volt egykor; gondoljatok arra, hogy mit élt át ez a szegény teremtés és milyen küzdelmekben volt része, míg ilyen mélyre süllyedt, aztán felel-jetek magatoknak, hogy ti vagytok-e hivatva arra, az ő nőársai, hogy ezt a teremtést olyan hamar elítéljétek és olyan mélyen megvessétek.

Igen ám, de a „világ“, a „morál“ — hallom az ellenvetéseket!

Nos hát, ez a világ, ez a morál nem általunk teremtett, tetszés szerint változó és változtatható képzeleti fogalmak? Hiszen milyen készséges bennünk a hajlandóság arra, hogy ahoz, amit más embernél egy-kettőre morálellesnek minősítünk, egyszeribe megtaláljuk az enyhítő körülményeket, ha rólunk vagy a legközelebbi hozzátartozóinkról van szó. Igenis, a morál követelményeinek megfelelően kell élnünk; de csak ahoz a morálhoz igazodjunk, amelyik belőlünk fakad, nem pedig ahoz, melyet a „világ“ ránkényszerít.

Ennek a morálnak a szempontjából aztán egészen másként ítélnék meg az illegitim nemi érintkezés egyes formáit is, melyeket a prostitúcióval szoktak egy kalap alá fogni. Ez visz bennünket arra a meggyőződésre, hogy ezeket a formákat is el kell ismerni és semmiképpen sem szabad megvetni, ha az én felfogásom szerinti igazi szerelmen alapulnak, nem pedig tiszta szekszualitáson. Különösen áll ez a szabad *szerelemre*. Jól jegyezzük meg a szabad *szerelemre* és nem a *szabad* szerelemre, a vad, féktelen és tárgyát mindig változtató szerelemre, melynek semmi-féle felelősségérzete nincs. És még inkább áll ez a vadházas-ságra, melynek helyes megítéléséről már beszéltem a férfiről és nőről szóló fejezetben.

Nem a nemi érintkezés törvénytelenége az, amit a morálnak és etikának el kell ítélniök, hanem a nemi érintkezés lealacsonyítása a nemi ösztönnek tisztán állati kielégítésévé, ez ösztönnek féktelen kielégítése valamilyen előny elérése céljából.

Ebből a szempontból nézve a dolgokat, sok érdekházasság bizony közelebbi rokonságban van a prostitúcióval, mint az igazi szerelmen és idealizmuson felépülő „viszony“. Hiszen sok érdekházasság csak az egyház és állam által „törvényesen védett“ formája a prostitúciónak, melyben azonban a morál, a társadalom és az oly szigorú erkölcsű derék világ nem találhatnak kifogásolni valót.

Óvakodjatok a prostitúciónak mindenféle formájától minden élethelyzetben és minden életnyilvánulásban és óvakodjatok mindentől, ami *akár csak látszólag is* prostituálhatna benneteket a gonosz világ szemében.

Nem az állam és az egyház törvényei, nem a morál és az etika tantételei segíthetik győzelemre ezt a csatakiáltást, hanem csakis a te hatalmad és erőd, oh nő!

ZÁRÓSZÓ

Ilyen vagy, óh nő! Hogy mi vagy és milyen vagy, élet nagy rejtélye te — igyekeztem ezt megmondani neked. Hogyan szültél bennünket, mint gyermekeket, hogyan babusgattál és csókolgattál, mint ifjakat, hogyan lelkesítettél, mint férfiakat, hogyan mámorosítottál el — mindezt elárultam neked. Megmagyaráztam, hogyan szíthatsz háborúkat, hogyan húzhatod ki a trónt királyok alól, hogyan tehetsz embereket gazdagokká, gazdagokat megint koldusokká.

Tanulmányoztalak az életben és könyvekből és igyekeztem lehetőleg mindent közölni veled, amit tanultam. Ráműtöttem minden hibádra és megneveztem minden előnyödet, hű tükörképet adtam rólad. Nézd meg elfogulatlanul, hiszen ez a tiszta igazság!

Ha pedig nekem volt bátorságom, hogy megmondjam neked az igazságot, akkor neked legyen bátorságod, hogy belássad ezt. Erre el kell határoznod magad, mert csak te ismerheted meg önmagadat. Csakis az igazság tüntetheti el mindazt, ami magad előtt is rejtély és ami téged magadat tesz rejtéllyé mások számára.

Szép vagy és nagy vagy, óh nő! És maradj is olyan, mint amilyen vagy, mert csak így maradsz nő!